

Evreii din România
(1900–1920)

FAST si NEFAST
Într-un răstimp istoric

II

EDITURA HASEFER

Evreii din România în secolul XX
Documente și mărturii
1900-1920: FAST ȘI NEFAST ÎNTR-UN RĂSTIMP ISTORIC
VOL. II

Redactor: ILEANA POPOVICI
Tehnoredactare computerizată: MARIUS GELLER

C.I. 4912

© Ed. Hasefer a F.C.E.R.
B-dul I. C. Brătianu nr. 35, ap. 9
București 030173 - România
Tel/fax: 0040-1-3122284
e-mail: hasefer@fx.ro

ISBN 973-630-034-X
973-630-036-6

Carte editată cu sprijinul Departamentului pentru relații interetnice

FEDERAȚIA COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI DIN ROMÂNIA
Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor

**EVREII DIN ROMÂNIA
ÎN SECOLUL XX**

**1900-1920:
FAST ȘI NEFAST
ÎNTR-UN RĂSTIMP ISTORIC**
vol. II

EDITURA

HASEFER

București, 2003

Colectivul de cercetare, selecție și analiză:

ADAFELIAN
LEONEȘANU
Prof. ANCA CIUCIU
Dr. ELENA MAXIM
CAROL MARCUSOHN

Au mai colaborat:

CELLA VASILIU
M. FIUL
LILLY REIN

COL. C. CĂZĂNIȘTEANU

Coordonator științific:

Prof. dr. IOAN ȘERBĂNESCU

Documentare:

EMILIA BRĂDĂȚEAN
Prof. ANCA CIUCIU

Culegere computerizată:

CRISTINA BONTAȘ
SANDA WOLFF
MARIUS GELLER

Cuprins

- Cap. VIII. Cristalizarea vieții politice. Uniunea Evreilor Pământenii.
Legitimătatea încetățenirii (doc. 354-425) / 7
- Cap. IX. Mitul „acaparării” versus creșterea reală a economiei (doc. 426-473) / 132
- Cap. X. Un bilanț semnificativ – participarea la Expoziția Generală Română
(doc. 474-484) / 217
- Cap. XI. Știința, literatura, arta, tărâmuri ale creației și interferenței
spirituale (doc. 485-570) / 231
- Cap. XII. Evreii în războaiele României (1913; 1916-1918) (doc. 571-618) /
389
- Cap. XIII. Conferința de Pace și statutul juridic al minorităților (doc. 619-634) / 456
- Addenda (doc. A-O) / 480
- Arhive, Biblioteci, Periodice / 532
- Bibliografie selectivă / 536
- Lucrări contingente cu nevoile, aspirațiile și năzuințele etniei evreiești din
România (1900-1918) / 548

Capitolul VIII

CRISTALIZAREA VIEȚII POLITICE. UNIUNEA EVREILOR PĂMÂNTENI. LEGITIMITATEA ÎNCETĂȚENIRII

354

București, 1900, ianuarie 19. Lege pentru acordarea cetățeniei române avocatului Solomon Rosental. În notă, alte legi de împământenire individuală¹

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate!

Corpurile legiuitoare și Noi sancționăm ce urmează:

Lege

Articol unic – În virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă d-lui Rosental Solomon¹, din comuna București, județul Ilfov, împământenirea cu dispensă de stagiul.

Această lege s-a votat în Senat în ședința de la 11 decembrie anul 1899 și s-a adoptat cu majoritate de 58 voturi, contra a 18.

Președinte, C. Boerescu

(L.S.S.)

Secretar, I. Sinescu

Această lege s-a votat de Adunarea deputaților în ședința de la 15 ianuarie anul 1900 și s-a adoptat cu majoritate de 46 voturi, contra a 23.

Președinte, C. Olănescu

(L.S.A.D.)

Secretar, E. Vârnăv

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată prin *Monitorul Oficial*.

Dat în București, la 19 ianuarie 1900.

(L.S.St.)

CAROL

C.G. Dissescu

No. 262

MO, no. 235, 20 ianuarie 1900, p. 8026.

¹ Printre primele împământeniri de la începutul secolului XX mai menționăm aceea acordată cu dispensă de stagiul lui Gustav A. Ulrich (Legea nr. 592/8 februarie 1900, MO nr. 254, 12 februarie 1900 p. 8811) și lui Josef Houser, la 10 februarie 1900 (Legea no. 621 Ibidem, nr. 256, 15 februarie 1900, p. 8915).

.. Brociner a publicat următoarea statistică a împământenirilor individuale aprobate după modificarea Constituției. 1879-6; 1880-51; 1881-5; 1882-3; 1884-0; 1885-10; 1886-1; 1887-1888-0; 1889-1; 1890-1; 1891-0; 1892-0; 1893-2; 1894-2; 1895-4; 1896-4; 1897-2; 1898-2; 1899-0; 1900-5. (J. Brociner, „Chestiunea evreilor pământeni”, Iași, Tip. H. Goldner, 1901, p. 69.)

În total 85 persoane, cu dispensă sau fără dispensă de stagi, dintre acestea au murit până în aprilie 1901. 25 persoane. (B.J. Brociner, „Chestiunea evreilor pământeni”, Iași, 1901, Tip. H. Goldner, p. 69.)

Printre personalitățile vremii au primit naturalizarea: S.I. și M. Halfon, I.I. și S.M. Manoach, David Emmanuel, Adolphe Stern, B.V. Vermont, Iosef Samitca, Max Gaster. (*op. cit.*, p. 67-69.)

355

București, 1900, august-noiembrie. „Noua Revistă Română”, condusă de filosoful Constantin Rădulescu-Motru, a inițiat o anchetă internațională cu referire la problema drepturilor cetățenești ale evreilor din România

Chestiunea Israelită

Opinia publică europeană și chestiunea israelită în România¹

Chestiunea israelită primind, în timpul din urmă, o importanță deosebită în viața politică a țării, „Noua Revistă Română”, credincioasă programului său, va căuta să contribuie, într-o măsură cât mai largă, la dobândirea unei soluții potrivite adevăratului interes al neamului românesc.

În acest scop, coloanele sale rămân deschise tuturor publiciștilor care vor voi să-și spună cuvântul în această chestie. E de la sine înțeles că revista va păstra tot timpul, față de diferitele păreri ce se vor afirma, o conduită absolut nepărtinitoare.

Începem în numărul prezent cu publicarea opiniilor emise de străinătate asupra chestiunii israelite în România. Ele au fost provocate de următoarea scrisoare, pe care d. C.R.-Motru a adresat-o mai multor publiciști și oameni politici din Europa.

Domnule,

Chestiunea israelită este la ordinea zilei în România. Împrejurările sunt la noi astfel, încât mulți bănuiesc o schimbare de legislație față de populația israelită, care până acum a fost exclusă de la drepturile politice și de la dreptul de a dobândi proprietate rurală.

Dacă pentru o asemenea schimbare s-ar asculta numai rațiunea! D-voastră știți însă bine, cât de greu este a proceda cu prevedere la un popor tânăr și fără conștiința unor adânci tradițiuni. Adevărații patrioți români se silesc din toate puterile lor să obțină o soluțiune conformă cu interesele țării și în același timp umanitară pentru o rasă străină.

În vederea unei atari soluții, „Noua Revistă Română”, în afară de propriile sale forțe, face apel la concursul tuturor gânditorilor recunoscători ai Europei.

Domnule,

Data fiind autoritatea numelui ce purtați, suntem convinși că opiniunea d-voastră, odată cunoscută în România, va contribui cu mult la obținerea soluțiilor dorite.

Europa întreagă s-a obișnuit a vedea spiritul vostru preocupat de toate chestiunile mari ale zilei; iată pentru ce și noi îndrăznim a face apel la opinia d-voastră sinceră.

Ați consilia pe români să acorde evreilor o egalitate completă de drepturi civile și politice?

Primiți vă rog etc.

NRR nr. 17, 1 sept. 1900, vol. 2, p. 162.

Médan, 7 august 1900.

Domnule,

Din nenorocire sunt prea necunosător în chestiunile politice și sociale, așa precum se pîn în România. Dar, fiindcă mă întrebați, *dacă aș consilia pe români să acorde o egalitate deplină de drepturi politice și civile evreilor*, răspund fără a ezita: da. Sunt pentru cea mai întinsă egalitate și pentru cea mai mare solidaritate posibilă între toate popoarele pămîntului.

Cordial,

Emile Zola

Paris, 10 august 1900.

Ibidem, nr. 16, 15 aug. 1900, p. 127.

Karlsbad, 22 august 1900

Domnule,

Mă grăbesc a răspunde pe scurt la întrebarea pe care binevoiți a mi-o pune. Știu că guvernul român persecută în acest moment pe evrei. Nu cred că poporul român să aprobe guvernul. Până când nu voi fi dezmințit chiar de națiunea d-voastră, nu voi admite că spiul românesc pornește în mod conștient pe calea asupririi în care autocrația rusescă i-a luat- înaintea în mod așa de zgomotos. În aceste timpuri de regresie atavică, alte națiuni, o știu, au dat o pildă rea. Acum ele sunt pe cale de a se reculege și a se răzgândi. Dintre exemplele care ne înconjoară, nu trebuie să alegem oare pe cele bune?

Cât privește acordarea egalității drepturilor civile tuturor cetățenilor fără distincție, nici nu înțeleg cum se mai poate discuta în această privință. Aceasta este astăzi prima condiție a oricărei organizații civilizate. Cât despre chestiunea drepturilor politice, principiul este tot așa de indiscutabil pentru mine. Dar cu privire la problema aplicațiunii totale sau parțiale, imediate sau progresive, ar trebui, pentru a putea vorbi în mod competent, să cunosc mai bine decât cunosc acum starea actuală a lucrurilor în România. Cel mai puțin ce se poate face după părerea mea este de a porni de acum spre această soluție și de a începe aplicațiunea ei fără întârziere. Aceasta o dorește din toată inima tinerei națiuni române, un om care n-are pentru dânsa decât sentimente de prietenie. Am pledat pentru românii din Transilvania. Acum pledez pentru românii din România, cerându-le de a se pune la locul de onoare printre popoarele de dreptate și de libertate.

Vă rog să primiți, iubite domnule, expresiunea sentimentelor mele cele mai sincere.

G. Clémenceau

„L'Aurore” – Paris.

Ibidem, nr. 17, 1 septembrie 1900, p. 163.

Charlottenburg, 20 august 1900

Domnule,

Îmi cereți să-mi dau părerea asupra chestiunii izraelite în România și să sfătuiesc pe români în această privință. Pentru a da sfaturi unui popor trebuie să cunoști țara și situația particulară care este totdeauna de o individualitate mai mult sau mai puțin hotărâtă.

În general, după părerea mea, e nedrept a lega drepturile politice de credință, și mai nedrept încă de a face să depindă judecata asupra moralității de naționalitate. Sunt canalii pretutindeni, printre creștini ca și printre evrei; până acum statistica n-a hotărât încă proporția relativă a acestor canalii. Sigur este că o clasă de paria, fie prin credință, fie prin naționalitate, este un flagel imens pentru întreaga țară și că e mai bine a suferi răul mai mic ce poate rezulta din amestec, decât a îndura acest război civil surd.

Primiți, domnule, expresia respectului meu.

Mommsen

Ibidem.

Paris, 11 septembrie 1900

Domnule Director,

Ați avut bunăvoința de a mă întreba dacă aș sfătui pe români să acorde evreilor deplina egalitate a drepturilor civile și politice.

Ei bine, vă răspund fără șovăire: nu, nu v-aș sfătui s-o faceți, cel puțin pentru moment, și aceasta atât în interesul d-tră cât și în interesul fraților mei evrei.

Trebuie să facem bine deosebirea între drepturile civile și politice.

Evident că a refuza drepturile civile unor locuitori născuți în țară, având în țară toate interesele lor, împărțând toate bucuriile și vicisitudinile țării, plătind toate impozitele, inclusiv pe cel de sânge, contribuind din toate puterile la prosperitatea țării, dându-i poeți iluștri și savanți eminenți, a refuza drepturile civile unui astfel de element al populației indigene este pur și simplu – nu aleg cuvintele – o ignominie; este o barbarie care face rușine civilizației dumneavoastră și care n-are seamăn în nici o țară din Europa; este o crimă de umanitate pe care deja atenienii n-au vrut s-o comită acum 2400 de ani și mai bine, când au creat dreptul „metecilor”, a căror situație legală era infinit superioară aceleia a nenorociților evrei din România.

Cât despre drepturile politice, aceasta-i altă chestiune. Acordându-le acum evreilor voștri, le-ați face un dar fatal.

Țara nu-i pregătită pentru acest act de justiție supremă. Pentru ca el să fie într-adevăr salutar ar trebui să fie înțeles și simțit ca o necesitate de către populația creștină. ar trebui ca antisemitismul agresiv să fi devenit specialitatea numai a unei minorități de agitatori și de imbecili, ar trebui ca românul să nu mai considere pe vecinul lui evreu ca pe un străin și un intrus, a cărui participare la viața lui națională, la administrația și justiția lui, la comandamentul trupelor sale, la guvernul lui să-i pară o ofensă de nesuferit.

Cât timp această condițiune prealabilă nu este îndeplinită, emanciparea politică a evreilor este o închipuire și o primejdie.

Căci dacă această emancipare nu este precedată de stingerea sau, cel puțin, de adormirea urilor atavice, iată ce se întâmplă cu siguranță:

Sau egalitatea rămâne o teorie dezmințită de practica lucrurilor, înscrisă în cod, dar ignorată în viață și atunci n-are nici o valoare pentru evreii serioși și nu este decât cel mult o satisfacție de vanitate a câtorva înfumurați puțin interesați; sau egalitatea este în mod leal practică, evreii pot în adevăr să-și exercite drepturile de cetățean, să se arunce în politică, să participe la agitația electorală, să intre în parlamente, să îmbrățișeze carierele publice, și atunci antisemitismul primește un aliment așa de propice că se dezvoltă în mod monstruos.

Nu se poate face politică concretă fără a se alipi de un partid. Ei bine, un candidat la aleger care ar avea în fața lui un concurent evreu sau al cărui concurent ar fi urmat de mai mulți alegători evrei decât dânsul, un minister care ar fi combătut de deputați evrei sau ales de evrei, o opozițiune care ar ataca un guvern ce se sprijină pe un vot evreiesc, va scoate firește imediat mașina de război a antisemitismului. E așa de ușor de mânuit această mașină și de o eficacitate așa de sigură! Atunci niște politicieni fără scrupule ar atâta mai mult ca totdeauna ura poporului contra evreului; acesta ar trebui să suporte singur cheltuielile popularității josnice și ale succeselor politice rușinoase; el va fi mai mult ca totdeauna calomniat, insultat, gonit, mai mulți oameni și oameni mai influenți având interes a o face; antisemitismul ar deveni marea pârghie a politicii și ar dispensa partidele și guvernele de orice program deoarece ar fi de ajuns să atragă masele. Rezultatul final: pentru d-tră otrăvirea vieții politice, oprirea oricărei evoluțiuni serioase, o încurajare pentru agitațiunile cele mai josnice și cele mai criminale, educația intensă a instinctelor cele mai rele ale poporului, falimentul progresului, al onestității în viața publică și deci în mod fatal și în viața privată; pentru evrei o situație ale cărei orori de prisos să le mai descriem.

Mă rezum.

Să dea fără întârziere evreilor drepturile civile, căci refuzându-le, puteți în adevăr face din evrei niște paria în România, dar faceți din români niște paria intelectuali și morali ai întregii omeniri.

Nu dați evreilor drepturile politice cât timp ura contra lor este încă destul de vie la d-tră, pentru ca niște șarlatani să poată nădăjdui a face o operațiune fructuoasă speculând acest sentiment popular. Așteptați pentru a-i emancipa ca poporul român să fi înțeles că niște oameni vicleni vor să-l robească și să-l despoaie atâțându-l contra evreilor.

Iertați franchețea limbajului meu și primiți, Domnule Director, expresiunea prea-înalte mele considerațiuni.

Dr. Max Nordau

Ibidem, nr. 18, 15 sept. 1900, vol. 2, p. 207-208.

Viena, 6 septembrie

Domnule,

Am onoarea să răspund la scrisoarea d-voastră că eu niciodată n-am să vă consiliesc să dați drepturi evreilor. Fiecare națiune rămâne stăpână pe pământul pe care îl locuiește!

Dr. Karl Lueger, primarul orașului Viena

Ibidem, p. 208.

Mult stimată domnule redactor! Cum ați băgat de seamă, scriu *au courant de la plume*. M-am întors tocmai acum dintr-o lungă absență și sunt silit să plec mâine iarăși! Îmi lipsește timpul de a revizui cele ce am a vă spune și de a corecta stilul. Totuși, arzătoarea mea simpatie pentru patria d-tră și temelia solidă – câștigată din studii serioase științifice – a convingerii mele cu privire la problema evree, îmi garantează că veți citi nu fără interes expunerile mele nesistematizate.

Mă rog la Dumnezeu din toată inima să dea acestei expunerii oarecare putere de convingere.

Să mai scot încheierile [concluziile – n.n.] celor spuse de mine? Nu-i așa? Nu-i nevoie. Jos persecuțiile contra evreilor! Jos cu prejudecățile absurde medievale! Jos cu disprețul social și animozitatea personală! Acordați evreilor toată protecția legală pe care o acordați tuturor străinilor; afară de asta, dați-le ca vechi locuitori ai țării privilegii mai mari; lăsați-i (deoarece nu mai puteți împiedica aceasta) să lucreze pe câmpul comercial și industrial – dar controlați-i bine cum lucrează! Nu le dați însă drepturi politice și drepturi de proprietate rurală. A face aceasta ar însemna pentru România a se sinucide și băgați de seamă ca evreii să nu ajungă să domine opinia publică prin gazete și mințile și inimile prin stăpânirea școlii și a producției de librărie. Corespondentul de mai înainte [din urmă cu ani] al ziarului *Times* – un evreu – a scos acum câțiva ani o carte despre Germania în care declară triumfător: „Nu mai există literatură germană, ci numai o literatură evreiască în limba germană”. Purtați de grijă de cu vreme ca să nu se poată spune niciodată acest lucru despre România.

Legi de protecțiune ar fi de dorit în această privință, dar mai însemnată încă este apărarea activă, spontană, în contra influenței evree prin recunoașterea conștiinței a primejdiei pe care o prezintă aceasta pentru țară. Nu doar că vreau să suspectez motivele evreului; n-o fac aceasta nici pe terenul cultural nici pe cel comercial; evreul are dreptul de a fi cum este; consecvența cu care ține la originalitatea lui este demnă de admirație și de imitațiune; dar pentru intelectul *nostru* și pentru caracterul *nostru*, înrăurirea lui culturală este o otrăvă dezgustătoare.

Și încă ceva: dacă evreul se simte nenorocit în România, cum se spunea mereu în ultimul timp, atunci fiți generoși și nu vă cruțați punga, pentru a-i ușura emigrarea. Când evreii n-au vrut să părăsească Babilonul, Cyrus a făcut mari sacrificii de bani pentru a-i îndupleca să se întoarcă acasă, și când totuși nu le-a plăcut în Ierusalim, Darius le-a mai trimis o sumă, care azi ar echivala cu 5 milioane de mărci, și urmașul lui, Artaxerxes Longimanus, n-a cruțat osteneală și cheltuieli pentru a consolida împrejmuirile în Ierusalim și pentru a-și apăra țara în acest mod de întoarcerea evreilor – rămăseseră doar și așa prea mulți! Aceștia erau monarhi înțelepți!

Ar trebui să plătiți un premiu evreilor pentru părăsirea României; oricât de îngreunătoare ar fi această măsură pentru finanțele d-voastră, ea va renta de o mie de ori mai mult.

Și acum, când sunt la sfârșit și am trecut de mult marginile unei scrisori, acum bag de seamă că n-am vorbit deloc de două chestiuni fundamentale asupra cărora există o iremediabilă confuziune în capetele contemporanilor noștri. Mulți susțin că nu există o rasă evree, un adevărat popor evreu, ci numai o religie evree, cum este cea creștină sau cea mahomedană.

Dacă aceasta ar fi adevărat, ar urma două lucruri: 1) că nu există evrei, ci numai un anumit număr de oameni de confesiune mozaică; 2) că orice apăsare în contra evreilor este

o manifestare de intoleranță religioasă. N-am vreme acum și cititorii n-au răbdarea de a analiza mai adânc aceste probleme; voi spune numai atât: „aceste probleme” nu există de fapt; niște palavragii visători, ignoranți, mărginiți și înșelători răutăcioși au colaborat pentru a produce confuzie în capetele publicului doritor de lumină. De fapt de nici o rasă din lume nu-i așa sigur, ca de cea evreiască, că există și că puținele procente din alte rase, pe care le-a primit din timp în timp (cu toată interdicerea severă a Bibliei și a Talmudului) au fost îndată absorbite și asimilate de masa unitară [...]

În schimb este tot așa de sigur că nu există o „religie” evreiască – după accepțiunea noastră a cuvântului – și nici n-a existat vreodată. [...]

Rămân, mult stimate Domnule,
Al d-tră devotat,

Houston Stewart Chamberlain²

Viena, 15.IX.1900

Ibidem, nr. 19, 1 oct. 1900, vol. 2, p. 247-248.

Padua, septembrie 1900

Domnule,

Dacă aș fi moralist, v-aș spune că persecuțiunile contra evreilor, sau chiar și incapacitatea civilă și politică ce-i lovește încă în unele state, e o rușine a acestor națiuni care își spun creștine și care calcă într-un mod nerușinat cea dintâi și cea mai sublimă învățătură a lui Christ: iubiți-vă unii pe alții.

Dar nu sunt decât economist și trebuie prin urmare să consider chestiunea dintr-un punct de vedere mai practic și mai mărginit. Totuși, nu mă plâng de aceasta căci și din acest punct de vedere chestiunea nu poate fi rezolvată decât de simțul dreptății și umanității. În adevăr, o experiență seculară ne învață că asupra politica face să se nască la clasele asuprite o tendință irezistibilă către tot felul de mișelii și de crime, pe când aceleași clase, îndată ce sunt aduse în atmosfera dătătoare de viață a libertății, leapădă într-un mod spontan obiceiurile lor depravate și încep să colaboreze cinstit la fericirea obștească. Persecutând pe evrei, reținându-i într-o condițiune inferioară, națiunile creștine nu fac așadar decât să creeze și să nutrească în sânul lor o rasă de ființe degradate, pe care inferioritatea politică chiar îi împinge la fapte rele, la hoție și camătă și care sunt niște factori ireductibili de discordie și de descompunere. Sfărâmând lanțurile juridice ale evreilor, statele nu fac decât să se scape de un factor de slăbiciune și de decădere, pentru a se îmbogăți în același timp cu un ferment regenerativ de înflorire și progres. Ele transformă pe niște nenorociți pe care legea îi făcea ignobili și păgubași, în niște muncitori cinstiți, părinți de familie respectabili, cetățeni onorați. Ele suprimă în sfârșit chestiunea semitică, suprimând semitismul însuși, adică acele caractere particulare care disting într-un mod defavorabil pe evrei: căci aceste caractere în care suficientă vulgară vede pecetea neștersă a rasei nu sunt altceva decât fructul blestemat al asupririi și sclaviei și dispar deodată în ziua dezrobirii.

Iată, domnule, de ce cred că poporul român trebuie, fără întârziere, să egalizeze pe evrei cu ceilalți cetățeni în toate drepturile civile și politice. El nu datorește aceasta numai glorioaselor sale tradiții, faptelor mărețe de care e plin trecutul său; dar și măririi sale economice, viitorului dezvoltării sale sociale. Căci această reformă, pe care echitatea și

caritatea o reclamă, va da o impulsie de necrezut vieții economice și sociale a tânărului stat și-i va permite să ocupe în curând un loc distins în marea republică a națiunilor civilizate.

Achille Loria³

Ibidem, p. 249.

Viena, 19 septembrie 1900

Mult stimat Domnule,

Nu sunt un om politic, dar am convingerea adâncă cum că fiecare popor are cetățenii pe care-i merită; veți avea evrei cumsecade, dacă-i veți face egali și-i veți trata deopotrivă cu ceilalți cetățeni. Orișicum, este încă un drum lung de la lege la deplina ei realizare. Aceasta se poate constata din faptul rușinos și revoltător că un evreu într-o țară în care este din punctul de vedere teoretic egal cu ceilalți cetățeni tot nu se poate apăra contra celor mai grosolane și nedrepte insulte și că toate mijloacele legale îl părăsesc când vrea să-și recapete copilul dispărut după zidurile unei mănăstiri.

Cu deosebită considerațiune,

Dr. Ernst Mach⁴, filosof

Ibidem.

Stimate Domnule Director,

La întrebarea dacă trebuie să se acorde evreilor din România desăvârșita egalitate a drepturilor sociale și politice, răspund: da! O egalitate complexă.

Se înțelege de la sine că oamenii de stat ai României trebuie să se aștepte ca libertatea evreilor să aibă și câteva efecte rele pe lângă cele bune. Aceasta întrucât libertatea se face fără tranziție. Experiențe analoage s-au făcut cu liberarea negrilor în America de Nord, dar și cu liberarea țăranilor din Rusia și din alte țări. Un om care, deodată, fără tranziție se ridică de la sclavie la deplina libertate nu poate uza în mod just în toate de libertatea câștigată: el se folosește rău de libertate, ba chiar abuzează de dânsa.

Așa fiind, trebuie să vă resignați în România și la aceea ca evreii să abuzeze poate de libertatea de curând câștigată. Evreul liberat va voi să facă în România cum a făcut pretutindeni: să stoarcă repede, ca să zic așa, libertatea câștigată pentru a se despăgubi de îndelungata opresiune. Evreul român va deveni în multe privințe un parvenit politic și social, și va arăta toate defectele parvenitismului. Evreul liberat va păstra de asemenea toate cusururile pe care și le însușesc popoarele și clasele robite, sub o îndelungată apăsare – mai cu seamă va arăta acea viclenie în care a fost educat timp de secole și pe care, odată liberat, nu va putea s-o lepede așa de repede. Aceste și alte cusururi, zic, le va avea evreul liberat; dar toate aceste cusururi sunt cu siguranță un rău mai mic față de răul de acurn. Nu văd puțința de a evita aceste rele prin aceea că veți libera numai în parte pe evrei. Ce-i drept, îmi pot închipui că s-ar putea libera o clasă apăsată, cu bună intențiune, treptat, pregătind-o și educând-o, dar pentru aceasta trebuie mai multă răbdare și mai multă pedagogie politică decât se poate presupune azi oamenilor de stat ai tuturor țărilor. De aceea, în România nu vă rămâne altceva de făcut decât ceea ce au făcut în împrejurări aproape identice alte state

și poșoare. De altfel, ați introdus în România multe instituțiuni moderne tot fără tranziție și de aceea ar trebui să mergeți consecvent pe drumul apucat al civilizării țării și poporului vostru și în ce privește emanciparea politică și socială a evreilor.

Libertatea evreilor o consider ce-i drept numai ca un pas pentru rezolvarea chestiei evree trebuie să faceți și ceilalți pași, care constau după părerea mea în a cultiva și instrui mai intensiv poporul d-tră. Chestia evree este în același timp o chestie creștină. Cunosco obiecțiunile care se ridică pretutindeni în contra liberării evreilor; dar zic: un popor cult, muncitor și cumpătat n-are pentru ce să se teamă de evrei. Și fiindcă evreii, deja ca urmare a apăsării de până acum, au fost împinși în mod unilateral către activitatea economică și în special comercială, rolul educației populare române va fi de a răspândi în popor îndeosebi cunoștințe economice și o cultură economică, de a educa poporul neîncetat la cumpătare și activitate.

Apăsarea evreilor, aceasta ne-o învață și istoria țării d-voastră, n-a folosit nimic. n-a rezolvat chestia evree, ba mai de grabă a agravat-o. De aceea experiența ne învață că antisemitismul curent este păgubitor popoarelor creștine.

Deoarece nu cunosc țara și oamenii, nu-mi voi permite propuneri speciale. De asemenea n-aș vrea să apelez la umanitatea, iubirea de libertate și virtuțile sociale ale poporului d-voastră: mă mulțumesc să privesc chestia evree din punctul de vedere practic și de a concepe în legătură cu evoluția politică a poporului român. Generația mai în vârstă la d-voastră a crescut încă sub domnia turcească și poate deci studia în corpul și sufletul propriu, efectele și urmările sclaviei și ale libertății: abia desăvârșita liberare a evreilor va desăvârși opera de la 1878. După părerea mea, un popor care ține în robie 1/18 din locuitorii lui este el însuși rob.

T.G. Masaryk, om politic ceh, viitor președinte al Cehoslovaciei

Ibidem, nr. 19, 1 oct. 1900, vol. 2, p. 249-250.

Sfântate Domnule Director,

Iată răspunsul meu:

Fiecare popor are evreii pe care-i merită, după cum are și guvernul pe care-l merită.

Evreii oglindesc, în persecuțiile pe care le suferă, în legile restrictive care-i copleșesc, viciile și defectele națiunilor printre care trăiesc.

Oriunde au obținut egalitatea drepturilor civile și politice, consacrate prin obiceiuri sântătoase, s-au deprins să apere, cu prețul sângelui, patria care i-a asimilat propriilor ei fii.

Când legile opresc evreilor orice formă cinstită de activitate intelectuală și economică, și nu pot fi nici cultivatori de pământ, nici industriași, nici medici, nici avocați, nici legistatori, sunt constrânși a se deda micului comerț, care-i împinge la cămătărie. Liberindu-i de aceste lanțuri, se vor îmbunătăți, căci nu există legi fatale de rasă și națiune.

Partidul român care simte nevoia de a ușura condițiile mizerabile ale evreilor, de a reforma legile în favoarea lor, de a plăti această datorie către civilizație este adevăratul moștenitor al ideii române.

Emanciparea se poate face treptat, pentru a pregăti spiritele și a învinge printr-o mediată evoluție de măsuri bune, prejudiciile [prejudecățile] medievale.

Deoarece aceleași lanțuri care încătușează pe evreii din România încătușează pe urmașii vechilor daci, există o strânsă legătură în bine și rău între apăsați și apăsători.

Acela care scrie aceste câteva rânduri cu sângele inimii sale e născut evreu; prin studii însă, prin înclinațiune sufletească, e de mulți ani ieșit din religia mozaică.

Mă reîntorc însă ori de câte ori mi se reproșează că sunt evreu, din cauza disprețului pe care-l am pentru orice formă de persecuție, din cauza cultului nestrămutat ce am pentru cugetarea liberă, din cauza voluptății sacrificiului și a apărării apăsătorilor.

Dacă aș trăi în România aș redeveni evreu.

Luigi Luzzati⁵

Ibidem, nr. 22, 15 nov. 1900, vol. 2, p. 363-364.

¹ Au răspuns la anchetă: E. Drummond, Emile Zola, Cesare Lombroso, Th. Mommsen, Tomas G. Masaryk, Georges Clémenceau, Anatole Leroy-Beaulieu, Wilhelm Wundt, Max Nordau, Houston Stewart Chamberlain. Achille Loria, Ernest Mach, Karl Lueger, Henry Fouquier, Charles Richet, Luigi Luzzati; după cum se poate remarca, personalități din diferite domenii, cu orientări filosofice, antropologice, politice, literare diferite. Discuția a continuat în tot anul 1900 și cu ecouri în anii ulteriori.

² H.S. Chamberlain, unul din teoreticienii rasismului.

³ Vezi doc. 45.

⁴ Profesor de fizică teoretică la Universitatea din Viena.

⁵ Profesor la Universitatea din Roma, fost ministru de Finanțe al Italiei, președinte al Asociației presei italiene, decorat cu Marea cruce a Legiunii de Onoare și cu alte ordine și medalii. A sprijinit cauza evreilor din România pentru obținerea drepturilor juridice la Conferința de Pace din 1918.

356

București, 1900, octombrie 31. Diplomă de indigenat pentru dr. N. Apoteker

Președinția Consiliului de Miniștri

Nr. 1889

București, 31 octombrie 1900

Domnule Prefect,

În urma cererii ce am primit din partea d-lui dr. N. Apoteker din Iași, am onoarea de a înainta Domniei Voastre diploma de indigenat nr. 2785 a numelui domn, și vă rog, ca după ce veți binevoi a vă încredința, prin mijloacele de care dispuneți, de identitatea titularului, să faceți a i se libera această diplomă, iar adeverința de primire să fie transmisă subscrisului.

În același timp, am onoarea de a vă ruga să binevoiți a face să se pună în vedere d-lui N. Apoteker că în ceea ce privesc actele ce au fost depuse de d-sa odată cu cererea de naturalizare, trebuie să se adreseze chiar la autoritatea unde le-a depus, când a făcut acea cerere.

Primiți vă rog, domnule prefect, asigurarea distinsei mele considerațiuni.¹

Secretarul Consiliului, Nicolae Sutu

Subsecretar, Ion Stroiescu

Domniei Sale, Domnului prefect al Județului Iași

AIN Iași, Fond Pref. Jud. Iași, ds. 27/1900, f. 17.

¹ Asemenea adrese au fost trimise și pentru Moses Cohn Drăcșăneanu (Iași), la 17 martie 1907 (*Ibidem*, f. 3); Gustav A. Ulrich (Iași), la 30 mai 1900 (*Ibidem*, f. 5); Israel Blechman (Iași), la 14 ianuarie 1909 (ds. 24/1909, f. 1); Gustav Cornelson (Iași) la 7 martie 1909. (*Ibidem*, f. 11).

357

București, 1900, decembrie 1. I. Brociner, către Comitetul pentru recunoașterea egalității evreilor români înaintea legii

Domnilor,

Mi-ați cerut date asupra chestiunii evreilor pământeni și mă grăbesc a vi le da.

Chestiunea evreilor pământeni pe nedrept se confundă mereu în publicitate și dezbateri cu chestiunea evreilor în general.

Diferența între aceste două chestiuni este mare. Cea dintâi este o parte numai, iar cea de-a doua este totalitatea.

Evreii în genere, aflători în România, sunt cuprinși în chestia evreiască, adică în totalitatea ei. Situațiunea legală a evreilor pământeni însă, ca o parte a populațiunii evreiești din România, formează chestia evreilor pământeni.

Înțelegerea justă a acestei stări face mai ușoară găsirea unei soluțiuni; căci cadrul chestiunii se reduce foarte mult și devine lucru lesne de judecat de oricine.

Spre a înțelege adevărata chestiune, vă remit ca material notițele cuvântărei mele, ținute la Congresul ce a avut loc la București în ziua de 26 octombrie 1897¹, la care notițe am adăugat, ca Anexe, diferite extracte din legiuiri și documente diplomatice referitoare.

Primiți, Domnilor, încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

I. Brociner

J.B. Brociner, Chestiunea Evreilor Pământeni, Iași, Tip. H. Goldner, 1901, p. 1-24 (fragmente).

¹ Discurs rostit de dl. J.B. Brociner la Congresul Asociațiunii Israelitilor Pământeni, ținut la 26 octombrie 1897.

Denumirea noastră legală, de secole, în această țară este: evreii pământeni, sau după expresiunea politică modernă: românii necreștini.

Documente vechi, legiuiri antice (Hrisoave) dau dovadă de starea noastră legală în mod indubitabil.

În secolul al 17-lea ne-am bucurat de aceleași drepturi cetățenești ca toți ceilalți locuitori ai țării². Dar cu evreii români cum rămâne?

Unde sunt dispozițiunile legislative, care să întinză bucurarea drepturilor politice și la celelalte culturi [culte -- n.n.] (necreștine), așa cum cere art. 46 din Convențiunea de la Paris. Vezi *Cuvânt introductiv*, nota 12.

Anexa X a Regulamentului Organic, care atribuia numai creștinilor drepturile civile, a fost abrogată, căci după Convențiunea din Paris, toate riturile erau egale înaintea legii, cu excepțiunea de drepturi politice, care se puteau întinde și la Moldo-Valahii de alte culturi, prin dispozițiuni legislative.

De atunci înainte, statul român într-adevăr era condus de aceste principii fundamentale și cu drept cuvânt am așteptat ziua ca întinderea drepturilor politice să se facă și față cu noi, care suntem Moldo-Valahi de alt cult.

La 1864, legea comunală stipulază prin art. 26 cele următoare:

„Israelii pământeni, până ce vor arăta că au simțămintele și moravurile românești și până la modificarea legii de față, nu vor putea exercita drepturile comunale, decât în condițiunile următoare:

- a) Dacă servind în armata română au dobândit rangul de subofițer;
- b) Dacă au săvârșit cursul de colegiu sau de facultate în România;
- c) Dacă după studii regulate au dobândit de la o facultate străină diploma de doctor sau de licențiat în orice specialitate, trebuind însă ca aceste diplome să fie recunoscute de guvernul țarei;
- d) Dacă au întemeiat în România o fabrică sau manufactură folositoare țarei și care ocupă cel puțin 50 meseriași."

Conchid deci și zic:

1) Noi, israeliții-pământeni, nu putem fi considerați ca străini, nu putem fi vizați de noul proiect de lege de recrutare.

2) Chestiunea noastră nu este rezolvată încă de țară și avem tot dreptul a cere ca aceasta să se facă.

3) A ne exclude de la serviciul militar nu este a ne scuti de o datorie, ci a ne răpi un drept ce l-am avut, ce l-am exercitat, drept recunoscut prin Constituția care zice că tot românul face parte din armată, fără a zice cu „drepturi politice” sau a exclude pe cel fără drepturi politice, și

4) Este de datoria noastră de a protesta chiar în contra unei tentative ce s-ar face de a ne clasifica ca străini. (*Ibidem*)

² Vezi J. B. Brociner, *op. cit.*, 1910.

Memoriile Regelui Carol notează la 1879 „Dispozițiunea Camerei este cu totul contrară cererilor Europei: ceva mai mult, un grup de deputați, în cap cu V. Conta, ține cu tărie la principiul că, orice s-ar întâmpla, articolul 7 trebuie menținut” [...]

În Cameră greutățile sunt acum, ca și mai înainte, aproape de nebiruit. Proiectul de lege elaborat de Comisiunea Camerei e o provocare la adresa Europei; el cuprinde următoarele patru principii de căpetenie votate de toți membrii, afară de P.P. Carp:

1) Nu există israeliți români și n-au existat niciodată ci sunt numai de acera care nici în limbă nici în obiceiuri nu s-au asimilat cu națiunea română și nici nu voiesc să se asimileze.

2) Naturalizarea se poate acorda oricărui străin, fără deosebire de religiuine, în mod individual și prin lege specială.

3) Forma sub care naturalizarea poate să aibă loc va fi înscrisă în Constituție.

4) Dreptul de a se cumpăra imobile rurale va fi un drept politic, iar nu un drept cetățenesc.

358

București, 1900, decembrie. Date despre locuitorii evrei în Vechiul Regat

Recensământul populației israelite pe județe

Nr. de reședințe	Nr. curent		Total	Bărbați	Femei
20	1	Argeș	903	445	458
1	2	Bacău	15.667	7.634	8.033
3	3	Botoșani	29.287	14.168	15.119
4	4	Brăila	10.891	5.313	5.578
6	5	Buzău	1.655	815	840
10	6	Constanța	1.242	631	611
15	7	Covurlui	15.268	7.425	7.843
27	8	Dâmbovița	490	262	228
11	9	Dolj	3.266	1.592	1.674
12	10	Dorohoi	18.933	9.256	9.677
17	11	Fălciu	6.708	3.244	3.464
28	12	Gorj	69	44	25

Nr. de reședințe	Nr. curent		Total	Bărbați	Femei
8	13	Ialomița	499	275	224
18	14	Iași	46.696	22.087	24.609
5	15	Ilfov	43.579	21.230	22.349
30	16	Mehedinți	825	390	435
9	17	Muscel	58	24	34
19	18	Neamț	16.558	8.055	8.503
25	19	Olt	229	113	116
21	20	Prahova	2.865	1.386	1.479
14	21	Putna	10.874	5.504	5.370
22	22	R.-Sărat	1.796	874	922
24	23	Roman	7.882	3.836	4.046
7	24	Romanați	323	158	165
13	25	Suceava	10.056	4.836	5.220
26	26	Tecuci	4.260	2.109	2.151
29	27	Teleorman	657	330	327
31	28	Tulcea	3.034	1.467	1.567
2	29	Tutova	6.867	3.389	3.478
23	30	R.-Vâlcea	294	174	120
32	31	Vaslui	6.831	3.305	3.526
16	32	Vlașca	453	234	219
TOTAL			269.015	130.605	138.410 ¹

MO, nr. 206, 14/27 decembrie 1900.

¹ Comparând cu datele pe anul 1894, publicate în MO nr. 7195 – care indică 243.225 evrei – rezultă că între anii 1894 – 1900 creșterea a fost de 25.700 (cca 10,5%).

359

Constanța, 1901, aprilie 12. Admiterea apelului pentru recunoașterea dreptului electoral unui evreu din Dobrogea¹

Nr. 47. Admiterea apelului făcut de Haim Iosef Moses contra sentinței electorale a tribunalului Constanța cu nr. 93 din anul 1901.

12 aprilie 1901.

Curtea,

Ascultând pe d. avocat Belcic, cu procură, pentru apelant, și pe d. avocat Andonescu, din partea constatatorului;

Deliberând, și având în vedere că apelantul cere ca, reformându-se sentința tribunalului, să se ordone înscrierea sa în listele electorale ale comunei Constanța;

Considerând că din actele prezentate se constată că apelantul întrunește condițiile cerute de lege pentru a fi înscris în liste, întrucât a fost găsit în 1877 în Dobrogea, ca supus

otoman; că, prin urmare, numitul este cetățean român și și-a exercitat mult timp în urmă drepturile sale electorale;

Că de aceea apelul are a fi admis.

Pentru aceste motive,

Admitem și ordonăm înscrierea apelantului în listele electorale.

Curtea de Casație și Justiție, secția a II-a

BDCCJ, vol. XXXI, București, 1901, nr. 380, p. 695.

¹ După trei ani de la Tratatul de la San Stefano, reconfirmat în Tratatul de la Berlin (1879), locuitorii celor două județe dobrogene – Constanța și Tulcea – care și-au păstrat proprietățile și și-au menținut domiciliile, fără deosebire de naționalitate și religie, au fost considerați cetățeni români, având dreptul de a fi alegători comunali (J.B. Brociner, *Drepturile evreilor dobrogeni*. București, Tip. Dor. P. Cucu, 1911.)

360

București, 1902, iunie 28. Înalta Curte de Casație și Justiție dezbată un recurs referitor la statutul juridic al evreilor pământeni. Comentariul lui N. Mandrea: „evreii pământeni nesupuși ai nici unui stat străin sunt români”

Jurisprudența Română

Înalta Curte de Casație și Justiție. Secția II

Audiența de la 28 iunie 1902

Președinția d-lui R.N. Opreanu, consilier

Decizia 286/902 – Casată, decizia Curții de Apel Iași, secția I, nr. 5/1902 în urma recursului făcut de Leon Naftulensohn în proces cu Aron și Bernard Katz.

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut în cauză de dl. președinte N. Mandrea; pe dl. avocat Ulvineanu în dezvoltarea motivelor de casare, și pe dl. avocat Ioanin din partea intimăților în combateri;

Deliberând,

Asupra motivului I de casare:

Violaarea și greșita interpretare a art. 11 și 13 din Codul Civil combinate cu 54 și 61 din Procedura Civilă. Am susținut că motivul pentru care am intentat acțiune la tribunalul din Neamț este că acest tribunal are competență de a judeca acțiunea principală contra d-lui Bernard Katz, bazându-se pe art. 13 din Codul Civil, care ne acordă dreptul de a chema pe străini dinaintea tribunalelor române. Or, întrucât dl Bernard Katz n-are un domiciliu sau

reședință cunoscută în țară, urma a-l chema la tribunalul domiciliului meu. Deci acest tribunal fiind competent a judeca cererea principală este *a fortiori* competent a judeca cererea contra garantului, care avea domiciliul ales chiar în Piatra.

Curtea, adoptând motivele tribunalului, face o rea interpretare a art. sus citat din Pr.[ocedura] Civilă când crede că în asemenea caz, străinul pârât poate cere declinarea în competență, silind pe român a se adresa tribunalelor străine. De asemenea, tribunalul mai comite o violare și rea interpretare a art. 13 din Codul Civil când consideră pe evreii pământeni din țară ca adevărați străini, neputându-se bucura de drepturile civile ale românilor;

Având în vedere decizia supusă recursului prin care Curtea de Apel și tribunalul își declină competența de a judeca acțiunea prin care recurentul cerea de la pârâți 50.000 fiorini, ce i s-ar cuveni dintr-un contract încheiat în Austro-Ungaria relativ la exploatarea unei păduri situată în acea țară, pe motiv că fiind lucruri mișcătoare [mobile – n.n.], acțiunea trebuia să fie intentată conform art. 50 din Pr. Civilă în Austro-Ungaria, la domiciliul pârâtului Bernard Katz, direct obligat;

Considerând că se constată că înaintea Curții de Apel, recurentul, pentru a susține că acțiunea este bine intentată înaintea tribunalelor române, a invocat art. 13 din Codul Civil;

Considerând că după dispozițiile acestui text de lege, străinul, chiar când n-ar avea reședință sa în România, va putea fi tras [la răspundere] înaintea tribunalelor române, pentru îndeplinirea obligațiilor contractate de dânsul în România sau în țară străină, ca un român;

Considerând că acest mijloc de apărare a putut să fie invocat cu succes de recurent deoarece, deși dânsul este evreu, însă evreii nu sunt prin aceasta chiar străini decât dacă s-ar dovedi că sunt supuși vreunei protecții străine;

Că se constată că Curtea de Apel nu a răspuns nimic la mijlocul de apărare ridicat de recurent pe temeiul art. 13 citat și prin urmare a făcut o omisiune esențială, deoarece în virtutea acestui articol Curtea era competentă să judece procesul dintre recurent și pârâți, afară numai dacă s-ar fi dovedit că recurentul este supus străin, ceea ce nu s-a dovedit;

Că prin urmare motivul fiind fondat are a se admite;

Pentru aceste motive și fără a mai discuta celelalte mijloace de apărare, Curtea admite motivul I de casare și casează decizia Curții de Apel, Secția I, nr. 5/1902 în urma recursului făcut de Leon Naftulensohn în proces cu Aron și Bernard Katz¹.

„Curierul Judiciar”, An XI, nr. 52, 28 iulie 1902, p. 425-427.

¹ Pe marginea acestei sentințe, N. Mandrea (Junius), președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, a făcut o adnotare, în care își afirmă punctul de vedere asupra situației juridice a evreilor pământeni, apreciind că aceștia nu pot fi considerați străini și nici nu pot fi expulzați². (*Ibidem*, p. 456-457.)

² Opiniile lui Mandrea au fost contestate de un alt eminent jurist, G.C. Dissescu, directorul publicației „Dreptul” (An XXXI, nr. 36, 15 septembrie 1902, p. 457-463). N. Mandrea a dat o replică tezelor lui Dissescu în revista „Curierul Judiciar”, nr. 39, din 1903, și apoi într-o broșură de sine stătătoare, care după cum se vede era interzisă în perioada comunismului. În continuare, studiul citat. Vezi și doc. 361.

B.A.R.

II

DESPRE

CONDITIA ISRAELITILOR PĂMÎNTENI

INTERZIS

DE

JUNIUS

(~~Handwritten~~ (N. Măndrea))

Tip. : Curierul Judiciar
an XIX, 1903 p. 332

Extras din ziarul Cur. Judiciar No. 39 din 1903

BUCURESTI

Tip. Ziarului «Curierul Judiciar» Strada Carol 19
1903

PREȚUL 1 LEU

București, 1903. N. Mandrea: Despre condiția israeliților pământeni

[...] Consacrat pare să fie, pentru cei mai mulți, că toți locuitorii de religie mozaică din țară, fără deosebire, sunt străini și, pornind de la această concepție, susținătorii acestei opinii este firesc să ajungă la concluzia că aceleași reguli, aceleași restricții trebuie să fie observate și în privința lor ca în privința străinilor în genere.

Pe temeiul unei asemenea opinii întărite, s-a format o atmosferă nu tocmai prielnică pentru discutarea variilor și multiplelor chestiuni care privesc pe locuitorii de rit mozaic din țara noastră.

Pentru a susține teza că tot locuitorul de religie mozaică, fără deosebire, este străin, precum și spre a combate atât decizia Curții de Casație, s. II din 28 iunie 1902 cu nr. 286¹, care fără o mai amplă motivare declară: că evreii pământeni se bucură ca și românul de beneficiul art 13 din Cod civ.[il], cât și părerile noastre din adnotația de la acea decizie, d. profesor Dissescu, prin studiul din *Dreptul* din 1 și 15 septembrie 1902², aduce următoarea obiecțiune: „ce însemnează străin pământean? și susține că aceste cuvinte sunt un *nonsens* juridic, căci, cum poate fi cineva pământean dacă e străin, și cum poate fi străin dacă e pământean?” Și fiind așa, d-sa opinează că: locuitorii evrei nu pot să se bucure de beneficiul art. 13 Cod civ. [il] care e rezervat numai românilor³; că ei pot fi expulzați chiar dacă sunt născuți și crescuți în țară, au locuit și locuiesc în țară de oricât timp ar fi, chiar dacă nici ei nici părinții lor n-au fost supuși protecției unui stat străin, și chiar dacă întotdeauna s-au considerat ca supușii țării, au îndeplinit toate obligațiile impuse de legile țării, și-au îndeplinit serviciul militar etc. Și aceasta pentru că locuitorul de religie mozaică a fost și este străin și nu poate a-și schimba această condiție decât cerând și îndeplinind formalitățile prescrise de art. 7 din Constituție, altfel nu numai că s-ar viola în mod pieziș această dispoziție, dar s-ar tinde la mustificarea și eludarea acestei înțelepte dispoziții.

Alții, precum d. profesor D. Alexandresco, califică pe toți locuitorii israeliți, fără deosebire, ca *heimatlos* (apatrizi), pentru că nu aparțin nici unei naționalități străine, că nu sunt români fiindcă n-au fost împământeniți conform art. 7 din Constituție.

Să examinăm acum dacă se pot justifica aceste părerii.

Părerea că a vorbi de evrei sau israeliți pământeni ar fi oarecum o *contradictio in adjecto* este numai în aparență și, dacă vrem, ne putem convinge de contrariul consultând *sine ira et studio* documentele ce ne stau la dispoziție.

Înainte de Reg.[regulamentul] organic, sub Reg.[regulamentul – n.n.] organic⁴ și în legiurile posterioare Convenției din Paris, precum în legea comunală din 1864, se face mențiune de evrei pământeni, și rămâne a lămuri și a cunoaște care sunt și în ce consistă caracterele distinctive ale evreului pământean.

În opoziție cu evreii străini sau evreii supuși, [ai altui stat – n.n.] erau evreii pământeni, precum erau armenii pământeni, ȋigani pământeni, plugarii pământeni, negustorii pământeni, boierii pământeni.

Prin expresia *pământean* trebuie să înțelegem orice locuitor supus al țării. Se mai întrebuințează acea expresie ca sinonim pentru moldovean sau muntean, adică moldoveanul

sau munteanul de religie ortodoxă, de neam român, supus al țării. Dar pământeni erau și acei de alt neam întrucât erau supuși ai țării.

Capacitatea pământenilor nu era aceeași, căci atât religia, cât și condiția socială, sexul, vârsta, aveau ca efect a mărgini capacitatea atât sub raportul drepturilor civile cât și sub raportul drepturilor politice. Chiar și plugarul pământean, de religie ortodoxă, n-avea exercițiul tuturor drepturilor, de exemplu, nu se bucura de drepturi politice; dar toți pământenii, întrucât erau de religie ortodoxă, aveau puțința de a avea exercițiul tuturor drepturilor (Vezi mai cu seamă Anaforaua și Hrisovul din 1827 în *Uricariul*, V. 2, p. 190 seqq.).

Deosebirea mai cu seamă de religie era o cauză pentru mărginirea capacității civile și pentru excluderea capacității politice. Așa era cu armenii pământeni și cu evreii pământeni, a căror capacitate politică și civilă era mărginită într-atât încât, din cauza religiei, niciodată nu puteau fi admiși a se bucura de drepturi propriu zis politice, nici chiar de toate drepturile civile. Însă și armenii pământeni și evreii pământeni erau considerați ca locuitori supuși ai țării, de pământeni.

Și îndeosebi evreii pământeni erau supuși unui regim special de legile țării, care erau privilegii ale lor. Evreii pământeni constituiau o breaslă deosebită cu starostele lor, care aveau dreptul de a percepe impozitele care urmau a fi plătite cu ruptoare, nu la vistierie, ci la camera domnească, de a percepe taxele pentru cultul religios de a judeca micile pricini dintre ei. (V. Urechia, *Istoria Românilor*, vol. I, p. 451, V. II, p. 199; V. și Hrisovul lui I. Sturza în *Uricariul* din 1823, *Uricariul*, vol. 20, p. 315.)

Încât privește capacitatea civilă, cu toate că încă la 1827, în anaforaua boierilor Moldovei, întărită de Hrisovul domnului I. Sturza, se declară la art. 20 că în orașe nici armenii nici evreii să nu fie proprietari de case și dughene, contrariul însă se consacrase din mult înainte, precum rezultă din Hrisovul lui Grigore Ghica Vodă din 1776 (*Uricariul*, V. 19, p. 48) și din §1431 Cod Calimach; astfel că israeliții pământeni nu puteau avea decât dreptul de proprietate, de emfiteoză⁵ la orașe; și deși israeliții veniseră spre a se așeza sau la orașele în ființă sau la târgurile ce se înființau, în virtutea hrisoavelor, pe moșii, cu toate acestea, întrucât anume nu erau supuși străini, ei erau considerați ca israeliți pământeni.

Convenția din Paris nu s-a ocupat însă de israeliții pământeni, lăsând regularea situației lor pe seama legislaturii țării românești. Pentru aceasta, legea comunală din aprilie 1864, elaborată de comisia centrală și votată de adunarea legiuitoare, prin art. 26 recunoaște israeliților pământeni drepturi comunale, sub condițiile arătate, adică în patru cazuri anume prevăzute. La 1864 s-a crezut util că spre a ajunge la deplina capacitate a israeliților pământeni, mai întâi să li se recunoască drepturile comunale, în cazul când vor îndeplini condițiile indicate de art. 26 al legii comunale. Nici aceste drepturi comunale însă ca un început al drepturilor politice, nu s-au recunoscut tuturor israeliților, ci numai celor pământeni, nu și israeliților străini.

În puterea drepturilor comunale dobândite, israeliții pământeni dobândiră dreptul de a coopera la alegerea membrilor camerelor de comerț, precum rezultă din art. 6 al legii din septembrie 1864, care recunoaște calitatea de alegător comercianților și industriașilor, fără deosebire, care plătesc patenta de 50 lei și au drepturi civile și municipale.

Dar și israeliții pământeni care aveau drepturile comunale concese numai, continuă a avea capacitatea de a cumpăra imobile urbane, nu însă imobile rurale, deoarece acest drept nu li s-a recunoscut nici prin legea din aprilie 1864, privitoare la drepturile străinilor domiciliați în țară.

Codul civil, pus în lucrare în decembrie 1865, consacră modurile cum se dobândește și cum se pierde calitatea de român. Art. 8 proclamă fără nici o restricție că orice individ născut și crescut în România până la majoritate [majorat – n.n.], și care nu se va fi bucurat niciodată de vreo protecție străină, va putea reclama calitatea de român, după distincțiunile din aliniatul întâi și aliniatul al doilea al art. 8.

În spiritul Codului civil, israeliții fiind născuți și crescuți în România trebuie asemenea să fie considerați ca români, având toate drepturile civile conform art. 7 al Codului civil, exceptându-se restricțiunea privitoare la cumpărarea imobilelor rurale.

Cât pentru drepturile politice, israeliții pământeni nu le pot dobândi decât prin naturalizare, conform art. 9 al Codului civil [...]

Dar curentul inaugurat prin Constituția din 1866 se întinde și se întărește. Drepturile comunale acordate mai întâi israeliților pământeni prin legea comunală din 1864 nu li se mai recunosc prin legea comunală din 1874, (v. art. 20)⁶, și neavând drepturi comunale, învederează că israeliții pământeni nu mai puteau fi nici alegători pentru camera de comerț, și tot din această aparentă cauză li s-a refuzat dreptul de a fi debitanți de băuturi spirtoase prin art. 4 al regulamentului pentru așezarea și perceperea taxei de licență din 1873.

Constituția din 1884 abrogă principiul art. 7 al Constituției din 1866 în cât privește împământenirea, declarând că diferența de credință religioasă și confesie nu constituie o piedică spre a dobândi și a exercita drepturi politice. Prin urmare străinul, fără deosebire de religie, nu poate dobândi și exercita drepturi politice și a fi asemănat cu românul în această privință, decât prin împământenire. Însă Constituția din 1884 pare că vrea să lărgască categoria străinilor încât privește împământenirea, deoarece nu declară numai că străinul, fără deosebire de religie, pentru dobândirea împământenirii are a se supune formelor prevăzute de diferitele paragrafe ale art. 7 din Constituție, ci lămurește că străinul e individul supus sau nesupus unei protecții.

Că străinul nu e decât individul care fiind originar dintr-un stat străin este și supus protecției acelui stat, aceasta se știe. Pot însă să fie și indivizi care au încetat de a fi supuși protecției acelui stat, precum sunt acei denumiți în dreptul internațional ca *heimatlos*, fără ca să fie români având drepturi politice. Aceștia asemenea vor avea trebuință a se supune formelor de împământenire.

Pot însă, în urma acelei dispoziții a Constituției din 1884, să fie priviți și israeliții pământeni, străini, deși nesupuși unei protecții străine? Este necontestabil că legiuitorul constituant din 1884 a vroit a consacra necesitatea dobândirii împământenirii și pentru israeliții pământeni, dar n-a declarat că acea categorie de locuitori, cunoscuți ca israeliți pământeni, nu sunt români ci sunt străini. Putea să o facă, fiindcă un legiuitor omnipotent multe putea să facă, dar n-a făcut-o. Și în urma Constituției din 1884, perseverăm a crede și a susține că categoria locuitorilor născuți și crescuți în țară, „israeliți pământeni”, există ca și mai înainte. Asupra acestui punct nu ne putem mistifica prin afirmări și aserții care n-au temei. [...]

*

*

*

În raporturile cu statul, israelitul pământean, dacă nu are drepturi politice, dacă nu e cetățean activ, dacă nu poate participa la viața statului direct sau indirect, cu toate acestea el se deosebește de străini. Pe când străinul care locuiește în România n-are decât datoria negativă de a nu tulbura în nici un fel viața statului, israeliții pământeni, ca și românii cetățeni, și toți locuitorii supuși ai țării, fără deosebire, au datoria pozitivă a consacra

întreaga lor personalitate statului român. De aceea sacrificiul către stat și patrie, fidelitatea, devotamentul și simțământul comun ce animează pe toți cetățenii sau locuitorii pentru stat și pentru patria comună, supunerea [față de] Constituție și legile țării se cer nu numai de la românii cetățeni, ci de la toți românii care deși nu sunt cetățeni sau n-au exercițiul drepturilor politice, dar ca locuitori și supuși ai țării sunt într-o relație organică identică cu statul, și sunt îndatorați ca și românii.

Orice acte sau orice fapte din partea israeliților pământeni care ar revela că ei nu sunt animați de dorința binelui comun și de devotament pentru patrie nu pot fi aprobate. Și nu ar putea fi acuzați pentru abateri de la îndatoririle comune decât dacă i-am considera ca străini.

Îndeosebi identitatea de îndatoriri către stat din partea tuturor, afară de străinii propriu zis, se manifestă în cât privește serviciul în armată și la plata dărilor și în prestarea sarcinilor publice deopotrivă. Dacă Constituția prin art. 118 declară că tot românul face parte din unul din elementele puterii armate, legea de recrutare din 1882 arată care români sunt supuși obligațiunii militare, căci art. 1 declară: „*Toți locuitorii țării datoresc personal serviciul militar*”. Și spre a accentua aceasta și mai mult, art. 2 al aceleiași legi declară că „*supușii statelor străine nu pot face parte din armată*”. Și, în armată, israeliții pământeni pot fi nu numai soldați, ci și caporali și subofițeri, precum dovedesc dispozițiile din art. 3 și 4 ale legii asupra înaintărilor în armată [...]

Și, ca și pentru serviciul în armată, aceeași îndatorire pentru toți locuitorii țării nesupuși străinii există și pentru israeliții pământeni, de a contribui ca românii la toate dările și sarcinile publice. De aceea și israeliții pământeni scutiți cu titlu condițional sau amânați de serviciu sunt supuși la plată de taxe militare conf. art. 74 al legii de recrutare.

Dar fiii israeliților pământeni au îndatorirea a plăti deosebite taxe introduse pentru a putea urma la școlile publice ale statului de orice grad și de orice fel [...]

Drepturile publice, garantate prin Constituție, art. 5 și următorii, în opoziție cu drepturile politice, sunt în genere nu numai ale românilor cetățeni ci ale tuturor românilor, și prin urmare și ale israeliților pământeni; aceasta cu atât mai mult cu cât de mai toate drepturile publice proclamate se bucură și străinii. Israeliții pământeni se bucură dar de libertatea individuală, ceea ce implică că ei nu pot fi arestați și deținuți decât pe temeiul legilor în ființă, că nu pot fi sustrași judecătorului lor natural, că domiciliul lor este inviolabil precum și că ei se bucură de libertatea de a emigra.

Apoi ei se mai bucură de libertatea de a-și exprima opiniile și de libertatea presei, de libertatea de conștiință și a cultului și a conștiinței religioase, de libertatea învățământului, de dreptul de petiție, de libertatea de asociație și de întruniri, de inviolabilitate și garanțiile dreptului de proprietate.

În privința libertății străinilor de a circula și de a se stabili în țară, Regulamentul din 31 oct. 1881 pentru biletele de liberă petrecere în România nu conține nici o mărginire pentru israeliții pământeni, fiindcă în acel regulament e vorba de străinii călători sau reședinți în România. Nu mai puțin israeliții pământeni nu sunt mărginiți în cât privește libertatea comerțului și a industriei prin legile asupra comerțului ambulant din 17 martie 1884, asupra loteriilor din 1883 și asupra meseriilor din 5 martie 1902, deși s-a susținut contrariul, în mod tendențios. Această lege prin art. 4 face mențiune de străini, care spre a fi admiși la exercițiul unei meserii au să dovedească că în țara lor este dreptul de reciprocitate pentru români, sau în lipsă de această dovadă, să obțină autorizația prealabilă de la Camera de meserie [...]

Dar libertatea comerțului și a industriei este mărginită pentru israeliții pământeni, întrucât nu pot fi debitanți de băuturi spirtoase conform reg.[ulamentului] din 1873;

Întrucât nu pot fi debitanți ai monopolului tutunurilor, fiindcă prin art. 56 al legii din 27 ianuarie 1887 atât însuși debitantul cât și persoana care-l ajută la vânzare în debit trebuie să fie român sau naturalizat român;

*
*   *
*

Mărginirea drepturilor israeliților pământeni privitoare la drepturile politice este desăvârșită. Israeliții, neavând drepturi politice, nu pot fi alegători nici pentru Cameră și Senat nici pentru consiliile județene și nici pentru Comună. Ei n-au dreptul de vot nici pentru Camerele de comerț fiindcă trebuie să aibă drepturi politice, conf. art. 6 din legea din 1886.

Lipsiți de drepturi politice, ei nu pot ocupa nici o funcție în stat, în județ sau în comună. Și dacă îndoială ar fi asupra acestui punct, îndoială ce ar putea naște din redacțiunea art. 10 din Constituție, deoarece prin acest articol se oprește accesul la funcțiile publice străinului, nu însă românului, acea îndoială dispare când consultăm diferitele legi organice în ceea ce privește condițiile de admitere în diversele funcții. Astfel, nimeni nu poate fi numit în serviciul poliției, dacă nu e cetățean român (art. 59 din legea pentru org.[anizarea] poliției generale a statului); nimeni nu poate ocupa funcții administrative dacă nu este român și nu are folosința deplină a drepturilor civile și politice (art. 22 din legea din 19 aprilie 1882); nimeni nu poate fi înaintat ofițer, nefiind român sau naturalizat (art. 5 al legii de înaintare [în armată] din 1874); nimeni nu poate exercita profesiunea de avocat de nu va fi român sau naturalizat român (art. 1 al legii din 6 decembrie 1864); nimeni nu poate ocupa funcții judecătorești sau în servicii auxiliare, pentru că după art. 52 al legii de organizare jud[ecătorească] se cere a fi cetățean român și a avea deplină folosință a drepturilor civile și politice; nimeni nu poate fi numit medic conf. art. 32 al legii sanitare dacă nu are drepturi politice. Și văzurăm mai sus cum și pentru îndeplinirea unor profesii unde spre a fi admis se cere ca aspirantul să aibă exercițiul drepturilor politice.

Nic. Mandrea (Junius). Despre condiția israeliților pământeni, Buc., Tip. „Curierul judiciar”, 1903, p. 5-25.

¹ Vezi doc. 360.

² *Ibidem*.

³ Revista „Dreptul”, nr. 36, 15 septembrie 1902, p. 457-463.

⁴ Vezi nota 5 de la doc. 367.

⁵ Emfiteoză – embatic = arendarea unui teren pe termen foarte lung, până la 99 de ani, în intervalul căruia arendașul se bucură de dreptul de posesiune deplină a terenului.

⁶ Legea comunală din 1874, art. 20, nu le mai recunoaște israeliților pământeni drepturile acordate prin legea din 1864, aprobată în timpul domniei lui Al. I. Cuza.

***Târgu Neamț, 1905, martie 31. Petiția unor evrei din Moldova
adresată Senatului României¹***

Domnule Președinte,

Noi, subsemnații locuitori din această comună, venim cu cerere respectuoasă înaintea onoratului Senat, rugându-l a aduce în dezbateri și a decide asupra celor ce urmează:

Suntem născuți pe pământ românesc, nu cunoaștem altă patrie decât România, suntem supuși statului român, îndeplinind toate datoriile impuse de legile țării oricărui cetățean, între care cea mai însemnată e tributul de sânge pentru apărarea tronului și patriei.

În multiple raporturi cu autoritățile administrative ne vedem totuși considerați și tratați ca străini, aplicându-ni-se măsuri care lovesc în sentimentele noastre patriotice și morale, interpretându-se că am fi străini în țara natală.

Aceasta se săvârșește de un sfert de veac, cu toate că nici Constituțiunea, nici vreo altă lege din trecut, sau din cele astăzi în vigoare, n-au decretat că acea clasă de locuitori care poartă denumirea oficială de „israeliți pământeni”, adică pământeni de religie mozaică, să fie transformată în „străini”.

Din numeroasele jurisprudențe ale Înaltei Curți de Casațiune, din texte de legi, dispozițiuni regulamentare, precum și din păreri exprimate în publicitate de eminenți juriconsulți români, buni patrioți și nepărtinitori în cauză, reiese destul de clar că însușirea de pământean se deosebește esențial de cea de străin, și se stabilește lămurit că din posesia calității de pământean decurg o serie de atribute care lipsesc străinului, că deci noi, israeliții pământeni, trebuie să fim tratați pe picior de perfectă egalitate cu toți pământenii, deși ne deosebim de ei prin credința noastră religioasă.

Pentru ca să nu se înrădăcineze practica prin care pământenii de religie mozaică sunt puși într-o poziție juridică deosebită de cea a pământenilor de religie creștină și tratați ca străini, avem datoria a vă aduce la cunoștință această stare de lucruri care lovește crunt în sentimentele noastre de fii ai acestei țări și în însăși interesele patriei.

Cu credința adâncă în sfânta dreptate de care sunt însuflețiți reprezentanții aleși ai națiunii române, vă rugăm să faceți astfel ca pe viitor *poziția juridică a israeliților pământeni* să fie egală în drepturi cu a celorlalți cetățeni ai țării.

Primiți încredințarea celei mai distinse stime.

Târgu Neamț, 31 martie 1905

AIN, București, fond Senat, ds. 8372, f. 372-373

¹ Petiția a fost semnată de următorii evrei din *Tg. Neamț* și *Patru Neamț*.

Isaac Abramovici – subofiter 1887²; Ștrul Vittner, 1881. Froim Marcu, 1890; Misiliu Goldștein, 1898; Bercu Merer, 1886; Iancu B. Șnuberg, 1887; Ștrul Leiba, 1898; Haim Moise Leib Bercovici, 1899; Ilie Goldștein, brigadier, 1890; Moise Razner, 1884; Samuel Beck, sergent 1885; Iosub Moisă, subofiter, 1884; Simon Vaserman, 1888; I. Herșcovici, 1900.

Piatra Neamț (Ibidem, f. 375 v)

Iacob Koppel, 1876; Baruch Copel Engelberg, 1902; Marcu Blumenfeld, 1901; Haim Goldenberg, 1896; David Sam, 1900; Davidovici David, 1894; Bandel Moise, 1899; Iosub Lupu, 1896; Marcu Haim Wolf, 1897; Haim Danenfeld, 1891; Caporal Ilie, 1890; Sergent Isac Ilie, 1885; A. Cascaly, 1880; Mihel Ghidale, 1894; Meyer Lupu Friedman, 1888; Weiselberg Larysc, 1899; David B. Faibiș, 1896; Șmil Moise, 1892; Simon Sin Herșcu, 1886; Șmil Haim David, 1902.

Au mai semnat și evrei din alte localități:

Focșani (Ibidem, f. 377 v).

Dr. Klang Cost. 1880/1881; Adolf F. Abramovici, 1893 sergent major; Itic Meier sin L. Sigall, 1899; Leo Goldenberg, 1894; Sigmund Rosenberg, 1889; H. Pascal, 1888 sergent; Emanuel Gelberg, 1895; ing. Rappaport Max, 1903, bacalaureat; dr. A. J. Poitasch, 1899; Carol Kellman, 1904; Herman Rosenberg, 1884 sergent.

Fălticeni (Ibidem, fila 379).

Negru Iosif, 1881; Weichsler Adolf, 1901; Isac Leider Volfesche (Julius); Iosub Leiba Itic, 1893; Morler Lupu, 1900; S. Haber Șloim, 1889; David Rosenthal, 1869; Nuhâm Sosman, 1892; Meki Iur.

Buhuși (Ibidem, f. 381).

Herman Aron Ornștein, 1890; Faibiș Biniamin, 1888; Nechnie Sbram Leib, 1899; Froim Simon Moise, 1887; Leiba Marcu, 1884; Marcu A. Mocșan, 1891; Marcu Marcovici, 1891; Haim Kopel Engelburg, 1895; Itic S. Aicher, 1899; Iacob Schor, 1895; Moise Bercovici, 1889; Haim Rosenstein, 1892; Haim Ilovici, 1900; Avram Idel Mozun, 1888; Leizer Lupu Aron, 1875; Ilievici Nuhâm, 1900; David Soin, 1887; Zeilic Avram, 1888; Aizicu Marcu, 1901; David Haem Leib, 1889; B. Zandin; Leon Vittner, 1883; Ida sin Ida, 1894; David Marcus fost brigad., 1891; Avram I. Romer, 1890; Colbin Ilie, 1895; Michel, 1889; Moise M. Calman, 1893; Herșcu Zisu Gerșin și Herșcu Katz, 1887; dr. L. Stein, 1877; Eskenazi David, 1870; Hirschenstein Herman, 1892; Schwartz L. Isac, 1900; Ceauș Itic, 1885; L. Stenberg, 1895; Lazăr Goldenberg, 1901; Rolman Aron Leiba, 1900; Ancel Leon, 1884; Șain Leib Kemer, 1901; Herman Segler, 1902; Croitoru Michel Moise, 1884; Lupu Marcu, 1896; A. Bunbaier.

Brăila (Ibidem, f. 401).

Dr. Iacob Inger, serg. 1881; dr. Ioan Sotec Letcanu, sold. 1887; Cohen A. Mayer, 1902; Maldenbaum Andrei, brigad., 1888; Osiat Rolling, serg. major, 1885; Z. Aitman Avram, serg. 1879; Oscar Goldstein, 1903; Wolf Leibovitz, 1897; Braun Iosef, 1891; Braun Haim, 1893; Kaufman Șaim, 1877; Itic Leibovici.

București

Jean Zahareanu, serg. major portdrapel, reg. I Roșiori, 1884; Heinrich Lazarovici, serv. auxiliar, 1887; Abr. A. Cruosnino, brigadier, escadronul Jandarmi Călări, 1884; Eugeniu Mobilovici, serg. escad. Jandarmi, 1884; Stumon Oscar, caporal Regim. 4, 1885; Moritz Stum, soldat Reg. 6 Dorob., 1886; Almosnino Isac, Reg. 4 Ilfov 21, 1898; Leib Rosen, soldat 1897, Reg. 4 Ilfov, nr. 21 Comp. 10; Lazăr Grünberg, soldat 1901, compania Manutanța Centrală; Herman I. Elias, soldat frunțas nr. C 2 Sanitară 1895; Samoil Emanoil, serg. m. Reg. 2 Artilerie 1880 și reangajat în 1884; D. Lazarovitz, liberat serg. Reg. 1 geniu 1890; Carol Gluckman, serviciul auxiliar, 1881; Littman Solomon, sergent plutonier conf. art. 23 legea recrut. cont. 1900, Reg. 4 Ilfov, nr. 21; Hascal Rothblum serg. 1885, comp. Dep. Centr. de echip. militar cu certificat de bună purtare; Littman Adolf, sold. Reg. 3 Călărași, 1900; I. Gabriel, 1892, Reg. 6 Inf.; Abram Alcalay, 1903, sergent Reg. 21; Beniamin Sasson, 1890; Herman Ascher, 1897.

Iași (Ibidem, f. 418 v)

Berman Goldner Giordano, Max H. Goldner 1889, tipograf; Leib Goldștein, 1893; M. Brociner, 1892; Iosef Cohn, 1905; Moses Lotul, 1900; I. Hellman, 1902; Isac Rosenfeld, 1888; Leizer Rabinovici, 1890; Iacob Golstein, 1905; Moritz Abramovici, 1892; Șloim Leib Beker, 1892; Beno sohn S. Beer, 1904; Iosef Fisch, 1896; Iosef Gross, 1898; Avram Moise, 1895; Ancel Branchfeld, 1892; Mendel Rabinovici, 1890; Iancu Mendel Schor, 1887; Heinrich Blumenfeld, sublocotenent în rezervă, 1903; Sigmund Rappaport, 1888.

Galați (Ibidem, f. 448 v).

Dr. Oscar Bittman, medic; Grünspan Isidor, comerț; dr. Idel David, medic; Moritz Peczenik, comerciant; Lazăr Coșler, comerciant; Bergmann Speter, comerciant; Aron Ramvitzky, contabil; Ioseph Silberștein, comerciant; Moritz Leibovici, tinichigiu; Datel Cremer, pictor; Marcu Wechsler; Leon Ruhnstein, tinichigiu; Zisu H. Friedman, funcționar; Moise Veltman, tinichigiu; Samy Seel, funcționar; Marcus Haimovici, pălărier; Pincu Haimovici, cârciumar; Golstein Iancu; Golstein Samuel, comerciant; Leon Baier, comerc.; Can Rudolf, comerc.; Leibovici Marcu, cizmar; Iosif Froim, comerc. Au mai iscălit evrei și din Roman, Tecuci, Odobești, Vaslui, Bârlad, Bacău, Călărași, Buzău, Tg. Nămolosa. (*Ibidem*, f. 430, 432 v, 434 v, 436 v, 446 v, 450 v, 458 v, 460 v, 469 v).

² Cifra indică contingentul.

București, 1905, aprilie 28. Indigenatul lui Ronetti-Roman
susținut în Parlament de C. Dissescu, C.C. Arion și
M. Pherekyde

Dl. C.G. Dissescu: D-lor senatori, la ordinea zilei sunt mai multe proiecte de indigenat. Se știe că legile de indigenate de obște au un caracter personal; sunt însă indigenate care nu se dau atât în vederea persoanei, cât în vederea unei idei.

Ar trebui să fim cu toții fericiți, când vedem că străinii veniți de curând, sau cei aflători în țară, reprezintă idei care ne sunt scumpe tuturor și dorim ca asemenea străini să devină români. Unul dintre aceștia este dl Ronetti-Roman, autorul piesei *Manasse*.

Este un om care se ocupă cu literatura și mi se pare că din toate punctele de vedere și-a făcut probele. Vă declar că nu am onoarea să-l cunosc personal, dar încă o dată, pentru mine este mai mult o idee decât un om, și vă rog să binevoiți a-l vota.

Dl. C.C. Arion: Și eu dau adevărul meu unui act de dreptate, care se face unui om de un talent necontestat.

Dl. M. Pherekyde: Mă unesc și eu cu această cerere.

Dl. dr. Al. Saabner-Tuduri, în locul d-lui raportor, dă citire următorului raport și proiect de lege:

Domnilor Senatori,

Comisiunea de indigenate, întrunindu-se în ziua de 14 martie 1905, în majoritate de 5 membri, și anume d-nii: V. Leontopol, L. Popescu, P. Sakelarie, dr. Z. Samfirescu și C. Stoyanescu, sub președinția d-lui C. Stoyanescu, a luat în cercetare proiectul de lege, votat și adoptat de Adunarea Deputaților în ședința de la 5 martie 1903, și adus în deliberarea Senatului cu Mesajul regal nr. 1037 de la 12 martie 1903, prin care se acordă împământinirea, având stagiul împlinit, d-lui Ronetti-Roman, în virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituțiune.

Din cercetarea actelor aflate la dosarul respectiv, comisiunea a constatat:

Că este născut la 3 ianuarie 1852, în comuna Buhuși, județul Neamț, din părinți de religiune mozaică;

Că a scris în anul 1878 o poemă intitulată „Radu”;

Că a satisfăcut legea de recrutare.

În fața acestor constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui Ronetti-Roman, și, prin subsemnatul raportor, vă roagă să binevoiți a vota și d-voastre următorul proiect de lege, care a fost deja votat de Adunarea Deputaților.

Raportor, L.M. Popescu

Lege

Art. unic – În virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituțiune se acordă d-lui Ronetti-Roman, din comuna București, județul Ilfov, împământinirea având stagiul împlinit.

Această lege s-a votat de Adunarea deputaților în ședința de la 5 martie anul 1903 și s-a adoptat cu majoritatea de șaptezeci și opt voturi, contra a zece.

Președinte, M. Pherekyde

Secretar, E. Zaharia

MOS, ședința din 23 martie 1905, nr. 30, 28 aprilie 1905, p. 349.

Bacău, 1906, mai 31. Ședința extraordinară a Consiliului comunal Bacău consacrată modului de utilizare a moștenirii filantropului Feiviș Klein

D. Primar comunică că este cunoscut consiliului că marele filantrop Feiviș Klein, acum decedat, a lăsat comunei prin testamentul său datat 7 septembrie 1901, un legat de 20.000 lei, cu care consiliul comunal din Bacău, în înțelegere cu executorii săi testamentari, să înființeze în Bacău un așezământ de utilitate publică sau o lucrare de înfrumusețare a orașului care să poarte și să perpetueze numele său.

Acest legat este primit de Consiliul comunal prin încheierea nr. 133, luată în ședința de la 16 martie 1906, care s-a aprobat de Ministerul de Interne prin ordinul nr. 5764 conform art. 89, din Legea pentru organizarea comunelor urbane.

Acum urmează ca, conform dorinței decedatului, consiliul comunal în înțelegere cu executorii zisului testament, anume d-nii Emil Orăștein, Ozias Klein, Aurel Negrescu, Israel Rosemberg și Adolphe Stern, reprezentat prin procuratorul său d. Emil Orăștein, care fiind de față în sala de ședințe a Consiliului, după invitarea ce li s-a făcut de Primărie, să hotărască ce întrebuintare să se dea sumei lăsată de decedatul F. Klein.

D. Primar adaugă că în campania de lucru a anului curent urmează a se începe construcția spitalului comunal după planurile și devizele aprobate de Minister, care s-a dat în antrepriză în ziua de 24 mai curent și d-sa crede că mai nimerită întrebuintare ce s-ar putea da sumei donate, care să satisfacă și dorința testatorului, este aceea ca să se afecteze pentru construirea pavilionului de boli infecțioase la noul spital comunal, care după planul și devizul întocmit văzut în ședință de Consiliu și de executorii testamentari este evaluat lei 17.500 din care se va deduce scăzământul rezultat la licitație, și cu acest scăzământ, împreună cu suma ce va mai rămâne după ce se va plăti taxa de înregistrare cuvenită statului la întreaga sumă de 20.000 lei, să se întrebuinteze la procurarea mobilierului necesar la înzestrarea acelui pavilion care va purta inscripția „Construit din fondul donat de decedatul F. Klein”.

Consiliul comunal împreună cu executorii testamentari ai decedatului F. Klein citați mai sus, în unanimitate de voturi, au decis ca suma de 20.000 lei lăsată comunei Bacău de către decedatul F. Klein prin testamentul său din 7 septembrie 1901 să se întrebuinteze la construirea pavilionului de boli infecțioase la noul spital comunal și la înzestrarea acelui pavilion cu mobilierul necesar.

Acest pavilion va purta inscripția „Construit din fondul donat de decedatul F. Klein”¹.

Suma de 20.000 lei să se depună de executorii testamentari la Casa de Consemnație iar recipisa să se încredințeze Primăriei.

Primar, Staicu

Secretar, (ss.) Indescrifabil

Executorii testamentari Emil Orăștein și p. d. Adolphe Stern, Aurel Negrescu.

ACIER, Fond VI, ds. 27, f. 20 B f/v.

¹ În baza testamentului lui F. Klein și a hotărârii Consiliului comunal Bacău, s-a construit o aripă la noul spital municipal pentru secția boli infecțioase și s-a realizat dotarea acesteia. Clădirea mai este și azi în curtea spitalului municipal. Dar fără inscripția indicată de testamentar și hotărârea Consiliului comunal.

Iași, 1907. Dr. P.Zosin analizează situația evreilor din România
(fragmente)

Cap. 17. Situația evreilor¹

Dintre neamurile streine, care de mult hălăduiesc pe pământul țării românești, mai cu deosebire în partea de nord a Moldovei, numai evreii au rămas și sunt ținuți într-o condiție aparte. O dovadă, despre vechimea lor în Moldova și totodată despre starea lor de excepție încă din vremile de demult, este relatarea de acum 200 de ani a principelui Dimitrie Cantemir, tot în cartea sa *Descrierea Moldaviei* [„Descriptio Moldaviae”], că: „evreii sunt supuși, și plătesc pe an mai mare bir decât cel de obște, și cu alt nu se îndeletnicesc decât numai cu neguțătoria și cu cârciumăritul, și unde voiesc acolo pot să-și facă sinagogă, însă numai de lemn, iară de piatră nu au voie”. De unde se poate lesne deduce că evreii chiar de la așezarea lor în Moldova au fost ținuți într-o condiție mai deosebită și mai apăsătoare ca a celorlalte neamuri streine.

În vreme ce toate celelalte neamuri streine au fost încorporate chiar din capul locului fără nici o rezervă pentru însușirea lor streină, așa că încet-încet s-a ajuns a se socoti ca drept români inși care bine cercetați au obârșie vădit streină, încât n-au mai rămas decât ici-colo unii armeni și într-o măsură mai redusă unii greci și bulgari care se socotesc și singuri sau se trădează ca atare; singuri țiganii și evreii s-au menținut într-o stare excepțională, singuri dâșii n-au fost asimilați sau egalizați cu neamul băștinaș. Țiganii îndeobște erau alipiți ca robi pe lângă boieri, care dispuneau de dâșii ca de niște dobitoace, putându-i ucide până și numai dintr-un capriciu. „Țiganii, zice Cantemir, sunt împrăstiați prin toată Moldova, și nici-un boier nu este carele să nu aibă robi vreo câteva sălașe de dâșii”. Odată însă cu dezrobirea lor s-a pus capăt și situației lor excepționale, așa că acum pe zi ce trece țiganii, ca națiune distinctă, dispar încorporându-se în marea masă a poporului român. Astfel astăzi n-au rămas în situație aparte decât evreii sub multe puncte de vedere fiind socotiți în condiția streinilor de curând intrați în țară.

Îndeobște ocârmuirea îi privește pe evrei ca pe streinii noi veniți, adică ca pe streinii care se bucură de ocrotire streină, mai ales ocrotirea țării aceleia de unde pornesc, și care viețuiesc în țara noastră mărginiți fiind de drepturile lor. După cum streinii noi veniți n-au îngăduința de a se manifesta, politicește mai cu seamă, ca românul, de asemenea și evreii n-au această îngăduință. Această măsură comună pentru streinii noi veniți și pentru evrei îi face pe mulți să creadă că și aceștia în general sunt recent veniți: ceea ce nu-i cătuși de puțin cazul, în general vorbind, căci noi am văzut că evreii sunt foarte de mult în țara noastră. Și pe lângă aceasta mai este între dâșii și streinii noi veniți o deosebire capitală: anume aceea că evreii din țara noastră nu se află sub nici o ocrotire streină. Astfel că, motivul unei recente veniri a lor, cât și motivul unei ocrotiri streine, condițiuni implicite la streinul nou venit, nu există în cazul evreilor, vorbind bineînțeles de evreii născuți în țară.

Când lucrurile stau astfel și când, pentru cele zise mai sus, nu se pot identifica evreii cu streinii recent veniți, naște întrebarea pentru care motive sunt evreii noștri menținuți într-o condițiune aparte, condițiune ce pentru dâșii este mai oneroasă ca pentru streinii recent veniți printr-aceea că ei n-au măcar ocrotire streină. Streinul recent venit, călcând peste prescripțiunile îngăduite de legile țării și atrăgându-și asupra-și vreo osândă ce ar fi în

disproporție cu vina sa, găsește în baza protecțiunii ce o are în țara de unde a pornit, sprijin și ajutor, pe când evreul de la noi, întâmplător supus rigorilor ce-ar putea fi nemăsurate, nu găsește nicăieri ocrotire: dincolo de hotar bunăoară, căci rigoarea cea mai mare este să fie izgonit, el nu întâlnește decât aceeași nepăsare pentru persoana lui, mai ales când este nevoie și nu poate atenua prin bani neajunsurile ce i se căsunează. Astfel că, evreii la noi sunt într-o condiție și mai grea ca streinii recent veniți, deși evreii sunt tot atât de vechi ca și armenii, spre pildă, și deși n-au o putere streină către care să-și îndrepte privirile când se simt urgisiți. Încât rămâne să ne lămurim din care pricină sunt evreii într-o astfel de situație la noi încă din timpuri străvechi.

Situația excepțională a evreilor la noi, precum și în alte părți ale lumii, căci sunt norodul cel mai împrăștiat de pe fața pământului, ridică pe tapet chestia antisemitismului: ura și goana ce se manifestă împotriva-le, pentru că ar fi o rasă de oameni care, trăind pe socoteala altor neamuri, le strică și viața acelora. Considerați ca o pacoste în părțile unde vicisitudinile istorice i-a făcut să se așeze, se consideră ca o datorie a se stăruie cât mai mult pentru îndepărtarea lor sau cel puțin pentru neapropierea lor [...]

La aceste considerațiuni de rasă se alătură apoi religia mozaică, pe care evreii o conservă cu toată răzlețirea lor. Impasibili la trecerea creștinismului pe sub ochii lor, neinfluențați de nici o religie, fie islamică, fie budistă, fie confucistă, cultivând tradițional credințele lor de dinainte de Hristos, evreii manifestă o rezistență cu totul unică sub raportul religios: pe când alte neamuri prezintă exemple de convertiri religioase cu grămada, dâșii nu dau decât exemple cu totul sporadice și individuale și încă se pune întrebarea dacă convertirea s-a operat cu tot adâncul inimii. Se văd chinezi, japonezi, negri africani și australieni, indigeni americani, eschimoși etc., aduși cu duimul la creștinism de către misionari; nu se înregistrează însă în istorie exemplul de convertire similară la evrei. Ceea ce vine ca un argument alăturat la particularitatea lor ca rasă spre a se îndreptăți menținerea lor într-o condiție aparte, spre a se justifica o dată mai mult antisemitismul.

După aceste considerațiuni vin apoi acele de origine economică: în general unilateralitatea îndeletnicirilor lor. Se atribuie o însușire particulară evreilor de-a se îndeletnici cu negoțul, care îndeobște este o ocupație întemeiată în bună parte pe șiretlic și minciună; și îndeobște se deduce nu că șiretlicul și minciuna ar fi inerente negoțului, ci că aceste însușiri ar fi inerente evreului, de unde și aplicarea sa spre negoț. De acolo se deduce că scoțându-se evreul din negoț, s-ar înlătura fraudă și minciuna. Dar, iarăși, a-l îndrepta spre alte ocupațiuni ar însemna a le vicia prin apucăturile lui; de unde logica încheiere antisemită: evreul să fie îndepărtat cu desăvârșire din mijlocul neamului în care se găsește [...]

Argumentele de bază pentru menținerea evreilor în stare excepțională pot avea o temelie sentimentală și cel mult egoistică de neam; dar n-au o temelie științifică cu adevărat: ele nu se susțin la lumina unei critici serioase. Acestea desigur au fost considerațiunile pentru care țările apusene au scos pe evrei dintr-o situație excepțională; pentru aceleași rațiuni trebuie să convenim și noi științificește de a-i scoate. Așa că nu ne rămâne a aprecia decât situația țării noastre, condițiunile ei particulare și oportunitatea schimbării [...]

Dar dacă trebuie să ne gândim serios că nu mai este de pierdut nici un moment, lucrul e mai presus de orice îndoială. Pentru motivele pentru care străinătatea a acordat drepturi evreilor, va trebui, nu peste mult, să le acordăm și noi; și-i bine să facem un lucru ca acesta cu știință și chibzuință, decât să-l facem sub presiunea nevoilor, când se poate să-l facem cu multe neajunsuri și daune, așa după cum bunăoară am ajuns – tot din nechibzuință

și neașteptare – să încercăm a îndestula nevoile țăranilor sub presiunea unor împrejurări care n-au adus decât necazuri mari pe țară și adâncă deprimare în suflete.

Deocamdată are loc însă o împrejurare ce atinge mai cu deosebire pe evrei: anume aceea cu legea expulzării, al cărei înțeles trebuie să-l precizăm. Eu unul găsesc nepotrivită măsura de-a se expulza. Aceasta pe motivul că izgonirea nu ajută cu nimic la stăpînirea unui rău social: prin expulzare un stat nu face alta decât aruncă implicit asupra altui stat o greutate, de care vrea să se dezbrace. Expulzarea nu poate fi deci o cale rațională de mistuire a unui rău social, interesând toate statele deopotrivă [...]

Așa că, până un arbitraj european să reguleze chestia internațională a expulzării, rămâne o puternică îndreptățire de stat pentru România de-a practica măsura expulzării. Decât, câtă să fim deplin înțelegi asupra aplicării acestei măsuri, pentru ca să nu cădem în flagrantă contradicție cu spiritul dreptului internațional, pe lângă atingerea evidentă adusă însuși articolului referitor la expulzare.

În adevăr, iată ce spune art. I din această lege: „Străinul care-și are domiciliul sau reședința sa în România, și care, prin purtarea sa, în timpul șederii sale în țară, ar compromite siguranța interioară sau exterioară a statului, sau ar turbura liniștea publică, sau ar lua parte la lucrări având de obiect răsturnarea ordinii politice sau sociale în țară sau în străinătate, va putea fi constrâns de guvern de a se depărta din locul în care se află, sau de a locui într-un loc anume determinat, sau chiar de a părăsi țara”.

E clar ca lumina zilei că legea prevede în termeni categorici că, pe temeiul ei, nu se pot expulza decât „străini, care, prin purtarea lor în timpul șederii lor în țară ar compromite siguranța statului etc., etc.”. De unde se vede că expulzați pot fi numai străinii cu *ședere provizorie*, adică streinii care au implicat o protecție oarecare, fiind supușii unui stat anumit, către care urmează să fie forțamente mânați; pentru că logic este ca statul cu pricina să-și poarte singur el păcatele lui și să nu le treacă altor state [...]

Legea expulzării nu privește decât pe străinii la care îi vorba de „un timp al șederii lor în țară”; ceea ce înseamnă că nu-i poate atinge pe străinii născuți și trăiți în țară și care n-au nici o protecție străină.

În această categorie, asupra căreia trebuie să nu se mai facă absolut nici o confuzie cu privire la legea expulzării, intră toți străinii evrei sau de alte neamuri născuți pe pământul României și care n-au vreo altă protecție. Aceștia sunt străini: întâi prin faptul rasei lor, al doilea prin faptul că n-au drepturi politice sau le au restrânse; dar sunt ca să zicem așa streini români, căci nu pot fi trecuți în sarcina altui stat, fără a nu comite prin aceasta un act de încălcare asupra acelui stat, fără ca acel stat, chiar potrivit legilor noastre, să nu fie în drept a ni-i întoarce [...]

În acest înțeles o mulțime de expulzări, operate după represiunea mișcărilor agrare, sunt nelegale și nepermise. Nelegale, fiindcă nu sunt operate după spiritul legii, deoarece s-au expulzat până și români într-un totu supuși și aflați sub protecția statului nostru; nepermise, fiindcă nu-i cuviincios nici leal a arunca într-alt stat oamenii de care ții să te descotorosești, când nici un stat nu-i are sub protecție și deci nu poate fi obligat să-i primească. Pentru asemenea cazuri nu-i decât calea judecății și penalităților obișnuite; iar nicicât calea expulzării².

Dr. P. Zosin: Viitorul României sau Ce constată un român în țara lui și ce propune pentru propășirea ei (fragmente), *Iași, Tipografia „Progresul” A. Grimberg, 1907, p. 73-87.*

¹ Lucrarea pornește de la răscoalele țărănești din anul 1907 și face multiple considerații asupra situației din Principatele Române, modul de soluționare a problemelor care frământă societatea românească; în acest context abordează și locul ocupat de etnia evreiască, ca și politica ce-ar trebui aplicată pentru a îmbunătăți situația evreilor pământeni.

² Panaite Zosin, n. 1873, m. ?, medic, cu preocupări în domeniul medicinei sociale, psihiatriei. De asemenea, a publicat o serie de lucrări de științe sociale.

366

București, 1908. Înființarea unui Contencios al evreilor români în sprijinul acțiunii de solicitare a naturalizării individuale

Către evreii români

După cum știți, din inițiativa Guvernului actual, Parlamentul Țării, ținând seama de populațiunea autoctonă evreiască din țară, de situația excepțională și nedreaptă în care această populație s-a aflat până astăzi, în vedere că îndreptarea acestei situațiuni a fost găsită ca folositoare și desvoltărei țării, pe lângă îndreptarea ce orice simțământ de dreptate și umanitate o impunea, a votat o lege pentru încetățenirea evreilor români din țară.

Pentru înfăptuirea acestei legi și deci pentru ca fiecare evreu român să poată dovedi înaintea comisiunei instituite de lege că întrunește condițiunile cerute, ca astfel și în fapt să fie considerat ca cetățean al statului și să se bucure de toate drepturile la care această calitate îl îndrituiește, pentru înlesnirea tuturor acelorora ce au a face asemenea cereri, la care îndemnăm pe fiecare coreligionar al nostru, mai mulți oameni de bine și societăți filantropice din București, în frunte cu Societatea Sacra, s-au hotărât să suporte cheltuielile necesare pentru procurarea tuturor actelor ce vor trebui să fie prezentate comisiunei și obținerea diplomelor de cetățeni.

În acest scop au și înființat un contencios, sub numele de Contenciosul evreilor români, la care o pleiadă de avocați dau concursul lor pentru susținerea acestor cereri de încetățenire.

Întrucât termenul de prezentare a actelor este foarte scurt, se face cunoscut și se îndeamnă toți coreligionarii noștri evrei români să se prezinte cât mai grabnic la biroul Contenciosului din str. Decebal nr. 22 etaj 2, în fiecare zi între orele 9-12 a.m. și 3-6 p.m., unde în mod *cu totul gratuit* se vor face, redija și înainta locului competente toate actele necesare pentru realizarea și în fapt a drepturilor ce vi s-au recunoscut prin lege.

Comitetul

A.E. Gaster; H.G. Breyer; Em. Libros; Heiner Mathias; Iosef Silbermann; Bernh. Bercovici; Ely Berkowitz; Adolf Berkowitz; Wilhelm Glück; M.M. Horenstein; Iosef Weber; Mayer Fränkel; Noe Nathansohn; Is. Făreanu; H. Kempner; Ascher Kandel; Iancu Hechter.

**București, 1909, decembrie 27. Rolul Uniunii Evreilor
Pământeni**

...Mă preocupă în primul rând chestia evreiască. Ea a ajuns la un punct culminant: în pragul veacului al XX-lea, în epoca de rodire a culturii, a libertății și a democrației, în înflorirea raporturilor intime dintre state, într-o țară constituțională din vechea Europă, evreii români sunt prada unui regim de asuprire și de împilare. De la 1866 se urmează acest lucru barbar și stupid. Printr-un potop de peste 200 de legi și regulamente (care alcătuiesc un cod întreg!), evreii băștinași au fost cu încetul, dar cu o diabolică stăruință a stăpânitorilor oligarhi, înfima minoritate a națiunii, puși afară de lege, despuiați de toate drepturile de om, îngrădiți în toate îndeletnicirile și ramurile de muncă. Și nu s-a terminat! Se clocesc alte lovituri menite a desăvârși opera de gâtuire a acestei populații. E o nebunie!

Se pune dar o problemă de viață și de moarte. Ordinul B'nai B'rith a fost „preotul deșteptării noastre”, un semănător de bine, o școală de educație morală. Dar acum cadrul lui a ajuns prea strâmt pentru a putea duce și lupta *politică*.

Am înțeles că se impune o schimbare de metodă, o nouă tactică, o acțiune energică, deschisă, *unguibus et rostro*, o acțiune dusă nu de grupuri, ci de o organizație a maselor.

Prieteni, vechii mei tovarăși de luptă din Sanhedrinul Ordinului, mi-au dat nețărmurita lor încuviințare. Așa încât inițiativa noii alcătuiți aparține Ordinului, este rodul învățămintelor Ordinului, și isprava pildelor și îndemnurilor înalte date de el.

Și ieri, la 27 decembrie, dată istorică, o adunare de fruntași evrei din țară, întruniți aici după chemarea mea, într-o însuflețire și un entuziasm „de zile mari”, a adoptat moțiunea următoare:

„Adunarea generală a evreilor pământeni hotărăște crearea unei reprezentanțe a evreilor pământeni care, până la recunoașterea lor ca cetățeni, să lupte pentru înlăturarea nedreptăților ce li se fac prin confundarea lor, în toate legiurile și în toate ocaziile, cu streinii”.

În urma propunerii mele această moțiune s-a lămurit în înțelesul că Comitetul Central va putea, oricând și în orice împrejurare, să ia apărarea cauzei evreilor pământeni, sub forma și în direcția ce va găsi de trebuință. Ca organ executiv adunarea a ales un Comitet Central compus, afară de mine, ca președinte¹, din d-nii: I.B. Brociner, S. Halfon, M. Gaster, I. Sterian, dr. Erdreich, I. Hussar și Jacques Catz,² cu putere de a coopta alți membri.

M-am pus dar în frunte, cu credința că toți se vor strânge în jurul steagului desfășurat, pe care-l voi purta cu mână tare și braț întins. Dacă istoria este biografia oamenilor mari, urez ca istoria emancipării evreilor români să fie biografia Reprezentanței Evreilor Pământeni! cum s-a botezat noua organizare^{3,4}.

Adolphe Stern, op. cit., vol. 2, p. 216-217.

¹ Dr. Adolphe Stern, 1848-1931. A fost elev la liceele Sf. Sava și Matei Basarab din București. Doctor în drept de la Universitatea din Leipzig, specializat la Universitatea din Viena, fiind primul avocat evreu din România. Personalitate remarcabilă care și-a consacrat întreaga activitate promovării și apărării intereselor etniei evreiești, el a pus imensa

sa capacitate de muncă, devotamentul neprecupețit pentru a soluționa problemele grave cu care a fost confruntată această populație în a doua jumătate a secolului XIX și primele decenii ale secolului XX.

Om de mare cultură, istoric, literat, publicist redutabil, cofondator al lui „Rumänische Post”, s-a bucurat de un mare prestigiu atât printre coreligionarii săi din țară, cât și din partea unor personalități de peste hotare, cu care întreținea relații ample.

Prin acțiunile sale a contribuit la închegarea și cristalizarea vieții comunitare, la organizarea politică a etniei, îndeplinind funcția de răspundere ca Președinte al lojei I.O. B'nai B'rith, al Comunității Evreilor din București, al Uniunii Evreilor Pământeni.

A. Stern a adus o contribuție esențială la înfrângerea dificultăților apărute în anii 1918-1920 cu prilejul dezbaterii proiectului Declarației privind drepturile minorităților, la Conferința de pace de la Trianon.

Prin aportul său, ca președinte al UEP, s-a adoptat Legea minorităților de către Parlamentul Român, în 1920, iar drepturile minorităților au fost consfințite prin prevederile Constituției din 1923.

Activitatea sa social-politică a îmbinat-o cu muncă didactică. A fost o perioadă profesor la disciplina de drept internațional și privat la Școala liberă de științe politice și administrative din București.

Principala sa lucrare istorico-literară, „Din viața unui evreu român”, apărută între 1915-1921, în 3 volume, iar în anul 2001, în Ed. Hasefer, sub îngrijirea lui T. Goldstein.

A făcut numeroase traduceri din Shakespeare (*Hamlet, Regele Lear, Macbeth* ș.a.), Schiller.

² Acesta s-a retras curând din comitet.

³ Denumire schimbată ulterior în Uniunea Evreilor Pământeni.

⁴ Reprezentanța UEP a propus în octombrie 1911 un proiect de Statut al organizației. Congresul din 25 decembrie 1914 adoptă statutul UEP (Vezi doc. 390).

368

București, 1910, ianuarie 1. O lucrare polemică privind starea juridică a evreilor din Vechiul Regat

J.B. Brociner: Israeliiții pământeni nu pot fi considerați străini

Cartea lui Verax¹, tipărită într-o ediție franceză de 20.000 exemplare și apoi într-una engleză în tot atâtea exemplare, totuși n-a reușit să răspundă cu succes lui Roumanian Bulletin² și la Nota Hay³, pentru care scop, zice Verax, că ar fi publicat-o.

Verax se adresează cu această carte, scrisă în franțuzește, mai mult evreilor din țară, de aceea i-am răspuns în țară, în românește. Am ținut să luminăm concetățenii noștri că Verax n-are dreptate.

Lui Hay și celor de la „Roumanian Bulletin” le este indiferent dacă Manualul administrativ al Moldovei⁴ și Regulamentul Organic din 1834⁵ cuprind cutare sau cutare dispozițiuni contra evreilor. Chiar dispoziția art. 7 al Constituției actuale, întrucât ea este restrictivă, nu li-e după plac⁶ [...]

Legând fir cu fir, vom arăta care este labirintul întunecos în care a fost împins poporul român, labirint ce îl împiedică a pași înainte pe calea progresului și a civilizației, ceea ce este dăunător tuturor intereselor sale naționale și vitale.

Am întreprins lupta în contra acestei amăgiri în interesul României, mai mult decât în interesul evreilor. Deci, zicem cu Verax: „Salus rei publicae suprema lex”⁷.

București, 1 ianuarie 1910.

J.B. Brociner

X și Verax. Contra evreilor din România

...Cartea lui Verax, pe care o avem înaintea noastră, este într-adevăr un volum de 370 pagini și este cuprinsă între pag. I care zice:

„Am avut intențiunea de a publica o monografie completă asupra evreilor din România... O asemenea lucrare ar fi reclamat însă un timp considerabil și concursul unor colaboratori activi și inteligenți. Am reușit a aduna mai mulți colaboratori și eram gata să prepar planul, când intențiunile incalificabile din *Roumanian Bulletin* și nota secretarului Hay mă hotărâră la o acțiune mai puțin completă, dar mai promptă... Am hotărât de a face o expunere a chestiunii evreiești din România cu materialul de care dispunem deja. Aceasta este Expunerea pe care o prezint publicului”.

Deci, între pagina I arătată mai sus și pagina 370, care, sub titlul de „Conclusions”, conține următorul text:

„România se va feri deci de a se îndepărta de la măsurile înțelepte adoptate de la 1878 până în zilele noastre [cu privire la evrei – n.n.]; aceste măsuri nu sunt numai drepte ci și legitime; ele formează pentru România o condițiune a existenței sale naționale. *Evreii trebuie să se resemneze cu ideea că sunt și vor rămâne străini în România*, unde au venit fără a fi chemați și în contra voinței românilor. *Ei nu vor obține drepturile politice decât pe calea naturalizării individuale și în măsura pe care românii o vor crede necesară*... Dacă aceste condițiuni li se par prea aspre, trebuie să caute în emigrare un remediu eficace la suferințele lor. *Atât țara cât și evreii vor câștiga cu aceasta*... Guvernele care se vor succede în România, oricărui partid vor aparține, vor veghea ca să asigure evreilor protecțiunea legilor existente, vor preveni și vor pedepsi în mod sever orice brutalitate comisă contra lor. Dar între interesele vitale ale națiunii românești și avantajele evreilor, stabiliți în mod fraudulos pe teritoriul său, ei nu vor ezita; e chestie de viitorul nației românești și în consecință: «*Salus rei publicae suprema lex*»”.

Citind aceste concluziuni am crede că ne găsim în fața unui program politic profesat cu multă convicțiune înaintea forului opiniei publice din lumea întreagă de un șef de partid al României sau cel puțin de un mare și luminat partid ascuns sub pseudonimul Verax.

Cartea *La Roumanie et les juifs*, partea de text: „plină de fapte și de cifre”, este însă, după cum însuși autorul declară, o carte necompletă, pripită, materialul adunat și coordonat fără rațiune și în mod tendențios, cu prea multă alterațiune a adevărului. [...]

Națiunea evreiască. Ca un fir roș se întinde în toată cartea lui Verax expresia: *nation juive*, ca o descoperire nouă, necunoscută până acuma, prin care se dovedește că evreii înșiși s-au considerat ca străini și nu pot nicidecum proba istoricește dreptul lor ca indigeni români.

Această lipsă de sinceritate merge până la rea credință, când vedem uzul ce face de Petiția Comunității israelite din Iași la 1856⁸. Evreimea din Iași, într-adevăr, când la 1856. Puterile garante erau chemate a decide de soarta țărilor românești, Moldova și Valahia, de a schimba trista stare creată prin Regulamentul Organic; de a da o organizațiune mai modernă acestor țări și a le deschide traficului internațional, evreii, ca și toate celelalte pături ale societății românești, erau în drept a-și expune dorințele lor ca o parte a populațiunii românești. Și cu drept cuvânt au solicitat de la autoritatea țarei, în momentele când reformele erau să se introducă, și abrogarea anexei X din Regulamentul Organic, prin care se stipulează că numai creștinii de rit ortodox se vor putea bucura de drepturi politice.

În contra acestei restricții au protestat evreii din Iași, solicitând la autoritatea țarei abrogarea acestei restricțiuni din cauză de religione.

Evreii s-au adresat autorităților țarei solicitând îmbunătățirea stărei lor. Actul a recomandat consiliului a fi luat în considerație la vreme. De atunci au trecut 54 de ani și Anexa X a Regulamentului, transformată în art. 7 al vechii Constituțiuni și apoi în acel al actualei Constituțiuni, face încă și astăzi pe evreii pământeni a aștepta dezlegarea chestiunii lor⁹. Convențiunea de la Paris n-a putut face alta decât a lăsa îndeplinirea acestor cereri prin însăși țara, și textul art. 46 din Convențiunea de la Paris din 1858 în consecință glăsuiește: „Moldovenii și valahii de orice rit creștin se vor bucura deopotrivă de drepturile politice. Exercițarea acestor drepturi se va putea întinde și la celelalte culturi [culte-n.n.] prin dispozițiuni legislative”¹⁰.

Starea necomplectă a cărții lui Verax, *La Roumanie et les Juifs*, nu este numai ocazională sau întâmplătoare, ci ea pare a forma un sistem pentru un scop anume hotărât. Verax reproduce documente în mod necomplect, înjumătățit, spre a-i servi la teza că: Evreii, în viitor, trebuie să fie străini în România, cum sunt astăzi considerați.

Cealaltă parte din documentele, nereproduse sau neutilizate, cele care vorbesc în favoarea evreilor, Verax și le păstrează, se vede, nu pentru a complecta opera lui, ci numai la caz, să le valorizeze [valorifice – n.n.] la o altă lucrare, sub titlul *Les juifs et la Roumanie*, [„Evreii și România”] cu tendințe cu totul opuse cărței *La Roumanie et les juifs*, carte ce o va scrie desigur sub pseudonimul Sincerus II, ca răspuns la Verax II.

Altfel nu înțelegem cum din actele ce reproduce din broșura mea: *Chestiunea evreilor pământeni*¹¹, acte de care ne servim pentru apărarea drepturilor noastre de evrei pământeni, Verax bate capital antisemit prin aceea că le expune necomplect și în mod tendențios.

Hrisovul lui Grigore Ghica Vodă, documentul modern din 1850, atestază din contra într-un mod evident situația legală a evreilor pământeni, pentru care însuși Vodă are următoarele cuvinte pârintești: „Domnia Noastră, cu pârinteasca îngrijire pentru îmbunătățirea tuturor claselor de orice stare sau profesare [profesiune], încuviințând propoziția Sfatului, prin acest al nostru Domnesc Hrisov, întărim etc., etc.”¹²...

Dacă evreii ar fi fost considerați ca străini, se îngrijea[u] oare Capul Statului și reprezentanții țarei de îmbunătățirea stărei lor? Hrisovul în chestiune regulează starea generală a evreilor și a Comunității în special. Atribuțiunile deosebite, impuse comunității evreiești, despre care tratează zisul Hrisov, dovedesc asemenea că numai ca streini n-ar putea fi considerați acei cărora li se încredințează misiunea, între altele: 1) de a ține actele de stare civilă în concordanță și în raport cu autoritățile Statului; 2) de a ține controlul despre mișcarea populațiunii evreiești în unire și în înțelegere cu poliția Statului; 3) de a asista la fixarea dărilor către Stat și Comună spre a face o taxare justă și neasupritoare și 4) că în cârmuirea intereselor evreiești, competența va fi supusă pravilelor locale, fără a se putea ocroti de vreo protecție străină. Și Verax reproduce acest întreg Hrisov, însă conchide că evreii erau considerați ca străini, fiindcă documentul arată o organizațiune aparte și fiindcă, când se vorbește de evrei, se întrebuințează cuvântul *Nafiunea*.

Dar acel „scriitor sincer” face mai mult. El reproduce acte întregi, care vorbesc ca lumina zilei de situația legală a evreilor ca pământeni și tocmai din aceste acte escamotează o interpretare negativă, acolo unde adevărul este evident. „Ca guvernul să fie în drept, pentru a percepe suma ce de acum înainte să fie plătită de breasla evreiască din Iași, atât raiali cât și sudiiți supuși la o protecțiune străină oarecare, să stabilească o taxă generală etc., etc.”. Apoi reproducând [Verax – n.n.] după Manualul adm. I, p. 511 un Regulament

relativ la stabilirea străinilor, nu se lovește [împiedică] de art. 17 pe care-l reproduce așa: „Va (?) fi două categorii de evrei: acei născuți și crescuți în țară și acei născuți aiurea și veniți în Moldova clandestin sau cu pașaport”. Și art. 23 idem reproduc: „Acela care va fi trecut înaintea Comisiunii de anchetă va primi un bilet purtând numele și prenumele lui, signalamentele lui, meseria sau comerțul ce exercită, garanția ce posedă. Acest bilet va specifica dacă este *raia / sau supus unei protecțiuni streine*, locul de origină, cât și epoca în care a venit să se stabilească în țară și va face mențiuni de pașaportul lui”.

Actul cu (de) care ne servim noi dovedește că la momentul solemn al areopagului european, cum era la 1856 Conferința de la Paris, chemată ca să decidă de soarta principatelor românești, evreii, atuncea când Comisiunea europeană ancheta în țară, nu s-au adresat cu o cerere pentru îmbunătățirea soartei lor la Puterile străine, ci la autoritatea țării, Caimacamia de atuncea. Actul acesta Verax el însuși îl recunoaște acuma ca prevăzut cu forma legală, însă îi atribuie puțină seriozitate, ceea ce nu mă așteptam de la un român ca Verax, care, cel puțin de rușinea lumii, nu trebuia să recunoască că acte și rezoluții oficiale la noi sunt glume față cu evreii, „*ca jargon administrativ*”, cum zice el.

Motivul care ne face să destinăm un capitol special pentru evreii hrisoveliți, pe care Verax, la pag. 6, îi definește „stabiliți în virtutea unui hrisov sau decret princiar”, este de a combate poarta finală din aserțiunea sa că evreii „*au venit în România fără să fie chemați și în contra voinței românilor*”.

Inexactitatea această istorică nu o putem dovedi mai bine decât cu însuși textul din cartea lui Verax. Voind a da un tablou despre starea economică a Moldovei dinainte de 1828, Verax reproduce după Prințul Nicolai Șutu („*Notions statistiques sur la Moldavie, Iassy*” 1840) următoarele:

„Provinciile dunărene au fost calificate *ca hambarele de produse ale Porții*. Ele îi furnizau lemne de construcție, grâne și berbeci cu prețuri dinainte fixate. Pe temeiul acestor tarife hotărâte, comisarii de aprovizionare parcurgeau țara și acaparau produsele care le conveneau. De aceea agricultura era în lăncezire, industria nulă și comerțul de exportare foarte strâns”¹³.

La aceasta Verax mai adaugă:

„Acest tablou nu e defel exagerat, el este în deplin acord cu celelalte informațiuni din acea epocă. Poporul cufundat în mizerie nu cultiva decât cereale tocmai cât îi trebuia, spre a nu muri de foame, crescând numai numărul necesar de vite pentru acest simulacru de agricultură [...] Boerimea, puțin numeroasă, era aproape în întregime compusă din oameni fără cultură, neavând aspirațiuni decât aceea de a face avere, nici alte ambițiuni decât de a ajunge la un rang înalt, bogați în pământ, în robi, în vite, însă săraci în bani numerar... Despre o stare de mijloc, nimica. Se înțelege ușor că în atare situațiune, comerțul și industria nu puteau exista decât într-o stare rudimentară [...]

...Casele de comerț cele mai importante aparțineau grecilor, armenilor, bulgarilor și evreilor...

...Schimbarea petrecută în situația economică a principatelor prin tractatul din Adrianopol a fost o adevărată schimbare însemnată. Una din stipulațiunile separate ale acestui tractat a redat Principatelor libertatea comerțului, mai înainte arbitraminte suprimată de Poartă... Dacă în acel moment nu ar fi fost o urmă de o clasă comercială, circumstanțele excepționale ar fi trebuit să-i dea naștere [...]

...Într-adevăr comerțul exterior al Moldovei, aproape nul la 1828, s-a ridicat la 58.366.000 lei la 1839 și la 210.000.000 la anul 1855... Din nenorocire, în Moldova mai

ales, nu românii, ci evreii profitaseră de acest mare avânt. Știu bine, zice Verax mai departe, că mi se va obiecta că greșeala este a românilor, că ei n-au trebuit să lase pe evrei să ocupe acest loc; că românii niciodată n-au vrut să lucreze la altceva decât la pământ și că au arătat pururea neapținutudine pentru comerț și meserii [...]

Vrea să zică, în starea de pustietate în care au fost țările dunărene înainte de 1828: fără agricultură, fără comerț și fără industrie, frunțașii țării, *vroind a spori bogăția ei și a ridica starea ei economică, au găsit că cel mai bun mijloc este colonizarea*, fondarea de târgușoare, centre de comerț, populându-le cu ceea ce lipsea țării: anume oameni comercianți și meseriași, fără a se formaliza dacă aceste elemente sunt bulgare, grecești, armenesti sau evreiești, boierii din Moldova apelau la evreii din Basarabia, la evreii din Bucovina, să vie în țară să fundeze târgușoare, *să ridice starea economică a țării prin comerț și industrie*. Iar pentru a afirma intenția lor serioasă în această privință față cu evreii, în toate hrisoavele relative la fundarea de târgușoare se *prevăd clauze speciale în favoarea evreilor*, ceea ce dovedește că nu *nechemați au venit evreii spre a fonda târgușoare în România*. În asemenea condițiuni s-au fundat cele 63 târgușoare în Moldova, asemenea orașul Fălticeni la 1780 și o parte a orașului Focșani, despre care găsim la 1798 un hrisov dat unui *Staroste Simon*, după cererea târgoveților, de a mai aduce încă 60 familii evreiești¹⁴.

Deci acești evrei, garantați prin hrisoave, evreii hrisoveliți, prin acest fapt chiar din țările streine de ar fi venit toți, totuși nu se pot considera ca streini. Din contra, acești evrei au fost chemați de români ca să colaboreze la ridicarea economică a țării, cu știința și voința românilor [...]

Pentru evrei, însă, România avea un mandat de îndeplinit: *acordare de drepturi politice prin măsuri legislative*. [...]

Clasa conducătoare a politicii în timpul lui Cuza-Vodă fiind din generațiunea anului 1848, este incontestabil că-i era foarte viu înaintea ochilor ceea ce au făcut evreii pentru țară și ceea ce erau în realitate: folositori sau pernicioși, astfel încât dacă erau de luat măsuri de siguranță, desigur că acești patrioți nu ar fi lipsit a-și face datoria în mod deplin.

D.V. Boerescu (într-o dezbateră a Parlamentului) declară în 1864: „Eu sunt contra tuturor acestor restricțiuni. *Nu mai trebuie să procedăm prin diferența de religieune. Oare nu știți d-lor în ce secol trăim?* Oare israeliții nu plătesc și ei ca toți toate dările, toate sarcinile Comunei? Apoi d-lor, cine are sarcinile, trebuie să aibă și drepturile. D-voastră îi declarați paria, îi ignorați de la orice drepturi, pentru cuvântul că nu sunt demni de dânsule, dar tocmai din contra, *ca să-i facem demni trebuie să-i emancipăm, să-i ridicăm din această degradare dându-le și lor drepturi ca celorlalți și considerându-i ca români*, căci sunt ei? Sunt români ca și noi [...]

Israelii sunt în toate țările priviți ca cetățeni ai locului. Numai la noi există această deosebire și *trebuie să o desființăm odată, căci a trecut timpul ei*. Nu mai trebuie să privim pe israeliți ca paria și să-i depărtăm de la drepturile comunale, care nu sunt nicicum drepturile politice. Atuncea pentru ce-i mai supuneți la îndatoririle comunei? Spațiul nu ne permite să dăm citate din aceste declarații. Ținem seamă că au mai fost reproduse în mai multe lucrări privind izolarea evreilor din Țările Române.

...Înțeleg cât suferă Moldova de la israeliți sau jidani, și înțeleg prea bine pe acei onor deputați, care, ca remediu la acest rău, propun izgonirea lor din țară, dar să mergem să le luăm până și sângele și apoi să venim cu asemenea teorii, iată ce nu pot înțelege, *ce nu este permis unei națiuni libere*. Să ne gândim; să nu ne prea grăbim cu pasiunile; oamenii

aceștia sunt industriași, ei lucrează, fac ceva pentru ca să trăiască; dacă noi îi vom goni, cine oare va fi care să ne facă și să ne pună cruci pe la bisericile noastre? Toate câte a zis d. ministru-președinte¹⁵ sunt adevărate, acești oameni sunt oribili de a-i vedea, dar, aceasta nu e din cauza religiei, ci din cauza luptei secolelor trecute și a stărei în care au fost ținuti. Eu până ce nu voi vedea un proiect de lege prin care să mi se arate un remediu oarecare, care știu că se va termina totodată cu zidurile, că evreii sunt răi nu o pot admite.

Evreii din Moldova sunt de trei categorii: *cei născuți din părinți pământeni* și supuși la toate îndatoririle puse de stat. Acești evrei au drepturi întărite prin hrisoave Domnești, a-și alege efori, a-și administra spitalele, școlile etc. Sunt apoi evrei supuși străini, cărora după restricțiunile ce există, nu li se pot da drepturi; sunt după aceea evrei vagabonzi care s-au introdus în țară. Acuma chestiunea e să știm dacă mai putem ține în starea de lucruri în care ne aflăm astăzi, sub guvernul constituțional, când facem o lege comunală generală, drepturile ce au evreii să-și aleagă eforii, să-și țină școlile, cu alte vorbe să fie stat în stat. Cred prin urmare că ar fi de trebuință ca să se deslușească bine această chestiune¹⁶ [...]

Forța pe care se bazează *Verax*, aceasta o trâmbează el în toate ziarele din străinătate, este, cum zice el, elocința cifrelor conținute într-un număr mare de tabele statistice ce i s-au pus la dispozițiune de la toate ministerele.

Tabela I intitulată: *Numărul de capi de familii creștine și evree din Moldova după recensământul din 1803* ne arată 2527 capi de familii evreiești. Însă, ca să dovedim defectuositatea acestei tabele, n-avem decât să arătăm că Focșani și tot județul Putna nu figurează decât cu cinci familii, de vreme ce, la 1800 deja, comunitatea israelită era așa de însemnată încât a făcut schimb cu mănăstirea Mera și Precista, dându-i o vie lângă Odobești, în schimbul locului „unde din vechiu se află și este școala jidovească cu ogradă împrejur”¹⁷. Deci tabela I reproducă de *Verax* nu probează nimic.

Tabela II intitulată: *Numărul de familii evreiești în Moldova după recensământul din 1820* nu este nici ea veridică; relevăm însă numai că însăși această tabelă indică la Iași 664 familii israelite indigene, 191 supuse rusești și 264 supuse austriece, ceea ce ar face 60% pământene.

Tabela IV intitulată: *Populațiunea orașelor și târgușoarelor din Moldova după recensământul din 1831* a fost scăpată din vedere de *Verax*, căci acea tabelă are coloane speciale pentru evreii pământeni (raia și streini) care ne dă 30.740 suflete evrei pământeni, iar 3.166 suflete streine, ceea ce ne dă 91% evrei pământeni și numai 9% străini.

Această tabelă scăpată din vedere mai are și o rectificare modernă făcută de *Verax*, căci tabela V aferentă la tabela VI, desigur, în original nu poartă denumirea: *Catagrafia detaliată* [detaliată – n.n.] a evreilor nesupuși unei protecțiuni streine, *locuitori la 1831 în orașele și târgușoarele din Moldova*. Spre a evita titlul de *evrai pământeni* ce purta această tabelă, *Verax* a modernizat denumirea, adică întrebuițând parafraza uzitată astăzi spre a ocoli cuvântul de evrei aparținând țarei, numai spre a fi consecințe, adică *de a nu recunoaște pe evrei ca pământeni*.

Aceasta însă nu i-a reușit.

Nu i-a reușit lui *Verax*, într-adevăr, a face să dispară orice urmă istorică despre existența *evreilor pământeni* în România; iar tabelele statistice reproduse în cartea sa dovedesc tocmai contrariul aserțiunei sale, adică, că evreii ar fi străini în această țară.

Din contra, de secole, și în șiruri de ani neîntrerupți, documentele oficiale dovedesc caracterul național al elementului evreiesc în țările românești, fie că aceste documente se

referă la raporturi dintre evrei și Stat, fie că ele se referă la relațiuni între evreii înșiși pentru interesele lor de comunitate religioasă.

J.B. Brociner, Chestiunea israeliților români, București, Tip. Horia Carp & Marinescu, 1910, 262 p. (fragmente).

¹ „La Roumanie et les Juifs”, București, Ed. I.V. Socec, 1903, 337 p.

² Publicație oficială a autorităților de la București.

³ Nota diplomatică a guvernului SUA în legătură cu creșterea numărului de emigranți evrei din România la începutul secolului XX. Vezi cap. II din prezenta lucrare.

⁴ Manualul administrativ al Moldovei, vol. VIII.

⁵ În urma războiului ruso-turc (1828-1829), se încheie tratatul de la Adrianopol, care, în ce privește Moldova și Țara Românească, prevedea, între altele, și autonomia administrativă, restituirea către Țara Românească a cetăților de pe malul drept al Dunării aflate sub dominație otomană, libertatea comerțului cu alte țări. Rusia se proclama protectoare a celor două provincii, trupele rusești vor rămâne pe teritoriul român, până ce Poarta otomană va plăti datoriile de război către Imperiul țarist (în fapt, ocuparea acestora). În 1834 se introduce Regulamentul Organic elaborat de generalul Pavel Kiseleff, care stabilește principiile de organizare a celor două provincii, unele dintre aceste prevederi, ca și Tratatul de la Adrianopol, stimulând evoluția modernă a Principatelor. În ce privește populația evreiască, documentul menține discriminarea, aceasta fiind exclusă de la naturalizare, de care puteau beneficia numai străinii de orice rit creștin.

⁶ Vezi nota 12 din Cuvânt introductiv.

⁷ Salvarea statului (poporului) e legea supremă.

⁸ Memoriul a fost prezentat autorităților române, cu dorința ca acestea să-l înainteze Convenției de la Paris. Verax a pretins că evreii l-au ignorat, considerându-se a fi națiune (a se vedea în lucrarea lui Brociner).

⁹ Vezi nota 6 de mai sus.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ I.B. Brociner, „Chestiunea evreilor pământeni”, Iași, Tip. H. Goldner, 1901, 70 p.

¹² Grigore Ghica, domn al Moldovei între 1849-1853; 1854-1856. A adoptat o serie de măsuri care au contribuit la modernizarea vieții publice.

¹³ Vezi nota 7 din Cuvânt introductiv.

¹⁴ IMER, vol. II/2, *op. cit.*, p. 453-454, după V.A. Urechia, „Istoria Românilor”, vol. VII, seria 1786-1800, p. 211.

¹⁵ Mihail Kogălniceanu.

¹⁶ Vezi nota 12 de la Cuvânt introductiv.

¹⁷ IMER, vol. II/2, p. 467.

369

București, 1910, februarie 12. Circulară privitoare la constituirea Uniunii Evreilor Pământeni

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

Prea stimate Domnule,

După cum vă este cunoscut, s-au constituit la București, în urma adunării frunțașilor evrei pământeni, care a avut loc în ziua de 27 decembrie 1909, o Reprezentanță a evreilor

pământenii și un Comitet Central, cu însărcinarea de a lucra pentru îmbunătățirea situației evreilor români. Comitetul Central a primit, în același timp cu misiunea sa, puteri depline ca să coopteze în toate orașele țării alți membri care să formeze, în localitățile lor, comitete speciale, îndatorate să lucreze, împreună cu Comitetul Central din București, la izbândă scopului propus.

În vederea acestora, Comitetul Central, cunoscând simțămintele de care sunteți însuflețit pentru cauza noastră, care este și a d-voastre și a tuturor evreilor pămâneni din România, știind râvna pe care sunteți gata să o depuneți în împrejurările de față pentru reușita eforturilor noastre, a hotărât să vă însărcineze cu lucrările necesare pentru organizarea unui comitet în orașul d-voastre, afiliat celui central. Drept urmare, veți binevoi să convocați de urgență pe evreii din orașul d-voastră pe care îi știți că sunt gata să jertfească vreme și mijloace pentru cauza noastră și să-i invitați să aleagă un număr de persoane, cât veți crede de cuviință, care să formeze comitetul local. Alegerea făcută, veți binevoi să ne spuneți numele celor care vor constitui comitetul, spre aprobare. În același timp, veți binevoi să ne indicați numele persoanei căreia vom trimite corespondența și înștiințările de cuviință.

Vă rugăm, stimate domnule, să nu pregețați de a face convocările și de a constitui comitetul. Timpul este foarte înaintat și nu putem pierde măcar o zi.

Inclus în această adresă, vă trimitem lucrările făcute aici de către Comitetul Central, împreună cu arătările necesare pentru a ști cum trebuie procedat ca să avem – cât mai repede – iscăliturile trebuincioase. Din scrisoarea alăturată vă dați seama cât de mare nevoie este ca totul să se facă în grabă. În consecință, veți putea începe cu adunarea de iscălituri, chiar în ședința în care vă veți constitui în Comitet local.

Stimate Domnule,

Nu ne îndoim că chemarea ce vă adresăm prin aceste rânduri va avea ecou în inima d-voastre.

Vă rugăm să vă puneți pe lucru și să răspundeți întocmai apelului ce vă adresăm aducând la împlinire constituirea Comitetului local și iscăliturile, în timpul arătat.

Suntem siguri că nu va fi evreu care să se dea înapoi de la datoria de muncă și de jertfă pe care i-o impune situația de față. Indiferența în aceste momente se va considera de toți evreii ca o crimă.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Comitetul Central

(ss.) A. Stern, J.B. Brociner

București, 1910, februarie. Petiția Uniunii Evreilor Pământeni
privind starea juridică a acestei populații¹

Domnilor Senatori, Domnilor Deputați,

[...] Dreptatea este temelia statelor. Legi excepționale și personale o surpă și zdruncină conștiința dreptului în popor. E timpul ca asemenea legi să nu ne mai fie aplicate! E timpul ca să nu mai trăiască între hotarele României un soi unic de oameni pe care limbajul oficial nu se sfiește să-i numească: „străini fără protecțiune” sau „locuitori neapartinând unei protecțiuni străine”.

În numele dreptății și spre mărirea României, vă conjurăm să desființați această dureroasă anomalie.

Nu suntem „străini fără protecțiune”.

Suntem fii legiuiți ai acestei țări și avem dreptul la protecțiunea ei.

Nu ne mai tăgăduiți însușirea noastră de pământeni. Deosebiți-ne de străini!

Însuflețiți-vă de la gândul și voința marilor patrioți care au făcut România liberă.

Pătrundeți-vă de sentimentul gloriosului nostru Suveran, care, la 1868, vorbind de chestiunea israeliților, a rostit, înaintea Parlamentului, aceste nepieritoare cuvinte:

„Dacă națiunea română, în alte timpuri, nu s-a abătut de la principiile de umanitate și de toleranță religioasă, ea nu va începe astăzi, în al XIX-lea secol, sub domnia Mea, a viola aceste sfinte principii”.

Ceea ce Manolache Costache Epureanu a zis părinților noștri: Veniți! Fiți cetățeni cu noi! spuneți-o nouă, urmașilor lor!

Faceți să răsară în sfârșit acea zi de înfrățire, când „fiii României vor avea toți aceeași drepturi” și care va fi – după cuvântul neuitatului M. Kogălniceanu – „ziua întăririi României”².

În așteptarea acestei zile fericite, strigăm din adâncul inimilor:

Trăiască România!

Trăiască Majestățile Lor Regele și Regina!

Trăiască Augusta Dinastie!³

ACIER, Fond I, ds. 266, f. 26-28 f/v.

¹ Acest memoriu al Reprezentanței CC al UEP a fost înmănat Regelui Carol I, precum și președintelui guvernului de atunci, I.I.C. Brătianu, președintelor Senatului și Camerei Deputaților, șefilor partidelor de opoziție („Egalitatea”, An XXI, nr. 10, 5 martie 1910, p. 81.)

² Discurs rostit cu prilejul dezbaterii proiectului Legii comunale din 1864. (Vezi doc. 357 și 361.)

³ În 1913 a fost înaintat un alt memoriu acelorași foruri. Neobținând satisfacție pentru cererile prezentate în 1910 și 1913, UEP le retrimite Corpurilor legiuitoare și guvernului în 1918, cu următorul comentariu:

„Spre marea noastră părere de rău ne-am înșelat și de astă dată, cum am fost meru de amăgiți în speranțele noastre în aceste patru decenii din urmă. Petițiunile noastre nu numai că n-au găsit nicăieri ecou, dar nu li s-a făcut măcar cinstea de a le da o cetire de formă în sânul adunărilor cărora le-am adresat.

Toată lupta de convingere pe care am dus-o pentru a dovedi cât de dăunătoare e pentru interesele superioare ale țării politica de eliminare care s-a dus cu atâta perseverență contra noastră a fost zadarnică. Nimeni n-a voit să plece urechea nici la suferințele noastre, nici la glasul rațiunii pe care l-am ridicat. Nimeni n-a voit să

se coboare între noi, nimeni n-a voit să ne cerceteze mai de aproape, nimeni n-a voit să ne cunoască. S-a căutat de toți să se sape tot mai adânc prăpastia dintre noi și aceia cu care, orice s-ar face, cei mai mulți dintre noi va trebui să ducem traiul împreună, până la sfârșitul vremilor.

Erau momente când ne copleșea o deznădejde cumplită, dar am continuat să ne facem datoria, să suferim cu resemnare, și să luptăm mai departe cu încăpățănarea omului convins de dreptatea sa.

În situația aceasta grea ne-a surprins războiul mondial și apoi războiul țării. Trecem peste toată această vreme de suferinți grele în care evreii români au trăit marele calvar al vieții lor de pribegi. Nu vom pomeni nici de toate măsurile excepționale adânc coborâtoare, care au amărât până la cea din urmă limită pe soldații evrei tocmai atunci când au fost chemați să aducă țării suprema jertfă, jertfă pe care am adus-o din plin, cu un avânt care face cinstite devotamentului cu care în toate vremile ne-am făcut datoria către țară. Am suferit în tăcere și ne-am resemnat în așteptare că după ce va trece furtuna dezlănțuită asupra țării, va răsar și pentru noi soarele dreptății.

Acum furtuna a trecut. O mare operă de reparare socială trebuie înfăptuită pentru ridicarea economică și politică a țării. În același timp trebuie înfăptuită cea mai mare, cea mai înălțătoare, cea mai adânc omenească din operele care contribuie cel mai mult la ridicarea statelor, opera dreptății pentru toți.

În numele acestei dreptăți cerem de la d-tră, reprezentanți ai națiunii, drepturile omenești integrale: le cerem cu aceeași dreptate cu care, ca fii ai țării, ni se impun toate datoriile, le cerem cu aceeași hotărâre cu care frații și fiii noștri au luptat și mulți din ei au murit pentru apărarea țării.

Comitetul Central al Uniunii Evreilor Pământeni" (UEP, *Două memorii în chestiunea evreilor din România*, I, Adresat Corpurilor legiuitoare. Îl Înalțului guvern, iunie 1918. Iași, Tip. „Progresul”, 1918, p. 7-9.)

371

București, 1910, iulie 16. Manifest al Asociației rezerviștilor evrei-români în legătură cu problema naturalizării

Către întreg poporul român

Români,

Nu vă lăsați amăgiți de acei care înșală buna voastră credință și care sunt cei mai periculoși dușmani ai țării.

Când acești preținși naționaliști vă spun că evreii români constituiesc un „pericol național”, întrebați-i: De ce și întrucât? Dar să nu vă mulțumiți cu răspunsuri stereotipe, cu frazele goale și mincinoase ale antisemiților de meserie.

Ca să existe un pericol național sau chiar de altă natură, trebuie să vi se arate în ce constă acest pericol, ce instituțiune națională ar fi amenințată. Slavă Domnului, ori încotro ne îndreptăm privirile, nu vedem decât progres și întocmiri solide. Statul român e așezat pe temelii așa puternice, încât provoacă și admirația străinilor. Administrațiile publice se perfecționează pe zi ce trece, finanțele țării sunt cât se poate de înfloritoare. Situația economică generală a României nu lasă nimic de dorit. Comerțul s-a întărit. Industria propășește. Meseriile merg bine. Atunci, dar unde este pericolul¹⁾

Români,

Ori de câte ori e vorba de „străini” nu trebuie să uitați a face distincțiunea cuvenită între adevărații străini și evreii-pământeni, care, de fapt, sunt români ca și dumneavoastră.

Noi, „rezerviștii români de confesiune mozaică”, care am slujit cu dragă inimă sub cutele gloriosului drapel al patriei, care în fața drapelului și a superiorilor am depus jurământ sacru de supunere oarbă în timp de pace cât și în timp de război, care nu ne-am

sustras și care nu ne vom sustrage de la acele sfinte datorii către Tron și Țară, avem tot dreptul să ne considerăm ca fii legitimi ai acestei țări, ca buni români².

Este un trist adevăr că unele din legile țării tot ca străini ne consideră. Desigur că acei care au făurit aceste legi au crezut că așa va fi mai bine pentru țară. Unii însă s-au convins, cu timpul, cât de nedreaptă a fost această operă de înstrăinare și pe viitor se vor convinge din ce în ce mai mult.

Vremea face să triumfe adevărul și dreptatea. Noi avem deplină încredere în viitor. Sperăm că, într-o zi, dreptatea va trebui să triumfe, patrioții luminați ai acestei țări se vor convinge cu timpul că evreii pământeni, departe de a constitui un pericol național, sunt, dimpotrivă, un element de cel mai mare folos pentru propășirea pe toate căile a patriei noastre și că interesul superior al țării reclamă ca acești evrei pământeni să fie împământeniți și puși pe aceeași treaptă ca ceilalți creștini ai țării.

Atunci cuvântul „străin” își va căpăta adevăratul său înțeles și „străinii” vor fi și vor rămâne numai locuitorii din țară supuși unei protecțiuni străine.

Români,

Pentru a ajunge la această soluție pacinică și echitabilă voiesc să lupte și rezerviștii români de confesiune mozaică. Și în lupta aceasta fățișă, liniștită, și în cadrul legilor, rezerviștii români de confesiune mozaică contează pe concursul camarazilor lor de arme de confesiune ortodoxă, precum și al tuturor bunilor români care își iubesc țara și care nu e cu putință să nu contribuie la această luptă pacinică pentru luminarea opiniei publice asupra adevăratelor interese superioare ale țării.

Cu credința că azi sau mâine va trebui să se audă și glasul nostru, să mergem înainte și tot înainte, să căutăm să ne strângem forțele spre a ridica Patria noastră tot mai sus pe scara progresului și civilizației moderne.

Și acum un singur gând trebuie să ne unească pe toți și cu același glas trebuie să strigăm cu toții:

Trăiască România! Trăiască M.S. Regele!

Comitetul Central al „Rezerviștilor Români de Confesiune Mozaică”.

ACIER, Fond I, ds. 202/1910, f. 54-57.

¹ Vezi cap. IX, doc. 428, 431.

² Se are în vedere Războiul de Independență (1877-1878), în decursul căruia evreii au participat fără rezerve, atât ca ostași pe front, cât și prin susținerea efortului economic și social. Mulți evrei au fost decorați, iar Parlamentul a hotărât naturalizarea în masă a militarilor evrei.

București, 1910, noiembrie 21. Aprobarea naturalizării lui Wilhelm Filderman¹

Domnilor Senatori,

Comisia de indigenate întrunindu-se în ziua de 14 ianuarie 1910, în majoritate de 5 membri și anume d-nii: Eug. Ghica, dr. Piteștiianu, Polizu-Micșunești și Al. Vericeanu, sub președinția P.S.S. Episcopul de Buzău, a luat în cercetare proiectul de lege, adus în deliberarea Senatului cu Mesajul regal Nr. 91 de la 13 ianuarie 1910, prin care se propune a se acorda împământinirea cu dispensă de stagiul d-lui Wilhelm Filderman, în virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune.

Din cercetarea actelor aflate la dosarul respectiv a constatat:

Că petiționarul este născut în comuna București, județul Ilfov, în anul 1882, luna septembrie, din părinți de religie mozaică;

Că nici părințele petiționarului, nici acesta nu s-au bucurat vreodată de vreo protecțiune străină;

Că se bucură de o bună reputațiune în societate și nu a suferit vreo pedeapsă infamantă;

Că a satisfăcut legea de recrutare, servind în regimentul 4 Ilfov nr. 21, eliberându-se cu gradul de sergent – plutonier;

Că studiile liceale le-a săvârșit în țară, iar bacalaureatul l-a trecut la Paris, unde a urmat cursurile facultății de drept, obținând diploma de licențiat de la această facultate;

Că în anul 1902 a făcut o lucrare intitulată „Lecțiuni practice de agricultură”, iar în anul 1906, când s-a întrunit primul Congres român de științe sociale, a ținut în secțiunea II a acelui Congres o cuvântare asupra „Necesității reformelor sociale și eficacitatea metodelor preventive și represive”.

În fața acestor constatări și având în vedere că dl. Wilhelm Filderman se găsește în condițiunile § II, lit. b, de sub art. 7 din Constituțiune, Comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui Wilhelm Filderman, și prin subsemnatul raportor, vă roagă să binevoiți a vota următorul:

Proiect de Lege

Art. unic- În virtutea art. 7, § II, lit.b din Constituțiune, se acordă d-lui Wilhelm Filderman, domiciliat în comuna București, județul Ilfov, împământinirea cu dispensă de stagiul.

Raportor, Polizu-Micșunești

(Senatul adoptă proiectul prin vot cu bile: votanți 53, bile albe 48, negre 5).

MOS nr. 6, 21 noiembrie 1910, p. 19-20, ședința din 20 noiembrie 1910.

¹ Wilhelm Filderman (1882-1963) debutează în avocatură angajându-se în acțiunea pentru emanciparea politică a evreilor. Este ales în conducerea UEI, devenind vicepreședinte, consacrandu-și forțele spre obținerea naturalizării acestei populații lipsite de drepturi politice, fiind convins că poate fi obținută integrarea acestei etnii în mediul majoritar, fără însă a-și pierde identitatea proprie.

Participă la cel de-al doilea război balcanic din 1913 și la conflagrația mondială care a dus la reîntregirea țării.

Militează împotriva antisemitismului, pentru un regim de egalitate juridică a populației evreiești, împotriva discriminărilor pe multiple planuri.

În timpul Conferinței de Pace de la Versailles (1919-1920) participă ca membru activ la lucrările Comitetului internațional al delegațiilor evreiești, aducând o contribuție importantă la redactarea unui document cu privire la drepturile minorităților cu ocazia dezbaterii declarației lui W. Wilson, președintele SUA, cu privire la drepturile minorităților. După adoptarea legii de emancipare din 1919, organizează acțiunea juridică pentru obținerea drepturilor politice, militând în același timp pentru înlăturarea limitelor actelor legislative din 1918-1919.

El considera că antisemitismul nu găsește un sprijin în marile mase românești decât în anumite condiții: „Nu trebuie să judecăm populația după vorbirea zgometoasă și scrisul agresiv și trivial al acelor care întrebuițează această metodă tocmai pentru a stăpâni situația, susținea W.F. Un suport de acest fel, chiar dacă există, nu poate să fie decât momentan și n-ar putea exista și în viitor decât dacă noi nu vom voi să-l stăvilim. Și o putem face pentru că avem în favoarea noastră dreptatea, și dacă, având dreptatea cu noi, vom pune în slujba dreptății arma de combatere care este cuvântul convingător, pentru că poporul acesta este blând, răbdător și înțelept, desigur că vom stăvili mișcarea. Trebuie să facem operă de convingere, pentru că dacă indivizii pot fi influențați când întrezăresc adevărul și dreptatea, odată ce ei se adună și se grupează ei devin răi, pentru că contagiunea răului micșorează emulația binelui...

Trebuie deci să convingem poporul acesta că sunt oameni care vor să le zvârle vâlul întunericului pe ochi, să scoată țara din rândul țărilor civilizate, să o dea cu secole înapoi. De aceea nu putem zice, cum s-a afirmat azi dimineață, că ilustrul profesor Iorga [referire la atitudinea savantului care își atenuase pozițiile antisemite, vehement expuse la începutul secolului – n.n.] este de partea noastră, că este alături de noi; nu, el este acolo unde este interesul țării, acolo unde este umanitatea”. (Cuvântarea lui W. Filderman ținută la congresul UEP din 19 februarie 1923, p. 26-27.)

373

București, 1911, martie. Protestul Uniunii Evreilor Pământeni împotriva unei știri false, apărută în ziarul „Viitorul”

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București ..... martie 1911

Domnule Director,

În numărul 1137 din 1 martie 1911 al ziarului pe care-l conduceți, a apărut pe pagina I, col. IV, sub titlul de „*Pământul Făgăduinței. Evreii izgoniți din Rusia se stabilesc la noi*”, o știre în care se spune că „de vreo două săptămâni încoace orașele și târgușoarele din Moldova sunt asaltate de puhoiul de evrei care, izgoniți din Rusia și Basarabia, își caută adăpostul pe acest pământ al făgăduinței”.

Reprezentanța Evreilor Pământeni, care este Comitetul Central al Uniunii Evreilor Pământeni, de îndată ce a luat cunoștință de cuprinsul acestei grave afirmațiuni, menită să facă impresiune asupra opiniei publice românești și să ațâțe spiritele împotriva evreilor, a hotărât să cerceteze faptul de aproape. Pentru aceasta ne-am adresat, în toate orașele de-a lungul Prutului, unor oameni de încredere.

Reproducem, pentru edificarea dv. și a opiniei publice, câteva din comunicările primite.

Din Galați ni se scrie: „Sunt autorizat de către d. prefect de poliție a da cea mai categorică dezmințire celor susținute de «Viitorul»”.

Din Huși: „Vă pot asigura cu cea mai mare certitudine că, întrucât privește orașul Huși și județul Fălciu, nici un evreu, dar absolut nici unul, nu s-a stabilit aici. Susținerea «Viitorului» că organele administrative tolerează cu o nepăsare revoltătoare stabilirea evreilor în orașe și târgușoare este un basm, deoarece fiecare știe că măsurile strașnice luate de mult contra imigrării evreilor persistă și astăzi”.

Din Iași: „După informațiunile luate în locuri competente, vă pot comunica, în ceea ce privește notița «Viitorului», relativă la evreii ruși, veniți la Iași, că aceasta este o pură invențiune”.

Din Botoșani: „Am cercetat pe lângă toate autoritățile locale și informându-ne totodată și privat, am căpătat convingerea că știrea este neadevărată”.

Din Dorohoi: „Am cercetat în toate părțile, nu numai aci ci și în tot județul Dorohoi, unde sunt orașele lângă granița rusească și rezultatul exact al acestei cercetări este că nici un evreu din Rusia n-a năvălit în țară”.

După cum vedeți, stimate domnule director, știrea apărută în ziarul „Viitorul” – de altfel fără să se arate precis izvorul informațiunii – nu corespunde deloc faptelor.

Aducându-vă aceasta la cunoștință, suntem siguri că, în interesul adevărului, veți binevoi a publica în onor. dv. ziar dezmințirea noastră, în forma pe care i-am dat-o aci.

Scuzați-ne că ne luăm libertatea de a solicita ziarului dv. un loc prea mare pentru întâmpinarea noastră. Socotim însă, ca o datorie către țară și față de interesele ce ne-am luat sarcina să le apărăm, ca să nu mai lăsăm fără de dezmințire știrile tendențioase și calomniile ce neîncetat se răspândesc pe seama evreilor pământeni și cărora, cu multă ușurință, li se dă crezare.

Uniunea Evreilor Pământeni, al cărei scop este de a lucra la o apropiere și înțelegere între români și evrei, crede că este în interesul acestei idei și, în același timp, în interesul general al țării, de a se curma odată campania de dușmănie și calomnii care înverșunează relațiunile dintre români și evrei și mai ales de a se împiedica de către oamenii de bine ca chestia aceasta să fie exploatată ca o armă de partid.

Știrea că evreii din Rusia năvălesc în masă în România este de natură să irite spiritele în contra noastră, în cercurile evreiești, ea a fost interpretată ca vestitoare a unei campanii noi împotriva lor. Nefiind adevărată, facem apel la sentimentul dv. de dreptate și nepărtinire, rugându-vă să publicați întâmpinarea noastră.

Primiți, vă rugăm, domnule Director, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni¹.

În numele Reprezentanței

Președinte, Dr. Ad. Stern

Secretar, S. Labin

Dlui Director al ziarului „Viitorul”

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1911, București, Institutul de Arte grafice „Eminescu”, 1911, p. 23-25.

¹ Rectificarea a fost trimisă și la alte ziare care au publicat-o, parte în întregime, parte fragmentar.

**București, 1911, mai. Declarație a Uniunii Evreilor Pământeni
înaintată primului ministru**

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunei

București.....mai 1911

Domniei-Sale,

Domnului I.I.C. Brătianu,
Șeful Partidului Național-Liberal

Prea Stimate Domnule,

În ședința Senatului de la 2 aprilie 1911, ați făcut, în discursul dv., declarațiunea că priviți chestiunea evreiască ca o chestiune curat internă. Ați lămurit declarațiunea dv., zicând că (cităm): „de aci înainte nu avem a ne preocupa decât de partea socială, sau chiar de partea politică a chestiunii, dar din punct de vedere pur intern”¹.

Uniunea Evreilor Pământeni, fiind condusă de aceleași vederi, ține să arate, printr-o declarațiune formală și publică, că și dânsa privește chestiunea evreiască ca o chestiune curat internă și că înțelege ca dezlegarea ei, în sensul dreptății și al intereselor superioare ale neamului românesc, să se facă de către țară și în țară.

Uniunea Evreilor Pământeni se folosește de prilejul care i-a dat motiv să facă această declarațiune, pentru a vă aduce la cunoștință existența ei și scopurile ce urmărește. Uniunea Evreilor Pământeni s-a înființat la 27 decembrie 1909. Scopul ei este de a lumina opinia publică românească asupra chestiunii evreiești, de a convinge că evreii pământeni sunt de un netăgăduit folos cultural și economic pentru țară și că ei nu merită neîncrederea ce li se arată. Uniunea Evreilor Pământeni vrea să ajungă la înfrățirea românilor cu evreii prin mijloace legale și leale, printr-o propagandă deschisă în țară, în scris și în grai. Ea vrea ca, risipind în chipul acesta atmosfera de bănuială ce apasă asupra evreilor pământeni, aceștia să nu mai fie socotiți ca străini, și, astfel, să îndrumeze chestiunea evreiască spre o dezlegare a ei de către țară, ca o cerință a opiniei publice românești, luminată și convinsă de dreptatea cauzei noastre.

Aducându-vă aceasta la cunoștință, suntem încredințați că veți aprecia simțămintele, – pornite dintr-o dragoste sinceră și curată de țară – care ne-au îndemnat să facem declarațiunea de mai sus și să lămurim scopurile Uniunei. Suntem siguri că nu va fi român de bună credință care să nu aprobe acțiunea Uniunei Evreilor Pământeni.

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1912, Buc., Tip „Progresul”, p. 66.

¹ Șed. Senatului din 2 apr. 1911.

București, 1911, septembrie 16. Raportul de activitate al Comitetului Central al Uniunii Evreilor Pământeni

Situațiunea politică generală

Înainte de a expune activitatea Reprezentanței în 1911, vom spune câteva cuvinte despre situațiunea politică, în cursul anului expirat, în legătură cu chestiunea evreiască, cum și despre curențele de idei care s-au manifestat în jurul ei. Nu vom intra, se înțelege, în amănunte, – cadrul lucrării de față nefiind potrivit pentru aceasta, – ci ne vom mărgini să scoatem în evidență trăsăturile generale ale situațiunii.

În țara noastră, când se vorbește de chestiunea evreiască, gândul se îndreaptă fără voie în rândul întâi spre acea mișcare care și-a luat ca țintă de seamă lupta în contra evreilor. Îndârjirea și violența cu care naționaliștii-antievreici au dus lupta aceasta în anii trecuți este încă fără îndoială vie în amintirea tuturor. Nu e mult de când acțiunea naționalistă preocupă toate spiritele și stăpânește opinia publică românească. Anul 1911 a adus până la un punct o schimbare. Naționalismul nu mai este la ordinea zilei cu aceeași ascuțime ca în anii trecuți. El este azi tot așa de dușmănos ca și înainte; în campaniile sale în contra evreilor întrebuințează încă aceleași mijloace ca și în trecut, dar nu mai este actual. Anul 1911 a adus o oarecare destindere în spirite.

Este greu de spus în ce măsură, fiindcă din când în când el se manifestă cu același caracter de violență, intoleranță și patimă oarbă care îl deosebește de celelalte mișcări politice și sociale¹ dar aceia care observă de aproape mersul vieții noastre publice au totuși sentimentul că naționalismul antievreiesc nu mai este ce a fost înainte.

Firește, exprimând părerea aceasta, nu vom să spunem că ea corespunde în totul realității. În împrejurările din țara noastră și în situația particulară în care se află evreii, cu desăvârșire izolați, fără de simpatii hotărâte sau curajoase – afară de foarte rare excepții – în opinia publică românească și fără de reazem, socotiți și tratați ca străini, având în contra lor o politică anumită care, dusă de decenii, a devenit o tradiție adevărată, în asemenea împrejurări, o nouă izbucnire a naționalismului nu este deloc exclusă. Astăzi latent, el poate mâine să revie la situația de acum doi-trei ani.

De altminteră, n-am fost cruțați nici în 1911, cu toată liniștea lui relativă, de manifestații antievreiești. Astfel, la începutul anului 1911, am avut cunoscuta afacere de la Teatrul Național din Iași, unde studenții naționaliști n-au lăsat pe o artistă evreică să joace, sub cuvânt că evreii, ca streini, nu trebuie să fie admiși printre personalul artistic al unei scene naționale. Incidentul a făcut mult zgomot și s-a isprăvit în modul cunoscut: artista evreică, d-șoara Francisca Rozan, a trebuit să plece de la teatru. Dar, ca să fim drepiți, trebuie să arătăm că și directorul teatrului din Iași, dl. M. Sadoveanu, a ținut să stabilească personal un punct de vedere, deocamdată teoretic, – în practică n-a putut încă fi realizat – și anume că, după d-sa, atunci când este vorba de angajat personal artistic, nu considerentele de origine trebuie să hotărască, ci acelea de talent¹.

Fapta studenților naționaliști din Iași, aceiași care la un Congres trecut hotărâseră că „Manassc”, piesa lui Ronetti-Roman, nu trebuie să fie jucată pe scena unui teatru național².

fiindcă autorul ei este evreu, a fost discutată, după cum ne amintim, cu aprindere. Ea a dat, între altele, prilej unui om ca d. Const. Istrati, fost ministru, să-și spună părerea asupra chestiunii evreiești în general, o părere dreaptă și liberală³...

La dreptul vorbind, dacă cercetăm lucrurile mai de aproape, constatăm că atitudinea cunoscută a opiniei publice românești în chestiunea evreiască nu se datorește unei convingeri adânci. Cei mai mulți români sunt, în privința aceasta, mai mult indiferenți; dacă se arată, la momente date, nefavorabili evreilor, este fiindcă de zeci de ani propaganda naționalistă, făcută cu o stăruință neobosită, cu o înversunare extraordinară și agravată prin lipsa oricărei contrapropagande din partea evreilor, le-a format judecata și simțirea într-un anumit fel. Le-a format-o în chip superficial, fără de convingere adâncă, dar le-a format-o...

În împrejurările de față, va trebui să desfășurăm o activitate intensă în direcțiunea propagandei, pentru a face să pătrundă punctul nostru de vedere printre români. Nu trebuie să lăsăm să se creadă, cum se crede în prezent, că evreii, prin pozițiunea intermediară pe care o ocupă, taie în două structura socială a poporului românesc, că ei formează clasa de mijloc și că este în interesul superior al neamului ca evreii să fie eliminați. Va fi de datoria Uniunii ca, printr-o propagandă neîncetată, să dovedească opiniei românești nu numai desăvârșita nețemeinicie a acestor păreri, dar și interesul, cu adevărat mare, al țării, ca elementul evreiesc să fie atras printr-o politică de apropiere și de pace, pentru a conlucra cu cel românesc pe terenul cultural și economic.

Unul din scopurile principale ale Uniunii este, după cum se știe, apropierea de români și luminarea opiniei publice asupra chestiunii evreiești; este politica de pătrundere, câștigarea încrederii concetățenilor noștri români prin arătarea adevărului și a faptelor⁴.

Raportul CC al UEP asupra activității sale pe anul 1911, Buc., Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, p. 3-8.

¹ Vezi doc. 5, 20, 23, 27, 38, 41.

² Vezi doc. 517, 528, 531.

³ Vezi doc. 524.

⁴ UEP avea, la 16 septembrie 1911, următorii membri marcanți în Reprezentantă și în Comitetele Locale:

Membrii Reprezentanței

Dr. Ad. Stern, dr. M. Beck, dr. Paul Marcovici, dr. H. Erdreich, I. Hussar, Leo Geller, I. Negreanu, dr. I. Niemirower, Adolf Salomon, I. Sterian, S. Labin.

Membrii Comitetelor Locale

BUCUREȘTI - Dr. H. Erdreich, M. Schwarzfeld, M. Camiol, dr. Abr. Stern, Isac Weisselberg, Josef Weissman, Josef S. Manasçu, Adolphe Kästenbaum, Leopold Stern, B. Braunstein, Jacques A. Crețescu, Isidor E. Leibowitz, dr. C. Nadel, Filip Chefner, dr. I. W. Steiner, dr. H. Grunberg-Sache, A. Solomon, G. S. Guttmann, Leon Aronovici, I. M. Spitzer, H. L. Zelter, Horia Carp, S. Labin.

IAȘI - M. Wachtel, Leon Brill, dr. H. Burstin, H. Hellmann, D. Herzenberg, I. Hirschensohn, I. Rosenthal, dr. A. Steuerman, M. Schächter, Cohn Drăcșineanu.

CRAIOVA - Herman Mendel, Sam. Beligrădeanu, David Francez, Heinr. Löbel, S. Goldstein, Sandu Eskenasy, A. D. Semo, dr. Sal. Hirsch, Simon Ciomei, I. Iagnov.

GALAȚI - Josef Orenstein, dr. S. Feldstein, dr. I. David, Is. Grünspan, dr. David Omstein, Th. Flachs, S. Behrman.

CÂMPINA - Dr. M. Löwy, Isidor Iosepovici, A. M. Schönfeld, H. Rabinovici, I. S. Farchy.

BRĂILA - Dr. E. Silberstein, dr. Inger, I. Posmantir, Josef Leibovici, Iacob Witzling, Tobias Steinbruch, A. Câmpeanu, Josef Brociner, Andrei Mandelbaum, Ignatz Goldenberg, dr. Sottek.

CĂLĂRAȘI - Dr. I. Weissberg, A. Wiegenfeld, A. Hornstein, Z. Goldstein, Naftali Lewy, A. Iarchy.

FOCȘANI - Samson Bernstein, I. A. Rosenberg, H. Ilacken, Os. Kohl, M. Iags.

T. SEVERIN – Moritz Oser, D. Stern, Moses Calef, Ilie Natansohn, Moscu Cohen, Jacques Metzger, David Pereira, Jacques Cilibiu, Albert Löwy.

ROMAN – Iancu Avram, Moise Forst, M. Candel, dr. Wechsler, Isidor Schiffer, Iancu Gross, Avram Laver, Nathan Bandel, Josef Weiss.

PITEȘTI – David Feinstein, Adolf Netzer, Avram Lobel, dr. S. Baruch, A. Iacobsohn, M. Roth, Mărculescu, Leop. Steinberg.

VASLUI – Moritz Löbel, Sigmund Grosswald, dr. I. Anghel, Aba Schneersohn, Leon Diamandi.

PLOIEȘTI – Aurel I. Iosef, Burel M. Iosef, Gabriel M. Papp.

BACĂU – B. Rechler, M. Ornstein, dr. Brill, M. Haifler, Iosef Bernstein, I. Cahane.

BĂRLAD – B.H. Kaufmann, dr. A. Feinsilber.

PIATRA NEAMȚ – Michel Iuster, M. Semo, B. M. Engelberg, dr. Tanenzapf, Leopold Bach.

FĂLTICENI – Isidor B. David, Adolf Bayer, Iosef Last, dr. Schwartz, dr. H. Haimovici, Isidor Moscovici, Max Wechsler, Isidor Goldner, dr. Weisselberg, Bernhard David, Samuel Last.

DOROHOI – dr. Rabinovici, M. Reischer.

HUȘI – B. Frischhoff, I. Melecsohn, dr. A. Carp, Marcu Finkelstein, A. Rohrlisch, M. H. Canner, A. S. Meierovici.

HÂRLĂU – dr. Leon Abeles, Aron Aronsohn, Arnold Lobel, Ad. Mihăilescu, Simon Rosen, Adolf Goldenberg, Șmil Zalmanovici.

SLATINA – Albert Zoller, Isidor Horovitz, Louis Barat, Leon Israelescu, Iulius I. Harmelin, Leon B. Davidescu, Leon Kleinberg.

PANCIU – Marcus Rozner, A. Blumenfeld, I. R. Cohn, M. Segall, Marcu Waisman, Tzala Rosenberg, Aron Goldenberg.

OLTENIȚA – Dr. Albert Wortman, Ioseph Marcus.

BEREȘTI – Michel Lazarovici, David Aizic, Solomon Wasserman, Is. Abramovici, Iosef Leibovici, Iancu Michel, Stark Huni, Froim Herșcovici, Leon Goldenberg, Iosub Glück.

DRĂGĂNEȘTI – Avram Herșcovici, Leon Diamand, Lupu Edelstein.

BĂCEȘTI – Moses Glasberg, Bercu Laufer, Leibu Moscovici, Iacob Cohn.

GĂEȘTI – M. Adler, S. Grünberg.

(*Ibidem*, p. 59-61.)

376

București, 1911, septembrie 23. Evocarea personalității lui M. Kogălniceanu

Acțiunea marelui bărbat

Suntem în ajunul dezvelirii statuii lui Mihail Kogălniceanu, marele om de stat al românilor, care a binemeritat de la patrie. În adevăr, puțini oameni cu atâta voință de a face binele și cu atâta vigoare de a realiza binele.

Kogălniceanu nu era un patriot în sensul de azi, cu vederi strâmte, cu naționalism îngust, care crede că creează când strâmtează drumul altora, care crede că e la înălțime când voește să stăpânească în toate un purism imposibil și dăunător. Kogălniceanu era din altă stofă. Deși trăind în o epocă de mari frământări naționale, în epoca renașterii naționaliștilor, deși singur preocupat de a da viață și avânt națiunii române, în sufletul lui n-a încăput ura contra străinului, ura contra locuitorilor pământeni ai țării de alte origini, ci, din contra,

iubirea lui de neam – și ea era mare și arzândă – îl făcea să îmbrățișeze pe toți locuitorii țării, îl făcea să se preocupe de toți cu dragoste și interes.

El a înțeles că un popor nu se poate dezvolta decât prin toleranță, prin concursul tuturor elementelor ce formează țara, că în sânul națiunii încap toți cei cu voința și capacitatea de a munci; că numai prin munca și capacitatea tuturor se poate atinge marele țel al unei națiuni tari, viguroase, prin bogățiile ce ar crea și prin interesul economic ce i-ar uni și lega pentru gloria și apărarea ei.

Pătruns de atari vederi, marele bărbat de stat român se ocupa de aproape de evreii pământeni. Înnoadă relații personale cu frunțașii lor, spre a-i hotărî să-l secundeze în reformele ce proiecta, reforme ce tindeau la o apropiere mai strânsă între români și evrei. Tindea să-i modernizeze în port, în cultură și în acest scop a fost gata să pună la dispoziție autoritatea statului, fonduri publice, privilegii, în fine orice ar fi putut duce la scop. În înțelegere cu frunțașii evrei din Iași a dat o ordonanță și a luat măsuri drastice pentru dispariția portului evreu-polonez, care n-are nimic evreiesc în el, și în țările române n-avea nici scuza tradiției. Pentru Kogălniceanu chestia dispariției vechiului port nu era o chestie de estetică, mai puțin de intoleranță, ci era primul pas de apropiere a evreilor de români, primul mijloc de a-i scuti de batjocurile celor dușmănoși lor și ale plebei inconsciente. Stăruia ca evreii să urmeze în școlile publice și le dete impuls și concurs spre a-și deschide școli israelite, în care predarea să se facă în limba română, de unde denumirea lor de școli israelito-române. Și când, la 1860, se deschiseră primele școli ale comunității din Iași, primul ministru al țării, care nu era altul decât Kogălniceanu, veni să asiste, ba și rosti un discurs memorabil, cuvinte de acele care dau putere și viață unei minorități hărțuite.

Impulsul dat de marele bărbat de stat n-a rămas zadarnic. De atunci modernizarea evreilor luă un avânt peste orice așteptare, în toate direcțiile. În înțelegere cu marele Donon Cuza, care avu norocul unui atare sfetnic, începu îndrumarea spre emanciparea evreilor. Și dacă Cuza-Vodă nu era detronat, emanciparea evreilor era realizată înainte de 1866 și de mult evreii și-ar fi croit o situație sigură și liniștită în mijlocul acestui popor blând și ospitalier, când nu e atârnat și îndrumat pe căi rătăcite.

Kogălniceanu nu a fost în toată viața sa consecvent cu sine însuși în chestia evreiască, dar nu numai în această chestie nu fu consecvent, ci mai în nici una. Făcu adese curbe și hopuri regretabile, poate proprii spiritelor mari, dar spre a reveni apoi la drumul drept și larg, ce-l bătători el întâiu, în multe.

La 1878-1879, când țara era în o situație critică și când chestia evreiască fu adusă la ordinea zilei, de data asta spre a fi rezolvată de areopagul european, Kogălniceanu se arătă din nou la înălțimea patriotismului și sentimentelor sale liberale.

El, cel dintâi, prevăzu că chestia va fi pusă de Europa întrunită în Congres și ceru o soluție grabnică, internă, spre a evita țării umiliri și frământări. Dar în zadar îndemnul său, sfatul său, în zadar argumentele sale – chestia fu lăsată deschisă. Kogălniceanu însă, departe de a căuta, ca ceilalți colegi ai săi din cabinet, o ocolire a art. 44¹, ținu, din contra, a se acorda evreilor o mai largă primire în cetatea română, chibzuind că e mai bine a avea în evrei concetățeni devotați, aliați prețioși, decât a-i transforma în dușmani, deoarece prigoana care amărăște sufletul nu poate fi un bun povățuitor. Kogălniceanu n-a izbutit. El a rămas singur în păreri și cerințele sale – afară de e să socotim pe d. P.P. Carp ca un amic al soluției chestiei israelite. Kogălniceanu, în tot cazul, e singurul bărbat de stat român care, la 1878-1879, a voit, fiind la putere, o soluție largă și sinceră, pe când toți ceilalți au căutat să scape prin tangență și prin sacrificii nemeritate [...]

Dureros e că din toate eforturile lui Kogălniceanu a dat roade numai impulsu-i spre modernizare a evreilor, căci evreii au mers tot înainte pe această cale, pe când oamenii de stat români s-au silit, puțin în urma impulsului său, de a zădărnici cât mai mult opera sa, luând întâiu evreilor mijloacele de acțiune -- gabela. prin distrugerea organizației comunităților -- și apoi căutând a-i goni de tot din școlile publice, întreținute și cu banii lor, prin dispoziții exclusiviste, spre a-i împinge astfel la ignoranță și degradare.

În un singur punct a făcut și Kogălniceanu școală în țara lui în chestia evreiască, în un punct în care nu s-a gândit că va face, în care n-ar fi tinut să facă: în sistematizarea prigoanei prin creare de legi de excluziune în domeniul economic²...

„Egalitatea”, An XXII, nr. 37, 23 sept. 1911, p. 289.

¹ Vezi nota 12 din Cuvânt introductiv.

² Cu ocazia dezvelirii bustului om de stat, UEP a trimis un mesaj familiei acestui demn exponent al democrației: „D-lor Constantin și Vasile Kogălniceanu. Hotel Traian, Iași. Primiți împreună cu membrii familiei Kogălniceanu, felicitările noastre, cu prilejul dezvelirii statuii nemuritorului vostru părinte, a marelui bărbat de stat, a omului politic, literat și democrat, căruia i se datorează dezrobirea economică și politică a milioane de țărani și căruia evreii pământeni cu deosebire îi datorează o amintire veșnică pentru răvna cu care a urmărit, în tot cursul vieții sale, îmbunătățirea soartei lor, cum și emanciparea lor politică și civică.

Ne unim cu țara întreagă în simțămintele de admirație și pietate pentru memoria lui Mihail Kogălniceanu, al cărui ideal politic și național a fost înfrățirea tuturor locuitorilor țării spre binele și mărirea patriei comune. Statuia ce se dezvăluie servească ca pildă și învățătură generațiilor prezente și viitoare.

Comitetul Central al Uniunii Evreilor Pământeni”

Dr. Ad. Stern, dr. M. Beck. Adolf Salomon, dr. Erdreich, dr. P. Marcovici, Leo Geller, I. Negreanu, I. Hussar, I. Sterian, S. Labin. (ACIER, Fond I, ds. 137/1911, f.)

377

Tulcea, 1911. Memoriu adresat Ministerului de Justiție asupra situației evreilor din Dobrogea

Domnule Ministru,

Legea pentru acordarea drepturilor politice locuitorilor dobrogeni și regulamentul ei de punere în aplicare¹, dacă au fost o necesitate a vieții constituționale, împlinind în același timp un act de mare dreptate pentru populația cucerită, nu e mai puțin adevărat însă că modul cum au fost alcătuite, prin dispozițiuni lapidare, neexplicate, tranșând în câteva articole o situație întreagă din cele mai complicate, a înrăutățit soarta multora dintre noi, creând peste câteva mii de străini, străini ca în țară străină.

După 30 de ani de supunere plăcută, de respect datorat legilor și instituțiilor de guvernământ, după tot atâta vreme de încredere că făcusem dovada și în fapt a vieții cetățenești române, întocmai cum o făcusem în drept, conform vechilor legi electorale, că

suntem cetățeni români, ca foști supuși otomani în ziua de 11 aprilie 1877; după atâtea probe, care nici una n-a dezmințit vreodată sinceritatea noastră, credința, întruparea noastră cu dreptatea cauzelor românești, împărtaşind fără șovăială zilele bune ca și pe cele rele cu tot ce este și simte românește; după atâtea speranțe, iată-ne, Domnule Ministru, ajunși la cea mai tristă resemnare, când azi ne vedem excluși de comisiunea drepturilor politice din lista celor care se vor bucura pe viitor de deplinătatea drepturilor politice din județul Tulcea, *fără să avem vreo altă instanță care să controleze, în fond, lucrările Comisiunii*².

Dacă eroarea era esențială, legată de însăși natura lucrărilor atât de complicate ale comisiunilor, nedreptatea însă este strigătoare pentru populația evreiască, în special din județul Tulcea, *unde în orașul de reședință numărul celor admiși se reduce la urma urmelor abia la vreo 10-12 familii, în orașul Sulina n-a fost admis nici un locuitor evreu, căci cei doi înscrși erau veniți mai târziu în Sulina din alte orașe dobrogene, iar în restul județului, în care se cuprind încă 4 orașe, totul se reduce la 43 de inși însumând câteva familii. În scurt, dintre evrei au fost respinși 85%, pe când din alte populații nici 5%*.

Toți aceștia, mulți din noi vechi locuitori dobrogeni, născuți atât noi cât și părinții noștri pe pământul dobrogian, foști cetățeni otomani, înscrși pe cele dintâi liste electorale, sau români și exercitând până azi drepturile politice, satisfăcând legea recrutării române, toți ne vedem șterși dintr-o trăsătură de condei din vechile noastre revendicări, deși avem acte otomane și române doveditoare, printr-o interpretare proprie pe care comisiunea a dat-o calității de „supus otoman”, neconsiderându-l unul și același lucru cu cea de „cetățean otoman”, pe când legea naționalităților din imperiul otoman în art. 9 o declară categoric că toți locuitorii imperiului otoman se presupun a fi cetățeni otomani până la proba contrară – probă care în cazul de față n-a fost făcută de nimeni.

Și cine putea să prezinte, Domnule Ministru, acte otomane și numai acte otomane, cum cerea comisia, să dovedim că eram noi sau părinții ori bunicii noștri cetățeni? Cine putea să aibă această prevedere să păstreze atâtea decenii niște terfeloage vechi, pe care le credeam inutile de vreme ce ne verificasem o dată condiția în virtutea tot a unei legi române, a vechii legi de organizare a Dobrogei? Mult puțin, cât am mai avut am arătat, am documentat.

În deșert însă am pus toate silințele să convingem comisia despre dreptatea noastră a celor mai mulți; în deșert am pus lumina adevărului înaintea ei. Această lumină n-a fost în stare să arate decât că comisiunea avea convingerea formată mai dinainte că eram niște oameni mici față de alții mari și că dreptatea se cade să fie de partea celui mai mare.

Durerea este adâncă pentru toți câți simțim nevoia de a trăi în viața românească. Plângerile noastre sunt drepte și însăși comisiunea care a subscris decapitarea noastră a simțit desigur mâna tremurând, dar, în fine, hotărârea există și nu avem decât să ne plecăm capul, înaintea Domniei-Voastre, Domnule Ministru, noi o mână de oameni până ieri români, azi dezmoșteniți, venim spre a vă ruga să binevoiți a ține seama de dreptatea noastră și dacă cumva socotiți că merităm altă soartă în țara căreia vrem și am închinat toată munca, toată supunerea, tot devotamentul nostru, în acest caz să binevoiți a prevedea în legea de revizuire pe care o făgăduiți și pe evreii care s-au pomenit încorporați trup și suflet de la imperiul otoman la regatul român.

Se vor adevări astfel odată mai mult, Domnule Ministru, vorbele spuse în 1878 de către Domnitorul Țării în proclamația către dobrogeni că aici „nu voința arbitrară ci legea dezbătută și încuviințată de națiune hotărăște și ocârmuiește toate naționalitățile”.

Spre luminarea Dv. anexăm pe lângă aceasta două exemplare ale broșurii intitulată „Drepturile evreilor dobrogeni”.

Delegația evreilor din orașul și județul Tulcea

Sol. Avadic, Naum Ginzberg, H. Goldstein din Tulcea

A. Veinberg, Sulina și L. Diamant, Turcoaia

ACIER, Ibidem, fn.

¹ Legea pentru acordarea drepturilor civice locuitorilor din județele Constanța și Tulcea (MO nr. 16/19 aprilie 1909, modificată cu DR nr. 1462/13 aprilie 1910 [MO nr. 12/14 aprilie 1910]).

² Aceste comisii aveau sarcina de a recunoaște pe locuitorii dobrogeni care beneficiau de drepturi politice, pe baza legii menționate la nota 1.

378

București, 1912, decembrie 17. Scrisoarea Reprezentanței Uniunii Evreilor Pământeni către Regele Carol I

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunei

București, 17 decembrie 1912

Sire,

În momentele hotărâtoare prin care trece țara, populațiunea evreiască băștinașă socoate că este din partea ei o datorie ca să-și afirme solidaritatea ei neclintită de interese cu poporul românesc și dragostea ei adâncă de patrie. Evreii pământeni vor fi printre cei dintâi care, la chemare, vor veni bucuroși sub drapel, pentru a lupta alături cu camarazii lor români.

Ei știu bine că dreptatea nu mai poate întârzia. Ei simt prefacerea ce se săvârșește în suflete sub puterea evenimentelor. Nu putem crede că, din frământarea ce a cuprins țara, să nu iasă o conștiință nouă și un sentiment public mai dornic de dreptate.

Am așteptat destul! A venit timpul ca să ni se arate și nouă mai multă simpatie și mai mult interes. Suntem români și voim să fim recunoscuți ca atari prin lege. Când ceasul sacrificiilor va suna, vom arăta, după cum am arătat în trecut și după cum arătam în fiecare zi, că nimenea nu are dreptul să se crează mai bun român decât noi. Dar conștiința publică și înțelegerea mai liniștită a adevăratelor interese ale țării nu vor mai îngădui desigur ca, români la jertfe, să mai continuăm a fi străini la drepturi.

Sire,

[...] Populațiunea evreiască este încredințată că se va bucura, întru sprijinirea revendicărilor ei, de toată solitudinea Majestății Voastre. Ea știe că de pe Tron nu pot să vie decât vorbe de îmbărbătare și fapte drepte. Populațiunea evreiască băștinașă nu va uita niciodată că, grație intervențiunii Majestății Voastre, i s-a recunoscut prin legile asupra meseriilor și industriei naționale dreptul de a fi socotită deopotrivă cu românii. Ea

nădărduește că, în același fel, va veni acum, de la același loc, vorba care va însemna pentru dânsa încheierea trecutului și începerea unei noi vieți.

Suntem, Sire, cu cel mai profund respect, ai Majestății Voastre preasupuși.

În numele Reprezentanței,

Președinte, dr. Ad. Stern

Secretar, S. Labin

Delegat, M. Gaster

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1912, Buc., Tip. „Progresul”, 1912, p. 74.

379

București, 1912, decembrie 25-26. Adunarea generală a Uniunii Evreilor Pământeni

Ordinea de zi a Adunării:

1. Raportul asupra activității Reprezentanței în 1912. Discuțiunea asupra situațiunii în general și a liniei de conduită de urmat a avut loc la acest punct.
2. Raport asupra gestiunii financiare a Reprezentanței în 1912, întocmit de d-nii dr. Paul Marcovici și I. Negreanu.
3. În chestiunea organizării. Propunerile Reprezentanței pentru întărirea mișcării. Prezentarea spre votare a unui proiect de statut în care se precizează atribuțiunile și datoriile Comitetelor locale. Modificarea art. 7 din statutul general al Uniunii. (Referent, dl. S. Labin).
4. Proiectul de buget pe 1913. (Referent, dl. dr. Paul Marcovici).
5. Societatea de Editură. Ziarul zilnic. Ziarul săptămânal. (Referent, dl. I. Hussar).
6. Situațiunea evreilor pământeni în armată. (Referent, dl. Sc. Albrecht). Prezentarea spre votare, din partea Reprezentanței, a unei Moțiuni speciale.
7. Fondul de Acțiune. Înființarea de carnete a 25, 50 și 100 de foi, a 1 leu foaia, pentru ca din produsul carnetelor să se doteze Fondul de Acțiune. (Referent, dl. dr. Jean M. Rosnovici).
8. Indigenatele individuale. Propunerea Comitetului din Craiova. (Referenți, d-nii delegați ai secțiunii craiovene).

Delegații prezenți

Membrii Reprezentanței: Ad. Stern, M. Beck, Erdreich, J. Niemirower, Paul Marcovici, N. Bauberger, Ad. Salomon, I. Făreanu, I. Negreanu, I. Hussar, I. Sterian, Max Gaster, S. Labin.

București – Abr. Stern, S. D. Postelnicu, Ad. Kästenbaum, Leon Goldmann, Horia Carp, Mayer Marcus, I. Schwefelberg, Isidor Leibowitz, M. Carniol, H.L. Zelțer, I. Crețescu, I. Weisselberg, I. Diamandescu, D. Bucov, B. Bercovici, B. Braunstein, M. Schwarzfelf, Blumenfeld, F. Chefner, I.M. Spitzer, Georges Gutman, I.L. Manașcu, Ottoi, Blum, Barbu Lăzăreanu, S. Heller; *Brăila* – E. Silberstein, Sottec, M. Moscovici, Philip

Königsberg, Leon Abramovici, Iacob Witzling, M. Mandelbaum, T. Steinbruch, Ios. Brociner, Maurice Edelstein; *Bârlad* – Ioseph Barasch; *Botoșani* – Scarlat Albrecht, Șneier Facler; *Bucecea* – A. Aronsohn; *Burdujeni* – Calman Rabinovici; *Buzău* – S. H. Rosenzweig, Leon Goldștein; *Craiova* – H. Mendel, Barasch, M. Schwarzfeld, I. Eschenazi; *Câmpina* – Friedmann, I. Brill, L. Rabinovici, I. Gelberg; *Călărași* – Țadic S. Lewy, I. Weissberg; *Drăgășani* – Mișu David; *Focșani* – B. Flittman, S. Hönig; *Fălticeni* – M. Schwartz; *Galați* – Theodor Flachs, S. Feldman, El. Klein, B. Zosmer; *Găești* – S. Ochsenberg; *Hârlău* – M. Gâtlan, Ad. Mihăilescu; *Huși* – H. Schor; *Herța* – Scharf; *Iași* – M. Wachtel, I.H. Landes, M. Schächter, Lascăr Șaraga, Leon Geller, Nathan Geller, Alf. Hefter, Hugo Zaharia, Kalman Mayer; *Ivești* – M. Weinstock; *Lespezi* – B. Neiger; *Moinești* – Leon Leventer, Moritz Rubinstein; *Negrești* – Isidor Gross; *Oltenița* – Ios. Marcus-Ami; *Pașcani* – H. Heinrichsohn, Louis Ochsenberg; *Pitești* – S. Baruch, A.L. Löbel; *Podu Iloaiei* – Adolf Magder; *Roman* – Iancu Avram; *Slatina* – Iosef Sanft; *Sulița* – A. Aronsohn; *Tulcea* – Bizamcer, A. Ellman; *Tecuci* – Osias Berman, M. Schreibman; *Tg. Frumos* – Rășcanu, Adolf Gutman; *Vaslui* – Leon Diamandi, B. Soref.

UEP, Proces verbal al Adunării Generale a UEP ținută la București în 25-26 dec. 1912, Buc., Tip. „Progresul” 1912, p. 1-2.

380

București, 1912, decembrie. Memoriu adresat conducerii Partidului Liberal în, legătură cu situația evreilor din Vechiul Regat

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunei

Domniei-Sale,
Domnului I.I.C. Brătianu

București, decembrie 1912

Prea stimate Domnule,

[...] Punctul de vedere de la care plecăm și pe care noi îl privim, împotriva tuturor părerilor curente, ca singurul adevărat în chestiunea noastră este că nu există interese contrarii între români și evrei. Nu numai atât, dar noi credem mai mult; noi credem că este interesul poporului românesc ca să se folosească, în toate direcțiunile de activitate omenească, de aportul de energie și de muncă pe care fără îndoială îl reprezintă elementul evreiesc băștinaș [...]

Partidul Liberal voiește naționalizarea țării în toate domeniile ei de activitate. Cu deosebire, însă, vrea aceasta în direcțiunea economică; în comerț, în industrie și meserii. Dar, în toate aceste îndeletniciri, evreii, fiind în număr, [mai numeroși – n.n.] s-a ajuns în

chip logic – deși greșit în fond – la credința că evreii stau în calea românilor, pe care nu-i lasă, în țara lor, să se ocupe ei de comerț, de industrie și de meserii.

Teoria aceasta este, însă, după noi, îndreptată într-o direcție contrarie adevăratelor interese ale țării. Noi înțelegem foarte bine sentimentul, pornit din dragoste de neam, care a dus la teoria aceasta. Oamenii de stat români sunt perfect în rolul lor atunci când vor ca românii să vie în număr mare în comerț, în industrie și în meserii. Dar, și aci este punctul asupra căruia stăruim cu deosebire, aceasta se poate foarte bine face – și trebuie să se facă – fără ca să se urmărească eliminarea evreilor. Naționalizarea meseriilor, a comerțului și a industriei ar trebui și ar putea să fie o acțiune pozitivă în sine, iar nu îndreptată contra noastră, cum e azi, fiindcă noi nu stăm în calea românilor. Din contra, dacă ni s-ar îngădui o conlucrare frățească cu ei, noi am fi în stare să contribuim puternic la înmulțirea românilor în ramurile economice, pentru simplul motiv că nu există nici un fel de concurență între ei și noi.

Procesul acesta este natural și în ordinea normală a lucrurilor. Românii sunt un popor de 7 milioane cu o imigrațiune constantă, de români din Ardeal, pe când evreii nu sunt decât 250.000 [289.000 – n.n.], cu o natalitate, după cum o dovedesc statisticile oficiale, în continuă scădere. La început, când țara s-a încheiat [închegat n.n.] într-un stat modern, românii cu știință de carte s-au dus la funcțiuni, neglijând comerțul industrial și industria. Evreii n-au acaparat aceste ramuri de activitate, după cum se spune, ci au ocupat locurile necesarmente goale, deoarece România, având nevoie de cadre pentru noua ei organizație de stat, a fost silită să atragă toate forțele vie în funcțiuni. România nu a intrat în civilizație cu cadrele sociale și economice gata formate. Din cauza aceasta, funcțiunile s-au umplut cu români și ocupațiunile economice, parte cu evrei pământeni, parte cu străini propriu ziși [...]

Tot așa de puțin serioasă, ca să nu zicem altfel, ni se pare opinia că evreii ar fi o piedică la dezvoltarea culturii naționale. Părerea aceasta este în așa grad contrarie adevărului celui mai elementar, încât nu înțelegem cum a putut fi formată. Este doar lucru știut de oricine că evreii români nu vorbesc decât românește; că ei dau pentru presa, literatura și editurile românești, un contingent de cititori din cele mai importante; că școlile lor, care sunt românești, cu programe școlare românești, sunt un mijloc puternic de românizare și că, din punct de vedere al îngrijirii și răspândirii culturii naționale, evreii pământeni nu rămân în nici o privință înapoia românilor.

Dacă s-a făcut în direcțiunea aceasta o greșeală capitală, apoi aceea nu vine din partea noastră. Măsura de a nu se admite evreii în școlile românești a fost o adevărată nenorocire. Este drept că evreii, deși jigniți până în adâncul sufletului de această violentă nedreptate, nu s-au ținut departe de cultura românească, ci, trecând peste orice considerente, au înființat școli românești, în care învață toți copiii evrei, dar, prin măsurile de excludere luate, s-a tăiat contactul între români și evrei, s-a distrus mijlocul ca aceste două elemente să se cunoască și să se apropie. Îndepărtarea evreilor din școli a contribuit puternic la înstrăinarea românilor de evrei și a înlesnit propaganda de ură și de calomnie împotriva noastră¹.

Poporul românesc are interese să-și apropie elementul evreiesc băștinaș, pentru cuvântul că evreii pământeni sunt români prin cultură, prin sentimente, prin interese și că nu-i poate fi indiferent câștigul de putere ce rezultă pentru dânsul din conlucrarea strânsă cu un element de progres, cum este cel evreiesc. Este o adevărată nebunie să se creadă că evreii români, în număr neînsemnat față de români, ar putea să nutrească gânduri dușmane pentru țară, sau – dacă e vorba să ne punem numai pe terenul intereselor, – să aibă alte interese decât acele ale țării și poporului românesc.

Evreii, atât în direcțiunea culturală cât și în cea economică, au fost și vor fi fără doar și poate, mai ales dacă se va pune odată capăt politicii de a-i considera ca pe simpli străini, de mare folos pentru țară...

Sunt zeci de ani de când se tot spune că, din pricina evreilor, românii nu pot pătrunde ramurile economice altele decât agricultura, că noi împiedicăm formarea unei clase burgheze românești, că urmărim planuri de stăpânire politică și economică și că, hotărât, vom duce țara la pieire. Sunt peste cincizeci de ani de când se scrie și se vorbește în sensul acesta în țară.

Ei bine, s-a făcut experiența. A trecut o jumătate de veac. Unde a fost România acum cincizeci de ani și unde e azi? Fost-au evreii piedică țării la minunata ei urcare pe tărâmul economic, social, politic și cultural? Sau, din contra, au contribuit și ei, cu toate puterile lor, la această ascensiune? Apoi, din punct de vedere național, al coeziunii naționale și al puterii de expresiune culturale, aci și în Ardeal, se poate compara oare situația de la 1866 cu cea de acum? Și oare în direcția aceasta, evreii s-au opus, sau, dimpotrivă, cu toate loviturile care li s-au dat, au fost alături de români²?

Un deziderat imediat este, însă, ca Partidul Liberal, ținând seamă de scopul pe care-l urmărește Uniunea Evreilor Pământeni, în primul rând un scop de luminare a spiritelor, să recunoască organizațiunea noastră ca o mișcare folositoare, și astfel, să-i dea sprijinul lui moral.

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1912, Buc., Tipogr. „Progresul”, 1912, p. 61-65.

¹ Vezi cap. I, doc. 1.

² În fapt, guvernele României din această perioadă, pe baza Legilor de încurajare a industriei naționale, din 1887 și 1912, au demonstrat – în ciuda mentalităților antisemite ale unora dintre oamenii politici – spirit realist și pragmatic, acordând avantajele prevăzute de această legislație unui număr important de întreprinderi individuale evreiești și unor societăți industriale și comerciale ș.a., în care era prezent și capitalul evreiesc. (Vezi doc. 432, 440, 443)

381

București, 1912. Dezvelirea statuii lui Cuza-Vodă

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, data poștei 1912

Președintelui Comitetului inaugurării statuii lui Cuza-Vodă
Iași

Evreii pământeni se folosesc de prilejul dezvelirii statuii lui Cuza-Vodă ca să-și manifesteze sentimentele de adâncă recunoștință pentru marele Domnitor care, în cursul domniei sale, a fost deopotrivă de drept pentru toți supușii români, indiferent de origine și religie.

Evreii pământeni nu vor uita niciodată că Vodă-Cuza a făgăduit prin Mesagiu Domnesc (6 decembrie 1864) că se vor lua măsuri „pentru a grăbi pe cât cu putință

emanciparea românilor de rit israelit". Ei se asociază țării întregi pentru a sărbători memoria lui Cuza-Vodă cel drept și bun, a cărui amintire le va fi vecinic scumpă.

Comitetul Uniunii Evreilor Pământeni

ACIER, Fond I, ds. 340, f. 25.

382

Tulcea, 1913, februarie 1. Diploma de încetățenire a unui evreu dobrogean

1-46
Spre înscrîmbera

1913

LIBERAT DE ÎNCETĂȚENIRE

1913

DIPLOMĂ DE ÎNCETĂȚENIRE

LOCUITORILOR DIN JUDEȚUL CONSTANȚA ȘI TULCEA

În numele Majestății Sale Regelui CAROL I,

Noi, Președintele și Membrii Comisiunii pentru întocmirea primelor liste electorale în județul Tulcea, instituită conform art. 4 din legea pentru acordarea drepturilor locuitorilor din județele Constanța și Tulcea, promulgată cu decretul regal No. 101 din 8 Aprilie 1909 (Monitorul Oficial No. 16 de la 19 Aprilie 1909) și modificată prin legea promulgată cu decretul regal No. 1103 din 13 Aprilie 1910 (Monitorul Oficial No. 12 de la 14 Aprilie 1910),

No. 369 din 23 Decembrie

Pe temeiul art. 3, alin. 2, din 24 Iulie,

Și în conformitate cu art. 29 din regulamentului privind punerea în aplicare a citatei legi, decretat sub No. 1502/916 și publicat în Monitorul Oficial No. 14 din 16 Aprilie 1910,

Libărăm această diplomă

Domnului Cisail Goldenberg, domiciliat în comuna Tulcea, în județul Tulcea, spre a se bucura de drepturile politice, potrivit dispozițiilor legii de mai sus.

Emis în Tulcea, astăzi, 1. Febr. 1913

PREȘEDINTE,

(L. 83)

MEMBRI

GREFIER

ACIER-Fond I/1913-fs 107/12

ACIER, Fond I/1913, ds. 151, f. 2.

București, 1913, februarie 26. Adoptarea de către Adunarea Deputaților a proiectului de decret-lege pentru împământenirea unor evrei

Domnilor deputați,

Cu Mesajul regal nr. 3220 din 1903, dl ministru de Justiție a prezentat onor. Camere proiectul de lege prin care, în virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă dlui Buium Löbel, din comuna Epureni, județul Iași, împământenirea cu dispensă de stagiou.

Comisiunea d-voastră de indigenate, întrunindu-se în număr regulamentar, sub președinția d-lui general Teleman, în ședința de la 29 ianuarie 1913, a admis acest proiect de lege.

Din actele aflate la dosar rezultă:

Că s-a născut la 14 iulie 1868, în comuna Hârlău, județul Botoșani, din părinții Mendel Löbel și soția sa Etla, de religie mozaică;

Prin certificatul nr. 4.486 din 22 decembrie 1902, al primăriei comunei Epureni, județul Iași, se constată că este stabilit aci încă de la aprilie 1903 ca arendaș de moșie, dând mare dezvoltare agriculturii, purtându-se onest și fiind îndatoritor către populațiunea rurală;

Că a făcut serviciul militar în regimentul 8 de linie, liberându-se din armată cu gradul de sergent;

Prin certificatul de bună purtare al d-lui comandant al regimentului, nr. 497 din 3 februarie 1891, se afirmă că în tot timpul aflării sale sub drapel a servit cu onoare și credință;

Prin certificatul nr. 1.287 din 18 februarie 1903, al prefecturii județului Iași, se constată că atât suplicantul cât și părintele său nu sunt trecuți ca supuși străini în registrele consulatelor din Iași;

Că plătesc regulat dările către stat;

Că în societate are o exemplară conduită;

Că părintele său a fost comerciant clasa III în Botoșani, încă din anul 1860.

Față cu aceste constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui Buium Löbel, de a i se acordă împământenirea cu dispensă de stagiou, ca unul ce îndeplinește condițiunile art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, și, prin subsemnatul raportor, se supune deliberărilor d-voastre următorul:

Proiect de lege

Art. unic: – În virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă d-lui Buium Löbel, din comuna Epureni, județul Iași, împământenirea cu dispensă de stagiou.

Raportor, G. Teleman

După adoptarea luării în considerațiune și votarea articolului unic, se pune la vot proiectul de lege în total cu bile și rezultatul scrutinului este următorul (în timpul votării):

D. P. Rădulescu: D-le președinte, cer cuvântul.

D-le președinte, permiteți-mi să fac atent biroul că n-au votat decât 24 domni deputați.

D. președinte: Vom vedea ce este în urnă.

Iată rezultatul votului:

Votanți	60
Majoritate regulamentară	48
Bile albe	58
Bile negre	2

Adunarea a adoptat proiectul de lege.

Se dă citire altui raport și proiect de lege:

Domnilor deputați,

Cu Mesajul regal nr. 1.161 din 9 martie 1907, d. ministru de Justiție a prezentat onor. Camere proiectul de lege prin care, în virtutea art. 7, § II, lit. *b* din Constituțiune, se acordă împământenirea cu dispensă de stagiul d-lui dr. Wilhelm Weiner, domiciliat în comuna Focșani, județul Putna.

Comisiunea d-voastre de indigenate, întrunindu-se în număr regulamentar, sub președinția d-lui general Teleman, în ședința de la 28 ianuarie 1913, a admis acest proiect de lege.

Din actele aflate la dosar rezultă:

Că s-a născut în orașul Focșani, în anul 1870, aprilie 6, din părinții dr. Efroim Weiner și soția sa Frederica, de religiune mozaică;

Că a satisfăcut legea recrutării, fiind medic ajutor la regimentul 2 geniu.

Prin *Monitorul Oficial* nr. 10 din 18 mai 1902, pagina 1234, se constată că a obținut titlul de doctor în medicină de la Universitatea din București, și în urma examenului depus i s-a acordat dreptul de liberă practică a medicinei în țară;

Că părintele său dr. Efroim Weiner a ocupat funcțiuni publice ca medic primar de județ și oraș și ca atare folositor țării;

Prin certificatul primăriei orașului Focșani nr. 1.055 din 6 februarie 1907 se constată că locuiește în acest oraș; că de la 1902, când a dobândit diploma în medicină și chirurgie de la Facultatea din București, își exercită dreptul cu mult zel; în societate are o purtare ireproșabilă. Aceasta se poate constata și printr-un certificat subsemnat de mai mulți cetățeni din Focșani;

Prin certificatul prefecturii județului Putna nr. 1.133 din 3 februarie 1907 se constată că atât părintele său, cât și petiționarul nu s-au bucurat de nici o protecțiune străină;

Că plătește dările cu cari este impus;

Că nu s-a găsit condamnat și nici dat judecății pentru vreun fapt reprimat de codul penal;

În societate are bună purtare.

Față cu aceste constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui dr. Wilhelm Weiner, de a-i acorda împământenirea cu dispensă de stagiul, ca unul ce îndeplinește condițiunile art. 7, § II, lit. *b* din Constituțiune, și, prin subsemnatul raportor, se supune deliberărilor d-voastre următorul

Proiect de lege

Art. unic. – În virtutea art. 7, § II, lit. *b* din Constituțiune, se acordă d-lui dr. Wilhelm Weiner, domiciliat în comuna Focșani, județul Putna, împământenirea cu dispensă de stagiul.

Raportor, *G. Teleman*

După adoptarea luării în considerațiune și votarea articolului unic, se pune la vot cu bile proiectul de lege în total și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votați	60
Majoritate regulamentară	48
Bile albe	60

D. președinte: Adunarea a adoptat proiectul de lege în unanimitate.

MO-AD, Dezbaterile Parlamentare, 28 februarie 1913, p. 388.

384

București, 1913, martie-aprilie. Noi naturalizări

Acordarea naturalizării lui Eugeniu Porn (4 martie)¹

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate!

Corpurile legiuitoare au adoptat și Noi sancționăm ce urmează:

Lege

Art. unic – În virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă d-lui Eugeniu Porn, domiciliat în comuna București, județul Ilfov, împământinirea cu dispensă de stagi.

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 25 noiembrie anul 1910 și s-a adoptat cu majoritate de 40 voturi, contra 15.

Președinte, General Budișteanu

(L.S.S.)

Secretar, G.C. Râmniceanu

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 19 februarie anul 1913 și s-a adoptat cu majoritate de 62 voturi, contra 8.

Președinte, G. Cantacuzino

(L.S.A.D.)

Secretar, T. Bădărău

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată prin *Monitorul Oficial*.

Dat în București, la 4 martie 1913.

(L.S.St.)

CAROL

Ministru de Justiție, M.G. Cantacuzino

Nr. 944

Acordarea naturalizării lui Albert Ch. Honigman²

CAROL I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate!

Corpurile legiuitoare au adoptat și Noi sancționăm ce urmează:

Lege

Art. unic. – În virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă d-lui Albert Ch. Honigman, domiciliat în comuna București, județul Ilfov, împământinirea cu dispensă de stagi.

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 20 martie anul 1913 și s-a adoptat cu majoritate de 51 voturi, contra 9.

Vicepreședinte, N. Economu

(L.S.S.)

Secretar, L. Antoniu

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 29 martie anul 1913 și s-a adoptat cu unanimitate de 65 voturi.

Președinte, C. Cantacuzino

(L.S.A.D.)

Secretar, T. Bădărău

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată prin *Monitorul Oficial*.

Dat în București, la 11 aprilie 1913¹.

(L.S.St.)

CAROL

Ministru de Justiție, M.G. Cantacuzino

Nr. 3.118

MO, nr. 16, 21 aprilie 1913, p. 732.

¹ Încetățenirea lui Eugen Pom a fost obiectul unei dispute publice, unele elemente antisemite din Societatea Scriitorilor Români opunându-se acordării acestui drept, sub pretextul că E.P. ar fi insultat unii scriitori români (vezi doc. 526, 528).

² Honigman Albert, ziarist, născut la Iași în 1869; absolvent al Facultății de științe politice-administrative din München. A intrat în presă la Iași în 1886, fiind unul din fondatorii cotidianului „Evenimentul”. Stabilît în București, a colaborat la „Drapelul”, apoi ani îndelungați la „Adevărul”. A fost prim redactor al publicației „Lupta”.

³ Între anii 1911-1913, pe lângă naturalizările legate de participarea la războaiele României și pentru merite economice și științifice, au mai fost și unele naturalizări pe diferite alte criterii. Enumerăm în continuare câteva exemple: Bernhard Geller prin legea nr. 871, MO nr. 258, 2 febr. 1912, p. 12010; David Sanielevici, prin legea nr. 1169, MO nr. 281, 19 martie 1913, p. 130; Adolf Bercovici, prin legea 1527, MO nr. 6, 6 aprilie 1913, p. 209; Edgar Theodor Mendl, prin legea 3117, MO nr. 16, 21 aprilie 1913, p. 732.

385

București, 1913, martie 16. Modificarea unor prevederi privind naturalizarea evreilor

Modificări în regulamentul Adunării Deputaților

Art. 89 bis. Cererile de naturalizare și de recunoaștere a calității de cetățean român se trimit la comisiunea de indigenate.

Comisiunea de indigenate va da preferință în lucrările sale:

1. Copiilor celor care sunt naturalizați români;
2. Celor născuți dintr-o mamă româncă;

3. Celor căsătoriți cu o româncă;
  4. Ofițerilor, subofițerilor în activitate de serviciu, precum și elevilor școalelor militare;
  5. Funcționarilor Statului;
  6. Celor votați de Senat, în ordinea vechimei.
- Aceeași ordine de preferință se va păzi și de biurou pentru punerea la ordinea zilei.
- Rapoartele comisiunii de indigenate făcute într-o legislatură sunt valabile și pentru legislaturile următoare.

Reclamațiunile și orice act s-ar produce în contra unei cereri de naturalizare ori de recunoaștere, înainte de votare, se vor trimite în comisiunea de indigenate, care va cerceta și va raporta din nou asupra lor, în cazul când vor fi făcute în termen de 5 zile de la data afișării listei.

Naturalizările se votează în mod individual.

Recunoașterile se votează individual sau prin liste colective pe care se vor trece maximum 25 de nume. Deputații vor șterge de pe liste numele acelora pe care nu vor voi să-i voteze.

Raportul comisiunii de indigenate asupra listei de 25 va fi colectiv, arătând pentru fiecare petiționar în parte, actele, dovezile și titlurile pe care își sprijină cererea.

Votarea se va face în conformitate cu art. 78 și următorii de la cap. VIII „Despre votare”.

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anii 1913 și 1914, București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 113.

386

București, 1913, iulie 4. Senatul dezbate problema încetățenirii evreilor care au luptat în al doilea război balcanic

Emil Lahovari: D-le președinte, d-lor senatori, țara întreagă urmărește cu o adâncă emoțiune pașii armatei române, călcând pe țărmlul străin pentru apărarea drepturilor și a viitorului ei.

Dar, d-le ministru, în rândurile oștirii noastre nu sunt numai fiii noștri, cetățeni români, mai sunt încă și acei locuitori, acei străini care fiind născuți și crescuți aici se bucură ei și familiile lor de protecția țării românești.

Acești locuitori, nefăcând serviciul militar în nici o țară, era firesc să-l facă în țara în care se adăpostesc și se hrănesc.

Trebuie să constatăm că au răspuns cu aceeași bunăvoință ca și cetățenii români la chemarea țării.

Dar, d-le ministru, pentru ca nici o umbră să nu rămână pe acest tablou luminos, pentru ca toți aceia care mâine, poate, vor muri, să știe că mor pentru patria lor, nu credeți

că trebuie să spunem de mai înainte aceloră a căror situație e încă nehotărâtă, un cuvânt care să îi liniștească; să le spunem că toți acei care se află sub drapel vor vedea situațiunea lor limpezită.

Avem pentru aceasta precedentul de la 1878, când, în urma războiului nostru pentru independență, 800 de străini care au luat parte la luptă au fost împământeniți în masă.

Vom găsi desigur și acum, fără a călca nici una din dispozițiile constituționale, mijlocul de a grăbi îndeplinirea formalităților pentru toți acei care sunt acum mobilizați.

Trebuie, cred, d-le ministru, să le dăm la toți aceștia încredințare, pentru ca toți, bazați pe cuvântul țării, să meargă înainte cu voie bună și cu inima caldă.

Trebuie să se știe de toți că sub nobilele cute ale drapelului românesc nu se adăpostește niciodată o nedreptate.

Al. Marghiloman, ministru de Finanțe: D-lor senatori, d-voastre, care lucrați și votați, știți mai bine decât oricine că în acești din urmă trei ani Parlamentul român s-a arătat foarte larg în acordarea cetățeniei române, pentru toți acei născuți și crescuți în țară, care au satisfăcut condițiunile legii de recrutare, care însă nu se bucurau de drepturile politice, întrucât, bine înțeles, candidații la cetățenie au avut un titlu oarecare care să-i recomande la cetățenia română.

Eu socotesc, d-nii mei, că pentru viitor nu poate cineva să aibă un titlu mai mare pentru acordarea cetățeniei române decât acela că a luat parte la acțiunea militară întreprinsă de armata noastră în acest moment.

Socotesc, dar, că, fără să luăm un angajament în această privință, este în simțământul tuturor că pentru israeliții ceilalți, străini care sunt născuți și crescuți în România și care în momentele actuale sunt gata a-și vărsa sângele pentru apărarea patriei iubite, nimeni nu va sta la îndoială de a le acorda cât de repede și fără întârziere cetățenia română.

Acestea zise, cred că nu mai e nevoie de alt angajament¹.

MO-AD, nr. 2, 9 iulie 1913 (ședința din 4 iulie 1913), p. 120.

¹ Modificările propuse sunt criticate de senatorul M. Simson, precum și de alți senatori. S-a admis modificarea art.110 astfel încât cei care nu sunt supuși unei protecții străine să fie votați cu majoritate simplă, nu cu 2/3 din numărul senatorilor. În final este adoptat textul articolului 89 bis aprobat de Adunarea Deputaților și publicat mai sus. (*Ibidem*, p. 113-123.)

387

București, 1913, iulie 17. Organizarea de către Uniunea Evreilor Pământeni a unei anchete privind naturalizarea evreilor pământeni

Către comitetele UEP

Vă rugăm să vă asociați la lucrarea ce am început în București pentru a organiza o anchetă printre oamenii politici și intelectualii români. Cea dintâi broșură pe care proiectăm

s-o scoatem este aceasta. O concepem ca un fel de referendum printre români. Este necesar să avem *cât mai multe răspunsuri*. Credem că momentul este propice, fiindcă opinia publică românească este încă sub impresia ultimei motivări pe care o vor expune *Comisiunile* ce vă rugăm să alegeți și a căror menire va fi să se prezinte oamenilor politici și intelectualilor din localitate pentru a le cere părerea [...]

Având nevoie de calitate și de cantitate în același timp, adică de cât mai multe răspunsuri, vă rugăm să vă adresați: deputaților și senatorilor; foștilor deputați și senatori; prefectilor și primarilor și foștilor prefecti și primari; membrilor superiori ai magistraturii; inginerilor șefi; membrilor mai cunoscuți ai corpului didactic; și dintre intelectuali, aceleora care au ajuns la o oarecare notorietate. Dacă, după cum am spus, am reuși pe calea aceasta să adunăm *multe* răspunsuri favorabile, aceasta ne-ar servi enorm în lupta noastră, fiindcă am putea face dovada – contrar aserțiunilor care ni se opun mereu, că țara este contra noastră, – că opinia publică este partizana unei soluții drepte a chestiunii. [...]

Iată acum și *Motivarea* de care vorbim mai sus și pe care am întocmit-o pentru a servi ca bază de discuțiune Comisiunilor.

Motivare

Este în afară de orice îndoială că războiul va avea urmări profunde asupra politicii interne. Se poate prevedea de pe acum că după terminarea evenimentelor externe, vom avea la ordinea zilei chestiunea reformei electorale și a împrăștiării țăranilor, deci o Constituantă. După cum știți, unele grupări cer ca să se puie la ordinea zilei, în afară de aceste două probleme, și chestiunea evreiască.

În privința aceasta nu se știe încă până în momentul de față ce atitudine vor lua partidele politice de guvernământ. Deocamdată a transpirat doar atât: că guvernul ar fi dispus să încetățenească pe evreii mobilizați. Pare că acesta este un lucru câștigat și că într-adevăr, în sesiunea extraordinară a Parlamentului ce se va convoca imediat după sfârșirea evenimentelor externe, se va căuta să se tranșeze această problemă. Dar, este evident că naturalizarea numai a evreilor mobilizați nu înseamnă dezlegarea chestiunii evreiești. Nu mai vorbim de faptul că naturalizarea numai a celor mobilizați implică în sine mari nedreptăți, – fiindcă nu poate fi criteriu mai arbitrar și mai puțin justificat ca hazardul nevoilor mobilizării, – dar, lăsând la o parte aceste considerente, este clar că încetățenirea evreilor mobilizați, fiind o măsură parțială, nu poate mulțumi nici populațiunea evreiască băștinașă, nici nu poate fi în interesul țării. Noi credem că n-ar fi în interesul țării ca, dintre cele trei mari chestiuni interne: chestiunea electorală, chestiunea agrară și chestiunea evreiască, numai chestiunea evreiască să se lase nerezolvată. Ar provoca o adâncă dezamăgire în întreaga populație evreiască, dacă după dovezile de netăgăduit și necondiționat patriotism ce a dat, cea mai mare parte dintr-însa ar rămâne în starea de dinainte: considerată ca străină. Nedreptatea ar fi resimțită foarte adânc. Evreii-români, care au fraternizat cu românii pe câmpul de luptă și în țară, la opera de ajutorare, ei care au dovedit sentimentele lor românești, ar privi ca o adevărată nenorocire și ca o strigătoare și nemeritată nedreptate continuarea sistemului care-i consideră ca străini. Prin încetățenirea celor mobilizați, s-ar crea în sânul aceluiași familii inegalități izbitoare; unii frați sau părinți ar fi cetățeni, pe când ceilalți, frați sau copii, ar continua să fie străini [...]

Ziarele de partid au declarat, în ce privește chestiunea electorală și cea agrară, că trebuie să se facă ceva, dar s-au ferit să se pronunțe asupra chestiunii evreiești. În urma acestora, ne-am hotărât să ne adresăm românilor care cred că s-ar săvârși nu numai o mare nedreptate, dar că s-ar și vătăma interesele țării dacă s-ar lăsa acum nedelegată această

chestiune, rugându-i să declare dacă nu cred că a venit vremea să se rezolve definitiv chestiunea evreiască, încetățenindu-se toți aceia care s-au născut în țară și nu se bucură de nici o supușenie străină. Îi rugăm să declare dacă nu cred că întârzierea rezolvării acestei chestiuni acum, când momentul este propice și când țara este fără îndoială de acord, ar fi în paguba țării, care nu are interes să târască mai departe ghiuleaua acestei chestiuni. După atâția ani, credem că a venit ceasul dreptății și cerem tuturor românilor ca dreptatea să se facă².

ACIER, Fond. II, ds. 340, f/v 66-67.

¹ Problema naturalizării în masă a evreilor s-a rezolvat, în principiu, prin adoptarea Constituției din 1923.

² Ancheta a fost inițiată în vara anului 1912 (vezi Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1912, București, Tip. „Progresul”, 1912, p. 6-7).

388

București, 1913, noiembrie 3-4. Congresul extraordinar al Uniunii Evreilor Pământeni

Ordinea de zi a Congresului

1. Atitudinea politică a Uniunii în general. Referat cu un proiect de rezoluțiune, propus de Reprezentanță. Referent, dr. Ad. Stern.
2. Organizarea petiționării în masă. Memoriul. Referent, I. Hussar.
3. Modificarea statutelor generale ale Uniunii. Referent, I. Sterian.
4. Mijloacele de acțiune: a) Organizarea; b) Fondul general de acțiune; c) Ziarul săptămânal și gazeta zilnică. Referent, S. Labin.
5. Alegerea reprezentanței.
6. Hotărâri cu privire la Congresul ordinar.
7. Proiectele de buget ale Reprezentanței și ale ziarului pe 1914. Referent, dr. Paul Marcovici.
8. Eventuale.

Lista delegaților la Congres.

Membrii Reprezentanței – Ad. Stern, M. Beck, H. Erdreich, Paul Marcovici, M. Athias, M. Codreanu, I. Făreanu, Max Gaster, Leo Geller, I. Hussar, I. Negreanu, I. Niemirower, Adolphe Salomon, I. Sterian, M. Wachtel-Iași, Herman Mendel-Craiova, E. Silberstein-Brăila, Noach Schapira-Galați, Weissberg-Călărași, S. Labin. *București* – M. Codreanu, Abr. Stern, M. Schwarzfild, Benvenisti Isaac I., Ign. Bassa, S. Almosnino, Carol Schulder, Oscar D. Alpern, Isid. Leibovici (Lyra), B. Schweitzer, S. Bergher, B. Abramovici, Crețescu, Iosef Silbermann, Iosef Steinhardt, M. Galanter, A. Solomon, Grünberg-Sache, Albert Zwieber, Maurice Weintraub, M. Marcovici, D. Herșcovici,

I.M. Spitzer, A. König, A. Rottenberg, Millo Wassermann, Max Gheller, David Sanielevici, I.I. Leibovici, Leon Aronovici, G.S. Guttmann, I. Feins, A. Braunstein, B. Weitmann, L.H. Gheldmann, E. Munteanu, Sylla Reichbach, Leon Wolf, I. Friedmann, Chefner, Postelnicu, H. Zeltzer, Horia Carp, Herman Stern, Barbu Lăzăreanu; *Bacău* – A. Brill, Benedict Rechler; *Bârlad* – Sig. Friedmann; *Bivolari* – Carl Drimmer, Michel Solomon; *Botoșani* – Frederic Costiner, Iacob Spanier, Israel Mises, B. Stein, Ludwig Abramovici, Bercu Goldenberg, Scarlat Albrecht; *Brăila* – Silberstein, Iosef Brociner, A. Mandelbaum, F. Königsberg, S. Rosenberg, I. Inger, I. Witzling, M. Moscovici, T. Steinbruch, Câmpeanu; *Bucecea* – Aron Aronsohn, Natan Rapaport; *Buhuși* – Heller; *Burdujeni* – Calman Rabinovici, Samuel Salzberger, Herman Marcovici; *Buzău* – M. Schwarzfeld; *Călărași* – I. Weissberg, Bernhard Herman, Iancu Katz-Slobozia; *Câmpina* – Lewy, Hugo Lăzăreanu, Iosif Gelberg, Heinrich Löbel, Iulius Friedman; *Craiova* – Herman Mendel, Samuel Beligrădeanu, Iosif Negru, M. Schwarzfeld; *Dâmieniști* – Iancu Rosenfeld; *Darabani* – Avram, H.I. Kraft; *Drăgășani* – Lupu Lazarovici, Mișu David; *Fălticeni* – Haimovici; *Focșani* – Adolphe Gellert, Mișilim David, Iulius Kremnitzer, Em. Koffler; *Frumușica* – M.S. Schächter; *Găești* – M.S. Ochsenberg; *Galați* – Noach Schapira, David, Schwartz, Zosmer; *Giurgiu* – I. Sobel; *Hârlău* – Moritz Gâtlan; *Herța* – H. Scharf; *Huși* – B. Frischhoff, A. Carp; *Iași* – Moritz Wachtel, Leon Brüll, E. Șaraga, I.H. Landes, D. Herzenberg, Leon Geller, Nathan Geller, J. Hefter, Ilie Rosen, H. Rosen, M. Golden, H. Gherner, C. Drimmer; *Ivești* – M. Weinstock; *Lespezi* – Bernhard Neigher; *Mihăileni* – Michel Leiba; *Moiniești* – Leon Leventer, Șaraga Lorian, Moritz Rubinstein, H.L. Haimovici; *Negrești* – Isidor Gross, Moritz Spitzer; *Odobești* – M. Kaufmann, A. Gropper; *Oltenița* – Isac M. Brinder, Ioseph Marcus-Ami; *Panciu* – A. M. Blumenfeld, M. F. Herșcovici, Iancu R. Lupu; *Pașcani* – Heinrichsohn, H. Steinberg; *Piatra Neamț* – B. K. Engelberg; *Pitești* – S. Baruch; *Ploiești* – Jean L. Marcus, Zaharia Iscovici, L. Bischoff, M. S. Cioară; *Podu Turcului* – M.S. Iosifescu; *Rădăuți* – A. Aronsohn; *Râmnicu Sărat* – Ornstein; *Roman* – Iancu Avram, Isidor Schiffer, I. Neulicht, Iancu Spodheim; *Săveni* – Iacob Mittelman; *Slatina* – Albert Zoller, Leon M. Israelescu, Carol Zoller; *Sulița* – A. Aronsohn; *Ștefănești* – I. Wechsler; *Târgoviște* – O. H. Rolling; *Tg. Frumos* – A. Rășcanu, Millo Sumer, Herman Leibovici, Adolphe Gutman; *Tg. Neamț* – I. Rosenfeld; *Tg. Ocna* – Eugen Spirt, Mișu Ghelber; *Tecuci* – M. Segal; *Tulcea* – A. Ellman, David Silberstein; *Turnu Măgurele* – Zissu Apothecher, Elias De Mayo; *Turnu Severin* – S.A. Sabetay, Leopold Bauch; *Vaslui* – Leon Diamandi, Siegmund Grosswald, B. Soref.

UEP. Proces-verbal al Congresului extraordinar ținut la București în zilele de 3-4 noiembrie 1913, Buc., Tip. „Progresul”, 1914, f. 1,2.

Paris, 1913. Analiză a situației juridice a evreilor din România

Trebuie să acordăm drepturi politice evreilor?

Starea actuală a chestiunii

...A venit oare clipa să acordăm drepturi politice israeliților? În această privință, părerile sunt cât se poate de împărțite...

Dar, mai întâi, să analizăm opinia celor care se tem de asimilarea israeliților cu românii, în ce privește drepturile. În această ordine de idei, există două școli: școala sentimentelor și școala rațiunii.

Prima școală este reprezentată astăzi de d-nii Cuza, Iorga, Radu Rosetti (Verax) etc.; cea de-a doua, de d-nii Spiru C. Haret, N. Basilescu¹ etc., precum și de numeroși bărbați de stat români.

Școala sentimentelor face apel la raționamente cam de ordin religios, ceea ce dă îndată naștere bănuielii de intoleranță; astfel, ea lasă a se înțelege că israeliții, fiind de altă religie și de altă naționalitate decât românii, nu pot înțelege evenimentele naționale precum le înțelege românii.

Cealaltă școală, reprezentând rațiunea pură, pretinde că evreii sunt elemente imigratoare, că până în secolul XVIII nu erau numeroși în România și că abia în ultimul secol au imigrat în țările române; că majoritatea lor locuiesc în Moldova...

Dacă vom compara stările de lucruri din 1803 cu cele din 1899, vom constata că populațiunea creștină a crescut de la 604.000 la 1.636.000, iar cea israelită de la 12.000 la 196.000, ceea ce înseamnă un spor de 170,8 la sută pentru creștini și de 1.533 la sută pentru israeliți.

O statistică a anului 1904 ne informează asupra religiei populației diferitelor provincii².

România	Ortodocși	Mozaici	Catolici	Protestanți	Mahomedani	Armeni	Lipoveni de rit rusesc
România	91,5	4,5	2,5	0,4	0,7	0,1	0,3
Moldova	84,2	10,6	4,8	0,1	0,0	0,2	0,1
Muntenia	95,4	2,3	1,6	0,5	0,1	0,0	0,1
Oltenia	98,5	0,4	0,9	0,1	0,1	0,0	0,0
Dobrogea	73,4	1,6	2,2	2,1	15,6	0,6	4,5

Populația rurală se împărțea, după confesiuni, după cum urmează:

România	Ortodocși	Mozaici	Catolici	Protestanți	Mahomedani	Armeni	Lipoveni de rit rusesc
România	95,9	1,1	1,8	0,2	0,7	0,0	0,3
Moldova	91,3	3,6	4,9	0,1	0,0	0,1	0,0
Muntenia	99,4	0,0	0,4	0,1	0,0	0,0	0,1
Oltenia	99,8	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Dobrogea	73,1	0,2	2,0	2,4	16,7	0,2	5,4

În sfârșit, iată numărul populației evreiești – după naționalitatea și protecția locuitorilor – în anul 1904.

	Moldova	Muntenia	Oltenia	Dobrogea	România-total
Israeliti supusi străini	2.510	2.383	694	272	5.859
Israeliti sub protecția română	193.282	58.142	4.187	877	256.488

Populația totală a României în 1904 era de 5.956.690 suflete.

După recensământul efectuat la finele lunii decembrie 1912, putem presupune că populația României se ridica la 7.500.000; elementul evreiesc rămăsese staționar³.

Această stagnare a populației evreiești israelite s-a datorat emigrării, care începuse în anii 1898-1899; mai putem adăuga că această mișcare este mai slabă actualmente decât acum vreo zece ani, totuși prolificitatea seminției abia reușește să compenseze numărul emigranților evrei.

În anul 1879, românii se temeau mai ales de numărul ridicat al israeliților în raport cu numărul locuitorilor țării. O asemenea națiune, se spunea, ar putea alcătui un stat în stat.

Adversarii emancipării israeliților îi învinovăteau pe deasupra pe aceștia din urmă că acaparaseră comerțul și că îl desființaseră [...]

„Dacă, pe de o parte, evreii au introdus metode mai noi, mai moderne, pe de alta au adus fraudă, reaua credință, tot felul de înșelătorii”⁴.

Israeliti mai sunt învinovați de a nu fi asimilabili [...]

Israeliti mai sunt învinuiți de a fi dat o mare extensiune sionismului în România, mai mult decât în oricare altă țară a Europei⁵.

Partizanii statu quo-ului, care se împotrivesc emancipării israeliților și care afirmă că aceștia, în ciuda legilor restrictive, se bucură de o stare economică mai bună decât aceea a românilor, trag consecința că nu trebuie să li se acorde alte drepturi politice.

Conform unei statistici a Tezaurului public, numărul unităților sociale ale comercianților din România în anii 1906, 1907 și 1908 se repartizează astfel:

1 aprilie 1906	1 aprilie 1907	1 aprilie 1908
74.337	76.340	77.248
15.662	14.234	14.245
26.239	25.187	23.588
116.238	115.761	115.081

După o statistică din anul 1908, în cele 32 de județe ale României există un total de 127.841 de patroni, contraștrăi, lucrători și ucenici⁶. [...]

În opinia d-lor Jean Lahovary și Petrescu-Comnen, tot așteptând, ar trebui să recurgem la o soluție mai echitabilă a chestiunii israelite, iar în acest scop: a lua unele măsuri favorabile israeliților care susțin, cu sinceritate, că au dorința de a deveni români. De exemplu, am putea să le deschidem toate școlile [de stat – n.n.], ba chiar și școlile militare, unde ar putea fi admiși „cu titlul de străini”, iar după încheierea studiilor, li s-ar putea conferi dreptul de a deveni cetățeni români. Cu alte cuvinte, am putea proceda precum obișnuim cu românii supuși străini, cum sunt cei din Muntenia, din Transilvania etc. Căci numai grație școlilor vom izbuti să-i atașăm și să-i ajutăm să se descotorosească de numeroasele deprinderi și înclinații care-i fac deosebit de redutabili.

Apoi, ar trebui să fim mai puțin intratabili în ce privește naturalizarea lor, să-i sprijinim pe toți cei care vor da dovadă că doresc cu adevărat să se asimileze cu viața națională...

Școala românească dorică a acorda drepturi politice evreilor este, din nefericire, foarte slab reprezentată. În adevăr, trebuie să mărturisim că ea nu grupează decât un prea puțin numeros grup de scriitori, care se recrutează printre democrați și socialiști. Acestei școli i-am putea atașa doi bărbați de stat de mare valoare, d-nii Maiorescu și Carp, deși ideile profesate de ei cu privire la „problema israelită” în 1879 nu au suferit nici o schimbare [...]⁷

Dl. Basilescu, profesor la Universitatea din București, cere revizuirea articolului 7 din Constituție, în sensul de a permite factorilor economici, indiferent de credința sau de naționalitatea lor, de a deveni cu timpul români, dacă sunt utili economiei naționale, și de a se asimila cu românii.

„Nu este drept și nici folositor țării – spune el – a-i depărta pe cei ce se apropie, cu bună credință și dragoste, de patria mamă și să-i refuzăm, sub pretextul că nu au timp Camerele legislative de a se ocupa de cererile lor de naturalizare”.

Dl. Basilescu face o singură rezervă: aceea a bunurilor rurale și aceasta deoarece trebuie să-l apărăm pe țaranul român „pe care se întemeiază întregul nostru edificiu social și economic”. Pentru el, chestiunea israelită trebuie rezolvată, căci nu este admisibil să lăsăm a trăi printre noi o populație străină atât de numeroasă⁸.

Aproape aceeași opinie a fost formulată și de dr. Istrate, profesor la Universitatea din București, care, cu prilejul unui proces, s-a exprimat astfel: „...și noi, la rândul nostru, trebuie să-i considerăm pe israeliții indigeni (autohtoni) drept frați și să le deschidem larg porțile naturalizării, convinși fiind că ei vor deveni, la noi, buni patrioți, precum în alte state; în orice caz este mai bine să avem câteva sute de mii de evrei ca cetățeni decât ca străini”⁹.

Școala tinerilor scriitori, favorabilă israeliților, este reprezentată de d-nii Al. Ciurcu, Costaforu, Dragu, Socor etc. Iată ce ne spune dl. Ciurcu, eminent ziarist, despre „Chestiunea israelită”: ... „La noi, pentru unii, chestiunea israelită este o chestiune pur și simplu economică; pentru alții, e o chestiune a conservării naționale...”

Declar hotărât că nu văd nici un pericol dacă le acordăm aceste drepturi, ci, dimpotrivă, văd un pericol dacă nu am acorda aceste drepturi nu numai israeliților, dar și străinilor de orice naționalitate care s-au stabilit definitiv în țara noastră.

Acești străini ar dori să devină cetățeni români, ar dori să adopte naționalitatea noastră, să nu aibă altă patrie-mamă decât România, să-i consacre ei toată dragostea lor. Iar noi, ce le răspundem? Nu!... În ce-i privește pe israeliți, chestiunea este cu atât mai gravă cu cât aceștia, pe care noi îi privim ca pe niște străini, sunt, în realitate, români din tată în fiu, mai români decât unii deputați sau senatori care fac legile în țara românească, numai că aceștia se închină altor sfinți”.

Acordarea de drepturi politice israeliților indigeni (autohtoni), ne mai spune dl. Ciurcu „este nu numai o politică de înaltă înțelepciune, dar și o chestiune de dreptate și de omenie, după cum bine spune dl. Costa-Foru, încât nu mai am nimic de adăugat”¹⁰.

Bernhard Stambler, doctor în drept, Diplomat al Școalei de Științe Politice, Istoria israeliților români și Dreptul de a interveni, Paris, Jouve & Cie, 1913, p. 277-290.

¹ Poziția lui N. Basilescu în problema evreiască era oscilantă, ajungând până la afirmații antisemite. (Vezi doc. 89)

² Colesco L., *Recensământul general al populației României*, București, 1905 (nu cuprinde și Ardealul). (MASSG)

³ „Minerva”, 22 decembrie/2 ianuarie 1912.

⁴ Verax, *op. cit.* p. 278.

⁵ Vezi cap. VII.

⁶ Manolescu-Mladin: *Evoluția clasei mijlocii*, teză, 1909, p. 239.

⁷ Liderii citați au luat atitudine împotriva curentului antisemit în decursul unor acțiuni violente. Vezi doc. 30, 60.

⁸ N. Basilescu, *Studii sociale*, seria a II-a. *Evreii în România*. București, Tip. și Fonderia de litere Thoma Basilescu, 1903, p. 218.

⁹ Procesul Brociner-Petreanu, „Universul”, An XXX, nr. 11, 15 februarie 1912, p. 1.

¹⁰ Al. Ciurcu, „Adevărul”, 18 și 19 iunie 1912.

390

București, 1914, decembrie 25. Statutul aprobat de Congresul Uniunii Evreilor Pământeni (fragmente)

Statutul organizației

Cap. I

Denumirea, scopul și sediul

Art. 1. – Potrivit hotărârii luate de către Adunarea constitutivă de la 27 decembrie 1909, s-a înființat o organizațiune politică, numită „Uniunea Evreilor Pământeni”, cu sediul central în București și cu secțiuni în toate comunele din țară.

Art. 2. – Scopul UEP este: Lupta pe toate căile legale pentru recunoașterea calității de cetățeni români evreilor pământeni, adică al tuturor acelor care sunt născuți în țară și nu sunt supuși unei protecțiuni străine; cum și apărarea intereselor generale ale populațiunii evreiești pământene.

Numai evreii pământeni pot face parte din „Uniune” ca membri activi.

Cap. II

Comitetul Central

Art. 3. – UEP va fi condusă de un Comitet Central numit „Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni”. Comitetul Central va avea sediul în Capitală. El va fi compus din 11 membri cu domiciliul în București, aleși de Congres.

Congresele în care se vor face alegeri pentru Reprezentanță vor alege, fie din inițiativă proprie, fie după propunerea Reprezentanței, pe acei membri din provincie care vor face parte din Reprezentanță.

Atât cei 11 membri din Capitală cât și membrii din provincie ai Reprezentanței vor fi aleși pe timp de trei (3) ani.

Art. 4. – Reprezentanța va alege din sânul său 1 președinte, 3 vice-președinți, 1 casier și un contabil cu atribuțiuni financiare și 1 secretar-general cu atribuțiuni politice.

Reprezentanța are depline puteri de conducere, de inițiativă și de reprezentare.

Ea va putea ține ședințe și lua hotărâri, fiind obligatorie în tot cazul prezența majorității membrilor cu domiciliul în Capitală. Hotărârile, pentru a fi valabile, vor trebui să întrunească cel puțin cinci voturi.

Reprezentanța are dreptul de cooptare fie în caz de vacanță, fie peste numărul de 11, până la cel mult 15 membri.

Cel cooptat de Reprezentanță va trebui să întrunească cel puțin (6) șase voturi.

Cooptările se vor supune primului Congres spre ratificare.

Art. 5. – Congresul va alege în fiecare an o Comisiune de 3 cenzori și 3 cenzori supleanți.

Cenzorii vor putea să verifice în cursul anului, ori de câte ori vor crede de cuviință, gestiunea financiară a Reprezentanței cât și aceea a ziarului și să facă un raport de cele constatate. Ei mai au îndatorirea de a face Raportul de verificare la fine de an, Raport care va fi supus Congresului.

Pe baza acestui Raport, Congresul se va pronunța relativ la descărcarea Reprezentanței de gestiunea ei financiară.

Cap. III

Comitetele secțiunilor

Art. 6. – Comitetele secțiunilor vor fi compuse, la înființarea lor, dintr-acele persoane care vor fi luat inițiativa întemeierii secțiunilor respective și care vor fi fost aprobate de către Reprezentanța UEP.

După 6 luni de la înființare, membrii vor proceda la alegerea definitivă a Comitetului.

O treime din numărul membrilor înscrși pot cere efectuarea alegerii înaintea celor 6 luni, iar Reprezentanța va putea dispune alegerea [...]

Art. 9. – Comitetele secțiunilor sunt datorate să ție în curent Reprezentanța cu mersul lucrărilor în localitatea lor.

La cererea Reprezentanței, Comitetele vor fi datorate să întocmescă rapoartele asupra stării sociale, culturale și economice a populației evreiești din localitate.

Art. 10. – Comitetele vor întocmi, în luna decembrie a fiecărui an, câte un buget pentru anul viitor...

Art. 13. – Comitetele secțiunilor vor alege din sânul lor: 1 președinte, unul sau doi vice-președinți, 1 casier și 1 secretar; cum și 2 sau 3 cenzori și cenzori-supleanți.

Numărul total al membrilor Comitetelor locale se va determina de către fiecare secție în parte, după necesitățile locale.

În ce privește dreptul de cooptare, se aplică Comitetelor aceleași norme care sunt prevăzute pentru Reprezentanță, la art. 4.

Art. 14. – Comitetele locale au datoria să lucreze la întărirea organizației și la câștigarea de membri; să se conformeze statutelor și hotărârilor Adunării generale și să urmeze instrucțiunilor și îndemnurilor Reprezentanței [...]

Cap. IV

Obligațiunile membrilor

Art. 19. – Fac parte din Uniune ca membri activi toți evreii pământeni fără deosebire de sex, care vor adera în scris sau verbal și care nu au suferit vreo condamnare infamantă.

Comitetele Uniunii vor putea respinge de la primire sau vor putea elimina pe aceia care vor fi lucrat sau care se va fi dovedit că lucrează contra intereselor Uniunii. Împotriva acestor deciziuni se va putea face apel la Reprezentantă și apoi la Congres.

Membrii UEP sunt obligați:

a) a lucra pentru aducerea la îndeplinire a scopului Uniunii;

b) a respecta statutele și deciziunile luate de către secțiuni, Reprezentantă și Congres;

c) a lua parte la întrunirile și adunările generale ordinare și extraordinare;

d) a fi abonați la ziarul Uniunii...

Art. 22. – Membrii de onoare ai UEP vor fi aceia care se vor distinge prin servicii însemnate aduse cauzei sau care vor contribui cu sume mai importante la fondurile Uniunii.

Ei vor fi proclamați la Congres.

Membrii de onoare vor fi de drept membri ai Congreselor.

Cap. V

Congresele ordinare și extraordinare

Art. 23. – În fiecare an Reprezentanța va convoca secțiunile din toată țara la un Congres ordinar, care va avea loc în Capitală sau în alt oraș în cursul lunii decembrie sau ianuarie.

Congresele extraordinare pot avea loc oricând împrejurările le vor cere.

Ele pot fi convocate din inițiativa Reprezentanței.

Dacă ¼ din Comitetele secțiunilor existente vor cere convocarea unui Congres extraordinar, Reprezentanța îl va convoca, punând la ordinea de zi discutarea numai a acelor chestiuni care au provocat convocarea.

Convocarea Congreselor ordinare sau extraordinare se va face prin circulări speciale, cu indicarea ordinei de zi anume cu patru săptămâni înainte de ziua fixată pentru ținerea Congresului ordinar și cu două sau cel puțin cu o săptămână înaintea ținerii Congresului extraordinar.

Congresele vor hotări în fiecare an orașul în care se va ține Congresul în anul viitor [...]

Cap. VII

Mijloacele de luptă

Art. 34. Mijloacele de luptă ale UEP sunt:

Întruniri, ziarul mișcării, broșuri, manifeste, apeluri și orice alte mijloace pe căi legale. (subl. ns.)

Art. 35. – Ziarul oficial este „Înfrățirea”.

Acesta va fi sub conducerea unui Comitet de redacție, ales de Reprezentantă [...]

Procesul-verbal al Congresului UEP ținut la București în zilele de 25 și 26 decembrie 1914; Buc., Tip. „Progresul”, 1915, p. 33-37.

**București, 1914, decembrie 25-26. Congresul Uniunii Evreilor
Pământenii**

Ordinea de zi a Congresului

Cuvântarea de deschidere a d-lui dr. Ad. Stern. Comunicări.

1. Raportul asupra activității Reprezentanței în 1913 și 1914.

La acest punct va avea loc discuția asupra situației politice generale.

2. Raportul asupra gestiunii financiare în 1913 și în 1914 a Reprezentanței și a gazetei.

3. Proiectul de statut. Referenți: d-nii I. Sterian și S. Labin. Din partea Comitetului din Craiova a fost numit raportor, pentru susținerea vederilor Comitetului, d. I. Negru.

4. Chestiunea organizării față de situația politică generală. Referent, d. S. Labin.

La acest punct va avea loc discuția asupra chestiunii organizării.

5. Proiectele de buget ale Reprezentanței și ale ziarului pe 1915. Referent, d. dr. P. Marcovici.

6. Raport asupra ziarului. Referent, d. L. Negreanu.

7. Fondul general de acțiune. Gruparea tuturor instituțiilor evreiești în jurul Uniunii. Înscrierea de subvențiuni pentru Fondul de acțiune. Referent, d. Ad. Salomon.

8. Alegerea cenzorilor și a cenzorilor supleanți pe 1915.

9. Eventuale.

Lista delegaților la Congres

Membrii Reprezentanței – Ad. Stern, președinte, H. Erdreich, vicepreședinte, Herman Mendel (Craiova), M. Wachtel (Iași), P. Marcovici, casier, M. Athias, Iancu Avram (Roman), M. Codreanu, S. Feldman (Galați), S. Labin, secretar, I. Negreanu, Ad. Salomon, Ed. Silberstein (Brăila), I. Sterian, Herman Theiler, Weissberg (Călărași), M. Beck, membru de onoare, Nienmrower, membru de onoare. Delegații din *București* – Sam. Almosnino, Leon Aronovici, H.A. Bercovitz, Horia Carp, Filip Chefner, Benjamin Cohn, J. Crețescu, M. Galanter, S. Goldfarb, Marcel Goldman, Adolf Goldstein, I. Gottfried, M. Haspel, Emile Hoffman, Moritz Iacobsohn, Heinrich Knapp, Barbu Lăzăreanu, Isidor E. Leibovitz, M. Marcovici, Leonida Piorkowsky, S.D. Postelnicu, Adolphe Roller, Sylva Reichbach, Sigmund Rosenberg, L. Sanft, M. Schwarzfeld, M. Schweig, B. Schweitzer, A. Solomon, farmacist, Abr. Stern, J. Weissman, I. Weisselberg, M. Weitzendorf, H.L. Zeltzer, Ed. Silberstein, L. Sulitzer; *Bacău* – Eugen Manos, M. Ornstein; *Brăila* – Inger, Ed. Silberstein, L. Sulitzer; *Buhuși* – J. Heller; *Buzău* – Samuel L. Goldenstein; *Călărași* – Leon Stern, I. Weissberg, Tule Weissbuch; *Câmpina* – I. Brill, Iosef Gelberg, Iulius Friedman, M. Weissman; *Constanța* – B. Grunberg, S. Seni; *Craiova* – D. Francez, Herman Mendel, I. Negru; *Drăgășani* – David Rosenthal; *Focșani* – Adolf Gellert; *Galați* – dr. Feldman; *Giurgiu* – I. Sobel; *Glodurile* – A. Aronsohn; *Hârlău* – A. Lobel; *Huși* – dr. A. Carp; *Iași* – Nathan Geller, H. Gherner, Ilie I. Mendelsohn, M. Wachtel; *Lespezi* – B. Neigher; *Moinești* – Matei Grunberg, A. Șaraga-Lorian; *Negrești* – Isidor Gross; *Odobesti* – M.F. Herșcovici; *Răcăciuni* – M. Abramovici; *R. Sărat* – Iancu

Goldenberg; *Roman* – Iancu Avram, Charlotte I. Schiffer, Isidor Schiffer; *Săveni* – N. Iager; *Târgoviște* – Joseph Heyman; *Târgu Ocna* – E. Spirt; *Urziceni* – Michel Juster; *Vaslui* – Leon Diamandi, Sigmund Grosswald.

Procesul-verbal al Congresului UEP ținut la Buc., în zilele de 25 și 26 dec. 1914, Buc., tip. „Progresul” 1915, p. 1-2.

392

București, 1914, decembrie 25-26. Expunerea lui A. Stern asupra situației politice generale și acțiunile întreprinse de Uniunea Evreilor Pământeni pentru apărarea intereselor evreiești (fragmente)

Anii 1913 și 1914 au fost, în ce privește chestiunea noastră, ani de grea frământare, de luptă necurmată și îndârjită, de acțiune mereu încordată. Evenimentele excepționale prin care am trecut au influențat în mod puternic organizațiunea noastră. În 1913 am avut campania din Bulgaria, iar în 1914 războiul mondial. 15.000 sau 20.000 de evrei pământeni s-au dus în 1913 în campanie. Un val uriaș de entuziasm trecuse peste întreaga țară. Am fost în rând cu ceilalți, porniți la război cu același avânt și gata, cei rămași, să dăm totul pentru izbânda României. Printre ai noștri prinsese să se înfiripeze speranțe mari. Populațiunea evreiască, a cărei încredere e tenace și care nu știe nici azi ce dușmăanii puternice și neîmblânzite o pândesc și stau veșnic gata la atac împotriva ei, apucase să nădăjduiască într-o emancipare apropiată. În Senat guvernul vorbise de străinii sub drapel (aceștia suntem noi) și de încetățenirea lor în termeni care, dacă nu constituiau un angajament formal, erau totuși o indicațiune netedă că Ministerul avea intențiuni favorabile. Mulți dintre noi își ziceau că, moralmente și politicește, este imposibil să ni se ceară jertfa vieții și să continuăm, totuși, a fi tratați apoi ca streini și supuși aceleiași aspre și necruțătoare politici de prigonire.

Noi am fost sceptici [...]

Este drept că în cei cinci ani de când există, Uniunea a reușit să împingă departe chestiunea evreiască. Mulțumită unei munci neobosite, publicității date tuturor intervențiilor ei, tuturor petițiilor și memoriilor ei; mulțumită împărțirii lor în zeci de mii de exemplare și grație întregii noastre politici, – de acțiune hotărâtă, pe față, – Uniunea a reușit ca chestiunea evreiască să fie pusă la ordinea zilei ca o problemă actuală și, astfel, să atragă atenția cât mai multora asupra necesității unei soluțiuni favorabile [...]

Schimbarea în spirite se face, de obicei, încet. Dar uneori evenimentele grăbesc acest fel de evoluțiune. În 1913 am avut de înregistrat, în vremea și în urma campaniei din Bulgaria, declarațiuni cu care nu eram deprinși. Oameni politici considerabili [importanți – n.n.], ca d-nii E. Costinescu și Take Ionescu, ziare importante ca „L'Indépendance Roumaine”, ofițeri superiori etc., declarau că momentul emancipării a venit. Dar el n-a

venit. Și n-a venit pentru că, după cum am spus, chestiunea noastră, cu toate că a făcut progrese considerabile, n-a ajuns încă la acel stadiu în care să determine acte definitive. Conducătorii partidelor de guvernământ doresc o soluțiune favorabilă, dar nu o voiesc cu o voință hotărâtă, gata să înfrângă orice piedici. Ei sunt încă șovăitori, încă ezită și încă subordonează rezolvarea unor condițiuni grele, unele chiar cu neputință de îndeplinit.

O condițiune, de pildă, este acordul prealabil între partidele de guvernământ. După cât pare, o asemenea înțelegere n-ar fi azi imposibilă; dar, afară de aceasta, se mai cere și lipsa oricărei alte opozițiuni. S-ar părea că, pentru rezolvarea chestiunii evreiești, ajunge acordul partidelor de guvernământ, adică a celor mai puternice, mai serioase și mai populare organizațiuni politice din țară. Dar nu. Mai este nevoie ca până și grupările, – care în fond nu înfățișează nici o forță socială și politică reală, dar care se pricep în arta agitațiunilor de stradă, – să consimtă prin tăcerea lor, la opera de emancipare. Se cere adică imposibilul. Nici o reformă mare nu s-a realizat vreodată fără de opozițiune [...]

Conducătorii partidelor politice de guvernământ, aceia dintre ei care sunt încredințați că a venit timpul să se facă ceva și pentru populația evreiască pământeană, – și aceștia sunt din ce în ce mai numeroși, – în loc să-și adapteze în mod public atitudinea lor convingerilor făcute în această materie, continuă să păstreze vechea politică de tăcere. Ei cred că chestiunea evreiască este impopulară și nu vor să riște nimic. Din cauza aceasta aparențele continuă să fie în contra noastră. Din cauza aceasta se crede în general, la noi și aiurea, că situațiunea politică și sentimentul opiniei publice românești sunt, în ceea ce ne privește, astăzi aceleași ca și cu ani în urmă. De aici rezultă o stare de lucruri foarte puțin priincioasă pentru noi, favorabilă dușmanilor noștri...

De fapt nici nu se aude decât glasul lor. În chestiunea evreiască, naționalismul antisemit este acela care stăpânește forum-ul. Grație rezervei unora, – rezervă care în cazul de față devine complicitate, – grație deprinderilor făcute și cunoscutele campanii antievreiești care țin, neîntrerupt, de decenii, naționalismul antisemit poate mobiliza oricând cu înlesnire acea parte a populațiunii orașelor care, fie din interes, fie din neștiință, se lasă ademenită de dânsul. [...]

Am relevat mai sus că naționalismul antievreiesc stăpânește încă strada și că printr-însa știe să-și impună oricând voința guvernelor care, în chestiunea noastră, simt de regulă o serioasă înclinare ca să nu aibă decât acest fel de voință. Stăpânirea aceasta a dus la o capitulare – foarte ușor obținută – în chestiunea încetățenirii evreilor mobilizați în 1913. Dar ea a mai dus și la alte capitulări. În octombrie 1913, Direcția Teatrului Național, voind să joace „Manasse” a lui Ronetti-Roman, fu silită să renunțe¹. N-a fost oare excluderea ziariștilor evrei-români impusă prin legea care acordă personalitatea juridică Sindicatului presei? Și n-au primit oare ziariștii români legea așa cum este, cu eliminarea impusă, în loc s-o refuze? Societatea scriitorilor români a ridicat ea însăși, la înființarea ei, cunoscuta barieră împotriva noastră; statutul prevede că numai cetățenii români pot face parte dintr-însa. Dar acolo sunt membri care au arătat prin publicitate că sunt pentru emanciparea evreilor pământeni, și, totuși, au primit să facă parte din societate, fără să protesteze sau fără să lucreze pentru înlăturarea acestui statut...

Pornirea de eliminare trece de cadrul legilor și al regulamentelor publice, al practicilor administrative, al tratamentului în armată etc. Luând pildă de la politica oficială de stat, în chestia evreiască, multe societăți particulare: economice, culturale, sociale etc., mulți particulari chiar, care instituie premii și donații etc., stipulează în statute sau în actele corespunzătoare ca sau numai creștinii să poată fi primiți sau numai cetățenii români sau –

ceea ce a început să se introducă mai des de la o vreme – numai fiii de români. Cetățenia în prima generație pare că nu este încă o garanție...

Dar, o situațiune cu deosebire [îngrijorătoare – n.n.] este aceea de la sate și târguri. Populațiunea evreiască pământeană care locuiește în satele și târgurile moldovenești este cu totul la discreția administrației inferioare. Nu e nevoie să descriem noi deprinderile și practicile acestei administrațiuni, deoarece în presă, în parlament, în studii, etc. s-a insistat destul asupra acestei chestiuni. Toate partidele și toți oamenii politici români sunt de acord că avem o administrație rea. Sunt oameni de stat, și nu dintre cei mai puțini însemnați, care susțin chiar că toate nenorocirile de care suferă țara vin numai de la administrație. Ei bine, dacă populația în general suferă, dacă țăranii suferă, este ușor de închipuit ce trebuie să îndure evreii, ei care nu găsesc aproape nicăieri simpatie, ascultare și protecțiune; ei care le găsesc toate acestea mai puțin decât alții, mai puțin decât țăranii...

Cei așezați la sate și în târguri trăiesc în teama de fiecă zi ca să nu fie izgoniți sau brutalizați. Organele administrațiunilor locale sunt atotputernice împotriva lor. Ei nu speră în putința obținerii dreptății pe cale ierarhică administrativă. În sufletul lor este adânc înrădăcinată credința că fiind „jidani” nu pot găsi nicăieri dreptate. Ei știu că stigmatul acesta îi condamnă dinainte și că plângerile prin publicitate, la autoritățile superioare sau la justiție, au de obicei drept urmare o redublare de prigonire din partea acelorora care, în orice caz, se știu asigurați de imunitate.

Ibidem, p. 312.

¹ Vezi doc. 517n.

393

București, 1914. E. Schwarzfeld: „Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor în Moldova” (extrase)

...E curios chipul cum legendele își croiesc drumul prin mulțime și cum unii tind a le preface, cu încetul, în curgerea vremii, în adevăruri istorice, când nu sunt în realitate decât o negare a adevărului. Una din aceste legende este aceea privitoare la năvălirea evreilor în Principatele Române și în particular în Moldova. Mai deunăzi încă, un scriitor, cu pretenție de istoric, mânuind date statistice mai vechi, ticluite după plac, pretindea că evreii au năvălit în Moldova peste voia țării, cu toate măsurile luate de Domni și autorități spre a le pune stavilă¹.

Nimic mai fals, nimic mai contrar adevărului istoric. Falsitatea va ieși și mai izbitoare la lumină în ziua când documentele privitoare la imigrarea evreilor în Moldova, la împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor vor fi cunoscute în număr mai mare și când se vor putea studia urmările binefăcătoare ale acestei imigrări și avantajele ce au adus țării prin întemeierea și împopularea acestor târguri [...]

Hrisoave care încuviințează întemeierea de slobozii ne întâmpină încă din veacul al XV-lea și le găsim tot mai numeroase în secolele următoare, al XVI-lea, al XVII-lea și al XVIII-lea. Ele sunt date boierilor, mănăstirilor, mitropolilor și episcopilor pentru împopularea pământurilor ce le stăpânesc. Condiția principală era ca oamenii ce-i așezau pe aceste pământuri să nu fie luați dintre locuitorii scriși în tablele Visteriei, adică să nu fie dajnici din țară, ci mai vărtos străini, oameni de peste hotar, de orice lege, de orice limbă și de orice credință. Cei chemați spre a împopula sau reîmpopula satele puteau fi, prin urmare, nu numai oameni de nație străină, ci încă de orice religie: creștini ortodocși, catolici, protestanți, luterani, calvini, evrei și păgâni. Nu se căuta la limba și la credința omului, ci la hârnicia lui. Și nu era vorbă numai a se atrage plugari, ci încă supraveghetori, meșteșugari, slugi, care luară mai târziu numele de scutelnici, poslușnici și breslași, și care erau exclusiv în serviciul boierilor și al mănăstirilor².

Firește, evreii, care veniră să se așeze în sate și să împopuleze, erau mărginiți la număr. Ei nu erau agricultori și dacă se ocupară, mai târziu, cu arendarea moșiilor, nu ei înșiși le cultivară; dar deveniră cârciumari, luară orânzile [arendele] sătești, care fură chiar desemnate mai apoi cu numele de „orânde jidovești”, împosesuiau morile, vadurile, podurile peste apă, cazanurile de fabricat rachiu și velnițele, precum și diversele ocupuri care țineau de proprietate, și de care lumea avea nevoie, ca și de plugari și de salahori. Evreii erau asemenea meșteșugari, de care moșierii, proprietarii, aveau mare nevoie. În fine, tot ei luau în posesie iazurile cu pește și aduceau numeroase servicii, ce nu le putea face populația creștină, mai practicând și puținul negoț, de bună seamă primitiv, de care satele aveau nevoie.

Un rol și mai important îl jucară evreii în împopularea și reîmpopularea orașelor, ba chiar în întemeierea târgurilor și a târgușoarelor³.

Ca și pentru sate, Domnii dădeau hrisoave pentru a atrage populația în orașe și în orașele vechi, și pentru întemeierea de centre noi. Este foarte regretabil că s-au publicat, până acum, așa de puține date asupra târgurilor și târgușoarelor din România. Te prinde mirarea că nici Academia Română, nici guvernul, nici primăriile nu au găsit de cuviință a le da la lumina zilei și a fixa originea și trecutul lor. Dar ceea ce întristează și mai mult pe istoric e că „Societatea geografică” din București, care a luat inițiativa și a dus la capăt întocmirea Dicționarului geografic al județelor, nu și-a dat osteneala de a controla cele scrise de autorii dicționarului asupra orașelor, nici a face apel la cei în drept, spre a stabili, acolo unde era cu putință, data întemeierii târgului și condițiile în care fusese întemeiat, împopulat și reîmpopulat. Ba, constăți faptul anormal că nu se indică măcar data înființării târgușoarelor, care datează de la o epocă relativ foarte scurtă. Astfel vom căuta în zadar anul fondării unor târgușoare ca Băcești, Băra, Buhuși, Bujor (Golășei), Codăiești, Dămienescu, Domnești, Drăgușeni, Foltești, Hoceni, Murgeni, Parincea, Plopana, Poieni, Puțeni. Și cu toate acestea, autorii Dicționarului geografic ar fi găsit, spre pildă, în Uricar, obârșia orașelului Drăgușeni, iar pentru altele și-ar fi putut procura, cu atât mai ușor, știrile de la proprietarii târgușoarelor, cu cât întemeierea lor nu se urcă mai sus ca 50 sau 60 de ani de la data în care dânsii și-au întocmit scrierile lor.

Cu toate acestea, siliți suntem a recurge la aceste Dicționare geografice, acolo unde nu avem alte izvoare la dispoziție. Pe aceste izvoare, pe puținele documente publicate până acum, precum și pe un număr de acte inedite, ale căror copii le posed, mă voi baza spre a întocmi lucrarea de față.

Pentru a umple unele lacune și a lumina izvoarele în mod critic, m-am folosit de asemenea de tablourile statistice publicate în *La Roumanie et les Juifs* de Verax⁴, o carte de ură, scrisă cu multă răutate și rea credință. Trebuie să fie dar bineînțeles că dacă recurg la aceste statistici, ce-mi par alese pe sprinceană, resping în același timp ca neîntemeiate toate comentariile, calculele, deducerile și concluziile ce le trage autorul [...] De altfel, cum spune, în 1849, un cunoscător profund al Moldovei și al oamenilor ei politici, de acord întru aceasta cu toți scriitorii din acea epocă: „catagrafia nu s-a făcut niciodată mai mult peste marginile prescrise de trebuințele fiscului” (Nicolae Șutu, *Notiții statistice asupra Moldaviei*, Iași 1852, p. 54). Iar în altă parte: „nedeplinitatea lucrărilor catagrafice încurajează întrebuițarea deosebitelor mijloace de a scăpa de înscriere” (*Ibidem*, p. 56 n). Mai mult, într-o scrisoare ulterioară, publicată în *Analele Academiei Române, Memoriile secției istorice*, vol. XXXII, același autor, Radu Rosetti, a stigmatizat, fie și indirect, cele scrise de el, cu privire la statistica inițială din 1803⁵. Dacă însă m-am servit de statisticile în chestie, cu toată imperfecția și puțină crezare ce le putem da ca material statistic, e că sunt documente oficiale, de o autenticitate necontestată, cu cât cifra reală a populației evreiești, din epocile respective, nu mă preocupă în lucrarea în față. [...]

Dorința de a atrage pe evrei din țările străine se manifestă prin favorurile și scutiile ce se încuviințară atât indivizilor cât și obștiilor, fără a mai vorbi de ruptoarea ce se făcea cu comunitățile pentru plata birului. Astfel, Constantin Mavrocordat da, în 1742, un hrisov „pentru acest neguțitor străin, din țara leșească, anume Avram, care neguțitor aducând marfă scumpă, neguțitorind la Olanda, și poftind Domnia Me a veni și alți, orcâți de mulți neguțitori ca acești să afle la țara aceasta ca acest fel de oamni cu marfă scumpă” – îl scutește de bir (N. Iorga, *Studii și Documente*, VI, p. 295, No. 604). Într-un alt hrisov din 29 iulie, al aceluiași an, Vodă scrie: „La Radu Vel Spatar pentru doi jidovi Avram și Boroh, ci-au venit din raiaoa Hotinului și să cer ca să margă la târgu la Bacău: să dea dumnealui poronca târgoveților să-i lase să-și facă casă la târgu pe locul domnesc, unde le va plăce și în cislă cu târgoveții să nu fie amestecat”. Accesor doi evrei Vodă le încuviințează cele mai multe scuturi și le dă o carte „de apărare, cai de olacu sau căruțele lor posvoz să nu facă; despre toți să aibă a să apăra” (*Ibidem*, p. 381, Nr. 1292 și 1293.) [...]

Dr. E. Schwarzfeld, Din istoria evreilor, Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și târgușoarelor în Moldova. București, Editura Uniunii Evreilor Pământeni, 1914, p. 17-20.

¹ Referire la lucrarea *La Roumanie et les Juifs*, analizată în document.

² Asupra Sloboziiilor vezi: V.A. Urechia, *Notițe despre Slobozii* în *Analele Academiei Române, Secția de Științe Istorice*, IX, și Radu Rosetti, *Pământul, Sătenii și Stăpânii în Moldova*, I, p. 292-296.

³ Vezi J. Brociner, *Chestiunea Israelitilor Romani*, doc. 368.

De asemenea E. Schwarzfeld a criticat în „Egalitatea”, An XXII, nr. 9 și 10 din 4 și 11 martie 1911, susținerile antisemite ale lui Verax. Vezi documentul de mai sus.

⁴ Verax, *Ibidem*.

⁵ *Analele Academiei Române, Memoriile Secției Istorice*, Seria II, vol. XXXII, an 1909-1910, p. 634-637.

Râmnicu Vâlcea, 1915, octombrie 11. Situația singurului evreu
împământenit în județ

R. Vâlcea, 10 octombrie 1915

D-lui H. Mendel,
Craiova
Președintele Uniunii Evreilor Pământeni
Secția Craiova

Am primit onorata [Dumneavoastră adresă] din 2 oct. la care am onoare a vă răspunde că cercetând dacă sunt evrei împământeniți în județul nostru, din nefericire în tot județul nostru nu este împământenit decât fiul meu David Rubinstein, inginer de mine, la anul 1914 a fost promulgată legea la 17 ianuarie 1914 și ultima votare în Senat la 19 decembrie 1913, publicată în Monitorul Oficial nr. 236 din 22 ianuarie 1914. Nu a ocupat slujbă la stat până acum. Este sublocotenent în rezervă la Reg. 42 Infanterie. Înainte de împământenire a fost supus român, atât dânsul cât și eu ca părinte nu am fost niciodată supuși străini. Acestea sunt informațiile pe care vi le-am putut da .

Cu toată stima,

Adolf Rubinstein

ACIER, Fond VI, ds. 141, f. 169

București, 1915, decembrie 11. Lege pentru împământenirea cu
dispensă de stagiul a dr. Alois Zusman

Raport și proiect de lege

Domnilor deputați,

Cu Mesajul regal nr. 6789 din 12 decembrie 1913 d. ministru de Justiție a prezentat onor. Camere proiectul de lege prin care, în virtutea art 7, § II. b. din Constituțiune, se acordă d-lui Alois Zusman, domiciliat în comuna București, județul Ilfov, împământenirea cu dispensă de stagiul.

Comisiunea d-voastră de indigenate, întrunindu-se în număr regulamentar, sub președinția d-lui Romanescu N., în ședința de la 11 decembrie 1915, a admis acest proiect de lege.

Din actele aflate la dosar rezultă:

Că s-a născut în orașul Iași, în anul 1890, martie 25, din părinții Aron L. Zusman și soția sa Betty, de religie mozaică;

Prin *Monitorul Oficial* nr. 248 din 1 februarie 1904, pagina 8732, se constată că tatăl său A. Zusman, doctor în medicină din București, a obținut împământenirea;

Prin certificatul nr. 1469 din 20 septembrie 1912 al facultății de medicină din București, se constată că a fost student al acestei facultăți, iar în prezent doctor în medicină;

Printr-un certificat, subsemnat de mai mulți cetățeni și proprietari din Capitală, se constată că d. Alois Zusman locuiește în București, are bune purtări în societate și nu a fost niciodată supus judecății pentru vreun fapt pedepsit de lege;

Prin ordinul de chemare nr. 26 din 1912 al capului biroului de recrutare din București se constată că a făcut serviciul militar în țară, clasa anului 1912, iar prin ordinul de mobilizare nr. 484 din 29 august 1913 se constată că a făcut toată campania din 1913 și în urmă a fost demobilizat pe ziua de 29 august 1913;

Prin adresa nr. 14.239 din 4 decembrie 1915, către președinția Adunării Deputaților, se constată că actualmente se află sub arme ca medic-plutonier al arsenalului armatei.

Față cu aceste constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui Alois Zusman, de a i se acorda împământenirea cu dispensă de stagiul, ca unul ce îndeplinește condițiunile art 7, § II, lit. b din Constituțiune, și prin subsemnatul raportor, se supune deliberărilor d-voastre următorul

Proiect de lege

Art unic. – În virtutea art 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă d-lui Alois Zusman, domiciliat în comuna București, județul Ilfov, împământenirea cu dispensă de stagiul.

Raportor, C. Iarca.

- După adoptarea luării în considerațiune și votarea articolului unic, se pune la vot cu bile proiectul de lege în total și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votanți.....	70
Majoritate regulamentară.....	49
Bile albe.....	68
Bile negre.....	2

D. I. Th. Florescu, vicepreședintele Adunării: Adunarea a adoptat proiectul de lege.

MO Dezbateri parlamentare, nr. 41 din 12 februarie 1916, p. 333.

**București, 1916, ianuarie 6-7. Documente adoptate de
Congresul Uniunii Evreilor Pământeni**

Moțiune

Delegații evreilor pământeni întruniți în al 7-lea congres anual în București în zilele de 6 și 7 ianuarie 1916,

Ascultând raportul asupra situațiunei în 1915, își exprimă regretul că, deși Uniunea, spre a accentua unanimitatea țării pentru realizarea marilor sale aspirațiuni, a suspendat acțiunea de revendicare a drepturilor ce se cuvin evreilor pământeni, aceștia au avut totuși de îndurat numeroase prigoniri și profunde jigniri morale precum: legea pentru controlul străinilor; alungarea evreilor de la frontieră; goanele de la sate; greutatea ce se fac cu eliberarea pașapoartelor; regimul de excepție la care sunt supuși în armată și tot felul de măsuri administrative vexatorii.

Congresul reamintește că evreii au vărsat sângele pentru independența țării, că și-au dat tributul pentru mărirea României de astăzi și declară că sunt gata cu același avânt să facă toate jertfele reclamate pentru realizarea marilor aspirațiuni ale țării.

Congresul, în așteptarea vremurilor normale, își exprimă credința că țara în care își pune toată încrederea va da chestiunii evreiești soluțiunea ce se impune și de interesele superioare ale țării și de dreptatea cauzei lor, hotărând încetățenirea evreilor pământeni.

Congresul dă deplina lui aprobare și încuviințează publicarea textului moțiunii în principalele cotidiene din Capitală.

Rezoluție

Congresul Uniunii Evreilor Pământeni, întrunit la București în zilele de 6 și 7 ianuarie c., adresează întregii populațiuni evreiești pământene un apel stăruitor ca să dea Uniunii sprijinul de care are nevoie, prin înscrierea tuturor ca membri ai mișcării.

Congresul, considerând că deoarece numai prin acțiunea organizată și metodică a Uniunii se va putea atinge scopul urmărit, se adresează evreilor pământeni cu chemarea ca nici unul din ei să nu stea departe de Uniune.

Congresul, luând apoi în cercetare referatul [Congresului], se declară de acord cu programul de acțiune propus și însărcinează Reprezentanța ca, la momentul oportun, să ia măsurile ce va crede de cuviință pentru aducerea lui la îndeplinire.

Votarea acestei rezoluțiuni va da Reprezentanței putința de a lucra, imediat după reluarea vieții normale, potrivit necesităților momentului și programului schițat în referatul de față.

UEP – Reprezentanța Uniunii. Procesul Verbal al Congresului UEP ținut la București în zilele de 6 și 7 ianuarie 1916. Buc., Tip. Progresul, 1916, p. 31-32, 38-39.

București, 1916, februarie 17. Adunarea Deputaților dezbate proiectul de lege privitor la încetățenirea lui Bernhard Stambler

Se dă citire următorului raport și proiect de lege:

Domnilor deputați,

Cu mesajul regal no. 151 din 23 ianuarie 1915 d. ministru de Justiție a prezentat onor. Camere legea, votată de Senat, prin care, în virtutea art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, se acordă împământenirea cu dispensă de stagiul d-lui Bernhard Stambler, domiciliat în comuna București, județul Ilfov.

Comisiunea d-voastră de indigenate, întrunindu-se în număr regulamentar, sub președinția d-lui Romanescu, în ședința de la 17 februarie 1915, a admis acest proiect de lege.

Din actele aflate la dosar rezultă:

Că s-a născut în comuna Piatra, județul Neamț, la 3 septembrie 1836, din părinți de religie mozaică;

Prin certificatul no. 7249 din 1 noiembrie 1912 al prefecturii județului Neamț, se constată că atât decedatul său părinte Șahme Stambler, cât și petiționarul Bernhard Stambler nu s-au bucurat niciodată de vreo protecțiune străină;

Că a satisfăcut legea recrutării în țară, făcând serviciul militar în regimentul 4 Ilfov no 21, clasa anului 1910;

Că a absolvit cursul superior de liceu, secția clasică-modernă, în Piatra Neamț;

Că a obținut diploma secțiunii economice și financiare a Școlii libere de științe politice din Paris;

Că „Șaim Țăgrădeanu”, părintele petiționarului, este una și aceeași persoană cu „Șahme Stambler”;

Prin certificatele primăriei urbei Piatra, județul Neamț, no. 2108 din 23 martie 1912 și 6800 din 22 octombrie 1912, se constată că a locuit în acest oraș și se bucură de o bună reputațiune în societate.

Față cu aceste constatări, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui Bernhard Stambler, de a i se acorda împământenirea cu dispensă de stagiul, ca unul ce îndeplinește condițiunile art. 7, § II, lit. b din Constituțiune, și prin subsemnatul raportor, se supune deliberărilor d-voastre următoarea lege.

Raportor, St Filipescu

Lege

Art. Unic. – În virtutea art. 7 § II, lit. b din Constituțiune, se acordă dlui Bernhard Stambler, domiciliat în comuna București, județul Ilfov, împământenirea cu dispensă de stagiul.

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 21 decembrie 1913 și s-a adoptat cu majoritate de treizeci și două voturi, contra zece.

Președinte, Ion N. Lahovari (L.S.S.)

Secretar, A.D. Râșcanu

După adoptarea luării în considerațiune și votarea articolului unic, se pune la vot cu bile proiectul de lege în total și rezultatul scrutinului este cel următor:

Votați.....	67
Majoritate regulamentară.....	49
Bile albe.....	65
Bile negre.....	2

D. I. Th. Florescu, vicepreședintele Adunării: Adunarea a adoptat proiectul de lege...

MO-AD, nr. ??? din 17 februarie 1916, f. 334.

398

București, 1916, martie 10. Dezbaterea legii pentru naturalizarea, cu dispensă de stagiul, a industriașului Samoil Filderman. Legea este adoptată în unanimitate

Senatul

Sesiunea ordinară (prelungită) 1915-1916

Domnilor senatori,

Comisiunea de indigenate, întrunindu-se în ziua de 10 martie 1916, în majoritate de 4 membri, și a nume d-nii: C. Nacu, C.B. Pennescu și D. Șuculescu, sub președinția d-lui dr. C. Cantacuzino, a luat în cercetare proiectul de lege, adus în deliberarea Senatului cu Mesajul regal no. 3883 de la 14 mai 1913, prin care se acordă împământanire cu dispensă de stagiul d-lui Samoil Filderman, în virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituție...

Din cercetarea actelor aflate la dosarul respectiv comisiunea a constatat:

Că petiționarul s-a născut în orașul Focșani, județul Putna, în anul 1857, luna decembrie, din părinții Mendel și soția sa Reisa Filderman, de religie mozaică;

Că nici părintele său, Mendel Filderman, nici petiționarul Samoil Filderman nu s-au bucurat nici unul nici altul de vreo protecție străină;

Că este de profesiune industriaș, având în Bacău două fabrici de pielărie în care lucrează cam 200 lucrători și care se bucură de avantaje acordate pentru încurajarea industriei naționale;

Că se bucură de o bună purtare în societate.

În fața acestor constatări și având în vedere că dl. Samoil Filderman se găsește în condițiile § II, lit. a sub art. 7 din Constituție, comisiunea, în unanimitatea membrilor prezenți, a admis cererea d-lui Samoil Filderman și, prin subsemnatul raportor, vă roagă să binevoiți a vota următorul

Proiect de lege

Art. Unic. – În virtutea art. 7, § II, lit. a din Constituție, se acordă d-lui Samoil Filderman, domiciliat în comuna Bacău, județul Bacău, împământanirea cu dispensă de stagiul.

Raportor, C.B. Pennescu

AIN Bacău, Fond Filderman, ds. 1/1887-1944, f. 6.

București, 1911-1916. Evoluția organizatorică a Uniunii Evreilor Pământeni

Lista secțiunilor existente la sfârșitul anului 1911: București, Iași, Craiova, Galați, Brăila, Câmpina, T. Severin, Pitești, Ploiești, Călărași, Focșani, Roman, Vaslui, Bacău, Piatra Neamț, Fălțiceni, Dorohoi, Huși, Hârlău, Slatina, Panciu, Oltenița, Berești, Băcești, Găești (total, 25).

Lista secțiunilor existente la sfârșitul anului 1912: Bacău, Bârlad, Băcești, Berești, Botoșani, Brăila, Bucecea, București, Buhuși, Burdujeni, Buzău, Călărași, Câmpina, Constanța, Craiova, Darabani, Dorohoi, Drăgășani, Fălțiceni, Focșani, Frumușica, Galați, Găești, Hârlău, Herța, Huși, Iași, Ivești, Lespezi, Mihăileni, Moinești, Negrești, Oltenița, Panciu, Pașcani, Piatra Neamț, Pitești, Ploiești, Puești, Roman, R. Vâlcea, Săveni, Slatina, Ștefănești, Sulița, Tg. Frumos, Tg. Neamț, Tecuci, Tulcea, T. Severin, Vaslui (total, 51).

Lista secțiunilor existente la sfârșitul anului 1914: Adjud, Bacău, Băcești, Bârlad, Bivolari, Botoșani, Bozieni, Brăila, Broșteni, Bucecea, București, Buhuși, Bujor, Burdujeni, Buzău, Calafat, Călărași, Câmpina, Caracal, Codăești, Constanța, Corabia, Craiova, Dămieniști, Darabani, Dorna, Drăgășani, Fălțiceni, Focșani, Frumușica, Găești, Galați, Giurgiu, Gloduri, Hangu, Hârlău, Herța, Huși, Iași, Ivești, Lespezi, Mihăileni, Moinești, Nămolosa, Negrești, Odobești, Oltenița, Panciu, Pașcani, P. Neamț, Pitești, Ploiești, Plopana, Podu Iloaiei, Podu Turcului, Puiești, Răcăciuni, Rădăuți, Răducăneni, R. Sărat, R. Vâlcea, Roman, Săveni, Sculeni, Slatina, Stănișești, Sulina, Sulița, Ștefănești, Tecuci, Târgoviște, Tg. Frumos, Tg. Neamț, Tg. Ocna, Tulcea, T. Măgurele, T. Severin, Țigănași, Urziceni, Vaslui (total, 80).

Raportul CC al UEP asupra activității sale pe anii 1913-1914, Buc., Tip. „Progresul”, 1914, p. 84-85.

Lista secțiunilor existente la sfârșitul anului 1916: Adjud, Bacău, Băcești, Bârlad, Berești, Bivolari, Botoșani, Bozieni, Brăila, Broșteni, Bucecea, București, Buhuși, Bujor, Burdujeni, Buzău, Căiuț, Calafat, Călărași, Călărași Todireni, Câmpina, Caracal, Codăești, Constanța, Corabia, Craiova, Dămieniști, Darabani, Dorna, Dorohoi, Drăgășani, Fălțiceni, Focșani, Frumușica, Găești, Galați, Giurgiu, Gloduri, Hangu, Hârlău, Herța, Huși, Iași, Ivești, Lespezi, Mihăileni, Moinești, Nămolosa, Negrești, Odobești, Oltenița, Panciu, Parincea, Pașcani, Piatra Neamț, Pitești, Ploiești, Plopana, Podu Iloaiei, Podu Turcului, Puiești, Răcăciuni, Rădăuți, Răducăneni, R. Sărat, R. Vâlcea, Roman, Săscut, Săveni, Sculeni, Slatina, Stănișești, Sulina, Sulița, Ștefănești, Tecuci, Târgoviște, Tg. Frumos, Tg. Neamț, Tg. Ocna, Tulcea, T. Măgurele, Turnu Severin, Țigănași, Urziceni, Valea Rea, Vaslui (total, 87).

ACIER, Fond VI, ds. 271/1916, f. 210.

Iași, 1917, iunie 10. Declarația lui Take Ionescu în Parlament în legătură cu soluționarea situației juridice a populației evreiești

Take Ionescu, ministru fără portofoliu: [...] Pentru nici un om cu minte nu era posibil ca noi să alipim provincii unde găseam evrei pe care trebuia să-i facem cetățeni români, evrei care s-ar fi bătut sub steagul vrăjmaș, și să rămână străini, la noi în țară, evreii noștri, dintre care unii s-ar fi bătut sub steagul nostru. Asemenea concepție nu o poate admite nimeni. De aceea al patrulea punct la care a trebuit să ne oprim a fost rezolvarea chestiunii evreiești, rezolvare largă, completă, fără restricții, fără cutiuțe, fără rezerve, într-un spirit cinstit, cum trebuie să facă o țară care și-a dat cuvântul și ține să-l respecte [...]

A.C. Cuza: Ați întrebat țara?

V.G. Morțun, președintele Adunării: D-le Cuza, dacă mai întrerupeți vă chem la ordine.

A.C. Cuza: Când se afirmă asemenea lucruri în Parlament nu ai voie să chemi la ordine dacă se protestează.

V.G. Morțun: Voi pune la vot chemarea d-voastră la ordine dacă mai întrerupeți.

A.C. Cuza: Eu nu sunt Moki Fischer!

Take Ionescu: Nu de teama întreruperii ori a propagandei d-tale voi avea lașitatea morală să nu aduc aici la tribună un lucru care este sigur, pe care nici d-ta, nici nimeni, nici nimic nu-l poate împiedica, căci atunci când a vorbit un guvern a două partide și un Rege, onoarea României este angajată. Cuvântul României va fi respectat.

Am adus într-adins la tribună această chestiune, pentru că vreau să se știe de către evreii de pretutindeni că dacă era firesc și legitim ca să agite în contra noastră această chestiune când noi nu eram hotărâți, de aici înainte a o agita împotriva noastră este un act și inutil și nedrept.

Nedrept, pentru că numai acordarea drepturilor nu rezolvă o chestiune ca aceasta. Când vor fi evreii cetățeni ca și noi, noi nu vrem să fie cetățeni cu suflet străin, iar noi frați cu ei cu suflet dușman. Nu, va trebui o a doua operă, aceea socială, opera fraternizării, și această operă se va face cu atât mai bine cu cât străinătatea se va amesteca mai puțin în această chestiune în care ne-am spus cuvântul definitiv. Eu unul nu voi dezarma până când nu se va rezolva cum am spus că trebuie să se rezolve chestia evreiască.

A.C. Cuza: Îți dau întâlnire.

Take Ionescu: Ah! D-le Cuza, ce puțină minte crezi că are acest popor, când îți închipuiești d-ta că se va întâmpla altfel!

Eu pricep, evident, că rezolvarea chestiunii acesteia reprezintă pentru d-ta o expropriere, și încă fără indemnizare¹ [...]

¹ În aceeași problemă senatorul C.G. Dissescu declara:

„Sunt două chestiuni mari care, deși nu sunt cuprinse în legea ce discutăm [Revizuirea Constituției], sunt însă la ordinea zilei...: chestia evreilor și chestia bisericească.

În prima chestiune, pe la finele lui aprilie am scris o scrisoare lui Take Ionescu, atunci ministru de Externe. Îi spuneam că, serviciul militar fiind național și onorific, trebuiau naturalizați toți străinii mobilizați: nu poți cere viața pentru România celui care nu este român. Din punctul de vedere internațional, art. 7 din Constituție trebuie revizuit dând în competența Curții de Casație dreptul de a naturaliza pe toți străinii care îndeplinesc condițiile ce vom prevedea într-o anumită lege specială.

Cu chipul acesta vom respinge și naturalizarea în masă, ceea ce ar fi un pericol, și naturalizarea individuală prin lege, măsură exclusivistă și de o rigurozitate care merge până la tăgada de dreptate.

Naturalizarea este chestie de statut civil și politic, de competența puterii judecătorești.

Cu chipul acesta vom înlătura orice conflict de ordine internațională”. (MOS., nr. 21, 21 august 1917, ședința din 16 iunie 1917, p. 215.)

401

Iași, 1917, mai. Uniunea Evreilor Pământeni solicită să se ia în discuție soluționarea democratică a situației juridice a populației evreiești, în contextul reformelor politico-sociale ale societății românești postbelice

Memoriu

Prezentat Primului Ministru al României și președinților Camerei și Senatului
în mai 1917

Ne luasem angajamentul, la izbucnirea războiului mondial, și l-am repetat la intrarea noastră în acțiune (atât prin ziarul nostru „Înfrățirea”, cât și prin viu grai la audiențele ce ni s-au acordat de către unii domni miniștri), ca să nu atingem chestia evreiască până după reîntoarcerea vremurilor normale.

Acest angajament l-am luat concomitent cu hotărârea guvernului țării de a amâna rezolvarea problemelor proiectate pentru dezlegarea chestiunii agrare și introducerea votului obștesc tot pentru timpurile normale.

Acum, deși nu suntem încă în timpurile normale, vedem că Parlamentul este convocat pentru a înfăptui marile reforme care vor schimba fața politică și economică a României.

Astfel stând lucrurile, credem că ne este permis, ba chiar ni se impune, ca să intervenim la Capul Statului, la Guvern și la Corpurile Legiuitoare, ca, odată cu dezlegarea marilor probleme, să fie dezlegată și nenorocita noastră cauză: chestia evreiască [...]

Ne adresăm Înalțului Guvern și Corpurilor Legiuitoare cu rugămintea să asculte glasul unei populațiuni de peste 200.000 de suflete, care, deși pământeană de veacuri, este pe nedrept considerată ca străină, și tratată ca atare, aplicându-i-se toate restricțiile care privesc numai pe adevărații străini; ba mai mult decât atâta: toate legile și dispozițiile ce s-au făurit, mai cu seamă de două decenii încoace, și îndeosebi de la izbucnirea războiului mondial, și apoi de la războiul nostru, au fost îndreptate pe nedrept contra noastră, mai ales contra noastră a evreilor pământeni, în loc să fie aplicate contra adevăraților străini supuși

altor state organizate. Aceste măsuri au avut și au de efect să ne creeze o situație imposibilă, premergătoare nimicirii noastre desăvârșite [...]

Dar noi nu suntem străini. Am fost de veacuri așezați aici, socotiți apoi ca pământeni și tratați ca atare. Hrisoave ale vechilor Domni, acte oficiale de pe vremuri, statistici, legi și regulamente, atât mai vechi cât și din timpuri mai apropiate (de la 1860 încoace), ne-au pus în rândul pământenilor, deși fără drepturi politice, dar într-o largă deosebire de al străinilor propriu ziși.

Am avut de veacuri privilegii, ca pământeni, să constituim comunități și să avem organizațiile noastre separate și distincte de cele ale străinilor și chiar de ale evreilor străini¹ [...]

În adevăr, dacă după revizuirea art. 7 și legea de naturalizare care va urma curând vom compara starea trecută a evreilor cu starea lor nouă se vor constata deosebiri însemnate în folosul lor.

Vor fi trei feluri de evrei: străini, *supuși români* și cetățeni.

Sub regimul nou vor avea, înainte de toate, orice drepturi ce au străinii îndeobște. Vor avea mai mult ca străinii și [asemeni cu – n.n.] *supușii români* dreptul de a sluji în armată și în garda națională, dreptul de a cumpăra imobile sau pământuri în orașe, dreptul de a fi avocați și a face parte din juriile de expropriere din orașe, de a exercita liber orice meserie și orice profesie.

Cât despre evreii declarați cetățeni, nu va fi nici o deosebire între dâșii și ceilalți cetățeni.

În afară de aceasta, Guvernul, prin organul Ministerului de Externe, a dat o circulară către reprezentanții României în străinătate, publicată în Monitorul Oficial nr. 32 din 9/22 februarie 1880, prin care își lua angajamentul ca „toți israeliții aflători în țară vor avea, sub punctul de vedere al dreptului civil și privat și conform legii fundamentale, o poziție juridică asigurată, fără să aibă a se teme că vor fi supuși unor măsuri administrative arbitrare, sau unor legi excepționale pentru cauză de origine sau religie“.

Dar și Înalta noastră Curte de Casație (într-o speță unde era de aplicat legea din 20 august 1864), prin decizia din 28 octombrie 1897, glăsuiește, în ceea ce ne privește, astfel:

„Considerând că chiar din intitulatul legii pentru dreptul străinilor de a cumpăra imobile rezultă evident că legea din 1864 vizează numai pe străinii aparținând altor state, cărora le acordă dreptul de a cumpăra imobile în România sub condiția reciprocității.

Considerând că *israeliții pământeni*, deși nu se bucură de drepturile politice, dar nu este mai puțin adevărat că ei *nu pot fi considerați ca străini* în înțelesul strict al cuvântului, căci străini sunt aceia care aparțin unui stat organizat politic, se bucură de toate drepturile în general, fie civile, fie politice în acel stat.

Considerând, în fine, că legea din 1864 nu face nici o mențiune în privința drepturilor evreilor de a cumpăra imobile urbane, prin urmare trebuie să considerăm că situația lor rămâne aceeași cum era regulată de legile și regulamentele anterioare”² [...]

Și toate aceste restricții ni s-au aplicat numai și numai fiindcă suntem evrei și ca atare considerați ca străini, deși suntem pământeni. Este drept că în legea meseriilor, ca și în legea industriei – astăzi în vigoare – după intervenția UEP la răposatul întru fericire Marele Rege Carol și la domnii miniștri de resort, s-a introdus o temperanță care a avut de efect salvarea unui mare număr de muncitori și funcționari industriali, care prin proiectele de legi respective erau eliminați de la dreptul de muncă, drept recunoscut tuturor, pe tot globul pământesc³.

Dar o stare de lucruri cu deosebire dureroasă și jignitoare este aceea a soldaților evrei. Soldații evrei pământeni sunt bănuți, supravegheați ca elemente suspecte și tratați în consecință⁴.

Explicația acestei mari nedreptăți, acestei coborâri vădite care jignește întreaga populație evreiască, ca și pe toți oamenii dreți din această țară, o găsim în ordine speciale ce se dau de către autoritățile în drept în această privință [...]

Este timpul ca nedreptatea ce s-a făcut și se face cu noi să înceteze. Marele război ce se duce acum este un război contra nedreptății și [pentru] întronarea libertății, dreptății și civilizației și nu credem că numai noi, evreii pământeni din România, am fi cei mai păcătoși de pe fața pământului, pentru ca față de noi să continue a domni ura și nedreptatea dusă până la extrem.

Am suferit de ajuns, și cele ce preced sunt abia o verigă din lanțul suferințelor noastre.

Este timpul, este drept, ca odată cu marile reforme sociale ce se înfăptuiesc, odată cu marile prefaceri ce vor urma pentru fericirea întregii țări, chestia evreiască din România să fie pe deplin dezlegată în interesul superior al țării, care va trebui să apară ca o țară civilizată în concertul tuturor statelor mondiale [...]

În numele Comitetului Central al Uniunii Evreilor Pământeni,

(ss.) M. Wachtel, I. Negreanu

Acte și documente în chestiunea evreiască. Memoriu prezentat de UEP guvernului și Corpurilor legiuitoare la Iași în luna mai 1917 f.e., f.a., p. 11-32.

¹ În continuare sunt reamintite acte oficiale ale domnitorului Principatelor Române, care recunoaște calitatea de evreu pământean, prezentate în special în lucrarea lui J.B. Brociner. (Vezi doc. 368.)

² Legea comunală din aprilie 1864, prin art. 26, recunoaște israeliților pământeni anumite drepturi comunale.

³ Vezi doc. 456.

⁴ W. Filderman, Adevărul asupra problemei evreiești..., p. XIV-XV.

402

Iași, 1918, iunie. Scrisoare a Uniunii Evreilor Pământeni adresată Președinției Consiliului de Miniștri în legătură cu emanciparea evreilor

Domnule Prim-Ministru,

Cu prilejul audienței pe care ați acordat-o delegației noastre, ne-am format convingerea îmbucurătoare că guvernul d-voastre e hotărât să asculte cu bunăvoință doleanțele Uniunii Evreilor Pământeni, care – ca reprezentantă a acestora – are datoria să facă toate eforturile ca să obțină emanciparea definitivă și integrală a evreilor.

Aceasta cu atât mai mult acum, când, după prefacerile sociale adânci pe care le va aduce după sine războiul, nu se mai poate concepe ca oameni care sunt supuși tuturor îndatoririlor să fie totuși considerați ca străini.

Acest lucru l-au recunoscut și M.S. Regele în răspunsul dat în aprilie 1917 delegației Evreilor Pământeni, și d-nii I.I.C. Brătianu și Take Ionescu în ședințele Parlamentului din 10 și 13 iunie 1917, când au declarat în numele guvernului că vor da chestiei evreiești o „*rezolvare largă, complectă, fără restricțiuni, fără condiții, fără rezerve, într-un spirit cinstit, cum trebuie să facă o țară care și-a dat cuvântul și ține să-l respecte*”¹.

O asemenea rezolvare, care să cuprindă pe toți evreii pământeni fără protecție, nu se poate obține prin emancipare pe categorii și condiționată de acte. Căci vor rămâne în afară mulți care nu intră în categoriile admise și alți mulți care nu vor putea satisface condițiile cerute.

Pretutindeni, în întreaga lume civilizată – până și acum în Rusia, unde sunt 7 milioane de evrei – chestia s-a rezolvat în bloc și în mod automat, fără categorii, fără condiții și fără acte. În 24 ore după decretarea legii, chestia a și fost rezolvată.

Nu se poate presupune că poporul român ar fi o excepție în întreaga omenire, nici că evreii români ar fi altfel decât cei de aiurea și că ar trebui pentru dânsii un regim special, cu o procedură grea și târăgânătoare. Oricâtă bunăvoință s-ar pune la aplicarea legii, această procedură va lăsa fatalmente deschisă chestia, cu tot complexul ei de șicane, abuzuri administrative, agitații și lupte atât de dăunătoare intereselor mari ale țării, atât înăuntru cât și în afară.

De aceea vă rugăm, domnule Prim Ministru, în numele populației evreiești, care crede că de pe urma atâtor suferinți are, în sfârșit, și ea drept la o viață adevărat omenească, să faceți actul de dreptate care i se cuvine.

Nu se poate alege din sânul unei întregi populațiuni categorii care merită mai mult și altele care merită mai puțin deplinătatea drepturilor politice, drepturi care, în faza actuală a gândirii universale, se confundă cu însăși drepturile omenești cele mai elementare. Iar prin faptul că, după emanciparea unei părți a evreilor, numărul nemulțumiților s-ar micșora, nemulțumirea n-ar deveni mai mică: dimpotrivă, ea s-ar intensifica, întrucât celor jertfiți nedreptatea le-ar apărea și mai mare și mai insuportabilă decât până acum.

Nu se poate face deosebire între cei care au fost mobilizați și cei care n-au fost mobilizați, cei dintâi nu se pot considera ca reprezentându-se numai pe sine, ci întreaga colectivitate a evreilor. Ei au luptat și mulți dintre ei au murit ca evrei români luați ca atare din mijlocul populației evreo-românești.

Luându-se drept criteriu participarea la războiul din 1916, ar rămâne nedreptățiți cei care, deși mobilizați în 1913, în interval au împlinit limita de vârstă și n-au mai fost mobilizați; cei care, deși s-au prezentat la mobilizare, au fost lăsați la vatră pentru motive legale și n-au luat parte la război, precum și cei care, deși făcuseră armata, n-au fost chemați pentru că contingentele lor n-au fost mobilizate.

Dacă s-ar naturaliza toți aceia care au servit sub drapel, cum a declarat dl. ministru C.C. Arion în presa ieșeană, nedreptatea rămâne aceeași pentru toți aceia care au fost scutiți de serviciul militar, fără ca prin aceasta să se puie într-o situație de inferioritate.

Și apoi, este oare admisibil ca în aceeași familie unii membrii să fie proclamați cetățeni, iar alții să rămâie și pe viitor lipsiți de cele mai elementare drepturi omenești? Întrucât este mai justificată încetățenirea de drept a femeii mobilizatului – indiferent de

locul nașterii sale și al părinților ei, față de părinții mobilizatului, sacrificiul cărora este tot așa de mare ca și cel al soției?

Nu se poate concepe ca unii să fie dezrobiți, iar alții să rămâie în starea de până acum, căci aceleași argumente militează pentru toți sau contra tuturor. Cum calitatea de cetățean, oricât de înaltă ar fi prin valoarea ei morală, este în același timp și atributul cel mai elementar al omului, de vreme ce ea nu este refuzată nicăieri în lume nimănui; cum evreii români sunt singurii oameni din lumea întreagă caracterizați prin însușirea aceasta negativă de necetățeni – socotim inadmisibil ca unii din ei să fie și pe viitor menținuți în această situație².

Singura soluție dreaptă și echitabilă este deci împământenirea tuturor evreilor născuți sau domiciliați în țară și care declară că nu sunt supuși altui stat.

S-ar părea că toate neajunsurile pe care le implică prima categorie se remediază prin admiterea și a unei a doua categorii: de acelor născuți și stabiliți în țară, din părinți născuți în țară.

Credem, dimpotrivă, că formularea acestor condiții constituie o enormă îngreunare a soluției chestiei evreiești. Din experiența pe care o avem din legăturile noastre în timp de decenii cu evreii pământeni și cu ocazia aplicării diferitelor legi restrictive, am dobândit convingerea că marea majoritate a evreilor în această categorie nu vor putea aduce acte, nu numai ale părinților lor, dar nici măcar ale lor proprii.

De fapt nici unul din oamenii maturi de azi ai căror părinți s-au născut înainte de 1866 nu vor putea aduce dovada nașterii părinților lor, mai cu seamă a celor morți, cu atât mai puțin a celor morți înainte de 1866. Dar nici cei mai tineri nu o vor putea face, pentru că în orașele mici și târgușoare, arhivele au fost multă vreme rău ținute, pe alocurea complet distruse de incendii, inundații, tulburări și – acum în urmă chiar și în unele capitale de județ – de împrejurările create de război [...]

Încât, dacă se menține această formulă se târăgânează la infinit rezolvarea chestiei evreiești – câci ani de zile evreii pământeni, chiar de li s-ar admite dovada cu martori, ar avea să cutreiere țara în lung și în lat în căutarea de acte și de martori, producându-se, astfel, neconținute agitații și frământări dăunătoare dezvoltării pașnice a țării, iar în cele din urmă foarte mulți evrei s-ar vedea excluși de la beneficiul cetățeniei, fie că nu-și vor fi procurat actele cerute, fie că actele procurate vor fi găsite insuficiente.

Astfel, din moment ce s-ar stabili categorii și excepții, ar rămâne neapărat înlăturați un număr – poate chiar foarte însemnat – de locuitori „fără protecție” și copii minori ai acestora, care ar forma din nou o generație întreagă de nedreptățiți și aceștia ar trebui să continue mai departe, în dauna intereselor țării, lupta pentru emancipare. Întreaga chestie ar rămâne deci în picioare și astfel ar rămâne toate neajunsurile de atâtea feluri care au tulburat țara până acum...

...Ne permitem a vă atrage atenția asupra modalităților pe care le socotim cele mai practice pentru a evita, pe cât posibil mai mult, neajunsurile la care ar da loc o emancipare pe categorii și condiționată de acte:

1) Odată cu încetățenirea celor mobilizați, să se declare împământeniți părinții, soțiile și copiii lor minori sau majori; părinții, soțiile și copiii acelorla dintre mobilizați care au fost încetățeniți înainte de război, precum și părinții, văduvele și copiii mobilizaților din aceste două categorii, decedați în timpul războiului.

2) Toți aceia care au satisfăcut legea recrutării să fie scutiți de dovada stabilirii lor în țară precum și de dovada nașterii părinților lor, părinții, soțiile și copiii acestora să fie de

drept încetățeniți; de asemenea, părinții, soțiile și copiii evreilor încetățeniți înainte de război și care n-au fost mobilizați.

3) Cei ai căror părinți născuți înainte de 1866 sunt astăzi decedați să fie scutiți de dovada nașterii părinților lor, care să fie înlocuită cu actul de deces.

4) Cei stabiliți în țară și născuți întâmplător în străinătate din părinți supuși români să fie și ei încetățeniți, după cum și copiii de cetățeni români născuți în străinătate sunt de drept și de fapt români.

5) Dovada nașterii sau decesului, pentru toți interesații, se face cu acte de stare civilă. Dovezile ce vor înlocui lipsa actelor de stare civilă sunt: declarația a doi martori, bărbați sau femei, rude sau nu, despre locul și cât se va putea mai apropiat epoca nașterii.

Tribunalul de notariat, judecătorul de ocol, comisarii de poliție sau primarul comunei, la alegerea părții, vor legaliza această declarație, care se va semna de martori, și dacă vreunul din martori nu va ști sau nu va putea subscrie, se va face mențiune despre aceasta în acel act...

6) În cazul când mobilizatul este dispărut, părinții, soția și copiii săi se vor încetățeni pe baza unei declarațiuni de absență dată de formă și la autoritățile prevăzute la articolul precedent, la un an de la data decretului de trecere a armatei pe picior de pace.

7) Prin stabilirea în țară nu se înțelege că reclamantul locuiește neîntrerupt de la naștere în țară, ci că are sediul principal al locuinței sau afacerilor sale în țară. Această dovadă se va face printr-un certificat liberat de primărie, bursă, percepție, poliție, corporație, cameră de comerț, printr-un act de notorietate conform art. 5 sau prin unul din mijloacele prevăzute de art. 22 din regulamentul pentru controlul străinilor.

8) Cei ce întrunesc condițiunile de naștere și stabilire se prezumă că nu se bucură de nici o protecție străină.

9) Prin părinți născuți în țară se înțelege din tată născut în țară.

10) Toate actele să fie scutite de orice taxe, pentru ca populația nevoiașă care are acum de luptat cu destule greutăți să nu fie împiedicată de a și le procura. Astfel s-a procedat și la emanciparea evreilor algerieni.

11) Eliberarea fără taxe a unor diplome individuale tuturor celor încetățeniți, majori sau minori.

12) În compunerea comisiunilor să figureze și evrei. În orașe cu populație evreiască numeroasă să fie numite două sau mai multe comisii.

13) Nici o deosebire nu se va putea introduce în nici o lege, între cetățenii români, după origina sau religia lor.

14) Principiul acestei legi se va înscrie în Constituție.

Supunându-vă revendicările populației ce reprezentăm, vă rugăm, Domnule Prim Ministru, să binevoiți a le avea în vedere și a le sprijini cu prilejul redactării legii de emancipare a evreilor.

Primiți, vă rugăm, Domnule Prim Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Comitetului Central al UEP

Două memorii în chestiunea evreilor din România, I Adresat Corpurilor legiuitoare. II Înalțului Guvern. MO-AD, nr. 58, 13 aprilie 1918, p. 622-623.

¹ Vezi doc. 400, 401.

² Această situație a fost înlăturată, în principiu, prin adoptarea Constituției din 1923.

Iasi, 1918, august 27. Legea pentru împământenirea „străinilor născuți în țară” – „Legea Marghiloman”

Ferdinand I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate!

Corpurile legiuitoare au votat și adoptat și Noi sancționăm ce urmează:

Lege pentru împământenirea străinilor născuți în țară

Art. 1. – Străinii din România care nu sunt supuși vreunui alt stat, fără distincție de religie, se declară cetățeni români, dacă întrunesc condițiile necesare pentru a face parte din următoarele categorii:

1. Acei care au servit sub drapel în timpul războiului din urmă, fie în serviciul militar activ, fie în serviciul auxiliar.

2. Acei care, stabiliți în România, s-au născut în țară din părinți născuți ei înșiși în țară.

3. Părinții, vădulele și copiii celor căzuți pe câmpul de luptă, precum și ai celor care în serviciile auxiliare au contractat vreo boală și au murit din cauza și în exercițiul datoriei lor, precum și vădulele și copiii celor prevăzuți la paragrafele 1 și 2, care au decedat înainte de a putea fi încetățeniți.

4. Acei care, născuți și stabiliți în țară, au fost mobilizați în campania din 1913 și nu au încetat de a face parte dintr-unul din elementele armatei până la declararea războiului din 1916, deși nu au luat parte la campanie, nefiind chemate elementele din care fac parte.

5. Acei care, născuți și stabiliți în țară, s-au prezentat la mobilizarea din 1916, dar au fost lăsați la vetrele lor pentru cauze bine determinate și indicate în procesele verbale de scutire.

6. Toți cei cărora, aflându-se sub drapel, li s-a acordat împământenirea prin decret sub rezerva ratificării ulterioare a corpurilor legiuitoare.

Se exclud din aceste categorii: a) acei care au suferit o condamnare infamantă pentru crimă; b) acei care au suferit o condamnare definitivă militară contra onoarei; c) falșiți, frauduloșii nereabilitați; d) cei condamnați pentru delictele prevăzute la Codul penal; e) cei care se vor dovedi că au purtat armele contra țării.

7. Soțiile și copiii legitimi minori ai celor ce fac parte din categoriilor de mai sus beneficiază de plin drept de naționalitate română deodată cu soții și părinții lor.

8. De asemenea, soțiile și copiii care vor fi fost minori în momentul încetățenirii celor care au fost încetățeniți înainte de război.

9. Minorii care în timpul războiului au servit de cercetași și au urmat armata română în Moldova vor deveni de plin drept cetățeni români, în urma cererilor lor făcute tribunalului domiciliului, în anul care urmează majoritatea [a fi declarat majoratul] lor. Tribunalul, constatând faptele în prezența ministerului public, va admite cererea.

Părinții și tutorii vor avea dreptul să ceară, fie de la autoritățile militare, fie de la cele școlare, constatarea faptului că fiii lor sau pupiii lor au făcut parte din „Corpul cercetașilor”. Același drept îl vor avea cercetașii ei înșiși.

În acest scop se vor ține registre regulate de autoritățile militare și școlare, în care se vor trece certificatele eliberate.

Art. 2. – Cercetarea și constatarea drepturilor celor care fac parte din categoriile de mai sus se va face de o „Comisie de naturalizare” care va funcționa de la 1 septembrie până la finele lui decembrie 1918 în capitala fiecărui județ și se compune din: primul președinte sau președintele tribunalului; un delegat al Ministerului de Interne; un delegat al Ministerului de Externe; grefierul tribunalului ca secretar.

Prin Decizia Consiliului de Miniștri, acolo unde nevoia se va simți, se vor putea înființa „Comisiuni” cu mai multe secțiuni sau se va putea prelungi termenul de funcționare al unei comisii și peste 30 decembrie 1918.

Art. 3. – Comisia va da o decizie, fie comună asupra mai multor cereri, fie individuală, după cum va fi trebuința, până în termen de o lună de la introducerea cererii. Procurorul tribunalului va avea dreptul să ia cunoștință de cereri, va putea face opoziție, și în acest caz decizia se va da contradictorie, după dezbateri orale sau acte scrise, la alegerea părților care au făcut cererea și care au fost citate pe cale administrativă până în termen de 10 zile de la opoziția procurorului.

Art. 4. – Deciziile comisiei se vor întemeia pe următoarele probe administrate direct înaintea ei: 1) acte scrise ale autorităților respective; 2) proba cu martori conform dreptului comun; 3) acte de stare civilă, sau 4) declarațiile martorilor, atât cât sunt admisibile după art. 33 și 57 ale Codului civil.

Faptul de a fi tras sorți [recrutare pentru serviciul militar] va fi considerat ca o prezumție de naștere în țară și de domiciliu. Comisia nu o va putea înlătura decât în caz când ea va fi combătută de procuror cu dovezi puternice și va avea obligația de a motiva în decizii înlăturarea acestei prezumții.

Art. 5. – Comisia competentă este aceea a domiciliului obișnuit al reclamantului.

Art. 6. – Deciziile comisiei de naturalizare sunt supuse recursului în cauțiune din partea fiecărei părți nemulțumite.

În caz de casare, Curtea de Casație va avea fondul și va da decizia definitivă.

Recursul se va face fie la grefa tribunalului și se va trimite fără întârziere Curții de Casație, fie la grefa Curții de Casație.

Curtea de Casație nu va putea casa pentru violarea sau neaplicarea legii și pentru rea apreciere a actelor și probelor administrative.

Termenul de recurs va fi de 10 zile de la data afișării la primărie, pentru care operație se va dresa un proces verbal.

Art. 7. – În caz de fraudă, procurorul va putea ataca decizia comisiei înaintată Înaltei Curți de Casație într-un termen de 3 luni.

Art. 8. – Îndată ce decizia comisiei de naturalizare sau a Curții de Casație va rămâne definitivă, Ministerul de Justiție va elibera diploma de naturalizare pe baza căreia cel naturalizat va fi înscris într-un registru ținut de tribunalul județului.

De la data acestei înscrieri el va putea exercita toate drepturile sale.

Art. 9. – Acei care nu vor fi introdus cererea lor în timpul funcționării comisiei până la 1.XI.1918 vor avea dreptul de a se adresa tribunalului domiciliului până într-un termen de 5 ani de la promulgarea și publicarea legii de față pentru a cere constatarea drepturilor lor.

Tribunalul va judeca conform dreptului comun, însă de urgență, de față fiind procurorul considerat ca parte în instanță.

Art. 10. – Prin excepție la legea timbrului, cererile de naturalizare sunt supuse la taxa de 5 lei; recursurile în casație la taxa de 50 lei, iar diploma la taxa de 20 lei.

Toată procedura este gratuită.

Art. 11. – Un regulament întocmit în termen de 15 zile de la data promulgării legii va stabili modul de funcționare al Comisiei.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 19 iulie 1918 și s-a adoptat cu majoritate de 84 voturi contra 13.

Președinte, (ss.) C. Meissner
L.S.A.D.

Secretar, (ss.) A. Adamescu

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 24 iulie 1918 și s-a adoptat cu unanimitate de 60 voturi.

Președinte, D. Dobrescu
(L.S.S.)

Secretar, I. Dumitrescu

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul statului și publicată prin Monitorul Oficial.

Dat în Bicz la 27 august 1918
(L.S.St.)

Ferdinand

Președintele Consiliului de Miniștri, A. Marghiloman
Ministrul Justiției, Ion M. Mitileanu
Nr. 2247.^{1,2}

MO, nr. 130, 1(14) septembrie 1918, p. 2095-2096.

¹ Preciziunea termenilor – cerință absolută, mai ales când se definește calitatea juridică a persoanei – nu este respectată. Conceptul este formulat ca: „împământenit”, „încetățenit” sau „naturalizat”. De altfel, decretul [care a devenit lege] a fost abrogat, odată cu toată legislația elaborată în anii 1917-1918, de acțiunile de la București, ocupat de armatele germane, când autoritățile române au revenit în capitala țării. La 19 noiembrie 1918, Consulul francez de la Iași informa pe ministrul său de Externe că „Regele a hotărât să anuleze prin decret-lege toată legislația supusă în ultima vreme Parlamentului (român n.n.) instalat în timpul ocupației germane. Legea naturalizării evreilor este inclusă în această legislație și am recomandat de a face în același timp o declarație care să sublinieze că naturalizarea va fi promulgată imediat ce va fi ales în mod legal Parlamentul.” Brătianu a răspuns că o asemenea declarație va fi publicată, dar ar trebui amânată până la terminarea operațiunilor militare „și aceasta în interesul evreilor”, pentru ca să poată fi împiedicate eventualele pogromuri pe care declarațiile le-ar putea declanșa. Diplomatul francez adaugă că „animozitatea împotriva evreilor este mai violentă ca oricând”. (MAE, vol. 26, f. 34) Apud Carol Iancu, *op. cit.*

² După încheierea armistițiului cu comandamentul german și cel austro-ungar, ale căror armate ocupau o parte a teritoriului românesc, în martie 1918, a fost încheiat așa-numitul „Tratat de Pace de la București”, la 24 aprilie / 7 mai 1918. Acesta cuprindea clauze profund nedrepte în ce privește provinciile românești, dintre care unele, în totalitate sau parțial, rămânneau despărțite de Vechiul Regat, se impuneau obligații financiare mense către germani.

Acest Tratat nedrept, impus de o putere ocupantă, a fost semnat în numele Guvernului Regatului Român, care nu autorizase o asemenea capitulare, de „Ministrul președinte regal d. Alex. Marghiloman, de ministrul de Externe regal, Constantin C. Arion, ministrul plenipotențiar regal Ion N. Papiniu”. Tratatul avea 7 capitole, dintre care cităm: Cap. II. Demobilizarea forțelor militare române; Cap. III. Cesiuni teritoriale; Cap. IV. Despăgubiri de război; Cap. V. Părăsirea teritoriilor ocupate ș.a.

În cap. VII se prevede: „Egala îndreptățire a confesiunilor religioase în România. În România se recunoaște cultului romano-catolic, bulgaro-ortodox, protestant, mahomedan și iudaic aceleași libertăți și aceeași protecțiune legală și administrativă ca și celui româno-ortodox. În deosebi trebuie să li se recunoască dreptul de a

intemeia parohiei sau comunități de cult și de a înființa școli, care vor fi privite ca școli particulare și nu vor putea fi împiedecate în activitatea lor decât numai în cazul unei atingeri a siguranței de stat sau a ordinii publice.

Elvii pot fi siliți (?) a lua parte la învățământul religios. în toate școlile publice și particulare, numai întrucât li se predă de către profesori îndreptățiți de aceste confesiuni”.

În art. XVIII al acestui capitol al Tratatului se mai arată „Osebierea de confesiune religioasă nu trebuie să exercite în România nici o influență asupra situației juridice a locuitorilor, îndeosebi asupra drepturilor lor politice și civile.

Principiul exprimat în al. I va fi adus la îndeplinire și în ce privește împământinirea locuitorilor României fără supușenie, cuprinzându-se și pe evrei, priviți acolo până acum ca străini. În acest scop, se va decreta în România, până la ratificarea tratatelor de pace, o lege după care, în orice caz, toți cei fără supușenie și care au luat parte la război, fie în serviciu militar activ, fie în serviciu auxiliar, sau cei ce sunt născuți în țară și stabiliți acolo și se trag din părinți stabiliți acolo, vor fi scutiți, fără altă considerație, ca cetățeni români deplin îndreptățiți și ca atare pot fi înscrși la tribunale. Dobândirea cetățeniei române se va întinde și asupra soțiilor legitime, văduvelor și copiilor minori ai unor asemenea persoane.” (Actele Tratatului de Pace de la București, 24 aprilie / 7 mai 1918, p. 16-17.)

Deși prin aceste prevederi se poate crea impresia unor preocupări pentru respectarea drepturilor democratice ale minorităților, mai ales religioase, documentul a fost expresia unor tendințe profund nedemocratice prin stipulațiile privind granițele de stat ale României, obligații financiare etc.

În consecință, fiind considerat ca un „tratat înrobitor” de autoritățile și opinia publică din România, după alungarea trupelor ocupante, tratatul a fost anulat și înlocuit cu un nou act legislativ (vezi doc. 404) care nu satisfacea cerințele emancipării politice, dezbateră continuând până când Constituția din 1923 a dat o rezolvare echitabilă a acestei probleme.

404

București, 1918, decembrie 29. O nouă lege privind încetățenirea evreilor

Decret-lege nr. 3902 din 29 decembrie 1918, privitor la încetățenirea străinilor (inclusiv evreii)¹

Ferdinand,

Cu ajutorul lui Dumnezeu și prin voința națională, Rege al României

La cei prezenți și viitori, sănătate!

Art. 1. Locuitorii Regatului, majori, fără deosebire de religie și care nu s-au bucurat de plenitudinea drepturilor de cetățenie, vor putea dobândi exercițiul acestor drepturi când vor dovedi, după formele legii de față, că sunt născuți în țară și că nu au fost supuși unui stat străin.

Aceste condiții nu se cer acelor care au fost mobilizați în vreuna din campaniile de la 1913 încoace, chiar dacă astăzi ar fi minori.

Art. 2. Beneficiază de plin drept de cetățenia română:

a) Soțiile și copiii legitimi minori ai celor care fac parte din categoriile de la art. I deodată cu soții sau părinții lor;

b) Văduvele și copiii legitimi minori ai decedaților mobilizați în campaniile de la 1913 încoace;

c) Văduvele, soțiile și copiii legitimi ai celor naturalizați individual înainte de promulgarea acestei legi și care copii sunt sau erau minori în momentul naturalizării părintelui.

Art. 3. Văduvele și copiii legitimi minori ai aceluia care după art. 1 alin. 1 puteau deveni cetățeni români pot dobândi încetățenirea, îndeplinind formele din prezenta lege.

În acest scop, tutorii lor pot face, înăuntrul termenului și conform procedurii de la art. 8, cererea pentru dovedirea că soțul sau părintele minorului îndeplinea cerințele de la art. 1, alineatul 1.

Dacă tutorul nu va face asta, atunci minorul o va putea face în anul care urmează majoratului lui.

Când minorul este din categoria celor prevăzuți la art. 1, alin. II, cererea se poate face de el însuși.

Art. 4. Dovada nașterii în țară cerută de art. 1, alin. 1 se stabilește prin oricare din următoarele acte:

a) acte de naștere, căsătorie, deces, livret militar și orice act emanând de la autoritățile civile sau militare;

b) prin act de notorietate semnat de trei persoane, a căror semnătură va fi legalizată de tribunal, judecătoria de ocoale, poliție, secție polițienească sau primărie.

Art. 5. Dovada nesupușeniei străine cerută de art. 1, alin. I se face cu oricare din următoarele acte:

a) cu orice act dovedind că a satisfăcut legea recrutării;

b) cu pașaportul original sau cu certificat dovedind că a beneficiat de pașaport român;

c) certificat că nu a fost supus controlului cerut de legea asupra controlului străinilor;

d) cu orice act cu care, după legea și regulamentul asupra controlului străinilor, putea dovedi că nu este supus străin.

Art. 6. Dovada participării la campaniile de la 1913 încoace pentru categoria celor prevăzuți la art. 1, alin. II, se face cu unul din următoarele acte:

a) certificatul cercului de recrutare dovedind că a fost mobilizat, cu biletul de mobilizare sau de demobilizare, livretul militar sau orice act emanat de la autoritățile militare;

b) cu certificat după tabloul instituit de legea din decembrie 1916, pentru ocrotirea averii și familiilor celor mobilizați;

c) cu carnetul de ajutor al „Familiei Luptătorilor” sau certificatul percepției că familia a primit ajutorul pentru mobilizat, cu indicarea în certificat a numelui mobilizatului;

d) cu MO în care figurează ca prizonier, decorat sau mort.

Art. 7. Se exclud de la cetățenie:

a) cei condamnați prin hotărâre definitivă pentru orice crimă, pentru trădare, dezertare, spionaj, sau că au lucrat contra intereselor și siguranței Statului Român;

b) acei care au fost scutiți de serviciul militar pe motiv de supușenie străină.

Art. 8. Cererile de încetățenire se fac de însăși partea, iar nu prin procurator. Pentru minori se face de reprezentantul legal, fără nici o altă autorizație.

Ele se adresează judecătoriilor de ocoale ale domiciliului aceluia care locuiesc în comunele rurale și tribunalului pentru cei domiciliați în orașe.

Cererea poate fi însoțită de actele de care partea înțelege a se servi. În tot cazul, actele doveditoare trebuie depuse la grefa respectivă cu opt zile înainte de termen.

Cererile de încetățenire se vor face în termen de 3 luni pentru cei aflați în țară și de 6 luni pentru cei aflați în străinătate, de la decretarea acestei legi, după care nici o cerere nu mai poate fi primită.

Pentru prizonierii aflați în străinătate termenul va fi de trei luni de la întoarcerea lor în țară.

Toate secțiunile tribunalelor vor judeca aceste cereri. Judecata se face în Camera de Consiliu și de un singur judecător la tribunale în asistența ministerului public [procuror], iar la judecătoriile de ocoale în asistența ajutorului sau stagiului care va reprezenta ministerul public.

Părțile nu se citează. Ziua judecății va fi afișată la ușa instanței.

Judecata se va face de urgență, în fiecare zi de lucru, chiar în timpul vacanțelor legale, prin derogare de la competența instanțelor judecătorești în timp de vacanță.

Hotărârile vor purta denumirea de „ordonanță de încetățenire”. Ele se pronunță fără drept de opoziție sau apel, ci numai cu recurs în casație.

Ordonanțele se vor afișa la ușa instanței pe liste de cererile admise sau respinse.

Recursul se va face numai la grefa instanței care a pronunțat ordonanța și în termen de 15 zile de la pronunțare.

Recursul se poate face de partea reclamantă, de ministerul public de pe lângă tribunale și de ajutorul de judecător sau de stagiari pentru judecătoriile de ocoale.

Recursurile se repartizează de primul președinte la toate secțiile Curții de Casație, care se declară competente a le judeca.

Casația judecă în Camera de Consiliu cu trei judecători, având și concluziile ministerului public.

Hotărârea tribunalului poate fi casată pentru violarea sau neaplicarea legii și pentru rea interpretare a actelor și probelor administrate.

În caz de casare Curtea evocă fondul și pronunță decizie definitivă. Ea nu este supusă opoziției, fie că respinge recursul, fie că (!) casează și evocă fondul. Decizia va fi afișată la ușa secției care o pronunță, iar afișarea, atât a termenului de judecată cât și a deciziei, se constată prin proces verbal dresat de grefier sau ajutorul său.

În caz de nefacere de recurs sau de respingerea lui, tribunalul va investi cu formulă executorie hotărârea sa.

Dovada nefacerii recursului se face prin atestarea grefierului instanței care a pronunțat, iar dovada respingerii sau admiterii recursului prin certificatul ce partea va aduce de la Curtea de Casație.

Dacă hotărârea tribunalului este casată și Curtea a evocat fondul, formula executorie se va pune de Curtea de Casație pe decizia sa.

În ceea ce privește admiterea împământărilor, instanțele judecătorești se vor putea pronunța prin aceeași hotărâre sau decizie asupra mai multor cereri, iar pentru respingeri se vor da hotărâri individuale.

Art. 9. Ordonanța sau decizia casației investită cu formula executorie constituie titlul de încetățenire pentru cel în drept.

Art. 10. Instanțele judecătorești sunt datorate a trimite Ministerului de Justiție tablouri de cererile de încetățenire admise sau respinse definitiv, care le va publica în Monitorul Oficial. Acestea fără prejudiciul părții de a se folosi de încetățenire conform art. 9.

Art. 11. În caz de fraudă, procurorul va putea ataca hotărârea definitivă în termen de 6 luni de la descoperirea fraudei înaintea instanței care a pronunțat-o în mod definitiv.

Hotărârile tribunalului vor fi supuse recursului în casație, în termen de 15 zile de la pronunțare.

Dacă hotărârea sau decizia se anulează, se desființează și încetățenirea definitivă.

Art. 12. Acei care vor fi semnat actul de notorietate prevăzut la art. 4 și ar fi dovediți că ar fi făcut atestări mincinoase, precum și acei care s-au servit sau încercat să se servească de asemenea act, se vor pedepsi pentru mărturie mincinoasă.

Art. 13. Cererile de încetățenire, certificatele autorităților precum și toate actele de procedură sunt scutite de timbru și orice taxe de înregistrare².

MO, nr. 223, din 30 decembrie 1918, p. 4125-4126.

¹ Acest Decret-Lege a fost adoptat la inițiativa Președinției Consiliului de Miniștri, care a adresat Regelui următorul raport:

„Sire,

Ținând seama de spiritul de dreptate de care a fost întotdeauna însușit poporul românesc, față de marile prefaceri ale timpului, credem că se impune ca o nevoie imperioasă ca toți locuitorii regatului, care nu aparțin altor state, să se bucure de completă și egală folosință a drepturilor cetățenești.

De altminteri, prin îndeplinirea unității noastre naționale și potrivit cerințelor drepturilor ginților, se recunoaște în România nouă tuturor cetățenilor din ținuturile eliberate, fără deosebire de naționalitate, deplinătatea drepturilor lor civile și politice și n-ar fi cu puțință ca să nu se încuviințeze aceleași drepturi și locuitorilor Vechiului Regat, care sunt în condițiunile de mai sus.

În același timp, preocupările de ordin economic, care la începutul organizării statului român modern au putut întârzia rezolvarea situației acestei populațiuni, nemaiavănd temeiul lor astăzi, când tot neamul românesc e întrunit laolaltă, se cuvine a se da o dezlegare definitivă și acestei însemnate chestiuni.

Printr-însa se așază viața României întregite în marile principii care vor călăuzi în viitor dezvoltarea națiunii.

Gândurile de care ne-am condus în alăturatul Decret-Lege a fost de a da drepturi tuturor acelor străini ce sunt în adevăr legați de țară și a căror intrare în cetățenia română va asigura între ei și elementul românesc o conviețuire liniștită și armonică. Ne-am străduit dintotdeauna să ușurăm cât mai mult procedura de urmați pentru recunoașterea acestor drepturi.

Supunând Înaltei aprobări a Maiestății Voastre Decretul-Lege de față, avem nădejdea că aceste populațiuni vor contribui la munca comună de consolidare internă și de solidaritate socială.

Suntem cu cel mai profund respect,

Sire,

Ai Maiestății Voastre preaplecăți și supuși servitori.

Președintele Cons. de Miniștri și ministru al Af. Străine, Ion I.C. Brătianu

Ministru Justiției, Dumitrie Buzdugan

Nr. 2262/1918, decembrie 28³ (*Ibidem*, p. 4127.)

² Noua lege a creat confuzii în rândurile unor conducători ai UEP; erau opinii care o priveau ca relativ satisfăcătoare, iar alții, ca de pildă secțiile UEP din Iași și Focșani, care considerau că nu soluționează în mod real dezideratele legitime ale evreimii române.

³ UEP și-a exprimat, la 23 ianuarie 1919, dezacordul cu unele prevederi, considerând că prin această măsură legislativă nu se soluționează problema inegalității civice și a violențelor împotriva acestei comunități. „Guvernul țării” se arată în document – a decretat o lege de naturalizare individuală, substituind vechiul Parlamentului (deci și vechiul sistem era greoi și șicanatoriu – n.n.) hotărârea justiției.

Această lege este restrictivă în principiul său și pune populațiunea evrească să colinde oficiile de stare civilă, siguranța statului, unitățile militare, să caute martori, să pornească procese la judecătorești sau la tribunale, să sufere dezbateri contradictorii cu parchetul, să vie din toată țara la Curtea de Casație din București, să-și scoată hotărâri judecătorești și toate acestea în termenul de asemenea restrictiv de 70 de zile.

Uniunea Evreilor Pământeni protestează împotriva excluderilor de la drepturile cetățenești pentru fapte pentru care românii nu li se ridică aceste drepturi, protestează în special în ce privește excluderea așa-ziselor dezertori, a căror situație trebuie privită sub aspectul regimului special la care ostașii evrei au fost supuși în timpul campaniei și care nu-și găsește multe exemple în istoria suferințelor evreilor” (ACB-R, Fond i. ds. 202/B.1919, t. 97.) Legea a fost abrogată prin Decretul-Lege nr. 2085 din 22 mai 1919 (vezi doc. 419).

București, 1918, decembrie. Uniunea Evreilor Pământeni organizează în întreaga țară comisii de contencios¹ pentru acțiunea de împământenire

Componența acestor instituții

Contenciosul Central, cu sediul în București: Avocat dr. W. Filderman, președinte; Adolf Salomon; I. Sterian; avocat Eduard Baeram; Moritz Athias; Adolf Roller; M. Schwarzfeld; M. Sărățeanu; Adolf A. Goldstein; dr. P. Marcovici, casier; Horia Carp; lic. în drept, Davila Jurescu, secretar.

iași: Moritz Wachtel, președinte; I. Negreanu; dr. A. Steuerman; Ilie Mendelsohn; lic. în drept M. Schächter; N. Geller; Leon Parnes; Arnold Frucht, secretar.

UEP, Contenciosul Central. Legea și Regulamentul pentru împământenirea străinilor născuți în țară, Buc., Impr. Statului, 1918, Anexa III, p. 92.

¹ Aceste contencioase erau menite să înlesnească obținerea actelor necesare pentru solicitarea încetățenirii, date fiind dificultățile întâmpinate de populația evreiască din partea autorităților administrative. Asemenea oficii juridice au fost constituite la nivel județean: în Ilfov, Bacău, Bârlad, Brăila, Buzău, Călărași, Caracal, Craiova, Dorohoi, Fălțiceni, Focșani, Galați, Giurgiu, Huși, Iași, Piatra Neamț, Pitești, Ploiești, Rm. Sărat, Slatina, Târgoviște, Tecuci, Turnu Măgurele, Vaslui. Alături de membri UEP făceau parte și juriști români. Totodată s-au constituit și contencioase în unele localități urbane și rurale în care populația evreiască era mai numeroasă (*Ibidem*, p. 93).

București, 1918. Bilanțul Uniunii Evreilor Pământeni după opt ani de activitate (fragmente)

...Din capul locului, întemeietorii Uniunii au avut un program precis de acțiune, o idee conducătoare. Programul cuprindea mai multe domenii de activitate. Cu toate dificultățile întreprinderii, ne hotărâsem să lucrăm în același timp pentru crearea unei puternice mișcări politice evreiești pe baze democratice, prin obținerea aderării maselor; pentru crearea unei opere de propagandă printre români; pentru organizarea unei întinse acțiuni politice în favoarea ideii de emancipare a evreilor români și, totodată, pentru obținerea de îmbunătățiri, prin intervenții continue și repetate, cu prilejul depunerii diferitelor proiecte de lege sau al diferitelor măsuri de ordin administrativ care atingeau interes evreiești...

Preocuparea noastră de căpetenie a fost crearea unei mari organizațiuni politice evreiești. Am considerat creațiunea aceasta ca baza întregii noastre acțiuni, ca întâia și cea mai însemnată dintre nevoile populațiunii noastre. Înainte de a încerca să schimbăm sentimentele românilor față de noi, ne-am zis că trebuie să lucrăm din toate puterile pentru a schimba starea de spirit a evreilor, pentru a face să dispară neîncrederea, scepticismul și rezerva lor timidă. Toate silințele noastre, din primul moment al întemeierii Uniunii, au fost îndreptate către înălțarea sentimentului de mândrie printre evrei, cum și către formarea convingerii despre necesitatea absolută a luptei continue și energice, a protestării neîntrerupte împotriva sistemului întrebuițat de guverne față de noi. Voiam să creăm printre evrei un spirit nou și să facem din Uniune, încetul cu încetul, pe măsură ce mișcarea s-ar fi întărit, pe măsură ce noi straturi sociale ar fi intrat într-însa, organul de protestare și de acțiune, de luptă din ce în ce mai dârză și mai hotărâtă a maselor evreiești; instituțiunea prin care să vorbească și să se exprime conștiința deșteaptă și aspirațiunile de dreptate ale întregii populațiuni...

Mișcarea noastră s-a întins asupra țării întregi, prin mijlocirea secțiilor ce au fost înființate în toate orașele și în aproape toate târgurile și târgușoarele din România. La sfârșitul lui 1910, nu erau în toată țara decât două secțiuni „și acelea în stare de lăncezeală”. La sfârșitul lui 1911, am avut 25 de secțiuni. La sfârșitul lui 1912, 51 de secțiuni. La sfârșitul lui 1914, 80, iar în august 1916, optzeci și șapte de secțiuni¹ [...]

Cercurile cu caracter cultural-politic aveau să fie, pe de o parte, un punct de raliere culturală pentru evrei, și pe de alta, aveau de scop să caute o apropiere cu românii prin organizarea de șezători literare comune, de discuțiuni politice – eventual contradictorii – asupra chestiunii evreiești etc. Câteva secțiuni au și înființat cercuri de acest fel, dar n-a fost timp să lucrăm nici pentru a da ideii – de la a cărei realizare ne promiteam mult, atât pentru interesele propriu zise ale organizațiunii, cât și pentru interesele luptei politice – întreaga întindere ce comportă, nici pentru a căuta să fie pusă în aplicare după prima ei concepțiune [...]

Contenciosul [înființat prin hotărârea Reprezentanței din 27 aprilie 1912] a devenit în curând o instituțiune cunoscută de evrei. Oriunde evreii au avut să sufere, de pe urma unor acte de arbitrar administrativ sau în urma unor măsuri luate contra lor individual sau colectiv numai fiindcă erau evrei, Contenciosul Uniunii a adus în numeroase cazuri servicii reale populațiunii. În ultimii ani începuse să se observe tendința spre formarea de contencioase pe secțiuni (în centrele mai mari evreiești). Astfel se înființase un contencios la Iași și altul la Galați. În rapoartele noastre de fine de an se află publicate dările de seamă amănunțite asupra activității Contenciosului [...]

Ceea ce s-a realizat în direcțiunea organizării constituie un succes serios și durabil. 87 de secțiuni și 11.000-12.000 de membri constituie un rezultat care, obținut în condițiuni grele: morale și politice în care am fost siliți să lucrăm, ar putea fi numit – cu drept cuvânt – strălucit. După unii din noi, rezultatul acesta este cel mai însemnat, fiindcă el a dus la ceea ce trebuia să se urmărească în primul rând: la prefacerea sufletelor, la crearea unei noi stări de spirit printre evrei, deșteptarea sentimentelor de demnitate și de reacțiune morală împotriva jignirilor și a politice de prigoniri. Odată cu creșterea nașcării, constatăm și o creștere a interesului pentru problemele conducerii. Înăuntrul organizațiunii: simptom îmbucurător, începeau să se formeze curente. La Congres, schimbul de idei devenea tot mai viu. După temperament și ideologie politică, se cerea din partea conducerii când o acțiune mai accentuată, când mai moderată. Acțiunea noastră era însă dictată de starea de forță a

organizațiunii și de starea de spirit din țară. Alta a fost atitudinea Uniunii la întemeiere, și alta mai târziu, când, grație adeziunii maselor evreiești, începuse să devină un factor politic. Populațiunea evreiască simțea și dânsa deosebirea de situație și atunci când, în 1913, după campania din Bulgaria, și în 1914, cu prilejul punerii la ordinea zilei a modificării Constituției, noi am răspuns în mod public Ligii culturale², care ne amenințase cu pogromuri, că ne vom apăra prin orice mijloace, – populațiunea evreiască a aprobat cu însuflețire această atitudine și s-a solidarizat cu noi. Era dovadă că procesul de transformare a spiritelor, pe care l-am urmărit prin propaganda noastră, se făcea în sensul dorit de noi și că masele evreiești, înainte pasive și timide, începeau să înțeleagă tot mai mult nevoia unei organizațiuni care să reprezinte interesele superioare ale populațiunii și care să fie, în același timp, expresiunea vie, prin mijloace de acțiune și de luptă tot mai hotărâtoare, a voinței lor de opunere contra opresiunii și a aspirațiunilor spre libertate politică. Este unul din câștigurile cele mai serioase ale mișcării noastre.

Este evident că nu putem primi, sub nici o formă, o încetățenire pe categorii și condiționată. Oricare ar fi criteriul după care s-ar stabili categoriile, ar rămâne în afară de cetățenie mii și mii de capi de familie (adică zeci de mii de suflete), fără adăpost sigur și fără protecție, care ar urma să fie și în viitor străini în țara nașterii lor, la discreția samavolniciei și bunului plac. Și atunci am fi foarte departe de a atinge ținta urmărită, adică de a sfârși pentru totdeauna și cu chestia evreiască... Căci chiar dacă numărul acelor care ar continua să rămână străini fără protecție ar fi foarte mic, chestia ar rămâne totuși și în viitor acută și ar fi un mijloc permanent de agitație pentru pescuitorii în apă tulbure. Așa că nu-i nicidecum în folosul țării ca, pentru câteva zeci de mii de evrei, care de fapt sunt pământeni, să rămână și în viitor cu ponosul unei chestii acute evreiești, acum, când marea majoritate a evreilor pământeni va trebui emancipată. Aceasta în ceea ce privește interesul țării.

Și va fi de datoria noastră ca prin toate mijloacele de convingere ce ne stau la dispoziție să hotărâm pe aceia de care atârână emanciparea noastră să țină seama de împrejurările create de război și să dovedească lumii că țara înțelege să meargă de azi înainte pe calea cea largă a dreptății și libertății pentru toți trasată de națiunile civilizate și să isprăvească cu o stare de lucruri care sub nici un raport nu i-a fost de vreun folos. Dacă pentru țară chestia emancipării noastre are un caracter adânc moral, nu trebuie să pierdem din vedere că are o latură morală și pentru noi. Cu toții luptăm de decenii pentru cucerirea drepturilor noastre omenești. Și acum când suntem în sfârșit pe punctul de a obține și pentru noi dreptate, nu ne e îngăduit sub nici un motiv să părăsim pe aceia care au luptat alături de noi. Nu putem înțelege ca de aceasta să nu se bucure toți aceia care au suferit până acum de pe urma nedreptății [...]

UEP. Opt ani de activitate. Buc., Tip. „Progresul”, 1918, p. 1-21 (fragmente).

¹ Vezi doc. 399.

² Vezi doc. 56, 57.

București, 1919, ianuarie 8. Contenciosul Uniunii Evreilor Pământeni ia poziție în sprijinul acțiunilor inițiate de populație împotriva antisemitismului, pentru drepturi politice

Comunicat

După decenii de așteptare, de luptă și de suferință; după ce împotriva angajamentelor formale, luate în numele țării, la 1879, evreii nu numai că nu au fost emancipați, dar li s-au răpit încă, în fiecare an, drepturile civile și chiar dreptul la muncă; după ce au luat parte la războiul independenței și la cel pentru întregirea neamului; după ce s-a recunoscut în Parlamentul din 1913 că „evreii au răspuns cu aceleași elan ca și românii la chemarea țării”, iar acum M.S. Regele a declarat „că a ajuns de mult la convingerea și e mulțumit a constata că nu s-a înșelat, că toți locuitorii de pe pământul țării, fără deosebire de origine, de rasă și de religie, sunt animați de aceleași sentimente înalte de fraternitate”; după ce toate partidele politice au recunoscut și dreptul cauzei noastre și necesitatea rezolvării ei integrale; după ce în toate broșurile publicate de reprezentanții oficiali sau oficioși, în limbi sau țări străine, s-a declarat categoric că chestia evreiască este virtual dezlegată, populațiunea evreiască constată cu durere că nu numai că nu s-a dat dreaptă și reală dezlegare chestiunii evreiești, dar că nu i se mai garantează viața și avutul.

Devastați, bătuți, maltratați și jefuiți la drumul mare în stații de drum de fier, în trenuri sau în case, goniți din localurile publice de distribuire a alimentelor, copiii lor bătuți în școli și universități, arestați în mod arbitrar și ținuți în beciurile polițienești cu săptămânile, fără baza oricărei forme legale, toate reclamațiile și protestările au fost ascultate cu o completă nepăsare, neluându-se nici o măsură de reparație pentru trecut, nici o măsură de pază pentru viitor.

Protestând împotriva acestui sistem de teroare, Reprezentanta Uniunii Evreilor Pământeni cere să se ia măsuri urgente, pedepsindu-se cu toată asprimea și în mod public cei vinovați, să se despăgubească cei devastați și jefuiți și să se împiedice repetarea acestor brutalități.

În ce privește emanciparea, populația evreiască din Regat cere să i se recunoască drepturile cetățenești, în aceeași formă și în aceeași măsură în care statul român le-a recunoscut tuturor evreilor din teritoriile alipite României, precum și celorlalți locuitori din aceste teritorii și care au luptat și unii luptă încă împotriva intereselor țării¹.

În loc de aceasta, guvernul țării a decretat o lege de naturalizare individuală, substituind votului Parlamentului, hotărârea justiției².

Această lege este restrictivă în principiul său și pune populația evreiască să colinde oficiile de stare civilă, siguranța statului, unitățile militare, să caute martori, să pornească procese la judecătorii sau tribunale, să sufere dezbateri contradictorii cu Parchetul, să vie din toată țara la Curtea de Casație din București, să-și scoată hotărâri judecătorești și toate acestea în termenul restrictiv de 70 de zile [...]

O asemenea lege nu este o lege specială care să profite marelui număr de populație, ea este o lege specială pentru câțiva privilegiați, care dispun de timp, de cultură și de mijloace bănești.

Pentru aceste motive, Uniunea Evreilor Pământeni protestează împotriva legii de încetățenire individuală impusă de guvern și așteaptă legea de emancipare a tuturor evreilor pământeni, fără nici o formă de procedură decât o simplă manifestare de voință.

„Dimineața”, an XII, nr. 4, din 8 ianuarie 1919.

¹ Minoritățile din provinciile reunite cu statul român, inclusiv evreii, după primul război mondial au fost recunoscute necondiționat drept cetățeni români, în baza tratatului încheiat de guvernul român la Conferința de pace din 1919-1920 (vezi doc. 630, 635).

² Referința la Legea din decembrie 1918, care menține sistemul de dobândire a cetățeniei dificil de realizat, mai ales de către populația nevoiașă (vezi doc. 404).

408

București, 1919, februarie. Admiterea recursului făcut de C.O. Cramer împotriva respingerii cererii de încetățenire

Deciziunea (încetățenire) nr. 3 din 26 februarie 1919.

Președinția a-lui I. Duca, președinte.

Ministerul Public, prin dl V. Antonescu, procuror.

Admis recursul făcut de C.O. Cramer, în contra ordonanței de încetățenire Nr. 9 din 1919, a Tribunalului Ilfov, Secția I.

Curtea.

Asupra motivului de casare.

Având în vedere ordonanța atacată, din care rezultă că Președintele Tribunalului Ilfov, S.I., a respins cererea de încetățenire făcută de recurent în baza Decretului de la 29 decembrie 1918, pentru motivul că după art. 8 din Constituțiune împământinirea se dă de puterea legislativă.

Că Decretul-lege, neemanând de la această putere, este contrariu Constituțiunii și de aceea ar trebui să fie înlăturat, iar recurentului nu-i rămâne decât să se adreseze cu cererea sa Corpurilor legiuitoare...

Considerând însă că aceasta presupune starea de pace, starea normală a țării, când adică această reprezentanță există și poate să-și îndeplinească atribuțiunile sale.

Că însă, în timpul de război, ori când din vreo altă împrejurare extraordinară este cu neputință ca puterea legiuitoare să se exercite cu cele trei ramuri care o compun, ca să se facă față trebuințelor urgente care interesează conservarea ori chiar existența țării, în asemenea caz Constituțiunea noastră este adevărat că trece și nu arată ce este de făcut, dar de aci nu se poate deduce în mod serios că interesele supreme ale țării urmează să fie sacrificate [...]

Considerând că starea de război și lipsa Parlamentului denotă îndeajuns că țara nu este în stare normală.

Considerând pe de altă parte că raportul d-lui Președinte al Consiliului de Miniștri, pe baza căruia Regele a semnat Decretul-lege, arată că acest decret se impune ca o nevoie imperioasă.

Că această Înalță Curte nu poate să examineze dacă această nevoie în realitate este ori nu imperioasă și atât de necesară încât prin întârziere s-ar vătăma interesele mari ale țării, căci atunci ar trebui să iasă din sfera atribuțiilor sale; că acest lucru nu poate să fie apreciat decât de Parlament, căruia decretul va trebui să-i fie supus și care singur este suveran să dea sau să refuze aprobarea.

Că, dar, în asemenea situațiune nu se poate zice că decretul este contrariu Constituțiunii și prin urmare Președintele Tribunalului Ilfov, înlăturând aplicarea lui, pentru motiv de neconstituționalitate, a interpretat greșit art. 32 din Constituțiune și n-a ținut seamă de principiile dreptului public, de aceea motivul fiind întemeiat, recursul trebuie să fie admis.

În fond.

Având în vedere cererea făcută de Calman Oizie Cramer, domiciliat în București, strada Aurel Vlaicu nr. 7, căsătorit, de a i se acorda calitatea de cetățean român în baza Decretului-lege nr. 3902 din 29 decembrie 1918.

Având în vedere că potrivit art. 1 din Decretul-lege menționat, locuitorii Regatului, majori, fără deosebire de religie și care nu s-au bucurat de plenitudinea drepturilor de cetățenie, vor putea dobândi exercițiul acestor drepturi când vor dovedi după formele prevăzute în acest Decret-lege că sunt născuți în țară și că nu au fost supuși unui stat străin.

Că aceste condițiuni nu se cer acelor care au fost mobilizați în vreuna din campaniile de la 1913 încoace, chiar dacă astăzi ar fi minori; că dovada participării la campaniile de la 1913 încoace se face, potrivit art. 6, între alte acte și cu biletul de mobilizare emanat de la autoritățile militare.

Având în vedere că petiționarul Calman Oisie Cramer a fost mobilizat în campania din 1916 și aceasta rezultă din ordinul individual de mobilizare nr. 94 al Regimentului 53 infanterie P.S. prin care petiționarul a fost demobilizat pe ziua de 23 martie 1918, ca plutonier t.r.

Că, așa fiind, cererea petiționarului este întemeiată.

Pentru aceste motive, Curtea admite recursul¹.

Buletinul Deciziunilor pronunțate în anii 1918-1919, vol. LVI, MO, Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, p. 374-376.

¹ O decizie similară a fost adoptată și la recursul lui M. Schlesinger de către aceeași instanță (*Ibidem*, p. 378-379.)

Aceeași instanță respinge recursul lui Ludovig Goetzel împotriva deciziei de neacordare a naturalizării de către Tribunalul Botoșani.

Curtea,

Asupra motivelor de casare astfel formulate:

„Rău, Tribunalul Botoșani a găsit că nu am făcut dovada că am fost supus vreunui stat străin, deoarece din pașaportul cu nr. 6/98, eliberat de Prefectura jud. Câmpu-Lung, Bucovina și aflat în dosar, se constată că subsemnatul eram supus austriac și că prin cererea mea, înregistrată la nr. 1873 din 18 ianuarie 1903, la Ministerul de Justiție, încă din anul 1903, am cerut împământinirea, depunând toate actele cerute de lege (art. 7 și 9 din Constituție), între care și declarația autentică prin care mă lepădam de supușenia străină, dorind a dobândi cetățenia română, lucru pe care l-am dovedit cu certificatul nr. 7186 din 1919, eliberat de Ministerul de Justiție și aflat la dosar”.

Având în vedere că, prin ordonanța atăcată prin acest recurs, Tribunalul Botoșani respinge cererea făcută de Ludovig Goetzel, ca în baza Decretului-lege nr. 3902 din 28 decembrie 1918 să i se acorde calitatea de cetățean român.

Că astfel, acestea fiind principiile pe care urma să le aibă în vedere Tribunalul, cu ocaziunea judecării cererii de încetățenire a recurentului, și ele fiind respectate, această instanță nu a comis nici o violare sau neaplicare a Decretului-lege respectiv și nici n-a interpretat rău actele și probele administrate de numitul când i-a respins cererea și ca atare recursul câtă a fi respins ca nefondat.

409

[illegible]

București, 1919, mai 22. Al treilea Decret-Lege privitor la încetățenirea evreilor¹

Ferdinand,

Cu ajutorul lui Dumnezeu și prin voința națională Rege al României, la toți cei prezenți și viitori, sănătate!

Art. I. Locuitorii evrei ai Vechiului Regat, majori, născuți în țară sau întâmplător în străinătate, din părinți așezați în țară, care n-au fost supuși unui stat străin, sunt cetățeni români și se vor bucura de toate drepturile cetățenești, dacă manifestă această voință, făcând declarație că ei sunt născuți în România și că n-s-au bucurat de nici o protecție străină.

Acei care au satisfăcut legea de recrutare, cei care au fost mobilizați în vreuna din campaniile de la 1913 încoace, chiar dacă astăzi ar fi minori, precum și vădulele și copiii legitimi ai decedaților din campaniile de la 1913 încoace, *n-au de făcut afirmația că sunt născuți în țară și că n-au fost supuși unui stat străin* [subl. ns.]. Simpla declarație că voiesc să dobândească drepturile de cetățenie este îndestulătoare.

Soțiile și copiii legitimi, minori, ai celor care au făcut asemenea declarații vor beneficia de plin drept de cetățenia română.

De asemenea vor beneficia de plin drept de cetățenia română și vădulele, soțiile și copiii legitimi ai celor naturalizați individual înainte de publicarea acestui decret-lege și care copii sunt sau erau minori în momentul naturalizării.

Declarațiile făcute de vădulele cu copii minori vor folosi și copiilor. Pentru copiii minori fără părinți declarațiile se vor face de tutorii lor.

Dacă mama văduvă cu copii minori sau tutorele nu va face declarația cerută, atunci minorul o va putea face în anul care urmează majoritatea [majoratul]lui.

Art. II. Declarațiile de opțiune se vor adresa în dublu exemplar judecătorilor de ocoale de către cei domiciliați în comunele urbane nereședințe de județ și tribunalului de către cei domiciliați în orașele reședințe de județ.

Ele vor fi subscrise de însuși cel care le face; dacă nu știe carte, împrejurarea va fi constatată de judecătorie sau tribunal, care va stabili și identitatea lui.

Declarațiile se vor face în termen de două luni de la data promulgării acestei legi de către cei aflați în țară și de patru luni de către cei aflați în străinătate. După trecerea acestui termen nici o declarație nu va mai fi primită².

Pentru cei mobilizați sau prizonieri, termenul va fi de două luni de la trecerea armatei pe picior de pace sau de la repatriere.

Art. III. Judecătoriile de ocoale și tribunalele, primind declarațiile, le vor trece în ordinea intrării lor în registre alfabetice, care vor cuprinde numele de familie și prenumele, etatea, data și locul nașterii, profesia și domiciliul declaratului; dacă este însurat și are copii, numele soției și al copiilor, data și locul nașterii lor.

Ele vor elibera, la cerere, declaranților, certificate că au făcut declarații de încetățenire. Aceste certificate vor servi pentru exercițiul drepturilor cetățenești.

Art. IV. Judecătoriile de ocoale și tribunale vor trimite parchetului tribunalului respectiv tablouri alfabetice cu declarațiile făcute, împreună cu un exemplar de declarație.

Parchetul face cercetări dacă afirmațiile din declarații sunt sau nu exacte.

În contra celor care se va constata, fie după cercetările parchetului, fie după dovezile produse de cetățeni, din inițiativa lor, că au făcut declarații false, se va deschide acțiune publică înaintea tribunalului.

Tribunalul va judeca în ultima instanță, cu drept de recurs la Curtea de Casație în termen de 15 zile de la pronunțare.

Cei dovediți că au făcut declarații false se vor pedepsi cu închisoare de la 1 la 5 ani, cu amendă de la 100 la 20.000 lei, putându-se aplica una din penalități sau amândouă și vor pierde calitatea de cetățean, ei și familiile lor.

Art. V. Evreii cărora li s-au admis definitiv cererile de încetățenire în puterea Decretului-lege cu nr. 3209 din decembrie 1918 sunt cetățeni fără altă formalitate.

Pentru cei asupra cărora nu s-au pronunțat încă instanțele judecătorești sau sunt în curs de judecată înaintea Curții de Casație, se va dispune conform prezentului Decret-lege.

Evreii ale căror cereri de încetățenire, făcute în temeiul Decretului din decembrie 1918, au fost respinse în instanțele judecătorești prin hotărâri definitive nu mai sunt primiți a face declarațiile prevăzute în decretul de față. Cei care vor contraveni acestei dispoziții vor fi urmăriți conform art. 4 de mai sus.

Copiii minori ai acelora de mai sus, ale căror cereri au fost respinse, vor putea face, dacă sunt născuți în țară, declarațiile prevăzute în Decretul de față, în anul în care urmează majoritatea [majoratul] lor.

Art. IV. Declarațiile de încetățenire sunt scutite de orice taxe de timbru și de înregistrare.

Art. VII. Decretul-lege relativ la acordarea drepturilor cetățenești, publicat în Monitorul Oficial nr. 223 din 30 decembrie 1918, se abrogă³.

MO, nr. 33 din 28 mai 1919, p. 1745-1746.

¹ Acest Decret-Lege nu era o simplă modificare a actului legislativ din decembrie 1918 (vezi doc. 404), după cum cerea Primul ministru, prin raportul înaintat Regelui Ferdinand la 30 mai, ci s-a procedat la elaborarea unui alt Decret-Lege (AIN, Fond PCM, ds. 1/1919 f. 6).

² Ca urmare a solicitării UEP, la 14 august 1919 se publică un Decret-Lege pentru modificarea termenelor de declarare a opțiunilor privitoare la drepturile cetățenești prevăzute în legea de mai sus.

Art. I. Termenele pentru declarațiunile de opțiune prescrie în art. 2 al Decretului-lege cu nr. 2085 din 22 mai, privitor la drepturile cetățenești ale evreilor din Vechiul Regat, publicat în Monitorul Oficial nr. 33 din 28 mai 1919, se prelungește după cum urmează:

Pentru evreii aflați în țară, cu trei luni de la data expirării primului termen.

Pentru cei aflați în străinătate termenul va fi de șapte luni de la data promulgării decretului cu nr. 2085, adică de la 28 mai 1919, iar pentru cei mobilizați sau prizonieri, termenul va fi de cinci luni de la trecerea armatei pe picior de pace, sau de la repatriere. (MO, nr. 93, 13 august 1919, p. 5078.)

³ Constituția adoptată la 29 martie 1923 prevedea în capitolul „Drepturile românilor”: Art. 5. „Românii fără deosebire de origine etnică, de limbă sau religie se bucură de libertatea conștiinței, de libertatea învățământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociație și de toate libertățile și drepturile stabilite prin legi” [...]

Art. 8. „Nu se admite în Stat nici o deosebire de naștere sau de clase sociale. Toți românii, fără deosebire etnică, de limbă sau de religie sunt egali înaintea legii și datori a contribui fără deosebire la dările și sarcinile publice.

Numai ei sunt admisibili în funcțiile și demnitățile publice, civile și militare”.

Art. 18. „Numai românii și cei naturalizați români pot dobândi orice titlu și deține imobile rurale în România. Străinii vor avea drept numai la valoarea acestor imobile”. (MO, nr. 282 din 29 martie 1923, p. 13315-13335.)

București, 1919, iunie 17. Dificultăți întâmpinate în rezolvarea cererilor de încetățenire

Comunicare¹

Uniunea Evreilor Pământenii, luând cunoștință de noul Decret-lege pentru încetățenirea evreilor², deși găsește că, față de cel precedent, noul decret înseamnă un pas înainte spre emancipare, constată totuși cu părere de rău că nici acest decret nu rezolvă în întregime chestia evreiască.

Măsura excepțională și adânc jignitoare pentru noi, a amenzii și închisorii, care ne bănuiește în masă și ne expune la vexațiuni; declarația de a nu fi fost niciodată supuși străini – ceea ce va împiedica pe vechii protejați (sudiți) și alte categorii, tot așa de îndreptățite de a face declarații de încetățenire; eliminarea de la beneficiul legii a celor respinși pe temeiul precedentului Decret-lege, deși mulți din ei abia întorși de pe front sunt de drept și de fapt cetățeni români; insuficiența termenului pentru facerea declarațiilor de opțiune precum și alte lipsuri pe care le vom semnala printr-o comunicare specială vor face ca mulți dintre evreii care sunt de generații supuși români să nu beneficieze de lege și, ca atare, să rămână în afară de cetățenie, perpetuând la infinit problema noastră în țară.

De aceea, UEP, sfătuind pe evrei, care după lege au posibilitatea de a o face, să beneficieze de noul Decret-lege, declară că rămâne totuși statornică și hotărâtă la punctul ei de vedere și va duce mai departe lupta până la definitivă emancipare a tuturor evreilor născuți sau stabiliți în țară, care nu revendică o supușenie străină, precum și până la obținerea tuturor revendicărilor populației evreiești înscrise în programul Uniunii din noiembrie 1918.

Din moment ce am hotărât această atitudine, e de la sine înțeles că trebuie să dăm populației, mai cu seamă maselor, un sprijin efectiv ca să poată beneficia de lege toți cei care intră în prevederile ei. De aceea vă rugăm să tipăriți local declarații, petiții, certificate după modelele alăturate și să le împărțiți gratuit populației; pentru a ajuta și mai bine oamenii, să le completați la biroul comitetului, sau să numiți comisii care în mod discret să viziteze pe evrei, acasă, la cafenele, ceainării etc., să le completeze declarațiile și să stăruie ca oamenii să se prezinte la tribunal sau la judecătorie pentru a depune declarația și a scoate certificatul. Vă amintim că toată procedura e gratuită și scutită de orice timbru. Să căutați mai cu seamă să vă interesați de oamenii mai simpli, de cei ce nu știu prea multă carte, de vădulele și orfanii cărora să le dați tot sprijinul dvs.

Suntem convinși că în România Mare nu vor putea exista oameni fără patrie și de aceea așteptăm să vină un nou decret-lege care să aducă soluția definitivă, totuși ținem să intrăm deocamdată toți câți putem să o facem, ca să fim cât mai numeroși la alegerile pentru Constituantă.

Contăm deci pe tot interesul dvs. și nădăjduim că în această împrejurare vă veți face alături de noi întreaga datorie. Semnalați-ne orice greutate va întâmpina populația la aplicarea legii, pentru ca într-un eventual memoriu să le putem semnala în vederea obținerii emancipării totale.

Vă mai rugăm ca, în interesul cauzei, să ne țineți în curent cu mersul lucrurilor în orașul dvs., arătându-ne numărul celor care fac declarațiile și numărul celor care după cercetările dvs. nu vor putea beneficia de lege. Cu acest prilej ne veți arăta și numărul eventual de voturi evreiești pe care vom putea conta în orașul dvs.². De toate aceste date avem nevoie în vederea acțiunii noastre viitoare, asupra căreia vă vom întreține într-o scrisoare specială.

Ați văzut desigur prin ziare că am luat asupra noastră să susținem înaintea Înaltei Curți de Justiție Militară recursurile soldaților evrei condamnați de curțile marțiale. Aceste procese sunt în număr de peste trei sute și legate, cum singuri v-ați dat seama, de cheltuieli mari.

Mijloacele noastre bănești fiind însă reduse numai la ceea ce strângem în capitală și la contribuții foarte reduse pe care le-am primit de la câteva, foarte puține, comitete din țară, nu vom putea susține toate aceste procese dacă nici de data asta nu veți găsi cu cale să ne dați sprijinul material fără de care întreaga noastră acțiune de adus la îndeplinire va fi în cele din urmă cu totul stânjenită.

Acum, fiind în joc viața a sute de familii, cele mai multe din provincii, așteptăm dovada solidarității dvs. măcar în această dureroasă împrejurare. Vă rugăm numai să ne trimiteți contribuțiile dvs. cât mai repede.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerații.

În numele Reprezentanței,

Președinte, (ss.) Iosef Sterian

Secretar, (ss.) Horia Carp

ACIER, Fond I, ds. 268, f. 66-69

² Documentul este adresat populației evreiești, având menirea de a arăta limitele legii privind naturalizarea și în același timp cere să fie folosite posibilitățile pe care le oferă acest act legislativ.

Vezi doc. 410.

Se are în vedere campania electorală, prima după terminarea războiului, la care participau și reprezentanții populației evreiești, fie pe liste proprii, fie ale altor partide. (Vezi volumul *Parlamentari evrei, op. cit.*, p. VII-X și doc. 414.

CHESTIONARE ȘI FORMULARE DE CERERI DE ÎNCETĂȚENIRE

Observațiune. — La toate cererile dacă este nevoie se va adăuga și un memoriu, în care caz se va face mențiune în petiție.

UNIUNEA EVREILOR PĂMÂNTENI

Știe cetăț. și scrie? .....

Consciențiosul comunei.....

Ca studii are? .....

Județul .....

Model I. Mobilizați. Chestionar pentru încetățenire

Art. 1, § I din lege :

„Acei cari au servit sub drapel în timpul războiului din urmă, fie în serviciul militar activ; fie în serviciul auxiliar.”

I. Informațiuni ce trebuie să cuprindă cererea

1. Numele și pronumele sub care figurează în actele militare : .....
 zis și ..... zis și ..... născut la .....
 în comuna ..... județul ..... de religie .....
 de profesiune ..... domiciliat în județul ..... comuna .....
 strada ..... No. ....
 2. Căsătorit la oficiul de stare civilă .....
 Numele de botez și de familie al soției ..... născută .....
 în comuna ..... județul ..... de religie .....
 3. Copii minori legitimi :
 a) ..... născut la ..... în comuna .....
 județul ..... religie .....
 b) .....
 c) .....
 d) .....
 e) ..... etc.

II. Dovezi ce trebuiesc anexate la cerere

1. Act de identitate .....
2. Dovada că a servit sub drapel .....
3. Dovada sau martorii ce se propun pentru identitatea persoanei în caz de nepotrivire de nume în acte sau în subsidiar.

Semnătura :

Ibidem, f. 70.

***București, 1919, noiembrie 1. Cerere adresată de Reprezentanța
Uniunii Evreilor Pământeni guvernului român, privitor
la aplicarea legii pentru încetățenirea evreilor***

Domnule Prim-ministru,

Subsemnații, în calitate de delegați ai UEP, avem onoarea a vă supune următoarea observație privitoare la Decretul-lege din 22 mai 1919 asupra încetățenirii evreilor.

I. Acest Decret-lege nu lămurește situația acelei categorii de evrei, demni de interes, care pe vremuri au fost protejații unei puteri străine.

Această omisiune precum și sancțiunea severă prevăzută în art. 11 are ca urmare că acești evrei nu îndrăznesc de a face declarația respectivă. Or, Decretul-lege vorbește numai de aceia „care n-au fost supuși unui stat străin” într-un moment dat. Urmează deci, în mod firesc, ca acei care n-au avut calitatea de protejați într-un moment dat să beneficieze și ei de prevederile art. 1 din Decretul-lege¹.

Într-adevăr, domnule prim-ministru, vă este cunoscut că în urma capitulațiilor, consulii puterilor străine aveau dreptul de a acorda protecția lor autohtonilor și raialelor² principatelor române. Nenorocita stare de lucruri din trecut silea negustorimea, indiferent de religie și de multe ori și boierimea, ca să alerge la protecția puterilor străine. În Buletinele Oficiale de pe vremuri sunt publicate sute de declarații de renunțare la protecția dobândită, ale unor nume cunoscute.

Situația de protejat n-a avut ca efect pierderea calităților și drepturilor de cetățean sau de supus român. În anii '80, diferite convenții cu Marile Puteri au redat supușenia română tuturor protejaților, exceptând pe cei care voind să profite de drepturile de opțiune până la 1 ianuarie 1888 au ținut să se facă supuși altui stat. Conform condițiilor și instrucțiunilor Ministerului de Externe, date secțiilor, din 19 octombrie 1900 sub nr. 27869, în legătură cu aplicarea legii asupra străinilor, urma ca foștii protejați „să fie considerați ca supuși români”, și deci dispensați de obligația biletului de liberă petrecere în țară [...]

II. Decretul-lege prevede un termen de 7 luni pentru cei aflați în străinătate, adică termenul ce va expira la 28 decembrie a.c.

Deoarece este posibil ca mulți studenți și oameni de afaceri să nu se poată reîntoarce în țară în cuprinsul acestui termen, ar fi drept și echitabil ca această categorie să facă declarațiile lor consulatelor în cuprinsul cărora se află.

III. Pentru acei sub drapel ar fi de dorit să se ia dispoziția ca să-și facă declarațiile la comandamentele respective, așa ca să poată deveni îndată cetățeni și nu ei care își fac datoria către țară să rămână în urma tuturor.

IV. Noi credem că onorabilul Minister ar trebui să chibzuiască și asupra situației acelor care în țară au fost supuși străini într-un moment dat și a le acorda beneficiile cetățeniei, căci prin însuși faptul renunțării din timp la supușenia lor au dat dovadă de dragoste față de țară și merită a deveni cetățeni. În acest chip s-ar evita existența și în viitor a categoriei de Heimatloși, atât de stingheritoare.

V. Decretul-lege fixează termenul pentru facerea declarațiilor până la 28 octombrie a.c. Acest termen fiind pe punctul de a expira, ținem a vă atrage atenția că și de data aceasta

va rămâne un număr mare de evrei născuți în țară fără a fi dobândit cetățenia ce Decretul-lege a înțeles a le acorda.

Cu acest prilej ținem a vă atrage din nou atenția asupra procedeelelor unora din parchetele și judecătoriale din țară, care, în disprețul Decretului-lege, cer dovezile justificative ale declarațiilor făcute.

Sperăm, domnule prim-ministru, că veți binevoi a da cuvenita atenție cererilor noastre și că le veți da soluția dorită.

Primiți, vă rugăm, domnule prim-ministru, asigurarea distinsei noastre considerații.

În numele Comitetului Central al Uniunii Evreilor Pământeni,

Delegația: I. Sterian, Beraru, M. Schwarzfeld

ACIER, Fond I, ds. 202 B/1919, p. 103-105.

¹ Vezi doc. 410.

² Denumire a celor ce aveau cetățenie otomană, fie că locuiau în cele două cetăți dunărene aflate sub stăpânire otomană până după Războiul de Independență (1877-1878), fie ceruseră din diferite motive această supușenie. (Vezi și J.B. Brociner, „Chestiunea evreilor pământeni”, doc. 368)

414

București, 1919, decembrie 12. Declarația deputatului Iancu Meilic-Melicsohn¹ în Parlamentul României

Iancu Meilic Melicsohn: Domnilor deputați [...] Eu, ca reprezentant al minorității evreiești, rămân ales însă nu numai de poporul evreiesc, ci de poporul țărănesc român, am fost rugat, înainte de a pleca încoace, astfel: jupân Iancule, că așa zic în Basarabia, nu zic domnule, dumneata, plecând la București, acolo o să stai la un loc căruia îi zic tribuna democratică, de unde iese dreptatea și toate acele bunătăți pentru țărani noștri și pentru tot poporul cel cinstit; te rugăm să stai acolo și să ne capeti dreptate și bunătate pentru tot poporul, nu numai pentru acela al majorității, ci și pentru al minorității.

Eu, ca evreu, pot să vă făgăduiesc – fiindcă dacă nu ar fi deosebire în ce privește dreptatea, oamenii cei cinstiți pot sta alături, fie ei evrei sau oricine alții – pot să vă făgăduiesc că voi fi cetățean al României, așa cum zice rusul, „verni podani”, deci „cu dreptate întotdeauna” față de dumneavoastră.

MO, nr. 11, 14 decembrie 1919, p. 104.

¹ Primul deputat evreu ales în Parlamentul României ca unul din reprezentanții populației basarabene. Au fost în continuare aleși până în 1937, când s-a deschis calea spre dictatură, 46 de reprezentanți ai obștii evreiești, chiar dacă erau incluși și pe listele altor formațiuni politice. (Vezi *Parlamentari evrei...*, București, Ed. Hasefer, 1998, p. 1.)

București, 1919, decembrie. Circulară a Ministerului Justiției către prim-președinții tribunalelor în legătură cu respingerea unor declarații de opțiune pentru încetățenire

Domnule prim-președinte,

Potrivit Decretului-lege nr. 3464/919, publicat în Monitorul Oficial nr. 93 din 13 august 1919, termenul declarațiilor de opțiune pentru încetățenirea evreilor va fi, la cei mobilizați, de 5 luni de la trecerea armatei pe picior de pace.

UEP ne aduce acum la cunoștință că secțiunile tribunalului Ilfov ar fi respingând asemenea declarațiuni de opțiune, sub motiv că termenul a expirat.

Această procedare, după cum cu drept cuvânt arată UEP, este eronată. Armata încă nu a fost trecută pe picior de pace. Până acum a fost decretată numai demobilizarea armatei și abia la terminarea demobilizării se va stabili, printr-un alt decret, trecerea armatei pe picior de pace.

Astfel fiind, declarațiile de opțiune ale evreilor care au fost mobilizați urmează a fi primite și mai departe, întrucât sunt făcute în termen, și în același timp câtă a se primi și declarațiile făcute din nou de cei ale căror cereri au fost respinse pentru motivul de tardivitate, deoarece ei nu aveau nici un mijloc de la lege pentru a ataca hotărârea tribunalului.

Cele ce preced am onoare a vă ruga să le aduceți la cunoștința domnilor președinți de secțiuni, spre a le avea în vedere pe viitor.

Ministru, (ss.) Constantin Argetoianu

Secretar general, (ss.) C.G. Pancov

AIN București, Fond MJ, ds. 195/1920, f. 11.

1920. Afiș electoral al Blocului Evreiesc

ברודער!

וואסירסט נאר דיא יידישע

מנורה

דער צייכען פון יידישען בלאק

Tip. Isaac Bulder, Breezinau t

Ibidem, f. 1.

Traducerea: Fraților! Votați numai MENORA evreiască. Sigla Blocului Evreiesc.

București, 1919, decembrie. Ancheta revistei „Hasmonaea” privind statutul juridic al evreilor după acordarea naturalizării

1) Ce atitudine credeți că ar trebui să ia conducătorii politici și intelectuali ai țării românești, față de dezideratele de autodeterminare ale națiunilor minoritare?

2) Ce anume modalități practice preconizați pentru armonizarea tendințelor de autonomie ale naționalităților României Mari cu principiul de perfectă suveranitate a statului?

Domnul meu,

La chestiunile ce-mi puneți prin scrisoarea dv. din 20 noiembrie mă grăbesc a vă răspunde:

1) Socotesc că un grup de oameni, în speță minoritățile despre care îmi vorbiți, au aceleași drepturi ca indivizi luați în parte. După cum libertatea individuală nu trebuie să fie limitată decât prin măsurile necesare pentru a nu se jigni libertatea și drepturile fiecăruia, tot astfel cred că drepturile minorităților nu trebuie stânjenite decât în limita necesității pentru garantarea drepturilor și libertăților celorlalte grupări care trăiesc în țară, fie ele minorități sau majorități. Garantul acestor drepturi și minorități fiind statul, deplina lui suveranitate trebuie să rămână neștirbită.

În legătură cu aceste idei cred că atitudinea conducătorilor politici ai țării românești față de minorități trebuie să fie cât se poate de obiectivă și lipsită de patimă.

2) Nu concep autonomia politică decât regională iar nu pe baze etnice (grupările etnice fiind împrăștiate pe tot teritoriul regatului).

Pentru minoritățile din România Mare nu văd prin urmare posibilitate decât pentru o autonomie culturală, religioasă și juridică.

Cu toată stima,

C. Argetoianu

Domnule,

Este probabil că răspunsul meu la întrebările Societății „Hasmonaea” nu va fi în acord cu părerile și sentimentele acestei societăți.

Tendința naționalităților cuprinse în România Mare trebuie, pentru liniștea țării și buna înțelegere a locuitorilor ei, să fie aceea de a forma o masă omogenă cu populația românească. În România Mare nu trebuie să existe insule ocupate de locuitori formând state autonome. Liberi și protejați de legile țării să fie, firește, toți cei ce vor să aparțină unei naționalități străine, nu însă să formeze o națiune autonomă pe teritoriul României. – Acestea sunt sentimentele mele.

Cu deosebită considerație,

D. Emmanuel

Domnul meu,

La întrebările dvs. mă grăbesc a răspunde:

1) Ce atitudine credeți...

- Această atitudine e în legătură cu idei recente ce de-abia își croiesc drumul.

Noțiunile „cetățenie” și „naționalitate” tind din zi în zi să se diferențieze. Cetățeanul x poate fi de naționalitate A, B sau C fără să dăuneze într-un cumva statului S.

Însușirile de căpetenie ale cetățeanului sunt *cinstea* și *simțul răspunderii* față de statul în care trăiește, iar nicidecum religia sau naționalitatea.

Această idee odată pricepută și acceptată, atitudinea care se impune conducătorilor politici și intelectuali ai țării românești este libertatea absolută pentru manifestările religioase și naționale ale cetățenilor, neîmpiedicarea, ba chiar favorizarea acestor manifestări, ca o condiție esențială pentru buna și sincera conviețuire cetățenească.

2) Ce anume modalități...

Reprezentarea minorităților naționale ca atare în parlament, județ și comună.

Reprezentanții minoritari, purtători de cuvânt aleși ai maselor minoritare naționale, sunt cea mai sigură cheazășie de dreptate socială între aceste minorități și majoritatea suverană.

De la această reprezentare sincer organizată (un reprezentant parlamentar pentru fiecare județ sau grup de județe cuprinzând populația minoritară de 30.000 suflete) atârnă toate celelalte modalități de armonizare a tendințelor de autonomie ale naționalităților României Mari cu principiul de perfectă suveranitate a statului¹.

Dr. Izac Leșon, Brăila

„Hasmonaea”, An I, nr. 7, dec. 1919, p. 12-14 și An II, nr. 8, ian. 1920, p. 2-6.

¹ Au mai răspuns Constantin Mille, director al ziarului „Adevărul”, și Mayer Ebner, reprezentant al evreilor bucovineni.

418

București, 1920. Candidații evrei pentru Adunarea Deputaților

Evrei,

Votați cu toții lista cu semnul

Candelabru **MENORAH** Candelabru

a Blocului Evreesc

cu

următoarele candidaturi pentru

CAMERA

Avocat Dr. W. Filderman	Iosif Herșcovici
Avocat Mișu Weisman	Doctor I. L. Algazi
Doctor I. Steinhart	Doctor S. Cohl
M. Schwarzfild	Doctor B. Mendelsohn
I. Sterian	Inginer M. Weesler
Inginer Jack Kanner	Adolf Goldstein
Horia Carp	D-tor Abraham Ștern
Doctor L. Mayersohn	I. Witzling
Marcel Goldman	Inginer I. Rosenștein

Ibidem, f. 5.

București, 1920. Căruțații evrei pentru Senat

Evrei,

Votați cu toții lista cu semnul

Candelabru **MENORAH** Candelabru

a Blocului Evreesc

cu

următoarele candidaturi pentru

SENAT

Avocat Dr. Adolf Stern

Dr. I. Steinhart

M. Schwarzfeld

Dr. Henr. Alperin rabin și Profesor

Dr. Heinrich Erdreich

Ibidem, f. 7.

București, 1920, mai 29. Manifest electoral al Blocului
Evreiesc¹ în vederea alegerii Parlamentului

Evrei!

Să ne facem până la capăt datoria!

Lupta noastră nu e încă sfârșită.

Cu aceeași adâncă pricepere a intereselor voastre, cu aceeași tărie de convingere și cu același elan, fiți gata să dați din nou voturile voastre celor ce vă cunosc nevoile și v-au dovedit în atâtea rânduri că știu să lupte pentru înfățișarea revendicărilor voastre.

Alegători evrei,

Peste puține zile veți fi chemați din nou să vă manifestați, nestingheriți de nimeni, voința voastră cetățenească, adevărata voastră voință.

În fața urnei, amintiți-vă: că mii și mii de frați de-ai voștri sunt ținuți încă la porțile cetățeniei române; că emanciparea voastră legală e departe de a reprezenta o emancipare de fapt; că, în Adunarea constituantă a țării, acolo unde se va pune la cale soarta voastră, trebuie să stea de pază și oamenii voștri.

Alegători evrei,

Votați lista pentru Senat a Blocului! Votați „Menorah”!

AIN, Fond Prefectura Poliției Capitalei, ds. 62/1920, f. 21.

¹ Cu prilejul acestei acțiuni politice, s-a hotărât prezentarea pe liste proprii a unor oponenți ai populației evreiești. Concomitent, au candidat personalități evreiești pe listele altor partide.

1920. Alt manifest electoral al Blocului Evreiesc

După zeci de ani de grele strădanii, după un lung șir de lupte duse cu jertfe nenumărate și istovitoare, evreii români, dobândind în sfârșit, și ei, drepturile omului, pășesc astăzi pentru întâia oară în viața cetățenească. E un moment solemn și mare. De importanța fără seamăn a acestui moment câtă să ne pătrundem, spre a ne face întreaga datorie și către noi și către țară.

Am fi vrut ca acest prim pas al nostru pe tărâm politic să-l fi făcut alături de partidele democratice românești ale căror principii sunt în armonie cu interesele și vederile noastre. Aceste partide n-au voit, însă, să înțeleagă rostul nostru în viața politică și socială a

țării, nici să țină seamă de cerințele noastre sufletești, care ne poruncesc să rămânem credincioși trecutului nostru, tradițiilor noastre și nevoilor noastre specific evreiești. În listele de candidați ale acestor partide veți găsi nume evreiești, dar nu evrei hotărâți să lupte pentru idealurile și interesele noastre. Un elementar simțământ de demnitate ne silește așadar să ne prezentăm singuri în aceste alegeri și avem convingerea că nu se va găsi nici un cuget cinstit care să ne refuze aprobarea sa.

Alegători evrei,

Atitudinea noastră în aceste alegeri mai e îndreptățită și de faptul că chestiunea evreiască în România n-a căpătat până acum decât o dezlegare formală și parțială. O treime din evrei, printre care și numeroși demobilizați, sunt încă lipsiți de drepturile cetățenești, iar acei ce le-au dobândit nu le stăpânesc definitiv. Constituanta ce urmează s-o alegeți va avea abia să-și spuie ultimul cuvânt. Alte legitime și multiple revendicări ale noastre n-au fost încă ascultate și dreptul de vot este deocamdată singurul pe care-l putem exercita.

Copiii noștri, sub pretexte noi și adaptate vremii, continuă a nu fi admiși în școlile publice decât în cazuri excepționale, iar școlile evreiești, deși organizate și îndrumate după programa statului, nu pot elibera certificate valabile și, în loc de a primi convenitele subvențiuni, plătesc mai departe un tribut oneros și umilitor, cu prilejul examenelor de fine de an¹.

Comunitățile noastre nu sunt recunoscute ca persoane juridice și morale și trebuie să facă față singure unor nevoi pe zi ce trece tot mai mari.

În armată, soldatul evreu se află în aceeași stare de inferioritate ca și în trecut. Funcțiunile publice ne-au rămas închise. În administrațiile comunale nu se ține seamă de proporția locuitorilor evrei și, când ni se acordă vreun loc sau două, se face aceasta ca o deosebită favoare. Antisemitismul oficial și neoficial este mereu în floare și populația evreiască nevoiașă îi simte încă la fiecare pas loviturile.

Cetățeni,

Interesele înalte ale țării în care trăim, și pe care o vrem cât mai generoasă și mai respectată în mijlocul popoarelor civilizate, cer imperios ca această stare de lucruri să înceteze.

Acei ce se prezintă azi sufragiilor noastre sunt singurii chemați ca, prin cuvântul și activitatea lor în viitorul Parlament, să pună capăt unei situații nedrepte, jignitoare, și de pe urma căreia țara întreagă are de pățimit.

Dându-ne voturile voastre veți curma nu numai nedreptățile de care mai suferă încă zeci de mii de evrei, dar veți distruge însuși germenul învrăjbirii care, decenii de-a rândul, a ținut departe unul de altul două elemente deopotrivă de folositoare și de bine intenționate din această țară: elementul românesc și elementul evreiesc, a căror conlucrare ar aduce țării numai belșug, tărie și cinste.

Evrei,

Votați lista evreiască cu semnul Candelabru (Menorah)!

Să nu fie nici o abținere! Nu ștergeți pe nimeni! Votați lista întreagă!

Blocul Evreiesc²

ACIER, Fond II, ds. 200, f. 89.

¹ A se vedea doc. 207, 208.

² Blocul evreiesc, luând în considerare unele stări de spirit din rândurile alegătorilor evrei, făcea următoarea precizare:

„Să nu credeți că dacă ați dat votul numai unora sau altora din candidați ați făcut o faptă evreiască, căci vor cădea și acei cărora le veți fi dat voturile.

În alegeri nu reușesc indivizii, ci listele, nu numărul de voturi întrunit de un candidat ci numărul de voturi întrunit de întreaga listă, adică masa electorală asigură succesul. Orice abținere, orice nume șters de pe lista cu semnul «Menorah» al Blocului Evreiesc periclitează șansa de reușită. În fața urmei, călcați peste toate simpatiile și antipatiile personale și votați lista întreagă”. (*Ibidem*, p. 10.)

422

București, 1920, iunie. Voturile primite de candidații Blocului Evreiesc la alegerile pentru sesiunea extraordinară a Camerei Deputaților¹

Botoșani: Mișu Weissman 2567; dr. W. Filderman 2556; Berman Buium 2523; Moritz Alterescu 2508; Masa electorală² 10.154, față de 66.469 cât a întrunit lista aleasă.

Covurlui: dr. W. Filderman 1124; Mișu Weissman 1102; dr. S. Filderman 1086; Iosef Herșcovici 1085; M.H. Schein 1077; ing. B. Kanner 1077; Masa electorală 6581, față de 57.334, 21.461 și 22999, cât au întrunit candidații de pe listele alese.

Ismail: I. Sanielevici 539; Mișu Weissman 539; Rabinul Paglie 537; M. Dinerman 537; Masa electorală 2152 față de 68.445 cât a obținut lista aleasă.

Tecuci: dr. Adolphe Stern 399; Marcel Goldman 396; Total 795 față de 45.044 obținute de lista aleasă.

Bacău: Ozias Herșcovici 1492; Eugen Manos 1471; B. Weinberg 1464; Many Filderman 1438 și Moritz Galanter 1429. Masa electorală 7294 față de 102.611 obținută de lista aleasă.

Bălți: dr. Bernstein-Cogan 3484; dr. Westerman 3475; Mosis Iosif 3448; Kramer Ignatz 3458; Fischer Șloim 3459; M. Schächter 3457. Masa electorală 20.781 față de 157.622 obținută de lista aleasă.

Dorohoi: dr. W. Filderman 661; Mișu Weissman 655; ing. Jack Kanner 637; S. Zeltzer 631. Total 2584 față de 47.398 și 26.112 ale listelor alese.

Neamț: dr. L. Algazi 1382; Mișu Weissman 1384; dr. L. Stein 1360; Artur Grünberg 1338. Total 5.464 față de 73.189 al listei alese.

Chișinău: dr. Bernstein-Cogan 2452; D. Babici 2443; I. Sanielevici 2435; M. Weissman 2397; av. M. Schächter 2404; Solomon Fischer 2395; D. Westerman 2400; A. L. Zissu 2388. Masa electorală 19.314 față de 119.703, 60.238 și 57.719 obținute de listele candidaților aleși.

Iasi: dr. Adolphe Stern 2109; M. Schächter 2052; dr. G. Solomovici 2017; Mișu Weissman 2019; Jean Hefter 2014; dr. M. Glückmann 1970; Calman Mayer 1939. Total 14.120 față de 98.717, 22.464 și 18.398 obținut de listele candidaților aleși. Lista d-lui A.C. Cuza a obținut 7242 voturi.

Tighina: dr. Bernstein-Cogan 1434; Solomon Fischer 1462; Coghan Ghers 1413; Alexandrof Abram 1406; Sanielevici Iosef 1405 [A fost declarat ales]. Total 7120 față de 53.846; 53.409 și 34.634 obținute de listele candidaților aleși.

Suceava: Horia Carp 1098; Max Wurmbbrand 1051; Moise Horn 1030; Ihil Șaraga 1022. Total 4158, față de 34.415 și 27.819 obținute de listele candidaților aleși.

Ilfov: dr. W. Filderman 3651; Mișu Weissman 3557; Horia Carp 3424; dr. Steinhart 3395; M. Schwarzfeld 3370; dr. L. Mayersohn 3326; ing. Jack Kanner 3318; I. Sterian 3314; dr. Algazi 3302; dr. S. Cohl 3269; dr. B. Mendelsohn 3245; Marcel Goldman 3243; dr. Abraham Stern 3233; ing. M. Wexler 3229; Iosef Herșcovici 3228; Adolf Goldstein 3209; I. Witzling 3187; ing. I. Rosenstein 3187. Masa electorală 59.687 față de 797.495 (part. poporului), 255.449 (socialiștii), 157.050 (țărăniștii), 135.003 (liberalii) și 72.321 (takiștii).

Roman: Heinrich Haimovici 892; Aron Rosenberg 882; Leon Friedmann 877; Isidor Schiffer 872. Total 3523 față de 58.520 voturi obținute de lista candidaților aleși.

Cernăuți: dr. Straucher 3261 ales în cartel cu germanii.

În total, Blocul Evreiesc a obținut 166.958 sufragii³.

MO-AD, Sesiunea extraordinară iunie 1920, nr. 461, iunie, p. 1439-1448; nr.47, 2 iunie, p. 1474-1476.

¹ Ca urmare a legii de naturalizare din mai 1919, care acorda cetățenia tuturor evreilor din Vechiul Regat, Ardeal, Basarabia și Bucovina, și ca urmare a semnării Tratatului privind drepturile minorităților de către delegația română la Conferința de pace de la Paris, (vezi cap. XIII), evreii participau la desemnarea prin vot universal a corpurilor legislative.

² Totalul votanților.

³ În referatul prezentat de Adolf Roller, membru al Reprezentanței UEP, cu ocazia analizei activității între anii 1916-1920, se arată următoarele despre participarea evreilor la consultările electorale de după primul război mondial:

„Dacă pentru motive, suficient justificate, am socotit că este mai bine să ne abținem de a participa la primele alegeri ce s-au făcut după prima noastră încetățenire, am crezut în schimb imperios necesar de a lua parte la alegerile următoare, făcute de guvernul de sub președinția Generalului Averescu. Nu numai indiferența cu care ne-au tratat partidele politice, dar mai cu seamă faptul că aveam de făcut, cum avem de altfel și astăzi, revendicări specifice evreiești, pe care am socotit că numai reprezentanții noștri autorizați vor putea să le susție în fața Parlamentului, ne-a făcut să constituim un bloc evreiesc al tuturor alegătorilor evrei, bloc la care au participat mai toți noii cetățeni, în afară de cei care sunt înregimentați în partidele politice. Pentru justificarea Blocului am lansat atunci un apel către evreii din țară, în care spuneam între altele: «Am fi vrut ca acest prim pas al nostru pe tărâmul politic să fie făcut alături de partidele democratice românești, ale căror principii sunt în armonie cu interesele și vederile noastre. Aceste partide n-au voit însă să înțeleagă rostul nostru în viața politică și socială a țării, nici să țină seamă de cerințele noastre sufletești, care ne poruncesc să rămânem credincioși trecutului nostru, tradițiilor noastre și nevoilor noastre specifice evreiești. În listele de candidați ale acestor partide veți găsi nume evreiești, dar nu evrei hotărâți ca să lupte pentru idealurile și interesele noastre. Un elementar simțământ de demnitate ne silește așadar să ne prezentăm singuri în aceste alegeri și avem convingerea că nu se va găsi nici un cuget cinstit care să ne refuze aprobarea sa». Este încă în amintirea tuturor prietenia cu care a fost primit Blocul în cercurile evreiești, lăra ca să îi fi lipsit și destui adversari. Cu toate acestea succesul său a fost destul de eclatant și chiar dacă n-am reușit să trimitem nici un candidat în parlament, aceasta datorită faptului că voturile evreiești au fost escamotate și atribuite altui partid politic, el totuși a dat dovadă de forța electorală a masei evreiești. Blocul a pus candidați în județele Ilfov, Covurlui, Iași, Dorohoi, Roman, Tecuci, Bacău, Neamț și Suceava. Numărul voturilor obținute de Bloc a fost considerabil și nu exagerăm deloc, afirmând că Blocul a întrunit sufragiile a cel puțin 70-80 la sută din voturile evreiești”.

București, 1919-1920. Primii deputați și senatori evrei¹

Nr.	Nume	Deputat	Senator	Sesiune
1	Hecht Iacob		S	1919-1920
2	Landwiger Meer		S	1919-1920
3	Dr. Lengyel Berl (Bela)	D		1919-1920
4	Melicsohn Meilic Iancu	D		1919-1920
5	Moscovici Ilie	D		1919-1920 1920-1922
6	Dobrogeanu-Gherea Alexandru	D		1920-1922
7	Lerner Natan	D		1920-1922
8	Dr. Pistiner Iacob	D		1920-1922
9	Schor Mihail	D		1920-1922
10	Dr. Straucher Benno	D		1920-1922

Parlamentari evrei în forul legislativ al României, op. cit., p. XXV.

¹ Aleși pe listele partidelor tradiționale.

București, 1920, iulie 30. Cuvântarea lui Beno Straucher, reprezentant al populației evreiești în Adunarea Deputaților

Necesitatea aprobării legilor care acordă încetățenirea evreilor¹

...În deplina conștiință a răspunderii ce o am față de țară, de populația evreiască din țară, fac declarația în numele meu și în numele colegilor mei evrei, deputații Schor și Lerner din Basarabia, sincer și loial: în trecut, guvernele României au păcătuit foarte grav în contra populației evreiești și a intereselor vitale ale României însăși.

Evreii români nu aveau drepturi, evreii români au fost expuși la multiple persecuții și starea lor devenită rușinoasă, de ocară și disperare; România era pentru evrei o patrie vitregă.

D-lor deputați, subjugarea aduce cu sine sclavia, pe când libertatea – omenia! Vremurile de sclavie sunt trecute și pentru evrei!

Din toate partidele care au vorbit până azi, toți reprezentanții din majoritate și din minoritate, dar nici o voce nu s-a ridicat pentru a apăra drepturile evreilor. Nici un reprezentant al vreunui partid n-a pus chestiunea modificării sau complectării Constituției în sensul libertății și egalității evreilor. Nici un orator nu s-a ocupat nici cu decretule-legi, în general, și nici cu specialul Decret-lege din 28 mai 1919 privitor la încetățenirea evreilor. Dar nici chiar vreun reprezentant al guvernului n-a făcut-o! Din toate părțile se cer drepturi și dreptate, numai când este vorba de evrei se tace din toate părțile.

Dacă însă guvernele României nu-și vor schimba radical vechile procedee, vor păcătui și mai grav! Nu numai condițiunile vieții internaționale s-au schimbat radical, dar înseși condițiile naționale sunt schimbate, căci în țară trăiesc evrei, care se cifrează aproape la un milion², care alături de români au luptat pentru cucerirea dreptului minorităților și nu vor consimți de bunăvoie lor a li se încălca drepturile lor sfinte [...]

D-lor, toți oamenii au fost făcuți după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. După cărțile sfinte este recunoscută egalitatea tuturor oamenilor pe pământ. Pentru ce să nu fie ea recunoscută și de către state?

Existența sigură a statelor nu se bazează pe baionete, ci este clădită pe fericirea popoarelor lor. În aceasta constă mulțumirea drepturilor naturale ale fiecărui popor.

Evreii români, complet încetățeniți, vor fi fericiți să arunce vâlul uitării asupra trecutului dureros.

Ca cetățeni români, egali după Constituție în toate ramurile administrației statului, declarăm solemn: că noi, evreii din țară, vrem și înțelegem a fi credincioși și devotați fii ai României, vrem și înțelegem a conlucra la propășirea și mărirea Statului. Mănat de aceste sentimente, care sunt acelea ale tuturor evreilor din țară, îmi voi îndeplini cu sfințenie datoriile de mandat al țării și voi contribui cu toate puterile mele la dezlegarea marilor probleme de refacere și întărire a Statului Român.

Între problemele de primenire organică a Statului este și aceea a chestiei evreiești, parte esențială a libertății, care formează cheia de boltă a Statului modern, și voi socoti ca o datorie imperioasă a stăruii în interesul suprem al țării pentru desăvârșita egalitate a tuturor evreilor din toată țara în viața politică și civilă.

Va fi una din lucrările cele mai urgente și mai însemnate ale acestui Parlament, nu numai să ratifice aceste decrete-legi [privind drepturile cetățenești ale populației evreiești – n.n.], dar și să le complecteze în așa chip ca să încetățenească pe toți evreii din țară, căci azi sunt încă mulți dintre ei lăsați afară din cetatea română, și să li se garanteze deplină autonomie culturală și religioasă, sub scutul și cu ajutorul statului. Nu numai atât, dar decretul-lege provizoriu va fi tot provizoriu ratificat, căci numai Constituanta va consolida în mod definitiv statutul civil și politic al evreilor din România [...]

Nu mai Parlamentul are căderea de a da sau a refuza ratificarea. Până la acest vot ele rămân în deplină vigoare. Totuși, deoarece într-un stat constituțional regimul decretelor-legi este o anomalie, datorită Parlamentului este de a le examina și a se pronunța asupra lor, fără nici o întârziere. Aceasta se aplică mai ales la decretul-lege citat privitor la încetățenirea evreilor – lege care înseamnă triumful libertății și egalității drepturilor, temelia și fala României Mari, a României noi.

În interesul acestei Românie noi, precum și în interesul evreilor români, este imperios ca acest decret-lege nu numai să se ratifice de urgență de către Parlament, dar să

se completeze, privind calitatea română și miile de evrei care încă au rămas în afară și aplicând egalitatea în toate ramurile organismului de stat, așa încât populațiunea evreiască să se bucure, în fapt, de toate drepturile, precum îndeplinește și va îndeplini toate datoriile cetățenești.

Considerăm ca o datorie sfântă de a lupta pentru încetățenirea completă și desăvârșită a întregii populații evreiești; de a lupta pentru recunoașterea comunităților evreiești, căci azi comunitățile evreiești nu sunt recunoscute de stat, neavând dreptul de a administra averile obștii evreiești; de a lupta pentru autonomia culturală și religioasă; este anormal și greu de priceput de ce până în ziua de azi guvernul n-a găsit prilejul ca să vie cu un proiect de lege pentru organizarea comunităților evreiești în Vechiul Regat, care n-au personalitate juridică și ființă legală; considerăm ca o datorie de a lupta pentru contribuirea Statului la întreținerea instituțiilor noastre școlare și de cult și pentru valabilitatea certificatelor școlilor noastre; de a lupta pentru întronarea unei democrații sincere și cinstitute în toate domeniile vieții publice – fiindcă democrația constituie o parte integrantă în firea poporului evreiesc, pentru care a sângerat și va sângera; de a lupta contra prejudiciilor [prejudiciilor] nefondate împotriva evreilor; de a lupta mai ales contra antisemitismului oficial.

Va fi și datoria Parlamentului să vegheze ca drepturile chezașuite prin lege să fie înfăptuite, astfel încât libertatea din lege să devie o libertate vie, o libertate de fapt în toate ramurile organizației și serviciilor Statului, fără vreo restricție.

Se știe că în războaiele de independență și mărire ale României, evreii din România au adus mari jertfe, – în toate aceste războaie soldații evrei din armata română au luptat cu credință, cu curaj, cu vitejie, au suferit și au răbdut, împreună cu camarazii lor creștini – cu toate că se băteau cu chinuitoarea umilință că nu sunt egale – drepturi egale [neclar în text – n.n.].

Constituția nu trebuie să cuprindă nelămuriri și echivocuri în ceea ce privește emanciparea evreilor.

Hotărârile trebuie să fie precise – clauze și îngrădiri nu au loc într-o decizie și nu pot să le îngreuneze prin nici o controversă...

Noi credem că chestiunile care privesc cultul, exercitarea cultului și instrucțiunii școlare evreiești nu pot și nu trebuie să fie rezolvate decât de oameni care cunosc aceste chestiuni.

În acest scop, cerem ca la Ministerul de Culte și Instrucțiune Publică să fie angajați, după normele obișnuite, funcționari evrei competenți, afectați exclusiv rezolvării chestiunilor de care v-am vorbit, căci funcționarii neevrei, cu toată buna lor voință, nu pot rezolva aceste chestiuni, necunoscându-le așa cum ele trebuie cunoscute.

MO-AD, ședința din 30 iulie 1920, nr. 33, 6 august 1920, p. 588-591; Vezi și Parlamentari evrei în forul legislativ al României. 1919-1940. Documente, op. cit., p. 27-30.

¹ Vezi doc. 410.

² Vezi doc. 361, 368.

București, 1919, noiembrie 29. Memoriu al Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul de Justiție prin care sesizează respingerea unor cereri de naturalizare ale unor veterani de război

Domnule Ministru,

Avem distinsa onoare a supune cunoștinței dvs. următoarele. Secția UEP București ne informează că Tribunalul Ilfov a respins în ultimul timp cererile de încetățenire ale unui număr de mobilizați sau prizonieri repatriați, sub motiv că ar fi trecut termenul de 5 luni de la data mobilizării sau repatrierii lor. Acest mod de a interpreta Decretul-lege nr. 3464 din 12 august 1919 publicat în MO nr. 93 din 13 august 1919 este absolut eronat pentru că art. 1 din acest decret sună clar: „*Pentru cei mobilizați sau prizonieri termenul va fi de 5 luni de la trecerea armatei pe picior de pace sau de la repatriere*”. Țara noastră aflându-se încă în stare de război, termenul de 5 luni pentru mobilizați și prizonieri repatriați trebuie să decurgă de la data trecerii armatei pe picior de pace. Prin această interpretare se răpește dreptul de încetățenire unui însemnat număr de militari evrei care, fie pe motiv de boală sau alte piedici, n-au putut să-și valorifice imediat drepturile, cu atât mai mult cu cât se știa până acum că legea le permite să și le valorifice 5 luni după trecerea armatei pe picior de pace. Ea fiind contra literei și spiritului legii, vă rugăm să binevoiți a lua dispozițiunea ca încetățenirea să se facă conform menționatului articol din textul de lege în vigoare, dând dreptul celor respinși a reveni cu cererile de încetățenire.

Primiți vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

Președinte, W. Filderman

Secretar, Adolf Magder

AIN, Fond Min. de Justiție, ds. 195/1920, f. 3.

Capitolul IX

MITUL „ACAPARĂRII” VERSUS CREȘTEREA REALĂ A ECONOMIEI

426

București, 1901, octombrie 15. Respingerea de către Curtea de Casație și Justiție a recursului Direcției Generale a CFR împotriva unei sentințe a Tribunalului Ilfov

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut în cauză de d. consilier Gh. P. Petrescu,

Pe d. avocat Capeceanu, în dezvoltarea motivelor de casare și

Pe d. avocat Rădulescu, în combateri,

Deliberând

Asupra motivului I de casare invocat:

„Violarea art. 20 și 21 din condițiunile generale pentru întreprinderi de lucrări publice. După aceste două articole, administrația își rezervă dreptul de a face din oficiu plata lucrătorilor, atunci când ar constata că întreprinzătorul pune întârzieri nemotivate în facerea acestei plăți.

În specie, am dovedit la instanța de fond că lucrătorii antreprenorilor Metzgher nu erau plătiți; că ei mureau de foame și că a trebuit în comptul sumelor ce li se cuvin să le dăm dacă nu mai mult, cel puțin cu ce să-și plătească mâncarea la cantinierul Spiegel.

Tribunalul consideră plata făcută de noi ca rău făcută zicând că plătim mâncarea lucrătorilor, nu plătim pe lucrători. Această argumentare e falsă, căci din momentul ce avem dreptul să dăm banii lucrătorilor ca să facă orice ar vrea cu dânzii, cu atât mai mult avem dreptul să le dăm bani pentru plata mâncării”.

Văzând hotărârea atacată, din care rezultă că Geldbenthel și fiu, ca cesionar al antreprenorului Metzgher, au acționat [în justiție – n.n.] pe administrația C.F.R. pentru un rest de 449 lei din valoarea unor lucrări efectuate de cedant; că zisa administrație s-a opus la plata acestui rest, sub cuvânt că ar fi dispus de el în puterea art. 20 și 21 din condițiunile generale pentru întreprinderi de lucrări publice, dându-l cărciumarului Spiegel drept o datorie pe hrana ce contractase[ră] la el mai mulți lucrători ai întreprinderii, că atât judele de ocol cât și tribunalul de Ilfov în apel, interpretând art. 20 și 21 din Condițiunile Generale pentru întreprinderi de lucrări publice și negăsindu-le aplicabile în specie, a condamnat administrația C.F.R. să plătească lui Geldbenthel suma cerută;

Considerând art. 20 și 21, în scop de a asigura mersul regulat al unei întreprinderi, dă dreptul administrațiunii, atunci când întreprinzătorul, cu rea credință, constatată prin o prealabilă cercetare, întârzie plata lucrătorilor săi, sau a materialului furnizat, să facă această plată din oficiu, din sumele ce ar avea să primească întreprinzătorul;

Considerând că această dispozițiune, fiind o derogare de la dreptul comun, nu se poate întinde la altă ipoteză decât la aceea prevăzută în citatele articole, și dar bine a judecat tribunalul când a zis că administrația nu putea să dispue de banii întreprinzătorului în favoarea cârciumarului Spiegel, care nu era nici lucrător cu salariu, nici furnizor de materiale; că, așa fiind, departe de a viola zisele articole, tribunalul a făcut o justă aplicare a lor și, în consecință, motivul invocat cată a fi respins ca neîntemeiat.

Asupra motivului II de casare:

„Exces de putere și violarea principiului că nimeni nu se poate îmbogăți în paguba altuia (art. 995 din codul civil), căci tribunalul constată, pe de altă parte, că sumele pe cari le-a numărat lui Spiegel trebuia să le numere lui Metzgher; că, deci, acesta din urmă a câștigat din fapta noastră și deci urmează să ne despăgubească de plățile făcute.

Ei bine, cu toată această constatare, tribunalul respinge cererea noastră de chemare în garanție, formulată în contra lui Metzgher”.

Considerând că nu e exact faptul că tribunalul să fi constatat că sumele ce s-au numărat lui Spiegel se datorau de Metzgher, pentru ca să fi fost loc la aplicarea art. 995, din codul civil, prin urmare tribunalul n-a comis nici un exces de putere respingând cererea de chemare în garanție a lui Metzgher, ca nejustificată în drept.

Asupra motivului III de casare:

„Exces de putere și violarea art. 227 din procedura civilă. Am cerut tribunalului chemarea la interogatoriu a lui Metzgher pentru a dovedi plata lucrătorilor săi. Tribunalul – deși interogatoriul îndeplinea toate condițiunile legale –, totuși îl respinge fără nici un motiv”.

Considerând că chemarea la interogatoriu nu se poate face decât către persoana ce stă în judecată, că Metzgher nefiind parte în proces, tribunalul n-a comis nici un exces de putere și n-a violat art. 227 din procedura civilă, refuzând de a-l chema la interogatoriu.

Pentru aceste motive:

Respinge, [recursul Direcției Generale C.F.R.]¹

BDCCJ, vol. XXXI, Buc., Imprimeria Statului, 1905, no. 682 (p. 1376-1379), 15 oct. 1901.

¹ Pe de altă parte, Secția I Civilă a aceleiași Curți de Casație respinge la 2 martie 1901 recursul lui Avram Manașcu contra sentinței Tribunalului Bacău în proces cu prima societate de credit funciar rural român.

„Având în vedere sentința supusă recursului din care rezultă că Avram Manașcu, recurentul de azi, a chemat în judecată dinaintea judelei de ocol Bacău pe Societatea Creditului funciar rural din București intimată în recurs – pentru a fi obligată să respecte posesiunea a trei gropi de păcură și anume: Italia, America și Nemțoaica, situate în Baia Păcuriș, comuna Doftana, gropi asupra cărora recurentul ar avea un drept de uzufruct, în virtutea contractului încheiat între proprietarul moșiei N.N. Ghica și între Avram Rîvcu jurist și Avram Polac, în anul 1880, și care contract i-a [fost] cedat de aceștia din urmă prin acte autentificate în regulă; că judele de ocol, prin cartea de judecată cu nr. 332 din 1900 și tribunalul, în apel, prin sentință atacată în recurs au respins acțiunea ca neîntemeiată;

Considerând că din combinația art. 1426, 1427 și 1428 din codul civil cu art. 60 din legea judecătorilor de ocoale rezultă că nu are exercițiul acțiunii posesorie asupra autorului turburării decât atunci când este împiedicat în folosința dreptului său printr-o simplă turburare de fapt, iar când este vorba de o turburare de fapt legată de o chestiune de drept, adică atunci când terțiul turburător își sprijinea dreptul său pe un pretins drept de proprietate, de folosință ori numai de servitute asupra lucrului închiriat, în aceste cazuri locatarul nu are acțiunea posesorie în contra terțiului turburător, ci trebuie să încunoștințeze pe proprietar, căci numai acesta este în drept și în măsură de a apăra contra unei asemenea turburări, având el toate mijloacele spre a se judeca;

Considerând că fiind constatat, în specie, că recurentul Avram Manașcu n-avea decât un drept de arendare asupra gropilor Italia, Nemțoaica și America, proprietatea dlui N.N. Ghica, și că Societatea Creditului funciar, ce

dânsul pretinde că l-a turburat în posesiune, își sprijinea turburarea sa pe un drept, decurgând pentru dânsa dintr-un titlu judecătoresc, instanțele de fond n-au făcut decât a se conforma sus-citatelor texte de lege, când i-a respins acțiunea sa;

Considerând că dacă tribunalul a discutat validitatea titlurilor exibate de recurent, n-a făcut-o decât pentru că acesta le-a prezentat pentru a-și sprijini pe dânsle acțiunea posesorie, așadar nu se poate plânge că tribunalul a discutat aceste acte, când acesta chiar le-a dedus în judecată sa;

Considerând că astfel fiind, motivul este nefondat.

Pentru aceste motive:

Respinge" [recursul lui Avram Manașcu – n.n.] (*Ibidem*, nr. 176, p. 374-375.)

427

București, 1901, noiembrie 7. Casarea de către curtea de Casație și Justiție a unui litigiu privind o contravenție la legea patentelor

Casarea sentinței Tribunalului Dolj, secția II, cu no. 781 din anul 1899, în urma recursului făcut de Ministerul de Finanțe în proces cu L.I. Braunstein

7 noiembrie 1901

Curtea,

Ascultând citirea raportului făcut în cauză de d. consilier I Duca;

Pe d. avocat St. Negulescu, în dezvoltarea motivelor de casare, și

Pe d. avocat B. Cernea, în combateri; deliberând,

Asupra primului motiv de casare:

Violarea art. 1 din Legea de urmărire, combinat cu art. 18, alin. IV din legea asupra patentelor.

Tribunalul infirmă deciziunea administratorului financiar, anulează procesul-verbal de contravenție la legea patentelor și desființează urmărirea bazată pe acest proces-verbal, sub cuvânt că legea de urmărire nu este aplicabilă în specie și că amenda n-a fost bine pronunțată de controlorul fiscal, deoarece amenda trebuie să fie urmărită prin ministerul public dinaintea tribunalului corecțional, pe câtă vreme art. 1 din legea de urmărire dispune că se vor urmări după această lege, pe lângă alte datorii cuvenite Statului, amenzile în genere și orice alte venituri neachitate la termen. Că, după art. 18, combinat cu 19 din legea patentelor, comercianții putând fi condamnați la amendă ca contravenienți la legea patentelor, urmează de aci că un proces-verbal, dresat de un agent fiscal și confirmat de Ministerul de Finanțe, constituie un titlu legal de datorie, în baza căruia Statul poate urmări, conform art. 1 sus citat, pe un comerciant condamnat la amendă pentru contravenție la legea patentelor. (În acest sens decizia curții de casație, secția I, No. 120 din 17 martie 1900, Ministerul de Finanțe cu I. Cohn.)

Având în vedere sentința supusă recursului, din care rezultă că controlorul fiscal al circumscripției I din Craiova găsind pe L.I. Braunstein, intimat azi în recurs, făcând negoț

fără să plătească patentă, a încheiat un proces-verbal prin care l-a condamnat la 730 lei amendă, ca contravenient la legea patentelor;

Că Tribunalul de Dolj, sesizat prin apelul lui Braunstein, respingând mai întâi incidentul ridicat de Stat în privința neadmisibilității contestațiunii pentru neconsemnarea prealabilă a sumei, conform art. 20 din legea de urmărire, și judecând în fond, a anulat încheierea controlorului financiar, apărând pe contravenient de amendă, pentru motiv că nici prin legea patentelor, nici prin legea de percepere, nici prin vreo altă lege, nu se dă controlorilor dreptul de a impune la patentă, și la patentă îndoită, pe acei care au făcut negoț fără patentă, ci acest drept nu-l au decât comisiunile instituite prin legea de percepere;

Considerând că art. 1 din Legea de urmărire dispune că se vor urmări după această lege, pe lângă alte datorii cuvenite Statului, amenzile în genere și orice alte venituri neachitate la termen; că, după art. 18, combinat cu 19 din legea patentelor, comercianții putând fi condamnați la amendă ca contravenienți la legea patentelor, urmează de aci că un proces-verbal, dresat de un agent fiscal și confirmat de Ministerul de Finanțe, constituie un titlu legal de datorie, în baza căruia Statul poate urmări, conform art. 1 sus citat, pe un comerciant condamnat la amendă pentru contravenție la legea patentelor;

Considerând că astfel fiind, când tribunalul în specie, prin sentința atacată cu recurs, anulează procesul-verbal de constatarea contravenienței, sub cuvânt că dreptul de a impune pe comercianți la amendă constând din patenta îndoită nu-l au decât comisiunile instituite prin legea de percepere, prin această procedură violează sus citatele texte de lege;

Că, prin urmare, sus arătatul motiv de casare se găsește întemeiat. [...]

Considerând că astfel fiind, recursul se găsește întemeiat numai pentru primul motiv de casare, și, ca atare, urmează a fi admis.

Pentru aceste motive:

Casează, [sentința Tribunalului Dolj din anul 1899 împotriva lui I.I. Braunstein – n.n.]

Ibidem, p. 1433-1437

428

București, 1901, decembrie 20. Pledoarie în favoarea modernizării economiei românești

C. Alimănișteanu, Capitalurile străine¹ în România și unele măsuri pentru atragerea lor

Dacă este una din chestiunile foarte mult agitate în țară, pentru care s-ar putea repeta *parturiunt montes nascitur ridiculus mus*², desigur că sunt și discuțiunile încinse asupra înlesnirilor și modalităților de a provoca venirea capitalurilor străine în România. Lucrul în parte se explică, fiindcă «capitalul» este unul din capitolele cele mai discutate ale economiei politice și discuțiunile interminabile dintre școala ortodoxă [conservatoare –

n.n.] și cea socialistă, precum și cu școlile intermediare, pot alimenta concepțiuni economice și întreține confuziuni în spiritele puțin pregătite, – sau din firea lor ceva predispuse la șovăială, – așa că, în adevăr, e foarte delicat lucru ca majoritatea interesatilor să poată vedea clar într-o asemenea controversată chestiune [...]

În special pentru cazul ce ne preocupă, trebuie să pomim de la considerațiunea inițială și fără de care să nu se facă un pas, că mai ales în cei 40 de ani din urmă, ne-am creat: *nevoi de ordin material*, între care și împrumuturile făcute în străinătate, ce se ridică la două miliarde în total, și pe care nevoi, *oricât le-am restrânge*, dar secolul în care trăim, contactul pe care-l avem cu celelalte popoare și instinctul de dezvoltare înăscut în noi ca și la celelalte neamuri, ne impun musai să le satisfacem, atât în pătura orășenească cât și în populațiunea noastră rurală, care nu mai poate dura în starea de azi fără mari pericole pentru vitalitatea noastră; *nevoi de ordin cultural și estetic*, pe care *oricât le-am armoniza și proporționa cu cerințele și mijloacele noastre*, nu le poți înăbuși fără grave consecințe pentru consolidarea elementului etnic românesc și trebuie să le dai satisfacție conform cu tendințele noastre de progres și cu spiritul de civilizațiune ce domnește în lume.

Ne găsim deci în fața necesității de a pormi de urgență și cât mai cu spor spre satisfacerea unor trebuințe, din neîndeplinirea și întârzierea cărora poporul român tânjește în procesul lui de dezvoltare.

Aceste trebuințe nu se pot satisface în mod real și temeinic decât prin sporirea mijloacelor noastre de producțiune și punerea în valoare, atât a bogățiilor de care solul și subsolul țării abundă cât și a energiilor intelectuale și puterii de muncă ce rezidă în populațiunea regatului.

Dar ca să sporești puterea de producțiune a țarei, trebuie să organizezi și să pui în mișcare factorii producțiunii, care, în afară de orice discuții de ordin teoretic și transcendent, se reduc la natură, capital și muncă.

Din acești factori, *cel mai de căpetenie și de lipsa căruia se resimte economia noastră în mai în toate ramurile ei de activitate este capitalul*. Cu materia primă și cu munca, tot ar mai merge, fiindcă de mare părți din ele mai dispune țara, și chiar când lipsesc, tot ți le poți procura din altă parte, dacă ai cu ce, adică *capitalul*, – dar lipsa de bani și de credit cu greu, în foarte rare cazuri, se poate înlocui. Conștient sau inconștient, intensiv sau mai ușor, dar în toată activitatea noastră economică se resimte azi puternic *lipsa de numerar și credit, care provoacă o stagnare în progresul material al țării și o enervare în populațiune [...]*

Toți tind către același țel, dar foarte puțini înțeleg, – fiindcă, în foarte marea majoritate a cazurilor, suntem nedumeriți încă asupra rolului ce-l are capitalul și elementul străin în economia noastră. Dar aici intervin, spre nenorocirea noastră, considerațiuni de ordin teoretic și sentimental, – cu totul în afară de obiectul special și principal de observat și analizat, – care întunecă judecata și aprecierile celor mai mulți și fac imposibilă orice mișcare sănătoasă și cu temei.

Rolul capitalului străin în economia noastră nu este apreciat și înțeles nici în măsura și limitele ce le are intervenția lui în producțiune, nici ca moment oportun de intervenire, – din contră, pe această temă încep discuțiuni și teorii care ne sunt funeste.

Cei mai cu carte, – ca reminiscențe din lupta ce unele școale economice o duc în apus în contra capitalului și organizării capitaliste, – nu văd în *capital* decât o spoliațiune a muncii și a avuțiilor noastre. Cei mai puțini versați în a mânuși teoriile o iau pe tonul sentimental și nu văd în capitalul străin decât mijlocul de a se aservi elementul românesc

altor neamuri⁷. Alții în fine, chiar de bună credință și în dorința de a contribui cu ceva la îndreptarea situațiunii de azi, judecă însă lucrurile dintr-un punct de vedere unilateral, deplasează cestiunea; te pomenesti, de pildă, cu discuțiunea articolului 7 din Constituție, măsură de care aproape absolut nici unul din cei cari au venit să întreprindă industrii în țară nu s-a plâns și nici nu s-a izbit în mod special. Așa că, din senin, punem această chestiune pe tapet, cu multă neprevădere și cu mare stângăcie, numai ca să ne aprindem paie în cap și să ne creăm buclucuri.

În primul rând la noi nu se înțelege, sau nu se ține seamă că, capitalul este *unul din factorii producțiunii* și, ca atare, pe de-o parte nu este posibilă producțiunea fără intervenția lui, iar pe de alta, că el are dreptul la remunerare ca și ceilalți doi factori: natura și munca. Că trebuie luate măsuri și precauțiuni ca el să nu-și facă partea leului la dividende, nu încape nici o ezitare, dar asta nu înseamnă nici că te poți dispensa de el în economia noastră, nici că are să-ți vie în țară numai de drag și fără să fie remunerat. Renta și partea de beneficii care și-o cere sunt legitime și, fără îndoială, că ar fi bine să înmulțim și să fructificăm economiile noastre, dar dacă nu le avem, nu putem decât să recurgem la alții în condițiuni mai fericite ca noi până când prevederile noastre ne vor aduce în măsură să nu mai avem așa mare nevoie de ei. *Fiindcă din alternativele – de a merge foarte încet și foarte anevoie, dar cu propriile noastre mijloace, – și de a ne dezvolta cu temei și mai repede, însă în asociație cu alții – cea din urmă este singura cale de urmat și recomandată de experiența tuturor popoarelor, care au avut situațiuni economice de consolidat.* (subl. ns.)

În al doilea rând nu se înțelege că, odată cu capitalul, ne vin încă implicit: a) punerea în valoare a forțelor noastre de producțiune, ceea ce constituie mari avantaje în economia unui popor; b) experiența și priceperea în a organiza viața industrială și munca noastră, ceea ce reprezintă un progres pe calea culturală; c) cunoștințele, pregătirea și posibilitatea de a înlesni diviziunea muncii și cooperațiunea în relațiunile internaționale, ceea ce este de o mare importanță pentru facilitarea și organizarea exportului, care singur poate să asigure o viață economică solidă, fiindcă numai prin export poți să-ți dezvolti și să activezi adesea tocmai acele forțe de producțiune care se adaptează mai bine geniului național și resurselor naturale de care se dispune. Prin urmare, sunt avantaje și consecințe indirecte, care rezultă din colaborațiunea cu capitalul și elementul străin, de care trebuie să se țină seamă atunci când se examinează și mai ales când se exagerează dividendele ce se împart acționarilor diverselor întreprinderi. Și în ordinea de idei a rentabilității și dividendelor, trebuie să nu se confunde, în comparațiunile ce adesea se fac, țările cu totul noi, cu țara românească, în care există deja o cultură destul de înaintată și unde capitalul și experiența străină nu pot opera în voia lor, din contră.

Probă de toate acestea este chiar țara noastră, țară importatoare de capitaluri și unde se poate vedea influența capitalului străin, comparând ceea ce reprezentăm înainte de a fi introdus 2 miliarde bani străini și ce suntem azi, cu toată criza ce ne bântuie și greșelile ce le-am comis într-această ordine de idei.

În al treilea rând, la noi nu se ține seamă și nu se pricepe că capitalul, fiind, prin natura lui și prin rolul ce-l are în viața și schimbul popoarelor, pe de o parte ceva foarte delicat și capricios, iar pe de alta o forță puternică în mâinile celor care-l posedă, el nu se duce decât acolo unde găsește condițiuni propice, chit ca să se înșele în foarte multe cazuri, – iar lupta cu un asemenea titan e foarte periculoasă și adesea plină de decepțiuni [...]

Rezumând cele expuse mai sus, putem conchide că, în ziua când în țara românească se va ști și aprecia cu convingere – cât prețuiește capitalul în producțiune, – ce înrăurire puternică și de diferite ordine are intervenția lui în activitatea economică a unui popor, – cât e de delicată atitudinea care trebuie s-o aibă cineva cu el, pentru a-l obține în condițiuni avantajoase, – atunci se va înțelege că tot ce putem face și ni se poate cere, în raporturile noastre cu capitalurile străine și pentru a le atrage, este: să le prezentăm străinilor condițiuni și măsuri bine și cu chibzuială studiate, prin care să ne apărăm tot ce vom pofti, dar pe care capitalistul străin să poată pune teamei, și să știe că odată stabilite și acceptate, sunt sfinte, – nu schimbate când îi e lumea mai dragă și în mod nepermis și nedrept; să le dăm siguranța că în țară justiția este una și imparțială pentru toată lumea, – că administrația este cinstită, promptă, dreaptă și în serviciul tuturor celor care trăiesc și fac afaceri, de orice naționalitate ar fi; că moravurile și obiceiurile noastre sunt de oameni civilizați și care își dau seama că ordinea este temelia unui stat și că unitatea de vederi și continuitatea sunt la baza oricărei îndrumări economice serioase.

De zece ani de zile de când sunt într-una din administrațiunile țării, printre cele cu mai multe legături cu industria și capitalurile străine, și din contactul ce direct și indirect, în țară și în afară, l-am avut cu capitaliștii străini, pot afirma că mai nimeni nu mi s-a plâns de art. 7 din Constituție, *ca o piedică care i-ar opri de a se azvârli în întreprinderi în țară*³.

Toți, plecând de la St. Petersburg la New York, fie bancheri, capitaliști, industriali sau negustori mari, se plâng de justiția noastră care e prea lungă, [în sensul duratei procedurilor – n.n.], plicticoasă și cu foarte multe chichite [...]

De remarcat și îmbucurător este, însă, că mai nimeni nu se plânge în contra personalului justiției, ci în contra modului cum este organizată justiția la noi, mai cu seamă în materie de comerț. Chiar numai pe această considerațiune legitimează ei recursul lor la un arbitraj străin, căci adesea judecătorul român se găsește cu mâinile legate în fața textelor de lege, care sunt prea indulgente și prea cu multe porțițe de ieșire [...]

O a treia ordine de încriminări sunt îndreptate în contra năravului nostru de a schimba legile odată cu venirea fiecărui guvern ori partid la putere, – de a nu aplica și respecta unele din legile în vigoare și de a face astfel nesigure orice tranzacțiune sau întreprinderi mai mari, care n-au în spatele lor oameni influenți din ambele partide politice, – ceea ce adesea e foarte oneros pentru bunul mers și pentru bugetul întreprinderilor.

Așa că toată chestiunea art. 7 din Constituție e adusă intempestiv și nedibaci de noi, dând apă la moară celor care de mult ne tot caută «moduri în papură», mai ales întrucât e vorba de comerț și industrie, și nu de împrumuturile de Stat, unde politica și diplomația internațională joacă în adevăr un rol mai hotărâtor.

După unul din cei mai cu vază și mai puternici financiari francezi, care nu de mult a fost la noi prin țară, și care aparține deci unei națiuni al cărei guvern tocmai favorabil nu prea ne este, condițiunile pentru a provoca o venire și un amestec al capitalurilor străine în întreprinderile din țară ar fi cam următoarele:

O justiție mai promptă, o legislație mai aspră în materie de faliment și mai riguroasă față de escroci și reaua credință, iar pentru afacerile comerciale de un anumit ordin, tranșarea lor prin arbitraje într-o săptămână sau 15 zile cel mult, și un serviciu de informațiuni pentru străinătate cu altă răspundere legală decât haosul de azi.

O administrație mai vigilentă, mai conștiințioasă, mai imparțială și mult mai expeditivă ca cea de azi, cu apucături mai părintești, lipsită de acel formalism complicat și

la adăpost de orice intervenții, aplicându-se sancțiuni și pedepse aspre pentru orice abateri și abuzuri.

În fine, moravuri mai europenești, unde legile votate și promulgate să fie legi pe care să se poată pune temei, interpretările să fie date într-un spirit drept și nepărtinitor, iar schimbările, fie de legi, ori de regulamente, să nu fie așa încât să zdruncine tot ce anterior n-a putut fi făcut în spiritul lor. Străinii să nu fie considerați numai niște spoliatori⁴, ci aceia ce în adevăr sunt, adică niște factori principali și asociați în diversele întreprinderi ce se încearcă.

Trebuie chiar să se înțeleagă odată, că în mișcările economice provocate prin importare de capitaluri străine, interesele indigenilor și ale străinilor diferă de ordin [de obicei] ca «cotă-parte» în diversele întreprinderi, dar, odată proporțiile stabilite și târgul făcut, ele sunt absolut comune față de buna lor administrare, fie c-ar fi încredințată conducerea numai străinilor, sau numai indigenilor, ori amestecului lor.

Condițiuni și considerațiuni care, după spusele financiarilor de seamă, sunt îndeplinite de foarte puține țări, și pe care, în ziua când le vom îndeplini, nu vom mai avea nevoie nici de reclamă, nici teamă de diplomația internațională, în ce privește aducerea capitalurilor străine în țară.

Cei care doresc dar binele acestei țări și au posibilitatea de a contribui cu ceva la prosperitatea neamului românesc, cred că n-ar pierde vremea în zadar dacă ar examina și cântări bine observațiunile și plângerile străinilor care au intrat în daraveri cu noi, meditănd adânc la neajunsurile semnalate, atât din punctul lor de vedere cât și din al nostru. Și discuțiunea art. 7 din Constituție, sau s-o lăsăm pentru timpuri, cred *nu tocmai îndepărtate*, când nivelul nostru cultural și material ne va indica că e de prisos să mai ținem o așa grea sarcină asupra proprietății funciare rurale române, sau s-o discutăm, dar din alte puncte de vedere decât aducerea capitalurilor străine în țară, căci în vederea atingerii unui asemenea scop, ea este pe de o parte absolut inoportună și prejudiciabilă, iar pe de alta, fără mare efect practic, după chiar aprecierile financiarilor străini cunoscători ai chestiunii⁴.

C. Alimănișteanu, „Capitalurile străine în România și unele măsuri pentru atragerea lor”, articol publicat în „Monitorul intereselor petrolifere române”, nr. 41/20 decembrie 1901. București, Instit. de Arte Grafice „Eminescu” 1901, 16 p.

¹ În noțiunea „străin” erau incluși și evreii ce se aflau pe teritoriul Țărilor Române, cu excepția numărului redus ce obținuse naturalizarea individuală. Vezi doc. 357, nota 1.

² Diction latin, în traducere: Se străduie un munte și naște un șoricel.

³ Vezi nota 12 din Cuvânt introductiv.

⁴ De altfel, C. Alimănișteanu reia tema colaborării capitalului românesc cu cel străin în intervenția sa la întrunirea pentru constituirea Asociațiunei Exploatatorilor de Petrol din România, la 25 noiembrie 1901, al cărei președinte a fost ales cu această ocazie. (C. Alimănișteanu, „Necesitatea conlucrării elementului român cu cel străin în exploatarea petrolului”, Ploiești, „Tipografia Modernă”, 1901, p. 1-12⁵)

⁵ C. Alimănișteanu, inginer de mine, elev al Școlii de mine din Paris. Întors în țară, a condus o serie de departamente ministeriale, în mod special în domeniul punerii în valoare a resurselor petroliere. A desfășurat și activitate politică, fiind ales în Adunarea Deputaților. A publicat numeroase lucrări în care abordează, cu luciditate și spirit modern, probleme economice și tehnico – științifice ale industriei petroliere.

București, 1901. Iosef Theiler: „Idei economice”

Mai înainte de toate sunt dator de a recunoaște că partidul nostru liberal s-a silit totdeauna de a îmbunătăți starea economică a țării. Astfel acum vreo 15 ani, România importa în fiecare an lemne de construcție și scânduri de brad în valoare de 12-14 milioane de lei, pe când pădurile noastre cele mai frumoase putrezeau. Atunci am atras atenția mult regretatului Ion Brătianu asupra acestei împrejurări, care a și dispus ca să se impună o taxă vamală de câte 300 lei la fiecare vagon de lemne importate din străinătate.

În urma acesteia am fost cel dintâi care am înființat pe proprietățile mele Moinești și Solonț din jud. Bacău ferăstraie sistematice, după care urmând și alții, astfel avem și astăzi în toată țara 43 de asemenea ferăstraie, care nu numai că satisfac toate trebuințele în interiorul țării, ce urcă la o valoare de vreo 14 milioane, dar mai exportă și o cantitate de asemenea valoare în străinătate.

Începând să lucrez cu străinătatea în [comerțul cu] lemn de brad, au sosit diferiți cumpărători din Germania, între care și «Societatea contorului de lemne» din Berlin, având aici ca reprezentant pe fratele meu Berman Theiler, domiciliat în acest oraș, care vine în fiecare lună la noi, ocupându-se de cumpărarea lemnului.

Ca dovadă de marea întindere ce a luat comerțul de lemnărie ne pot servi numeroasele încheieri [convenții] cu Germania și Franța, din care una s-a realizat cu Ministerul Domeniilor, în cumpărarea de vreo 200.000 copaci de stejar, pe un preț foarte favorabil, adică cu 20% peste deviz.

Atâta deocamdată despre exploatarea pădurilor și industria lemnăriilor. Trec acum la exploatarea și industria petrolului.

Izvoarele de petrol sunt cunoscute în România deja de vreo 100 de ani; izvoarele din Moinești, Solonț și Tețcani, toate situate în jud. Bacău, sunt cunoscute de vreo 70 de ani și produsul lor a fost întrebuințat mai întâi ca unsoare pentru roate; în Moinești s-a găsit țițeiul și mai subțire, care din cauza lipsei de fabrici de atunci a fost depus în gropi de 35 de centimetri adâncime și apoi aprins și pe jumătate ars, iar cel rămas îngroșat a fost întrebuințat ca unsoare a roatelor și altele.

Aceeași procedare de țiței. Acolo în anul 1836 un lucrător evreu a făcut mici încercări descoperind modul de distilare a petrolului brut, începând aceasta cu un sistem foarte primitiv. [...]

Nu pot lipsi de a observa că în toate districtele prin care trece linia terenurilor bogate de petrol ajunge o mică practică în observarea suprafeței pământului, spre a constata, prin culoarea ierbii și existența unor pietre mici, ivirea petrolului, bineînțeles însă fără a putea conchide asupra cantității.

Cel dintâi petrol brut găsit pe proprietățile menționate mai sus a fost produs gros, precum sunt reziduurile fabricației de astăzi.

Țiței gros se găsește deja la o adâncime de 16 metri în straturi de humă și de nisip, iar mai adânc se găsește și până la 20 de metri în straturi de cremene, piatră nisipoasă, granit și altele.

Puțurile noastre de petrol, astăzi în lucrare, seamănă mai toate celor din Rusia, deoarece mai pretutindeni se găsește petrol brut în piatră solidă nisipoasă, precum o

dovedește un act din 1866 al tribunalului Bacău, prin care un oarecare Aristide Dosius din Atena, proprietarul moșiei Moinești, a dobândit voia de a exploata o movilă pe numita proprietate unde până atunci nu s-a făcut nici o săpătură. Toate puțurile începute atunci dau și astăzi țifei, deci n-au ajuns încă la o adâncime de 200 de metri.

Asemenea nu pot lipsi de a arăta pagubele pe care le suferă România la exploatarea petrolului în general, deoarece nu urmează progresiv, ca acei din America, Rusia și chiar din Galiția, lucrând foarte puțini în acele localități, unde se găsește petrolul brut în cantități foarte mari.

O mare greșală comit și străinii în prejudiciul țării care vin în România pentru a dobândi terenurile petrolifere în loc de a se adresa pentru informațiile pozitive la băncile cele mari, după cum o fac firmele străine, când caută să afle solvabilitatea comercianților noștri; ei se duc direct la Ploiești, unde sunt îndată înconjurați de samsari, care îi îndeamnă să încheie contracte de cumpărare a unor terenuri petrolifere, cu niște oameni care nici nu sunt proprietarii lor. Consecința este că banii numărați se pierd și apoi întorcându-se în țara lor acuză România de inaccesibilă pentru acele întreprinderi.

Nu România este de vină, când unele societăți pe acțiuni își pierd capitalurile lor, ceea ce se întâmplă adeseori și în străinătate tot din cauza unor proceduri necorecte sau neregulate [...]

Ce mare deosebire între sistemul practicat în America și în Rusia în exploatarea petrolului și cel întrebuințat de către unii de la noi. Așa, de exemplu, societatea «Standard Oil Cie» în America, Rothschild, frații Nobel și alții la Baku întrebuințează mai mult banii lor în sondaje, însărcinând cu aceasta pe oamenii cu multă experiență, care supraveghează neconținut lucrările și introduc pompe, fără a trece peste stratul respectiv, după cum s-a întâmplat la unele din societățile noastre, care au angajat pe câte un antreprenor fără supraveghere. Acesta lucrează cu mare grabă pentru a ajunge mai curând la adâncimea contractată, spre a primi banii și apoi să plece, trecând chiar peste mai multe straturi fără a introduce pompe [...]

La săpăturile anuale de 3200 m, adică 2000 m la adâncimea sondajelor existente și 1200 m la sondaje noi, am sporit producția cu 18-25%. În acest scop am introdus chiar din capul locului registrele, din cuprinsul cărora reiese că, printr-o asemenea lucrare sistematică, producția crește cu siguranță.

Predând terenurile mele societății de petrol, i-am dovedit prin registre avantajele acestui sistem al lucrărilor și pe care le-am continuat sub aceleași rezultate în tot timpul funcționării mele ca director la ei.

În timpul funcționării mele ca director al acestei societăți m-a însărcinat consiliul de administrație de a inspecta fabrica ei de distilare de aici, care se ocupase deja cu producerea de petrol distilat, dar nu și cu producția parafinatului.

Cu ocazia acestei inspecții am făcut observația că fabrica ocupă un număr îndoit de lucrători, decât cel trebuincios, și că socotelile mașinilor furnizate întrec costul lor cu 70.000 lei. M-am dus îndată în biroul societății, propunând o imediată convocare a consiliului de administrație, care s-a și adunat în acea zi, însărcinându-mă cu următoarele hotărâri:

1. De a concedia din fabrică personalul netrebuincios.
2. De a intra în tratative cu fabricantul Hirzel, privitoare la rezilierea contractului.

3. De a face tot posibilul ca fabrica să producă și parafina.

A doua zi am concediat jumătate din acel personal, iar a patra zi am convenit cu Hirzel ca să renunțe de bună voie la 36.507 lei, pe care îi mai avea să-i primească, reziliind totodată contractul cu dânsul.

După aceasta am dispus construirea unui cazan în atelierul nostru de la Moinești, care n-a costat decât 350 lei, expedindu-l la fabrica din București, și după ce s-a construit aici un al doilea exemplar după același model, le-am așezat în zid și deja după zece zile se producea parafina. Am fost dar cel dintâi care deja în anul 1878 a introdus fabricația parafinei.

Principiul științific al orientăției economiei naționale

Aproape toți acei care se ocupă de orientarea economiei generale afirmă în scris și prin convorbiri că, deoarece marea majoritate a populației se ocupă de agricultură, deoarece aproape întreg exportul nostru constă în produse agricole, urmează că agricultura este principala, dacă nu singura noastră bogăție și că toate celelalte ramuri de activitate, afară de industriile extractive, trăiesc pe spinarea agriculturii.

Rezultă în mod firesc că în direcția agriculturii trebuie îndrumată economia generală.

Dezvoltarea și protejarea agriculturii sunt suficiente după unii; alții mai adaugă și industriile agricole și a treia categorie e dispusă să tolereze și acele industrii care ar găsi materia primă în țară.

Acestea sunt simple afirmații sau cel mult descrieri ale stării actuale, cu totul insuficiente pentru a unifica vederile opuse pe care le-am semnalat.

Este de prisos să dovedim că independența economică a statelor se mărește sau se micșorează după cum bogăția crește sau descrește și că bogăția nu poate crește decât printr-un progres continuu. Urmează deci orientarea cea mai bună a economiei generale care va fi în direcția ramurilor de activitate care vor fi în stare să provoace un progres continuu și să mărească bogăția țării într-un timp mai scurt.

Se susține că industria pentru a se dezvolta are nevoie de protecție și aceasta nu i se poate da decât în detrimentul agriculturii.

Din punct de vedere științific, un sistem împiedică un alt sistem în mișcarea sa, atunci când îl silește să-și execute mișcarea pe o cale și în timp mai lung și cu o cheltuială mai mare de energie; și din contră un sistem favorizează pe altul când îi permite să-și efectueze mișcările pe o cale și în timp mai scurt și cu mai puțină cheltuială de energie.

Se susține că: în țară capitalul fiind scump, dacă el va fi plasat în industrie va deveni și mai scump. Trecutul ne arată că astăzi, când avem o industrie mare posedând 300 milioane capital, dobânda în bancă variază între 5-10%. Înainte de 1880 sau chiar 1876, când nu exista aproape nici una din industriile de astăzi, dobânda era oare mai mică decât astăzi? Nu. Pentru ce atunci imobilizarea pe viitor a 150 milioane în industrie va urca dobânda? Eu cred că din contră dobânda ar cădea.

Pentru a arăta mai bine importanța celor de mai sus, vom adăuga următoarele: azi producția petrolului nu se poate dezvolta din cauza lipsei de mijloace de transport. Am putea perfect scoate din pământ și vinde cu preț, dacă le-am putea încărca repede pe vapoare.

Cum vreți ca un german, de pildă, să ne cumpere 250 de vagoane predate pe un vapor, când statul nu dispune decât de 30 de vagoane cisterne? Ar trebui trei luni ca să se încarce un vapor, ceea ce cu pipe-linul se poate face în 8 ore [...]

Că avem bogății imense de petrol, nimeni nu se mai îndoiește astăzi, nici străinii. Dar cu ce să-l transportăm, aici este chestiunea, chestiune care din nenorocire nu pare a atrage atenția guvernului, deși ea ar trebui să-l preocupe în gradul cel mai înalt.

Știm că se ridică multe și variate obiecții când se vorbește de pipe-line. Aceste obiecții, bine analizate, se reduc la nimic. E la mijloc un fel de spaimă de necunoscut care durează cât și necunoscutul. Să se facă însă lumină, și spaima va dispărea.

La un moment dat avusesem iluzia unui stat cu adevărat constituțional și parlamentar și a unei țări cu o puternică opinie publică, atâtea lupte lungi și disperate se dădeau în jurul acestei legi fără ca guvernul să reușească a-și impune opinia.

Instinctiv lumea simțise că în dosul legii minelor stă marele viitor al țării, că ea va veni să ne salveze în zilele de restriște economică.

În fine, după o sumedenie de modificări, legea s-a promulgat.

La 5 aprilie 1900 s-a promulgat și regulamentul pentru acordarea dreptului de a căuta și de a exploata petrolul pe moșiile statului și la 1 iulie același an i s-au adus ultimele modificări.

Rămânea ca el să se aplice, căci, negreșit, prima și cea mai serioasă aplicare a legii minelor avea să se facă pentru minele de petrol, a căror bogăție este enormă.

În adevăr, s-au și început concesiile de terenuri de ale statului către particulari, atât sub conservatori cât și sub liberali.

Soluția nu stă în înmulțirea vagoanelor cisterne. Acest material rulant costă enorm de scump și servește prost; și noi am spus că problema ce se pune nu este de a cere statului sacrificii enorme, ci de a-i da foloase enorme aproape fără sacrificii.

Minunea aceasta nu se poate realiza decât prin construirea unui pipe-line, prin care producția din toată țara să se scurgă în bazinele ce s-ar face la Constanța și la Cernavodă. E un mijloc de transport puțin costisitor pentru stat, simplu și expeditiv.

Fără pipe-line, fără tubul prin care să se scurgă petrolul de la locul de producere la locul de desfacere, problema nu se poate rezolva, exploatarea petrolieră pe o scară mare nu se poate întreprinde niciodată [...]

Apoi pe linia de 400 Km a terenului petrolifer sunt păduri întinse de fag și altele, care n-au astăzi aproape nici o valoare fiind situate prea departe de căile ferate și lipsite de drumuri practicabile. Lucrându-se acolo în căutarea și exploatarea de țiței, lemnele vor dobândi o valoare reală, deoarece vor fi întrebuințate ca combustibil la sondaje.

Toate moșiile situate în de-a lungul acestei linii de 400 Km, și din care multe sunt ipotecate atât la credit funciar cât și la particulari, vor dobândi și ele foloase însemnate, și prin care mai curând sau mai târziu se vor putea ușura de sarcinile lor.

Este știut, când această industrie se va întinde astfel, desigur că trebuie și un personal numeros pentru administrația propriu-zisă; astfel încât vor găsi mulți oameni ocupații durabile.

Proprietarii de păduri de brad și stejari, fie calitate cât de ordinară și cât de subțire, care nu se poate întrebuința pentru scânduri de dușumele sau pentru traverse, le vor putea desface pentru diferite trebuințe la sondaje și puțuri. Fiindcă la puțuri lucrute cu mâna trebuie țambre de la 1,20 m lungime și de la 10 cm lățime în sus, iar la sondaje, căpriori de brad și scânduri de 16 cm lățime.

Iar valoarea acestora pentru o sondă și atenanșele ei este de 2.500-3.000 lei. Având în țară pe această linie și 342 feluri de minerale în pământ, constatate de răposatul geolog Lessman, ele vor veni la lumina zilei fără vreo cheltuială specială, fiindcă săpându-se la țiteiul depărtat de la 25-50-100 metri o sondă de alta se vor găsi și straturile respective¹.

Iosef Theiler – Idei economice, ed. I-II, 1901, Articole publicate în ziarele „Cronica”, „Adevărul” și „Războiul” și reproduse sub acest titlu în două broșuri, București, Tip. Heliade și Tip. Institutul „Carol Göbl”, 1901, Fragmente.

¹ Iosef Theiler a fost unul dintre creatorii industriei petroliere din România, având terenuri în exploatare cu precădere în Moldova. A fost totodată un participant activ la viața comunitară, un filantrop, sprijinind construcția de școli și crearea de instituții de caritate precum și efortul de război pentru reîntregirea țării.

430

Iași, 1901. Moritz Wachtel analizează modul de soluționare a unor probleme financiare, menit a stimula economia națională (fragmente)

Nevoile industriei și meseriilor naționale¹

Pentru a răspunde la această chestiune, voi căuta să analizez mai întâi întrucât țara noastră are nevoie de industrii naționale, voi releva apoi lacunele tarifului vamal existent pentru a arăta în sfârșit împrejurările care sunt de ținut în seamă la întocmirea noului tarif vamal.

Luând statisticile oficiale din trecut, putem constata că în toți anii, fie chiar în cei mai îmbelșugați, adică cu recoltele și prețurile cele mai bune, cifra importului a întrecut pe cea a exportului cu peste 100 milioane lei pe fiecare an. De exemplu:

În cei 5 ani de la 1893 și până la 1897 importul a arătat o medie de lei 378.066.195 și exportul numai lei 278.132.940 adică un plus la import de lei 99.933.255.

În anul 1898 importul a fost de lei 389.908.439 iar exportul de lei 283.181.567; diferența lei 106.726.872.

În anul 1899 importul a fost lei 333.267.938 iar exportul de lei 149.119.65, diferența lei 184.148.281.

Rezultă dar că în cei 7 ani din urmă suma ieșită din țară prin importul diferitelor produse străine s-a ridicat la lei 790.541.428, care, se înțelege, că a produs goluri foarte mult simțite în țară.

Aceste goluri au fost până acum acoperite cu diferitele împrumuturi contractate în străinătate, atât de stat cât și de particulari, dar pentru care țara plătește dobânzi, așa că exportul numerarului se mărește și din această cauză [...]

Singurul mijloc pentru a pune capăt acestei stări precare este, după mine, înmulțirea industriei și a meseriilor în țară; și deoarece tariful vamal este menit a juca un rol însemnat în această chestiune, mă voi ocupa în primul rând de acesta.

În adevăr, un tarif vamal bine combinat ar contribui foarte mult la crearea, propășirea și înmulțirea industriei și meseriilor la noi în țară, dacă la alcătuirea lui legiuitorii vor fi călăuziți de principiul impunerii progresive, adică fabricatele străine să fie clasate în categorii după numărul operațiunilor prin care au trecut și impuse apoi, treptat și progresiv, pentru fiecare operație, așa ca taxele vamale să fie relativ mai mari pentru acele fabricate care au trecut prin operații mai multe.

Acest principiu nu s-a urmărit la crearea tarifului vamal existent, din care cauză are foarte multe lacune, din care voi cita numai câteva [...]

Mai sunt opinii că numai acele fabrici să fie protejate care întrebuințează pentru fabricațiile lor materiile brute aflătoare în țară, aceasta este o idee foarte falsă; căci fabricile care găsesc materiile prime în țară sunt deja protejate de natură, prin faptul că n-au nevoie de a recurge la străinătate spre a-și procura acest material, așa că sunt de sine scutite atât de plata transportului cât și de taxa vamală pentru materialele brute și prin urmare din acest punct de vedere tocmai fabricile care sunt nevoite a aduce materiile prime din străinătate negăsindu-le în țară trebuie să fie cu atât mai mult protejate ca să poată concura cu țările străine, care-și au materialul acasă, căci este în interesul țării ca să se dezvolte orîșice industrie pentru a procura ocupațiune lucrătorilor din țară și a se micșora cifra importului, deoarece sunt fabricate pentru care materialul brut nu reprezintă decât 20-25% din valoarea fabricatului gata, așa că dacă aceste articole se vor fabrica și perfecționa în țară, 75% din valoarea lor va rămâne aici.

Dacă n-avem deloc iută brută și bumbac, iar cânepă numai în cantități mici în țară și suntem din această cauză forțați de a aduce aceste materiale din alte continente, tot în interesul țării este ca articolele din aceste materiale să fie aici fabricate, importându-se numai materialul brut, spre ex. de 5 milioane lei, decât să rămânem dependenți și cu articolele fabricate din aceste materiale de industriile străine dând afară 20 milioane lei...

Un rol tot însemnat pentru existența și propășirea industriei naționale îl are și *tariful Căilor Ferate* și iată de ce. Căile Ferate Române nu numai că au tarife locale mult mai scumpe decât cele străine, dar mai refuză, fără drept, de a acorda fabricanților din țară reduceri pe liniile române pentru materialele brute străine pe care industriașii sunt forțați contra voinței lor de a le importa din străinătate.

Am zis fără drept, fiindcă această dispoziție este contra legii pentru încurajarea industriei naționale (Art.4 al.e), care prevede reduceri de transport pentru toate materiile prime și nu face nici o deosebire între cele străine și cele indigene și fiindcă acele străine, precum am dezvoltat mai sus, trebuie din contra să aibă tarifele cele mai scăzute.

Aceste împrejurări ne fac imposibil de a ține piept cu fabricanții din străinătate...

Un rol nu mai puțin important îl joacă legea încurajării industriei naționale care e menită de a da la început impulsul și curajul necesar atât capitaliștilor din țară, cât și celor din străinătate, de a înființa industrii în țară, de acelea care n-au existat încă la noi.

La noi, legea de încurajare a industriei naționale², pe lângă că este aplicată cu foarte multă greutate, mai cuprinde și mai multe dispoziții de natură de a pune pe fabricanți în imposibilitatea de a întreprinde ceva în țară, așa de ex.:

Art. 2, al. 4, obligă pe industriași ca în timp de 5 ani de la înființarea fabricii 2/3 din lucrători să fie români, o dispoziție care este în contra dezvoltării industriei și chiar în contra interesului țării întregi, pentru următoarele motive:

În primul rând termenul de 5 ani este prea scurt pentru dezvoltarea și perfecționarea unei industrii, căci multe fabrici așteaptă mai bine de 10 ani până ce ajung la nivelul perfecționării și sunt forțate de a mai aduce în fiecare zi specialiști din străinătate fie pentru perfecționarea fabricatelor fie pentru introducerea de noi articole în fabricare.

În al doilea rând o găsesc contra interesului industriei și a țării deoarece:

1) România nu e populată îndeajuns în comparație cu celelalte state industriale. Luăm ca exemplu Belgia, care cu o întindere de 29.437 km.p. are o populație de 6.500.004 suflete, iar România cu o întindere de 129.247 km p. are numai 5.500.000 sufl.

2) În România avem totală lipsă de muncitori. Sunt numai săteni, care nu numai că nu dau un prisos de lucrători care să fie întrebuințați pe la fabrici, dar nu ajung nici pentru agricultură, dovadă că cei mai mulți agricultori sunt forțați de a-și mai aduce muncitori din străinătate.

Așa de exemplu au fost aduși cu autorizația Ministerului de Interne în cei 5 ani din urmă și anume:

- în anul 1896, 24.663 lucrători pentru agricultură
- în anul 1897, 25.963 lucrători pentru agricultură
- în anul 1898, 25.764 lucrători pentru agricultură
- în anul 1899, 37.244 lucrători pentru agricultură
- în anul 1900, 35.110 lucrători pentru agricultură

nemaisocotind numeroșii lucrători agricoli care au fost aduși fără autorizația Ministerului.

Apoi, dacă legea forțează industriași de a avea lucrători români, atunci: sau că va trebui să răpească pe acei de la agricultură, așa că nici bugetul țării și nici cel al statului nu câștigă nimic, deoarece cât va câștiga țara prin mărirea industriei va pierde de la agricultură, sau dacă nu face aceasta, atunci industria va suferi din cauza lipsei de brațe.

Înțeleg să nu se favorizeze invazia lucrătorilor străini, care vin temporar, fără familii, pe o durată scurtă, și banii câștigați îi exportă în străinătate, așa că exportul numerarului se mărește; găsesc însă absolut necesar ca să se lase mână liberă industriașilor de a întrebuința orice lucrători din țară, care sunt stabiliți la noi, consumând tot la noi sumele ce câștigă prin munca lor și plătesc toate dările către stat etc.

Numai când industria va prinde rădăcini în țară, și după ce se va constata în țară un prisos de proletari români, o lege care va forța fabricanții de a ocupa acești proletari va fi binevenită. Astăzi însă, legea de mai sus n-are alt scop decât de a opri dezvoltarea industriei. [...]

Mai sunt de părere ca, în cazul când statul român, la încheierea noilor convenții comerciale cu alte state, ar găsi de cuviință în interes de reciprocitate a face acelor state oarecare concesiuni de taxe vamale, să le facă:

- 1) la materiile prime de care n-avem în țară,
- 2) la produsele în primul stadiu de fabricație care sunt mai greu de introdus în țară,
- 3) la acele fabricate gata a căror producere în țară este imposibilă.

Să nu se acorde însă reduceri de vamă pentru articolele întreg confecționate, care se produc sau se pot produce în țară, rezervând totdeauna o parte din confecționarea lor industriei și meseriilor din țară, cu scop ca mai târziu să poată progresa până la primele stadii de fabricație.

Dacă nu va fi tarif vamal care să prevadă diferențe de taxe treptate și îndestulătoare între fire și stoffe, între stofă și hainele confecționate, între piei și piele lucrată, între piele gata și încălțăminte, între fier brut și lăcătușărie ș.a.m.d., niciodată nu vor putea progresa meseriile și industria națională, și deci nici fabricile de stofă, nici croitorii, nici fabricile de piele și ciobotăriile și nici lăcătușăriile precum și alte asemenea meserii nu vor putea exista în țară, care va rămâne veșnic dependentă de străinătate.

Conchid deci că pentru echilibrarea bugetului întregii țări e absolută nevoie de industrie și meserii și pentru a le dezvolta e necesar:

a) De un tarif vamal bine chibzuit cu taxe vamale normale pentru materiile prime, dar relativ proteguitoare pentru fabricatele gata, treptat cu numărul operațiilor prin care au trecut și mai ales pentru ultimele operații.

b) Tariful vamal să fie neatacabil în defavoarea industriei cel puțin 15 ani, așa că orice întreprindere, pe baza legii vamale, să aibă o bază sigură.

c) Reduceri pe liniile C.F.R. pentru materiile prime indigene și mai ales pentru cele străine care nu se găsesc în țară, precum și taxe reduse pentru fabricatele gata de la locul de fabricare până la locul de destinație.

d) De a lăsa deplină libertate industriașilor de a întrebuința orice lucrători și muncitori ce găsesc stabiliți în țară, asemenea și de a aduce lucrători specialiști din străinătate, care nu se găsesc în țară.

e) Votarea unei legi care să reguleze poziția și obligațiile între patroni și lucrători.

Urmărind aceste principii nu numai că se vor atrage mulți capitaliști pentru industrie fie indigeni fie străini, dar se vor putea înființa și industrii în țară cu capitaluri cât de mici, începându-se cu instalarea de ateliere și fabrici. întâi pentru ultima operație și suindu-se treptat până la prima operație și la materialul brut.

Să nu se creadă că taxele vamale proteguitoare sunt numai în interesul industriașului sau meseriașului; aceasta se pare la început când o meserie sau industrie începe în țară; dar imediat când a început și există, sau progresează, vine imediat concurența internă, așa că în curând fabricatele cele indigene devin chiar mai ieftine decât cele străine, în folosul consumatorului.

Ar mai fi de dorit de a se deștepta în popor mai multă iubire pentru produsele industriei țării noastre, care până acum a fost ignorată, dându-se preferență mărfurilor străine [...]

Moritz Wachtel: Nevoile industriei și meseriilor naționale. Memoriu adresat Camerelor de Comerț, Iași, Tipografia H. Goldner, 1901, p. 3-18.

¹ Oportunitatea acestor sugestii a fost confirmată ulterior, în perioada 1902-1912, când s-au adoptat noi tarife vamale adecvate țelului de dezvoltare și încurajare a industriei naționale.

² Prima lege pentru încurajarea industriei naționale a fost adoptată în 1897. (Vezi doc. 441, 448.)

București, 1901-1902. Numărul stabilimentelor industriale și al personalului ocupat în industrie [străini, străini fără protecție (evrei)]

Industria	Numărul întreprinderilor industriale				Personalul tehnic-administrativ și lucrători				Total personal ocupat în industrie			
	Total	Români	Străini	Evrei	Total	Români	Străini	Evrei	Total	Români	Străini	Evrei
Ind. mare	625	337	166	122	39.121	30.124	6.905	2.092	39.746	30.461	7.071	2.214
Ind. mijlocie și mică	54.405	38.860	5.836	9.709	50.626	34.025	6.918	9.683	105.031	72.885	12.754	19.392
Ind. speciale mici, mari, joagăre, pive	6.923	6.585	338	-	10.930	10.192	738	-	17.853	16.777	1.076	-
Ind. extractivă	235	181	20	34	6.333	5.159	1.167	7	6.568	5.340	1.187	41
TOTAL	62.188	45.963	6.360	9.865	107.010	79.500	15.728	11.782	169.198	125.463	22.088	21.647

În industria mare au intrat acele întreprinderi care conform normei stabilite prezintă o importanță deosebită, fie sub raportul capitalului, fie sub cel al personalului sau al forței motrice, caracterul distinctiv al unei fabrici sau atelier mare.

Industria mică și mijlocie cuprinde toate îndeletnicirile care au ca scop transformarea materiei într-un articol negociabil. Aici sunt cuprinși meseriașii particulari, cei care funcționează pe lângă școli, cazărmi, penitenciare. În afara personalului stabil și regulat, parte din meseriașii din industria mijlocie și mică sunt ajutați de membrii familiei.

Ancheta Industrială, 1901-1902, vol. I, București, 1904 (MAICD – Serv. Statisticii) p. 6.

București, 1902, februarie 10. Acordarea avantajelor Legii pentru încurajarea industriei naționale fabricii de cherestea proprietatea Aron L. Juster și Iulius Agatstein

Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor
Jurnal al Consiliului de Miniștri

Consiliul Miniștrilor, în ședința de astăzi 2 februarie 1902, luând în deliberare referatul d-lui ministru al Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor cu no. 7 653 din 1902 prin care propune a se acorda avantajile legii pentru încurajarea industriei naționale fabricii de cherestea, situată pe moșia Calu-Iapa, din comuna Vânători-Dumbrava-Roșie, județul Neamț, a d-lor Aron L. Juster și Iulius Agatstein.

Având în vedere că, după cum rezultă din constatările făcute, fabrica dispune de un capital de 77 668 lei, 73 bani, afară de capitalul circulant, că se întrebuințează acolo

mașinile cele mai perfecționate, dând de lucru la un număr de 71 lucrători și fiind condusă de oameni speciali [specialiști];

Având în vedere avantajele acordate fabricilor similare, avizul comisiunei industriale și dispozițiunile legii pentru încurajarea industriei naționale și ale regulamentului pentru punerea ei în aplicare,

Decide: Art. I. Se acordă fabricii de cherestea din comuna Vânători-Dumbrava-Roșie din județul Neamț, a d-lor Aron L. Juster și Iulius Agatstein, următoarele avantaje cu începere de la data acestui jurnal și până la 1 iulie 1907, data când expiră și celorlalte fabrici similare avantajile acordate:

1. Scutirea de impozite directe către Stat, județ și comună;
2. Scutirea de vamă pentru pânze de cherestea și tocile ce nu se găsesc aci în țară;
3. Scutirea de vamă pentru mașini, părți și accesorii, necesare acestei fabrici.

Art. II. D. ministru al Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor este însărcinat cu executarea dispozițiilor din prezentul jurnal.

D. Sturdza, P.S. Aurelian, C.I. Stoicescu, Sp. Haret,
Ion I.C. Brătianu, B.M. Missir

No. 120

MO, no. 247, 10 februarie 1902, p. 9581.

433

București, 1902, februarie 16. Dezbateră în Camera Deputaților a proiectului de lege asupra meseriilor

Discursul lui P.P. Carp

Domnule președinte, sunt acum 21 de ani de când am prezentat o lege asupra meseriilor. La prezentarea ei am fost primit din partea tuturor partidelor cu un concert unanim, care se putea numi după expresia germană: „eine Katzenmusik” [muzică de pisici] (ilaritate). Toată lumea era contra mea, eram reacționarul medieval care vine și vrea să ne arunce țara cu atâtea secole înapoi și figurat în caricaturi și în imaginația oamenilor politici din țară cu coiful și lancia de cavaler, cu care aveam ridicula pretenție de a guverna țara aceasta.

Timpurile s-au schimbat, și este poate o satisfacțiune pe care sunt în drept de a o releva, când astăzi se vine tocmai din partea partidului liberal cu un proiect de lege care, dacă nu corespunde nici cu intențiunea legiuitorului de la 1881, nici cu ceea ce cred că este menirea la noi a unei legi de meserii, însă pune un principiu înainte, care nu este altul decât necesitatea de a reveni la vechea idee a corporațiilor [...]

De la o lege asupra muncii se mai cere, – vă spun diferitele lucruri care se așteaptă ca rezultate de la o lege asupra meseriilor, – să intervină în concurența muncii, să ia apărarea unei categorii de muncitori, în contra unei alte categorii, să ia apărarea

meseriașilor pământeni, în contra meseriașilor străini. Alții – și am văzut –, lucrul e cam straniu, dar l-am văzut, alții cred că o lege asupra meseriilor poate veni în ajutorul meseriașilor, în mijlocul nevoilor lor, că o lege de meserii trebuie să dea de lucru atunci când lucru nu există sau să vie în ajutorul meseriașilor în contra tuturor neajunsurilor ce poate produce o criză economică.

Toate aceste lucruri se așteaptă de la o lege a meseriilor, și atunci mă întreb: legea care ne-o prezintă guvernul – la care din aceste diferite categorii de meniri corespunde? Voi avea cred onoarea de a vă proba că nu corespunde la nici una.

Întâi, d-lor, dacă e numai o regulamentare a diferitelor meserii, dacă ne punem în prima ipoteză, legea e necompletă.

Nu aveți decât să o alăturați cu alte legi asupra meseriilor și veți vedea că nu e o lege asupra meseriilor, cum se înțelege o asemenea lege în toate părțile lumii.

Punându-ne în a doua ipoteză: cum că o lege asupra meseriilor trebuie să intervie în mijlocul concurenței dintre meseriașii pământeni și meseriașii străini, trebuie să vie în ajutorul meseriașului pământean în contra meseriașului străin – lucru pe care l-am urmărit și-l urmăresc și astăzi – iarăși cred că voi putea dovedi cum că legea prezentată de guvern nu corespunde cu această menire.

Întrucât privește al treilea rezultat care se așteaptă de la o lege de meserii, adică, că o lege asupra meseriilor poate atenua crizele economice, aceasta este, cred eu, o utopie care nu poate intra în capul unui om de stat.

Știu că se găsesc oameni care au pretenția de a-și zice oameni politici, care au exploatat această chestiune și ne-au făcut să credem că o lege asupra meseriilor poate să ne dea ceea ce numai o modificare radicală și înceată a unei stări sociale poate să o dea, dar acești domni exploatează numai nevoile meseriașilor ca să atingă alte țeluri.

Va să zică cele două dintâi meniri ale unei legi de meserii nu le satisface legea guvernului, cea de a treia nu o poate satisface și acolo nu ridic nici o acuzațiune.

D-lor, pentru ce am venit eu la 1881 cu o lege asupra meseriașilor? Am venit la 1881 cu o lege asupra meseriilor pentru că în momentul acela eram în frământările chestiunii israelite. Atunci erau două tabere bine desemnate, una compusă pot zice de unanimitatea țării, cealaltă reprezentată prin mine.

Să vedem, d-lor, dacă, precum ați parcurs un drum destul de mare de la 1881 până azi, în 21 de ani, dacă poate și în această privință nu s-a făcut un progres și dacă pot zice pentru ziua de azi ceea ce afirm că a fost, sunt acum 21 de ani, dacă pot zice că o idee este reprezentată prin toată țara și cealaltă numai printr-un om?

D-lor, care era deosebirea de vedere? Chestiunea evreilor, o cunoașteți. Evreii, în număr prea mare în țara aceasta, într-o proporțiune dăunătoare, am recunoscut atunci, o recunosc și azi, pentru starea noastră economică¹.

Al doilea, în mâinile acestei populațiuni străine și în proporțiune mai mare decât poate să fie admisă pentru starea economică a unei țări, erau mai toate meseriile ale acestei țări. Pe de altă parte, intențiunile bine venite și bine afirmate din partea tuturor de a considera – orice se va întâmpla – această populațiune ca străină și ca dușmană și, prin urmare, de a o combate prin toate căile legiuitoare și administrative. Ați combătut-o prin toate căile legiuitoare și administrative, ați făcut 21 de ani de antisemitism, ați crezut că vorbind și tipând contra evreilor faceți un act patriotic, un bine acestei țări, – vă întreb însă care e rezultatul practic, care e pasul făcut înainte în această chestiune. Semnalați-mi-l! Vă desfid să o faceți. Eu, din contra, afirmam că afară numai dacă voiți să procedați la

exterminare, sau cel puțin la expulzare, nu sunteți pe calea adevărată, căci nu așa aveți să ajungeți la dezlegarea problemei economice. Leacul stă în mărirea forței de producțiune a românilor și când această forță de producțiune, ajutată de stat prin legi și protecțiune, va fi mult mai mare decât azi, treptat cu creșterea forței de producțiune, se va micșora și acel pericol pe care îl recunoșteam atunci și-l recunosc și astăzi, pericol care e cu atât mai mare cu cât dacă vom merge așa înainte, cum am mers până acum, atunci avem să ne găsim față cu straniul fenomen că forțele productive au să fie toate în mâinile străinilor și că nouă nu ne rămâne decât consumațiunea, și înțelegeți prea bine că între cel care consumă și cel care produce, totdeauna cel care consumă e până în sfârșit biruit.

Care sunt cauzele acestei stări nenorocite? Le semnala deja deunăzi d. Diamandi, și ele sunt atât de evidente, încât e o simplă coincidență că ceea ce semnala d. Diamandi: les beaux esprits se rencontrent, a fost deja semnalat de mine în expunerea de motive la legea din 1881.

S-au transformat toate în țară și s-au transformat repede. Din o țară orientală, devenim o țară occidentală și ne găsim față cu problema următoare: oare ceea ce a vrut să realizeze o elită, ceea ce au introdus în țară la noi în câțiva ani, acei 3 până la 400 de oameni care reprezintă azi civilizațiunea, oare puteau ei să facă dintr-o întorsătură de mână ca toată țara de sus până jos să-i urmeze, să-i înțeleagă? Evident că nu.

Ca să nu vorbesc numai de meseriași, să vă dau un exemplu din părțile superioare ale păturilor sociale: exemplul avocaților.

În loc să luăm noi vechile legislațiuni care le aveam în țară, cunoscute și aplicate de către avocații care erau mai înainte, și să vedem care sunt lacunele acestor legiuiri și să introducem într-insele conform cu experiența altor țări și cu cerințele științei moderne acele îmbunătățiri care trebuia să le introducem, noi ne-am apucat și în timp de șase săptămâni am tradus Codul Napoleon și l-am și pus în aplicare. Care a fost rezultatul? Ruina unui întreg corp avocătesc.

Și justiția, în cât privește apărarea ei față cu magistratura, fiind la discrețiunea unui număr de tineri fără experiență, înzestrați numai cu cunoștințele superficiale căpătate pe băncile școlii, dar atotputernici prin neputința bătrânilor care nu se orientau în noua legislațiune și prin o lipsă de concurență care i-a făcut să creadă că pot să-și permită tot, a avut a suferi mai mult decât ne putem închipui și s-a produs acea preponderență a avocaților care constituie o boală socială de care suferim și astăzi.

V-am semnalat acest exemplu ca să vedeți că dacă în păturile superioare s-a întâmplat acest lucru, vă închipuiți ce s-a întâmplat în păturile inferioare. Un alt caz de inferioritate iar e că noi am deschis ușa largă tuturor apetiturilor, pe terenul politic, și toată lumea s-a aruncat asupra acestei părți a activității unei națiuni; de la politică am așteptat și mărirea și onoarea și averea și am părăsit celelalte activități. Atunci era firesc ca să vină străinul să ia locul pe care-l părăsea românul și prin urmare, în afară de orice teorie, prima menire, după mine, a unei legi de meserii este să oblige pe român să ia înapoi în meserii locul pe care l-a părăsit și numai așa puteți d-voastră spera că veți face un pas înainte.

D-lor, două motive mă îndeamnă la această siluire. Întâiul e că vreau să împing pe români la ocupațiuni mai productive decât aceea a politicei.

Al II-lea motiv este că vreau să oblig pe cei care nu au interes să-și reia meseriașul român locul pe care trebuia să-l aibă să nu-l împiedice de a-l lua; căci, d-lor, meseriașul se formează prin ucenicie în mare parte. Apoi, dacă noi avem trei sferturi din meseriași străini, care nu pot avea tragere de inimă pentru noi, pentru că tragerea de inimă este reciprocă și

nu poate avea tragere de inimă, atunci când la tragere de inimă răspunzi cu ură, înțelegi prea bine că acei meseriași străini nu au să ia pe români să facă din ei ucenicii și meșterii de care avem nevoie.

Prin urmare trebuie siliți acești oameni. Cum vrei să-i silești? Nu poți să-i silești decât edictând măsuri care obligă pe acei meseriași străini să contribuie la crearea meseriașului român. Și aceasta nu se poate face decât pe cale de corporațiuni, pe cale de corporațiuni obligatorii², în care toți meseriașii străini și români trebuie să intre, cu menirea înainte de toate de a crea școli de meserii, în care cea mai mare parte de elevi trebuie să fie români. Și așa, ceea ce nu se putea face individual de la evreu la român, se face colectiv de la evrei la români. De aceea corporațiuni obligatorii, cu menirea de a crea școli; de aceea obligațiunea că în aceste școli corporațiunile trebuie să primească majoritatea de elevi români.

Din toate aceste idei, d-lor, ce găsim în legea guvernului? Nu găsim nimic. Când vorbesc de legea guvernului, vorbesc de legea care este în discuțiune, așa cum este modificată de comitetul delegaților. Ei bine, în această lege nu găsesc absolut nimic. Corporațiunile, sub pretext de liberalism, sunt facultative.

Se vede că nu ați înțeles încă destul cum că liberalismul vine înainte de toate în ajutorul evreilor.

Liberalismul? Dar cu liberalismul d-voastre nu dezlegați chestiunea socială și economică, cu liberalismul d-voastre veniți mai mult în ajutorul evreilor decât nu am voit vreodată eu să o fac.

Eu filosemitul, eu care am ura antisemitului, care am deplorat totdeauna tendințele și ideile acelor care cred că înjurând și prigonind pe evrei vor putea să facă pe român mai zdravăn, nu mă pot îndestul ridica în contra tendințelor liberale ale guvernului actual, care pune înainte ideea de liberalism, ca să nu facă corporațiunile obligatorii.

Sper, d-lor, sper că și în această privință, precum s-a făcut un progres de acum 21 de ani până azi, în privirea corporațiunilor are să se facă un progres.

Și în ce privește această lege, în curând aveți să constatați până la atât ineficacitatea ei, încât chiar dv., în ipoteza d-lui prim-ministru³, care mai vrea să mai stea încă 10 ani la putere, aveți să veniți cu modificarea ei; iar în ipoteza mea, care nu vă dă o viață ministerială atât de lungă, am să vin eu cu modificarea ei.

Căci modificarea aceasta, d-lor, mai curând sau mai târziu, vă afirm că se impune [...]

Mă rezum și termin. Principala menire a legii de meserii la noi nu este ajutorarea, ci crearea meseriilor. Principala menire a ei este de a ne scoate din această stare deplorabilă, în care cea mai mare parte a meseriilor se află în mâinile străinilor, fără speranță, dacă nu va interveni statul, ca să iasă din mâinile lor și să intre în mâinile românilor.

Vă repet cu toată seriozitatea și cu cea mai adâncă convingere, dacă în această țară nu vom izbuti ca cea mai mare parte a producțiunii să fie în mâinile românilor, iar nu în mâinile străinilor, atunci putem fi siguri că nu avem nici un viitor ca existență de stat.

Nu pot termina mai bine decât cu cuvintele cu care încheiam expunerea de motive la 1881:

„Pentru țările cele mari asemenea chestiuni sporesc sau împuținează puterea lor; pentru țările cele mici ele sunt chestiuni de existență națională”.

¹ Fruntașul conservator, aderent la grupul literar „Junimea”, combătea în general comportamentele antisemite generate și de așa-zisa „invasie evreiască” exagerând numărul de evrei existent în Principate la începutul secolului XX. P. P. Carp acceptă că acest număr ar fi „dăunător”, dar respinge soluțiile avansate de unii politicieni xenofobi.

² Vezi doc. 434, 436, 454.

³ Prim-ministru era D.A. Sturza.

434

Viena, 1902, mai 12. Informare despre ecoul Legii Meseriilor în presa austriacă

Légation de Roumanie
Nr. 273

Viena, 29 aprilie/12 mai 1902

Domnule Ministru,

Spre răspuns la nota ministerială nr. 5827, din 30 martie trecut, am onoare a informa pe Excelența Voastră, că, după cât știu, numai două organe de publicitate din Viena s-au ocupat și au studiat dispozițiunile „Legii Meseriilor”, publicată în Monitorul Oficial nr. 266, din 5/18 martie 1902, anume „Deutsche Volksblatt”, organul partidului antisemit și al Burgmeistrului Lueger¹, care a făcut elogii, ca fiind o lege patriotică și salutară, și „Neue Freie Presse”, care a atacat legea aceasta, însă în mod mai puțin violent decât gazetele germane, criticând-o ca fiind îndreptată contra străinilor rezidând în România.

În asemenea condițiuni, mă tem să nu fie imprudent a reveni asupra cestiunei prin presă, măcar în mod indirect, fie prin convorbiri cu directorii sau redactorii diferitelor gazete, fie prin alte mijloace, căci am convingerea intimă că nu ar consimți a schimba primele lor aprecieri. Cred de datoria mea a adăuga că personal nu stau decât puțin în relațiuni cu gazetarii din Viena, pe care, de altminteri, nu îi întâlnesc niciodată în societate și nici în saloanele diplomatice. Când, din întâmplare, unul sau altul se prezintă la mine, mi-am făcut de regulă să păstrez cea mai mare rezervă la întrebările lor... (lipsește sfârșitul).²

[Ministru plenipotențiar] (ss.) Indescifrabil

Excelenței Sale,

Domnului C. Stoicescu, Ministrul Justiției și ad interim al Afacerilor Străine

AMAE, fond 33/1902, Evrei, Legea Meseriilor, p. 324.

Pe document notificarea: „La dosar” (ss.) Indescifrabil.

¹ Primar al Vienei, lider al mișcării antisemite din Austria. A răspuns și la o anchetă internațională a „Noii Reviste Române”, condusă de C. Rădulescu Motru în 1901 (Vezi doc. 355).

² Ziarul „Egalitatea” din 28 martie 1902 publica unele ecouri din presa străină despre Legea Meseriilor.

„Neue Freie Presse” -- Viena consacră un lung articol Legii Meseriilor în care, printre altele, se face următoarea observație:

„Legea are și o putere retroactivă – continuând de la 2 ani și jumătate înapoi de la promulgarea ei. Toți acei care își exercită meserii din martie 1900 sunt repuși în starea de mai înainte, trebuie să-și cucerească din nou dreptul de a exercita meseria și în acest scop să dovedească cum că îndeplinesc toate condițiile cerute de lege. Pasajul acesta lovește formal și pe român ca și pe străin, căruia i se îngreunează sau i se face cu neputință reluarea meseriei”.

În Anglia, cea mai mare parte a ziarelor discută despre Legea Meseriilor. După „Morning Leader”, această lege va cauza o mare criză și panică, forțând pe evrei a emigra în masă. Revista italiană „Riforma Sociale” din Torino consacră un studiu asupra situației evreilor români sub titlul „Reîntoarcerea spre Evul Mediu”. „Le Temps” și alte ziare franceze analizează Legea Meseriilor, condamnând-o.

435

București, 1902, august 30. Leon Gaster studiază posibilitățile de dezvoltare industrială a României

D. Leon Gaster, inginer expert din Londra, fiul cel mai tânăr al d-lui A.E. Gaster din București¹, care se află de câteva săptămâni în mijlocul nostru, a făcut studii minuțioase asupra diferitelor industrii ce s-ar putea stabili în țară. În acest scop a vizitat diferite stabilimente importante și terenurile petrolifere din țară. D. Leon Gaster este autorul câtorva invențiuni importante și cea mai recentă se referă la un nou procedeu de distilare a catranului obținut la fabricațiunea gazului de iluminat. Prin procedeul d-lui Leon Gaster, distilarea se face mai sistematic și produsele obținute sunt mai valorabile. De această patentă s-a ocupat presa tehnică din Londra. D. Leon Gaster este un membru activ al mai multor societăți științifice din Londra.

„Egalitatea”, An XIII, Nr. 34/30 august 1902, p. 269.

¹ Avocat în Baroul Capitalei.

436

Iași, 1903, februarie 14. Memoriul unor meseriași evrei din Iași cu privire la Legea meseriilor

Meseriașii evrei din Iași au înaintat ministrului de Domenii următorul memoriu:

Situația ce ni s-a creat nouă „evreilor pământeni” prin noua lege a meseriilor e dintre cele mai nenorocite. Prin această lege ni se ia și cel de pe urmă drept, dreptul de a munci, consacrat de natură fiecărui individ.

Scopul pentru care s-a conceput legea a fost protejarea meseriaşului român faţă de concurenţa străinilor. Iată însă că sprijinul ce reiese din ea şi din aplicarea ei nu e totuna cu scopul, ba e opus scopului urmărit, căci departe de a proteja industria română şi pe meseriaşul român, ea tinde, din contra, a nenoroci parte din meseriaşii români şi anume pe cei numiţi „evrei pământeni”. Şi chiar de guvern s-a recunoscut că prin noua lege suntem loviţi în dreptul nostru cel mai sfânt, dreptul de a munci şi ca din sudoarea frunţii noastre să ne câştigăm pâinea de toate zilele.

Pentru a îndrepta situaţia noastră neîndreptăţită de legea meseriilor s-a modificat art. 4 din lege în sensul că evreii pământeni n-au nevoie pentru exercitarea vreunei meserii a face dovada reciprocităţii şi a cere autorizaţia prealabilă a Camerei de Comerţ.

Prin regulamentul, însă, pentru aplicarea acestei legi nu s-a adus nici o îmbunătăţire soartei nenorocite ce ni s-a creat prin această lege, căci deşi s-a modificat art. 4 din lege, totuşi s-au lăsat neschimbate multe alte articole care, prin piedicile ce le pun, sunt menite de a ne face imposibilă exercitarea vreunei meserii, căci ce alta înseamnă dispoziţia art. 55, 56, 64, 66, 70, 74 şi 95 din lege care ne îndepărtează de la şcolile de adulţi de unde vor ieşi viitorii meseriaşi, de la alcătuirea statutelor, ne opresc de a intra în comitetul corporaţiilor şi în fine ne îndepărtează de la orice licitaţie publică pentru dare în întreprindere [antrepriză – n.n.] sau furniturilor statului, judeţelor sau comunelor şi celelalte autorităţi civile sau militare, făcându-se deosebire dintre meseriaşul român care se bucură de exerciţiul drepturilor politice şi prin urmare de toate avantajile ce-i acordă legea meseriilor şi meseriaşul străin, fără de a face deosebire între străinul şi evreul pământean şi străinul supus unei protecţii străine.

Vedeţi deci că noi evreii, nu numai că nu suntem puşi pe acelaşi picior de egalitate cu românii cât priveşte liberul drept de a munci, ba din contra, această lege creează pentru noi o situaţie cu totul excepţională ce tinde la nenorocirea noastră, deşi plătim tributul de sânge ţării în care ne-am născut şi crescut, în care s-au născut părinţii părinţilor noştri, deşi plătim toate dărilor şi suportăm cu durere toate nevoile ţării către care îndeplinim toate datoriile ce ni se cer şi pe care o iubim. Totuşi, nu ne bucurăm în mod egal de aceleaşi drepturi, ba nici de drepturile cele mai naturale, ca acelea de a munci spre a ne putea agonisi în cinste şi cu sudoarea frunţii pâinea noastră şi a familiilor noastre.

Pentru cele expuse mai sus şi pentru a aduce o îndreptare în situaţia noastră, căci într-un mod neegal şi neuman suntem scoşi de sub scutul legii, cerem, în numele dreptăţii şi al umanităţii, modificările următoare:

1) Să se modifice art. 4 din lege, specificându-se în mod expres prin lege că evreii pământeni nu mai au nevoie de a face dovada reciprocităţii şi nici a cere prealabila autorizaţie a Camerei de Comerţ.

2) Să se modifice art. 55, 56 în sensul că evreii pământeni să fie cuprinşi în numărul de 3 pătrimi de români ce trebuie să fie înscrşi în şcoalele de adulţi.

3) Modificarea art. 64, 65 şi 66 în sensul ca evreii pământeni să poată face parte cu egale drepturi, ca şi cetăţeni români, la formarea şi modificarea statutelor şi alegerea comitetului corporaţiilor.

4) Modificarea alin. 3, art. 74, în sensul ca evreii pământeni să poată face parte din comisuni de arbitri.

5) A se prevedea la art. 95, ca evreii pământeni să fie admişi la licitaţiile publice cu toate avantajile ce le au românii.

*

La această cerere s-a anexat un dosar cu 600 iscălituri, iar în ziua de 27 ianuarie în şedinţa publică s-au înmănat 2 cereri d-lui Şerban, preşedintele Camerei de Comerţ din Iaşi – una din cereri pentru d-sa şi alta pentru d. ministru – împreună cu un dosar de 262 iscălituri între care se găsesc oamenii din timpul campaniei 1877/1878 care nici până în ziua de azi n-au primit drepturile¹.

ACIER, Fond I, ds. 126/1901-1910, f. 29-31.

¹ Mulţi meseriaşi din Capitală au adresat plângeri MAICD pentru faptul că unele corporaţiuni nu vor să le libereze carnetele şi brevetele de care au nevoie spre a putea să-şi exercite meseria. Ministerul a trimis aceste plângeri Camerei meseriilor, care se ocupă cu cercetarea lor.

Camera de meserii din Capitală, întrebată de mai multe corporaţiuni, a răspuns că brevetele şi carnetele nu se pot anula dacă meseriaşii părăsesc ţara. Brevetul şi carnetul sunt un drept de proprietate al meseriaşului, care nu i se poate răpi.

437

1903-1904. Tabelul profesiunilor şi numărul patentarilor şi patentelor

Profesiuni	Comunele	Nr. Patentarilor		Nr. Patentelor ¹	
		Români	Evrei	Români	Evrei
Abagii	Urban	58	9	$4\frac{1}{2}$ 57	$3\frac{1}{2}$ 9
	Rural	55	-	$2\frac{1}{2}$ 57	-
Alămari	Urban	3	40	3	$2\frac{1}{2}$ 39
	Rural	-	5	-	5
Apă gazoasă	Urban	28	44	$14\frac{1}{2}$ 24	$14\frac{1}{2}$ 33
	Rural	36	15	$11\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ 43	$4\frac{1}{2}$ 17
Ape minerale	Urban	9	11	$\frac{1}{2}$ 8	$3\frac{1}{2}$ 9
	Rural	3	2	$2\frac{1}{2}$ 4	2
Argintari	Urban	12	28	12	28
Arme	Urban	12	15	$\frac{1}{2}$ 12	$3\frac{1}{2}$ 12
	Rural	2	-	2	-
Arme de lux	Urban	4	14	4	$\frac{1}{2}$ 14
Articole de lux	Urban	2	27	$\frac{1}{2}$ 2	$4\frac{1}{2}$ 23
Băcani	Urban	670	481	625	$76\frac{1}{2}$ 468
	Rural	1.229	1.305	$164\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$ 1.338	$109\frac{1}{2}$ 1.348
Băi	Urban	14	27	$371\frac{1}{2}$ $2\frac{1}{4}$ $2\frac{1}{3}$ 13	$\frac{1}{2}$ 27
	Rural	-	12	$1\frac{1}{2}$	12

Profesiuni	Comunele	Nr. Patentarilor		Nr. Patentelor ¹	
		Români	Evrei	Români	Evrei
Bărbieri	Urban	579	100	$17\frac{1}{2}$ 579	$4\frac{1}{2}$ 99
	Rural	54	27	$3\frac{1}{2}$ 54	$2\frac{1}{2}$ 26
Bijutieri	Urban	3	42	3	$8\frac{1}{2}$ 37
Birjari	Urban	1.225	421	1.230	$12\frac{1}{2}$ 425
	Rural	298	184	$34\frac{1}{2}$	
Birtași	Urban	128	45	$12\frac{1}{2}$ 316	$6\frac{1}{2}$ 192
	Rural	50	4	$60\frac{1}{2}$ 118	$25\frac{1}{2}$ 45
Blănari	Urban	22	46	$25\frac{1}{2}$ 53	$2\frac{1}{2}$ 4
	Rural	2	6	$\frac{1}{2}$ 21	$8\frac{1}{2}$ 47
Bogasieri	Urban	205	585	3	6
	Rural	889	488	185	558
Boiangii	Urban	83	42	$54\frac{1}{2}$	$97\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$
	Rural	152	47	950	$37\frac{1}{2}$ 506
Brașovenie	Urban	161	41	$130\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	
	Rural	416	18	$3\frac{1}{2}$ 82	$\frac{1}{2}$ 41
Brutari	Urban	162	145	$31\frac{1}{2}$ 161	47
	Rural	367	174	$47\frac{1}{2}$ 144	$9\frac{1}{2}$ 39
Bumbac	Urban	46	36	$69\frac{1}{2}$ 450	$4\frac{1}{2}$ 19
	Rural	97	19	$43\frac{1}{2}$ 172	$20\frac{1}{2}$ 146
Căciuli	Urban	2	30	404	$14\frac{1}{2}$ 178
	Rural	-	9	$79\frac{1}{2}$	
Cafenele	Urban	197	175	$8\frac{1}{2}$ 41	$13\frac{1}{2}$ $2\frac{1}{4}$ 28
	Rural	151	25	$22\frac{1}{2}$ 107	$4\frac{1}{2}$ 18
Căldărari	Urban	32	14	2/2 2	30
	Rural	-	1	-	9
Cârciumari	Urban	3.281	1.267	$48\frac{1}{2}$ 195	$26\frac{1}{2}$ 171
	Rural	10.311	277	165	$5\frac{1}{2}$ 26
Cărți vechi	Urban	-	10	$27\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	
	Rural	-	10	$10\frac{1}{2}$ 32	$\frac{1}{2}$ 14
Case mobilate	Urban	26	45	-	$\frac{1}{2}$ 1
	Rural	13	-	$424\frac{1}{2}$	$210\frac{1}{2}$
Ceaprazari	Urban	11	98	$808\frac{1}{2}$ $\frac{3}{4}$	$58\frac{1}{2}$
	Rural	2	5	-	10
Cereale	Urban	365	423	$4\frac{1}{2}$ 26	$9\frac{1}{2}$ 44
	Rural	1.290	407	$\frac{1}{2}$ 12	-
	Urban	-	10	11	$8\frac{1}{2}$ 92
	Rural	-	10	2	5
	Urban	-	10	336	382
	Rural	-	10	$128\frac{1}{2}$	$133\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$
	Urban	-	10	1.350	442
	Rural	-	10	$550\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$	$163\frac{1}{2}$

Profesiuni	Comunele	Nr. Patentarilor		Nr. Patentelor ¹	
		Români	Evrei	Români	Evrei
Ceasornicari	Urban	23	203	23	$12\frac{1}{2}$ 201
	Rural	-	10	-	$\frac{1}{2}$ 9
Cherestigii	Urban	120	85	112	$39\frac{1}{2}$ 68
	Rural	78	46	$33\frac{1}{2}$ $70\frac{1}{2}$ 79	$13\frac{1}{2}$ 52
Ciorapi	Urban	2	12	2	$3\frac{1}{2}$ 12
	Rural				
Cofetari	Urban	132	27	$21\frac{1}{2}$ 124	$4\frac{1}{2}$ 26
	Rural	14	3	$2\frac{1}{2}$ 13	3
Cojocari	Urban	492	121	$17\frac{1}{2}$ 488	$3\frac{1}{2}$ 123
	Rural	365	138	$12\frac{1}{2}$ 370	$\frac{1}{2}$ 138
Comisionari	Urban	81	429	$18\frac{1}{2}$ 76	$86\frac{1}{2}$ 370
	Rural	18	32	$2\frac{1}{3}$ 19	$4\frac{1}{2}$ 32
Droghiști	Urban	19	48	$7\frac{1}{2}$ 19	$14\frac{1}{2}$ $3\frac{1}{4}$ 42
Făină	Urban	42	204	$13\frac{1}{2}$ 42	$31\frac{1}{2}$ 204
	Rural	3	63	$3\frac{1}{2}$ 5	$13\frac{1}{2}$ 66
Farfurii	Urban	5	54	$\frac{1}{2}$ 4	12/2 52
	Rural	2	14	$\frac{1}{2}$ 1	$\frac{1}{2}$ 15
Felinare	Urban	2	29	2	$\frac{1}{2}$ 29
	Rural	1	-	1	-
Fier, fierărie, fierari	Urban	460	239	446	225
	Rural	1.515	79	$42\frac{1}{2}$ $26\frac{1}{3}$ 1.521	$45\frac{1}{2}$ $3\frac{1}{4}$ $3\frac{1}{2}$ 81
Florărie	Urban	377	17	$47\frac{1}{2}$ 378	$\frac{1}{2}$ 17
	Rural	421	11	$12\frac{1}{2}$ 418	11
Fotografi	Urban	12	43	12	$4\frac{1}{2}$ 43
Galantarieri	Urban	7	79	$\frac{1}{2}$ 6	$20\frac{1}{2}$ $3\frac{1}{4}$ 70
	Rural	1	9	1	$2\frac{1}{2}$ 8
Gaz	Urban	34	82	$14\frac{1}{2}$ 31	$20\frac{1}{2}$ 78
	Rural	153	14	$15\frac{1}{2}$ 158	$4\frac{1}{2}$ 14
Haine	Urban	380	1.358	$20\frac{1}{2}$ 373	$84\frac{1}{2}$ $2\frac{1}{4}$ 1.336
	Rural	270	368	$11\frac{1}{2}$ 274	$5\frac{1}{2}$ 367
Hamuri	Urban	47	120	$2\frac{1}{2}$ 48	$8\frac{1}{2}$ 119
	Rural	5	12	5	12
Hotelieri	Urban	100	92	$48\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$ 98	$20\frac{1}{2}$ 95
	Rural	47	26	$9\frac{1}{3}$ 48	$\frac{1}{2}$ 27
Ibrișin	Urban	6	94	6	$13\frac{1}{2}$ 92
	Rural	10	24	$3\frac{1}{2}$ 11	$3\frac{1}{2}$ 27
Împrumutători	Urban	49	104	$23\frac{1}{2}$ 44	$19\frac{1}{2}$ 102
	Rural	86	14	$24\frac{1}{2}$ 94	$4\frac{1}{2}$ 16
Încălțăminte	Urban	1.246	697	1.239	$34\frac{1}{2}$ $3\frac{1}{4}$ 692
	Rural	736	347	$45\frac{1}{2}$ $23\frac{1}{2}$ 744	$5\frac{1}{2}$ 347

Profesiuni	Comunele	Nr. Patentarilor		Nr. Patentelor ¹	
		Români	Evrei	Români	Evrei
Lămpi	Urban	7	15	$\frac{1}{2}$ 6	$\frac{5}{2}$ 14
Lapte	Urban	195	56	$\frac{1}{2}$ 195	$\frac{4}{2}$ 57
Legat de cărți	Urban	12	63	$\frac{3}{2}$ 12	$\frac{3}{2}$ 62
Lemnari	Urban	517	403	$\frac{17}{2}$ 514	$\frac{21}{2}$ 401
	Rural	891	134	$\frac{23}{2}$ 898	$\frac{1}{2}$ 136
Lemne	Urban	204	188	$\frac{95}{2}$ 205	$\frac{65}{2}$ 187
	Rural	69	33	$\frac{14}{2}$ 79	$\frac{18}{2}$ 34
Librari	Urban	69	97	$\frac{22}{3}$ 63	$\frac{23}{2}$ 91
	Rural	3	8	$\frac{2}{2}$ 2	$\frac{1}{2}$ 8
Lână	Urban	6	28	$\frac{2}{2}$ 6	$\frac{4}{2}$ 30
	Rural	11	23	$\frac{4}{2}$ 9	$\frac{5}{2}$ 23
Lumânări	Urban	86	30	$\frac{25}{2}$ 83	$\frac{7}{2}$ 30
	Rural	22	20	$\frac{6}{2}$ 20	$\frac{2}{2}$ 21
Măcelari	Urban	686	223	$\frac{139}{2}$ 642	$\frac{68}{2}$ 209
	Rural	323	152	$\frac{127}{2}$ $\frac{1}{4}$	$\frac{27}{2}$ 166
				373	
Mașini	Urban	4	9	4	$\frac{4}{2}$ 6
	Rural	1	-	1	-
Mămulari	Urban	2	8	$\frac{1}{2}$ 2	$\frac{2}{2}$ 7
	Rural	153	45	$\frac{58}{2}$ 160	$\frac{3}{2}$ 48
Manufactură	Urban	12	54	$\frac{8}{2}$ 9	$\frac{10}{2}$ 49
	Rural	62	20	$\frac{14}{2}$ 62	$\frac{2}{2}$ 20
Marchitani	Urban	53	125	$\frac{13}{2}$ 48	$\frac{20}{2}$ 118
	Rural	247	117	$\frac{180}{2}$ $\frac{9}{4}$ 258	$\frac{6}{2}$ 120
Mecanici	Urban	15	17	$\frac{3}{2}$ 13	$\frac{1}{2}$ 17
	Rural	16	1	17	1
Mobile	Urban	24	131	$\frac{5}{2}$ 22	$\frac{90}{2}$ 128
	Rural	-	1	-	1
Oale	Urban	174	91	$\frac{13}{2}$ 173	$\frac{4}{2}$ 92
	Rural	418	84	$\frac{2}{2}$ 424	$\frac{8}{2}$ 89
Pălării	Urban	73	219	$\frac{7}{2}$ 70	$\frac{21}{2}$ 216
	Rural	3	3	3	$\frac{1}{2}$ 3
Pânză	Urban	32	133	$\frac{7}{2}$ 29	$\frac{26}{2}$ 124
	Rural	2	31	$\frac{1}{2}$ 2	$\frac{2}{2}$ 31
Parfumerie	Urban	-	5	-	5
Păsări	Urban	21	6	21	6
	Rural	60	12	$\frac{1}{2}$ 61	$\frac{1}{2}$ 12
Pecetari	Urban	-	9	-	$\frac{1}{2}$ 9
Perieri	Urban	-	28	-	$\frac{4}{2}$ 28
Pește	Urban	207	52	$\frac{42}{2}$ 194	$\frac{15}{2}$ 46
	Rural	252	43	$\frac{13}{2}$ 261	$\frac{7}{2}$ 45
Piane	Urban	-	8	-	$\frac{1}{2}$ 7
Piei	Urban	41	176	$\frac{15}{2}$ $\frac{1}{4}$ 34	$\frac{42}{2}$ 154
	Rural	5	39	7	$\frac{2}{2}$ 40

<i>Profesiuni</i>	<i>Comunele</i>	<i>Nr. Patentarilor</i>		<i>Nr. Patentelor¹</i>	
		Români	Evrei	Români	Evrei
Plăpumari	Urban	124	17	$\frac{6}{2}$ 123	$\frac{1}{2}$ 17
	Rural	14	2	14	2
Poleitori	Urban	1	4	1	4
Pompe funebre	Urban	22	7	$\frac{6}{2}$ 21	$\frac{3}{2}$ 4
	Rural	1	-	1	-
Potcovari	Urban	196	41	$\frac{1}{2}$ 197	$\frac{1}{2}$ 41
	Rural	33	5	34	5
Precupeți	Urban	753	929	$\frac{61}{2}$ 754	$\frac{31}{2}$ 932
	Rural	396	472	$\frac{13}{2}$ 405	$\frac{16}{2}$ 476
Rachiu	Urban	11	25	$\frac{2}{2}$ 10	$\frac{4}{2}$ 26
	Rural	1	-	1	-
Rogojini	Urban	9	3	9	$\frac{2}{2}$ 3
	Rural	16	-	$\frac{5}{2}$ 18	-
Samsari	Urban	281	375	$\frac{25}{2}$ 278	$\frac{41}{2}$ 367
	Rural	491	76	$\frac{33}{2}$ 497	$\frac{15}{2}$ 75
Șemineri	Urban	11	145	11	$\frac{11}{3}$ 147
	Rural	5	4	5	5
Simigii	Urban	57	36	$\frac{5}{2}$ 56	36
	Rural	15	7	$\frac{1}{2}$ 15	$\frac{1}{2}$ 7
Soc.	Urban	28	8	29	$\frac{2}{2}$ 7
Barometru	Rural	1	-	2	-
Spălătorii	Urban	13	29	13	$\frac{1}{2}$ 29
Spîțeri	Urban	111	9	$\frac{3}{2}$ 111	$\frac{5}{2}$ 6
	Rural	25	2	25	2
Sticlari	Urban	29	256	$\frac{5}{2}$ 29	$\frac{24}{2}$ 253
	Rural	16	83	$\frac{4}{2}$ 18	$\frac{5}{2}$ 82
Stofe	Urban	96	250	$\frac{26}{2}$ 82	$\frac{48}{2}$ 217
	Rural	76	141	$\frac{27}{2}$ 78	$\frac{19}{2}$ 144
Strungari	Urban	10	16	10	16
	Rural	5	2	5	2
Șuncă	Urban	21	8	$\frac{5}{2}$ 19	$\frac{1}{2}$ 8
	Rural	1	-	2	-
Tabaci	Urban	128	37	$\frac{16}{2}$ 126	$\frac{12}{2}$ 30
	Rural	23	10	$\frac{5}{2}$ 22	$\frac{2}{2}$ 9
Telali	Urban	2	79	2	$\frac{13}{2}$ 79
	Rural	-	1	-	1
Tipografi	Urban	74	40	$\frac{18}{2}$ 68	$\frac{4}{2}$ 38
	Rural	1	1	1	1
Transport	Urban	212	50	$\frac{6}{2}$ 211	$\frac{4}{2}$ 48
	Rural	514	12	515	$\frac{2}{2}$ 13
Trăsuri	Urban	21	23	$\frac{1}{2}$ 22	$\frac{2}{2}$ 23
	Rural	4	2	$\frac{1}{2}$ 5	2
Umbrele și bastoane	Urban	-	23	-	$\frac{3}{2}$ 22

Profesiuni	Comunele	Nr. Patentarilor		Nr. Patentelor ¹	
		Români	Evrei	Români	Evrei
Unt	Urban	11	8	11	$\frac{2}{2}$ 8
	Rural	7	4	7	$\frac{4}{2}$ 3
Var și cărămizi	Urban	37	46	$\frac{13}{2}$ 36	$\frac{6}{2}$ 46
	Rural	62	15	$\frac{4}{2}$ 67	$\frac{1}{2}$ 16
Zarafi	Urban	6	45	$\frac{3}{2}$ 5	$\frac{2}{2}$ 46
	Rural	-	3	2	3
Zidari	Urban	68	34	$\frac{1}{2}$ 68	$\frac{1}{2}$ 33
	Rural	57	9	$\frac{1}{2}$ 57	10
Zugravi	Urban	35	68	$\frac{3}{2}$ 34	69
	Rural	7	1	7	1
Total	Urban	16.052	13.319	$\frac{2.102}{2}$ $\frac{3}{4}$	$\frac{1800}{2}$ $\frac{18}{4}$
	Rural	24.107	5.891	$\frac{2.803}{2}$ $\frac{11}{4}$	$\frac{622}{2}$
				25.811	6.124
Total general		40.159	19.210	$\frac{4905}{2}$ $\frac{14}{4}$	$\frac{2422}{2}$ $\frac{18}{4}$
				41.535	19.056

Statistica profesiunilor supuse impozitului pe patentă în anul 1903-1904. București, Imprimeria Statului, 1905, p. XVIII-XXVI.

¹ La rubrica „nr. patentelor”, pe lângă patentele întregi – reprezentate prin numere întregi – figurează și jumătăți, treimi și sferturi de patente, reprezentând fracțiuni, al căror numitor arată partea ce o reprezintă din o patentă întreagă.

438

București, 1903-1904. Bănci populare evreiești

Aceste bănci sunt susținute de *Alianța Israelită Universală* din Paris, care acordă fiecăreia jumătatea sumei subscrise de membri

Orașul	Suma subscrisă	Suma dată de Alianță
Tg. Neamț	6.000 lei	3.000 lei
Ștefănești	3.000 lei	1.500 lei
Brăila	3.000 lei	1.500 lei
Buhuși	5.000 lei	2.500 lei
Craiova	3.000 lei	1.500 lei
Slatina	3.600 lei	1.800 lei
Bozieni	800 lei	400 lei
Săveni	4.000 lei	2.000 lei

Alianța a mai votat anul acesta 10.000 lei pentru înființarea de *cantine școlare* în aceste locuri unde comunitățile vor acoperi trei sferturi din cheltuieli.

Almanahul Israelit Ilustrat pe anul 1903-1904, p. 221.

439

București, 1904. Economistul Jacques I. Catz pledează pentru dezvoltarea industriei naționale

Studiul evoluției economice ne-a arătat:

1. Că agricultura singură nu poate schimba starea actuală decât foarte încet. Aceasta rezultă nu numai din studiul evoluției ei, dar chiar din natura acestei ramuri de activitate, în care omul nu produce direct ci dispune cel mai folositor de elementele contribuitoare la dezvoltarea corpurilor organizate.

În asemenea condiții progresul nu se poate dezvolta decât în raport cu creșterea masei, dar nu și a voinței, deci foarte încet.

Pentru a grăbi evoluția, adică a dispune elementele contribuitoare în modul cel mai folositor dezvoltării corpurilor organizate, (îngrășăminte, mașini, grajduri, drenaje, irigații), ar fi nevoie de un capital enorm, pe care nu-l avem și nici nu-l putem lua cu împrumut, nu pentru că nu l-am găsi, dar pentru că ne-am ruina, zdrobiți de povara ce ar apăsa asupra noastră, înainte chiar de a fi putut ajuta evoluția.

2. Că industria poate schimba în timp mai scurt, cu brațe mai puține și capital mai mic, starea actuală.

Aceasta reiese din natura industriei în exercițiul căreia omul, producând direct, evoluția se va face proporțional cu energia dezvoltată atât în raportul masei cât și al voinței, deci incomparabil mai repede ca în cazul agriculturii.

Ancheta industrială [din anul 1902 – n.n.] dovedește același lucru, căci reiese că cu un capital și un număr de brațe relativ mic, producția industrială este proporțională cu mijloacele puse în mișcare, incomparabil mai mare ca aceea agricolă.

3. Că nu numai nu există antagonism între agricultură și industrie, dar că aceste două ramuri se ajută una pe alta.

Și aceasta rezultă din natura acestor ramuri de activitate cât și din studiul statistic al evoluției lor.

În adevăr, industria este clientul cel mai bun și mai sigur al agriculturii, căci consumă produsele ei atât pe cale directă, ca materii prime, cât și pe cale indirectă, ca hrană pentru lucrători; poate deci contribui în măsura cea mai largă la independența agricolă, adică vânzarea a cât mai puține produse pe piețele străine.

Statistica ne arată că agricultura s-a dezvoltat în perioada studiată aproape până la maximul suprafeței cultivate disponibile, deși industria s-a dezvoltat alături cu ea și producția mică pe hectar nu poate fi pusă în sarcina industriei.

Aceste constatări sunt de natură a putea stabili armonia între aceste două ramuri de activitate, deoarece am ajuns la aceleași concluzii atât cu metoda inductivă cât și cu cea deductivă.

4. Numai că povara cu care apasă protecția necesară industriei asupra agriculturii nu a putut fi determinată matematic, în schimb a fost lămurită îndeajuns pentru a dovedi că importanța ce i se dă este exagerată.

Urmează însă să se țină seama de această incertitudine atunci când e vorba de a îndruma economia națională în direcția industriei și aceasta tot în virtutea principiului științific care ne-a călăuzit și care ne indică că valoarea totală utilă trebuie mărită cu un minimum de siluire [prejudiciere – n.n.]; or, a împovăra este a silui.

Soluția problemei apare în mod natural și nu poate fi decât orientarea economiei naționale în direcția activității multiple, favorizând mai mult acele ramuri care pot mări valoarea totală utilă pe țară, în timp mai scurt și cu siluire mai mică pentru ramurile care se dezvoltă alături cu ele.

Naște acum întrebarea: ce industrii provoacă în evoluția lor mai puțină siluire?

Am văzut că orice produs industrial poate fi descompus în materie primă, manoperă și combustibil și că aceste trei elemente pot fi naționale sau străine. Urmează că fabricarea unui produs industrial va fi cu atât mai folositoare cu cât partea reprezentând elementele naționale va fi mai mare în raport cu acele străine.

Aceasta însă dovedește că este greșită teoria că industriile care utilizează materii prime naționale trebuie neapărat să treacă înaintea celorlalte, căci sunt industrii care întrebuintează materii prime din țară și cu toate acestea valoarea elementelor străine covârșește pe acele naționale, și altele care întrebuintează materii prime străine și în valoarea lor elementele naționale sunt mai mari ca cele străine.

Produsele industriale care se consumă în cantități mici conțin un coeficient de cheltuieli generale mare, deoarece acestea din urmă sunt repartizate asupra unei cifre mici; aceste produse vor avea deci nevoie de o protecție mai mare, care, în ipoteza repercutării taxelor de protecție asupra consumatorului, va da naștere unei siluiri mai mari.

Acum cred că soluția este completă și se poate susține că acele industrii vor mări valoarea totală utilă a țării cu mai puțină siluire pentru celelalte ramuri, care vor produce articole curente, consumate în cantități mari și în valoarea cărora elementele naționale sunt mai mari decât cele străine, cu alte cuvinte acele produse industriale care conțin cel puțin 51% elemente naționale, indiferent dacă aceste elemente sunt materie primă, manoperă sau combustibil.

O protecție stabilită pe asemenea baze va crea totdeauna industrii viabile și nedăunătoare celorlalte ramuri, întrucât articolele protejate nu pot fi înlocuite prin similare neprotejate și întrucât concurența interioară nu va fi anihilată prin mijloace artificiale ca carteluri de vânzare, monopoluri, taxe de transport rău chibzuite și diferențiate etc.

Bazele stabilite au și darul de a face posibile legăturile comerciale cu celelalte state și de a ușura încheierea convențiilor comerciale [...]

Am văzut însă că pentru toate trebuie voință, de aceea voiesc să termin prin o dorință și un sfat.

Doresc ca acei ce au în chestiunile de interes general o opțiune proprie adaptată necesităților țării și firii populației să-mi zică unde am greșit și să dea părerea lor, căci, după cum semințele purtate de vânturi încolțesc când cad în terenul favorabil creșterii lor,

tot astfel părerile și acțiunile bune călătoresc în atmosfera socială până la ochii și urechile celor pregătiți a le primi.

Jacques I. Catz, Orientațiunea economiei naționale pe baze științifice, București, f. ed., 1904, p. 52-58. (fragmente).

440

Iași, 1905, august 2. Act de constituire a Societății anonime româno-italiene a Industriilor Textila-Iași cu capital multinațional, la care au participat și întreprinzători evrei

Act de constituire

Între subsemnații asociați ai fostei firme, societate în comandită a fabricilor Textile Wachtel, Vignali & Cie Iași-Galați: Moritz Wachtel, industriaș, Gh. Racovitză, proprietar; inginer Vignali, inginer-arhitect; Ernest Brăescu, inginer; Wilhelm Dinerman, industriaș; Enrico Gambara, inginer; Dimitrie D. Mavrocordat, proprietar; Nicu Miclescu, inginer; Carlo Scolari, proprietar; Ștefan Teodor, avocat; Sebast Blasig, rentier; Jean Rosettos, inginer; Paul Bothezat, doctor; Adolf Haldner, industriaș – toți domiciliați în Iași; Mario Bongiovani, avocat; Settimana Dassi – amândoi domiciliați în Milano, Italia; Paulo Rosasza și Giovanni Batista Rosasza, domiciliați în Rossezo, comuna Piedicavaleo, Novarra, Italia; Iosef Barberie, inginer, domiciliat în Botoșani, cesionarul mizei sociale a asociațiilor L. M. Martinotti, conform actului de cesiune transcris de tribunalul Iași, secția a II-a sub nr. 18/1905; Max I. Schapira, domiciliat în Ploiești; E. Dinerman & Fils, domiciliat în Galați; Em. Brăescu, proprietar, domiciliat în județul Bacău, com. Călugăra Mare, pe de o parte și principele Gh. Gh. Cantacuzino pe de altă parte s-a încheiat următorul contract de constituire:

A. 1. Pe baza anexatelor statute noi, mai sus numiții fondăm și constituim prin prezentul act o societate anonimă pe acțiuni, cu scopul de a întreprinde cultura și filatura cânepei, fabricarea articolelor textile după cum se arată detaliat în art. 4. din statute sub firma: Societatea anonimă Română-Italiană a industriilor textile din Iași.

2. Menționatele statute investite cu semnătura noastră formează parte integrantă a prezentului act.

B. 1. Societatea se înființează pe termen de 30 de ani cu dreptul de prelungire conform statutelor.

2. Ea a început de fapt a funcționa la 15 aprilie 1905, de la care dată urmează a se împărți beneficiile sau eventual pierderile respective pentru întreaga miză adusă de fiecare acționar.

3. Vechii asociați ai fostei firme Wachtel, Vignali & Cie, care au mai subscris în numerar 25.000 lei, cum se specifică la art. C, vor plăti pentru această sumă subscrisă din nou dobânda legală de 6% pe an, de la 15 aprilie a.c. până în ziua depunerii acestei sume.

4. Orice angajament de cumpărare de materiale, mașini etc. sau vânzarea de mărfuri sau orice alte operațiuni făcute de la 15 aprilie și până la constituirea legală a societății, fie de firma Wachtel, Vignali & Cie, fie de principele Gh. Gh. Cantacuzino, privesc pe noua societate. De asemenea privesc pe noua societate și cumpărăturile făcute în interesul fabricii din Iași, a terenului alăturat de această fabrică de la Idel Golden pentru suma de 6.100 lei.

C. Capitalul social este fixat la 1.100.000 de lei împărțit în 2.200 de acțiuni la purtător a câte 500 de lei fiecare. Acest capital s-a subscris de următorii d-ni:

Nume și Prenume	Suma în lei	Acțiuni
Principele Gh. Gh. Cantacuzino	305.000	610
Moritz Wachtel	340.000	680
Gh. Racovitză	501.000	100
Ing. Vignali	40.000	80
Dr. Brăescu	35.000	70
V. Dinerman	35.000	70
S. Dassi	30.000	60
M. Bongiovani	25.000	50
E. M. Gambara	25.000	50
P. Rosasza	20.000	40
D. M. Mavrocordat	20.000	40
Ing. I. Barberie	20.000	40
Nicu Miculescu	20.000	40
I. Rossettos	15.000	30
C. Scolari	15.000	30
Șt. Teodor	15.000	30
S. Blasig	15.000	30
M. I. Schapira	10.000	20
Dr. Bothezat	10.000	20
E. Dinerman&Fils	5.000	10
A. Haldner	5.000	10
Em. Brăescu	5.000	10

Și d-nii următori semnează din nou:

Gh. Racovitză	10.000 lei	20 acțiuni
Ernest Brăescu	5.000 lei	10 acțiuni
Em. Brăescu	5.000 lei	10 acțiuni
St. Teodor	3.000 lei	6 acțiuni
Iosef Barberie	1.500 lei	3 acțiuni
M. Wachtel pt. casa bolnavilor	500 lei	1 acțiune
Total	1.100.000 lei	2.200 acțiuni

D. Capitalul se poate spori în una sau mai multe emisiuni de acțiuni sau obligații:

E. Capitalul subscris de noii fondatori este compus în modul următor:

1. Asociații fostei firme Wachtel, Vignali & Cie aduc următoarele lucruri aparținând d-nilor în indiviziune și fiecare le depune în societatea nouă drept miză cu valoarea ce a avut în societatea Wachtel, Vignali & Cie și pe care noii asociați subscriși mai jos o acceptăm și la constituirea prezentei societăți și anume:

a) 564.366,40 de lei valoarea fabricii cu terenul din Com. Iași ipoteca și concesiunile terenului în comuna Copou conform actelor autentificate de Tribunalul Iași S. a III-a sub nr. 1986/94, 2065/97, 1515/99, precum și clădirile, mașinile și ustensilele aflate acolo în ziua de 15 aprilie 1905 conform inventarului admis de noi.

b) 7.500 de lei valoarea terenului și clădirilor fabricii din Galați, cumpărat de dl. ing. Vignali cu act autentificat de Tribunalul Covurlui sub nr. 779 din martie 1902.

c) 197.634,60 de lei în materiale și marfă gata conform inventarului admis de noi.

770.000 de lei în total.

2. Principele Gh. Gh. Cantacuzino aduce:

a) 27.056,15 de lei valoarea clădirii și terenului fabricii de frânhii și sforărie din Țândărei, proprietatea d-sale, pe o întindere de 2.500 de m² aproximativ, conform alăturatului plan.

b) 71.870,55 de lei valoarea totală a mașinilor și ustensilelor aflate acolo în ziua de 15 aprilie 1905 conform inventarului admis de noi.

c) 157.249,40 de lei valoarea materialelor și mărfurilor conform inventarului admis de noi.

d) 48.824,10 de lei în numerar.

305.000 de lei în total.

F. 1. Primul bilanț al societății se va încheia la 31 decembrie 1905.

2. Consiliul de administrație al societății va cere când va crede de cuviință cotarea la bursă a acțiunilor societății.

G. După constituirea legală a societății se vor elibera fiecărui contractant acțiunile semnate potrivit dispozițiilor art. 9 din statut.

H. Subsemnații proprietari ai întregului capital social, numim în unanimitate:

1. Consiliul de administrație pe timp de patru ani după cum urmează: președinte, principele Gh. Gh. Cantacuzino; vicepreședinte, Gh. Racovitză; membri: Moritz Wachtel, industriaș, ing. Vignali, Wilhelm Dinerman; cenzori: Ernest Brăescu, inginer, D.M. Mavrocordat, proprietar, Max E. Schapira, industriaș.

Trei cenzori supleanți: Jean Rosettos, inginer, Nicu Miculescu, inginer, Enrico Gambara.

Administrator delegat: Moritz Wachtel.

Directori: Wilhelm Dinerman, industriaș, Alberto Panizzi, inginer.

Consiliul de administrație precum și cenzorii vor depune garanțiile prevăzute de statute în acțiuni ale societății care se vor păstra la Banca Națională și recipisele se vor ține în casa societății.

D-nii cenzori supleanți vor depune, când vor fi chemați la exercițiul funcției de cenzori, cautiunea prevăzută de statute. [...]

În virtutea prezentului contract, societatea se declară constituită și organizată sub unica rezervă a autorizației legale din partea instanțelor judecătorești competente^{1,2}.

AIN Direcția județeană Iași, Registrul 15, p. 1-6.

¹ Fabrica „Textila” Iași a luat ființă în anul 1886 pentru producția de frânhierie și țesături în cartierul Longa Vita, primii proprietari fiind Moritz Wachtel și Dinescu. Beneficiind de avantajele acordate de Legea pentru încurajarea industriei naționale, fabrica s-a dezvoltat, ceca ce a determinat transformarea ei din societate în comandită în

societate anonimă, cu o participare de capital mai largă (după lucrarea: I. Saizu și D. Șandru, *Din istoricul fabricii „Textila Roșie” Iași*; 1886-1944)... Revista Arhivelor, nr. 1/1960, p. 62-63, 65, 66.

² Statutele societății au fost aprobate de Tribunalul Iași S. III, la data de 2 septembrie 1908, cu nr. 7389.

441

București, 1906. Numărul fabricilor care au beneficiat de Legea pentru încurajarea industriei naționale

1887: 453

Industria Construcțiilor: 7-19

Turnătorii: 15-27

Cherestea: 48-81

1906: 512

Fabrici de bumbac: 7-18

Tricotaje: 5-19

Tăbăcărie: 4- 8

Proprietăți pe naționalități: Societăți pe acțiuni – români 23%, străini 57%.

Localnici fără suditate: mixte 15%.

Firme individuale: total 136. Români 67, străini 39, fără suditate 30.

Societăți simple: români 21, străini 15, fără suditate 19.

Societăți în comandită și anonime: români 13, străini 45, fără suditate 15.

MICO: „Studiu și rapoarte asupra industriei mari încurajată de stat”, București, „Voința Națională”, 1909, p. III-IV, XVI.

442

Botoșani, 1906. Tabelul meseriașilor pe corporații, stări și naționalitate

	Numirea corporației	Maeștri				Lucrători				Ucenici				Total pe Corporații	Starea	Români	Străini	Evrei
		Români	Străini	Evrei	Total	Români	Străini	Evrei	Total	Români	Străini	Evrei	Total					
Orașul Botoșani	Corporația I	63	26	333	422	169	23	307	499	79	7	222	308	1 229	Maeștri Lucrători Ucenici	200	74	747
	Corporația II	72	42	208	322	178	52	148	378	24	4	37	65	765		410	85	572
	Corporația III	65	6	206	277	62	10	117	190	18	-	58	76	543		121	11	317
Județul	Corporația I	44	24	378	446	17	7	155	179	-	-	24	24	649	Maeștri Lucrători Ucenici	95	38	659
	Corporația II	23	7	91	121	10	4	15	29	1	1	4	6	156		50	13	224
	Corporația III	28	7	190	225	23	2	54	79	16	-	17	33	337		17	1	45
	Total general	259	112	1 406	1813	460	98	796	1 354	138	12	362	512	3 679	Total	893	222	2 564

Procentul meseriașilor față de populațiunea întreagă a județului Botoșani este de numai 2 la sută.

Procentul meseriașilor față de populația orașului Botoșani este de 7,64 la sută, iar față de populația rurală este de numai 0,78 la sută.

Aceste procente ne arată cât trebuie să luptăm pentru dezvoltarea meseriilor.

Camera de comerț și industrie, Circumscripția IX, Botoșani, secția Camerei de meserii, „Monografia meseriașilor din județele Botoșani-Dorohoi-Suceava”, 1906, Tip. Reînvierea Segall & Marcu, p. 22-23.

443

București, 1907, ianuarie 10. Regele Carol I despre rolul evreilor în economie¹

Trebuie să dăm ovreilor ce este al lor: sunt cumpătați, plătesc dările fără vorbă, se îmbogățesc și nu-și trimit agoniseliile peste hotare.

Au dat chiar preț unora din produsele țării; înainte de ei, pieile de iepure se aruncau încolo; dâșii au văzut că sunt cele mai frumoase din Europa și vând pe fiecare an în țara nemțească peste 100.000 bucăți. Dacă vreun străin ar izbuti să dea preț pieilor de cerb și de căprioară care umplu codrii Moldovei, acest fel de negoț, deși puțin rodnic, ar fi totuși prețios, căci ar aduce câștig poporului și nu i-ar lua vremea decât când stă mai mult fără lucru. Un grec din Ianina sau un armean din Enghira, care vând aci stofe de haine, neauzit de scump, și se duc, după o ședere de câțiva ani, încărcăți cu 40-50 de pungi de bani câștig, au dat moldovenilor o mare pildă de economie, dar mi-ar plăcea mai mult un saxon care să-i învețe să țesă pânze subțiri cu inul din țară; un venețian care să-i învețe să albească ceara cu puțină cheltuială; un olandez care să-i învețe meșteșugul de a face postavuri, scutindu-i de a cumpăra cu 2 galbeni cotul de stofă a cărei lână o vând moldovenii cinci parale ocăua.

Mi-ar plăcea mai mult un livornez care să se apuce să sare carnea celor 15.000 boi ce se aruncă la gunoi, după ce li s-au luat pielea și grăsimea, și în slărșit, un cioban de la Milano care să dovedească că se poate face aici brânză tot așa de bună ca în Italia, și mai mult, care să o vândă mult mai scump; să se facă cu acest lucru ușor de desfăcut, un negoț mult mai bănos decât cel ce se face în Svițera. Câte negustorii nu cer decât domnia unui domnitor mare și înlesnirea de a căpăta de la el o ocrotire trainică! [...]

Și restul așteaptă codrii Trocoslovului și ai întregii Moldove dinspre apus și e gata să ducă până la Dunăre copaci care ar face bogăția schelelor Mediteranei; malurile Prutului nu înfățișează o rodnicie atât de mare, dar dacă s-ar da apelor o scurgere mai ușoară, el este așa de aproape de Nistru încât printr-o cărăușie de câteva leghe s-ar putea întoarce în folosul țăranilor moldoveni căratul produselor poderiei, care au căpătat de curând o cale nouă, și a căror intrare în Marea Neagră ar fi mai la adăpost prin Chilia decât prin Cetatea Albă.

„Patriotul”, Anul VI, nr. 319, 10 ianuarie 1907, ediția de seară, p. 1.

¹ Suveranul a prezentat, la o ședință a Academiei Române, un manuscris al unui domnitor român din secolul XVIII, care sublinia rolul evreilor în valorificarea unor resurse naturale sau animale.

444

București, 1907, aprilie 25. Dezbaterea publică a statutului Asociației funcționarilor din industria petrolului

Comisia însărcinată de comitetul Asociației spre a procede la revizuirea Statutelor a dat acestora redactarea ce urmează.

Supunem noua redactare atenției membrilor Asociației, cu rugămintea de a binevoi să-și formuleze în scris observațiile ce ar avea de făcut și a le înainta comitetului până cel mai târziu la 1 iunie a.c.

Statutele

Asociației funcționarilor industriei și comerțului petrolului din România (AFIPR)

Cap. I

Constituirea, scopul, durata și sediul Asociației

Art. 1. – Funcționarii industriei și comerțului petrolului din România formează o societate cu numele de „Asociația funcționarilor industriei și comerțului petrolului din România”, cu sediul în București.

Art. 2. – Durata asociației și numărul membrilor săi sunt nelimitate.

Art. 3. – Scopul asociației este: a) Întărirea legăturilor de colegialitate și prietenie între membrii săi; b) De a-i stimula la economie, prin depunerea unei părți din retribuțiunea lor; c) Dezvoltarea intelectuală a membrilor săi pe teren cultural; d) De a-i înlesni, prin acordare de ajutoare bănești, în cazuri de boală și prin împrumuturi în condiții avantajoase; e) De a înlesni membrilor săi obținerea de ocupații.

Art. 4. – Asociația pentru a-și ajunge scopul se va servi de următoarele mijloace: a) Întrunirea membrilor săi cât mai des posibil; b) Formarea unei biblioteci; c) Abonamente la reviste literare și științifice; d) Crearea unui fond de economie și împrumut; e) Alcătuirea unui fond de ajutor.

Art. 5. – Pentru întrunirile membrilor asociației, pentru ținerea de conferințe, pentru întruniri intime și pentru conservarea averii asociației, se va întreține un local propriu¹ [...]

BAFIPR, an I, nr. 6, 25 aprilie 1907, p. 1-5 (fragmente).

¹ La 25 noiembrie 1906 a avut loc, la București, constituirea AFIPR.

„Asociația funcționarilor industriei petrolului din România” s-a constituit, în mod definitiv, în ziua de 4 iunie a.c. Adunarea generală ținută la acea dată, în localul „Monitorului petrolului român”, pus la dispoziția Asociației, cu multă amabilitate, de către d-l Manceș, directorul acestei publicații, a fost prezidată de d-l inginer Alimănișteanu.

Adunarea, după ce a votat, cu mici modificări, proiectul de statut elaborat de funcționarii Societății „Steaua Română”, în comună înțelegere cu colegii de la *Aurora*, *Aquila*, *Trajan* etc., a ales, prin aclamațiuni, un comitet compus din d-nii: Inginer Alimănișteanu, președinte; inginer Fl. Pavelescu, vicepreședinte (Steaua

Română); G. Coeugnet, vicepreședinte (Aquila-Franco-Română); J. Levy, casier (Steaua Română); A. Kästenbaum, secretar (Aurora); I. Mayer, contabil (Steaua Română); S. Gartenberg, bibliotecar (Steaua Română); A. Crovo (Telega Oil); D. Fuchs (Ruzika, Elias et Taubes); I. Grünfeld (Vega); M. Hasan (Trajan); A. Lewinson (Soc. Rom. de petrol); St. Z. Petrescu (Speranța); I. Popovici (Columbia) și A. Weiss (Columbia) membri; iar ca cenzori dnii A. Dattelbaum (Steaua Română), Florian (Româno-Americană) și Weinrauch (Credit petrolifer).

Imediat după constituirea sa, comitetul a ținut prima ședință, hotărând lansarea unui apel către toți funcționarii ocupați în industria petrolului, apel în care să se arate, în trăsături generale, cuprinsul statutului și prin care să se invite pe toți colegii să adere la noua Asociație.

În urma acestui apel, au răspuns un număr însemnat de colegi, iar astăzi, tânăra Asociație, numai după 4 luni de existență, numără 180 de membri și nu ne îndoiim că până la sfârșitul anului, Asociația va avea un număr cu mult mai mare de membri.

În afară de membrii deja înscrși, un număr de 80 de colegi de la diferitele societăți din Câmpina au petiționat în mod colectiv cerând să li se acorde și lor toate avantajele prevăzute în statute; această cerere a colegilor din Câmpina a fost admisă, așa încât vom număra și pe acești colegi între membrii Asociației. (*Ibidem*, 25 nov. 1906, p. 10).

445

București, 1908, iunie 27. Președinția Consiliului de Miniștri acordă despăgubiri unui bijutier evreu pentru dispariția, la o instituție de stat, a unor pietre prețioase prezentate pentru stabilirea valorii acestora

Jurnalul Consiliului de Miniștri

În ședința sa de astăzi, 27 iunie 1908, luând în dezbatere raportul d-lui ministru al Finanțelor nr. 38192/1908 prin care propune ca din fondul alocat în bugetul exercițiului 1907-1908 pentru deschiderea de credite și subvenții extraordinare, să se deschidă un credit extraordinar de lei 6682,50 pe seama acestui departament, pentru a se plăti cu aceste sume familiei Cronberg din București despăgubirea cuvenită pentru două briliante ce au lipsit de la serviciul de marcare.

Având în vedere motivarea expusă prin referat, Consiliul de Miniștri încuviințează conf. art. 54 și următoarele din legea asupra contribuțiilor publice, deschiderea unui credit extraordinar în sumă de lei 6682, 50 în scopul arătat, pentru care se va obține aprobarea M. S. Regele.

(ss.) D. A. Sturza, Spiru Haret, Ion I.C. Brătianu, Al. G. Djuvara, E. Costinescu, Anton Carp, Toma Stelian, V.G. Morțun, General Al. Averescu¹

AIN, Fond PCM, ds. 33/1908, f. 249.

¹ Emil Costinescu, ministrul Finanțelor, aduce la cunoștința plenului Consiliului de Miniștri, din 20 iunie 1908, că firma de bijuterie Silvan și Armand Cronberg a reclamat că, dând Serviciului de Marcare spre verificare și marcare 6 briliante, 2 dintre ele ar fi dispărut. Neputându-se constata cauzele dispariției, Tribunalul Ilfov, cabinet I a dispus, la 31 ianuarie 1908, clasarea afacerii. Cronberg a cerut Ministerului de Finanțe despăgubirea în valoare de 6.682,50 lei. Ministrul a fost de acord [cu cererea] și propune acordarea de despăgubiri.

București, 1909. Repartiția marilor întreprinderi încurajate de stat după domeniul de activitate, forma de organizare, naționalitate

Felul industriei	Firme individuale							Societăți simple									
	Nr. fabricilor	Români	Nr. fabricilor	Strași ¹	Nr. fabricilor	Fără sudurență ¹	Nr. fabricilor	Total	Nr. fabricilor	Români	Nr. fabricilor	Strași	Nr. fabricilor	Fără sudurență	Mixt	Nr. fabricilor	Total
Ind. Materiilor pământease	5	2 942 304	4	700 690	1	245 000	10	3 887 994	4	1 709 453	6	1 110 384	3	654 872	-	13	3 474 709
Fierului și metalelor	9	3 432 736	8	1 574 577	4	508 577	21	5 515 890	2	274 251	-	-	4	887 349	-	6	1 161 600
Lemnului	10	1 395 995	13	3 920 316	6	1 862 381	29	7 178 692	3	237 152	2	343 517	7	1 522 121	248 800	13	2 351 590
Ind. Constructoare de tot felul	24	7 771 035	25	6 195 583	11	2 615 958	60	16 582 576	9	2 220 856	8	1 453 901	14	3 064 342	248 800	32	6 987 899
Ind. Tesături și împletit	9	1 434 452	3	2 304 933	6	1 032 002	18	4 771 387	2	599 547	1	183 951	2	957 559	72 800	6	1 813 857
Pielii și anexe	6	1 268 778	4	809 436	6	661 243	16	2 739 457	3	385 942	2	206 581	-	-	154 000	6	746 523
Ind. Îmbrăcămintei și anexe	15	2 703 230	7	314 369	12	1 693 245	34	7 510 844	5	985 489	3	390 532	2	957 599	226 800	12	2 560 380
Ind. Alimentare	11	1 660 310	3	539 664	-	-	14	2 199 974	3	896 483	2	716 342	-	-	-	5	1 612 825
Hârtiei și tiparului	4	1 140 356	2	577 049	1	106 694	7	1 824 099	2	910 258	-	-	1	378 838	109 300	4	1 428 396
Chimice	13	1 966 813	2	392 855	6	1 061 500	21	3 421 168	2	839 359	2	289 271	2	200 014	-	6	1 328 644
Electricități	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Total	67	15 241 744	39	10 819 520	30	5 477 397	136	31 538 661	21	5 882 445	15	2 850 046	19	4 600 753	584 900	59	13 918 144

Felul industriei	Societăți în comandă și anonime							
	Nr. fabricilor	Români	Nr. fabricilor	Strași	Nr. fabricilor	Mixt	Total	
Ind. Materiilor pământease	1	156 856	2	2 757 991	2	3 667 320	5	6 582 167
Fierului și metalelor	2	738 000	11	6 580 867	2	586 992	15	7 905 859
Lemnului	-	-	8	4 732 649	1	296 741	9	5 029 390
Ind. Constructoare de tot felul	3	898 856	21	14 071 507	5	4 551 053	29	19 517 416
Ind. Tesături și împletit	1	1 000 000	5	5 810 685	3	3 961 830	9	10 772 515
Pielii și anexe	1	1 542 355	-	-	-	-	1	1 542 355
Ind. Îmbrăcămintei și anexe	2	2 542 351	5	5 810 685	3	3 961 830	10	12 314 870
Ind. Alimentare	2	651 889	6	18 923 721	3	7 348 584	11	26 924 194
Hârtiei și tiparului	4	8 535 231	3	997 442	3	3 415 901	10	12 948 574
Chimice	2	184 500	8	22 794 245	1	2 554 143	11	25 532 888
Electricități	-	-	2	5 281 071	-	-	2	5 281 071
Total	13	12 808 831	45	67 878 671	15	21 831 511	73	102 519 013

MCI, „Studii și rapoarte asupra industriei mari încurajată de stat”, București, Tip. „Voința Națională”, 1909, p. XVI.

¹ Prin aceste denumiri se înțelegeau și evreii.

București, 1909. Proporția personalului specialist de origine română în ansamblul salariaților

Nr. grupe	FELUL INDUSTRIEI	PERSONALUL								
		AD-TIV și comercial			TEHNIC			TOTAL		
		Total	Români		Total	Români		General	Români	
			Cifra	%		Cifra	%		Cifra	%
I	Ind. Căramidăriei, țiglelor etc.	19	15	78.8	1	0	0.0	20	15	75
II	Varului și ipsosului	31	28	90.3	7	3	42.8	38	31	81.5
III	Ciment și articole de ciment	27	25	92.5	4	2	50	31	27	87
IV	Bazalt și ceramică	27	23	85.1	4	3	75	31	26	83.8
V	Sticlărie și geamuri	36	15	41.6	8	3	37.5	44	18	40.9
Industriile materiilor pământease		140	106	75.7	24	11	45.8	164	117	71.3
VI	Metalurgie și mașini agricole	285	163	57.1	75	28	37.3	360	191	53
VII	Cherestea	388	210	54.1	28	9	32.1	416	219	52.6
VIII	Parchete și mobile	46	21	45.6	6	2	33.3	52	23	44.2
Industria lemnului		434	231	53.2	34	11	32.3	468	242	51.7
IX	Cordage și țesături	53	39	73.5	11	2	18.1	64	41	64
X	Țesături de lână	61	26	42.6	14	2	14.2	75	28	37.3
XI	Tăbăcării	43	21	48.8	5	2	40	48	23	47.9
XII	Nasturi de os	9	4	44.4	-	-	-	9	4	44.4
Industriile îmbrăcăminte și anexe		166	90	54.2	30	6	20	196	96	49
XIII	Rizerii, paste făinoase	25	15	60	10	1	10	35	16	45.7
XIV	Cafea, ciocolată	41	28	68.2	5	5	100	46	33	71.7
XV	Zahăr	80	44	55	51	22	43.1	131	66	50.4
XVI	Distilării de lemn	5	3	60	1	-	-	6	3	50
XVII	Conserve alimentare	6	5	83.3	3	3	100	9	8	88.8
XVIII	Băuturi	16	15	93.7	3	2	66.6	19	17	89.4
Industriile alimentare		173	110	63.5	73	33	45.2	246	143	58
XIX	Hârtie	39	35	89.7	11	6	54.5	50	41	82
XX	Cartonaje și tipar	122	79	64.7	7	4	57.1	129	83	64.3
Industria hârtiei și tiparului		161	114	70.8	18	10	55.5	179	124	69.3
XXI	Petrol	119	49	41.1	20	7	35	139	56	40.2
XXII	Lumânări de ceară	5	4	80	-	-	-	5	4	80
XXIII	Săpun și lumânări de stearină	36	18	50	5	-	-	41	18	48.9
XXIV	Uleiuri vegetale	15	10	66.6	3	1	33.3	18	11	61.1
XXV	Lacuri și culori	4	3	75	2	1	50	6	4	66.6
XXVI	Produse chimice	6	4	66.6	2	-	-	8	4	50
Industriile chimice		185	88	47.5	32	9	28.1	217	97	44.7
XXVII	Industria electricității	4	-	-	3	-	-	7	-	-
Totale ¹		1.548	902	58.2	289	108	37.3	1.837	1.010	54.9

Ibidem, p. XX.

¹ Aceste cifre nu pot satisface dorința legiuitorului din 1887, dacă bineînțeles formularea vagă a condiției ca: „în termen de 5 ani de la înființare 2/3 din lucrătorii unei fabrici trebuie să fie români” a înțeles prin lucrători și personalul stabilimentelor industriale.

București, 1910, aprilie 6. Petiția Uniunii Evreilor Pământeni
privind Legea asupra încurajării industriei naționale

Dezbaterea în Parlament a proiectului de lege

Domnule Președinte, domnilor Senatori,

Proiectul de lege pentru încurajarea Industriei Naționale, supus în ziua de 18 martie a.c. de dl. ministru al Industriei și Comerțului deliberărilor Domniilor voastre, ne dă un nou prilej ca să solicităm binevoitoarea atențiune pentru petițiunea și memoriul pe care evreii pământeni vi l-au prezentat în cursul lunii curente și prin care roagă pe aleșii națiunii ca să-i deosebească de străini și să nu le aplice regimul legiurilor contra străinilor; să le recunoască însușirea de pământeni și prin urmare să nu le aplice legile îndreptate contra străinilor.

În consecință, vă rugăm ca, la discuția acestui proiect de lege, să binevoiți a ține seamă de punctul de vedere și de doleanțele semnatarilor acelei petițiuni.

Într-adevăr, proiectul de lege pentru încurajarea industriei naționale este de o însemnătate decisivă pentru soarta unei mari și vrednice de atențiune părți dintre evreii pământeni. E vorba de acei cari astăzi își pot agonisi existența în industria mare și mică din țară, la ridicarea căreia contribuie în măsura puterilor lor.

Art. 1 al noului proiect întinde prescripțiile legii asupra tuturor industriilor mari, mici și casnice; ba chiar asupra morilor, fabricilor de făină, spirt și bere, care – deși excluse de la avantagii – sunt supuse la toate obligațiunile legii de încurajare a industriei naționale.

Dispozițiile care ne interesează în primul loc și cărora vor fi ținuti să se supună toți industriașii, fără nici o excepție, sunt cele cuprinse în art. 8, care sună:

Art. 8 - Personalul așezămintelor industriale se împarte în cinci categorii:

1. Personalul administrativ;
2. Personalul tehnic superior;
3. Maiștrii și lucrătorii speciali;
4. Lucrătorii;
5. Agenții însărcinați cu plasarea fabricilor prin țară.

După cinci ani de funcționare a fabricilor, sub regimul prezentei legi, personalul străin din diferitele categorii, întrebuințat de fabricant, nu poate trece peste 25 la sută din numărul total al celor întrebuințați în fabrică, și nici salariile plătite personalului străin nu pot depăși 25 la sută din totalul remunerațiilor plătite de fabricant personalului fabricii.

În ce privește personalul administrativ, treptat, cu vacanțele ivite, proporția străinilor va scădea cel puțin la jumătate.

Domnule Președinte, domnilor Senatori,

Vă rugăm respectuos ca, la discuția acestei legi, să binevoiți a preciza – cum au cerut-o și prin petiția lor evreii pământeni – că în proporția de 75% personal românesc intră și evreii pământeni, supuși români, care nu pot și nu trebuie în nici un caz să fie confundați cu străinii supuși altor state și nici tratați ca atari.

În afară de alte considerațiuni de ordin umanitar, n-ar fi numai o cumplită nedreptate ce li s-ar face, ci ar fi o mare, o neiertată greșală din punctul de vedere al intereselor

naționale românești, din punctul de vedere al liniștei și siguranței statului, ca să se considere ca străini pe evreii pământeni din personalul industrial.

Cine dintre Domniile-voastre nu știe că evreii pământeni, funcționari industriali de toate categoriile, fie lucrători manuali sau speciali, fie funcționari administrativi sau tehnici, sunt, în general, oameni moderni, cu o cultură mai mult sau mai puțin dezvoltată, căpătată în școlile din țară; oameni care au făcut serviciul militar și a căror viață sufletească este profund românească – într-un cuvânt, elemente complect asimilate prin naștere, educație, cultură și aspirațiuni cu românii de sânge și în totul solidare cu aceștia.

Nici nu se poate concepe și nici nu este în interesul naționalizării¹ bine și drept înțelese a industriei în România ca astfel de oameni să fie tratați ca străini supuși altor state. Lipsiți de orice mijloc de existență în țara în care s-au născut, împiedicați de a trăi muncind cinstit în România; unde ar putea ei să se ducă, și ce ar putea ei să facă? Cui să se adreseze ca să le dea puțința de a-și agonisi traiul și cine altul e dator să le înlesnească mijlocul de a trăi, dacă nu unica Patrie pe care o cunosc și o iubesc: România?

Dacă – ceea ce nu putem crede, nici admite – li s-ar aplica tratamentul străinilor adevărați, deznădejdea i-ar cuprinde și nimeni n-ar fi în stare să răspundă de viitor.

A-i exclude din industrie, a le lua puțința de a fi până și agenți plasatori, ar însemna pur și simplu a-i arunca cu bună știință pe povârnișul pierzaniei materiale și morale, spre prăpastia unui dezastru pentru întreaga țară.

De altfel, dreptul de a trăi muncind în industrie și pentru înflorirea acestei ramuri de activitate națională (care este în același timp cel mai însemnat mijloc de înălțare culturală a unei țări tinere ca a noastră) nu este și nu trebuie considerat ca un drept politic rezervat exclusiv cetățeanului alegător. Oricine muncește pentru propășirea industriei naționale face act de bun patriot, căci ajută la întărirea României ca stat și ca națiune.

De aceea avem convingerea fermă că domniile-voastre, domnilor Senatori, judecând cu dreptate rugămintea noastră, nu veți îngădui o nedreaptă aplicare a dispozițiilor art. 8 și 10 din legea propusă și că în acest scop veți binevoi a preciza pe cale de amendament deosebirea evreilor pământeni de străinii supuși altor state.

Veți găsi, de altminteri, în memoriul anexat la petițiunea evreilor pământeni, toate datele din care rezultă atât marea putere de asimilare și de absorbire a națiunii române, cât și proporția prea puțin însemnată a elementului evreiesc față de cel românesc în industria națională. Evreii români nu numai că nu sunt o primejdie pentru elementul național, dar sunt un auxiliar prețios, care trebuie susținut și încurajat.

Credem că ne îndeplinim o datorie patriotică, dacă, încrezători în simțul de dreptate al mandatarilor națiunii, ne adresăm domniilor voastre ori de câte ori va veni la ordinea zilei o lege din care vor putea izvorî nedreptăți sau neajunsuri noi pentru evreii pământeni, căci cele existente întrec ele singure tot ce poate îndura o populație blândă, pașnică, respectuoasă de legi și adânc iubitoare de țară.

Suntem bine încredințați că glasul restrîștei evreilor pământeni va găsi răsunet în inimile domniilor-voastre și că îndeplinind rugăciunea noastră, veți face primul pas spre îmbunătățirea situațiunei lor și le veți reda astfel nădejdea într-un viitor mai bun.

Comitetul Central al Reprezentanței Evreilor Pământeni.

Dr. Adolphe Stern, I. B. Brociner, S. I. Halfon, Max Gaster,
I. Hussar, J. Catz, dr. H. Erdreich, I. Sterian².

CC al UEP, Reprezentanța, Raportul pe 1910, București, Tip. Horia Carp et Marinescu 1910, p. 19-22.

¹ Prin acest termen se înțelegea sporirea ponderii personalului de origine etnică română.

² În dezbaterile acestui proiect de lege au intervenit printre alții: C.C. Arion, ministru al Instrucțiunii Publice, M.G. Orleanu, ministru al Industriei și Comerțului și P. Missir – senator.

C.C. Arion: D-le președinte, articolul de față (art. 7 din proiectul de Lege), în afară de observațiunile foarte juste ale d-lui Xenopol, mă pune și pe mine în drept să întreb pe d. ministru ce înțelege prin *străini și neștrăini*, conform art. 7. Este o chestiune foarte mare aceea care se poate ridica și, d-lor, eu cred că prin acest articol se protejează munca tuturor pământenilor din țara noastră, oricare ar fi originea lor, față cu toți străinii care ne invadează din străinătate.

Astfel pusă chestiunea, sunt alături cu d. ministru. Nu este, d-lor, necunoscut lucru, îl știm cu toții, că în fiecare an este o imigrațiune de 30.000 oameni care vin de peste frontarii. Dacă străinii aceștia alegă în țară să ia munca pământenilor, ei nu merită nici o protecțiune din partea noastră. *Dar n-aș voi să se pună prin articolul de față chestiunea arzătoare între diferitele categorii de pământeni pe care putem să-i avem. N-aș voi să se pună chestiunea aceasta arzătoare pe terenul muncii, pentru că cred că din punctul acesta tot pământeanul creștin sau evreu are drept la muncă în țara românească. N-aș voi să se nască un antagonism primejdios, cu atât mai mult cu cât dacă unei categorii din populațiunea noastră i se interzice dreptul de muncă în fabrici, înțelegeți, d-lor, că lipsa de muncă este mizeria asigurată.* Oricine are dreptul la muncă, ca la lumină și la aer.

Rog pe d. ministru al Industriei să vadă chestiunea dintr-un punct de prevedere socială mai înaltă și să decidă, cu atât mai mult cu cât adineaori, când răspundea asupra atelierelor celor mici care vor profita de această lege, ne spunea că sunt 70.000 de industrii mici. Mai zilele trecute erau 150.000, acum au scăzut la 70.000 și din 70.000 sunt 35.000 patroni care vor avea mașini de 5 HP sau 15 lucrători. Sunt 35.000 de industrii și care ei vor profita de această lege și acestora le impui obligațiunea de a avea 75 la sută din lucrători numai români.

D-lor, mi s-a spus că ar fi, mai cu seamă în orașele din Moldova, multe ateliere mici cu câte o ciobotărie, o cismărie de exemplu, unde lucrează împreună, se adună mai multe familii și găsesc astfel un mijloc de hrană. În acest fel, adunându-se mai multe familii la un loc, se face un atelier mai mare și, e de notat, toți sunt pământeni. Nu știu ce este exact, dar un grăunte de adevăr trebuie să fie în ceea ce mi s-a spus că mai multe familii de pământeni se unesc între dănele ca să poată colabora împreună și să poată avea un atelier. Poate să fie socotit că are o mașină de 5 HP sau 15 lucrători. Dar este o industrie foarte mică, cum foarte bine zicea d. ministru de Finanțe. Să le impuneți acestor mici ateliere obligația de a avea 75 la sută români și să rupeți legăturile de familie și să le împiedicați munca din care pot să existe, nu-i bine, nu-i drept.

M.G. Orleanu, ministrul Industriei și Comerțului: Dar aceasta nu intră acolo.

C.C. Arion: Eu nu vă înțeleg deloc. Ori unde suntem acum la sfârșitul sesiunii sau eu nu pricep nimic, sau d. ministru este foarte încurcat, căci adineaori spunea: sunt 35.000 de patroni care au instalațiuni cu 5 HP sau 15 lucrători, care vor profita de legea de față. Va să zică acestora le impui obligația de 75 la sută? Eu așa înțeleg.

M. G. Orleanu: Lucrători străini.

C. C. Arion: Nu este vorba de străini, este vorba de cei pământeni, care au dreptul de muncă și când îi oprești de la muncă este rău, pentru că orice muncă este un izvor de bogăție și orice persecuție a muncii este un izvor de anarhie.

M.G. Orleanu: Răspund d-lui Arion. Evident când voi aplica acest text, voi face apel mai întâi la cetățenii români și apoi, pentru complectarea locurilor ce mai rămân, voi face apel la locuitorii din țară, băștinași, care deși nu cetățeni, nu se bucură de protecțiunea străină, și numai dacă nici cu aceștia nu se va complecta numărul, mă voi adresa și la adevărații străini, acei care se bucură de protecțiunea altor țări.

Aceasta este explicațiunea pe care am ținut s-o dau d-lui Arion.

Comitetul Central al UEP a mulțumit fostului ministru M.G. Orleanu și lui C.C. Arion, precum și lui P. Missir, care, de asemenea, a intervenit în Senat, la discuțiunea proiectului, într-un sens favorabil evreilor pământeni³.

³ Reproducem mai jos adresele de mulțumire trimise de către CC UEP lui C.C. Arion și P. Missir pentru atitudinea favorabilă evreilor pământeni.

D-lui C.C. Arion

Prea stimate domnule,

Comitetul central al Reprezentanței evreilor pământeni simte imboldul ca, în urma intervențiunei dv. în Senat, la discuțiunea art. 7 din proiectul asupra încurajării industriei naționale, articolul privitor la naționalitatea personalului în fabricile încurajate, să vă adreseze pe această cale, în numele populației evreiești din țara întreagă, mulțumirile sale călduroase.

Înimoasa dv. intervenție în favoarea evreilor pământeni, pentru care ați cerut dreptul la muncă și la viață, va rămâne neștersă în amintirea populației evreiești și va fi pentru todeauna adânc întipărită în sufletul ei.

Actul dv. este cu atât mai înălțător, cu cât împrejurările în care s-a produs au fost mai neprielnice. Situațiunea evreilor pământeni este de așa natură, încât chiar doleanțele lor cele mai simple și mai drepte nu găsesc nicăieri ascultare. În asemenea condițiuni intervenția dv. n-a fost un simplu act de dreptate; ea a fost generoasă,

patriotică și curajoasă. Putem spune chiar că, în împrejurările în care a avut loc, și cu argumentele pe care le-ați adus, ea merită, fără de exagerare, să fie trecută în rândul faptelor cu care se mândrește cultura și civilizațiunea omenească.

Ați rostit, cu prilejul discursului dv., vorbe ce nu vom uita. Vorbe drepte. Ne-ați recunoscut dreptul – care ni se tăgăduiește – la muncă cinstită și la viață. În mijlocul hulirei și al dușmăniei, s-a ridicat, în favoarea noastră, glasul dv.

Vă mulțumim.

D-lui P. Missir

Prea stimate domnule,

Comitetul central al Reprezentanței evreilor pământeni își ia libertatea ca, în urma intervenției dv. în Senat la discuția art. 7 din proiectul asupra încurajării industriei naționale, articolul privitor la naționalitatea personalului din fabrici, să vă adreseze pe această cale, în numele populației evreiești, călduroasele sale mulțumiri.

Înimoasa dv. intervențiune pentru a nu se îndepărta din industrie, fără de cuvânt și fără de vreun folos pentru țară, pe evreii născuți aci, și pentru a nu le răpi încă un mijloc de trai din puținele ce li s-au mai lăsat, va rămânea neștearsă în amintirea populațiunei evreiești.

Populațiunea evreiască vă va rămânea totdeauna recunoscătoare pentru aceasta, și, făcându-ne expresiunea sentimentelor ei, vă rugăm să continuați a avea fafă de dânsa simțămintele pe care le-ați manifestat cu prilejul discuției legii industriale. (*Ibidem*, p. 22-23).

449

***Focșani, 1910, octombrie 20.* Tribunalul Putna, secția II, aprobă înființarea societății „Cooperativa meseriașilor israeliți”**

Noi, Carol I,

Cu mila lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de fafă și viitori, sănătate.

România

Tribunalul Putna, secția II Sub președenția d-lor G.A. Cristof, jude de ședință, Ant. Anastasiad, prim-procuror

Audiența din 20 octombrie 1910

Sentința comercială Nr. 107

Pentru astăzi fiind fixată cercetarea cererii făcute de d. F. Minter, din Focșani, prin petițiunea înreg. la nr. 10.849/910, în calitate de împuternicit al fondatorilor societății Cooperativa meseriașilor israeliți din Focșani, pentru a se autoriza înființarea și funcționarea acestei societăți în Focșani, în ședință publică s-a prezentat petiționarul care a susținut admiterea cererii, justificând îndeplinirea formalităților cerute de legea comercială.

D. prim-procuror a pus concluziuni pentru admiterea cererii.

Tribunalul,

Având în vedere cererea făcută de d. F. Minter, din Focșani, prin petiția înregistrată la nr. 10.849/910, de a se autoriza înființarea în Focșani a societății Cooperativa meseriașilor israeliți din Focșani;

Având în vedere că, pe lângă această cerere, a anexat actul constitutiv și statutele societății autentificate de acest trib., secția I, sub nr. 969/910, procesul verbal al primei adunări și recipisa nr. 1.461/910 a administrației financiare Putna pe suma de 150 lei¹;

Considerând că din actele sus arătate se constată că petiționarul este împuternicit de membrii fondatori ai zisei societăți să facă această cerere, conform art. 158, alin. I c. com.;

Având în vedere că actele de constituire și declarațiile de adesiune sunt făcute în formă autentică, conform art. 88 din codul comercial;

Că actul constitutiv și statutele cuprind toate dispozițiile art. 90 c. com.;

Având în vedere că din actul constitutiv și statute se constată că întregul capital de 10.000 lei, împărțit în 200 acțiuni de câte 50 lei, din care s-au subscris și vărsat pe deplin 30 acțiuni în valoare de 1.500 lei, iar din recipisa administrației financiare Putna nr. 1.461/910, se constată că au fost vărsați pe contul zisei societăți drept prim vărsământ de 10 la sută, conform actului constitutiv, toate acestea conform art. 132, 134 și 227 c. com.;

Că aderarea la actul constitutiv și statute ține loc de adunare generală, după cum prevăd zisele acte de constituire, și astfel s-au îndeplinit și cerințele art. 135 cod. com.;

Având în vedere și adresa d-lui președinte al Camerei de comerț din Focșani sub nr. 1.476/910, prin care ne face cunoscut că acea Cameră recunoaște și utilitatea întreprinderii și moralitatea fondatorilor și că a dat avizul favorabil, conform art. 138 c. com.²;

Că astfel toate cerințele codului de comerț pentru autorizare și funcționare a societății Cooperativa meseriașilor israeliți din Focșani sunt îndeplinite;

Pentru aceste motive, în unire cu concluziile d-lui prim-procuror, hotărăște:

Autoriză înființarea și funcționarea în orașul Focșani a societății Cooperativa meseriașilor israeliți din Focșani, după ce se vor îndeplini formele de afișare și publicare conform art. 92 și 95 cod. com.

Cu apel în termen de 15 zile.

Data și citită în ședința publică, la 20 octombrie 1910.

G.A. Cristof

Grefier, T.M. Costescu

Dăm putere și poruncim agenților administrativi să execute prezenta sentință; procurorilor să stăruiască pentru a ei aducere la îndeplinire: spre credință prezenta sentință s-a iscălit de noi judecătorii trib. Putna, secția II.

N.N. Papadat

G.A. Cristof

Prezenta expediție executorie s-a liberat d-lui F. Mînter.

nr. 164, 1910, decembrie 11.

Grefa tribunalului Putna, secția II

Certificăm că prezentele statute s-au trecut în registrul de ordine la Nr. 406, în acel de transcriere la nr. 320, conform ordonanței trib. din 16 decembrie 1910, lipindu-se pe fiecare coală 3 timbre a 30 bani și unul de 10 bani pentru completarea timbrului de 1 leu.

(Urmează semnătura grefierului)³.

MO, nr. 228 din 14 ianuarie 1911, f. 9359.

¹ Actul constitutiv, publicat, de asemenea, în MO, preciza caracterul și scopul asociației, inițiatorii fondării acesteia, capitalul social, împuternicitul societății, cine poate fi membru, drepturile și obligațiile acestora și alte prevederi necesare bunei funcționări a Cooperativei. (*Ibidem*, f. 9356-9358.)

² La 8 septembrie 1910, Camera de Comerț și Industrie Circ. VII Focșani a dat aviz favorabil pentru constituirea acestei asociații, „având în vedere că persoanele care au instituit această societate sunt cunoscute, bucurându-se de moralitate, cum și utilitatea întreprinderii”.

Semnează Președintele Fr. Renner și secretarul C. Cîmbrescu. (*Ibidem*, f. 9358.)

³ Asociații cu caracter economic, în special cooperative de credit și de meseriași, au fost înființate din inițiativa și cu participarea unor evrei în numeroase localități din țară (vezi doc. 450).

Botoșani, 1911, martie 18. Constituirea unei Cooperative de credit și economii

„Viitorul”

Societate cooperativă de credit și economii din Botoșani
Act constitutiv

Subsemnații: S. Labin, Sigmund Abramovici, Bernhard Abramovici, B.I. Freifeld, dr. I. Politzer, B. Fileșter, Strul Mises, Iosef Borunceanu, I. M. Moscovici, L. Spodheim, S.B. Landau, L. Antonier, S. Faiviș, David sin Herșcu, I.I. Rosenblum, I.L. Hascal, S. Lupovici, M. Ruckenstein, M. Rosenwald, M. Meierovici, S.Friedman, Ițic Blumenfeld, Hilic Steinfeld, Iancu sin Heinich, dr. Iosef Wacher, Siegmund Hirsch, Iancu Schwartz, Mișilim Tinichigiu, M. Schencker, I. Meller, Azril Grünberg, A.S. Rabinovici, Nahman Schwartz. -

Obiectul Societății este comerțul de credit sub toate formele întrebuițate în comerț, precum e specificat pe larg și-n Statutele Societății noastre votate tot astăzi și care Statute fac parte integrantă din prezentul Act constitutiv.

De asemenea mai are scopul de a face și îlesniri de economii membrilor săi.

Conform Statutelor Societății votate astăzi, am ales administratorii: președinte B.I. Freifeld; d-nii Bernhard Abramovici și S. Labin, vicepreședinți; d-nii dr. I. Politzer, B. Fileșter, S.B. Landau și L. Antonier, membri în consiliu.

D-nii Marcu Ruckenstein, I. M. Moscovici, S. Lupovici, cenzori; casier onorific și cu garanție morală am ales pe d-l Sigmund Abramovici.

Semnătura socială ● vor avea doi d-ni membri din consiliu: unul președintele societății sau vice, contrasemnată de un membru din Consiliul de administrație al societății.

Capitalul social subscris e 85.000 (optzeci și cinci mii) lei în acțiuni nominale fondatoare a 100 (una sută) lei din care am vărsat 3/10 trei zecimi, adică suma de 25 mii cinci sute lei (douăzeci și cinci de mii cinci sute lei).

Tribunalul Județului Botoșani
Proces-Verbal

Astăzi, la 18 martie anul 1911.

În pretoriul Tribunalului și înaintea noastră Ștefan Praporgescu, magistrat stagiar, delegat conform art. 51 din Legea pentru organizarea judecătorească, asistat de d-l grefier G. Scriban, s-au prezentat în persoană d-nii Bernhard Abramovici, Simeon Labin, dr. I. Politzer, B. Fileșter, Sigmund Abramovici, Leon Spodheim, I.M. Moscovici, M. Ruckenstein, I.I. Rosenblum, I.L. Hascal, Iosef Borunceanu, Strul Faiviș, Leizer Antonier, S.B. Landau, Strul Mises, S. Friedmann, Siegmund Hirsch, M. Meierovici, S. Lupovici, Ițic Blumenfeld, Mișilim Tinichigiu, M. Rosenwald, Hilic Steinfeld, Iancu sin Keinăh, Iancu Schwartz, M. Schencker, Ionas Meller, Azril Grünberg, A.S. Rabinovici, David sin Herșcu, Nathan Schwartz, dr. Iosef Wacher, toți domiciliați în Botoșani, cunoscuți, personal, nouă, cerând părțile prin petițiunea înregistrată la nr. 6679911 autentificarea prezentului act în

dublu exemplar, unul pe timbru de 10 lei subscris de d-lor, la care s-au anexat și anulat timbru de 5 lei pentru autentificare, iar al doilea pe timbru de 50 bani nesubscris;

Am citit actul din cuvânt în cuvânt, în fața și auzul părților și d-lor mi-au declarat că actul acesta este al d-lor, făcut din liberul d-lor consimțământ și că iscăliturile din el sunt ale d-lor proprii.

Apoi în prezența noastră cu toții au iscălit, tot în același chip, și exemplarul prezentat neiscălit ce este a se păstra la dosar.

Noi, vizând ambele exemplare spre neschimbare și luând act de aceste declarații,

În baza art. 8-10 și urm. din legea pentru autentificarea actelor, autentificăm prezentul Act constitutiv.

Magistrat Stagiari, (ss.) S. Praporgescu

Nr. 396

grefier, (ss.) G. Scriban

Noi, grefierul Tribunalului Botoșani, constatăm că acest act constitutiv s-a transcris în registrul de ordine model A la nr. 8911, în acel de transcripții, model B la nr. 8911 și-n acel de societăți la nr.4911.

p. grefier, N. Gheorghiu¹

„Viitorul”, Societate Cooperativă de Credit și Economii din Botoșani. Actul Constitutiv și Statutele, Botoșani, Tip. „Reînvierea” Segal Marcu, 1911, p. 3-20 (fragmente).

¹ Statutele Societății prevedeau scopul și durata, operațiunile ce le desfășura. (*Ibidem*, p. 21)

451

București, 1911, noiembrie. Demersul Uniunii Evreilor
Pământenii către Regele Carol I în legătură cu proiectul
de lege pentru organizarea meseriilor

Uniunea Evreilor Pământenii
Reprezentanța Uniunii

București, noiembrie 1911

Sire,

Proiectul de lege pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești cuprinde dispozițiuni care au îngrijorat și neliniștit adânc populațiunea evreo-română.

Art. 5 cere ca streinii, pentru a putea exercita o meserie, să facă dovadă că românii se bucură de aceleași drepturi în statul ai cărui supuși sunt. Evreii pământenii, neputând produce dovada aceasta, fiindcă, deși socotiți ca străini în țara nașterii lor, ei nu se bucură de nici o protecțiune străină, ar urma ca să fie îndepărtați de la dreptul de a munci.

Este adevărat că primul aliniat al acestui articol dispune:

„Casa Centrală poate însă da autorizațiunea de a exercita una din aceste meserii, chiar în cazul când nu se va putea constata reciprocitatea”, dar textul lui este așa de vag și întreaga chestiune este lăsată în așa măsură la facultatea și la arbitrul Casei Centrale, încât populațiunea evreiască este perfect îndreptățită în alarma ei.

Art. 103 are și el o îngărădire de un caracter grav pentru evreii pământeni, fără să ofere cel puțin un mijloc oarecare de scăpare ca art. 5. El spune (alinatul 4):

„Întreprinzătorii străini nu vor fi primiți la licitațiuni decât dacă vor fi dovedit că există în țara lor un drept de reciprocitate pentru români”.

Articolul acesta prevede apoi o serie de înlesniri pentru societățile și meseriașii români, în așa grad însemnate încât, dacă meseriașii evrei-români vor fi excluși de la ele, vor putea numai cu greu să menție concurența.

Ceea ce agravează apoi toate aceste dispozițiuni este faptul că nici măcar printr-un Regulament ulterior al legii nu se vor putea îndulci dispozițiunile care lovesc în populațiunea evreo-română. Într-adevăr, art. 111 zice:

Art. 111 – „Regulamente nu se vor putea face decât numai asupra punctelor anume specificate în legea de față”.

Art. 5 și 103 nu spun nimic în privința vreunui Regulament interpretativ sau dezvoltător.

Al doilea proiect de lege care neliștește populațiunea evreiască este cel privitor la încurajarea industriei naționale. El va cuprinde, după cum au arătat știrile oficioase autentice care s-au publicat în ultimul timp, o dispoziție prin care industriile încurajate de stat vor fi obligate ca 75% din personalul lor administrativ și de lucrători să fie românesc.

Sire,

Simțămintele care stăpânesc în momentul de față populațiunea evreiască pot fi ușor înțelese la simpla citire a celor mai sus arătate. Zeci de mii de oameni, capi de familie, se văd amenințați, grație legilor protectoare, să rămână pieritori de foame, ei și soțiile și copiii lor, azvârliți pe drumuri și în neputință de a-și mai câștiga viața muncind.

Ani și ani de zile s-a urmat împotriva evreilor pământeni politica după care ei sunt socotiți ca străini. Din cauza aceasta, îndepărtați mereu de la o mulțime de cariere, ei au fost siliți să-și mărginească activitatea, în direcțiunea agonisirii traiului, la meserii, la industrie, la comerț și la câteva profesii libere. Noua legislație însă, care tinde să aducă la îndeplinire ideile cunoscute asupra naționalizării economice, legând dreptul la exercițiul muncii de condițiuni de naționalitate și origine (ca de pildă în legea industrială și în viitoarea lege a meseriilor), urmarea acestei legislațiuni pentru evreii pământeni va fi fără doar și poate o adevărată catastrofă, dacă se va continua față de ei vechea politică de a fi priviți ca străini.

Sire,

Alăturat de această adresă, avem onoarea de a vă supune textul Petițiunei noastre, înaintată Corpurilor legiuitoare. Acolo lămurim pe larg punctul nostru de vedere, cum și doleanțele evreilor pământeni. Acolo expunem drepturile istorice pe care ne bizuim, dovedim netemeinicia învinuirilor ce ni se aduc și lămurim motivele pentru care socotim că o politică de naționalizare, cu excluderea evreilor pământeni, ar fi în paguba intereselor superioare ale țării. Petițiunea este iscălită de membrii comitetelor care la un loc compun Uniunea Evreilor Pământeni, adică de reprezentanții întregii populații evreo-române. Nu ne îndoim că Majestatea Voastră, binevoind să dea atențiune doleanțelor evreilor pământeni

expuse în Petițiunea alăturată, se va convinge de dreptatea cauzei lor și de temeinicia cererilor lor.

Sire,

Acum zece ani, în 1900, când s-a supus Parlamentului primul proiect de lege pentru organizarea meseriilor, evreii pământeni, alarmați de clauza reciprocității, care pentru întâia oară s-a pus atunci în proiect, au venit în fața Tronului și au solicitat Majestății Voastre sprijin și ajutor. V-au solicitat atunci să nu lăsați să se abată asupra lor această nenorocire. Ați binevoit, Sire, atunci, să le făgăduiți Înalțul Vostreu sprijin, spunând că Regulamentul legii va îndulci, în favoarea lor, dispozițiunea menționată. Și, într-adevăr, articolul 6 din Regulamentul publicat în 1902 hotărăște:

„Acei care, neapartinând unui stat străin, sunt supuși protecțiunei române, nu sunt obligați a face dovada reciprocității și nici a cere autorizația prealabilă de la Camera de Meserii”.

Sire,

În ajunul unor legi noi, menite să sece ultimele izvoare de trai ale evreilor pământeni, venim iarăși în fața Tronului, cu rugămintea de a nu lăsa ca dezastrul care-i amenință să devină fapt. Dreptul la muncă este un drept sfânt. Evreii pământeni, care trăiesc de generații pe acest pământ și care îndeplinesc cu drag toate datoriile – între care și cea de sânge – impuse de legi și de iubirea către țară și Tron, au dreptul să ceară să nu se mai ducă împotriva lor o politică care, aplicată în domeniul muncii, înseamnă pentru ei neputința de a-și câștiga existența, deci ruina și căderea în mizeria neagră. Evreii pământeni se întreabă ce au făcut ca să merite o asemenea urgie.

Sire,

Evreii pământeni sunt încredințați că în cele din urmă conștiința țării, deșteptată, nu va lăsa să se săvârșească această osândă la moarte.

Ei știu că un cuvânt venit de pe treptele Tronului va grăbi deșteptarea acestei conștiințe și va face ca proiectele de legi care-i amenință în însăși viața lor să fie îndreptate în sensul aspirațiunilor lor: ca să nu fie socotiți ca străini.

Sire,

În numele dreptății și al umanității vă conjurăm să roștiți acest mântuitor cuvânt.

Suntem, Sire, ai Majestății Voastre preasupuși și plecați¹.

În numele Reprezentanței Uniunii Evreilor Pământeni,

Președinte, (ss.) dr. Ad. Stern

Secretar, (ss.) S. Labin

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1911, Buc., Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, p. 39-42.

Pe acest document Regele Carol I a pus următoarea rezoluție la 17 decembrie 1911:

„Se recomandă la serioasa atențiune a d-lui ministru al Industriei și Comerțului spre a lua măsurile cuvenite în privința acestei cereri, care-mi pare dreaptă! O populațiune așa de numeroasă, care este stabilită de sute de ani aci și chiar născută din moși strămoși în țară, nu poate rămâne fără a trăi din munca ei. Carol”.

¹ Textul acestui document a fost trimis Primului Ministru, ministerelor și fiecărui deputat și senator în parte.

București, 1912, ianuarie 21. Acordarea avantajelor pentru dezvoltarea întreprinderii lui H. Prager

Ministerul Industriei și Comerțului
Jurnal al Consiliului de Miniștri

Consiliul Miniștrilor, în ședința sa de astăzi, 16 ianuarie 1912, luând în deliberare referatul d-lui ministru al Industriei și Comerțului sub no. 31315 din 12 ianuarie 1912, prin care propune a se acorda avantajile legii industriale fabricii de pălării de pâslă din Capitală, șoseaua Colonel Mihail Ghica no. 30, a d-lui Heinrich Prager.

Având în vedere motivele invocate prin sus citatul referat;

Având în vedere dispozițiunile legii pentru încurajarea industriei naționale,

Decide:

Art. I. Se acordă fabricii de pălării de pâslă din Capitală, șoseaua Colonel Mihail Ghica no. 30, a d-lui Heinrich Prager, avantajile legii industriale specificate mai jos:

Scutire de orice impozite directe către Stat, județ și comună;

Scutire de vamă pentru mașini, părți și accesorii.

Avantajile de la no. I și II se acordă de la data acestui jurnal și până la 10 iulie 1913.

Bineînțeles că scutirea de vamă pentru mașini se acordă numai întrucât până la importare nu se vor putea produce în țară și nici similarelor lor nu li s-au refuzat asemenea avantagii.

D. fabricant, conform declarațiunii date de d-sa, nu va putea avea nici un fel de pretențiune de orice natură, derivând din acordarea acestor avantagii, dacă legea pentru încurajarea industriei naționale va fi modificată sau dacă se va schimba regimul nostru vamal, fie prin modificarea tarifului vamal, fie prin încheieri de convențiuni comerciale.

Art. II. D. ministru al Industriei și Comerțului este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiunilor din prezentul jurnal.

P.P. Carp, T. Maiorescu, Al. Marghiloman, I.N. Lahovari,
C.C. Arion, N. Filipescu, D.S. Nenițescu, M.G. Cantacuzino¹.

MO, nr. 232, 21 ianuarie 1912, p. 10525.

**București, 1912, februarie 14. Lege pentru încurajarea
industriei naționale¹**

CAROL I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,
La toți de față și viitori, sănătate!
Corpurile Legiuitoare votând și adoptând, Noi sancționăm ce urmează:

Ministerul Industriei și Comerțului

Lege pentru încurajarea industriei naționale

Art. 1. – Statul acordă fabricilor în ființă sau care se vor înființa, fie de o persoană, fie de societăți, înlesnirile și foloasele arătate în legea de față, dacă vor îndeplini condițiunile ei.

Art. 2. – Se consideră ca fabrică oricare așezământ sau întreprindere industrială care, în afară de personalul tehnic și administrativ, întrebuințează sau 20 lucrători, sau mașini mișcate de orice fel de motor, de cel puțin 5 cai putere.

Art. 3. – Industriile care își trag materia primă din agricultură, sau dintr-un derivat al agriculturii, sau din solul și subsolul țării, se vor bucura timp de 30 de ani de următoarele foloase:

a) Vânzarea de către Stat, județe sau comune a terenului necesar pentru fabrici – până la 5 hectare – din pământurile rurale ce le aparțin. Prețul vânzării se va fixa, chiar în momentul cedării terenului, de către Ministerul Industriei și Comerțului în unire cu Ministerul Domeniilor și va fi aprobat printr-o încheiere a Consiliului Miniștrilor. Acest preț se va plăti după cinci ani de la începerea funcționării fabricii, în rate anuale.

Străinilor li se vor concede asemenea terenuri „prin încheierea” pe 90 ani, cu obligațiunea de a le cumpăra în deplină proprietate, în cazul când au dobândit naturalizarea, sau în cazul când comuna rurală, în raza căreia terenul cedat „prin încheiere” se găsește situat, ar deveni urban. Prețul încheierii se va fixa ca mai sus, fixându-se în același timp și după aceleași norme și acela al eventualei vânzări.

Pământurile de pe proprietățile comunelor și județelor nu vor putea fi cedate decât potrivit legilor comunale și județene.

Ministerul Industriei și Comerțului va transcrie actul de cedarea terenului în registrele tribunalului respectiv;

b) Folosința gratuită pe proprietățile arătate la litera a a acestui articol, în totul sau în parte, a forței căderilor de apă și a râurilor, precum și terenurile pe malul acestor ape, necesare instalării uzinei electrice pentru obținerea forței motrice. Această folosință se va încuviința numai în măsura trebuinței reale a fabricii, potrivit legilor în vigoare asupra regimului apelor și cu avizul consiliului tehnic și al comisiei industriale.

După trecerea perioadei de încurajare, fabricile care se vor fi bucurat de această folosință vor plăti Statului o redevență pentru energia produsă, al cărei preț se va fixa atunci de către comisia industrială, în unire cu consiliul tehnic superior;

c) Scutirea de dreptul de vamă pentru mașini, părți de mașini și accesoriile lor, precum și pentru țevi și vagoane cisterne, necesare transportului țiteiului, atât la instalarea

fabricii cât și în cursul funcționării ei, precum și în cazuri de schimbare, completare sau adăugire, întrucât ele nu pot fi procurate în mod curent de fabricile din țară, la timp, de calitate, sistemul și brevetul declarat de fabricant.

Mașinile, părțile de mașini, accesoriile de la instalarea din cursul funcționării, precum și în cazurile de schimbare, completare sau adăugire, pentru a fi scutite de dreptul de vamă trebuie să fie prevăzute cu aparatele de prevenire a accidentelor de muncă ale lucrătorilor.

Se vor credita cu drepturile de vamă, până la reîntoarcerea lor, toate instrumentele, aparatele, mașinile, uneltele necesare instalării mașinilor fabricii, importate temporar numai în scopul de a servi la instalațiune;

d) Reducerea de transport din taxele normale asupra tarifelor de clase ale căilor ferate române:

20% pentru materiale, mașinile, accesoriile, părțile de mașini și aparatele necesare pentru construcția și instalația fabricilor, care se bucură de foloasele acestei legi;

30% pentru materiile prime indigene sau cu scutire de vamă, expediate fabricilor care se bucură de foloasele acestei legi. Grânele pentru mori nu se vor folosi de această reducere;

45% pentru produsele fabricate;

e) Acordare de tarife excepționale de stațiuni pentru acele produse pentru care la formarea tarifelor directe, la introducerea în țară, a produselor similare străine s-ar fi acordat taxe unitare reduse. Taxele unitare ale acestor tarife excepționale vor fi cu 20% mai scăzute decât taxele unitare reduse, puse la dispoziția tarifelor directe.

Toate aceste reduceri de transport pe căile ferate române se vor socoti față de tarifele actuale în vigoare;

f) Taxele poștale pentru transportul fabricatelor în lăuntru țării nu vor fi în nici un caz mai mari decât taxele stabilite de Uniunea Poștală Internațională, întrucât expeditorii se vor conforma regulilor privitoare la volumul și greutatea pachetelor;

g) Dreptul de a dobândi, în termen de o lună de la cerere, autorizarea de a stabili liniile de garaj în legătură cu liniile ferate ale Statului, județelor, chiar în afară de stațiuni, potrivit condițiilor de exploatare. Toate cheltuielile de instalațiune, supraveghere și întreținere a acestor linii sunt exclusiv în sarcina industriașului;

h) Vânzarea sărei pe prețul de cost pentru întrebuințarea ei exclusiv industrială;

i) Scutirea de orice alt impozit direct către Stat, județ sau comună, afară de obligația de a plăti din beneficiul anual:

3% în cei dintâi 10 ani;

4% în a doua perioadă de 10 ani, și

5% în ultima perioadă de 10 ani.

Morile de făină de grâu sunt scutite pe cei dintâi 20 de ani chiar de impozitul pe venit mai sus arătat, urmând a plăti numai pentru cei din urmă 10 ani 3% din beneficiul net.

Art. 4. – Fabricile de zahăr, după terminarea privilegiului dat lor prin legi speciale, precum și până atunci, nu se vor putea bucura de nici unul din foloasele legii de față.

Art. 5. – Fabricile de alcool și bere se vor bucura numai de scutirea de taxe vamale pentru mașini și accesorii, așa cum prevede punctul c al art. 3.

Art. 6. – Fabricile care lucrează cu materia primă din agricultură sau un derivat al ei, sau din solul țării, și care vor dovedi că exportă anual o pătrime din producția lor, se vor folosi, pe lângă cele condate la art. 3, și de următoarele:

Reducerea dării prevăzută la punctul i al art. 3, plătind numai 2% pe an pe cei dintâi 20 de ani și 3% pe an pe cei din urmă 10 ani;

Reducerea tarifelor prevăzute în legea de față, chiar în cazul când serviciul maritim și fluvial român ar avea navlul acoperit.

Art. 7. – Uzinele electrice care produc energie, în principal pentru industrie, în afară de acelea înființate sau care se vor înființa înadins pentru iluminarea comunelor urbane și locuințelor particularilor, se vor bucura și de foloasele concesdate prin punctul a al art. 6. Ele au dreptul, pentru trimiterea energiei electrice, să așeze gratuit fire, fie prin pământ, fie aerian, de-a lungul șoselelor naționale, județene și comunale, potrivit legii și regulamentului în vigoare [...]

Uzinele electrice care își trag energia numai din căderile de apă sau din râurile naturale, spre a se putea bucura de foloasele arătate mai sus, vor trebui să declare că vor vinde energie numai așezămintelor industriale din Regatul român.

Aceste concesiile se vor acorda potrivit legilor în vigoare asupra regimului apelor [...]

Art. 8. – Șantierelor pentru construcții navale de orice fel, fabricile de vagoane și locomotive pentru căi ferate, fabricile de munițiuni de război și acelea [ale] căror fabricate servesc la apărarea națională, se vor bucura și de foloasele arătate la art. 6.

Materiile prime necesare fabricațiunii lor vor fi scutite de dreptul de vamă [...]

Art. 10. – Căderile de apă, precum și malurile apelor care aparțin Statului, nu se pot vinde, ci numai concede pe termen de 30 ani, potrivit legilor în vigoare.

Art. 11. – Fabricile care pentru produsele lor întrebuințează cea mai mare parte a materiilor prime din străinătate se vor bucura în timp de 21 ani de următoarele foloase:

a) Cele arătate la art. 3, afară de reducerea de transport de 30% prevăzută în alin. II al punctului d;

b) Scutirea de orice alt impozit direct către Stat, județ sau comună, afară de obligația de a plăti din beneficiul net anual:

4% pe an în cei dintâi 7 ani;

5% pe an în al doilea period de 7 ani, și

6% pe an în ultima perioadă de 7 ani [...]

Art. 21. – În toate întreprinderile care se bucură de foloasele legii de față trebuie să fie cel puțin 75% români din numărul total al lucrătorilor întrebuințați.

Personalul administrativ va trebui să fie cel puțin de 75% români, cel mult până la împlinirea primului period din fiecare categorie de încurajare.

Personalul tehnic trebuie să fie de asemenea de cel puțin 25% români la începutul perioadei de încurajare și de 60% la începutul perioadei a treia din numărul total al acestui personal.

Se consideră ca personal tehnic: contrameșterii, capii de echipă, capii de secție, desenatorii, inginerii sau impiegatii tehnici, directorii și subdirectorii dacă sunt tehnici, meșterii sondori, capii de sondori, capii de exploatare petrolifere [...]

Art. 25. Fabricile, societățile cooperative și meseriașii care se bucură de foloasele acestei legi vor trimite în fiecare an Ministerului Industriei și Comerțului, în termen de o lună de la data încheierii bilanțului lor, un tablou după un formular întocmit de minister și care va cuprinde:

a) Numărul lucrătorilor și al personalului administrativ și tehnic, precum și naționalitatea lor;

b) Inventarul mașinilor, al instalațiunilor și al aparatelor de prevenire a accidentelor;

c) Felul și cantitatea materiilor prime întrebuințate în cursul anului expirat;

d) Felul și calitățile produselor fabricate în cursul anului expirat;

e) Cantitatea produselor exportate [...]

Art. 29. – Fabricile astăzi în ființă, sau acelea ce se vor înființa și care doresc a dobândi foleasele legii de față, vor îndrepta cererea lor Ministerului Industriei și Comerțului, imediat după punerea în aplicare a legii de față. Această cerere va fi pusă în cercetarea Comisiunii industriale².

Ibidem, nr. 249, 14 februarie 1912, p. 11469-11472.

¹ Măsurile legislative pentru încurajarea industriei naționale au fost inițiate în ultimele decenii ale secolului XIX. Astfel, Corpurile legiuitoare au adoptat la 12 mai 1887 *Legea pentru încurajarea industriei*.

Art. 1. Oricine voiește să înființeze în România un așezământ industrial, cu un capital de cel puțin 50.000 lei sau cerând întrebuințarea a cel puțin 25 lucrători pe zi, se va bucura de folosul legii de față.

În termen de 5 ani de la înființarea unei fabrici, două treimi din lucrători trebuie să fie români [...]

Art. 3. Așezămintele industriale ce ar răspunde la îndatoririle arătate la articolele de mai sus vor putea dobândi gratis și în deplină proprietate (întrucât proprietari acestor așezăminte vor întruni condițiile cerute de Constituție pentru a dobândi proprietăți rurale) sau în posesiune până la 90 de ani, unul până la 5 hectare de pământ, exceptând căderile de apă, pe orice proprietate a Statului, a domeniilor publice sau ale Coroanei. Este bineînțeles că proprietatea comunelor nu va putea fi cedată decât în conformitate cu prescripțiunile Legii Comunale.

Nici o despăgubire nu se va cere de către stat, comune sau de domeniile Coroanei pentru așezarea mijloacelor de comunicare (șosea, drum de fier, tramvai, jilip [jigheab pentru scoaterea lemnului de pădure prin alunecare]) menite a pune fabrica în legătură cu un drum mare, cu o stație de cale ferată, cu un râu sau un canal navigabil.

Dacă în termen de doi ani de la cesiunea unui teren, așezământul industrial, pentru care cesiunea s-a făcut, nu va fi înființat, terenul va reveni de drept proprietatea cedanților.

Art. 4. Orice așezământ industrial înființat în condițiile art. 1 și 2 de mai sus se bucură de următoarele scutiri pe timp de 15 ani: a) De orice impozit direct către stat, județ sau comună; b) Toate mașinile precum și toate părțile de mașini și toate accesoriile lor, aduse din străinătate pentru trebuințele sale, sunt scutite de taxe vamale; c) Materiile prime ce s-ar întrebuința în fabrici sunt scutite de taxe vamale, întrucât aceste materii nu s-ar afla sau nu s-ar găsi în cantitățile îndestulătoare în țară.

Consiliul de Miniștri, luând avizul Camerelor de Comerț și Industrie, decide pentru fiecare caz în parte și în termen de cel mult două luni de zile de la cerere, despre neaflarea sau negăsirea de cantități îndestulătoare în țară a materialelor trebuincioase fabricilor; d) Transportul pe căile ferate a fabricatelor acestor așezăminte industriale până la destinațiune se va face cu prețurile cele mai scăzute, care în nici un caz nu vor trece de prețul de reper al transportului, plus 20%.

Taxele poștale pentru transportul acestor fabrici în interiorul țării nu vor fi în nici un caz superioare taxelor stabilite de Uniunea Poștală Internațională întru cât exportatorii se vor conforma, pentru greutatea și volumul coletelor poștale, convențiunilor acestei Uniuni; e) Tot astfel vor fi tratate și transporturile acestor fabrici pentru materiile prime, mașinile și orice produse ar intra în fabricile lor; f) Orice produse importate, care nu vor avea similare în țară și apoi se vor exporta, vor dobândi în momentul reexportării restituirea taxelor vamale de import.

Art. 5. Pentru furniturile statului, județelor și comunelor se vor prefera, în condiții egale, produse fabricate în țară [...]

Art. 7. Printr-o lege specială se va acorda o subvențiune așezămintelor industriale care vor voi să înființeze o școală practică de formare a lucrătorilor în diferite fabricațiuni.

Art. 8. Spre îndeplinirea procedurii celor prescrise în lege se va înființa pe lângă MAICD o comisie pentru încurajarea industriei naționale compusă din 7 membri.

Prim Ministru (ss.) Ion C. Brătianu

(ss.) Vasile Gheorghian

(MAICD, MO, nr. 32 din mai 1887, București, Imprimeria Statului, p. 1-7.)

La 12 mai 1905, Consiliul de Miniștri a adoptat următorul Jurnal:

Art. 1 – Se vor prelungi avantajele fabricilor încurajate, ale căror beneficii expiră în cursul anului 1905. Prelungirea va fi prin completarea termenului prevăzut la art. 4 din legea actuală a industriei. Art. 2 – Se va lua de la d-nii fabricanți o declarație prin care va arăta că nu vor avea nici un fel de pretenții, de orice fel de natură, derivând din acordarea și prelungirea avantajelor, dacă legea pentru încurajarea industriei va fi modificată, sau dacă se va schimba regimul nostru vamal, fie prin modificarea tarifului vamal, fie prin convențiunea comercială. Art. 3 – Se va face o selecție printre materiile prime, precum și pentru mașini, părți și accesorii, și dacă aceste materiale se găsesc în țară, nu se vor mai putea acorda pe viitor scutiri de vamă. (MO, nr. 32, din 12 mai 1905).

² Proiectul de lege a fost dezbătut în Parlament și redăm unele din discuțiile care privesc întreprinzătorii „străini” (în fapt, majoritatea evrei):

D. Nenîescu, ministrul Industriei și Comerțului, declară în ședința Camerei Deputaților din 28 ianuarie 1912: „Cred de datoria mea să vă atrag atenția, domnilor deputați, că dispoziția privitoare la lucrătorii prevăzuți în alin. 1 al art. 22 (acest articol în legea aprobată devine art. 21) trebuie interpretată prin prisma dispoziției, prevăzută în art. 5 din Legea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești, pe temeiul căreia muncitorii, meseriașii, lucrătorii din fabrici care nu sunt supuși nici unei protecții străine nu sunt considerați ca străini pe câmpul muncii”.

Raportorul Comitetului delegaților, *d. M. Rachivan*, spune următoarele:

„La art. 21 tot dl. Cerkez susține că proporțiunea de 75 la sută lucrători români este prea exagerată, mai ales pentru unele din industriile noastre, care prin natura lor nu ar putea găsi în țară lucrătorii necesari pentru bunul mers al fabricilor. Dl. ministru a demonstrat că statistica stabilește că astăzi avem în industria noastră 70 la sută lucrători români; că se poate, în anume industrii, cum este pentru fabricile de sticlărie, să nu se găsească proporțiunea cerută; însă în asemenea cazuri, «pe cale regulamentară, Comisiunea industrială va putea micșora această proporțiune în anumite cazuri și în urma unei amănunțite cercetări, având în vedere proporțiunea globală a lucrătorilor». De altminteri, dacă coroborăm această dispozițiune cu art. 5 din Legea meseriilor, vedem că acest inconvenient dispare, deoarece acest articol nu consideră ca străini pe aceia care nu au nici o supușenie străină, astfel că vom îndeplini și această condițiune. «Tot pe cale de regulament la art. 32, a declarat d. ministru că va autoriza pe învinovații să se apere personal, prin memoriu sau prin procurator.» [...]

La Senat, discuția pe articole a avut loc la 10 februarie 1912. La art. 21¹ al legii, *V. Miculescu*, senator, a pus următoarea întrebare:

„A doua obiecțiune: d-voastră prevedeți în art. 21 că trebuie să fie cel puțin 75 la sută români.

Știm cu toții că o mare parte din populațiunea care locuiește la noi nu sunt români, dar în același timp nici nu se bucură de vreo naționalitate.

Așa fiind, doresc să ne explice d. ministru dacă cei care nu se bucură de nici o naționalitate întră sau nu în acest număr de 75 la sută”.

P. Missir, lider al majorității: „D-lor senatori și d-le ministru, întrebarea pe care eu eram s-o fac pentru lămurirea textului art. 21 a fost deja semnalată de onoratul nostru coleg, d. Miculescu. Mă preocupă chestiunea de a ști dacă în procentul de 75 la sută, ce legea cere, de lucrători sau personal administrativ ai așezămintelor industriale încurajate de această lege, intră și acea categorie la care făcea aluziune d. Miculescu și pe care d-sa o numea că este compusă din oameni fără naționalitate.

Să-mi permită d. Miculescu să am o altă părere în privința acestor oameni. Este vorba de evreii pământeni. Aceștia nu sunt fără naționalitate, căci ei sunt guvernați de legile române. Statutul lor personal este legea română în dreptul privat, și în dreptul public sunt supuși ai acestui Stat, căruia ei dau tributul de sânge. Prin urmare nu sunt fără naționalitate, le lipsesc numai drepturile politice.

Aceasta este exact.

Și atunci chestiunea este: fiindcă dreptul de care e vorba e dreptul de a munci, nu un drept politic, ci un drept al omului, desigur, d-le ministru, că înțelegeți cum că vederile legii sunt satisfăcute atunci când așezământul industrial va completa numărul de la 75 la sută și cu evrei pământeni. Voiesc să aud de la d-voastră confirmarea acestei păreri”³.

Ministrul Industriei, *D. Nenîescu*, referindu-se la evreii pământeni, declară:

„D-lor senatori, la alin 1 se prevede proporțiunea de 75 la sută români.

Această proporțiune este stabilită pe țara întreagă. Comisiunea industrială, care are personalul necesar la dispoziție, va ține o statistică constantă și va stabili proporțiunile legale deodată cu fiecare la încuviințarea foloaselor acestei legi.

În momentul de față noi avem în meserii și industrii 75 la sută români, 11 jum. evrei, 18 jum. străini de diferite naționalități. Prin urmare această cotă este stabilită nu pentru fiecare fabrică în parte, ci pentru țara întreagă, fiindcă noi legiferăm pentru economia generală. În ce privește pe evreii pământeni, sau pe străini în genere, care nu dovedesc nici o supușenie străină, chestiunea e regulată prin art. 5 al Legii meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești...” (UEP. Reprezentanța Uniunii, Raportul CC asupra activității sale în anul 1912, Buc., Tip. Progresul, 1912, p. 36-37).

³ Ca urmare a acestei luări de atitudine, UEP a trimis lui P. Missir o nouă scrisoare de mulțumire, în care spunea:

București, 1 martie 1912

Dați-ne voie să vă exprimăm pe această cale sentimentele noastre de neclintită recunoștință pentru frumosa și bărbăteștile cuvinte ce ați rostit în ședința din 10 februarie 1912 a Senatului la discuțiunea art. 21 din proiectul [Legii] pentru încurajarea industriei naționale.

Ca și în aprilie 1910, când, ca membru al opoziției, ați intervenit în Senat ca să nu se ia evreilor pământeni dreptul la muncă, tot astfel ați intervenit acum, ca lider al majorității.

Evreii pământeni au naționalitatea română și, prin organizația noastră, ei se străduiesc acum ca să li se recunoască aceasta pe toate țărmurile. Confirmarea, de către dv., a acestui adevăr va fi de un mare ajutor în lupta din cale afară de grea pe care am întreprins-o.

Ați mai arătat, în cuvântarea dv., că dreptul de a munci nu este un drept politic, ci un drept al omului și ați cerut ca dl. ministru al Industriei să declare că prevederile legii sunt satisfăcute atunci când așezământul industrial va completa numărul de 75 la sută și cu evrei pământeni. Ați înlesnit în chipul acesta d-lui ministru al Industriei confirmarea acestui punct de vedere.

Populațiunea evreo-română nu va uita această intervențiune, cum și cuvintele spuse cu privire la statutul ei național. Ea vă exprimă prin noi adâncă ei mulțumire. (*Ibidem*, p. 43.)⁴

⁴ Unele restricții au fost menținute în ce privește structura etnică a personalului, formulându-se explicații care încercau să justifice asemenea discriminări⁵.

⁵ Vezi și doc. 456.

454

București, 1912, aprilie. Demersul Uniunii Evreilor Pământeni către Ministerul Industriei și Comerțului în legătură cu prevederi discriminatorii din Legea meseriilor

Domnule Ministru,

Ne luăm libertatea de a vă supune următoarele:

Articolele din noua lege a meseriilor care regulează condițiunile de alegere a Comitetelor breslelor cuprind dispozițiuni vădit contradictorii, pentru lămurirea cărora, în sensul ce vom arăta, ne îngăduim să intervenim pe lângă dv.

Art. 69 spune: Fiecare breaslă este condusă de un comitet din trei membri cu știință de carte, având drepturi civile și politice și dintre care unul va fi patron, unul meșter și unul lucrător sau calfă.

Ei sunt aleși pe patru ani.

Toți membrii breslei, majori, fără deosebire de naționalitate iau parte la alegere.

La împlinirea acestui termen, Comitetul se reînnoiește prin tragere la sorți a doi dintre membri.

Membrii ieșiți la sorți pot fi realeși.

Așadar, articolul acesta hotărăște că la alegerea Comitetelor breslelor pot lua parte toți membrii breslei, fără deosebire de naționalitate.

De altă parte, însă, art. 76, combinat cu art. 72, hotărăște exact contrariul. Art. 72 dispune ca la bresle să fie două feluri de adunări generale: o adunare generală, la care să poată lua parte meseriașii fără deosebire de naționalitate, și o adunare generală, denumită specială, la care nu pot lua parte decât meseriașii care se bucură de drepturile civile și politice. Fiecare fel de adunare va avea, potrivit art. 76, atribuțiuni deosebite. Iată textul acestor articole:

Art. 72 – Membrii breslei se întrunesc în adunare generală și adunare specială.

Adunarea generală a breslei se compune din membrii breslași majori, fără deosebire de naționalitate și fără deosebire de patroni, meșteri, calfe și lucrători.

Adunarea specială a breslei se compune din breslași majori români care se bucură de drepturile civile și politice, fără deosebire de patron, meșter, calfă sau lucrător.

Art. 76 – Adunarea generală a breslei are următoarele îndatoriri:

- 1) la cunoștință de darea de seamă a activității breslei prezentată de comitet;
- 2) Dă descărcare comitetului pentru gestiunea financiară a anului trecut;
- 3) Votează cu sau fără modificări bugetul breslei întocmit de comitet;
- 4) Hotărăște asupra punctelor puse în ordinea de zi mai dinainte întocmită.

Adunarea specială a breslei se întrunește:

1) Pentru a vota statutele breslei și modificările lor, care însă trebuie aprobate de Casa Centrală. Aprobarea Casei Centrale ține loc de autentificare și dă putere obligatorie față de breslași și terți precum și față de autoritățile judecătorești și administrative.

2) Alege pe membrii comitetului breslei.

Va să zică, potrivit art. 76 Comitetul breslei este ales de adunarea generală specială. Dar adunarea aceasta este compusă, după cum hotărăște art. 72, numai din breslași cu drepturi politice, pe când după art. 69 la adunarea generală care alege Comitetul breslei pot lua parte și meseriașii fără drepturi politice.

Contradicția între art. 69 și 72 și 76 este dar, în punctul acesta, în afară de orice discuțiune. Art. 69 hotărăște categoric și limpede într-un fel, iar art. 72 și 76 într-alt fel.

Nu știm dacă la adunările constitutive ale breslelor s-a procedat în țara întreagă după aceeași regulă, cu alte cuvinte dacă s-a aplicat în toate orașele art. 69 sau art. 76 combinat cu art. 72. Ceea ce știm însă pozitiv este că, în multe orașe din Moldova, s-a aplicat art. 76 combinat cu art. 72, excluzându-se meseriașii evrei pământeni de la dreptul de a alege, pe care-l au după art. 69.

Faptul acesta a impresionat în chip dureros populațiunea muncitorească evreo-română, care nu poate înțelege de ce nu i se lasă măcar dreptul de a avea cuvânt la alegerea persoanelor chemate să conducă breslele. După noua lege, breslele având un rol hotărâtor în tot ce privește exercițiul muncii, era firesc ca breslașii să aibă latitudinea de a-și alege oamenii de încredere. De altfel, guvernul n-a avut nici el o altă concepțiune la început, fiindcă în proiectul depus Parlamentului nu se vorbește de două rânduri de adunări generale, cu două feluri de atribuțiuni, și nici nu se face din dreptul la alegere un drept politic. În intențiunea dintâi a guvernului a fost ca toți meseriașii, indiferent de naționalitate, să-și poată spune cuvântul la alegerea comitetelor și la alcătuirea statutelor breslelor care, după lege, au a regula întreaga viață muncitorească.

Dar, Parlamentul schimbând aceasta, legea se impune tuturor așa cum a fost votată. Meseriașii evrei pământeni își permit însă să vă ceară prin noi ca, îndepărtați de la dreptul de a discuta și vota statutele breslelor care îi vor lega și pe ei, să aibă cel puțin dreptul să ia parte la alegerea comitetelor breslelor. Cu alte cuvinte, ei vă roagă ca să se aplice art. 69 iar nu art. 76 combinat cu art. 72.

Domnule Ministru,

Cu acest prilej ne mai îngăduim să vă atragem atenția și asupra unui articol din legea meseriilor care interesează mult populațiunea evreiască băștinașă. Este vorba de art. 103 pe care-l reproducem în întregime:

Art. 103 – La toate întreprinderile sau furniturile statului, județelor, comunelor și ale celorlalte autorități civile și militare, care nu trec peste 30.000 lei, meseriașii români vor fi preferați chiar dacă ofertele lor vor fi mai scumpe cu 5 la sută decât ale celorlalți concurenți. •

Societățile române de meseriași, alcătuite potrivit legii de față, precum și meseriașii români, vor fi admiși a depune numai jumătate din garanția cerută la licitațiunile publice.

Întreprinzătorii și societățile prevăzute mai sus nu vor putea ceda întreprinderile lor altor persoane; în caz contrariu ei pierd de drept, chiar de la încheierea contractului, foloasele acordate lor prin cele două aliniate de mai sus.

Se vor aplica aceste dispozițiuni și în cazul când întreprinzătorii și societățile se vor servi de persoane interpuse.

În caietele de sarcini de lucrări publice sau de furnituri ale statului, județelor, comunelor și ale celorlalte autorități civile și militare se va prevedea clauza că întreprinzătorul nu va putea întrebuința meseriași nedomiciliați în țară decât în proporție fixată de autoritatea respectivă, după natura lucrărilor și regiunea unde ele se execută.

Pentru lucrările de construcție, societățile de meseriași sau lucrători industriali, fie permanente, fie constituite în vederea unei anumite lucrări, când vor avea angajat sau asociat un arhitect sau întreprinzător, se vor bucura de sporul de 5 la sută chiar la lucrările ce trec de 30.000 lei.

Societățile cooperative de meseriași, de credit, producție și consumație, de îndată ce statutele lor vor fi aprobate de Casa Centrală, devin persoane juridice prin faptul publicării statutelor lor în Monitorul asigurărilor muncitorești.

Articolul acesta, creând o mulțime de privilegii în favoarea meseriașilor și a micilor patroni români, meseriașii și micii patroni evrei pământeni, dacă nu vor fi socotiți și ei ca români, vor fi puși într-o situațiune de desăvârșită inferioritate și, în multe localități, foarte mulți patroni evrei pământeni, care trăiesc de pe urma furniturilor la autorități, vor fi îndepărtați chiar de la putința de a concura, adică vor fi expuși unei ruine sigure.

Domnule Ministru,

Făcându-ne ecoul doleanțelor populațiunii evreo-române în punctele arătate mai sus, suntem siguri că vom găsi nu numai ascultare binevoitoare, dar și îndreptare. Dv., domnule ministru, ați introdus în legislația țării principiul că evreii pământeni nu pot fi considerați ca străini pe câmpul muncii. Ați declarat aceasta și la Cameră și la Senat, la discuțiunea Legii pentru încurajarea industriei naționale. Principiul acesta fiind just și în concordanță cu interesele economice ale poporului românesc, se cuvine ca el să fie aplicat peste tot locul în domeniul lui, adică în câmpul muncii. Art. 5 din Legea meseriilor, ca și Legea industrială, nu privesc pe muncitorii evrei pământeni ca pe străini. Așa fiind, este drept ca ei să nu fie priviți ca străini, nici la aplicarea celorlalte dispozițiuni din legea meseriilor.

Rezumându-ne, vă rugăm, domnule Ministru, ca ținând seama de motivele mai sus arătate, să binevoiți a lua măsuri ca la alegerea Comitetelor breslelor să se aplice meseriașilor și patronilor evrei pământeni art. 69 din lege, iar în ce privește aplicarea art. 103 meseriașii și micii patroni evrei pământeni să fie socotiți deopotrivă cu românii^{1,2}.

Reprezentanța Uniunii, Raportul CC al UEP asupra activității sale pe anul 1912, București, Tip. „Progresul” 1912, p. 30-33.

¹ Această petiție a fost prezentată Ministerului Industriei și Comerțului de către Adolphe Stern, care s-a referit și la Regulamentul Legii de încurajare a industriei naționale, solicitând ca în acest ultim document să se precizeze că evreii români sunt asimilați cu cetățenii români. Dumitru Nenițescu a făcut declarații conform cărora se va căuta să nu fie lezați meseriașii și micii patroni evrei pământeni, deoarece trebuie respectat dreptul lor la muncă, el considerându-i pe aceștia ca români.

² Această Lege a meseriilor a suscitat discuții și pe plan internațional în legătură cu unele prevederi restrictive față de populația evreiască.

București, 1912, octombrie 6. Reunirea exploatărilor carbonifere de pe proprietatea familiei Ghika, unde erau concesionate parcele și lui I. Rotter

Soluționarea reunirii unor parcele carbonifere

Ministerul Industriei și Comerțului
Directorul Minelor

Jurnal nr. 13593

Având în vedere că aceste mine exploatează cărbune superior tuturor minelor de lignit din țară și că ele, sub conducerea concesionarului Rotter (Iosef Rotter –, primul concesionar, încetase din viață – n.n.) au luat o dezvoltare destul de importantă.

Având în vedere că aceste trei mine se găsesc [în] partea cea mai mare pe aceeași proprietate, a d-lui N.D. Ghika, și că exploatarea lor, în cazul când s-ar uni, s-ar putea face mult mai rațional și mai economic pentru concesionari.

Având în vedere art. 10 din legea minelor care încuviințează reunirea minelor de aceeași natură, după formele prescrise de lege, chiar în cazul când suprafețele perimetrelor reunite ar trece de 1.000 ha.

Pentru aceste motive

Sunt de părere că cererea poate fi admisă, perimetrul minelor reunite având o suprafață totală de 1587 ha¹.

Director, V. Pușcariu

AIN, Fond MICO, ds. 18/1912, f. 7-8.

¹ Ministrul Industriei și Comerțului, Nicolae Xenopol, fiind de acord cu argumentele din referat, dă aprobare pentru reunirea minelor și propune redactarea unui Decret-Regal ce trebuie semnat de CĂROI. I. Constituirea Minelor Unite Asan-Comănești să se facă sub o direcțiune nouă (*Ibidem*, f. 8-9)².

² Regele semnează decretul solicitat la 4 martie 1913. (*Ibidem*, f. 11-12.)

București, 1912, octombrie. Unele prevederi ale Regulamentului Legii pentru încurajarea industriei naționale

Art. 21 – Toate întreprinderile care se bucură de foloasele legii încurajării industriei naționale vor întrebuința cel puțin 75 la sută români din numărul total al lucrătorilor lor:

a) Fiecare întreprindere industrială, fie personală, fie sub formă de societate, fie de meseriași, care se bucură de foloasele Legii încurajării industriei naționale, va trebui să aibă proporția de mai sus a lucrătorilor români.

Din 6 în 6 luni, patronii industriilor protejate vor face cunoscut Ministerului Industriei și Comerțului numărul lucrătorilor lor, potrivit formularului întocmit de minister, iar Comisiunea industrială, prin secretarul său, va întocmi tabela statistică a lucrătorilor.

Directorul industriei este personal răspunzător de întocmirea acestei statistici.

b) Lucrătorii care nu sunt supuși vreunei protecțiuni străine, fie evrei pământeni, sau alți străini, nu sunt considerați ca străini pe câmpul muncii conform art. 5 din Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești.

c) Această proporție de 75 la sută lucrători români din numărul total al lucrătorilor fabricii va putea fi micșorată de Comisia industrială din fabricile unde, prin felul specialității lor, nu se pot găsi deloc, sau în număr îndestulător, lucrători români, sau dintre acei prevăzuți la art. 5 al Legii pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești.

d) Comisiunea industrială poate încuviința funcționarea unui atelier de meseriași care se bucură de foloasele Legii încurajării industriei naționale, în care lucrează un străin ca patron cap de familie, cu copiii săi sau cu rudele sale până la al treilea grad de rudenie inclusiv.

e) Lucrătorii arătați în aliniatele de mai sus ale acestui articol nu vor fi primiți în lucru de către patron decât dacă au cartea-chitanță pentru asigurarea boalei și cartea-chitanță pentru asigurarea invalidității și bătrâneții.

f) Personalul administrativ al întreprinderilor industriale protejate va trebui să fie cel puțin 75 la sută români, după normele stabilite mai sus pentru lucrători la alin. b și c din acest articol, cel mult până la împlinirea primului period din fiecare categorie de încurajare.

g) Personalul tehnic al întreprinderilor industriale protejate trebuie să fie, de asemenea, de cel puțin de 25 la sută români din numărul total al acestui personal, tot după normele prevăzute pentru lucrători la aliniatele b și c din acest articol, la începutul perioadei a doua de încurajare, și de 60 la sută la începutul perioadei a treia de încurajare.

Se consideră ca personal tehnic: contramaestrii, capii de echipă, capii de secție, desenatorii, inginerii sau impiegații tehnici, directorii și subdirectorii, dacă sunt tehnici, maeștrii soniori, capii de soniori, capii de exploatare petrolifere.

h) Când o întreprindere industrială protejată are nevoie de lucrători străini sau de personal tehnic străin, pentru așezarea, punerea în mișcare, privegherea funcționării mașinilor, fie la prima instalare, fie în cursul funcționării, dacă introduce mașini noi – comisiunea industrială își va da avizul asupra funcționării acestui personal pe timpul arătat în contractul pe care fabricantul îl are cu instalatorii sau vânzătorii din străinătate a mașinilor sau la toate.

i) Când o întreprindere industrială protejată are nevoie, în cursul funcționării sale, de personal tehnic special în ramura sa, Comisiunea industrială își va da avizul privitor la funcționarea acestui personal, întrucât nu se găsește în țară^{1,2}.

MO no. 154/11 (21) octombrie 1912, articolul 21, p. 7445-7446.

¹ Prevederile acestui articol extind promisiunile primului ministru făcute în ședința Adunării Deputaților la 28 ianuarie 1912 (vezi nota 2 din doc. 453), asimilând și personalul administrativ și tehnic din rândurile evreilor pământeni cu românii.

² Vezi și doc. 453.

**București, 1913, martie 15. Obiecțiile Uniunii Evreilor
Pământenii la proiectul de modificare a Legii burselor**

Uniunea Evreilor Pământenii
Reprezentanța Uniunii

București, 2/15 martie 1913

Domnule, Ministru, [de Interne]

Legea burselor de comerț de la 9 mai 1904 hotărâ prin art. 8 modul compunerii Corporațiunii bursei în modul următor.

Corporația bursei se va constitui din comercianții patentari de clasa I, II, și III care au firmele înscrise la tribunal de cel puțin doi ani și care se ocupă obișnuit de operațiuni de bursă.

Cum vedem, acest articol este redactat – și se aplică – în modul cel mai liberal *fără să se facă vreo distincție de naționalitatea membrilor corporațiunii*: orice comerciant dintre cei hotărâți de acel articol poate cere, și este îndată înscris în corporația bursei.

Aceeași lege, însă, când ajunge la numirea mijlocitorilor oficiali (art. 27); la numirea mijlocitorilor autorizați (art. 64 din lege și 4 din regulament); la numirea mijlocitorilor suplinitori (art. 31 din lege și 67 din regulament); la alegerile și constituirea Camerelor arbitrale și de conciliațiune (art. 53 din lege) cere tuturor acelor care au de ocupat aceste funcțiuni sau de participat la aceste instituțiuni calitatea de cetățean cu exercițiul drepturilor politice (art. 28 din lege și art. 60 din reg.; art. 64 din lege și 4 din reg.; art. 31 din lege și 66 din reg. al. 3; art. 53 din lege și art. 121 din reg.).

Această stare constituie o mare nedreptate pentru evreii pământenii, care deși considerați ca străini, nu pot fi însă tratați ca atare.

Vă rugăm deci respectuos, d-le Ministru, să binevoiți a face ca în proiectul de modificare a legii burselor să se specifice în mod clar că evreii pământenii, atunci când vor îndeplini celelalte condiții cerute de lege, să fie considerați ca români și ca atare să poată fi numiți mijlocitori oficiali, mijlocitori suplinitori, mijlocitori autorizați și să poată fi aleși membri în Comitetul bursei și în Camerele arbitrale și de conciliațiune.

În direcția aceasta există un precedent hotărâtor. Legea de organizare a meseriilor și apoi Legea și Regulamentul legii pentru încurajarea industriei naționale¹ declară pe evreii pământenii ca români pe câmpul muncii, scoțându-i din rândurile străinilor propriu ziși, cum era și este natural și drept.

Domeniile de activitate în legătură cu Legea burselor și a Camerelor de comerț, fiind tot în cadrul muncii economice, este firesc ca articolele citate să se aplice și aici, adică la Legea burselor, asimilându-se în toate dispozițiunile pe evreii pământenii cu români.

Nu ne îndoim, d-le Ministru, că ținând seama de dreptatea acestei cereri, veți lua măsuri ca să fim satisfăcuți.

Primiți vă rugăm, D-le Ministru, asigurarea stimei profunde ce vă păstrăm.

În numele Reprezentanței,

Președinte, (ss.) Adolphe Stern

Secretar, (ss.) S. Labin

Delegați, (ss.) I. Negreanu, M. Athias

Raportul CC al UEP, Reprezentanța Uniunii, asupra activității sale în anii 1913-1914, București, Tipografia „Progresul” 1914, p. 46-47.

¹ Vezi doc. 453.

București, 1913, decembrie 13. Decorarea industriașului
S. Filderman din Bacău cu Medalia „Meritul Comercial
și Industrial” clasa I

Ministerul Industriei și Comerțului
Direcția Comerțului

30258
13 dec. 1913

Stimate Domn,

Ne face o deosebită plăcere a vă anunța că, în urma recomandării noastre, M. S. Regele, ca o răsplată și o încurajare pentru activitatea Dv., a binevoit a vă acorda Medalia „Meritul Comercial și Industrial” clasa I-a.

Prezentându-vă felicitările noastre cele mai sincere pentru această meritată distincție, vă remitem alăturat: copie după Înaltul Decret Regal prin care vă este conferită Medalia, brevetul semnat de M. S. Regele cât și o copie după Înaltul Decret pentru instituirea acestei Medalii.

Vă rugăm să binevoiți a ne confirma primirea, înapoindu-ne completată și semnată de Dv. alăturata adeverință.

Primiți, vă rugăm, Stimate Domn, asigurarea înaltei noastre considerații¹.

Ministru, (ss) Nicolae Xenopol

Domniei Sale Domnului S. Filderman, industriaș din Bacău

AIN Bacău., Fond Fab. Filderman, ds. 1/1887-1944, f. 5.

¹ Numeroși alți întreprinzători evrei au fost decorați pentru contribuția la dezvoltarea economică a țării. (Vezi Addenda)

București, 1913. Tabel cuprinzând persoanele active după
profesiuni aparținând cultului mozaic

No. clasei	Denumirea claselor de profesii	Comunele U = urbane R = rurale T = total	Activi in profesie												Totalul activilor mozaici		
			Patroni		Slujbași		Lucrători		Ucenici		Membrii familiei auxiliari în profesie						
			B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	F	T		
	Diviziunea A																
I	Producția (exploatarea) solului	U	438	46	207	-	42	21	-	-	10	4	697	71	768		
		R	320	18	677	2	175	41	-	-	51	80	1.223	141	1.364		
		T	758	64	884	2	217	62	-	-	61	84	1.920	212	2.132		

II	Extragerea materiei minerale	U R T	7 9 16	- - -	10 56 66	- - -	2 24 26	- 4 4	- 1 1	- - -	- - -	- - -	19 90 109	- 4 4	19 94 113
	Totalul Diviziunii A – Producția materiei prime	U R T	445 329 774	46 18 64	217 733 950	- 2 2	44 199 243	21 45 66	- 1 1	- - -	10 51 61	4 80 84	716 1.313 2.029	71 145 216	787 1.458 2.245
	Diviziunea B														
III	Industria	U R T	9.366 2.665 12.031	1.414 445 1.859	1.067 430 1.497	81 16 97	9.271 1.529 10.800	5.914 791 6.705	2.285 409 2.694	1.568 205 1.773	11 27 38	5 15 20	22.000 5.060 27.060	8.982 1.472 10.454	30.982 6.532 37.514
IV	Transporturile	U R T	1.768 341 2.109	16 5 21	140 33 173	3 - 3	672 89 761	2 1 3	1 - 1	- - -	8 12 20	1 - 1	2.589 475 3.064	22 6 28	2.611 481 3.092
V	Comerțul și creditul	U R T	13.544 3.860 17.404	1.211 463 1.674	10.691 722 11.413	822 52 874	18 - 18	1 - 1	- - -	- - -	909 565 1.474	127 425 552	25.162 5.147 30.309	2.161 940 3.101	27.323 6.087 33.410
	Totalul Diviziunii B – Industria, Transporturile, comerțul și creditul	U R T	24.678 6.866 31.544	2.641 913 3.554	11.898 1.185 13.083	906 68 974	9.961 1.618 11.579	5.917 792 6.709	2.286 409 2.695	1.568 205 1.773	928 604 1.532	133 440 573	49.751 10.682 60.433	11.165 2.418 13.583	60.916 13.103 74.016
	Diviziunea C														
VI	Forța publică și armata	U R T	- - -	- - -	1.318 128 1.446	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	1.318 128 1.446	- - -	1.318 128 1.446
VII	Administrațiile publice	U R T	- - -	- - -	37 14 51	4 1 5	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	37 14 51	4 1 5	41 15 56
VIII	Culte, Justiția, Învățământul și profesiunile zise liberale	U R T	785 24 809	197 6 203	1.106 363 1.469	248 20 268	34 - 34	2 - 2	16 - 16	1 - 1	- - -	- - -	1.941 387 2.328	448 26 474	2.389 413 2.802
	Totalul Diviziunii C – Servicii publice, forța publică și armată, profesiuni zise liberale	U R T	785 24 809	197 6 203	2.461 505 2.966	252 21 273	34 - 34	2 - 2	16 - 16	1 - 1	- - -	- - -	3.296 529 3.825	452 27 479	3.748 556 4.304
	Diviziunea D														
IX	Persoane care trăiesc din veniturile lor	U R T	756 63 819	939 39 978	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	756 63 819	939 39 978	1.695 102 1.797
X	Servitorii: servitori pentru uzul casnic, portari, rânđași, vizitii, argași	U R T	- - -	- - -	- - -	- - -	897 218 1.115	1.191 208 1.399	- - -	- - -	- - -	- - -	897 218 1.115	1.191 208 1.399	2.088 426 2.514
XI	Muncitori cu ziua, întrebuințați la diferite lucrări (nu se cuprind salahorii de binal)	U R T	- - -	- - -	- - -	- - -	202 19 221	160 47 207	- - -	- - -	- - -	- - -	202 19 221	160 47 207	362 66 428
XII	Persoane asistate de alții, fără profesiune, profesiune necunoscută	U R T	1.366 285 1.651	2.389 356 2.745	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	- - -	1.366 285 1.651	2.389 356 2.745	3.755 641 4.396
	Totalul Diviziunii D – Diverse	U R T	2.122 348 2.470	3.328 395 3.723	- - -	- - -	1.099 237 1.336	1.351 255 1.606	- - -	- - -	- - -	- - -	3.221 585 3.806	4.679 650 5.329	7.900 1.235 9.135
	Total general România	U R T	28.030 7.567 35.597	6.212 1.332 7.544	14.576 2.423 16.999	1.158 91 1.249	11.138 2.054 13.192	7.291 1.092 8.383	2.302 410 2.712	1.569 205 1.774	938 655 1.593	137 520 657	56.984 13.109 70.093	16.367 3.240 19.607	73.351 16.349 89.700

Statistica profesiunilor supuse impozitului pe patentă, București, Imprimeria Statului, 1913, p. 232-233.

**Focșani, 1910-1914. Comercianți și industriași evrei desemnați
ca membri și membri corespondenți ai unor Camere de
Comerț și Industrie din Moldova**

Camera de Comerț și Industrie
Circumscripția VII
Focșani

No. 335
Anul 1910, februarie 20

Domnule,

Avem onoare a vă aduce la cunoștință că Camera de Comerț în adunarea generală de la 1 februarie curent, conform art. 16 din legea sa organică, în unanimitate v-a numit membru corespondent ales dintre persoanele cunoscute pentru capacitate în materie industrială și economică.

Atribuțiunile ce vă incumbă sunt de a asista la deliberările Camerei, având vot consultativ.

Nu ne îndoim că veți binevoi a aprecia în bine votul Camerei exprimat în adunarea generală, și că vom fi onorați cu prezența dv. ori de câte ori vom apela la grațiosul dv. concurs pentru a împărtăși Camerei o parte din vastele cunoștințe spre binele patriei.

Binevoiți vă rugăm să primiți asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

Președinte, (ss) Indescifrabil

Secretar, (ss) Indescifrabil

Domniei-Sale Domnului S. Filderman, Bacău¹

AIN Bacău, Fond Filderman, ds. I/1887-1914, f. 4.

¹ La 10 oct. 1912, CCI Iași hotărăște în unanimitate să numească noi membri corespondenți:

O. Kaufman, V. Dinerman, I. Unter, M. Diamant din comerțul bancar, pe I. Juster și dr. I. Movilescu din agricultură, L. Brill dintre industriașii morari, pe d. I. Flugelman, manufacturist, dr. N. Racovitza industriaș, T. Negruzi și Isr. Blechman angroșiști de lemne. (AIN Fond Camera de Comerț și Industrie Iași, ds. 82/1911-1918, Procese Verbale, f. 14 f/v.)

Camera de Comerț, Circumscripția Focșani a desemnat, ca noi membri corespondenți din secțiile Focșani, Bacău, Tecuci pe următorii:

Focșani: I.L. Bally, procuristul general al societății pentru fabrica de zahăr din Mărășești; Karl König, directorul fabricii de produse chimice din Mărășești. Lazăr Linden, Adolf Gellert, Montz Vogel, Herman Freyer și Adolf Abramovici; *Bacău:* S. Filderman, A. Pfetlerman, A. Solomonovici, Osiat M. Klein, Leon Văleanu, M. Haber, Bernard Kofler, Aurel Negrescu, H. Calmanovici și Iancu Bercovici; *Tecuci:* Iancu Davidescu și Carol Trister. D. farmacist Cerbeanu, cetățean român, e membru ordinar al acestei Camere. („Egalitatea”, An XXI, 1910, nr. 11 din 12 martie, p. 87.) Măsura era, totuși, restrictivă, evreii având drept de vot consultativ.

Iași, 1914. Înființarea unor firme comerciale sau modificarea obiectului lor de activitate din circumscripția Camerei de Comerț Iași

Următoarele firme s-au mai înscris la Tribunalul din circumscripția acestei Camere¹:
La Tribunalul Iași:

Ana Wainștein, în registrul firmelor individuale, la no. 312/914, pentru comerțul de băcănie și precupie cu sediul în Iași str. Cuza-Vodă, 42;

Peisich sin Herșcu, în registrul firmelor individuale, la no. 421/914, pentru comerțul de mobile, cu sediul în Iași str. Socola, 147;

Avram sin Nusem Iancu, în registrul firmelor individuale, la no. 419/914, pentru comerțul de merărie, cu sediul în Iași, Piața Halei;

Ițic Wigder Goldstein, în registrul firmelor individuale, la no. 408/914, pentru comerțul de olărie, panere și mături, cu sediul în Piața Halei, no. 7 Iași;

Moise Herșcovici, în registrul firmelor individuale, la no. 490/914, pentru comerțul cu ape gazoase, cu sediul în str. Elena Doamna, 62;

Silvia Segal, în registrul firmelor individuale, la no. 355/914, pentru comerțul de curălărie, cu sediul în str. Costache Negri, 6;

Iosub Gaber, în registrul firmelor individuale, la no. 339/914, pentru comerțul cu legătorie de cărți și papetărie, cu sediul în str. Sărărie, 138.

Buletinul Camerei de Comerț și Industrie, Circumscripția VIII a, An XXIII, sept. 1914 nr. 11 și 12, Iași, Tip. „Dacia”, 1914, p. 6-9.

Fanny Frenkel, în registrul firmelor individuale, la no. 406/914, pentru comerțul de cafea cu sediul în Iași str. Săulescu, 2 și cu 2 filiale pentru același comerț în str. Gh. Mărzescu și Socola, 39;

Simon Zilberștein, în registrul firmelor individuale, la no. 430/914, pentru comerțul de zarzavat, legume și fructe, cu sediul în Iași, Piața Halei;

Rașela Goldman, în registrul firmelor individuale, la no. 429/914, pentru comerțul de olărie, cu sediul în Iași, Piața Halei;

Ilie Burăh, în registrul firmelor individuale, la no. 428/914, pentru comerțul de merărie, cu sediul în Piața Halei Iași.

La Tribunalul Vaslui:

Herșcu David Catz, în registrul firmelor individuale, la no. 169/914, pentru comerțul de ape gazoase, băcănie și cereale, cu sediul în Târgul Codăești (jud. Vaslui);

Ițic Gross zis și Isidor Grossu, în registrul firmelor individuale, la no. 171/914, pentru comerțul de cafea cu emblema „La Cafeneaua Comercială”, cu sediul în com. Negrești, jud. Vaslui;

David I. Cilic și Leon H. Cilic, în registrul firmelor sociale la no. 5/914, pentru comerțul de fabrică de sifoane și limonadă, cu emblema „La Sănătatea”, cu sediul în orașul Vaslui, str. Națională, 117;

Solomon Ciuntu, în registrul firmelor individuale, la no. 163/914, pentru comerțul de croitorie și haine gata, cu sediul în Târgul Codăești, în str. Principală, 19;

Cesiuni și permutări de licențe de băuturi spirtoase².

Fröim Marcusohn din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru a redeschide debitul său de băuturi spirtoase în Iași str. Cuza Vodă no 83, ce i-l închiriasc de-lui I.C. Teodorescu.

Avram I. Haritoglu din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru permutarea debitului său de băuturi spirtoase din Tg. Copou la Tunelul Traian.

Meer Rabinovici a obținut avizul acestei Camere, pentru continuarea comerțului de băuturi spirtoase cu amănuntul, obținut prin cesiune de la dl. Ilie Rabinovici, pe care îl va exercita în localul din str. Sf. Lazăr no. 41, Iași.

Rubin Bercovici a obținut avizul acestei Camere, pentru a putea vinde ca accesorii la restaurantul din str. Lungă no. 1 Iași, băuturi spirtoase.

Ibidem, nr. 5-6, p. 8.

Iancu Grümberg din Roman a obținut prin cesiune brevetul de licență de băuturi spirtoase în detaliu, de la dl. Moritz Grümberg, tot din Roman, str. Sucedava 101.

Ioscf Șmilovici din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru deschiderea unui debit de băuturi spirtoase en detail în localul din str. Ion Creangă no. 20 Iași, cesionat de d-na Eufrosina Bițu.

Bercu Herșcovici din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru deschiderea unui debit de băuturi spirtoase în localul din Șoseaua Sărărie no. 14, cesionat de dl. Ioan Tătaru.

Jaques Leibovici din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru deschiderea pe timpul sezonului a unui debit de băuturi spirtoase în localul din str. Lăpușneanu 37, grădina „Cuza-Vodă” Iași.

Avram Ioseb din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru a deschide un depozit de vinuri în en-gros în localul din str. Păcurar no. 95 Iași.

Ibidem, nr. 1 și 2, p. 8.

Ițic Spaier din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru redeschiderea crâșmei sale ce o avea închiriată d-lui Leon Fröim în Șoseaua Nicolina no. 101.

Iosub Osias Solomon din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru a putea continua comerțul de băuturi spirtoase, rămas de pe urma defunctei sale mame Pesa Solomon, comerțul îl va exercita în localul din str. Salhana 64.

D-lui Riven Riven din Iași s-a dat aviz de a nu se admite cesionarea comerțului de cârciumă de la Bercu Herșcovici din Șoseaua Sărărie no. 14 Iași.

Avram Ițicovici din Iași a obținut avizul favorabil al acestei Camere, pentru a putea continua comerțul de băuturi spirtoase în localul din str. Bădărău no. 8, în localul tatălui său Ițic Leib, care din cauză de bătrânețe nu mai poate continua comerțul.

Ibidem, nr. 11 și 12, p. 12.

Înscrieri de firme

Tribunalul Iași

A adnotat la firma d-lui Gerș Fișer, din registrul firmelor individuale, la no. 6884/907, pentru comerțul de coloniale, pescărie și fructe în piața Halei, cum că a mai deschis o sucursală pentru comerțul de fructe, cu sediul în Iași, strada Elena Doamna 57.

A înscris firma d-lui Octav Culea în registrul firmelor individuale, la no. 102/915, pentru comerțul de auto-garaj, accesorii, atelier, benzină și uleiuri, cu sediul în Iași, str. Lăpușneanu 33.

A adnotat la firma d-lui Millo Sumer, din registrul firmelor individuale, la no. 531/914, că pe lângă comerțul de ouă și cereale mai adaugă și agentură de comision, cu sediul în orașul Tg. Frumos, str. Cuza-Vodă 125.

A adnotat la firma d-lui David Rudich, din registrul firmelor individuale, la no. 37/915, pentru comerțul de manufactură cu emblema „La Bazarul de Berlin”, cum că s-a mutat din str. Anastase Panu 35, cu sediul tot în Iași, str. C.A. Roseti 19.

Ibidem, An XXIV, dec. 1915, no. 17 și 18, p. 16.

¹ Circumscripția VIII a Camerei de Comerț și Industrie cuprindea două județe: Iași și Vaslui.

² În pofida procesului cu substrat antisemit intentat la cca. 100 cârciumari evrei de către Tribunalul Iași (vezi doc. 26), autoritățile au continuat să autorizeze activitatea vânzătorilor evrei de băuturi spirtoase.

462

Bicaz, 1918, iulie 31. Lege pentru instituirea sindicatelor de fabricanți și industriași

Ferdinand I,

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României,

La toți de față și viitori, sănătate!

Având în vedere raportul ministrului Nostru secretar de Stat la departamentul Industriei și comerțului sub No. 8 627 bis din 31 iulie 1918, pe lângă care ni se înfățișează „Legea pentru instituirea sindicatelor de fabricanți și industriași” votată de Corpurile legiuitoare,

Am decretat și decretăm:

Ministerul Industriei și Comerțului

Lege pentru instituirea sindicatelor de fabricanți și industriași

Art. 1. Ministerul de Industrie și Comerț este autorizat a constitui în sindicate pe industriașii din specialitățile mai jos enumerate, la care se pot adăuga și alte specialități după necesitate, în baza unei deciziuni a Consiliului de Miniștri.

Art. 2. Industriașii din specialitățile mai jos arătate și cele care se vor indica ulterior după nevoie sunt obligați a se grupa în sindicate, pentru ca, conform stipulațiilor de mai jos,

să conlucreze cu organele Statului la intensificarea producţiunii, la găsirea mijloacelor pentru procurarea de materii prime şi alte materiale necesare fabricaţiunii, maşini, unelte etc.

Aceste sindicate vor fi supuse controlului Ministerului de Industrie, aşa cum se specifică mai jos şi în conformitate cu dispoziţiunile jurnalului nr. 497, publicat în Monitorul Oficial din 15 iunie 1918.

Art. 3. În scopul procurării materiilor prime, necesare industriei naţionale, Ministerul de Industrie şi Comerţ va alcătui un tablou al acestor materii prime, pe care le va declara ca materii de primă necesitate pentru industria naţională. Prin simplul fapt al acestei declaraţiuni, publicată în Monitorul Oficial, aceste materii prime sau materiale semifabricate, sau orice alte produse care se vor mai indica, întră sub regimul excepţional şi devin imobilizate în mâna producătorilor, cultivatorilor, deţinătorilor şi nu pot fi vândute decât numai acestor sindicate; aceasta sub sancţiunile prevăzute de art. 26. Ministerul va face cunoscut direcţiunei generale economice cantităţile de care fiecare fabrică are nevoie...

Art. 4. Sindicatele vor fi constituite după specialităţile industriale potrivit cu normele de funcţionare ce se vor prevedea pe larg în regulamentele speciale ale fiecărui sindicat, regulamente care vor fi întocmite de consiliul de administraţie respectiv şi aprobate de Ministerul de Industrie şi Comerţ.

Art. 5. Durata acestor sindicate se fixează la un an după terminarea războiului european, când ele încetează de a mai funcţiona, afară numai dacă în interes general nu se va găsi că funcţionarea lor va fi necesară pentru o nouă perioadă, în care caz ele vor fi autorizate să funcţioneze mai departe, pe baza unui decret regal dat în conformitate cu prezenta lege.

Lichidarea operaţiunilor se va face în conformitate cu prescripţiunile regulamentului respectiv de funcţionare [...]

Art. 8. Se vor înfiinţa deocamdată următoarele sindicate: Sindicatul fabricilor de tăbăcărie şi pielărie; Sindicatul fabricilor de ţesături de lână (postavuri); Sindicatul fabricilor de zahăr; Sindicatul fabricilor de săpun; Sindicatul fabricilor de uleiuri vegetale; Sindicatul fabricilor de celuloză şi hârtie; Sindicatul fabricilor de făină (mori); Sindicatul fabricilor de cherestea; Sindicatul fabricilor de împletituri de in şi cânepă; Sindicatul fabricilor de sticlărie; Sindicatul fabricilor de lumânări; Sindicatul fabricilor de spirt; Sindicatul fabricilor de tricotate şi împletituri de lână.

Art. 9. Fabricile din teritoriul ocupat şi din Basarabia care nu au intrat de la început în sindicate vor intra în aceste sindicate imediat ce împrejurările vor permite.

O deciziune ministerială va hotărî data.

Ele vor aduce aportul lor şi vor primi cantitatea respectivă de materie primă pe baza legii şi regulamentului sindicatului.

Art. 10. Fiecare sindicat va fi administrat de un consiliu de administraţie compus din:

a) 5-7 industriaşi din specialitate din acei care au fabrici în funcţiune; b) Un delegat al Ministerului de Industrie şi Comerţ; c) Un delegat al Uniunii sindicatelor agricole; d) Un delegat al Casei centrale a băncilor populare; e) Un comerciant angrosist de specialitate; f) Un tehnician numit de consiliu

Art. 11. Sindicatul va fi reprezentat prin 2 membri din consiliul de administraţie, din care unul va fi delegat ministerului, iar celălalt un industriaş din consiliu.

Ei vor reprezenta sindicatul în mod colectiv, conform tuturor dispoziţiunilor legii de faţă, regulamentului de funcţionare şi celorlalte legiuri ale Statului [...]

Art. 25. Necesitățile autorităților militare și civile pentru asigurarea nevoilor armatei cât și funcționarea serviciilor publice se vor satisface prin intermediul acestor sindicate, distribuirea făcându-se după dispozițiunile economice [...]

Art. 33. Toate dispozițiunile din legile existente contrarii legii de față sunt și rămân abrogate în limitele prezentei legi cât timp vor fi aplicabile.

Art. 34. Un regulament de administrațiune publică va hotărî toate modalitățile de aplicare a acestei legi.

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 13 iunie anul 1918 și s-a adoptat cu unanimitate de optzeci și două voturi.

Președinte, D. Dobrescu

(L.S.S.)

Secretar, Ilie Bărbulescu

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 20 iulie 1918 și s-a adoptat cu unanimitate de șasezeci și șase voturi.

Președinte, C. Meissner

(L.S.A.D.)

Secretar, M. Mihăilescu

Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată prin „Monitorul Oficial”.

Dat în Bicz, la 31 iulie 1918¹.

FERDINAND

(L.S.St.)

Ministrul Industriei și Comerțului, Gr. G. Cantacuzino

Ministrul Justiției, Ion M. Mitileneu

No. 1958

MICo. Lege pentru Instituirea Sindicatelor de Fabricanți și Industriași Iași, Instit. de Arte Grafice „Răsăritul”, 1918, p. 3-14.

¹ În baza legii promulgate la Bicz, date fiind împrejurările create de război, s-au constituit următoarele Consilii de Administrație, asociații patronale, ale unor întreprinderi din Moldova.

Sindicatul fabricilor de postav, sediul biroului Banca de Credit Român, str. Cuza Vodă No. 52, Iași.

Consiliul de Administrație e compus din Societatea pentru Industria Textila, S. Singher, Manasse Gross & Fiii, A. Isvoranu, H. Froim Succesor, J. N. Heinrich și M. Gottfried. Președintele Consiliului: C.R. Mircea. Administratori delegați: ing. C.R. Mircea și Industria Textila. Consilier tehnic: Inginerul J. Cătuneanu, Director M. Reiss.

Sindicatul fabricilor de tăbăcărie, sediul biroului str. Lozonski No. 4.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii profesor dr. C.N. Otin, S. Filderman, Ph. Blumenfeld, H. Bradea, A. Rosenberg, Aron B. Catz, M. Schulemsohn, Osiat Premisleaner. Președinte al Consiliului S. Filderman. Administratori delegați: inginer V. Toroceanu și dr. Ph. Blumenfeld. Consilier tehnic: Cr. O. Musceleanu.

Sindicatul fabricilor de zahăr, sediul str. Căpitan Păun (casa Țăranu).

Consiliul de Administrație e compus din: fabricile Moldova, Doamna, Telega, Hodan Cave & Co., Ludvig Abramovici, Leon Tomasch și S. Kahane. Președintele Consiliului: Inginer Emilian. Administratori delegați: reprezentantul fabricii Moldova și inginer D. St. Emilian. Consiliul tehnic: inginer N. Ghițescu.

Sindicatul fabricilor de zahăr, sediul str. Bucșănescu No. 4.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii Le Suisse, J. De Marbais, Stephan Dan, F. Sauvage și J. Josepovici. Administratori delegați: dl. D. Marbais și dl. inginer Mărdărescu. Consilier tehnic: inginer C. Casasovici.

Sindicatul fabricilor de spirt, sediul str. Ștefan cel Mare, No. 40.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii Chrissoveloni, Fred Costiner, Topale, Rosetti-Tețcanu, J. Josipovici, Spodheim, Posner. Administratori delegați: inginer C. Penescu-Kertsch și Chrissoveloni. Consilier tehnic inginer chimist Aslan. Secretar al Consiliului: F. Koșca.

Sindicatul fabricilor de săpun, sediul str. Nicolina No. 38.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii Konzelman & Mösner, Stearinăria și Săpunăria „Apolo”, Iacob Babad, Miron D. Săvescu, Carmen Sylva, Z. Lerner, Moritz și Martin Strich, Directorul abatorului comunal din orașul de reședință al Sindicatului, dl. N. Duduica, A. Brenner. Președintele Consiliului G. Dimitriu. Administratori delegați: ing. N. Albușescu și ing. L. Brill. Consilier tehnic: d-șoara Adriana Burada.

Sindicatul fabricilor de lumânări, sediul str. Nicolina No. 38.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii Konzelman & Mösner, Stearinăria și Săpunăria „Apolo”, Iacob Babad, Nacht & Fichler, Brâncoveanu, Alex. Dumitriu, P. Jacovloff, Iancu Froim. Președintele Consiliului G. Dimitriu. Administratori delegați: delegatul Ministerului de Industrie și Comerț și G. Dimitriu. Consilier tehnic: d-șoara Adriana Burada.

Sindicatul fabricilor de uleiuri vegetale, sediul str. Păcurari No. 51.

Consiliul de administrație e compus din: d-nii Alex. Dinerman, N. Cananău, J. B. Popov, Cezar Zoler și M. Mavrodin. Președintele Consiliului de administrație: N. Cananău. Administratori delegați: N. Cananău și C. Demetrescu. Director I. C. Bădărău.

Sindicatul fabricilor de cherestea de brad, sediul str. Cuza-Vodă No. 67.

Consiliul de Administrație e compus din: Societatea anonimă fostă P. & C. Goetz & Co., Societatea Moldova, fabrica Râșca, Juster & Agatstein, Peter Iuster, V. Iscescu, M. & Weisengrün, Fabrica George N. Ghica, S. Speter, Crăciunescu și repr. proprietăților forestiere N.D. Ghica. Administratori delegați: Victor Isăcescu și N. Butulescu. Consilier tehnic: Jean Raux.

Sindicatul fabricilor de sticlărie suflată, sediul în str. Armeană No. 5.

Consiliul de Administrație e compus din d-nii Peter M. Iuster, M. Landmann, M. & B. Weisengrün, Ostfeld, Steinberg, Segall și lung. Administratori delegați: N. Steriade și Weisengrün. Președintele Consiliului, Steinberg. Consilier tehnic: inginer chimist Săveanu.

Sindicatul fabricilor de oțet, cu sediul în str. Socola No. 112.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii S. Rand, Emil Rosetti, A. Broide, M. Froimovici, M. Zinger, C. Florescu și Z.N. Chrissoveloni. Administratori delegați: Gh. Vera și Alex. Mihail. Președintele Consiliului: Alex. Mihail. Consilier tehnic: Al. Mănculescu.

Sindicatul fabricilor marilor morari, sediul în str. I.C. Brătianu No. 127.

Consiliul de Administrație e compus din: d-nii G. Corjescu, N. Protopopescu, Agatstein, Klepper, Spanier, Zanft și Diamant. Administratori delegați: Al. G. Papacostea și N. Protopopescu. Director, A. Ionescu.

Sindicatul fabricilor de împletituri de in și cânepă, sediul Banca Moldova.

Consiliul de Administrație e compus din: Societatea „Textila” Iași; Fabrica „Năvodul” Galați; Fabrica „Dimia” Iași; P. Luchian, Vaslui; Botez și Seicareanu Iași. Administratori delegați: A.V. Gădei și Dinerman [...]

Fabrici sindicalizate din Moldova

Sindicatul Industriei tăbăcăriei. Industriații admiși în sindicat. 1. S. Fildermann, Bacău; 2. Dr. H. Perlberger, Bacău; 3. Frații Schaechter, Fălțiceni; 4. A. & M. Rosenberg, Roman; 5. L. & L.O. Klein, Bacău; 6. Moritz Gelber „Concordia”, Iași; 7. Osias Herșcovici & Comp., Bacău; 8. Petru Valter, Roman; 9. Ion Bradea & Comp., Galați; 10. Herman Abramovici, Bacău; 11. „Industria Române” ing. C.N. Otin, Iași; 12. Ing. A. Schmiedingen, Bârlad; 13. Aron B. Katz, Piatra Neamț; 14. Weinstock & Schulemsohn, Iași; 15. Callman, Feller, Botoșani; 16. Avram Schullemsohn, Bacău; 17. „Fortuna” A. Bercovici, Fălțiceni; 18. Silviu Lazăr, Piatra Neamț; 19. Herșcu Grünberg, Bacău; 20. Frații Grimberg, Pașcani; 21. I. Copel Katz, Piatra Neamț; 22. „Progresul” I. Schwartz & M. Tăbăcăriu, Tg. Neamț; 23. Iosif Azrilovici, Botoșani; 24. Iancu Lupu, Botoșani; 25. Marcu Iuster, Botoșani; 26. Isack Rosenwald, Botoșani; 27. Avram Grünberg, Iași; 28. Vasile C. Iacob & Comp., Galați; 29. Berl Selter, Moinești; 30. Josef Schächter, Moinești; 31. Iosupovici & Cucu, Vaslui; 32. „Viitorul” V.S. Munteanu, Galați; 33. Moise Faibici, Pașcani; 34. St. B. Sachter, Fălțiceni; 35. H.L. Iosipovici, Săveni.

Sindicatul Fabricilor de postav. 1. Societatea pentru Industria Textilă, Buhuși; 2. Fabrica d-lor Manase Gross & Fiii, Bacău; 3. S. Singer, Bacău; 4. A. Isvoreanu; 5. M. Gottfried; 6. Lupu Elisei; 7. H. Froim Sr.; 8. I.M. Heinrich; 9. Elise Schreiner & Richter, toți din Tg. Neamț.

Sindicatul marilor morari. Morile admise în sindicat: 1. Moara Kleper; 2. Moara Diamant; 3. Morile Sindicatului; 4. Grinșpan; 5. Iașilor, toate din Iași; 6. Botoșanilor; 7. Abramovici; 8. Popoți, din Botoșani; 9. Barasch, Hârlău; 10. Zaharia, Hârlău; 11. M. Fischer, Dorohoi; 12. Sapiran Hanești, jud. Dorohoi; 13. Ceres, Podu Iloaiei; 14. Șaraga, Bârlad; 15. Edelstein, Bârlad; 16. Agatstein, Huși; 17. Astra, Roman; 18. Weinstein, Vaslui; 19. Smilovici, Galați; 20. Moara Doamna, Piatra Neamț; 21. Calmanovici, Bacău; 22. Teohari, Tg. Neamț; 23. Moara Sturza, com. Poiana (Gara Gelbeni).

Sindicatul Fabricilor de cherestea de brad. 1. Fabrici admise în sindicat: Pr. Grigore Ghica, Larga Bacău; 2. Prințul G. Știrbei, Dărmănești; 3. Fabrica Union, Cașin, gara Onești; 4. Steaua Română, Tazlău, Lucăcești; 5. S. U. Negropontes, Grozești, gara Onești; 6. Doftana, gara Ștefan Vodă; 7. Meier L. Juster & Fiu, Bacău; 8. Strul

Kendler, Bacău; 9. A. Juster & I. Agatstein, Rașca, Bogdănești-Suceava; 10. I. Spiegler & Max Wexler, Corni, Suceava; 11. Leib Juster & Fiu, P. Neamț; 12. M.B. Weisengrün, Mesteacăn, (Negulești); 13. Soc. Moldova, P. Neamț; 14. Gustav Eichler; 15. Feldherr Leibovici & Co; 16. Fabrica Bistrița M. Avram S-ri; 17. Peter Juster, Garcina; 18. Peter Juster, Mitoc; 19. Victor Isărescu, toți din P. Neamț; 20. S.A. fosta P. & C. Goetz, Galați; 21. Domeniul Coroanei, Bicaz, Neamț; 22. S.A. Mamero, Dărmănești, Bacău; 23. Păcuraru & Haimovici, Putna-Adjud; 24. Francesco Giotta, „Faust” Bârlad; 25. Raux & Lalu, Cozmești-Tecuci; 26. G. Adelstein, Bălățești-P. Neamț; 27. R. Fritz, N.A. Popovici & Co., Tg. Neamț; 28. Davidovici & Berall, P. Neamț; 29. Societatea Cracău Negru, Cracăuneni-Neamț; 30. Fabrica Bradul, Cracăuneni-Neamț; 31. Pleșa, Vânători-Neamț; 32. Coop. Pietrosul, Lucăcești-Bacău; 33. B. Eisenberg, P. Neamț; 34. Soc. Toporul, Tazlău-Bacău; 35. Minele Unite Asau Comănești, jud. Bacău; 36. C. Onu „Almaș”, Dobreni, Neamț; 37. Froim Bercovici & D. Josub, Bogdănești-Suceava.

Sindicatul fabricilor de săpun. Fabriци admise în sindicat: 1. Konzelman & Moessner, Galați; 2. „Apollo” Lipa Braunștein & Comp.; 3. I. Babad & Comp.; 4. M.D. Săvescu; 5. Leo Leibovici; 6. W. Lichtenberg; 7. Iosef Marcus; 8. Tobias Hirsch, toți din Galați; 9. S. Iancovici, Vaslui; 10. Z. Lerner, Dorohoi; 11. M. B. Feldman, Dorohoi; 12. Il. Săpunaru, Săveni; 13. M. Faibiș, Pașcani; 14. Șmilovici & Zalman, Roman; 15. Z. Goldștein, Roman; 16. Adela Braunștein, Bârlad; 17. H. Weissberg, Botoșani; 18. Leon Ceaușu, Botoșani; 19. David Lupu, Botoșani; 20. G. Florescu, Bacău; 21. Gh. Săpunaru, Sulița; 22. W. Lerner, Iași; 23. B. Gruberd, Iași; 24. Carmen Sylva, Iași; 25. H. Nathansohn, Fălticeni. 26. M. Strich, P. Neamț; 27. M. Moscovici, Pașcani.

Sindicatul fabricilor de lumânări. Fabriци admise în sindicat: 1. P. Iacovloff, Botoșani; 2. I.I. Bunea, Botoșani; 3. „Apollo” Lipa Braunștein, Galați; 4. M.B. Schwartz; 5. Konzelman & Moessner; 6. I. Babad; 7. Anghelopol, toți din Galați; 8. Nacht & Fidler, Iași; 9. I. Popovici, Succ. G. Serban, Iași; 10. C. Petrovici, Roman; 11. M. Simorovici, Roman; 12. Z. Lerner, Dorohoi; 13. M. & M. Strich, Piatra Neamț; 14. S. Brâncoveanu, Bârlad; 15. G. Munteanu, Bârlad; 16. Al. Dumitriu, Vaslui; 17. Gh. Săpunaru, Sulița; 18. Str. Ghelberg, P. Neamț. (*Buletinul Sindicatelor de fabricanți și industriași, an I, nr. 1-2, 15-30 sept. 1918, p. 21-24, 64-66*).

463

***București, 1919, mai 11.* Prelungirea concesiunilor petrolifere, miniere și pentru exploatarea carierelor**

Lege pentru prelungirea concesiunilor de petrol, mine și cariere. Decret-Lege nr. 1104
„Decizie Ministerială nr. 52179

Toate aceste concesiuni care erau în ființă la 1 noiembrie 1916 și au expirat în timpul războiului sau care vor expira la pacea generală, precum și obligațiunile de lucru la sonde și mine și acelea făcute în timpul războiului și al ocupației, se prelungesc de plin drept până la 6 luni de la încheierea păcii generale”.

„*Buletinul Legilor, Decretelor-Legi și regulamentelor*”, Supliment la „*Gazeta tribunalelor*”, An I, nr. 2, București, 11 mai 1919, p. 2-3.

1919. Constituirea unor firme bancare cu capital majoritar evreiesc

București, Contract de societate colectivă întocmit între d-nii Leibu Herman, inginer, domiciliat în str. S. Mihăileanu nr. 33 bis de o parte și Haim Cohen, comerciant, domiciliat în str. Traian, nr. 74, pe de alta, ambii din București.

1. Asociațiunea noastră în nume colectiv are ca scop exploatarea fabricii de săpun și a produselor similare sub firmă socială „Inginer L. Herman & H. Cohen” cu sediul în București, șos. Vitan nr. 73.

2. Capitalul social se compune din lei 10.000 depuși în numerar de asociatul ing. L. Herman, celălalt depunând deocamdată numai munca, cunoștințele și activitatea sa în societate.

3. Beneficiul, după deducerea tuturor cheltuielilor, ca și paguba, privește pe ambii asociați deopotrivă.

4. Scrierea firmei sociale aparține ambilor asociați, fără nici o altă restricțiune.

5. Durata acestei societăți este fixată la 6 ani cu începere de la data prezentului contract. (*MO nr. 224, 15 ian. 1919, p. 4189*)

Iasi, Banca Dacia cu capital social de 3.000.000 împărțit în acțiuni nominale a 500 lei fiecare, cu o valoare totală de 6.000 de acțiuni.

Consiliul de administrație este alcătuit din: Arnold Weinrauch, Solomon Abramovici, Iosef Weinrauch, Alter Stern, Vasile Apoteker, lt. col. Ioan Neculcea, Mendel Golden și Bernhardt Kaufmann. (*MO nr. 235, 29 ian. 1919, p. 4582*)

București, Societatea minieră subvenționată de capital evreiesc. Se constituie S.A. „Miniera” având în componența conducerii Banca Marmorosch Blank & Co și diverși comercianți din București. Scopul declarat este de a procura terenuri miniere spre a le exploata. (*MO nr. 268, 12 mar. 1919, p. 5855*)

București, 1919. Evrei în funcții de răspundere în instituții publice, de stat, societăți private și bănci

Prin decret regal, administratorul delegat al Băncii Marmorosch-Blank & Co. Mauriciu Blank este numit membru în consiliul de administrație al Academiei de înalte studii comerciale și industriale din București. (*MO nr. 224, 14 ian 1919, p. 4157.*)

Prin decizia ministrului Industriei și Comerțului nr. 29.429/1918 au fost validați ca membri ai Camerei de Comerț și Industrie din București, secția centrală (printre alții): Mauriciu Blank, Ascher Kandel și Heinric Zwefel. (*Ibidem, p. 4166.*)

„Asfaltul” S.A.R. are ca președinte pe C. Mironescu. Consiliul numește ca director pe H.A. Schwarz, Oscar Kaufmann – administrator delegat și A. Paucker, secretar. (*MO nr. 239, 20 ian 1919, p. 4697.*)

Societatea anonimă Zweifel & Co din București are în conducere pe: Thomas Zweifel – președinte; Alexander Prager – secretar; R. Pauly și F.W. Schuller – subsecretari. (*MO nr. 238, 1 feb. 1919, p. 4674.*)

Soc. „Maritima” S.A.R. din Brăila are ca președinte de vârstă pe V.B. Mendl și realege în Consiliul de administrație pe L. I. Lazaroneanu, Gh. Trohani, Iacob Witzburg, R. Kottay, G. Moisescu și Leon Bălan. (*MO nr. 228, 19 ian 1919, p. 4345.*)

466

Bacău, 1920, ianuarie 17. Un grup de membri ai Camerei de Comerț, secțiunea Bacău, trimite Prefecturii județului propuneri de candidați în alegerile pentru conducerea acestui organism

Domnule Prefect,

Subsemnații patentari – alegători ai membrilor Camerei de Comerț sect. Bacău, avem onoare a vă prezenta o listă de candidați ce-i susținem pentru ziua de 20 ianuarie a.c. – conform tabloului de pe verso¹ – cu rugămintea să binevoiți a-l remite Biroului de alegeri, pentru a lua cunoștință.

Primiți vă rugăm, domnule Prefect, asigurarea distinsei noastre considerațiuni.

Bacău, 17 ianuarie 1920

Marcu Zlota, I. Alterescu, M. Isac, D.I. Goldenberg, M. Birnberg

Banca de Credit Bacău (ss.) Indesc.

Domnici Sale, domnului Prefect al jud. Bacău

AIN Bacău, Fond Primăria Bacău, ds. 63/1919, f. 43 fv.

Pe document adnotările: a. „Pref. 18 ian. 1920. Se va trimite Primăriei orașului Bacău. Prefect, (ss.) Indescifrabil”. B. „21/1/920. Primăria Bacău. La dosarul alegeri”.

¹ Lista candidaților susținuți la alegerea din ziua de 20 ianuarie 1920: G. Florescu, mare comerciant, industriaș; M. Malhasovici, farmacist; St. Găină, mare comerciant; Popa Ștefan, mare comerciant Tg. Ocna; C. Gavrilăscu, rentier; Osias Herșcovici, mare comerciant, industriaș; Moritz Marcovici, industriaș, exportator de lemn de pădure; Moritz Calmanovici, industriaș; Iacob Bercovici, exportator de cereale, proprietar; Ludwig L. Goldstein, avocat Soc. Agricolă, director Banca de Credit; Z. Kendler, mare comerciant, agent Soc. „Națională”; A.L. Antscher, agent soc. „Urania”; Vasile Băciu, proprietar, meseriaș; Andrei Cristian, comerciant; Nec. Florescu, comerciant și proprietar. (*Ibidem*, f. 43v.)

București, 1920, februarie 13. Constituirea S.A. „Bușteanul”, în comitetul de fondare fiind numeroase personalități ca: foști miniștri, industriași, profesori universitari și financieri evrei

„Bușteanul”

Societate Anonimă pentru industria și comerțul lemnului și derivatele sale

Capital social lei 12.000.000. Prima emisiune lei 6.000.000

Sediul social, București

Prospect

Pentru ca industria și comerțul lemnului și al derivatelor sale să revină la starea dinaintea războiului și să ia o mai mare dezvoltare în viitor, care să ne facă independenți de importul din afară, contribuind cât mai repede la satisfacerea nevoilor de refacere și ieftinire a materialului lemnos și a produselor sale, subsemnații ne propunem a fonda o societate anonimă pe acțiuni la purtător sub denumirea de

„Bușteanul”,

cu un capital de lei 12.000.000, din care prima emisiune de lei 6.000.000 împărțit în 12 mii acțiuni a lei 500 fiecare.

Societatea se fondează având la bază o mare întreprindere industrială funcționând în Capitală și o importantă fabrică producând mobile, tâmplărie de binale, căruțarie, dogărie, schelete de lemn pentru diferite construcțiuni, parchete, lăzi de ambalaj etc., precum și un depozit de cherestea bine situat.

Societatea va urmări dezvoltarea artei naționale aplicate la mobilier.

Societatea își va propune, cât de curând, de a construi și repara vagoane de drum de fier și, la timpul oportun, a contribui la punerea în valoare a bogățiilor forestiere ale țării prin exploatarea de păduri, industrializarea lemnului sub toate formele, precum și comerțul intern și extern al materialului lemnos brut și lucrat [...]

Din prima emisiune de lei 6.000.000, fondatorii, rețin lei 3.000.000, iar restul de lei 3.000.000, membrii fondatori le oferă publicului în dorința de a-l asocia la această operă economică de un folos obștesc [...]

Comitetul de fondare își rezervă dreptul de a închide subscripția înainte de ziua fixată precum și dreptul de repartitie a acțiunilor.

Comitetul de Fondare

Ștefan Slăniceanu, avocat, mare proprietar, membru în Consiliul de Administrație al Soc. Creditul extern, Administrator-delegat al Soc. „Industria Alimentară”, membru în Comitetul de Direcțiune al soc. de asigurare „Urania”. Gogu Negulescu, mare proprietar, avocat, fost senator. Elly Berkovitz, vicepreședinte la soc. „Financiara”, președintele Băncii „Unirei”, vicepreședinte la Fabrica de tricotaje, etc.

Inginer E. Mărdărescu, industriaș exploatare de petrol, inginer expert al Băncii de Scont. Ath. Ionescu, mare exploatare de păduri. Aurel Mincu, mare proprietar, membru în Consiliul de Administrație al Soc. de „Culori Minerale”. A. Popovici Tașcă, profesor

universitar, avocat, membru în Consiliul de Administrație al Băncii Țărănești. Inginer Sergiu Aslan, director tehnic al fabricii de zahăr Chitila, membru în Consiliul de Ad-ție al Soc. „Industria Alimentară”. Inginer N.P. Missir, subdirectorul Casei de Credit a Petrolului. Jean Birenberg, directorul soc. de asigurare „Urania”, membru în Consiliul de Administrație al soc. „Industria Alimentară”. Al. Cottescu, fost ministru, fost director general al C.F.R., președintele Soc. „Creditul Extern”, președintele Soc. „Industria Alimentară”. Inginer Tancred Constantinescu, fost secretar general al Ministerului de Industrie și Comerț, director general al Soc. „Creditul Extern”. Alex. Cămărășeanu, avocat, mare proprietar, vicepreședintele Consiliului de Ad-ție al Soc. „Industria Alimentară”. Inginer D. Fiñescu, mare proprietar, director la S.T.B., membru în Consiliul de Administrație al Soc. „Urbana”, „Bușteni”, „Construcțiunea”. Dr. I.I. Rădulescu, director general al Soc. „Industria Alimentară”. Inginer P. Massim Lenș, inspector silvic. Inginer Th. Slăniceanu, mare proprietar și industriaș, administrator delegat la Soc. „Comerțul Franco-Român”. Inginer D. St. Emilian, directorul Industriei din Ministerul de Industrie și Comerț. Gh. Gh. Morțun, avocat.

G.G. Mironescu, profesor universitar, președintele Soc. de asigurare „Urania”, administrator delegat al fabricilor Bragadiru, administrator al Băncii Rahova, Bragadiru. Em. Antonescu, profesor universitar, membru în Consiliul de Administrație al Soc. „Creditul Extern”. Paul Negulescu, profesor universitar, membru în Consiliul de Administrație al Soc. „Creditul Extern”. Alex. G. Alexandri, fost secretar general al Ministerului de Finanțe, directorul Băncii Țărănești.

G. Pietraru, mare proprietar, administrator delegat al Soc. „Creditul Extern”. Inginer V. Stăuceanu, mare proprietar, membru în Consiliul de Ad-ție al Soc. de „Culori Minerale”, Soc. „Urania”. Ion Massim Lenș, mare proprietar, avocat, director general al Soc. „Urania”. Inginer D. Iorgovici, inspector de asigurări, membru în Consiliul de Ad-ție al Soc. „Industria Alimentară”. A. Demetrian, Casă de Import și Export. G. Georgescu, industriaș, fabricant de mobile.

„Curierul Israelit”, An XII, nr. 22 (543), 13 februarie 1920, p. 3.

București, 1920, mai 4. Brevet de invenție primit de Moritz Ravner pentru un acumulator higroscopic

Clasa XIV. *Arte, chimice.*

Grupa 1. *Produse chimice.*

REGISTRU GENERAL

Vol. _____ Pag. _____

Brevet No. 56

Dosar No. 58

REGATUL ROMÂNIEI

Ministerul Industriei și Comerțului

DIRECȚIA INDUSTRIEI

BIROUL BREVETELOR DE INVENȚIUNI

MINISTERUL INDUSTRIEI ȘI COMERȚULUI declară și certifică ca
în baza procesului verbal, N° 195 din anul 1920 luna Mai
ziua 4 ora 12,30 de primire a cererii depuse de D^l Moritz Ravner

s-a acordat D^l *Moritz Ravner.*

prin Decret Regal N° 2988 din anul 1920 luna Iulie
ziua 16 conf. Legii Brevetelor de Invenție sancționată cu Decret
Regal N° 102 din 13 Ianuarie 1906 și publicată în Monitorul Oficial
N° 229 din 17 Ianuarie 1906 un Brevet de Invenție
cu titlul *Acumulator Higroscopic.*

pentru un termen de 15 ani începător de la 4 Mai 1920.
(afară de cazurile de nulitate și decădere prevăzute de lege)

Prezentul Brevet nu garantează nici originalitatea, nici
valoarea, nici realitatea invenției, nici exactitatea descrierilor
din brevet. Ori ce răspundere de ori ce natură privește exclusiv pe
posesorul brevetului.

MINISTERUL INDUSTRIEI ȘI COMERȚULUI

Moritz Ravner

Directorul Industriei

C. J. J. J.

București, 1920, mai 18. Fondatorii și conducătorii Societății
„Lloydul Maritim Român”, printre care erau și evrei

„Lloydul Maritim Român”
Societate Anonimă de Navigațiune

Act constitutiv

Autentificat de Tribunalul Ilfov sub no. 12213/18/V/920

Mai jos notați:

Art. 1 – Pe baza prezentului act și a statutelor ce fac parte integrantă din actul constitutiv, fondăm o societate sub denumirea de:

În limba română: „Lloydul Maritim Român”, societate anonimă română de navigațiune.

Art. 2 – Scopul societății este comerțul de navigație și în general toate operațiunile financiare, comerciale, industriale, mobiliare și imobiliare ce sunt în legătură directă cu scopul arătat mai sus.

Art. 3 – Sediul societății este în București.

Art. 4 – Obiectul societății este acel arătat în art. 6 din statute.

Art. 5 – Durata societății este nelimitată.

Art. 6 – Capitalul social este de 20.000.000 (douăzeci milioane) lei divizat în 40.000 (patruzeci mii) acțiuni la purtător a 500 (cinci sute) lei valoare nominală fiecare.

Art. 7 – Acest capital a fost în întregime acoperit de noi după cum urmează:

De Belloy Hubert, marchiz-comandor, subscie în numerar	lei 1.500.000
Alexandridi A.G., directorul Băncii Țărănești, subscie în numerar	lei 1.500.000
Elly Bercovitz, bancher, subscie în numerar	lei 2.000.000
Alfons Romalo, director gen. al Soc. Dacia-România, subscie în numerar	lei 1.500.000
Dan Zaharia, comandor, subscie în numerar	lei 1.500.000
Gattorno A., armator, subscie în numerar	lei 1.500.000
Petcu G., ad-tor delegat al Sindicatului Agricol Brăila, subscie în numerar	lei 1.500.000
Corbu Jack, inginer naval, subscie în numerar	lei 1.500.000
Franasovici R., avocat, subscie în numerar	lei 1.500.000
Mihali I., comandor, subscie în numerar	lei 1.500.000
Vucciso Jack, subscie în numerar	lei 1.500.000
Adam Jijie, comandor, inginer, președintele Uniunii Generale a Marinarilor din România subscie în numerar	lei 1.000.000
Emil Otulescu, avocat, subscie în numerar	lei 1.000.000
Blebea Iulian, căpitan-comandor, prin procurator Emil Otulescu, avocat, autorizat prin procura autentificată de Trib. Mehedinți sub no.... subscie în numerar	<u>lei 1.000.000</u>

TOTAL LEI 20.000.000

Art. 8 – Din capitalul astfel subscris se va depune conform art. 132 și 134 din Codul Comercial la Banca Națională a României primul vărsământ de 30 la sută adică 150 lei de

fiecare acțiune. Iar recipisa se va înainta Tribunalului Ilfov secția I Comercială pentru obținerea autorizațiunii de funcționare.

Fiecare acționar va mai vărsa pentru primul vărsământ câte 25 lei de fiecare acțiune drept cheltuieli de constituire.

Restul de 70 la sută se va vărsa la cererea Consiliului de Administrație.

Art. 9 – Prin derogare de la statute și de la codul comercial, fiecare din noi fondatorii are dreptul o dată pentru totdeauna a transmite printr-o simplă delegație, făcută Consiliului de Administrație, înainte de repartizarea acțiunilor, orice număr de acțiuni din cele ce ni se cuvin iar certificatele provizorii se vor libera direct persoanelor către care s-a făcut transmisiunea.

După eliberarea certificatelor provizorii, statutele intră din nou în vigoare.

Art. 10 – În măsura executării angajamentelor în curs, Consiliul de Administrație poate spori în condițiunile ce va crede de cuviință capitalul social prin aporturi în natură sau în numerar prin una sau mai multe emisiuni până la suma de 80.000.000 (optzeci milioane) lei.

La toate sporirile de capital ce se vor acoperi prin capital, vechii acționari vor avea un drept de preferință asupra a cel puțin $\frac{3}{4}$ din acțiunile emise.

Art. 11 – Subsemnații fondatori, îndeplinind funcțiunile de adunare generală, numim pentru o perioadă de 4 ani ca membri în Consiliul de Administrație pe d-nii: Alexandridi A. G., directorul Băncii Țărănești, fost secretar general al Ministerului de Finanțe; De Belloy Hubert, marchiz, comandor, fost șef al Misiunei Navale Franceze în România; Bercovitz Ely, bancher; Brâncoveanu C. Basarab, principe, fost deputat; Corbu Jack, inginer naval, expert al Societății „British Corporation American Bureau of Shipping”; Franasovici R., avocat, fost deputat; Gattorno A., armator, agentul societății „Navigazione Italiana”; Goldiș V., fost ministru; Petcu G., fost deputat, administrator delegat al Sindicatului Agricol Brăila; Romalo Alfons, director general al Societății „Dacia România”; Vuccino Jack, armator, agentul Societății „Fraissinet”.

Cenzori: Andreescu Gr., avocat, fost deputat, senator, mare proprietar; Dan Zaharia, comandor, inginer diplomat al Școalei superioare de electricitate din Paris; Goldenberg I., administrator delegat al Sindicatului Agricol Brăila; Otulescu Emil, avocat; Răducan Șerban, avocat, fost prefect.

Cenzori supleanți: Archibald Thomas, expertul „Lloydului Englez”; Ascher H, agentul Casei „Müler & Comp.”, Societate de Navigațiune; Brăescu A., inginer; Dima D., avocat, mare proprietar; Don C., avocat;

Art. 12 – Autorizăm cu depline puteri pe d-nii Gattorno, comandor Mihail și inginer naval Jack Corbu să studieze de îndată și la fața locului, din punct de vedere tehnic, cheștiunea cumpărării a 2-4 vase de 5.000-7.000 tone fiecare, pe credit și cu avantajele de plată obținute de noi în tratativele ce s-au urmat; precum și închirierea unui parc de 8 vase de 5.000-8.000 tone fiecare, continuând tratativele urmate până acum de noi fondatorii.

Făcut în București la 18.V.1920.

Curierul Israelit, An XII, nr. 34 (556), 21 mai, 1920.

Iași, 1920, mai 22. Cerere adresată Camerei de Comerț și Industrie din Iași de către Aron Susman pentru a obține utilaje menite a repune în funcțiune o fabrică de mobile din fier

Domnule Președinte,

Subsemnatul, proprietarul fabricii de mobile de fier și articole de metal din Iași str. Păcurari nr. 147, fiindu-mi rechiziționată fabrica în tot timpul războiului pentru trebuințele armatei, în care răstimp mi s-au stricat și ridicat diverse mașini și accesorii absolut indispensabile pentru punerea în stare de funcționare, cu onoare vă rog a interveni locului în drept pentru a mi se elibera din depozitele Ministerului de Comerț sau de Război piesele și mașinile de care am neapărată trebuință cum și materialele prime ce s-ar găsi pentru a putea pune în funcțiune fabrica de unde zeci de lucrători își pot câștiga și de unde am putea furniza și publicului articole cu un preț mult mai convenabil.

Cu deosebit respect,

Aron Susman

D-lui Președinte al Camerei de Comerț Iași

AIN Iași, Fond C.C.I., ds. 88/1920, f. 19-20.

Iași, 1920, decembrie 20. Un grup de comercianți evrei solicită restabilirea legăturilor poștale cu restul țării

20 decembrie 1920

D-le Președinte,

Subsemnații comercianți și industriași din Iași avem onoarea a vă ruga a interveni la Ministerul de Comunicații, la Direcțiunea Generală a Poștelor și unde veți mai crede necesar pentru următoarele:

În interesul comerțului și al industriei pe care întotdeauna îl apărați, vă rugăm a interveni stăruitor pentru reluarea serviciului poștal și la Iași, care este în interesul statului, ca și al comercianților și industriașilor^{1,2}.

Primiți vă rugăm stima noastră,

Emanoil Marcovici

D-lui Președinte al Camerei de Comerț Iași

Ibidem, f. 55-56 f/v.

¹ Acest memoriu este semnat de: Emanoil Marcovici, Rosenblum Isidor (Comerțul Italian, Soc. în nume colectiv), Manufactura en-gros M. Kahane Societate în nume colectiv; Iacob Mark, Iași, Perlitz & Rauch; Fabrica de ciorapi și tricotate Moritz Rechler & Fiii; „Bucovina”, prima fabrică de țesături și manufactură, Spiegler, Thierer et Comp; Josef Sandberg, M.M. Frenkel, I. Rosenblum, Iași; Frații Rosiner, M.N. Iosipovici; Soc. Weintraub, Societate în nume colectiv; Iancu Goldenberg & Ițic Solomovici, manufactură, Iași; Galanterie și Mercerie „La Rabinul M.H. Forschmidt” Iași, str. A. Pann 37; Daniel Rosenberg, Iași; „La Steaua”, Magazin de manufactură și parfumerie – Gropper Samy Brück; „Au printemps”, Lupu Lieblich, Iași; „La vultur”, S. Waldman, str. Ștefan cel Mare 21; „La bunul gust” manufactură și galanterie, Lupu Cramer & Tobias Stern, Iași.

² La acest demers MIC, Dir. Gen. a Comerțului comunica, la 4 februarie 1921, cu nr. 67374: „D-le Președinte, răspunzând adresei dv. nr. 1888/920, avem onoare a vă comunica adresa nr. 3441/1921, a Direcțiunii generale a Poștelor, telegrafului și telefoanelor, prin care face cunoscut că s-a dat ordin Serv. Tehnic și Poștei Iași, încă de la 3 ian. a.c., în privința reluării serviciului poștal de coletărie”.

Director Gen., (ss.) Indescifrabil

Director, (ss.) Indescifrabil

D-lui Președinte al Camerei de Comerț Iași (*Ibidem*, f. 58.)

472

București, 1920. Înființarea SAR Carl Zimmer

Carl Zimmer et Co.

Societate Anonimă Română pentru industria și comerțul de uleiuri vegetale, lacuri, culori, droguri, parfumuri și produse chimice

Act constitutiv

Între subsemnații:

1. Banca Marmorosch-Blank & Co. Anonimă, reprezentată prin I. Fotino și I. Bădulescu.
2. Carl Zimmer, de profesiune comerciant, domiciliat în București.
3. Micu S. Zentler, directorul Societății „Distribuția Petrolului”, reprezentat prin dl. avocat M. Weissman, în baza procurii speciale autentificate sub nr. 20070/920 Not. Ilfov.
4. Moritz Singer, domiciliat în Craiova, reprezentant prin dl. avocat M. Weissman, în baza procurii speciale autentificate cu nr. 4061/920 Trib. Craiova.
5. Iosef Zissu, domiciliat în comuna Baia de Fier, județul Gorj, reprezentat prin dl. avocat M. Weissman, în baza procurii speciale autentificate cu nr. 721/920 Gorj.
6. Herman Walfisch, domiciliat în București și
7. Herman Negrea, domiciliat în București, s-a constituit o Societate Anonimă sub denumirea de „Carl Zimmer & Co.”, Societate Anonimă Română, pentru industria și comerțul de uleiuri vegetale, lacuri, culori, droguri, parfumuri și produse chimice, având scopul arătat în art. 4 din statutele Societății, care fac parte integrantă din acest act.

Capitalul social este de 5.000.000 (cinci milioane) lei, împărțit în 10.000 (zece mii) acțiuni a 500 (cinci sute) lei fiecare și repartizat în 4.400.000 lei aport în natură și 600.000 (șase sute mii) lei în numerar [...]

Sediul Societății este în București.

Durata societății este nelimitată.

Noi, fondatorii, exercitând și atribuțiunile adunării generale constitutive, am numit în Consiliul de Administrație pe primul period de patru ani pe dnii: Carl Zimmer; Richard Söpke; Micu S. Zentler.

Am mai numit ca cenzori pe primul period de un an pe dnii: I. Bădulescu, L. Teich, C. Mendel.

Și cenzori supleanți pe dnii: I. Zissu [...]

Redactor și martor pentru identitatea părților, (ss.) M. Weissman, avocat.

Dr. Avram Rosen, Participarea evreilor la dezvoltarea industrială a Bucureștiului, București, Ed. Hasefer, Colecția Contribuții, 1995, p. 160-162.

473

1900-1920. Afîșe publicitare ale unor firme deținute de evrei

Anuarul general al României, 1908.

„COLOMBIA“

Societate Româno-Franceză de Petrol

Capital social: Lei 3.500.000 deplin vărsați

Exploatațiunii la Buzenari □
Răfinerie de Petrol la Plopieni

Consiliul de Administrațiune

D-nii Barbu St. Delavrancea, Presedinte

D. Zafiropulo, Vice-Presedinte

Achille Lévy-Straus,

S. Rosental, Membru

H. Spayer,

A. Blank,

Lazare J. Elias

Adm. deleg. și Director General: LAZARE J. ELIAS

Director: D. G. MANY

Ibidem, p. 668.

BANQUE
Marmorosch, Blank & Cie

Société Anonyme au capital de 8.000.000 Frs.

BUCAREST STR. LIPSCANI, 8

BRILA — CONSTANTZA

TOUTES OPERATIONS DE BANQUE EN GENERAL

Achat et Vente

D'EFFETS PUBLICS

AVANCES

SUR

Valeurs en Dépôt et toutes transactions
FINANCIÈRES

Emission de Lettres de Crédit

sur tous pays

Les Sucursales de Brila et Constantza

s'occupent

d'affaires de banque en général

et principalement de la

VENTE DE CÉRÉALES EN COMMISSION

429

(61)

AGENTURĂ COMISION

Import-Export

Tot felul de
Articole

Waldemar Hoeflich

BUCUREȘTI
BIROUL: Strada Lipscani, 25, colț cu St. Nicolae Șelari

Asemenea și:
SPECIALITĂȚI

Technice și Electrice

Toate articolele pentru izolare din materiale
patentate

FURNISORUL POȘTILOR ȘI TELEGRAFIILOR

Articole pentru

Echipamentele Militare și Armatei

Articole pentru PUȚURI de PETROL și pentru
DIFERITE INSTALAȚIUNI DE FABRICI

PRIMA MOARA DE ARTA

(Fosta ARON ABRAMOVITZ) — Fondată 1875

A. Fischer, Abramovitz & Freifeld
BOTOȘANI

„GRAND PRIX“ Expozițiunea Universală din Paris 1900

Diploma de onoare cu medalia de aur la Expozițiunea Generală Română din anul 1906 București

Făină de grâu în 8 calități afară de grisa

Făină de grâu numită de Lux

În săculețe de 3, 5 și 10 kilograme

Făină de Porumb „Lux“

Depozite în toată țara

De oarece aproape pretutindeni se vând săculețe mici de făină de grâu cu inscripțiunea „Făină de
Rotoșani“ fără a se preciza de la care anume fabrică provine aceea făină, Această lipsă de precizie
având vădită intențiune ca vânzătorul să nu poată fi tras la răspundere, dacă pune în acele săculețe
un alt fel de făină local mult mai inferior decât renumita noastră făină glutinoasă, făcând astfel pe onor
Publice de a cumpăra făină ordinară și pe de altă parte discreditându-ne cu un astfel de fabricant.

Am scos în vânzare făina noastră de cea mai bună calitate în săculețe de 3, 5 și 10 kilograme
original umplute la fabrica noastră având următoarele semne caracteristice: Săculețele de pânză sunt
semnate în față, cu inscripțiunea firmei noastre, cu marca fabricii noastre și cu medalie noastră între
cari *Grand prix Paris 1900, Diploma de onoare cu Medalia de Aur dela Expozițiunea Generală Ro-
mână din 1906 București*. Tot în față este imprimat: *Făina de Grâu Lux*.

Onor. Public este deci cu insistență rugat de a observa toate cele specificate mai sus și în spe-
cial plătirea pentru a avea certitudinea noastră făină glutinoasă, sperăm la lucru prin marca ca-
litate de apă ce absoarbe.

UN BILANȚ SEMNIFICATIV: EXPOZIȚIA GENERALĂ ROMÂNĂ

474

București, 1905, septembrie. Instrucțiuni privind înscrierea ca participant la Expoziție (fragment)

Circulara nr. 1

...În această primă circulară trebuie să declar de la început că Expozițiunea viitoare, cu tot caracterul ei general, nu va conține decât produsul muncii românești și în special a locuitorilor Regatului român.

Prin urmare, oricine locuiește țara alături de noi și oricare ar fi specialitatea în care lucrează, fie-va el născut în țară sau aflător de îndelungată vreme numai, supus român sau nu, din momentul ce el este un factor hotărâtor în mișcarea noastră culturală sau economică, va avea dreptul de a expune alături cu elementul propriu-zis românesc.

Tot astfel orice român, de origine din țara noastră sau din altă parte, stabilit în orice țară, și care ar dori să expue lucrările sale, este în drept de a face aceasta cu atât mai mult cu cât în secțiunea etnografică vom căuta să unim la un loc toate datele relative la starea actuală și economică a neamului nostru.

Această circulară este dar un prim apel către întreaga suflare românească și către toți locuitorii acestei țări pentru ca, cunoscători ai celor cuprinse mai sus, să se pună hotărât la muncă și astfel, după un an, să ne putem înfățișa lumii în mod demn și cu mândria unui neam conștient de originea și trecutul său, precum și de menirea sa în viitor¹.

[Comisar general al Expoziției, prof. dr. C.I. Istrati]

Buletinul Oficial al Expoziției Generale Române din 1906, București, Atelierele grafice Socec & Co, sept. 1905, no. 1, p. 12-13.

¹ În octombrie 1905, o nouă circulară cerea sprijin prefectilor de județe pentru organizarea comitetelor județene.

...Dumneavoastră, domnule prefect, sunteți în stare a veni în mod serios în ajutorul acestei manifestări naționale, putând prin bunăvoința de care nu mă îndoiesc un moment că o aveți și de puterile ce decurg din însăși situațiunea dumneavoastră oficială, să ajutați foarte mult reușita lucrării noastre. [...]

Prin acesta, vin a vă ruga, domnule prefect, să binevoiți a organiza, cât mai în grabă, un comitet pe județ, alcătuit din următoarele persoane: Prefectul județului, care va fi prezident de fapt; Primarul comunei de reședință, al capitalei județului; Președintele consiliului județean; Protoereul județului; Revizorul școlar; Inginerul șef al județului; Medicul primar; Directorul liceului sau în lipsă al gimnazului din localitate; Directorul seminarului Statului; Directorul școlii de meserii; Directoarea școlii profesionale; Directorul școlii de comerț; Președinții Camerelor de Comerț; Trei mari agricultori din județ; Trei mari industriași din județ; Trei doamne. Aceste ultime nouă persoane vor fi alese de îndată ce veți constitui biroul cu primele persoane investite cu caracter oficial, prevăzute mai sus, inspirându-vă, în ceea ce privește naționalitatea marilor industriași, de cele conținute în Circulara noastră no. 1.

Fiecare din aceste 3 categorii va putea conține, în urma propunerii dumneavoastră, un număr și mai mare de persoane, dacă veți crede indispensabil, pentru acestea veți cere aprobarea Comisariatului... (*Ibidem*, p. 55.)

Redăm în continuare unele propuneri făcute de instanțele administrative locale:

Prefectura Bacău (adresa 3957 din 22 iunie 1905) p. 57, industriași – H. Theiler; *Prefectura Dolj* (adresa 9470 din 17 iunie 1905) p. 58, industriași – Ignat Samitca; *Prefectura Dorohoi* (adresa 4482 din 18 iunie 1905) p. 58, industriași – Froim Fischer, Moscu Zagher, se mărește lista: industriași – Calman Fischer, Beno Blum, I.L. Bercovici, mari agricultori: Marcu Fischer, doamne – Calman Fischer; *Prefectura Neamț* (adresa 4274 din 7 iulie 12905) p. 60, mari agricultori – Herșcu Rapaport, industriași – Avram Lipa Juster; *Prefectura R. Sărat* (adresa 3826 din 24 iunie 1905) p. 60, mari industriași – I. Rosenberg; *Prefectura Suceava* (adresa 3087 din 28 iunie 1905) p. 60, industriași – Gustav Eichler, Isidor David, Isidor Bring.

475

București, 1905, septembrie 1. Constituirea Comisiunii Centrale pentru Participarea Cultului Israelit (CCPCI) la Expoziția jubiliară din 1906

1. Statutele CCPCI

Art. 1- Spre a corespunde apelului ce Înalțul Guvern, prin d. Comisar general al Expoziției naționale din 1906, d. dr. Istrati, a adresat evreilor din țară ca și Cultul Israelit să ia parte la jubileul [...] în onoarea glorioasei Domnii, în timp de 40 ani, a Majestății Sale regelui Carol I, subsemnații consideră de datoria lor de a lua inițiativa, pentru îndeplinirea lucrărilor necesare unui atare eveniment, constituindu-se în *Comisiune Centrală pentru participarea Cultului Israelit la Expozițiunea națională din 1906*.

Art. 2- Comisiunea înființată pentru acest scop va elabora un program relativ la modul participării Cultului Israelit la Expozițiune atât din punctul de vedere istoric cât și din punctul de vedere al situației actuale.

Art. 3- Comisiunea va chibzui apoi asupra mijloacelor materiale pentru realizarea acestui program; va deschide în această privință subscripțiuni publice printre coreligionarii din Capitală și din țară.

Art. 4- Interesul general reclamând ca toți evreii din România să contribuie la această operă națională română, Comisiunea va numi *Comitete locale* pentru fiecare oraș, din care Comitete vor face parte și președinții diferitelor Asociațiuni israelite. Președinții Comitetelor locale fac parte din Comisia Centrală. Fac parte din Comisiunea Centrală și președinții de sinagogi mari și temple, de diferite societăți israelite din Capitală.

Art. 5- Comisiunea va alege un Comitet dirigit de 6 persoane. Comitetul va alege din sânul său o Delegație de trei membri, care va avea direcțiunea generală. Pentru fiecare ram al Expozițiunii se va numi câte o delegație specială. Comisiunea și Comitetul vor putea coopta și alți membri.

Art. 6- Toate obiectele care vor fi servind la Expozițiune se vor strânge apoi, formând un *Muzeu Israelit Român*, ce se va înființa pentru eterna aducere aminte. Obiectele de artă sau documente, pe care posesorii nu vor fi dispuși a le dăruî Muzeului, se vor păstra în copie.

București, 1 Septembrie, 1905. (Urmează iscăliturile membrilor Comisiunei Centrale).

București, 1905, septembrie 14. Invitația adresată comunităților
de a participa la Expoziția Jubiliară Națională

Comisiunea Centrală pentru Participarea Cultului Israelit
la Expozițiunea Națională din 1906

Circulară

București, 14 septembrie 1905

Onorați Coreligionari,

Convinși fiind că dv. apreciați ca și noi înalta datorie ce avem de a lua parte la jubileul Majestății Sale Regelui nostru CAROL I, ce se va serba prin Expozițiunea Națională din 1906, în urma inițiativei luate și bine primită de coreligionarii noștri din Capitală, ne permitem a vă ruga să vă constituiți în Comitet local pentru orașul dv., în conformitate cu aci anexatele Statute ale Comisiunei centrale.

Programul de acțiune deocamdată va fi:

1- Fotografierea clădirilor școlilor israelite, spitalelor, azilurilor și templelor comunității dv., elaborând și câte o descriere detaliată arătând valoarea construcției, fondurile cu care s-au construit, cu care se întrețin, copie de bugete și dări de seamă etc., etc., după un chestionar ce vom trimite.

2- Culegere de documente vechi, aflătoare în comunitatea dv., acte dinainte de 1848, între aceste poate fi și *Pincus*¹ de la Hevra Kedoșa.

3- Copierea de inscripții de pe pietre mortuare de o vechime dinainte de 1800. Procurare de obiecte antice, de valoare istorică.

4- Lista coreligionarilor care au obținut naturalizarea astăzi încă în viață; lista soldaților căzuți pe câmpul de luptă în războiul pentru independența țării.

Materialul acesta trebuie început a fi adunat de pe acum iar Comitetul de direcțiune vă va da în urmă indicațiuni pentru complectarea lui și altele.

Expozițiunea a tot ce privește cultul nostru, din toată țara, având a reclama cheltuieli pentru tipărirea documentelor, pentru aranjarea Expozițiunei etc., credem inutil a mai adăuga că fiecare oraș urmează a contribui la aceasta.

Constituindu-vă în Comitet local, veți da însărcinarea unora din membri pentru o serie de lucrări și altora pentru altă serie, precum și unora de a se ocupa cu procurarea fondurilor necesare.

Comisiunea centrală nu va fi în stare a îndeplini misiunea sa, dacă binevoitorul concurs al comitetelor locale nu-i va fi asigurat, de aceea apelăm înadins la dv., de a grăbi constituirea dv.

Cel mai în vârstă dintre dv., cu concursul celui mai tânăr, va lua inițiativa convocării dv. și a președinților diferitelor asociațiuni israelite din orașul dv. conform art. 4 al statutelor, aducând prin aceasta la îndeplinire dorința Comisiunei centrale.

Binevoiți a ne indica adresa ce veți fixa pentru corespondența noastră cu Comitetul local ce veți institui.

Pr. Comitetul de Direcțiune, dr. M. Beck; I.B. Brociner

Ibidem, f. 22.

¹ Registre pentru evidența decedaților.

București, 1905, octombrie. Apel către cultul mozaic de a participa la Expoziție

„În Expozițiunea din 1906, am creat anume o secțiune specială în ceea ce privește cultul [...]

În ceea ce privește religiunea mozaică, pentru o populațiune numeroasă ca aceea ce se află în țara noastră, din care mulți sunt împământeniți și numeroși sunt cu inima alături de noi, printr-o mentalitate mai largă, mai altruistă, izvorâtă din însăși natura raporturilor ce trebuie să existe între noi, va trebui să facă la fel. Israeliții câtă să expună cu acest prilej documentele ce se păstrează, fie de la Domnii țării, fie de la Constantinopol și să indice în același timp și modul după care se recrutează rabinii și hahamii acestei populațiuni, care este trecutul societăților de ajutor și să se studieze cu acest prilej crearea unui seminar local pentru ca clerul mozaic să cunoască nu numai limba și istoria țării, dar să cunoască și trecutul populațiunei evree din această țară.

Când rabinii nu vor mai veni din Galiția și Basarabia, când în credința lor religioasă evreei nu vor mai fi amenințați în mod atavic și cultural, prin cele trăite și aflate în alte părți decât cele locuite de români, sunt convins că apropierea dintre ei și noi va fi ușoară și posibilă, că vom înțelege și unii și alții ce vom avea de făcut pentru a putea concura în mod sincer și legal la binele acestei țări”.

Comisarul general, dr. C.I. Istrati

BOEGR, nr. 2, oct. 1905, p. 49-50.

București, 1906, ianuarie. Sponsori ai premiilor acordate participanților la Expoziția Generală Română

Mulțumire

Comisariatul general aduce viile sale mulțumiri persoanelor notate mai jos care au binevoit a oferi Expoziției bani pentru premiile concursurilor.

D-nul Samoil Costiner, Botoșani	2.000 lei
D-nul Leon Costiner, ”	2.000 lei
D-nul Frederic Costiner, ”	1.000 lei
D-nul Natan Costiner, ”	500 lei
D-nul David Costiner, ”	300 lei
D-nul B. Moscovitz, ”	1.000 lei

D-nii I. Kaufman & J. Krasnaselzki	1.000 lei
Prima societate a morilor cu abur din Botoșani	500 lei
Firma Iosif Abramovitz "	500 lei
D-nul David Becka "	300 lei
D-nii Horovitz & Spiegel "	100 lei
D-nul Beno Spothheim "	100 lei
D-nul I. Herdan "	100 lei
D-nul Adolf Abeles "	200 lei

Ibidem, no. 5, ian. 1906, p. 124.

479

***București, 1906, mai.* Înlesniri acordate delegaților la Congresul corpului didactic din școlile de stat și particulare pentru a vizita și Expoziția Generală Română**

Congresul corpului didactic de toate gradele, public și particular, va avea loc anul acesta în zilele de 8-12 septembrie a.c.

În acest scop, domnul ministru al Instrucției Publice, prin adresele no. 2768 și 28261 din 31 mai 1906, a binevoit să amâne deschiderea cursurilor noului an școlar până la 15 septembrie; asemenea a intervenit pe lângă Ministerul Lucrărilor Publice pentru reducerea costului de călătorie pe căile ferate, precum și pe lângă Ministerul de Finanțe spre a plăti lefurile pe luna septembrie în primele zile ale acestei luni.

D-nii congresiști vor mai beneficia și de intrarea liberă la Expoziție pe tot timpul Congresului. Membrii corpului didactic, care doresc să ia parte la congres, sunt rugați a se înscrie cât mai curând spre a se cunoaște numărul lor și prin urmare și măsurile ce trebuie luate pentru găzduire și pentru orice alte înlesniri ce se pot obține; iar persoanele care voiesc să vorbească în congres (zilele 2-5) vor anunța subiectele cel mai târziu până la 1 iulie, iar rezumatele acestora (1-2 pagini) se vor trimite până la 15 august a.c.

Taxele de înscriere sunt următoarele: pentru învățători 50 bani, pentru institutori 1 leu, pentru profesori secundari 2 lei și pentru profesori universitari 3 lei.

Cererile și taxele de înscriere se trimit pe adresa domnului Șt. Negulescu, secretarul Comitetului de organizare, la Cercul profesorilor secundari (Calea Victoriei, 31)¹.

Comisarul general, dr. C.I. Istrati

BOEGR, no. 9, mai 1906, p. 231.

¹ Între 24-27 septembrie 1906 a avut loc Întâiul Congres de Științe sociale, organizat de Secțiunea „Igienă Socială” a Expoziției. Au fost constituite comitete de organizare, atât al secțiunii asistență publică, economică socială a

Expoziției cât și al Congresului. Printre membrii acestor comitete se aflau ing. C. Alimănișteanu, Gr. Antipa, Z.C. Arbore, dr. Ecaterina Arbore, prof. N. Basilescu, A.C. Cuza, C. Dobrogeanu-Gherea, L. Colescu, V.M. Kogălniceanu, dr. N. Lupu, C. Rădulescu-Motru, N. Xenopol. (Expoziția Generală Română, an 1906, Secțiunea X, „Întâiul Congres Român de științe sociale. 24-27 septembrie 1906, Buc., Imprimeria statului, 1906, p. 5).

Persoanele care vor participa la Congres vor avea o serie de înlesniri – reducere 50% pe C.F.R., intrarea liberă la Expoziție pe toată durata Congresului și altele. (*Ibidem*, p. 13)

480

1906, iunie. Vizita Suveranului la Expoziție

M.S. Regele a vizitat un număr de pavilioane și chioșcuri, la Expoziție, pe care o vizitează zi de zi. În secția industriei casnice M.S. a admirat în fața secției sârbe o evreică (manechin) de acum o sută de ani cu un costum de mătase, pe cap cu perucă și o diademă de mărgăritare, care a fost expusă de Sara Herșcovici (din București).

La expoziția organizată de firma Zweifel și Comp., suveranii au fost primiți de d. Heinrich Zweifel, șeful firmei și de procuristul d. Albert Steiner.

În frumosul pavilion construit în stil chinezesc al fabricii „Albina” Max Fischer et Cie din Galați, suveranii au fost primiți de d-nii Max Fischer și Heinrich Fischer fiul. Regele s-a întreținut aproape 20 minute cu d. Max Fischer și și-a adus aminte că în 1903 l-a primit și reținut la dejun la Sinaia cu ocazia primirii unei deputațiuni a comercianților și industriașilor din Galați. Regele și-a exprimat mulțumirea pentru artistică expunere a cutiilor și placardelor de reclamă, litografiate pe tinichea și regina a reținut câteva cutii. Instalațiunea pentru bidoane a fabricii este una dintre cele mai mari din Europa, producând 8000 bidoane zilnic și mai mult de jumătate din producțiune se exportă în Orient și chiar în China.

La pavilionul de cărbuni și petrol al d-lui Alfred Loewenbach et Co., suveranii au fost primiți de d. Alfred Loewenbach, unul dintre șefii firmei. Regina și-a amintit de vizita făcută acestui pavilion zilele trecute, care i-a făcut o deosebită plăcere. Suveranul s-a interesat de producțiunea antracitului românesc și de industria brichetelor din țară, interesându-se cu multă bunăvoință de mersul afacerilor, precum și de schelele petroliere ce această cunoscută firmă posedă.

„De la Expoziție”, „Egalitatea”, An XVI, nr. 23, 16 iunie 1906, p. 186-187.

București, 1906, octombrie 14. Cuvântarea dr. C.I. Istrati,
Comisarul Expoziției

D. dr. C.I. Istrati, Comisarul general al Expozițiunei jubiliare, a ținut, cu prilejul banchetului ce i s-a oferit de către industriași în ziua de 14 octombrie, un discurs care merită atențiune.

D. dr. Istrati nu este o persoană necunoscută pentru noi. A fost o vreme când ziarele evreiești erau silite să se ocupe foarte de aproape de activitatea fostului ministru de Instrucțiune Publică. A fost vremea înfloririi antisemitismului românesc sub formă de ligi secrete. Cititorii noștri își amintesc desigur de acele vremi. D. Istrati era în fruntea Comitetului Central al Ligii antisemite secrete, din care făceau parte membri ai Curții de casațiune, magistrați, ofițeri, profesori universitari și oameni politici. D. Istrati era pe atunci un dușman neîmpăcat al evreilor [...]. Va mai fi gândind d. Istrati și azi tot astfel? Nu știm. Dacă ar fi să judecăm după activitatea d-sale din ultimii ani și după vorbirile sale publice, am trebui să ajungem la încheierea că antisemitismul lui s-a îmblânzit puțin și că nu mai vede în evrei pe acei dușmani de moarte ai neamului românesc [...]

Discursul din 14 octombrie a.c. e cu deosebire semnificativ în această privință. D. Istrati a fost sărbătorit de un grup de industriași, între care au figurat mulți fabricanți evrei; în comitetul organizator al banchetului au fost iar câțiva evrei, iar la toast aceiași industriași evrei au ținut să asigure pe comisarul general al Expozițiunei de considerația și prietenia lor. Răspunsul d-lui Istrati a fost plin de tact și de idei excelente. El n-a făcut nici o deosebire între industriașii de origine românească și între cei care cred și-și zic români deși sunt de altă confesiune [...]

El a vorbit cu toți industriașii ca și cum ar fi vorbit numai românilor, fără a face chestiune de naționalism. Cât privește problema capitalurilor străine, s-a ridicat chiar până la concepțiuni civilizate.

«Să primim cu brațele deschise – a zis d. Istrati – capitalurile străine ce vin să se adauge micilor noastre economii și să primim cu simpatie, cum au făcut-o toate popoarele mari la început, pe toți specialiștii remarcabili care se vor înhăma, alături de inginerii și tehnicienii noștri distinși, la opera comună care va servi în prima linie, nu numai capitalului străin, ci mai ales țării care se va folosi de munca roditoare și de naționalizarea capitalurilor străine sau de oameni de valoare care vor rămâne la noi»¹.

„Cronica Israelită”, „Discursul d-lui Istrati”, București, VI, 28 oct. 1906, no. 40, p. 1.

¹ În 1909, la Congresul Societății pentru înaintarea științelor, care s-a desfășurat la Focșani, prof. C.I. Istrati a subliniat rolul evreilor în dezvoltarea societății românești. (vezi doc. 524)

București, 1906, iunie-noiembrie. Întreprinderi, instituții, personalități evreiești premiate la Expoziția Generală Română

Medalie de aur cu diplomă specială:

Expozanți: Fabrica de mobile „Fortuna”, Iași, mobile de lemn curbat; Fabrica de cherestea, Bicăz; Max I. Schapira, Ploiești, țesături; B. Cohn & S. Massler, București, fabrica de încălțăminte; Alcalay & Ergas, București, hăinărie; Filderman S., Bacău, pielărie; „Stella”, fabrică de săpunuri și parfumerie, București, săpunuri medicinale și articole de toaletă; Fabrica de chimie Mărășești, îngrășăminte chimice; Societatea de produse chimice Valea Călugărească, acid sulfuric, sulfat de fier, sulfat de cupru și miniu de fier; Rosazza, îngrășăminte din sânge, albumină, București, îngrășăminte; S.G. Bufty, București, fabrica de cravate militare; Gustav Eichler, fabrica de lemn de rezonanță; Fabrica de cherestea Bicăz; Weigand A., București, sobe de faianță; Branisky et Rosazza, Buzău, Simileasca, basalt, cărămizi, țigle; Phoenix, SAR pentru fabricarea uleiurilor vegetale, Ilfov, București, uleiuri vegetale; doctorii Parhon și Marbe, București, activitate științifică; Werner Ion, Iași, preparate farmaceutice, preparate cosmetice, ape de Slănic; Farmacia dr. Ludvig, Ploiești, preparate farmaceutice, preparate cosmetice, preparate microscopice, lucrări științifice; Gelbert Moritz, Iași, piei, talpă; Sapatino Th., București, pielărie; Stabilimentul Minerva, editură și librărie, București; Institutul grafic Ralian et I. Samitca, Craiova, tipografie, legătorie și litografie; Albert Peltz, fabrica de jucării, București; Iosef Theodor Kohlert, nasturi de sidef; Katherine Schrems & Comp., broderii; M.M. Iacobsohn & Comp., cravate; Kraus & Socaciu, lenjerie; H. Reich, București, blănării; C. Beer, București, coafor; Benjamin Klein, București, perii; Frații Tomașec, Huși, tricotaj; M. Rubens, Ilfov, București, pălării; Stephania Schisler, București, confecțiuni de corsete; M. Bertheil, București, lucrări de croitorie; Frantz Tzeller, București, rame aurite; Frantz I. Vițu, București, un pupitru de stejar, o casetă de nuc; Schmidt M., București, hamuri; Parfumeria „Chrysantheme”, proprietatea Frații Iancu, Ilfov, București, diferite extracte de esențe și parfumuri; I. Müller, trăsuri și căruțe; Școala israelită „Baroneasa Hirsch”, București; Școala israelită (Fraternitatea Zion), Ilfov, București, lucrări de mână, Beatrice Abramovici, București, profesoară; Rachela Loebel, Iași, profesoară; Wiessler Ida, București, Școala profesională nr. 1; Sura Herșcovici, București, costume vechi; Avramescu Vițu, R. Vâlcea, o fotă; Berenfeld, locot.-colonel, Costești; Casa J. Feder, București, ca reprezentant al fabricilor străine de pian și alte instrumente; Fabrica de instrumente de coarde Schefelberg Louis și Fiul; H. Herdlika, sculptor ornamental; Faust, sculptor ornamentist; D. Mütznier, pictură; Gropeanu N., pictură; Obedeianu Oscar, pictură, București; I. Paschil, Ilfov, București, Dirigintele corului societății Liedertafel, București; Iosef Brand, foto-zincograf de la firma Carol Göbl; D. Baraș, de la firma Samitca; George Steiner, Ploiești, de la firma Gheorghiu și Rădulescu; Iohan Kalkarst, Prahova, Ploiești, de la firma Gheorghiu și Rădulescu; M. Dattelbaum, București, Casa Socec et Comp.; A. Mendel, gravură aquaforte; Carniol Fiul, gravură în oțel; A.L. Rosenthal, picturi și gravuri pe sticlă; Haug, fierărie tehnică și de artă, lucrări în fier; Oscar Maller, instalator.

Expozanți și colaboratori: Fabrica Calman Fischer, Ibănești, spirt; Fabrica Froim Fischer, Svoriscea, spirt; Fabrica Frank, Dorohoi, spirt; Dr. Costiner, Ilfov, București, oțet; Sanitas, S.A., București, apă gazoasă și apă minerală artificială; Ancora, Galați; Oscar Deutsch, București; Școala Ciocanul, București; Franz Schmidt, București; Focșeneanu și Grumberg, Galați; Weizner Carol, București; Klein Carol et Comp., Ploiești; Inginer Oppenheim, casa Carellso; Ing. Maximilian Marcus, Ilfov, București, ing. Fabrica Cometa; H.V.I. Apoteker, București, dir. Societății anonime de transport; Leonida Piorkolsky, București, repr. Firmei Seidel et Nauman; casa de comision Hans Herzog et Comp., București; Osias Auschnitt, Galați; D. Maritzen, București; Iosif Abramovici, Botoșani; Nic. Feher et Comp., București; Iulius Saxon, București; Koffler, Ilfov, București, reprezentantul casei Prodrom Galați; Albert Baier, București, tipărire publicațiuni militare; Ghemiluth Chasadim, București, panoplie și darea de seamă;

Dare de seamă: Malbiș Neurim, București; Soc. de binefacere a doamnelor din Bârlad; Spitalul Caritatea Gălățeană, Galați; Soc. Gutenberg, București; Broehm, București, aparate chirurgicale; dr. J.W. Steiner, București, danturi din email, obturatoare etc.; dr. Henric Lempart, București, lucrări dentistice; dr. Eihenbaum, București, lucrări dentistice; dr. M. Anghelovici; dr. Victor Sperlich; I. Salter, București; S. Rosenthal, București; dr. L. Rappaport, Brăila; Laurent Roseanu, Ploiești; M. Donenfeld, București, șeful atelierului de croitorie „Bon-Goult”; Iosif Pfenings, București, Casa Iosef Resch, fiul; dr. Eduart Flack, Ilfov, București, colecțiuni de lepidoptere, coleoptere și neuroptere; Dora Schispel, de la comisariatul Expozițiunii Generale Române, dactilografă; Gabriel Dichter, de la comisariatul Expozițiunii Generale Române, șeful biroului presei; Iohan Zevald, arhitect întreprinderea Grand-Perlasca; Albert Peltz, fabrica de jucării; Frații Herz (Old England), lenjerie.

Colaboratori: Dr. Aisinman, soc. „Steaua Română”, București; Ralian Kirschen, soc. „Steaua Română”; Vincler Ludwigh, soc. „Steaua Română”; Paul Moller, ing., întreprinderile petroliere Disconto Bleichroder; Arnold Schantzer; Adolf Feslau, ing.; Filip Schloser, ing., Bogdan Lazarovici, ingineri la întreprinderile petroliere Disconto Bleichroder; ing. Zentler, soc. „Aurora”; Fleischman, soc. „Aurora”; dr. D. Goldstern, director și chimist, rafinăria „Astra” Ploiești; N. Flicher, ing., șeful schelei Buștenari; R. Sendier, director departamentul de export, Constanța; D. Raymond Haim, director, Fabrica Dorobanțul Ploiești; Teodor Schulze, șef de atelier; Moritz Smitzer, Soc. pentru furnituri militare și încălțăminte; Ioseph Frank, de la fabrica Stela; Moritz Smitzer, Soc. pentru furnituri militare și încălțăminte; Danhauer, București; Fain, București; Sigm. S. Prager, București; Heinrich Zweifel, București; Albert Steiner, București; Sigmund Birman, București, colaborator al firmei Ph. Birman & Fiii.

Medalie de argint cu diplomă specială:

Expozanți: Fabrica „Astra”, (Max Schapira), petrol și derivate; Frischhoff Moses, petrol și derivate; A. Lowenbach, brichete, prod. petroliere; Friederich Maier, Craiova, frângerie; Scharllote Weber, Câmpulung, țesături și confecții; M. Gros, Bacău, pături și abale; Iosef Strohr, București, sculpturi în lemn; M.F. Lazăr, mobile; A. Blau et Comp., mobile; Eisenstein Frații, Brăila, articole de piele; Molnar Carol, București; Școala „Filip și Rachel Focșăneanu”, București, lucrări de mână; Școala primară israelită Focșani, lucru de mână; dna Blumenfeld, București, profesoară; Bianca Ochs, Brăila; Aristide Leiba, Ialomița; Casa Mischonznicky, București, fabricant de instrumente muzicale; Emil Demange, Craiova, de la firma Samitca; Iohan Sandler, Craiova; O. Riesenfeld, București, de la Casa Socec et Comp.; Bernard Berman, maistru legător; Victor Wurm, pictor de

firmă; Marcu Segal, scriere în miniatură; arh. Daniel Renard; Berthet, pictor decorator; Auerbach, sculptor ornamentist; Leon Zwecker, București, haine; Vasile Aronovici, Roman, vinuri; M. Stein, T. Neamț, vinuri; Conrad Ünterschutz, Cogealac, vinuri; Albrecht Gottlieb, Cogealac, vinuri; Friedrich Ritter, Cogealac, vinuri; Ilie Zimble, Tulcea, vinuri; Beri Finkelstein, Iași, vinuri; Frații Iacobovici, Iași, vinuri; Iosef Klarmann, Răducăneni, vinuri; Haim Halpern, Răducăneni, vinuri; Müller et Co. Succesori V. Reis, Brăila, champagne; N.M. Verner, Mihăileni, vinuri; Ioho & Co., București, extracte de fructe; S.A. Blank, București; Gh. Zager, P. Neamț, uleiuri; Leon Lilienfeld, Galați, băuturi alcoolice; Salomon Bercovici, Pitești; Moise Iustăr, Neamț, P. Neamț, spirt; M. Iustăr și Ionescu, Odobești, tescovină; Iohan G. Schuster, Pârâu, țuică; Iulius Iulich, Lipovațu, diferite băuturi spirtoase; Fabrica de bere Ellenbogen, Suceava, bere; J. și A.D. Bacher, Ploiești și Brăila, apă gazoasă și limonadă.

Expozanți și colaboratori: Al. Prager, București, mașini de curățit; ing. G. Oliver, București, ejectoare cu dublă circulațiune de alimentare pentru țigări și reziduuri de petrol; Heinrich Peikert, București, electroplastie; Manea Cohn, Brăila, măsuri metrice de alamă; Ortoni-Wachtel, Iași, textile; Felix Saroș, București, obiecte de fier; A. Blau et Comp., București; H. Avram, București, Fabrica „Cometa”; Katzcovitchy, un grătar de fier; Jaques N. Iancovitz, Societatea pentru fabricarea de lămpi române, București; M. Glukman et I. Iacobson, lenjerie; S.B. Hendler, București, lenjerie; Sigm. Rappaport, București, șepci; Heinr. Gross, București, pălării; Bernhard Ioseph, haine; M. Goldstein, Buzău, perii; I.M. Wolloner, București, mănuși; Leon Zwecker, haine; d-na Berthe Borrel, București; S. Weissenberg, Galați, nasturi; Gutheim Goldmann & Comp., panglici; d-ra Ludmilla Schrems, București; Iosef Strausser, București, flori artificiale; Frații Hirschfeld, Brăila, pălării; Otilia Popper, broderie; Burch Elie, Galați; Calman Glanzstein, Iași; I. Smilovici, Covurlui, Galați; Moritz Schuller, București; Simion Blatt, București; Ernest Heisler, București;

Dare de seamă: Ajutorul sârmanilor, Botoșani; Cantinele școlare, București; Spitalul comunității israelite, Galați; Societatea „Cultura”, București; Soc. Fraterna Croitorilor, Galați; Corporația tipografilor, Dolj, Craiova; Soc. „Umanitatea” a coaforilor, București; Marcu Segal, o perină de pacientă; dr. Zissu, Târgoviște; dr. D. Aronovici, Dorohoi; dr. C. Vitner, Sulina, pentru etiologia și profilaxia cărbunelui, acte medico-legale; N. Kraft; S. Fucs, fotograf, Pitești; de la comisariatul Expoziției Generale Române – arh. R. Kraft; arh. M. Goldman; ing. H. Steinberg; ing. M. Sarovici; Maininger, arhitect-conducător, întreprinderea Schindl-Petculescu; K. Weiner, conducător de lucrări, întrepr. Schindl-Petculescu; W. Parvitz și Th. Bacherer, ingineri pentru lucrările de sondaj la Expoziție.

Colaboratori: Uschersohn, soc. Aurora; Albert Peltz, directorul fabricii de jucării, Găinești; Gustav Sichler și Herman Sichler, fabricanți de cherestea și lemn de rezonanță, Suceava, Găinești; Langeveld B., București, cărămizi, tuburi de ciment; Rosazza M., Sinaia, var alb gras; Miller Jean, Câmpulung, olărie; Berlant L., București, diferite specialități medicinale; Fabrica Mercur Alpera, papetărie; Samitca Em., inginer; dr. G. Poltzer, chimist, București; T. Saidel, chimist București.

Medalie de bronz cu diplomă specială:

Expozanți: Avram Iancu & Goldemberg, petrol, asfalt, Ploiești; Paul Wilmoș, cărbuni de Zănoaga; Schiner Henric, Buzău, frângerie; Berta & Rubina Panijel, Craiova, broderii; Nathan Geller, Iași, țesătorii; N. A. Radovici, Iași; d-rele Sabetay, Brăila, broderii; David Bergher, sculptură în lemn; Breitenfeld A., Botoșani, olărie; Drimer Alfons,

farmacist, fotografii; Abramovici H., Bacău, pielărie; Abramovici L.I. & Fischer, Piatra N., piei; Coder A., Pitești, piei tăbăcite; Frații Hanciu & Schlandt, R. Vâlcea, pielărie; Fischer Aron & Iosef L. Abramovici, T. Neamț; Kleinrath Fr., R. Vâlcea, piei; Laskai Carol, București, pantalon de piele; Mairovitz M. Saia, Huși, pielărie, opinci; Curelar Leibel, Huși, un hămuț; frații Achill L., opinci; Herșcu Argintaru, Botoșani; M. Goldștein, Botoșani; Moritz Blatt, Covurlui, Galați; Aron Vaserman, București, lucrări de tinichigerie; Școala israelită „Cultura”, Iași, pentru lucrări scrise; Școala de fete israelito-română, Galați, pentru lucrări scrise; Școala de fete a comunității israelite, Focșani, idem; Fuchs Ghizela, lucru de mână; d-na Emil Peretz, lucru de mână; Șapira Lucia, Școala israelită, Suceava; Iacob Segal, Botoșani; Roza Brahman, Iași; Iancu Brahman, Iași; Focșăneanu Ana, Ploiești; Herman Bercu, Plopana, Tutova; Haraia Eduard, Buhăiești-Vaslui; M.I. Bernstein, scrieri muzicale; A. Michelsohn-Sonnelli, scrieri muzicale; Casa J. Feder, București, fabricant de instrumente muzicale; Casa Mischonznicky, București, editor; Lambert Mihail, cărți poștale; S. Brand, vinuri; Iancu Giltz, Nicorești, vinuri; Iacob Cherner, Cogealac, vinuri; Ludvig Burmeister, Cogealac, vinuri; Elisa Calalb, Priponești de Sus, vinuri; Aisig Guttman, Brăila, vinuri; Ilie Lupu Elison, Brăila, vinuri; Aisig Guttmann, Brăila, băuturi alcoolice; Braun, Fălțiceni, rachiu de prune; A. Sabetai, Distileria Higel; A. Schor și N. Sanilovici, Roman.

Expozanți și colaboratori: F.A. Gosler, soclu și cruce de marmură.

Dare de seamă: Primul Ambulator, Brăila (și panoplie); Soc. Dr. Iuliu Barasch, București (și panoplie); Școala primară de fete „Instrucțiunea”, București; Soc. Reschit Daath, București; Soc. Sam. Pineles, Covurlui, Galați; Soc. Emma Godtheil, Roman; Soc. de binefacere „Ajutorul”, Tecuci; Școala Israelito-Română, Buzău; „Fraterna Israelită”, Iași (și panoplie); Soc. de binefacere a meseriașilor israeliți, Galați; Soc. „Egalitatea”, București (și panoplie); Soc. „Concordia și Caritatea”, Botoșani; Soc. „Înfrățirea”, Craiova; Soc. Aurora de gimnastică și scrimă, București, panoplie etc.; dr. Frodl Ludwig, pentru o panoplie încadrată cu amintiri din războiul 1878; M. Gross, Roman, lucrări dentistice; dr. Rosin, Focșani, pentru lucrarea: Apele minerale de la Vizantea; dr. S. Sufrin, pentru 5 broșuri; dr. I. Axler, pentru studiul gravidității și malformațiunilor interne; dr. Grünfeld, pentru 5 broșuri; I.I. Zilberstein, Iași; Pincu H. Lewenter, Moinești, parfumerii.

Colaboratori: König, întreprinderile petroliere Disconto-Bleichroder, Iosef Weinkopf, întreprinderile petroliere Disconto-Bleichroder; Schneider I., serv. atelier C.F.R.; Denhof A., serv. atelier C.F.R.; Koscha Tobias, serv. atelier C.F.R..

Diplomă de onoare cu medalie de aur:

Expozanți: Societatea „Aurora”, S.A. București, petrol, derivate; Societatea „Câmpina-Moreni”, reliefuri, prod. petroliere; Societatea „Aquila” Franco-Română, Constanța, petrol, derivate, rezervor model; Fischer Abramovici & Freifeld, Botoșani, produse făinoase; Frații Kleper, Iași; H.F. Kirsch, fabrică de biscuiți, București, produse făinoase; Filip Birman & Fiii, București, frânghierie etc.; Fabrica de industrie textilă, Buhuși; Philip Haas & Fiii, furnizorii Curței regale, București, stofe de mobile și covoare; Henrich Prager, București, blănuri și pălării; Frații Hasan, confecțiuni; Leo Geller & Co., Iași, țesătorii; S. Sternberg, mobile, Galați; Weidemann Ulrich, cărămizi Comarnic; Fabrica de oglinzi și vitrouri A. Zwölfer, București.

Expozanți și colaboratori: Moesner L., fabrică de săpun și lumânări, Galați; I.L. Braunstein, fabrică de săpun și lumânări, Galați; Konzelmann C. S-sor Bientzle & Co., fabrică de săpun și lumânări, Galați; Moritz Strich, P. Neamț, lumânări de stearină, de

ceară, săpun ordinar, săpun de lux și parfumerie; Weithase B & Co., București, pielărie; Iohan Frantz, București, produse metalice; Lazăr Weber, Ploiești; Ludovic Daniel, Pitești, alambic; F. Weigel, București; I. Haug, București; B. Gaiser, București; inginer Amen, șeful uzinei electrice, București; Karol Klein, Ploiești, reprezentant industrial.

Colaboratori: H. Rieber, trăsuri și căruțarie [caroserie] de automobile; dr. A. Bernath Lendway; Casa Mischoznicky, București, instrumente muzicale; Societatea muzicală „Liedertafel”, București; Arthur Gr. Verona, pictură; Vermont N., pictură; Frantz Mandy, gravură; arhitect S. Petculescu & Schindel.

Diplomă cu mențiune onorabilă:

Expozanți: Alpern & O. D. „Stabilimentul Mercur”, registre legate; Leon Friedman, Roman, o carte legată și una broșată; Goldner H., Iași, tipograf, librărie; Paul Voigt, Ploiești, de la firma Gheorghiu și Rădulescu; Sprinta Rainștain, Bogdănești, frângherie; I. Sohauer, Râmnicu Sărat, frângherie; Raiss, Roman, croitor; Scriere în miniatură: Iosif Weesler, București; R.C. Weinberg, Focșani; Lebl Pocle, Râmnicu-Vâlcea; Leon H. Golsman, București.

Expozanți și colaboratori: *Dare de seamă:* Eforia Spitalului Israelit, Botoșani; Societatea Marpe Lenefes, Brăila; Loja B.B. Peixotto, Brăila; Societatea meseriașilor israeliți, Galați; Ospătăria populară, București; Cantina școlară gratuită, București; Azilul pentru bătrâni, București; Comunitatea israelită, Focșani; Comunitatea israelită, Roman; Comunitatea cultului israelit, Ploiești; Templul israelit coral, Galați; Cercul cultural Francisc Montefiore, Galați; Școala israelită-română de fete, Galați; Soc. Cultura, Galați; Soc. Mismor (israelită), Craiova; Soc. Comunitatea israelită, Dorohoi; Soc. Reuniunea israelită culturală, Ilfov, București; Clubul israelit de lectură „Lumina”, Roman; Soc. Ahabas Achim, Roman; Soc. Kness Israel, Roman; Soc. Fraterna israelită, Roman; Soc. Cantina școlară israelită, Roman; Soc. filantropică Montefiore, Bârlad; Soc. Fraterna israelită, Iași; Soc. coop. Internaționala, Brăila; Soc. Israelită de gimnastică, Brăila; B. Maron, Ploiești, lucrări dentistice; Casa Bekman, București, potcoave de cauciuc și diverse articole protectoare pentru cai.

Medalie de aur:

Expozanți: Mari industriași: Max I. Schapira; A. D. Rosen; Ilie Zachary; dr. I. Margulius; dr. I. Segal; Israel Elias; Ad. Rosenblüth; H. Rottenberg; Elias A. Cohen; Comunitatea Cultului Israelit, pentru istoricul ei, expus la Expoziția Jubiliară; Parfumeria „Chrysantheme”, propriet. Frații Iancu, București, diferite extracte și esențe de parfumuri; „Stela”, fabrica de săpunuri și parfumerii, București, 1. Săpunuri medicinale și 2. Diverse, 3. Articole de toaletă.

Colaboratori: Profesor dr. Ludvig E., Ploiești, colaborator al farmaciei Dr. Ludvig – Ploiești¹.

Au fost alte mii de participanți de diferite naționalități și etnii, români de peste hotare, maghiari, germani, austriei și a. care au primit medalii și diplome de onoare, iar toți participanții – o plachetă de recunoaștere a contribuției lor, printre care erau și foarte mulți evrei.

¹ Tabelul a fost realizat după „Expozițiunea Generală Română din 1906, Serbarea distribuirii premiilor acordate juriului, expozanților și colaboratorilor”, București, Imprimeria Statului, 1907, p. 1-706 (extrase).

București, 1906, noiembrie 5. Lista medaliaților din cadrul secțiunii „Cultul mozaic”

Hors-Concours

Exposanți

1. Prim Rabin Haim S. Schor.

Medalie de aur cu diplomă specială

Exposanți

1. Marea Sinagogă din București, obiecte bisericești.
2. Haim Thierer, lucrări bisericești.
3. Baly Isac, cărți bisericești.
4. C. Rusescu, București, scrieri literare.

Medalie de argint cu diplomă specială

Exposanți

1. Comunitatea israelită, Galați, album cu fotografii și monografii.
2. Templul Podu Mogoșoaia, memorii și vederi fotografice.

Medalie de bronz cu diplomă specială

Exposanți

1. Templul din Argeș, Pitești, vederi fotografice.
2. Templul soc. Fraterna, album cu vederi fotografice.
3. Templul din Orchundesch, fostă sinagogă zisă rusă, veche de 150 ani, idem.

Diplomă cu mențiune onorabilă

Exposanți

1. Rabin Schönfeld, o carte veche ebraică.
2. Charlota Seianu, o medalie ebraică veche.
3. E. Hecht, o medalie imitație¹.

EGR din 1906, Serbarea Distribuiri Premiiilor..., Buc., Imprimeria Statului, 1907, p. 339.

¹ Premianții erau clasificați în trei categorii: a) expozanți; b) expozanți și colaboratori; c) colaboratori.

București, 1906, noiembrie. Tabel sintetizator al recompenselor acordate expozanților și colaboratorilor

Esposanți și colaboratori	Hors-Concours	Diplomă de onoare cu medalie de aur	Medalie de aur cu diplomă specială	Medalie de argint cu diplomă specială	Medalie de bronz cu diplomă specială	Mențiune onorabilă	Plachetă de colaborator	Totalul recompenselor acordate
B. Esposanți și colaboratori din țară	342	425	1470	2410	3633	2859	13346	24485
Secțiunea I	23	23	171	394	451	1630	4202	6894
Secțiunea II	12	13	16	16	25	32	130	244
Secțiunea III	19	2	21	16	18	22	351	449
Secțiunea IV	39	21	80	63	40	79	121	443
Secțiunea V	15	13	46	39	25	32	49	219
Secțiunea VI	85	98	351	488	850	413	1043	3328
Secțiunea VII	6	47	38	51	63	-	47	252
Secțiunea VII a	8	30	93	73	52	79	6	341
Secțiunea VIII	62	51	321	813	1700	320	4837	8104
Secțiunea IX	16*	38	69	70	51	62	204	510
Secțiunea X	24	45**	94	131	139	89	340	862
Secțiunea XI	24	22	45	89	69	47	172	468
Secțiunea XII	9	2	13	12	3	4	1799	1842
Colaboratori diverși	-	20	112	155	147	50	45	529
TOTAL	390	833	2055	2964	4004	2881	13637	26754

* Un membru al juriului cu distincțiune deosebită.

** Dintre care două diplome de onoare cu adresă specială.

Ibidem, p. 707.

¹ Ținem să precizăm că reproducerea uneori deficitară a numelor, a contribuției pentru care s-au primit recompense nu se datorează colectivului care a elaborat aceste volume documentare. Înțelegem marile dificultăți pe care le-a generat munca de editor a volumului omagial și mai ales gestul nobil de a recunoaște contribuția participanților a un eveniment cu răsunet național și internațional, consemnând progresele poporului român la începutul secolului al XX-lea.

Capitolul XI

ȘTIINȚA, LITERATURA, ARTA – TĂRÂMURI ALE CREAȚIEI ȘI INTERFERENȚEI SPIRITUALE

485

*București, 1900, martie 21. Scrisoarea lui M. Schwarzfeld către
M. Gaster*

București, 8/21.III.1900

Iubite Doctore,

Am primit scrisoarea D-tale și mă grăbesc a-ți răspunde că Wassermann este în adevăr arestat pentru că a dat cu toporul în un bătaș din cei de la 16 mai 1899 în Iași. El era în fruntea unei cete evreiești ce aștepta bătașii spre a-i opri de la devastări și a strigat că cine se va apropia de el îl doboară cu o lovitură, ceea ce s-a și întâmplat. Merită, negreșit, tot sprijinul¹.

Că ai fost ales² și te-ai dus la Berlin, îmi pare foarte bine; dar am aflat cu mâhnire că ai fost bolnav – o răceală? Sau veșnicele supărări?

Îți spun drept, iubite amice, că unora li-e soarta foarte grea, și din cei mai greu loviți în lupta cu mediul, cu soarta, pare că suntem noi. D-ta expus la veșnice zdruncinări în comunitate de ție lehamite de toate, eu aici lovit și calomniat între ai noștri de toți neamenii (proști dar mulți sau puțini dar răi) și expus zi cu zi în situația mea, din voința celor puternici. Mai deunăzi fui din nou amenințat de prefectul de poliție tam nesam; mi-a poruncit să nu mai polemizez cu antisemiții, fiindcă ei sunt scandalagii și el ține să aibă ordine; că la orice întâmplare voi fi eu responsabil [...]

I-am spus că, cu toată prudența, în așa caz, nu mai știu cum să mă orientez; ce pot eu ști ce ar aduce scandal? Sau ce ar putea provoca nemulțumiri.

- Hei, îmi răspunse el, d-ta știi să scrii și ești destul de inteligent spre a pricepe. Mi-a mai spus că în chestie de sionism și emigrare putem scrie ce ne place și cât ne place și a ne întruni în voce.

Ce-ți mai rămâne, în așa împrejurări, din liniștea sufletească? Căci de mulțumire sufletească nu poate fi vorba.

Și parcă e un făcut, când ai d-ta borboațele d-tale acolo, am eu regulat, aici, ale mele.

Dar ce vor cu d-ta canibalii noștri? Ce chestii noi îi frământă?

[...] Botezul lui Șăineanu³, cum ți-am scris, m-a zguduit și nici azi nu m-am dezmeticit și dumerit. Se poate? Se poate?... mă tot întreb. În Basel era să te întreb de el, căci fusese în Londra cam pe atunci și nu știu cum de nu ne-am amintit de el, deloc. Fost-a? Văzutu-l-ai acolo? Sau i-a fost rușine să te viziteze? Mai are el rușine?

El, cum aflu, deja în Paris și-a început învățăturile creștinești, la capela de acolo. Preotul capelei fiind în București a spus unui tânăr ce nu-l știa că-i evreu cât de convins creștin e Lazăr... și că l-a simțit la discuții despre Talmud și evrei... Vom avea oare în el un *mesumed*⁴ și antisemit?

Acum veni botezul lui Tiktin, care, îți spun drept, mi-a inspirat groază și dezgust. Dacă și aste două cazuri fură posibile!

De ce oare Max⁵ al d-tale n-a știut să profite de rolul său pe lângă Dissescu⁶ spre a-l face să suprimă jurământul More Iudaico?⁷ Eu îl văz foarte rar pe Max...

* Cu multă cordialitate al d-tale devotat, Moses

UCLL, Gaster Papers 60/131 (Dosar M. Schwarzfeld) Apud Moses Gaster, Memorii, Fragmente, Corespondență, Ediție îngrijită și adnotată de Victor Eskenazy, Buc. Ed. Hasefer, 1998, p. 355-356.

¹ La acea dată a avut loc o înfruntare între un grup de antisemiți și locuitori evrei ce se apărau împotriva agresorilor. Unul dintre aceștia a fost rănit de către un evreu care a fost dat în judecată. Procesul a avut ecou în opinia publică, în mod deosebit în presă.

² În 1899, la cel de-al treilea Congres mondial sionist, M. Gaster, dr. I. Niemirower, M. Ebner, dr. Lippe, L. Taubes aveau să fie aleși în comisia de organizare și în cea culturală. M. Schwarzfeld, inițiatorul în 1897 al celei mai active societăți evreiești din România, „Chowewe Zion David”, se afla pentru a doua oară la Basel. la Congresul anterior, din 1898, fiind ales în Biroul Congresului și în comisiile permanente și financiare.

³ Gestul filologului a fost o reacție la faptul că a fost respinsă, după o târâgănare de mai mult de un deceniu, solicitarea de a dobândi împământinirea; tot din această cauză a părăsit țara emigrând în Franța. El a continuat însă să păstreze legătura cu cultura română publicând o serie de notabile lucrări de specialitate, inclusiv în colaborare cu B.P. Hasdeu.

⁴ În ebraică „meșumad”, evreu botezat, renegat, devenit persecutor al evreilor.

⁵ Max Gaster, cunoscut avocat din Baroul București, fratele lui Moses.

⁶ Const.-Gh. Dissescu (1854-1932), profesor universitar, ministru de Justiție în guvernul George Gr. Cantacuzino (aprilie 1899-iulie 1900).

⁷ Vezi doc. 161, 163.

486

Iași, 1900, octombrie 20. Situația pe naționalități și sexe a studenților de la Facultatea de Medicină în anii universitari 1899-1900 și 1900-1902

România, Universitatea din Iași
Facultatea de Medicină

Iași, 20 oct. 1900
Nr. 623

D-le Rector,

În urma convorbirii avută cu dv. am onoare a vă înainta următoarele tablouri:

1. Tabloul nominal al studenților înscriși în facultate în cursul anului școlar 1899-1900, din care se vede că în acest an s-au înscris în facultate 42 studenți, din care 30 creștini și 12 israeliți (mozaici); iar după sex: 36 studenți și 6 studente.

2. Tabloul nominal al studenților înscriși în facultate în cursul anului școlar 1900-1901, din care se vede că în acest an au fost înscriși 57 studenți, din care 40 creștini și 17 israeliți (mozaici), iar după sex: 52 studenți și 5 studente.

3. Tabloul nominal al tuturor doctorilor ieșiți din facultate până în prezent, al căror număr atinge cifra de 131, din care 76 români și 55 israeliți; iar după sex: 125 studenți și 6 studente.

Este de observat că nr. studenților ce se înscriu la această facultate sporește în mod progresiv pe fiecare an și ce e mai mult, nr. studenților români înscriși covârșește, din an în an, pe acel al studenților evrei.

Ca exemplu voi da următoarele date: în anul școlar 1998-99 s-au înscris 37 (20 români + 17 evrei); în anul școlar 1899-1900 s-au înscris 42 (30 români + 12 evrei); în anul școlar 1900-1901 s-au înscris 57 (40 români + 17 evrei).

Aducându-vă aceste date la cunoștința dv., vă rog să binevoiți a înainta în original acest raport împreună cu anexatele trei tablouri onor. MCIP.

Primiți, vă rog, d-le rector toată considerațiunea etc.

Decan, (ss.) D. Russ

Secretar, (ss.) D. Gavrilencu

AIN, Direcția județeană Iași. Ibidem, vol. I, f. 54 f/v

487

București, 1900, noiembrie 7. Scutirea de taxe pentru unii studenți „străini” (evrei) de la Universitatea din Iași

M.C.I.P.

Direcțiunea Învățământului secundar și superior.

Seria B, nr. 11955

D-le rector,

În vederea cererilor înregistrate la nr. 67060, 67065 și 67399, am onoarea a vă face cunoscut că Ministerul a dispensat de plata taxei pentru străini pe anul acesta curent pe studenții Iosefsohn Moritz (Drept), Iosefsohn Bernhard (Litere și Drept) și Freida Goldstein (Litere)¹.

Primiți, vă rog, d-le rector, asigurarea considerației noastre.

Director (ss.) Indescifrabil

Șeful biroului, I. Bibiri

Domnului rector al Universității din Iași

Ibidem, Fond Univ. Al. I. Cuza, Rectorat, ds. 656/1900-1901, vol. I, f. 89.

¹ La 18 decembrie 1900, MCIP lua aceeași măsură și pentru alți patru studenți evrei. (*Ibidem*, f. 178.) Conform Legii învățământului din 1893 și a altor dispoziții legislative, studenții străini (indeosebi evrei) erau obligați să plătească taxe pentru frecventarea diferitelor instituții ale învățământului de stat. (Vezi doc. 1)

1900. Istoricul Joseph Kaufmann despre evreii participanți la Revoluția de la 1848 (fragmente)

Evreii luptători în Revoluția Românilor din anul 1848

Este un axiom și un fapt incontestabil că evreii în România, fiind stabiliți din timpuri îndepărtate, au contribuit la toate faptele mărețe pentru progresul și fericirea acestei țări.

Evreii au contribuit și la revoluția românilor, în anul 1848, printr-un înflăcărat patriotism al bărbaților: Daniel Rosenthal, Sanders, Lăzărică Zaraful, Davicion Bali [corect Baly], Iehuda Barbu Iscovescu și alții, care și-au sacrificat viața pentru sfânta cauză a poporului român.

Voi extrage și scrie părțile esențiale ale acestei revoluții relativ la evrei și istoricul lor din acest memorabil și glorios eveniment. Revoluția românilor ca și a francezilor a fost pentru fraternitate, egalitate și libertate a tuturor locuitorilor din ambele Principate. În timpul acesta, românii în entuziasmul lor doreau împlinirea celor arătate pentru toți, fără distincție de confesie și religie. Era o frățietate, o adevărată dragoste între români și evrei în acel timp. Un mare diplomat și bărbat de stat al României¹, din mijlocul mulțimii strigă: „Fraților israeliți”, îmbrățișând pe Daniel Rosenthal, intimul său prieten cu care în sărutări traversă cu el la braț, prin toate străzile Bucureștiului.

În acest an, atât în Moldova cât și în Valahia s-au proclamat și înscris în ambele programe emanciparea israeliților. În Valahia, programul proclamației guvernului revoluționar, în cap cu erudiții și marii bărbați ca Ion Heliade Rădulescu, C.A. Rosetti, Frații Brătianu, Frații Golescu, Chr. Tell, frații Ghica etc., prevede la art. 21 emanciparea evreilor și drepturi politice pentru orice compatrioți de altă credință, iar în Moldova în programul partidului național, în frunte cu savanți și capacitați ca Mihail Kogălniceanu, C. G. Cantacuzino, Iorgu Sturza, Vas.[ile] Alecsandri, Lascăr Rosetti, M. Epureanu etc., prevede aceleași drepturi la art. 27 din program [...] .

Joseph Kaufmann, Evrei luptători în Revoluțiunea Românilor din anul 1848 sau O pagină din Istoria Evreilor Români. Schițe istorico-biografice de Ioseph Kaufmann, Piatra Neamț, Tip. „Progresul” L. Șerfer, 1900 (fragmente)

¹ Referire la C.A. Rosetti; Apud Lya Benjamin, *Joseph Kaufmann și Joseph Berkovitz – Evreii în Revoluția română din 1848*, CSIER, colecția „Caiete”, București, f.a., p. 30².

² O ediție recentă a acestei lucrări, apărută sub îngrijirea dnei Lya Benjamin, sub titlul *Evreii în Revoluția română din 1848*, în colecția Caiete a Centrului pentru Studiarea Istoriei Evreilor din România, f.a., f.e., cuprinde și articolul lui Joseph Berkovitz „Revoluția din 1848 și evreii”, după lucrarea *La question des Israélites en Roumanie*, extras dintr-un Compendiu alcătuit de Gabriel Schäfler, *Istoria problemei evreiești din România*, București, Cultura Românească. [Prezentarea noii ediții face unele precizări în legătură cu afirmații din versiunea originală a lui Kaufmann.]

București, 1902, iulie 13. Invitarea lui Moses Gaster la castelul Peleş

Telegramă nr. 179/11

D.M. Gaster

Fundătura Sticlarilor 8 Buc.

13 iulie 1902

Prezentată la C. Peleş nr. 11 S 33 data 13/7 ora 9,30 d.

Din înalt ordin sunteți invitat la dejun la Castelul Peleş duminică 3 curent la ora unu p.m. Ținuta redingotă neagră.¹

Adjutant de serviciu, Lt. Colonel Priboianu

UCLL, Gaster Papers, op. cit., doc. 77, p. 365.

¹ În această perioadă, când problema evreilor români preocupa cancelariile europene și Departamentul de Stat (vezi nota Hay, publicată la 12 septembrie 1902), Curtea Regală primea în audiență atât pe Moses Gaster cât și pe industriașul Marcu Mendel. Redăm în continuare un articol apărut în ziarul „Adevărul”:

Regele Carol și chestiunea evreiască

„Berliner Tagesblatt” publică următoarele relativ la atitudinea regelui Carol față de chestia evreiască: „Regele Carol a primit în vremea din urmă în audiență două marcante personalități evreiești. În amândouă cazurile subiectul în discuție a fost situația evreilor din regatul său”.

Audiența d-lui Marcu Mendel

„Marcu Mendel, un însemnat exportator din Galați, a expus regelui situația tristă din acel oraș și în același timp a accentuat asupra inconvenientelor pe care le-ar putea avea comuna Iași în urma frecventelor emigrări.

Regele aprobă această interpretare a faptelor și invită pe comerciant să facă tot posibilul pentru a stăvilii emigrarea din ce în ce mai crescândă a evreilor din România”.

Audiența d-lui dr. Gaster

De mai multă importanță a fost audiența d-rului Gaster, rabinul șef din Londra. Acest învățat distins, deși e născut în România, a fost expulzat din țară acum vreo cincisprezece ani pentru că a luat cu prea multă căldură partea coreligionarilor săi.

Acest român a făcut regelui o expunere asupra situației desperate a evreilor români cărora nu le-a rămas altă scăpare decât emigrarea.

Regele i-a răspuns că emigrarea e doar nefavorabilă ambelor părți, atât pentru evrei cât și pentru români. La această obiecție d-rul Gaster a răspuns că pentru a împiedica emigrarea nu e alt mijloc decât de a îndulci legile împotriva evreilor.

Mai cu seamă trebuie abolită legea expulzării și comunitățile trebuie să capete învoirea de a se organiza.

Regele recunoscu ca drepte ambele cerințe și adăugă textual:

„Sper că dacă vă veți întoarce în această țară peste doi sau trei ani, veți găsi aici o nouă situație”.

(„Adevărul”, An XV, nr. 4680, 10 august 1902, p. 3.)

Paris, 1902, iulie 23. Dr. W. Filderman se adresează „Asociației generale a studenților români”

Către studenții români

Camarazi,

Nu vă veți mira, sper, că reprezentantul oficial al tinerimii române de origine iudaică ia cuvântul în polemica, – înverșunată din partea dv., – ce s-a angajat între dv. și studenții evreo-români.

Bănuiesc că v-ați retras din Federația internațională a studenților, căci din împrejurări, pe care nu le pot discuta, vă este imposibil să «vă angajați pe onoare de a încuraja toate manifestațiile utile pentru a distruge prejudecățile, urile și dușmăniile între popoare», datorie care cere a fi păzită cu sfințenie de toți acei care revendică onoarea d-a face parte din scumpa noastră Federație.

Aceasta e regretabil, fiindcă de ați mai face parte din acea Federație, v-aș fi amintit nobila noastră deviză «Corda Fratres»¹ și v-aș fi rugat să intonați cu toți ceilalți studenți din lumea civilizată – prin urmare și cu studenții evrei – imnul nostru pacific, ca răspuns splendid întrebării dv., în ceea ce privește sentimentele ce profesăm față de națiunea română.

Dacă studențimea română nu împărtășește încă sentimentele tinerimii universitare din restul lumii civilizate, cel puțin le cunoaște și știe că pentru un om cult, rasele degenerare sau inferioare nu sunt disprețuite, nici pedepsite de celelalte rase, ci din contra, acestea își arată superioritatea prin faptul că recunosc ca o datorie sfântă obligațiunea de a inculca sentimente mai nobile popoarelor înapoiate.

Iată ce ar face studenții români, dacă, după ce au constatat degenerarea rasei evreiești, s-ar mai lăsa a fi inspirați de sentimentele frățești, care animă tinerimea studioasă internațională.

Mai mult decât atâta; rasa evree ar scuti pe tinerii universitari și de acea osteneală. O rasă care a produs pe Moise, pe Solomon, pe Profeți, pe Isus Christos, pe Maimonide, Spinoza, Marx etc. nu și-a dat încă ultimul cuvânt și nu are nevoie de sprijinul junimii române pentru a-și menține rangul printre națiunile de progres. Inspiratorul junimii universitare germane contemporane, filozoful german Nietzsche, recunoaște cu necaz – căci e antisemit – că două popoare sunt victorioase azi în Europa: rușii pe terenul militar, evreii pe terenul moral.

În momentul când, sub impulsivitatea unei rase, o idee măreață naște și se împrășteie prin toată lumea, ca altădată creștinismul, ieșit tot din sânul ei, în acest moment, tinerimea științifică română, care cunoaște istoria și evoluția ideii de justiție, proclamă acea rasă ca o rasă degenerată și trage de aici concluzia că trebuie exterminată.

Nu voi face aluzie la lealitatea procedurii care consistă în a lega bine pe un om, a-i astupa gura și a-i porunci să strige că iubește pe schingiuitorii lui.

În momentul când toate națiunile latine, în frunte cu Franța și Italia, când chiar bătrâna Spanie se scutură de lepra clerico-antisemită, în momentul când pe toată suprafața

planetei, când în palatele imperiale și în căminurile țărănești înfloresc cele mai frumoase sentimente de frăție omenească, tinerețea universitară română perzista-va ea în calea pe care a apucat-o și care tinde să reînvieze barbaria medievală?

Ultima venită printre fiicele Romei, așa-și înțelege misiunea-i civilizatoare?²

Paris, 23 iulie 1902

Vicepreședinte, dr. Filderman
2 rue Rosa Bonheur

„Egalitatea”, nr. 28, 19 iulie 1902, p. 219.

¹ „Corda Fratres” era o asociație studențească internațională, cu secțiuni în diferite țări din Europa. Reprezentanții acestei uniuni urmau să viziteze România, dar aveau rezerve față de această vizită, dată fiind atitudinea guvernului român privitoare la situația juridică a evreilor din România. Secretarul Comitetului acestei organizații i-a declarat lui Adolphe Stern că în „Corda Fratres” camarazii români nu vor avea loc câtă vreme nu se vor da drepturi evreilor. Iar președintele secției italiene declara:

„Camarazi români. Uniți-vă în jurul acestor *Corda Fratres* și veți avea aprobarea tineretului lumii întregi; atunci veți putea înțelege toată măreția ideii care însușește Federația noastră. Altă dată, sper că voi putea veni în România; atunci vor fi mai numeroși italienii care vor veni să vă salute, să vă îmbrățișeze, să vă aplaude”. (Dr. Adolphe Stern, *Din viața unui evreu român*, vol. 2, Buc., Editura Hasefer, 2001, p. 152.)

² Dr. W. Filderman, care-și terminase studiile juridice la Paris, a adresat rândurile de mai sus ca vicepreședinte al secției speciale a asociației „Corda Fratres”³.

³ O neconcordanță între data scrisorii și data apariției ziarului.

491

Bacău, 1902, decembrie 8. Decanatul corpului de avocați adoptă măsuri restrictive împotriva evreilor ce ar dori să ocupe funcții auxiliare în activitatea avocațială

Încunoștințare

Decanatul corpului de avocați din Bacău

Se aduce la cunoștința celor în drept că consiliul de disciplină, prin procesul verbal din 7 decembrie a.c., a dat următoarele dispozițiuni:

Nimeni nu va putea exercita profesiunea de secretar de avocat decât cu autorizația consiliului de disciplină. În acest scop avocatul care va voi a se servi de un secretar cu dreptul de acces pe la autorități va trebui a face o cerere scrisă adresată d-lui decan, care este obligat în trei zile a o supune în deliberarea consiliului de disciplină, singurul în drept a elibera Carte de secretar de avocat.

Pentru a fi secretar de avocat, se cere:

- 1) A fi român sau naturalizat român.
- 2) A fi terminat cel puțin patru clase primare.

3) A nu fi în categoria persoanelor vizate de art. 2 din legea constituirii Corpului avocaților.

4) Cartea de secretar de avocat va purta nr. de ordine și sigiliul Decanatului, fiind semnată de decan și secretar.

5) Orice secretar de avocat va purta Cartea asupra lui și va fi dator a o prezenta spre control persoanelor în drept a exercita controlul.

6) Acești secretari vor însoți pe avocații lor, scriindu-le orice hârtii pe la autorități, dar nu le va fi permis a sta printre împričinați din sălile și împrejurimile autorităților și sub nici un cuvânt nu se vor ocupa cu misitia de avocat¹.

Decan, (ss) G. Răilian

Secretar, (ss.) Indescifrabil

Bacău, 8 decembrie 1902

AIN Bacău, Fond Colegiul Avocaților, ds. 1/1897-1908, f. 201.

¹ În urma unui amendament propus de vicepreședintele Senatului, Nicolaide, mijlocitorii de procese și samsarii au fost scoși de pe lista patentarilor, cu ocazia validării tabloului adițional de patentari. Breasla aceasta va fi pe viitor considerată ca desființată („Egalitatea”, an XIII, nr. 5, 1 februarie 1902, p. 37.)

Consiliul de disciplină al baroului Capitalei, ca răspuns la circulara Parchetului de a lua măsuri împotriva samsarilor de avocați, precum și la cererea de a obliga pe secretarii de avocați să aibă cărți de legitimație, a decis în ultima ședință că nu se vor elibera cărți de secretari decât studenților și licențiaților în drept de naționalitate română. Mulți avocați sunt revoltați față de această măsură arbitrară și ilegală. (*Ibidem*, 1 noiembrie 1902, p. 235.)

București, 1902. Culegere de melodii populare românești publicată de compozitorul și profesorul M. Cohen-Lînaru *

M. Cohen-Lînaru

Melodii române. Mélodies roumaines. Rumänische Melodien.

SERIA I

1. Dorul de brazi. (Mes sapins.) (Tennenssehnsucht.)
2. Poetul murind. (Le poète mourant.) (Der sterbende Dichter.)
3. Vezi tu vulturul. (Rais-tu le vautour.) (Siehst du den stolzen Adler.)
4. Rădă. (Rêve.) (Lebewohl.)
5. Rădăușul și minciuna. (Mensonge et vérité.) (Wahrheit und Lüge.)
6. Cîntăcî. (Tes yeux.) (Dine Augen.)
7. Soare de iarnă. (Soleil d'hiver.) (Wintersonne.)
8. Cîntăcî Margaretei. (Air de Margon.) (Mignons Lied.)
9. Floarea Oceanului. (La fleur de l'Océan.) (Meeresblume.)
10. Draga mea. (Chère enfant.) (Hohes Mädchen.)
11. Frumoașă e viața! (Ah, que la vie est belle!) (Wie herrlich ist das Leben!)
12. Cîntec spaniol. (Air espagnol.) (Spanisches Lied.)
13. Steagul. (L'étendard.) (Die Fahne.)
14. Cîntăcî lui Mihail. (Air de Michel.) (Prinz Michaels Lied.)
15. Gîndăci. (Dortoir.)
16. Iluziuni pierdute. (Illusions perdues.) (Verlorene Hoffnungen.)
17. N'am trăit. (Je veux vivre.) (Leben will ich.)
18. Prinde-mă-og. (Si je pouvais!) (Kannst' ich, Halde.)
19. Sub drăgă. (Sous les grands chênes.) (Unter den Eichen.)
20. Să iubim. (Aimons toujours.) (Immer lieben.)
21. Visul ferice. (Rêve heureux.) (Glücklicher Traum.)
22. Rădă. (Rêve.) (Morgensländchen.)
23. Turturele. (Tourterelles.) (Wilde Turke.)
24. Doina iubirii. (Chant d'amour.) (Liebeslied.)
25. Pescarul Bosforului. (Le Pêcheur du Bosphore.) (Der Fischer vom Bosphorus.)

SERIA II

26. Stelele. (Les étoiles.) (Die Sterne.)
27. Măndrăușă de la munte. (Belle enfant de la montagne.) (Schöne Mädchen vom Gebirge.)
28. Doină, doină. (Chanson.) (Lied.)
29. Fata de la Căldă. (La fille de Căldă.) (Das Mädchen von Căldă.)
30. Fată. (Fata.)
31. Cîntăcî Căldă. (Le chant de Căldă.) (Das Lied des Căldă.)
32. Dor de călătorie. (Désir de voyager.) (Kriselust.)
33. Frumoașă copilă. (À une enfant.) (Einem Kinde.)
34. Balul floriilor. (Le bal des fleurs.) (Blumenball.)
35. Hora Primăverii. (La Ronde du Printemps.) (Frühlingsreigen.)
36. Crinul. (Le Lys.) (Die Lilie.)
37. Rădă. (Rêve.) (Träume.)
38. Visuri. (Rêves.) (Träume.)
39. Cîntăcî Napolițană. (Chanson napolitaine.) (Napolitanisches Lied.)
40. Hora Seerăului. (Ronde de la moisson.) (Erntereigen.)
41. Toff imi zic. (Ç'en me dit.) (Man sag' mir.)
42. Femeie, oh femeie! (O femmes, douces femmes!) (O Frauen, holde Frauen!)
43. Eă sunt Janel. (Je suis Janel.) (Ich bin Janel.)
44. Dorul de mare. (Désir de la mer.) (Meeressehnsucht.)
45. Cîntec vechi. (Vieille chanson.) (Altes Lied.)
46. Sîrășitul ernei. (Fin d'hiver.) (Winters Ende.)
47. Din-început-mă copilărie. (Dès ma plus tendre enfance.) (Aus der Jugendzeit.)
48. Doină. (Air roumain.) (Rumänische Coloraturarie.)
49. Sanio. (Le traineau.) (Der Schlitten.)
50. Bănăso. (Valse chantée.) (Gesangswalzer.)

Nº Prețul Prix Preis

Proprietatea autorului. — Propriété de l'auteur. — Eigentum des Verfassers.

București, la toate magazinele de muzică. Paris, Laxer & Cie Boulevard Voltaire 12.
Leipzig, W. Kaufmann, 65, Brühl.

Copyright reserved.

* M. Cohen-Lînaru (1852-1929). Profesor la Catedra de belcanto creată de el la Azilul Elena Doamna din București, autor de lucrări muzicale pentru voce și piano, al operelor *Mazeppa*, *Insula Florilor*, *Les Fleurs de Bosfor* ș.a. A compus numeroase coruri pe texte din V. Alecsandri precum și cântece religioase sefarde. A publicat un dicționar muzical ilustrat la editura Librăriei „Universala” Alcalay et Co.

Muzeul de Istorie a Evreilor din România.

Iași, 1902, decembrie. Un roman cu temă evreiască

Paria e titlul unui roman social la care lucrează actualmente tânărul scriitor român Eugen Herovanu, avocat în Iași¹. Lucrarea desfășoară numeroase figuri și împrejurări sociale evreiești, în legătură cu societatea românească unde se petrece acțiunea romanului. Dl. Herovanu este un real talent și ocupă un loc remarcabil în galeria scriitorilor tineri. Câteva din lucrările d-sale anterioare ne garantează că avem de-a face cu o serioasă oglindire a unor colțuri din viața societății românești, unde personalitățile evreiești, introduse în acțiune, nu vor mai juca rolurile cunoscute și false din obicinuitele scrieri „clasice”, de ridiculă amintire literară.

Grație amabilității autorului, care ne-a îngăduit să aruncăm o ochire asupra manuscrisului, suntem în plăcuta măsură de a destăinui cititorilor [revistei] „Lumea Israelită”, psihologia și caracterul unuia din eroii principali ai acestui roman, care, desigur, va evoca tot interesul în sânul publicului cititor evreu. Acest erou e, bineînțeles, un evreu: d-rul Israel Samuelli.

D-rul Israel Samuelli e un revoltat. E un tânăr evreu pe care cultura, mediul și mai cu seamă particulara lui sensibilitate îl fac să înțeleagă izolarea morală și socială în care îl ținutește sistemul de organizare actuală a societății. Și gândul acestei izolări, gând ce-l frământă și-l doare, în ciocnirile zilnice care-i lasă în suflet ecoul urei și batjocorei tuturor, se precizează cu mai multă îndărătnicie în creierul lui din momentul când vede, cunoaște și afecționează pe Elena Movilă, soția unui arendaș, în casa căruia e introdus în calitatea lui de medic.

Dar dacă dragostea lui Samuelli fixează mai bine revolta lui sufletească, ea o și modifică în același timp. Tânărul doctor, străin între ai lui, – căci comunitatea necesară de gândire și simțire s-a rupt, – nu înțelege să rămână străin și între ceilalți, în societatea ariană, unde orizontul nu e închis și unde e întrezărită fermecătoarea lumină a unui vis de fericire.

Ideea abjurației (renunțarea la religia originară – n.n.) germinează în el, izvorâtă din nevoia de a înlătura suferința ultrajului zilnic; ea crește și se dezvoltă, aparent sub același impuls, dar de fapt prin puterea iubirii care-l fascinează și-l domină.

Și ideea aceasta i se pare soluția căutată de atât de mult timp.

Dar decepția nu întârzie de a veni; botezul d-rului Israel Samuelli stârnește o adevărată furtună. Și în cele din urmă nu are loc. Și inima lui e rănită mai cu seamă de aversiunea ce i-o arată Elena, pentru care – nu înțelesese până atunci – că nutrise o dragoste lipsită de orice nădejde, o iubire imposibil de împărtășit, un platonism steril și vag.

Alături de gândul revoltătoarei nedreptăți, care face din el un paria, împrejurările acestea intime și altele exterioare (mișcările antisemite) îi biciuiesc vechiul orgoliu de evreu, îl fac să ridice fruntea și să riposteze cu demnitatea atitudinii, loviturilor soartei. Trecurul, ascendența, tradiția îl readuc la familia și la neamul lui: spiritul iudaic triumfă. Dar condițiile de viață, amintirea visului visat, a năzuințelor spulberate, îi mențin drojdia de amărăciune în suflet. El părăsește cerul țarei care i-ar fi putut fi o patrie, pentru a căuta să găsească liniștea pentru el, și bunul trai pentru plebea neamului său, în orizonturi depărtate, pe pământuri mai ospitaliere²...

„Lumea israelită”, An I, nr. 3, decembrie 1902, p. 92-93.

¹ Eugen Herovanu s-a născut la 13 septembrie 1874, la Piatra Neamț. Licențiat în drept, doctoratul în drept la Bruxelles. A fost deputat, primar al orașului Iași, decan al Baroului din Iași, profesor universitar.

A scris lucrări de specialitate, printre care „Condiția juridică a străinilor în evoluția dreptului”. Teză de licență. Iași, Tip. H. Goldner, 1900.

² Prima ediție a romanului a apărut în 1906, iar a doua, în 1927. Cu acest ultim prilej, autorul a republicat în editura „Viața Românească” prefața ediției I, justificându-și gestul în rândurile ce urmează.

„Lucrarea aceasta a apărut pentru întâia oară acum douăzeci și unu de ani. Cu ea am pus capăt fragilelor angajamente pe care mi le luasem către mine însumi în anii tineri și pe care contingențele vieții nu mi-au mai permis să le aduc la îndeplinire. Uitată astfel de demult, s-ar fi cuvenit să nu mă mai ating de ea... Dar câțiva prieteni m-au îndemnat s-o scot din nou la lumină și i-am ascultat...”

În definitiv, eu am încercat să construiesc un roman. Circumstanțele, și în particular preocupările și înclinațiile mele, m-au făcut să aleg pentru acest scop o problemă de psihologie, de viață interioară. Putem alege altceva, – orice. Știam doar că, în artă, substanța lucrului nu importă, – că ceea ce importă e, cu deosebire, principiul de viață, de adevăr și de frumos care o animă. În modul acesta, am întreprins, ceea ce s-ar putea numi un roman de analiză. Dar «cazul» trebuia așezat în ambianța lui, raportat la mișcarea exterioară, explicat prin toate circumstanțele acesteia. Astfel am atins unele probleme sociale și etice, și cu ele, unele aspecte ale vieții noastre naționale, în fața cărora nu se putea să nu arăt de ce sentimente sunt animat, de ce concepțiuni mă știu condus. În ochii multora, lucrurile acestea au trecut pe planul întâi, iar principalul a rămas în umbră. Mi-e indiferent: n-am nimic de ascuns, nici nu retractez nimic. Am însă dreptul să apăr sinceritatea onestă a gândului meu. Din cauza aceasta vorbesc, – și pentru aceasta.

Ceea ce am vrut să examinez în *Paria* e situația, adeseori tragică, a intelectualului evreu în mijlocul societății contemporane. La drept vorbind, eu m-am gândit la mai mult decât atât: m-am gândit la situația tuturor acelor, a căror viață individuală e într-un permanent conflict cu mediul lor social, – fie din cauze subiective care fac din ei niște inadaptabili, fie din cauze datorite ambianței, care fac din ei niște intruși. Și am mai vrut, în fine, ca atingând una din vechile cauze de suferință, de vrajbă și de neliniște dintre oameni, să scot în evidență adevărul acesta simplu că nici una din iluziile politice care pun în mișcare grupurile sociale către țeluri îndepărtate și nesigure n-au ajuns să prezinte încă vechiul comandament evanghelic care exprimă aspirația de totdeauna a sufletului uman: «Pace vouă»!¹ (Eugen Herovanu, *Paria*, roman, a doua ediție. Prefață, Iași, Institutul de arte grafice „Viața Românească” S.A. 1927, p. IX-XII.)

³ Herovanu a fost bun prieten cu A. Steuerman, pe care l-a invitat, de asemenea, să asiste la lectura unora din fragmentele romanului înainte de a le încredința tiparului. A. Steuerman a publicat impresii despre subiectul tratat de Herovanu. „Autorul ne silește să medităm, ascultându-i citirea frumoaselor pagini. Când secole de ură și prigonire apăsă o clasă de oameni, poate oare, la un moment dat, un reprezentant al acestei clase să steargă, să uite întreg trecutul?”

D-rul Samuelli, după cum îl ghicim din primele contururi, poate să nu fie un dezmoștenit propriu-zis, – dar îndărătul lui, înăuntrul lui e o lume de dezmoșteniți; d-rul Samuelli a putut găsi în Elena Dămian [numele eroinei – n.n.] o ființă lipsită de ură, o femeie fără prejudecăți, străină de pasiuni sociale, dar îndărătul ei e un întreg norod îndușmănit cu *celăltul*, pomit în contra lui. Îndărătul celor doi eroi stău două lumi neîncercătoare una în alta, cu neputință de contopit. Tragedia luptelor seculare nu poate dispărea în aurora unei idile de noroc.

Și astfel – cu cât ne cetește mai mult, cu atât întrezărim mai bine elementele dramei, greutatea ce se pun în calea păcii între două inimi.

Pacea! Negreșit, ea s-ar statornici lesne între inși, între indivizi aparte, sub imperiul dorințelor și instinetelor: dar liniște e efemeră, calmul pierе în clocotul vulcanic al pasiunilor străvechi. Și astfel vedem dezvoltându-se în jurul dragostei – o dragoste platonice, de altfel – dintre un evreu și o creștină, toată gama luptelor religioase, naționale, politice, asistăm la războirea sângeroasă între două neamuri din care unul predominator, – altul dinainte învins, mulțumită împrejurărilor istorice care îl dau, legat, pe mâna mulțimii orbită de prejudecăți, gata a se lăsa condusă de minciună, și a se salbăta până la forma unei mase inconștiente, pe care autorul ne-o zugrăvește cu o plastică simplitate [...]

Iară noi ascultăm mereu, urmărind cu luare aminte, – o mână de prieteni, creștini și evrei în dreaptă proporție – peipețiile conflictului mic, care e ecoul conflictului celui mare”⁴. („Egalitatea”, An XV, nr. 51, 31 dec. 1904, p. 403.)

⁴ În 1918, Eugen Herovanu edita la Iași, împreună cu alți gazetari, ziarul „România”. Datorită stării de război, presa era obligată să ceară aprobarea cenzurii militare pentru materialele publicate. Herovanu s-a derobat, în aprilie 1918, de la această obligație. Ca urmare, ziarul condus de el a fost suspendat. Înapoiând un recurs la CCJ secția a III-a din Iași împotriva acestei hotărâri, instanța a dat la 6 aprilie 1918 următoarea decizie:

„Resping recursul făcut de Eugen Herovanu și alții prin care cer să se anuleze ordinul dat de autoritățile administrative de a suspenda timp de 15 zile apariția ziarului «România» din Iași în proces cu Ministerul de Război.

Considerând că măsura dictată de guvern în contra ziarului «România», fiind luată în scopul de a împiedica răspândirea de știri neadevărate de natură a turbura ordinea publică și divulgarea secretelor de stat și a măsurilor militare în legătură cu apărarea țării, deci pentru ocrotirea unui interes general privitor la ordinea publică și la Siguranța Statului, ca un act de autoritate.

Că această înaltă Curte neavând de la lege căderea de a cenzura actele de guvernământ, cererea de recurs este nefondată și urmează a fi respinsă.

Pentru aceste motive, Curtea respinge recursul". (BDCCJ, Sect. III/Iași, Decizia nr. 20, p. 69-70.)

494

Iași, 1903, ianuarie 8. 19 absolvenți ai Facultății de Medicină, dintre care 11 „străini”

Universitatea din Iași
Facultatea de Medicină

Nr. 106

Domnule Rector,

Pentru anuarul Universității Iași, pe anul 1901-1902, am onoare a vă mai transmite încă următoarele date:

În cursul anului școlar 1901-1902 au obținut diploma de doctor 19 studenți, din cari 8 români și 11 străini.

Iată numele lor: Russ L. Ludovic, Ghinsberg Mendel, Drăghici Gh. Ioan, Scribeanu Nicolae (Sufriin Natan), Hoișie sin Avram, Swiecinski Georges, Camerman Isac, Bobulescu C-tin, Lupescu George (Veinberg Gustav), Ananiescu C. Alex., Polingher Leon, Sava Constantin, Lederhändler Lupu, Averbach Mr. Strul, Vechsler M. Solomon, Vaisman Simon, Brăileanu Constantin, Lapteș Nicolae, Cauffman Haim¹.

Subiectele de test susținute au fost: – din Patologia internă – 5; – Chirurgie – 5; – Terapeutică – 4; – Patologia infantilă – 2; – Anatomia patologică – 1; – Fiziologie – 1; – Igienă – 1. Total – 19.

Decan, (ss.) dr. Bejan

Secretar, (ss.) Indescifrabil

D-Sale domnului Rector al Universității Iași

AIN Iași, Fond Univ. Al. I. Cuza, Rectorat, ds. 667/1902-1903, vol. I, f. 158 f/v

Pe document, notificarea: „Se va avea în vedere la Anuar[ul Universității] (ss.) Indescifrabil”.

¹ La 3 octombrie 1902 Facultatea de Medicină comunică Rectorului Universității următoarele:

„Am onoare a vă face cunoscut că în ziua de 29 iunie a.c. a susținut teza de dr. în medicină și chirurgie d. Cauffman Haim, de naționalitate israelită, de religie mozaică, născut la 1875, iunie 26, în Piatra N[eamț].

Juriul examinator, prin procesul-verbal nr. 746, l-a proclamat doctor în medicină și chirurgie.

Numitul, cu ordinul Ministerului Nr. 9892 din 5 septembrie a.c., a fost dispensat de plata taxei pentru diploma de doctor. În consecință vă rog a interveni pentru a i se elibera diploma de dr. în medicină și chirurgie.” Decan, dr. Bejan. Secretar, (ss) Indescifrabil”. (*Ibidem*, f. 7.)

*Iași, 1903, aprilie 8. J. Niemirower pledează pentru cunoașterea
și îmbogățirea culturii evreiești*

Evreul întreabă totdeauna. Această întrebare e cultura. Chestia în sine nu e nouă în iudaism; dar intensitatea ei se accentuează cu sionismul; e mândria acestei mișcări. Ea nu trebuie înțeleasă ca o luptă religioasă, cum rău o concep unii. [...]

Tot ce trăiește e veșnic o întrebare; numai ce a încetat a fi încetează a fi o întrebare. Și fiindcă există o chestie culturală, avem dovada existenței ei. În adevăr, evreii au participat la toate manifestările intelectuale și în aceasta constă mărirea lor. În ultimele decenii și literatura proprie iudaică a produs imens. Limba ebraică s-a universalizat; ea n-a fost niciodată moartă. Dezvoltarea ce a luat-o însă în secolul al XIX-lea a făcut-o să fie vorbită și aptă ca limbă de salon. Această limbă trebuie cultivată și la noi.

Istoria e o creațiune modernă. Înainte plâneau faptele prin ele înșile. Istoria ca știință e ceva recent, dar s-a lucrat deja imens pe acest tărâm. Cine o cultivă însă în România? Câte istorii de-ale lui Graetz sunt în Iași? În toată țara? Câte în casele savanților evrei? Nu ne cunoaștem trecutul. Dacă s-ar cere zece nume de evrei mari, câți i-ar putea înșira?

Literatura noastră are o continuitate imensă. Câți o cunosc? Mulți evrei au interes pentru orice literatură voiți, dar nu și pentru cea evreiască, care reprezintă însăși viața lor. Dar ei ar trebui întâi să se preocupe de propria lor viață, de ce-i în sufletul și în jurul lor.

În știință evreii ne oferă cugetători profunzi; din izvoarele evreiești s-au adăpat multe spirite mari, genii universale; dar pentru știința evreiască puțini evrei, numai, au interes.

Limba populară evreiască a produs și ea opere mărețe; și acestor opere mulți nu vor să le dea nici o atenție, căci limba nu pare destul de civilizată.

În aceste condiții sionismul a creat comisiile culturale, cărora le aparține un rol vast. În țară, comisia a început cu ceva practic, care nu intră strict în misiunea ei, cu programul limbii ebraice, în sens sionist, căci trebuie început cu ceva practic.

Nesioniștii văd în instrucția ebraică în școli numai scopul religios evreiesc; dar sioniștii văd și cel național. Elevii nu trebuie să știe ebraica numai pentru sinagogi; dar nici nu pot consacra ebraicei toată ziua, căci sunt și nevoi mari, imediate. Acum trebuie metodă. Dar voină să avem program, trebuie văzut și de profesori. Într-o zi inspectând o școală, observ [fac observație – n.n.] profesorului de ebraică de ce nu urmează programul. La acestea mă întreabă: „Dar după care program înfometez? După care program sunt gonit?” Ar trebui un congres al profesorilor, chiar de ar fi numai să-și plângă suferințele în fața lumii [...]

Trebuie dezvoltat cultul eroilor evrei. Ne trebuie în țară un institut pedagogic evreiesc. Noi putem utiliza toate noile aplicații la acest institut. Ne-ar mai trebui o bibliotecă ambulantă până să putem introduce o bibliotecă centrală. Aci în țară sunt sute de elevi care nu știu nimic despre limba ebraică și istoria evreilor. Sioniștii, în unire cu comunitățile și rabinii, ar trebui să se silească spre a face să se introducă obligator studiul acesta pentru elevii școlilor publice. Fiecare să-și cunoască eroii săi, ca Mihail Kogălniceanu să zicem și noi: eroii noștri nu sunt mai scumpi ca eroii altor neamuri.

Conchid, să nu uităm că din cultura evreiască rezultă viața evreiască. Înapoi la cultura evreiască!¹

I. Niemirower, Scrieri complete, vol. IV, Omiletica și Retorica, București, Ed. Lojei „Noua Fraternitate”, p. 363-365.

¹ Referat prezentat la Congresul sionist din Iași din aprilie 1903.

496

București, 1903, aprilie 12. Ce reprezintă eroul lui Shakespeare?

Shylock

Cine nu vede în Shylock decât un tip de uzurar, un monstru moral, acela n-a înțeles decât foarte puțin din grandioasa concepțiune a lui Shakespeare sau a măsurat această măreață plăzmuire cu o minte prea mărginită.

Geniul lui Shakespeare nu s-a aplicat niciodată în a crea un monstru; pentru acesta nu e nevoie de puterea unui geniu. Un geniu ar considera ceva nevrednic de el de a crea pur și simplu o ființă care să inspire doar oroare și dezgust. Misiunea geniului este de a crea, ca și Dumnezeu, ființe care să poarte în ele ceva din însăși soarta omenirii pe pământ.

Oare ideea livrei¹ de carne, pusă ca învoială de Shylock, dacă ar fi luată ad litteram, dacă ar fi realizată, dacă în adevăr Shylock ar tăia înaintea noastră o livră de carne din trupul lui Antonio, ar fi ea atât de dramatică? O, nu! S-ar preschimba într-o banală scenă melodramatică, cum e o torturare oarecare din *Tosca* sau din vreo *Inchiziție în Spania*.

Din ideea livrei de carne cerută de Shylock, Shakespeare n-a voit însă să arate cruzime, și mai puțin încă să facă o scenă de efect teatral.

În ideea aceasta marele său geniu a poetizat, a plăzmuț într-o imagine neomenească, într-o faptă de Joe răzbunătorul, ura imensă adunată în sufletul uneia din ființele aceluia neam, care, răzlețit pe toată suprafața globului, silit a lupta numai cu mintea, deoarece nu poate opune puterea unei națiuni organizată în stat, și-a ascuțit această minte în așa fel încât a ajuns, în lupta pentru trai, un concurent redutabil și din această pricină a fost, este și va fi multă vreme obiectul măsurilor de excepție, al disprețului, al batjocurei și al umilintelor din partea națiunilor în mijlocul cărora trăiește neamul acesta rătăcitor al jidovului.

Așa înțeleg eu tipul lui Shylock și de această concepțiune s-a apropiat Liciu² în redarea acestui rol.

Nu uzurarul trebuie accentuat în Shylock, nu el formează sămburele acestei creații artistice. Shylock a fost în adevăr un cămătar, dar acum, în opera lui Shakespeare, el nu numai că împrumută pe Antonio fără dobândă, dar refuză și îndoitul și întreitul sumei împrumutate și-și cere livra de carne!

Ce își cere deci Shylock? Își cere răzbunarea, potolirea setei lui nemărginite de răzbunare.

De ce această sete cumplită, dusă de geniul fantast al lui Shakespeare, până la ideea unei livre de carne vie din trupul dușmanului? De ce?

Aci e miezul piesei și al tipului lui Shylock [...]

Em. D. Fagure

„Adevărul”, An XVI, nr. 4924, 16 aprilie 1903, p. 1.

¹ Unitate de măsură a greutatei fizice, utilizată în Marea Britanie, egală cu 0,435 kg.

² Petre Liciu (1871-1912), mare actor la Teatrul Național din București.

497

Iași, 1903, aprilie 19. Prefectura Județului Iași solicită numărul studenților evrei pentru a-l comunica Ministerului de Interne

Prefectura jud. Iași
Serv. Ad-tiv

Nr. 2882

D-le rector,

Ministerul de Interne, având necesitate a cunoaște nr. studenților evrei care frecventează studiile acelei Universități, am onoare a vă ruga, conform ordinului ce am primit de la acel Minister sub nr. 11661, să binevoiți a ne da asemenea știință și pe cât posibil mai curând.

Primiți, vă rog, d-le rector,
Prefect, (ss.) Indesc.

Director, (ss.) Indesc.

AIN Iași, Direcția județeană Iași a Arhivelor Naționale, Fond Univ. Al.I. Cuza, Rectorat, ds. 667/1902-1903, vol. II, f. 215.

498

București, 1903, septembrie 30. Constituirea Asociației Generale a Librarilor din România și hotărârea de a publica un buletin lunar

Cuvânt înainte

La 28 august, anul 1903 s-au pus bazele Asociației noastre, s-au votat statutele, și la 1 septembrie Asociația și-a început lucrările sale.

Multiplele lucrări ce ne stau înainte pentru a asigura un mers regulat în afacerile librăriei trebuie să fie cunoscute de toți membrii Asociației. S-a avut grijă a se prevedea în statute, art. 2, alin. m, fondarea unui buletin, ca organ al Asociației.

Prin acest organ, ne vom comunica părerile, și din el vom culege tot ce se atinge de nobilul nostru comerț.

Apărarea și susținerea intereselor noastre se vor oglindi în buletinul nostru și avem ferma convingere că prin el vom ajunge să stabilim o legătură colegială, care să servească drept model celorlalte ramuri comerciale din țară.

Fiecare ramură a comerțului nostru în general are aspirații foarte variate, și trebuie să-și susțină cauza cu multă stăruință și demersuri pe lângă autoritățile cu care stă în legătură și întâmpină dificultăți de orice natură.

În special, Asociația noastră, prin concursul membrilor săi, va face să se publice în acest buletin articole care să tindă la îmbunătățirea soartei librăriei.

Librarii-editori vor spune cuvântul lor și împreună cu librarii detailiști vor căuta, și sunt convins că vor găsi, de a stabili de comun acord un „modus vivendi”, pentru a remedia relele de care suferă și a înlătura greutățile prin care trec de un număr de ani încoace.

Chestiunile atinse în memoriul adresat Ministerului școlilor [Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor] vor fi tratate fiecare în parte, până când vom dobândi satisfacția năzuită.

Între multe alte chestiuni, vor fi discutate: proprietatea literară din punct de vedere juridic și comercial, repausul duminical, legislația relativă la librărie, personalul librăriilor, despre autori, carteluri, comerțul ambulant, societățile cooperative, asistența publică și elevii săraci, relele ce bântuie corpul librăriei etc., etc.

Una din preocupările noastre de căpetenie va fi chestiunea stabilirii rabaturilor ce se vor putea acorda, de acum înainte, sortimentului, librăriei din provincie, institutelor culturale, autorităților publice și învățătorilor.

În regulamentul pentru punerea în aplicare a statutelor, se vor întruni toate dispozițiile, la care trebuie să se supună toți membri Asociației.

Adresăm un călduros apel colegilor din toată țara să ne trimită cât de curând posibil toate dezideratele ce doresc a se încorpora în regulamentul nostru.

„Criza” fiind la ordinea zilei, librarii români n-au putut fi scutiți de această distrugătoare boală – o cunoaștem cu toții la perfecție – dar lipsiți fiind de un organ prin care să ne arătăm păsurile, se pare că nici nu ar fi fost vorba vreodată de această cangrenă.

Nu avem pretenția a elucida această arzătoare chestiune în restrânsul spațiu ce ne este pus la dispoziție; dar deocamdată putem striga că comerțul librăriei în detaliu este copleșit de o boală, care trebuie, chiar cu sacrificii, dezrădăcinată. Concurența reciprocă, mai cu seamă editorii între editori și mica librărie în sfera ei, au ajuns în gradul cel mai insuportabil.

Librăria, învecinată cu ruina, s-a putut menține numai grație comerțului auxiliar de papetărie, anticariat, mărunțișuri, manufactură etc.; astfel că vânzarea cărților nouă, dacă nu a devenit încă, amenință să devină un comerț sacrificat.

Acest adevăr se justifică prin sfortarea energetică a comitetului de inițiativă, care și-a luat sarcina de a convoca în anul acesta un congres al librarilor din țară. Grație bunelor relații existente între noi toți și intereselor superioare atinse, ne-a fost posibil a ne constitui în Asociație.

Constatăm cu satisfacție că buna înțelegere între colegii noștri, spiritul de colegialitate și dorința de a contribui la însănătoșirea bolnăvicioasei noastre stări au început a ne da o licărire de speranță în viitor, astfel că, de acum înainte, luptând cu forțe unite, într-un gând comun, ne vom crea o situație sigură și vom ridica prestigiul librăriei române la nivelul reclamat de cea mai frumoasă întreprindere comercială.

Nădăjdum că în coloanele Buletinului nostru vom putea publica și articole ale iluștrilor noștri scriitori, și îndemnăm pe toți colegii noștri să citească cu luare-aminte toate publicațiile Buletinului, căci oricât de înzestrați am fi, cu zi ce înaintăm, trebuie să ne îmbogățim cunoștințele.

Câmpul de luptă este deschis^{1,2}.

Buletinul Oficial al AGLR, An. I, nr. 1, București, 1 octombrie 1903, p. 2-3.

¹ Membri cotizanți ai AGLR înscriși și care au plătit cotizațiile în octombrie 1903.

Din București: Ioan I. V. Socecu (Socecu & Comp.), Calea Victoriei, 21. Leon Alcalay, Calea Victoriei. H. Steinberg, strada Gabroveni. Const. Sfetea, strada Lipsani. V. Bureția, Calea Victoriei. Minna Hoffmann, Bulevardul Carol. S. Farchy, Calea Victoriei. I. Diamand, Calea Dudești, 66. Isidor Grünberg, Calea Rahovei, 45. I. A. Ormstein, calea Văcărești, 45. I. London, calea Griviței, 130. Anetta Levy, Calea Rahovei, 93. I. Mathias, Calea Griviței, 130. M. Margulius, Calea Griviței. Jac Marcus, Calea Văcărești, 41. B. Raffailovici, strada Mircea-Vodă. D. Suffrin, Calea Rahovei, 25. Iancu Schönbach, Bulev. Pake, 43. M. Weitzendorf, Calea Văcărești, 32. I. Popper, Calea Rahovei, 21. N. Sterghiu, Calea Moșilor. I.A. Șaraga, strada Fântânei. C. P. Segall, strada Clemenței. Emil Storck, Calea Victoriei. I. Wolff, Calea Victoriei. P. Finkelstein, strada Șerban-Vodă. B. Pinto, Calea Moșilor, 267. E. Zaharovici, Calea Moșilor, 88. A. Berland, strada Bibescu-Vodă, 22. Carolina David, Calea Victoriei, 177. Simon Altbuch, strada Romană, 165. Clara Braunstein, strada Lânăriei, 19. Ancel Grünberg, Calea Moșilor, 414. D-na Regenstreiff, strada Lânăriei, 64. Matilda Lazarovici, Calea Moșilor, 395. Tony Löbel, strada Romană, 133. G. Stoenescu, Gura-Oborului, 11.

Din provincie: Socecu & Comp. (sucursala) Craiova. Socecu & Comp. (sucursala) Iași. Socecu & Comp. (sucursala) Focșani. Socecu & Comp. (sucursala) Ploiești. I. Năstăsescu, Ploiești. S. Bömches, Craiova. Frajii Sibalis, Focșani. I. Stănculescu, Ploiești. A. Codreanu, Focșani. Tănase Georgescu, Câmpina. Mihail Lazăr, Pitești.

² Lista generală a AGPLR: Ables M.L. – P. Neamț. Abramovici Isac – Adjud. Alcalay Leon – București. Altbuch S. (D-na S. Sauber) – București. Angelescu Ilie – Târgoviște. Anton Gheorghe – Corabia. Arnăuțescu P. – Drăgășani. Avgherinos G.P. – Sulina. Avram Iancu – Roman. Avram I. Manole – Buzău. Balaci G. – Adjud. Balaș I. G. – Tecuci. Barasch D. S. – Iași. Barat Isac – Caracal. Barer Sali – București. Băscoveanu & Comp. – Slatina. Benvenisti D.I. – Craiova. Benvenisti I. – Craiova. Beram L. – Roman. Bercovici D. – Săveni. Bercovici I.L. – Dorohoi. Bömchis H. – Craiova. Brăcăcescu V.R. – Călărași. Brătănescu A.G. – Giurgiu. Bratu I. – Drăgășani. Braunstein Clara – București. Braunstein Manes – Adjud. Breazu I. – Hârlău. Brockman M. – Huși. Bureția V. – București. Călinescu I. – Buzău. Catzafani G. – Bărlad. Cochina D. – Brăila. Codreanu A. – Focșani. Colan I. G. – Pătârlagele. Constantinescu – Ursu M. D. – Târgoviște. Libr. cooper. „Națională” – București. Libr. cooper. „Crucea” – Buzău. Libr. Cooperativă – Caracal. Cooperativa „Munca” – P. Neamț. Librăria „Cooperativă” – Roman. Libr. cooper. „Severin” – T. Severin. Libr. cooper. „Lumina” – Vaslui. Dănaricu C.M. – T. Jiu. David Carolina – București. Davidescu B. – Buzău. Davidescu B. – R. Sărat. Diamant I. – București. Dimirache & Stoicescu – T. Măgurele. Dimitriu M. – Huși. Donceff S. – Tulcea. Dumitrescu Oprea – R. Vâlcea. Edelmann A. – Ștefănești. Eitel Frantz – R. Vâlcea. Eralău St. – Oltenița. Făinaru N. – Dorohoi. Farchi S. – București. Farnachy Panait – Cernavodă. Feins I. – București. Finkelstein Peppi – București. Fischhoff & Dănilă – Galați. Fischler M. – Galați. Flachs I. – T. Ocna. Fränkel Max – Brăila. Frățilă T. – București. Frisch Iosef – T. Severin. Frumuzache frați – Bărlad. Gartenberg I. – Moinești. Gavrilescu C. – Bacău. Georgescu C. – Alexandria. Georgescu Tănase – Câmpina. Gheorghiu Șt. – Odobotești. Gheorghiu I. & Comp. – Brăila. Gherasim Gr. V. – Huși. Ghergulescu Petre – Calafat. Goldenberg H. – Ștefănești. Goldstein Jacques – Galați. Grigorescu P. – Zimnicea. Grigoriu Gr. M. – Constanța. Grossvald S. – Vaslui. Grünberg Ancel – București. Grünberg Isidor – București. Grünberg M. – Medgidia. Haimovici I. – Pașcani. Halikias H. – Brăila. Hoffman Mina – București. Hornstein I.A. – București. Hulubeiu Al. – Fălcițeni. Iliescu M. – Roșiori. Iliescu P. & Grosu D. – Iași. Iulius A.M. – Botoșani. Iscovici Elias – București. Ionescu Al. – București. Kupperman I. – Iași. Körner I. – Buhuși. Kostomyris G. – Brăila. Krafft W. – Sibiu (Nagy – Szeben). Landau M. – Hârlău. Lazăr M. – Pitești. Lazarovici Mat – București. Lecca Al. – Roșiori.

Levy Anetta – București. Löbel Tony – București. London I. – București. Loewenstein M. – T. Severin. Maloskitzky D.P. – Tulcea. Mănescu Iorgu – Corabia. Manolescu Nae – C. Lung. Marcus Jacques – București. Margulius H. – Bacău. Margulius M.I. – București. Margulius M.I. – Călărași. Margulius M.I. – Focșani. Mathias S. – București. Mihăilescu V. – Târgoviște. Miloșescu N.D. – T. Jiu. Mitu Gheorghe – C. de Argeș. Morgenstern Kivu – Pașcani. Moscovici R.I. – Darabani. Năstăsescu Iorgu – Ploiești. Negoescu & Manițiu – Galați. Nicolaescu G. – Constanța. Nicolau Mișu – Găești. Nicolescu G. – Slobozia. Nițu Stelian – Hârșova. Ornstein D.P. – Iași. Pandelescu N. – Giurgiu. Pavloff M. – Botoșani. Petrescu Iorgu – Caracal. Petroff N.A. – Bârlad. Pinto B. – București. Popescu Em. – Pitești. Popescu St. – Urziceni. Popovici D. – Mizil. Popper F. – București. Răducănescu R. – T. Severin. Raffailovici B. – București. Regenstreiff D-na. – București. Reichstadt V. – București. Reiss I. – Fălticeni. Robin Dupont L.A. – Giurgiu. Rosenberg B. – Bacău. Rosenfeld Manașcu – T. Frumos. Rosner & Câmpeneanu – T. Neamț. Rothenberg frați – Roman. Rukenstein I. – T. Ocna. Saidman B. – Botoșani. Saidman M. – Fălticeni. Salomovici S. B. – Burdujeni. Samet Ch. – Lespezi. Samitca R. și Ign. – Craiova. Șaraga Fanny – Iași. Șaraga I.A. – București. Schönbach I. – București. Segal Aron – T. Neamț. Segal P.C. – București. Segal sucursala – București. Segal & Marcus – Botoșani. Șerbu Ilie – T. Jiu. Sfetea C. – București. Sfetea sucursala – București. Sibalis frați – Focșani. Socecă & Comp. – București. Socecă sucursala – Craiova. Socecă sucursala – Iași. Socecă sucursala – Ploiești. Sohn S. – Pașcani. Spănu Ion – R. Sărat. Sruloviz L. – Galați. Stănculescu A. – Ploiești. Stănculescu I. – Giurgiu. Stănculescu U. – Giurgiu. Șteinberg L. – Piatra. Șteinberg H. – București. Șteinberg N. – Pitești. Șteinberg Sarah – București. Sterghiu N. – București. Stoenescu G. – București. Suffrin D. – București. Suffrin I. – București. Sulescu V. – T. Severin. Teodorescu G. – Corabia. Thomas V. – București. Thüringer O. – R. Vâlcea. Vasilescu A.N. – Alexandria. Vasiliu M. – Bacău. Vasiliu D. – T. Măgurele. Vlădescu G.N. – C. Lung. Vorvoreanu P.S. – T. Murgeni. Weintzendorf M. – București. Weltman I. – Galați. Weinstein. – Galați. Wolf I. – București. Zaharovici E. – București. *Total 194, din care 101 evrei.* (Buletinul Oficial al Asoc. Gen. a Librarilor din România, An II, nr. 1, din 2 oct. 1904, București, Institutul de arte grafice Eminescu, Bul. Elisabeta, p. 14-16.)

499

Iași, 1903, octombrie 5. Cererea lui H. Tiktin de echivalare a diplomei de bacalaureat obținută în Germania

Iași 5 octombrie 1903

Domnule Rector,

Subsemnatul, dorind a mă prezenta la examenul de capacitate (necesar pentru ocuparea unui post didactic – n.n.) ce se va ține în luna noiembrie a.c., vă rog să binevoiți a echivala alăturatul certificat de bacalaureat al Liceului Friedrichs Gymnazium din Breslau, conform art. 61 din Legea învățământului secundar și superior.

Primiți, vă rog, asigurarea respectului meu.

Haiman Tiktin, profesor
Str. Lăpușneanu 32 – Iași

Domnului

Rector al Universității Iași

Iancu Brauștein, Evreii în prima Universitate din România, AIN, Dir. Județeană Iași, ED. DAN, 2001, ds. 676/1903, ds. Adrese particulare...

București, 1903, noiembrie 5. Scrisoarea lui Mihail Sadoveanu
către Barbu Lăzăreanu

București, 5 noiembrie 1903

Iubite Barbule Lăzăreanu,

De-acasă mă vestește tata că, de mult încă, de prin septembrie, a venit o scrisoare din Botoșani de la d-ta; scrisoarea însă s-a pierdut și nu mi-a putut-o trimite.

Dacă ai ceva să-mi spui, ori chiar dacă voiești să mai știm așa, din când în când, câte ceva, unul de altul, scrie-mi.

Chiar mi-ar părea bine să te cunosc. Am fost la Botoșani și nu te-am putut întâlni. Aș fi vrut să fac cunoștință cu tânărul cinic. Mi-a plăcut mult *Jos Arta*.

Primește salutările mele,

Mihai Sadoveanu

Str. Viitorului, nr. 56, casele Anton Rădulescu, București

ACIER, Fond II, ds. 195 B/2, f. 1:

București, 1903. Almanahul Israelit Ilustrat

Prefață

Socotim ca o datorie de a da cititorilor noștri o explicațiune asupra acestei publicațiuni, anume ce urmărim și ce voim prin noua lucrare de față.

Au fost în țara noastră publicațiuni anuale excelente, cum de ex. „Anuarul pentru Israeliți”, Almanahul „Răsăritul” etc., care au contribuit puternic la cultivarea gustului de citit și la răspândirea cunoștințelor utile printre evreii-români.

Almanahul Israelit Ilustrat, care apare anul acesta în editura mult răspânditului ziar „Cronica Israelită”, și sub direcțiunea d-lui S. Labin, este însă conceput pe alte baze și urmărește alte tendințe ca acele precedente, care și ele au adus servicii foarte serioase din punct de vedere cultural.

Almanahul Israelit Ilustrat este o publicațiune care va apare regulat în fiecare an, înainte de marile sărbători evreiești, Roș Hașana. **Almanahul** nu are și nu va avea altă pretențiune decât de a fi instructiv, lesne inteligibil pentru popor, o oglindă fidelă a tuturor evenimentelor de peste an referitoare la neamul nostru și a mișcării intelectuale, artistice și literare a iudaismului din întreaga lume. **Almanahul** nu publică și nu va publica lucrări

științifice grele și lungi, pentru că scopul acestei publicațiuni nu este altul decât a vulgariza (populariza) știința și gândirea evreiască și a o pune la dispoziția evreilor-români sub o formă lesne accesibilă tuturor. Cu un cuvânt, **Almanahul** este o lucrare făcută pentru popor, cu scop de a-l instrui și de a-l familiariza cu toate problemele mari care frământă iudaismul din toate țările, cu toate chestiunile politice, sociale și științifice, cu toate creațiunile literare și artistice superioare care dau poporului nostru un rang așa de însemnat în mișcarea intelectuală universală.

Acesta este programul. Întru cât l-am realizat anul acesta în special, lăsăm pe cititori să judece. Este primul an, deci cel mai greu, când totul trebuie organizat, aranjat, creat, când trebuie de învins atâtea dificultăți care nu se mai ivesc la o publicațiune veche. Așa se explică de ce n-a fost cu puțință să realizăm unele din punctele ce ne-am fixat pentru anul acesta. Am avut de ex. la început intențiunea de a prezenta o galerie complectă a tuturor scriitorilor evrei-români. N-a fost însă chip, cu toate eforturile noastre, să obținem fotografiile și biografiile tuturor. Galeria nu va fi așadar complectă anul acesta, dar desigur că în **Almanahul** viitor nu va lipsi nici unul dintre evreii-români care s-au ilustrat pe vreun domeniu oarecare de gândire și de muncă. Va fi mai mult timp pentru aceasta și mai multă experiență. Asemenea ne-a fost materialmente imposibil de a da câteva hărți, din cauza dificultăților de execuțiune. Toate se vor îndrepta însă cu timpul.

Așa cum este, însă, **Almanahul Israelit Ilustrat** – care introduce ilustrațiunile artistice ca o inovație – socotim că va găsi aprobarea tuturor, dacă va fi judecat din punctul de vedere ce am stabilit mai sus. Este instructiv și variat. Cele mai însemnate probleme care preocupă actualmente iudaismul sunt expuse aici; partea literară și artistică, nuvele, istorie, biografii etc., completează și se armonizează cu partea curat științifică într-un mod care, voim să sperăm, va găsi aprobarea tuturor acelora care luptă pentru cultura poporului lor.

Almanahul Israelit Ilustrat din acest an trebuie judecat ca un început. Depinde de concursul și sprijinul evreilor ca lucrarea aceasta – anuală – să se îmbunătățească din ce în ce și să ajungă la vechimea și însemnătatea publicațiunilor similare din străinătate.

Și acum, înainte de a sfârși, ni se va permite a adresa pe această cale mulțumirile cele mai călduroase tuturor scriitorilor din țară și străinătate care au binevoit să contribuie la succesul acestei publicațiuni prin prețioasa lor colaborare. Mai toți acei la care am apelat au răspuns cu bunăvoință și cu vorbe calde de încurajare, pentru că toți au recunoscut nevoia unei asemenea publicațiuni pentru evreii-români. Mai toți au ținut să încurajeze efectiv **Almanahul**, onorându-l cu colaborarea lor, pentru care am ținut să le aducem mulțumirile noastre în public.

Direcțiunea almanahului¹

Almanahul Israelit Ilustrat pe anul 5664 (1903-1904) (editat de publicația „Cronica israelită”) București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” [1903], p. 3-4.

¹ Pentru a avea o imagine despre grupul de colaboratori – figuri proeminente ale etniei evreiești din România și de peste hotare și diversitatea tematică abordată, publicăm:

Tabla de materii

Prefață; Calendarul; Anul 5663 (1902-1903). Ochiire generală; Dr. Th. Herzl (autobiografie); Altneuland, fragment, de Th. Herzl; Evreii din Moldova sub ocupația turcească, de dr. E. Schwarzfild; Sionist sau antisionist, de I. Astruc; Zile de groază, de dr. A. Steuerman; Heinrich Heine, de I.S. Makar; Fieca iudaismului, de dr. S. Bernfeld; Evrei celebri, de dr. Niemirower; La lumina lunii, de I. L. Peretz; Reîntoarcerea (poezie), de dr. A. Steuerman; Un jurnal unic: Talmudul, de A.S. Gold; Calca spre fericirea vecinică; Estera, de Sacher – Masoch;

Ninei (poezie), de **A. Vere**; Problema științei iudaismului, de **dr. A. Thon**; Din memoriile lui Saphir; Țara de aur, de **Isr. Zangwill**; Furtuna (ilustrație); In der Wildnis (poezie), de **Morris Rosenfeld**; Ceva despre literatura populară israelită, de **M. Schwarzfeld**; Sonet, de **A. Vere**; Instituțiuni și societăți evreiești, de **dr. A. Stern**; Stăpân și slugă; Mein Lied, de **Morris Rosenfeld**; Veselie (ilustrație); Inaccessibili, de **Const. Graur**; Nu aparența, ci fondul; Babel-Bibel, de **S. Labin**; Mândria pedepsită; Psalm 137 (poezie), de **A. Axelrad**; Din cugetările lui Tolstoi; Sămbăta (poezie), de **B. Scânteie**; Evreii în Rusia; La cimitir (ilustrație); Reb. Abraham, negustorul de verdețuri, de **Sch.**; Cuvinte înțelepte din Talmud; Evreii noștri, de **Iosif R. Petreanu**; Dacă aș fi Rotschild, de **Schalom-Aleichem**; Sonet; Chestiunea culturală, de **Ben-lehuda**; Femeie modernă, de **R. Nora-Rosen**; Fabulă, (Măgarul perceptor); Evreii în Economia țării, de **S.L.**; Măsuri pentru ridicarea economică a evreilor; Hanuca; Palestina; Dacă l-ar fi cunoscut (anecdota); Psalm (poezie), de **A. Axelrad**; Spre ideal (ilustrație); Societăți evreiești de gimnastică; Lângă zidul ruinat (poezie), de **H. Pekelmann**; România și (tabloul comunităților) de **dr. Loewe**; Regina Bulgariei Theodora, de **L. Cohen**; Streini (nuvelă), de **M. Goldsmith**; Evreul și Prințesa (nuvelă); Mândrie justificată (anecdota), de **R. Sorin**; Ferdinand Lassale ca evreu; Jargonul, de **dr. N. Širkin**; Portrete și biografii: Max Liebermann, Morris Rosenfeld, prof. dr. Abr. Berliner, prof. dr. Moritz Lazarus, Sir Samuel Marcus, Herman Thierer, Sarah Bernard, Elise Rachel, dr. E. Schwarzfeld, dr. A. Steuerman, Rabin dr. Niemirower, N. Sokolow, A.S. Gold, A. Vere; Pribegia (Din literatura ebraică); Higiena nervilor evreiești, de **dr. Jeremias**; O noapte din viața lui Rabbi Akiba, de **Sigm. Singer**; Vedenii (poezie), de **dr. M. Osias**; Memorialul Istoriei evreiești; Das Wanderer Jahr 1899 (poezie), de **E. Finkelstein**; **Varia**: Evreii negri din India, Evreii din Tripolis, Statistica evreilor de pe glob etc. (*Ibidem*. p. 275-276.)

502

București, 1903. Dr. I. Felix: „Despre căutarea bolnavilor”

Omul pățimăș să nu aștepte ca boala să treacă singură, nici să nu se încreadă în descânțete și în vrăjitorii, să nu piardă vremea și să se arate la un medic care-l va povățui cum are să se caute, ce doftorie are să întrebuințeze, căci Dumnezeu a lăsat să crească ierburile de leac, pentru ca omul pățimăș să se folosească de ele.

Bolnavul are trebuință de liniște, de așternut curat, de aer curat; numai copilului nou născut îi trebuie căldură mare, dar pe bolnavul care suferă de fierbințeală nu trebuie să-l acoperim cu pături și cu plăpumi groase, cu multe țoluri, ci să-l răcorim chiar prin deschiderea ferestrelor cel puțin de două ori pe zi, acoperindu-l mai bine numai în timpul cât stau ferestrele deschise, să-i dăm băuturi răcoritoare: apă curată, lapte dulce, lapte bătut, zeamă de varză (de curechi), să-i frecăm tot corpul cu oțet sau cu apă din casă, să-i punem pe cap un șervet muiat în apă rece și puțin stors, pe care-l schimbăm la câte un pătrar de oră, să nu lăsăm să i se usuce gura și să o spălăm adeseori, să-i dăm din când în când cu lingura o înghițitură de apă ori de lapte, de zeamă de carne sau de pasăre, fără ca el să ceară, mai ales dacă a pierdut mințile și aiurează, să-l ținem curat, să-l primenim ori de câte ori cere trebuința. Dacă pe bolnav nu l-ai scos afară, dacă n-a ieșit la scaun mai mult decât o zi, să i se dea o curățenie care se găsește la farmacia Primăriei cu însemnare cum are să se întrebuințeze, un de ricin, sare amară de la Băltățești, foi de siminichie (sena) sau praf de rădăcini de revent.

Bolnavii care suferă de boli molipsitoare trebuie să se caute, după putință, în loc deosebit de alți oameni, în odaie deosebită, în care să nu intre decât acela care îngrijește pe bolnav. Rufele murdare ale bolnavului, care suferă de boală lipicioasă, să se înmoaie îndată

după primenire în leșie fierbinte; necurătenii bolnavului să se scoată îndată din odaie și să se verse în hasna, ori în lipsa de hasna într-un loc mai departe de casă, într-o groapă, pe unde nu umblă nimeni, nici oamenii, nici vitele, nici păsările.

Femeile îngrijesc pe bolnav mai bine decât bărbații, de obște ele sunt mai curate, mai răbdătoare, nu se obosesc lesne din vegherea în timpul nopții și din multele ajutoare trebuincioase bolnavului. Pe bolnav trebuie să-l încurajăm, el nu trebuie să știe că suntem îngrijiți de boala lui, că ne temem că nu va scăpa. Chiar preotul chemat la patul bolnavului trebuie să-i arate nădejdea că cu ajutorul rugăciunilor și al leacurilor va fi vindecat, cum au fost vindecați alți greu pătimiți, care au avut încredere în Dumnezeu.

Dacă nu este medic în comună și dacă are să mai treacă multă vreme până la sosirea lui, putem să ducem pe bolnav la spital. Afară de bolnavii care se așează în spital, se mai caută acolo bolnavi care nu rămân în spital, care cer medicului numai povețe și leacuri.

La fiecare Primărie rurală se află o mică farmacie cu doftorii împărțiți și însemnate la ce boală și cum să se ia, și cât din ele are să se dea unui om mare și cât unui copil.

Dr. I. Felix, Despre căutarea bolnavilor, Medicul Poporului, nr. 5, partea I Buc., Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor I. St. Rassidescu, 1903, p. 25-28 (Biblioteca Soc. „Steaua”).

503

București, 1903. Dr. I. Felix: „Despre sănătate”

Omul este sănătos când este bine făcut, fără beteșug, când mintea lui este curată, nicidecum întunecată, când corpul lucrează cu destoinicie și când mintea cugetă limpede. Omul este dator să-și păstreze sănătatea, fiindcă numai omul sănătos își poate împlini toate datoriile către patrie, către familie, către semenii săi; numai pe oamenii sănătoși îi binecuvântează Dumnezeu dându-le copii sănătoși, numai femeia sănătoasă poate să nască copii sănătoși, să-i crească ca să devie voinici, înțelepți, buni creștini și buni români. Acela care își strică sănătatea prin viciuri, prin obiceiuri rele, prin necumpătate și desfrânare, prin ușurință și lipsă de prevedere, păcătuiește indoi, fiindcă din greșelile lui nu va suferi el singur, ci și copiii care moștenesc bolile părinților. Numai omul sănătos poate să fie fericit, să se bucure de toate plăcerile vieții.

Omul bolnav poate obține să redobândească sănătatea, dacă se caută din vreme cu medic, nu cu leacuri băbești, cu descânțece, cu vrăjitorii și dacă ascultă povețele medicului. Omul care s-a născut slăbănog sau care și-a pierdut puterea prin boală, prin hrana neîndestulătoare, prin munca prea grea, poate să devină iar om zdravăn și cu putere, dacă trăiește regulat și dacă se hrănește bine.

Este mai lesne a-și păstra sănătatea, a preveni, a preîntâmpina bolile, este mai greu a le vindeca. Pentru ca omul sănătos să-și păstreze sănătatea, să rămână sănătos, și pentru ca omul slab ori bolnav să redobândească putere și sănătate, îi trebuie:

Aer curat, lipsit de praf și de alte necurătenii;

Casă sănătoasă, uscată, luminoasă, încălzită în timpul iernii, bine aerată;
Veșminte, încălțăminte, așternut potrivite;
Curățenia corpului, a rufelor, veșmintelor, așternutului, a locuinței, a împrejurimii ei;
Mâncare îndestulătoare și hrăitoare, nestrictă, potrivită cu vârsta și cu munca, apă curată;

Munca potrivită și odihnă după muncă;

Ferire de viciuri, de obiceiuri rele, traiul regulat;

Ferire de amestecul cu oamenii bolnavi de boli lipicioase, cu vitele bolnave de asemenea boli;

Omul își pierde sănătatea:

Din neștiință, dacă n-a învățat să se ferească de tot ce poate pricinui boli;

Din viciuri, din obiceiuri rele, din necumpătare și lăcomie, din desfrânare, din beție;

Din sărăcie, dacă n-are mijloace ca să se hrănească pe sine și pe copii cu hrană îndestulătoare și potrivită, și dacă n-are hărnicia trebuincioasă pentru ca prin muncă înțeleaptă și prin cumpătare să iasă din sărăcie;

Din ușurință și din neprevădere, dacă nu se păzește de mâncăruri grele, crude, stricate, de băuturi vătămătoare, de frig și de umezeală, dacă părinții nu păzesc copiii lor mici de răceală, de boli molipsitoare, dacă se duc în case în care se află cineva bolnav de boală lipicioasă, dacă lasă copiii lor sănătoși să se joace cu alți copii bolnavi de boli lipicioase;

Din necurătenie, dacă mai ales femeile la facere și în lăuzie și copiii noi născuți nu sunt îngrijiți cu cea mai mare curățenie;

Din muncă prea mare, îndelungată, nepotrivită cu puterea omului, cu vârsta lui, fără odihna trebuincioasă¹.

Dr. I. Felix. Despre sănătate, Medicul Poporului nr. 5, partea I, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl.” S-sor I. St. Sasideascu, 1903, p. 12 – 15 (Biblioteca Soc. „Steaua”).

¹ Felix Iacob, profesor universitar (1832-1905), specialist în igienă. A colaborat cu dr. C. Davilla la organizarea serviciului medical civil. A funcționat ca medic șef al orașului București; a contribuit la formarea serviciului medical militar în timpul Războiului de Independență. A reprezentat România la multe congrese internaționale de specialitate. Concomitent a desfășurat o intensă acțiune de popularizare a cunoștințelor medicale.

504

București, 1904, februarie. Polemică privind prezența evreilor în literatura română

D. Ilarie Chendi e un nou muncitor pe ogorul literelor române. E critic de meserie.

D. Ilarie Chendi mai e însă transilvănean de origine; și aceasta e pentru noi o mare neplăcere, căci, ca majoritatea transilvănenilor, hrănește pentru noi o ură nejustificată, care îi întuneacă judecata când vorbește de evrei¹.

O pildă elocinte ne-a dat-o d. Chendi într-un foileton din *Voința Națională*² în care tratează despre evreii în literatura românească. Deja prin titlul foiletonului, d. Chendi își manifestă transilvănistul, căci d. Chendi scrie „Ovreei în literatura românească”, cu acel înțeles de reavoință pe care îl are cuvântul ovrei în gura oborenilor, de pildă. Nouă, ce e dreptul, nu ne face nici cald nici rece, dacă numele neamului nostru e scris cu O sau cu E; ne surprinde însă din partea unui literat o expresie la locul ei în acel cartier unde își dau întâlnire geambașii. Ce ar zice d. Chendi dacă am întrebuința la adresa d-sale expresia de *trocar*, cu acel înțeles de batjocură ce se dă, din răutate, transilvănenilor? Ar zice că suntem lipsiți de bună creștere. Epitetul nu ni se cuvine; d-sa însă și l-a câștigat pe deplin.

Dar să lăsăm această chestie de educație; vârsta d-lui Chendi face zădarnică orice lecție de bună purtare. Să vorbim de ce enunță d-sa în foiletonul menționat; vom vedea că e tot atât de nefericit în gândire ca și în expresii.

D. Chendi învinuiește pe evrei că dau năvală pe ogorul literaturii românești. Învinuire curioasă din partea unei tagme care reproșează evreilor că nu se interesează decât de ocupațiile josnice ale vieții, rămânând străini de bunurile culturale. În mintea d-lui Chendi literatura e, se vede, un fel de tarabă de la care trebuie alungați concurenții evrei, poate pentru că, după cum mărturisesc antisemiții, acești concurenți sunt superiori.

D. Chendi acuză însă pe evrei că, năvălind pe ogorul literelor române, aduc după dânsii o puzderie de traduceri. E curios și acest reproș, când e știut că traduceriile au întotdeauna o înrăurire salutară asupra dezvoltării culturale a unui popor la începutul mișcării sale literare. Traducerile sunt chiar o necesitate, căci ele pun în curent un popor cu mișcarea intelectuală a altor popoare și răspândesc adesea idei care n-au luat naștere în sânul poporului în a cărui limbă se traduce.

Producțiunea literară contemporană e pe jumătate alcătuită din traduceri, pentru că între popoare se face nu numai schimb de mărfuri, ci și schimb de idei, ba chiar împrumutări de instituțiuni. Sau d. Chendi, considerând și traduceriile ca o desfacere de pe teighea, e gelos de concurența traducătorilor evrei? Dacă pune chestiunea pe acest teren, atunci vom întreba ce e mai cinstit: Să dai o traducere drept traducere, cum fac evreii, sau să dai un plagiat drept lucrare originală? E încă în mintea tuturor activitatea cercului de la *Contemporanul* din Iași, care își luase menirea de a demasca pe toți șarlatanii literari, ajunși la situațiuni înalte, uzurpând o reputațiune, numai pentru că și-au însușit lucrările originale ale unor autori străini. Recitească d. Chendi colecțiunea *Contemporanului* și va vedea că în lista celor demascați nu figurează nici un evreu. Noi însă vom adăuga că mulți din autorii originali care au scris în românește sunt de origină evree; în orice caz ni s-ar cuveni multă grațitudine pentru a fi hărăzit literaturii românești pe Cezar Bolliac, Alecsandri, Hasdeu și Xenopol.

D. Chendi ne acuză însă că, traducând, alegem mai cu seamă opere în care figurează fraze ca acestea: (cităm textual).

„Nu este exact că există o deosebire între om și om; toți suntem de o singură origină, toți aparținem uneia și aceleiași familii, care se numește omenire”.

De această crimă – pe care mărturisim a o fi săvârșit – nu ne lepădăm însă. Dimpotrivă, ne fâlim cu ea.

În contradicere cu acest reproș de umanitarism, d. Chendi descoperă totuși în noi niște pionieri deghizați ai ideii naționale evreiești, niște *israeliți* „cu caracterul și mentalitatea rasei”.

Nu știm pe ce cale va fi făcut d-sa această descoperire, și nu știm la cine.

A voit cumva să vorbească de lucrările folcloristice ale d-lor Gaster, Șăineanu și Tiktin, pe care îi și pomeneste? Dar acești scriitori s-au ocupat exclusiv de limba românească, aducând în lucrările lor metodă și profunzime de vederi. Aceste din urmă însușiri sunt oare pentru d. Chendi „caracterul și mentalitatea rasei evreiești”? De acord!

Sau voit-a d-nul Chendi să susțină că suflul de libertate din poeziile lui Ronetti-Roman este o însușire pur israelită? Primim și acest compliment. Vorbind de Ronetti-Roman, d. Chendi afirmă că piesa *Manasse* ar fi avut o primire bună din partea publicului românesc, de n-ar fi streină de sufletul lui. Întrebăm însă pe d. Chendi cum e cu puțință ca o operă care analizează un anumit popor și ne dă psihologia unui tip deja rar și printre evrei să fie o lucrare înrudită cu sufletul românesc, când adică deja subiectul, prin punctu-i de plecare, îi e străin? E ca și cum ai cere ca «mujicii» lui Tolstoi să aibă caracterul și mentalitatea aristocraților sau burghezilor francezi; sau ca eroii lui Ibsen să aibă aceeași psihologie ca eroii lui d'Annunzio. D. Chendi le știe poate toate acestea, dar în doru-i de a ne înstreina cu orice preț de sufletul românesc, găsește și în piesa *Manasse* prilejul de a formula o învinuire transcarpatină.

Criticul nu se leagă însă numai de Ronetti-Roman; el atacă și pe ceilalți evrei care s-au manifestat în literatura română, având față de toți un aer de trufie, ca și cum de pe Olimpul d-sale abia de i-ar zări. Pe Steuerman îl numește „doar fecund”, pe Giordano-Goldner „flecăreț”, pe Toma îl laudă cu zgârcenie, pe Vereea îl trece sub tăcere, pentru Axelrad abia o vorbă bună, frații Sanielevici sunt «dușmani ai ideii de patrie», până și bietului Grossmann de la Iași nu-i lasă odihna mormântului, pentru păcatul de a fi tradus câteva piese de teatru. E teribil d. Chendi, un fel de *Jupiter tonans* pe Olimpul criticei; și e de mirare numai că se mai găesc evrei care se avântă pe câmpul literelor române, când știu că înfruntă furiile unui Chendi.

Dar, ca orice ființă superioară, d. Chendi, după un acces de mânie, izvorâtă dintr-o patriotică îngrijorare, se înduioșează și vorbește cu simpatie de mișcarea sionistă. D-sa găsește câteva accente sincere în literatura sionistă. Decât, relevând mișcarea ce are de scop reîntoarcerea evreilor în patria străbună, vrea să fie ironic, numind Țara Palestinei: pământul „care a dat popoarelor – și a luat evreilor – un Dumnezeu”. D. Chendi suferă de lipsă de memorie. Uită ce a învățat, desigur, că pe pământul Palestinei noi am fost atât de bogați în Dumnezeu, că ne-am permis chiar luxul de a da și altora un Dumnezeu, reținând însă pentru noi „Sf. Spirit”.

Din această pricină d. Chendi e lipsit de această emanațiune divină; și faptul ne întristează, deși contrariul s-ar cuveni domnului Ilarie.

S. Grossman

„Lumea israelită”, *București, An II, nr. 2, februarie 1904, p. 53-54. (text prescurtat)*

¹ Autorul articolului exagerează în ce privește mentalitatea antisemită în rândurile transilvănenilor.

² Publicație de orientare liberală (iulie 1884 – aprilie 1914).

București, 1904. M. Schwarzfeld despre literatura populară israelită

Considerații generale – Observații speciale – Proverbele. O colecție inedită

Importanța crescândă ce se acordă literaturii populare e, neîndoios, binemeritată. În această literatură se oglindește sufletul popoarelor, modul lor de a concepe, de a simți, de a voi, de a dori; în ele vedem gradul lor de inteligență și de cultură, în ele regăsim urmele credințelor și stereotiparea cunoștințelor din vremile dinainte (în special în lecurile și credințele populare).

Literatura populară israelită e din cele bogate, dar unele genuri sunt mai slab reprezentate, cum e basmul, legenda și mai ales cântecul; adică, comparativ cu literaturile altor popoare, evreii posedă, în circulație vie, puține basme, legende și mai ales puține cântece. Dimpotrivă: proverbul, zicala, anecdota, ghicitoarea etc., sunt de o bogăție inepuizabilă și nu dau îndărăt față de literatura nici unui alt popor, așa că dacă împrejurările ar favoriza dialectul evreo-german [idișul] adică, când toți evreii de seamă ar scrie în acest dialect, ar putea lua un mare avânt.

Unii atribuie dialectului evreo-german rolul special al satirei și glumei ușoare, un rol la care se pretează foarte bine, dar care nu intră și nu poate intra exclusiv în misiunea lui. Dimpotrivă, la trebuință, poate fi acomodat oricărui gen literar și ar fi de mlădiat în forme din cele mai elegante, de turnat în cugetări din cele mai înalte [...]

Proverbele evreiești sunt bogate în cugetări alese, se disting prin observații adânci, prin reflecții frumoase cu o înălțime de sentimente demne de remarcat. Și acestea poartă adesea marca originalității.

În genere, cea mai mare parte a proverbelor și chiar a zicalelor care, prin natura lor, trebuie să fie mai originale, găsesc paralele în toate literaturile; adică, în genere, produsele intelectuale sau estetice ale unui popor posedă [creații – n.n.] similare în produsele celorlalte popoare, ici-colo chiar din acele ce se pot perfect acoperi. Evreii, bineînțeles, nu formează o excepție, dar nici din această cauză nu s-ar putea tăgădui acea originalitate relativă a produselor literaturii lor populare. Ele sunt emanațiunea inteligenței, operația minții lor, tot așa ca produsele populare ale celorlalte neamuri. Faptul împreunei locuiri a evreilor cu alte popoare nu le-a anihilat cugetarea și nici spiritul de observație, nu l-a făcut pe evreu să primească de-a gata ce a găsit la alții, atât din cauze psihologice și etnice, cât și din cauza posesiunii unui dialect propriu. Caracteristic e că evreul însoțește proverbele străine cu adnotația: românul zice, rusul zice, poleacul zice, neamțul zice etc. Fapt e că din toate genurile populare, cel mai original e proverbul, și acesta e, cum am arătat, genul cel mai bogat al literaturii populare israelite.

Nici un gen nu se pretează mai bine la studii, la observații ca proverbul (subînțeles și zicala), căci e mai ușor a-l grupa, a-l coordona, a-l compara; e mai ușor a cuprinde cu mintea întregul acestui gen¹.

Eu însumi, care între anii 1873-1880 m-am ocupat în mod asiduu cu colectarea produselor populare ale evreilor și posed o colecție inedită de proverbe și zicale evreiești ce trece de nouă mii, – toate culese în țară din viu grai și nu din cărți, – am întreprins câteva

cercetări asupra spiritului ce se degajă din această colecție, care e un adevărat tezaur al poporului evreu. În *Anuarul pentru Israeliți*, de sub redacția mea, am publicat în anul XI, un studiu sumar: *Literatura populară israelită ca element etnico-psihologic*. În anul al XIV-lea: *Evreii în literatura populară română și universală*, în al XIX-lea: *Evreii în literatura populară israelită*, studii etnico-psihologice. (Aceste din urmă au apărut și în ediție separată în anii 1882 și 1889 și au fost traduse în întreg sau parțial în limba ebraică și germană).

Cu privire la originalitatea literaturii populare israelite am scris în anul I al *Anuarului*, pentru a zdruncina prejudecățile și atacurile ce le întâmpinăm la strângerea materialului flotant [...]

Colecțiunea mea de proverbe cuprinde peste 70 de grupe, fiecare cu părțile ei originale și picante. Unele extrase din aceste grupe le-am reprodus în *Egalitatea*. Cu deosebire interesantă și instructivă ni se pare grupa cugetărilor și cea a sfaturilor ce nu intră în cadrul nici uneia din celelalte grupe; un capitol curios ni-l oferă grupa *zoomorfelor*, adică a proverbelor și zicalor în care e vorba de animale, din care se poate vedea cum evreul apreciază animalele cu care e în contact și ce simte pentru ele. În aceste proverbe și zicale se reflectă tradiții, prejudecăți, sentimente și resentimente datorite la diferite cauze. Așa, câinele e judecat cu asprime și văzut prin o priză unilaterală. Te convingi astfel că sunt de reabilitat nu numai popoare ci și animale!...

Acum, când iudaismul ia o nouă consistență prin mișcarea sionistă, mișcare de regenerare a poporului evreu, ar fi momentul psihologic de a da o specială atenție literaturii populare israelite, de a ne sili a o colecta, a o face cunoscută în același timp, a o utiliza pentru cercetări la care s-ar preta. Incontestabil, aceasta ar contribui pentru mai buna pricepere a felului de a fi, de a simți și de a cugeta, al poporului nostru, luat ca un întreg organic.

M. Schwarzfeld

Almanahul Israelit Ilustrat pe anul 1903-1904, Buc., Institutul de arte grafice „Eminescu”, 1904, p. 102-105.

¹ Au cules proverbe următorii: Cilibi Moise (Anecdote și povești – 1862), M. Gaster (Literatura populară română – 1883), Lazăr Șăineanu (Basmele române – 1895).

506

București, 1904. Evreii în cultura română

Inaccesibili?

Este o învinuire adusă evreilor, pe care n-am înțeles-o niciodată: aceea că ei ar fi inaccesibili culturii române. Această învinuire, făcută din patimă, nu rezistă celei mai elementare observații. În campania antisemită – mai mult ca în orice altă campanie – exagerările formează unicele arme de luptă. Imparțialitatea absolută e imposibilă chiar la oameni de bună credință care apără o idee; cu atât mai mult la aceia care pornesc de la

sentimente de ură și propagă numai un sentiment, – căci un antisemitism de doctrină aproape nu există în România, sau, chiar dacă s-o fi găsim la antisemiții de cabinet, nu-l vedem deloc la cei militanți.

Când exagerările însă iau proporții prea mari, ele nu mai servesc acelor care le lansează, ci dimpotrivă.

Să luăm, de pildă, exagerarea de care am pomenit la începutul acestui articol: inaccesibilitatea evreilor la viața culturală română. Or, ce se întâmplă? Pe când pentru populația indigenă au trebuit înființate amenzi școlare spre a constrânge pe părinți să-și trimită copiii la școlile statului, evreii, fără să aștepte asemenea măsuri, împlineau atât de bine dorința legiuitorului ca toată lumea să învețe carte, încât prin '93 (1893) același legiuitor, alarmat, a luat cunoscutele măsuri restrictive, pentru a le mai calma avântul. A fost, desigur, o greșeală politică; unde s-a mai văzut un stat care să nu fie bucuros de răspândirea cât mai întinsă a limbii și culturii sale, chiar în straturile străine și mai ales în acestea? Dar nu discutăm aci măsura luată – care de la '93 încoace s-a întins și asupra învățământului secundar și superior – ci constatăm numai faptul că evreii nu fugeau de școala românească, ci, dimpotrivă, după părerea guvernanților, o îndrăgeau prea mult¹.

Mai departe: toate neamurile străine care au colonii numeroase în țară înființează și susțin, cu mari sacrificii, un învățământ național al lor, în care limba română, chiar când figurează în program – ceea ce se întâmplă cam rar – constituie un obiect de a șaptea mână, mai mult un fel de recreație pentru școlar, sau, în cazul cel mai bun, un studiu de complezență. Și acest spectacol nu-l dau numai străinii propriu ziși, care trăiesc aci sub auspiciile unui consulat, dar chiar armenii din Moldova și bulgarii din Dobrogea, cetățeni români, care nu disprețuiesc nici unul din avantajele ce implică această însușire, în primul loc dreptul la funcții și la pensie... Evreii, care sunt mai străini decât toți străinii, căci oriunde s-ar duce tot streini ar fi, au școli israelito-române, mai mult române decât israelite, căci în școlile lor se urmează programul statului, adăugându-se numai câteva ore de limba ebraică. Și este de notat că, dacă absolvenții acelor școli știu toți limba română – și aceasta o dovedesc înaintea comisiunilor examinatoare numite de ministru – nici unul din ei nu știe limba ebraică, după cum un absolvent de liceu nu știe de pildă latina sau greaca veche. Dacă acestea sunt probe de inaccesibilitatea evreilor la cultura română, atunci nu știu ce-ar trebui să facă pentru a fi socotiți mai accesibili.

Dar evreii nu se mulțumesc numai să învețe românește. Această limbă, care pentru cei mai mulți dintr-înșii este limba maternă, este limba lor literară, limba în care citesc și scriu. În sărăcia de statistici care ne caracterizează pe toți atât de trist, nu pot spune ce contingent dau evreii publicului cititor. Întrebați însă pe depozitarii de cărți și ziare și veți afla care este numărul de cititori evrei și mai ales proporția lor față de cititorii români. De altfel, faptul că atâtea ziare – și nu vorbesc de cele independente, ci de unele ziare de partid – se ocupă atât de mult de chestia evreiască și alunecă prin multe echivocuri pentru a simula nota filosemită, arată îndeajuns că masa cititoare evreiască este destul de numeroasă pentru a merita atenția administratorilor de ziare, cu riscul chiar de a supăra pe cititorii antisemiți, care, desigur, sunt și ei destul de numeroși.

Cele spuse ar fi de ajuns pentru a dovedi netemeinicia exagerării de care ne ocupăm în articolul de față. Sunt însă și alte dovezi demne de remarcat. Evreii n-au dat numai un însemnat număr de librari², grație cărora cărțile s-au putut răspândi în masă, dar au dat pe cei mai de seamă editori, și, dacă nu mă înșel, asta înseamnă ceva. Cel dintâi librar care a dat marelui public scrierile fruntașilor literaturii române, într-o colecție ieftină, accesibilă

tuturor, este evreul Șaraga. Eminescu, Vlahuță, Gane, Conta, Xenopol etc., ascunși de ochiul indiscret al publicului în volume de câte 4 și 5 lei, au văzut lumina zilei în volume de 1 leu și abia de la acea dată au devenit în adevăr populari, căci până atunci poporul nu-i putuse cunoaște. Cel dintâi librar care a realizat un progres și mai mare, întemeind o bibliotecă a 30 de bani volumul, este evreul Samitca. Și partea luată de evrei în ramura editurii nu se mărginește aci. A fost un Haiman, un Alcalay, un Kupferman – care a editat „Contemporanul” – și atâția alții pe care n-o să-i înșir astăzi.

Dacă evreii ar fi fost numai distribuitori și consumatori, încă rolul lor ar fi meritat mai puțină desconsiderare. Dar ei au fost și producători. Partea luată de ei în ziaristică este cunoscută. Ani de zile ziare politice au fost scrise și dirijate de evrei; unele din ele n-au căutat nici până azi să se lipsească de sprijinul publiciștilor evrei. În literatură, oameni ca Ronetti-Roman, Tiktin, Steuerman, Iuliu Barasch, Șăineanu, Gaster, Sanielevici, A. Toma, Giordano, Candrea, – îi înșir în fugă, fără nici o ordine – și atâția alții, și-au dat contribuția lor, care – trebuie s-o recunoască și cei mai pătimiși – nu e tocmai de disprețuit. Ca traducători ai operelor străine de valoare, iarăși s-au distins mulți evrei³. Și fiindcă e vorba de traduceri, de ce n-aș aminti că operele celui mai mare filozof român, marele antisemit Conta, scrise în franțuzește, au fost traduse de un evreu – d. Steuerman – și editate de alt evreu⁴?

Ce-i drept, se aruncă scriitorilor evrei învinuirea c-au corupt limba. Dar mai întâi, această acuzare n-a fost încă dovedită și, al doilea, ea ne pare chiar absurdă: adică poporul român își știe atât de puțin limba încât un evreu l-ar putea face s-o evreizeze?

S-ar putea înmulți la infinit dovezile în sprijinul tezei mele. Dar direcțiunea acestor publicațiuni nu mi-a cerut un studiu profund – sarcină care ar incumba altora mai competenți – ci mai mult un articol de generalități, asupra rolului evreilor în viața culturală română. Fără nici o pretenție – și fără a mă preocupa de tendințele publicației de față – am crezut că la întrebarea ce mi se pune pot răspunde în modul cel mai categoric: evreii nu sunt inaccesibili culturii române, ci dimpotrivă sunt chiar un factor însemnat al răspândirii ei – un factor care, în alte împrejurări, ar putea contribui în mod și mai eficace la progresul cultural al țării.

E drept că nu toți antisemiții o contestă. Sunt unii care spun că tocmai accesibilitatea evreilor la cultura română este o primejdie pentru românism și deci trebuie combătută cât mai din devreme.

Este și aceasta o teorie. Dreaptă sau nu, ea are meritul de a se întemeia pe înfățișarea inexactă a faptelor reale – și atât e de ajuns. Oricine e liber să scoată concluziile ce-i convin din faptele ce vede; principalul lucru este ca să nu tăgăduim – cu sau fără intenție – ceea ce se petrece sub ochii noștri.

Constantin Graur

Almanahul Israelit Ilustrat pe anul 5664 (1903-1904), Buc., Instit. de Arte Grafice „Eminescu”, 1904, p. 121-124.

¹ Vezi doc. I și 215.

² Vezi doc. 498.

³ Vezi Cuvânt introductiv, p. XXI.

⁴ După încetarea din viață a filosofului, istoricului A.D. Xenopol a propus Secției de științe istorice a Academiei să editeze, cu sprijinul financiar al înaltului for de cultură, operele filosofice ale lui V. Conta. Propunerea nu a fost acceptată, invocându-se lipsa de fonduri bănești și urgența editării altor lucrări (Analele Academiei Române, „Dezbateri”, 1906-1907, tom XXIX, p. 62).

Constanța, 1904, august 9. Isac Leon solicită permisiunea de a prezenta spectacole cinematografice

Domnule primar,

Subsemnatul Isac Leon, voind a da câteva reprezentații de cinematograf în grădina Hotel Splendid, str. Elenă, cu respect vă rog să binevoiți a-mi elibera cuvenita permisiune; totodată alături și una coală de 1 leu.

Cu stimă, Isac Leon

D-sale

D-lui primar al urbei Constanța

AIN Constanța, Fond Primăria Constanța, ds. 7/1904-1905, f. 14.

Pe document, rezoluția: „Să se dea autorizația solicitată. Primar, (ss.) Indescifrabil.”

București, 1904. Membrii Asociației Generale a medicilor din țară

Biroul Comitetului Central al Asociației: președinte: prof. dr. Petrini-Galați; vicepreședinți: prof. dr. Bogdan, prof. dr. Minovici, dr. I. Ștefănescu; secretar general: dr. N. Bardescu; casier: dr. Blasian; secretari: dr. Demetriade, dr. Mirinescu și dr. Tatușescu; bibliotecar: dr. Popescu Petre.

Comitetul Central a Asociațiunei

Dr. I. Atanasescu	Dr. N. Georgescu	Dr. Leonti A.	Dr. I. Stamatin
Dr. Bogdan	Dr. M. Minovici	Prof. dr. N.	Dr. I. Ștefănescu
Dr. Blasian	Dr. M. Petrini-	Manolescu	Dr. prof. Tomescu
Dr. Kiriac	Galați	Dr. Mirinescu	Dr. Tatușescu
Dr. N. Bărdescu	Dr. M.	Dr. Păltineanu	Dr. Em. Turbure
Dr. St. Besnea	Hristodorescu	Dr. Popescu	
Dr. G. Demetriade	Prof. Eduard	Dr. G. Rădulescu	
Dr. N. Drugescu	Măldărescu	Dr. Rigani	

Județul Ilfov

Andronesco C.
 Angheliescu G.
 Argeșanu S.
 A.Assaki G.
 Atanasiu Gr.
 Antoniu I.-maior
 Albescu N.
 Andreescu G.-căpit.
Anghelovici C.
Bally
 Besnea St.
 Belciugățeanu C.
Braunstein
Blumenfeld
 Bardescu N.
 Butărescu M.
 Buță I.-maior
 Bălăcescu I.
 Babeș V.
Brayer
 Calaban
 Carnabel A.
 Chernbach N.
 Constantinescu N.-
 Olt
 Cruțescu N.
 Călinescu Mihail
 Cristescu G.
 Clement E.
Cobilovici Al.
 Crotunescu
 Cutzarida
 Consiniu Al.
 Ciurcu G.
 Corneliu Christian
 Constantinescu I.
 Constantinescu-
 maior
 Datopol D.-maior
 Dragescu N.
 Duma N.

Demetriadi G.
 Demosthen A.-col.
 Dimitriu G. Andrei
 Drăghiescu D.-prof.
Dudumi V.
 Elefterescu Paul
Ettinger L.
Erdreich
Felix Eugen
Felix Iacob
Fischer Gh.
 Ghidionescu I.
 Goilav I.
 Grosovici G.
 Giuvara E.
 Georgescu N.-
 medic-șef
 Gărdarianu
 Galimir
 Gugea
 Hârsu Mel.
 Hristodoreescu
 Mihail
 Hepites T.
 Habudianu
 Haralamb
 Iliescu G.
 Ioanid C.
Iaslovici
 Ionescu Toma
 Iliescu Chiru
 Justin Adrian
 Kiriac I.
 Kalinderu N.
 Kaminski Herman
 Kugel C.
 Kițu E.
 Lupus H.
 Luca T.
 Leonte A.
 Măldărescu N.
 decan-fac.
 Miliarezi

Mendonidi I.
 Manolescu N.
 Modolea V.
 Minovici M.
 Marcovici I.
 Mironescu G.-
 spital Poenari
 Miron G.
 Manolescu
 Constantin
 Marinescu G.
 Mirinescu M.
 Minculescu Nic
 Nanu G.M.
 Nedelcu P.
 Neagoe I.
 Niculescu N. Buzeu-
 Fierbinți
 Oprescu V.
 Orleanu C.
 Obreja Al.-prof.
 Oncescu N.
 Orășcu Chr.
 Petrini Galați-ofițer
 Petrini P.-prof.
 Pesulescu I.
 Potârcă I.-căpitan
 Popovici P.
 Popescu Petre
 Popescu Pompiliu
 Pătrașcu V.
 Popp Em.
 Pitișteanu Spiridon-
 Buftea
 Popescu Z.-
 spital Fierbinți
 Panaitescu G.
 Rappaport S.
 Roth M.
 Răutzoiu C.
 Radovici A.
 Rațiu I.- spit. Cocioc
 Rădulescu C.

Rubin St.
 Saabner Tuduri
 Salter V.
 Steinhart S.
 Staicovici N.
 Ștefănescu I.
 Stoenescu N.
 Ștefănescu Anghel
 Ștefănescu Sache
 Stăiculescu G.
 Stoenescu
 Stamatin B.
 Simionescu Florea
 Silva Pandele
Schachman
 Stoianovici I.P.
Scheller
Schneyer
 Turbure Em.
 Țăranu Gr.
 Tomescu N.
 Țuri A.
 Tomescu Toma
 Tătușescu D.
 Teohari Chiriac
 Teodori I.- insp.
 general
 Vellan
 Varnaly L.
 Vlădoianu P.
 Vineș V.
Westfried F.
Weiss Em.
 Zigura V.
Zusman C.

Județul Argeș

Mihalcea
 Rădulescu G.
 Socolescu N.

Județul Bacău

Adam P. Bădescu C.
Baroni Edwin
 Gheorghiu S.
 Sturda
 Tomița Șt.
 Țonciu G.
Zussman Carol-
 Moinești

Județul Botoșani

Antonescu G.
 Bocescu
 Cohănescu
 Ciomac Mardiros
 Goilav D.
 Leonescu G.
 Manasianu N.
 Manolescu A.
 Vrabie Virg.
 Zuhr

Județul Brăila

Apostoleanu I.
 Butărescu I.
 Bădeanu I.
 Baroncea J.
 Iorgandopol
Iovitz Junior
 Maraty A.N.
 Moscovitz
 Nestorian
 Palauz A.
 Popa N.
 Pandelescu Ștefan
Schwartz L.

Județul Buzău

Angheliescu Gh.
 Bardescu Al.
 Bianu V.
 Chirițoiu

Dobrescu M.
 Dobriceanu C.
 Ghimpeanu-plasa
 Câmpu
 Gheorghiu Ven.
 Inotescu P.
 Macoveiu D.
 Niculescu-Mizil
 Pârvulescu
 Paraschivescu V.
 Șapcaliu I.

Județul Constanța

Anastasescu St.
 Cicilianopol N.
 Constantinescu
 Ferzelius
 Gheorghiu D.
 Iampolis Iosef
 Ibraim Temo
 Macovei I.
 Mihăilescu-Brăila
 Papadopol D.
 Serbulescu
 Sadoveanu-
 Marinescu
 Tălășescu Al.

Județul Covurlui

Buzoianu I.
 Baronzi
 Caravia
 Constantinescu C.
Daniel Lazăr
 Georgescu Șerb.
 Miloș D.
Moscovici
 Nebunelli L.
 Piasieski
 Papanicol
 Rădulescu Ștef.
 Scurtu D. –Căpitan
 Serfioti
 Stavridi

Tachianu I.
Vizzu D.
 Vicol

Județul Dâmbovița

Beștelei
 Ionescu Mina
 Mihăescu M.
 Petreanu V.
 Șerbănescu
 Zisu

Județul Dolj

Antonini E.
 Archimandescu
 Augustin I. .
 Atanasescu I.
 Basilescu I.
 Brailov
 Christescu
 Ciocâlțu C.
 Câmpeanu M.
 Carcalețeanu A.
 Drăgescu C.I.
 Eliescu A.
 Elian
 Hamangiu
 Galerii
 Ionescu P.
 Lates V.
 Miletici G.
 Mitescu P.
 Potârcă I.
Pohl
 Slăvisteanu
 Sarcani
 Schina C.
 Urdăreanu C.
 Vernescu D.
 Vercescu

Județul Dorohoi

Aronovici D.

Crivăț
 Epureanu
 Haralamb E.
 Mihăilescu V.
 Șoneriu I.

Județul Fălciu

Chernbach Radu
 Șerbănescu
 Motaș
 Rapoțeanu V.

Județul Gorj

Băluș
 Emanoil I.
 Foulquier E.
 Poenaru A.
 Roca D.

Județul Ialomița

Adler
 Buda D.I.
 Demetrescu-Brăila
 Degerățeanu
 Florescu Em.
 Ionescu Th.
 Ioanelli E.
 Pitișteanu I.
 Rădulescu N.
 Strungariu V.
Weissberg I. –
 Bărcănesci

Județul Iași

Apotheker N.
 Agapi V.
 Bogdan G.
Boghen I.
 Buta J.
 Bălăcianu An.
Brill C.
 Botez –profesor

Botezatu P. Brăescu Al. Bălăcescu Culiano Corvin St.-colonel <i>Friedman L.</i> <i>Finkelstein</i> Fabini Gavrielescu N. Grigoriu N. Giuvara E. <i>Herdan I.</i> <i>Horovitz</i> <i>Hertzenberg</i> <i>Imervol</i> Iulianu P. <i>Löbel</i> Miclescu Malcoci <i>Margulies F.</i> <i>Mendel I.</i> Misir Possa St. Pollinger N. Peridi A. Pastia G. Rusu L. Riegler Em. Roșculeț V. Stroici Stihi T. <i>Sufrin</i> Stravolca Țăranu I. Tiron C. Vicol N.	<i>Waldmann</i> Zoe D. Județul Muscel Chemelnic H. Ionescu N. Jugureanu Popescu Al. Popovici Rigani G. Șușu T. Staniu G. Vișoianu Județul Neamț Apostolidi Burghilea N.- Rosnov Ernici D. Halunga M. Lupu Petroni Pennescu N. Predescu St. Pelissier V. Simionescu Florea Trifan Ionescu Vesescu M. Județul Olt Christescu N. Drăgulănescu N. Metzulescu Pastia C. Stroescu Județul Prahova <i>Avramescu Gr.</i> Cosma G. Crărescu V. Cruceanu M. Clineanu C.	Cloaje Danielopol D. Dumitrescu I. Ioannescu G.I. Ionescu G.G.-Urlați <i>Margulius I.</i> Niculescu G. Papa G. Pădureanu I. Pennescu Scureanu G. Suceveanu Alex. Vasilii C. Uatu Județul Putna Codreanu Cătulescu Cingolea G. Coslinski-Vidra <i>Cremnitzer</i> Grosu I. Grosianu <i>Gheller</i> Kesim Bogdan Lungu Macridescu Michăilescu Nicolau Gr. Păuceanu <i>Rosen Rafael</i> Zaremba Județul R. Sărat Christescu D. Dobrescu Gavrilă Gorănescu Heraru N. Iarca G. Popescu N. Pâcleanu Al. Teodor Mișu	Județul Roman Catana Ciolac Gr. Fluor P. <i>Henic</i> <i>Mayer</i> Popovici I. Popovici F. <i>Rabener</i> <i>Riegler M.</i> Stănescu M. Vasilii A. Țurcanovici Județul Romanați <i>Cuziner</i> Iliescu Polichron Istrățescu C. Ionescu Dan Lupescu M. Ninoveanu Gr. Panea I. Sofron Comșa Județul Suceava Anghel Paul <i>Calalb</i> <i>Bernfeld</i> <i>Elian</i> Rossignon I. Tatos I. Județul Tecuci Boteanu B. Cragiane Alex. Dabija Iliescu Savu-căpitan Meixner-Nicorești Petrașcu <i>Vaisenberg L.</i> Vasiliad N. Țânțăreanu
---	--	---	--

Județul Teleorman	Județul Tulcea	Mihăescu I. Nuțulescu I. Orzescu <i>Schönsal</i>	Procopiu Suciu I. Sabin G. Soiu I.
<i>Apotheker Z.</i> Căpitănovici T. <i>Cobilovici</i> Eremia I. <i>Feinblat</i> Ionescu I.- Alexandria Georgescu M. Tecuci K. Lăzeanu M. Lupescu M. Marinoiu Chr. Mironescu G. Presbeanu <i>Zukermann</i>	Alexandrov Petre Băjenaru <i>Iarki L.</i> Mărculescu I. Oncianu Petrescu H. Stoica Popescu N. Pop Titu Tebinca N. Județul Tutova Cerchez T. <i>Kaufmann</i> Mogărdici C.	Județul Vaslui Gallin G.V. Mihăilescu D. Marian Peridi A. <i>Ungar I.</i> Județul Vâlcea Constantinescu C. Dimitriu N.	Județul Vlașca Avidis Corsin I. <i>Marcian Emil</i> <i>Vianu A¹.</i>

Buletinul Asociației generale a medicilor din țară, București, Institutul de arte grafice „Eminescu”, An IV/1904, Coperțile II, III, IV.

¹ Medicii evrei apar în cursive. Dr. Vianu este tatăl viitorului profesor universitar Tudor Vianu.

509

București, 1900-1905. Absolvenți evrei ai Școlii de Poduri

Nume și prenume	An și loc. naștere	Anul abs.	Media	Nr. și data diplomei
Mendel Safer Iancu n. Brehuescu	1875, Botoșani	1900	17,70	117/30.06.1900
Abeles I. Haim	1878, Bârlad	1901	15,79	143/19.07.1901
Bischof Leon	1875, Izlaz-Brăila	1901	14,69	57/19.07.1901
Feldman Bernard	1876, Galați	1901	15,84	141/20.07.1901
Teiler Ludovic	1874, Iași	1901	14,54	-
Prandstetter Carol	1876, Brașov	1901	17,64	1321/29.07.1901
Velt Mihai	1876, Bacău	1901	15,95	-
Brucner Victor	1879, Bârlad	1902	17,97	-
Witner Iosef	1878, Focșani	1902	15,67	-
Brociner Alex	1881, Galați	1903	15,51	-

Nume și prenume	An și loc. naștere	Anul abs.	Media	Nr. și data diplomei
Herman Leibu	1878, București	1903	16,48	-
Radovici Alex	1877, Tecuci	1903	15,75	-
Leibovici Pincu	1878, Piatra Neamț	1904	15,78	-
Potter Eugen Gh.	1881, Iași	1905	15,84	-
Pineles Avram	1880, Iași	1905	15,68	-

Anuarul Școlii de Poduri, 1903-1906, Tipografia Curții Regale Göbl & Fii, 1906, p. 61-67.

510

Iași, 1900-1905. Numărul studenților care au urmat Facultatea de Medicină

	Total	Băieți	Fete	Români	Evrei
1900-1901					
Anul I	58	52	6	43	25
Anul II	31	25	6	25	6
Anul III	25	24	1	13	12
Anul IV	12	10	2	7	5
Anul V	21	19	2	13	8
Doctoranzi	45	43	2	17	28
Absolvenți	14	13	1	5	9
Total	206	186	20	123	83
1901-1902					
Anul I	37	34	3	27	10
Anul II	58	50	8	44	14
Anul III	33	30	3	23	10
Anul IV	21	16	5	18	3
Anul V	21	20	1	9	12
Doctoranzi	36	34	2	17	20
Absolvenți	11	11		4	7
Total	217	193	20	141	76
1902-1903					
Anul I	63	53	10	50	13
Anul II	47	44	3	34	13
Anul III	24	18	6	21	3
Anul IV	21	20	1	10	11
Anul V	15	13	2	9	6
Doctoranzi	51	48	3	22	29
Absolvenți	18	18		48	10
Total	239	214	25	154	85

	Total	Băieți	Fete	Români	Evrei
1903-1904					
Anul I	28	19	9	23	5
Anul II	31	29	2	23	8
Anul III	56	47	9	41	15
Anul IV	25	25		19	6
Anul V	21	16	5	18	3
Doctoranzi	43	41	2	16	27
Absolvenți	13	11	2	9	4
Total	217	188	29	149	68
1904-1905					
Anul I	20	19	1	15	5
Anul II	31	24	7	25	6
Anul III	20	18	2	15	5
Anul IV	56	48	8	40	16
Anul V	24	24		19	5
Doctoranzi	32	29	3	17	15
Absolvenți	31	27	4	16	15

AIN Iași, Fond Rectorat, pachet 78, ds. 684/1901-1905, după vol. Iancu Brauștein, Evreii în prima universitate din România, Iași, Ed. Dan, 2001, p. 70-71.

511

București, 1905, februarie 4. Poetul Alexandru Macedonski salută activitatea unor librării evrei

Două librării

În Craiova una, în București alta. Haiman în București, Samitca în Craiova. Extraordinară cea din Craiova și tot așa cealaltă. Și doi ovrei în amândouă librăriile. Cel cu numele de *Samitca* (*Saul*), totdeodată camarad al meu de liceu, model de cinste, de caracter blajin și serios, era în fond un poet. Căci ce alt s-ar zice despre un om cu avânt nalt, cu gust artistic, cu iubire de cultură, de propășire a neamului român? în adevăr, acest om a fost sau un nebun, sau un poet... Căci iată...- în Craiova, și încă în asiatica Craiova de acum 30 ani, pe chiar calea Unirii, cam peste drum de un fost vechi cofetar cu numele de Ștruhala și în apropiere de str. Foișorului de foc, (cea care duce la Teatrul Național), acest Saul Samitca, acest ovrei, cum aş vrea să fie mulți români, își stabilise o librărie ca cele care cu greu se găsesc chiar azi în Paris...

Prin și cu ajutorul lui Saul Samitca și-a tipărit poeziile, proza, elevul și discipolul meu Traian Demetrescu, care, plecat absolut de la mișcarea de la *Literatorul*, a naufragiat mai târziu, – slăbit de boala care l-a secerat, – în redacții de ziare unde ignoranța și injuria erau singurele arme cu care s-a pretins un timp ca literatura, mintea și inima română, să fie

regenerate... Pe lângă aceasta, în librăria Samitca s-au editat reviste și cărți numeroase la a căror tipărire au prezidat îngrijire, gust și bunăvoință... Acest nainte-mergător al culturii, Samitca, a dus o luptă eroică în mediul unde se afla: la urma urmii, învins, a dispărut ca mulți alții din scumpa lui Craiova, – pribegind prin străini și gândindu-se desigur cu lacrimi la doinele ce-i cânta Jiul fermecându-l cu atâtea iluzii, cu atâtea speranțe...

Câtă înduioșare resimt însumi când mă întorc prin cugetare la timpurile care nu mai sunt, – nu numai la cele de așa mult apuse, dar și la cele duse mai de curând, cum ar fi bunăoară, – în același ordin de idei, – cele care au constituit epoca librăriei lui Haiman... un alt ovrei și acesta.

Situată într-o prăvălioară sub casa decedatei Olympia Lahovary, pe Calea Victoriei, librăria lui Haiman a ocupat, la început, localul în care întâi doamna Gârbea (*Smara*), de curând căsătorită cu profesorul G.O. Gârbea, bunul meu amic, – fost și el camarad de liceu al meu, – debuta cu mult curagiu și voioșie în viață casnică, debitând, în o mică papetărie, mărunțișuri pentru școlari [...]

Afacerile nu merseră, cu toată sânguința și grațiozitatea gentilă de atunci a debitantei. Haiman succedă fostei doamne Gârbea, și, în doi trei ani, adăugă la odăița primitivă alte două prăvălii. Fără ca librăria, ce se stabili astfel, să se poată compara cu cea din Craiova (cu a lui Samitca), multă pricepere prezida și la instalarea acesteia. N-a fost poet sau prozator, – poate nici ziarist, – care să nu cunoască pe Haiman, să nu treacă, cel puțin la două zile o dată, să stea de vorbă cu tânărul și valorosul librar... Ignatz Haiman era, ca și Samitca, foarte inteligent, și, tot ca el, însuflețit de cultura franceză. Artist și literat atât prin temperamentul său propriu, cât și prin lucrările sale, Haiman se înșela foarte rar asupra valorii unei scrieri, fie ea română, fie franceză. Aceasta, firește, îl conduse să se asorteze numai cu opere de însemnătate, și totdeauna să se facă el singur editor.

Haiman, pe acest teren, a rămas neîntrecut, și a binemeritat de la literatura română. Negreșit, autorii pe care îi edita erau foarte puțin plătiți, – uneori deloc, – dar la noi, unde nu se mai cumpără nici chiar cărțile străine, nu se putea urma altfel. Unii susțin că Haiman a pierdut, alții că a câștigat. Ce e sigur e că nu s-a îmbogățit. Se zice totuși, – și mi-ar părea bine să fie astfel, – că și-a realizat visul, că ar fi trăind acum la Paris, unde ar avea o mică librărie pe bulevardul Montmartre [...]

Greșeala cea mare a lui Haiman e că a știut să editeze, dar n-a fost înzestrat de spiritul practic al vânzării cărților pe care le tipărea. Haiman ar fi rămas nepieritor, dacă ar fi organizat în toată țara un serviciu de colportagiu al cărților ce da la lumină. Cel care va face aceasta va fi adevăratul deșteptător al poporului român, – iar ce însemnează de asemeni ceva: va câștiga și avere.

Al. Macedonski

„Egalitatea”, An XVI, nr. 5, 4 februarie 1905, p. 36.

București, 1905, mai 26. Anticarul B. Pohl propune lui Moses Gaster vânzarea unui manuscris

București 13/26 mai 1905

Dle dr. M. Gaster!

Cu tot respectul vin a vă ruga după cum vă aduceți aminte că în timpul trecut 1 an sau 2 când ați fost aici și v-am vizitat la fratele dumneavoastră dl. Max, avocat și pe atunci v-am vândut o carte de Filologie de Ion Müller, atunci chiar mi-ați dat c[artea] de vizită a d-tale care la altul nu dați, în caz dacă voi avea trebuință să vă scriu pe adresa d-tale și în convorbirile aceste v-am propus și v-am arătat un Tetra-Evanghel manuscris pe pergament 1303 pe care mi-ați promis că poate cu stăruința d-voastră îmi veți putea face bine ca să vorbiți cu [un] bibliotecar sau director al Bibliotecii centrale din Londra, la care știu foarte bine că aveți influență acolo; vă rog foarte mult fiind manuscriptul acest e acum în posesiunea mea și pot să fac ce poftesc, cred dacă veți fi așa amabil și puteți reuși ca să intre la biblioteca care socotiți d-voastră și să-mi iese un preț bun, atunci îmi veți face mie întâi un bine ca să câștig ceva, iar d-voastră pentru răsplata muncii vă voi căuta ce aveți trebuință; prețul răposatului Tischendorff din Berlin sau Leipzig l[-]a consultat când a trăit pe care vă trimet și nota [de] descriere acelu manuscript și atunci dlui s-a exprimat că ar dori să-l cumpere pentru biblioteca de acolo pentru 2.500 mărci, însă atunci persoana n-a avut nevoie de vânzare și n-a voit să-l vândă, însă cum se întâmplă cum e lume se învârtete ca o roată, a devenit [intervenit] o împrejurare că a vrut să-l vândă și mi l[-]a încredințat mie să fac cu el ce știu; eu cred, dacă ar fi pentru bibliotecă și să fie director cunoscător poate să dea 5.000 fr[anci]; dar eu cel puțin să scot prețul oferit de răposatul Tischendorff. Este vorba că dl. Tocilescu [pe] care îl cunoașteți foarte bine, stăruiește ca acel manuscript să rămâie aici în țară, însă d[umnea]lui n-are atâția bani de la stat de a[-]l cumpăra dar este o prevedere ca ăl mai întâi bogătaș de aici să-l cumpere pentru muzeu care d-ta iar îl cunoști și trebuie să aștepte până la finele lunei pentru rezultat, dar eu ca negustor trebuie să-mi fac datoria ca să caut un mușteriu care cumpără și plătește mai curând; pentru acesta, vă rog, dle doctor dacă socotiți că la Londra voi putea căpăta un preț bun și bani imediat mă las de dl. Tocilescu. Am de gând să fotografiem o pagină din acest Tetra-Evanghel cu iscălitura și anul ca să aveți ca un post-față însă trebuie să dureze câteva zile dar cu poșta viitoare vă voi trimite acesta deosebit, acumă vă trimet numai această scrisoare dimpreună cu nota lui Tischendorff.

Cu respect vă salut,

B. Pohl Antiquar

Nota profesorului Tischendorff din Lipsca

Acest manuscript este un Tetra-Evanghel scris pentru uzul în biserică în anii de la facerea lumii 6811 iar de la Hristos 1303 precum se constată din însemnarea pusă la finele Evangheliei lui Ioan de însuși manuscriitorul ei, zicând: „Dăruitorul nostru Dumnezeu cel ce împlinește toate anul 6811. A scris cu mâna Iachinth păcătosul și carele a scris simplu după puțină și cititoriu să se roage Domnului și să nu îl blasteme pentru câte a greșit

scriind și Domnul va mântui pe toți frații noștri. Amin.” De însemnat este că împărțirea capitolelor la Evanghelie nu este cea actuală, ci la începutul lor se află scris cu chinovar¹ o înșirare de capitole arătând faptele de care tratează fiecare Evanghelie. Iar la finele cărței, începând de la a șasea filă a celei 39 se începe așa numitul Evanghelistar ce arată prin o împărțire de alt fel de capitole sau pericope cum trebuie a citi bucăți din Evanghelie la Sărbători și în toate zilele peste anu. Manuscriptul este scris în scriere cursivă sau ordinară a timpului de atunci, el este jocu [ușor] de citit, căci coprinde tot felul de abreviațiuni și litere arhaice ale scrisului din secolul al unsprezecelea și al doisprezecelea. Nu este numerotat pe file ci numai pe coale la fila a opta jos. Literile roșii de pe marginea textului Evangheliilor aci în scop de a arăta pericopele de unde se încep Evangheliile ce se citesc zilnic, de aceea aceste litere adesea nu coincid cu începutul frazei ori al cuvântului ce deși inițiale reprezintă litere chiar de la mijlocul unui cuvânt lucru ce încurcă mai mult pe novicul cititor. Se află adesea și cuvinte scrise anortografe ca „μaveiv” în loc de μεiveiv și vic în loc de εις etc. la care cred că face aluzie expresiunea manuscriptului χωρικώς γράψαντος¹ că e scris rustic, țărănește ori simplu de tot.

Din manuscript nu se vede unde a fost scris dar după proveniența lui și mășgălitura ștearsă de la finele cărței pare a fi din Ierusalim. Numerile majuscule ca B arată cap. Faptelor, iar cele minuscule ce se întâlnesc mai mult, pe o pagină arată capitolele de începere în Evanghelistar. N.B. Iachinth probabil a fost un călugăr ce se ocupa cu prescrierea de cărți bisericești.

[Pagină separată adăugată scrisorii]

Domnule dr. Gaster M.,

Tetraevangel slavonesc este luat de Biblioteca Decanului Facultății de Teologie D. Dr. Nițulescu rog discreția (?). Dl. Crețu susține că este începutul 1.500 iar reposatul dr. Popovici un mare slavist susținea că e mult mai vechi.

Dv. veți decide.

Ce credeți dv. relativ la o colecție de Medalii Comemorative Românesce de argint și de aur în nr. de vreo 300 diferite. Ați fi amator?

În caz de posibilitate vi le trimit.

UCLL, Gaster Papers, necatalogat. (Dosar: Romanian General) apud M. Gaster, op. cit., p. 336-368.

¹ Colorant roșu (sare de mercur).

București, 1905, decembrie 25. Acordarea de premii și mențiuni
la Școala de Belle Arte

Prescript verbal din 25 decembrie 1905

Comitetul Academiei de Arte Frumoase, împreună cu Comisiunea Profesională, întrunită sub președinția domnului C.I. Stănicioiu, directorul școlii și având a cerceta concursurile făcute de elevii și elevele din secțiunea de pictură și sculptură, precum și de a acorda recompensele ce cred că merită aceste lucrări, conform Regulamentului.

S-a decis a se da următoarele mențiuni și medalii: la secțiunea elevilor (printre alții): Bernfeld Constanța – medalie de bronz cl. a III-a; Spiner Pepi, Nachtigal Carolina, Gherson Cearnă, Biju Leon – mențiunea onorabil.

AIN, Fond Ministerul Artelor, Inventar 550, Mapa nr. 14, vol. I, f. 33-34, f/v.

București, 1905. M. Conitz, fragment din romanul *Sărmanul Viorel*

Într-adevăr, Aurica părea foarte neliniștită și din când în când se ridica de pe bancă și ieșind din grădină își arunca privirea spre drumul care se vedea coborând din jurul unei păduri...

Oaspeții nu mai veneau și neliniștea Auricăi creștea din ce în ce mai mult...

Spre seară, se văzu de la partea opusă a pădurei, o trăsură care cobora spre sat [...]

Erau oaspeții.

Când trăsura se opri la scara principală, toți din casă alergară întru întâmpinarea noilor veniți. Aurica țipa, râdea, era de o bucurie cum nu-ți poți închipui.

Din trăsură a coborât o femeie bătrână, un domn bătrân și slab, un bărbat tânăr între 22 și 23 de ani, zdravăn, cu o mustață mică și blondă, și o fată tânără.

Aceștia din urmă erau vărul și verișoara Auricăi.

Am plecat și când a înnoptat am revenit iar.

Tatăl Auricăi m-a întâlnit azi, mi-a vorbit de moșie, de recolta bună ce-l așteaptă, de semănăturile ce urmează a le face după culesul grâului. Apoi s-a ocupat de studiile mele, arătându-și neîncrederea lui despre viitorul meu, și a sfârșit prin a mă îndemna să intru în serviciul lui...

Tu poți să-ți închipui dragul meu prieten stupefacția mea.

Nu i-am răspuns nimic dar timp de un sfert de oră l-am măsurat cu privirea din creștet până-n tălpi...

...Ah, biata mea gândire... Cum vor să te robească...

M. Conitz, Sărmanul Viorel. Roman (Manuscris găsit în camera unui sinucis), Buc., Ed. Tip. „Aurora”.

515

Iași, 1906, mai 23. Numirea lui I. Peretz la catedra de Istoria dreptului public și privat de la Universitate

La ședința din 23 mai 1906 Senatul Universității recomandă ca agregat pe domnul I. Peretz (evreubotezat) la catedra de Istoria dreptului public și privat de la Facultatea de drept din Iași¹.

Anuarul Universității din Iași. Anii școlari 1904-1906, Iași, Tipografia Dacia, Iliescu, Gross Et. Comp., 1907, p. 47.

¹ Peretz fusese numit suplinitor la 15 martie 1906, iar la 11 iunie același an agregat definitiv (*Ibidem*, p. 51). El a fost tatăl scriitoarei Erastia Peretz, căsătorită cu actorul Septimiu Sever.

Aceeași publicație relevă în anul următor faptul că prelegerea liderului antisemit A.C. Cuza cu tema „Credința creștină ca factor al economiei sociale”, ținută conform tradiției de către un membru al corpului didactic la deschiderea anului universitar 1906-1907, nu a fost publicată în *Analele Universității*.

516

Paris, 1906. Tânărul Benedict Kanner¹ prezintă ca teză de docență la Universitatea din Paris lucrarea cu tema „„Junimea» în mișcarea intelectuală din România”

Sumarul lucrării (traducere)

Tabla de materii

Introducere..... p. 7

A. Vechea direcție..... p. 11

Fizionomia literaturii române și a mișcării intelectuale înainte de 1860 – p. 13; §1

Curentul slav. Cronicarii. Nașterea poeziei române. Principalii reprezentanți ai poeziei.

Scriitorii populari – p. 13-18; §2 Școala latinistă a Transilvaniei. Originile sale. Importanța și tendința școlii latiniste. Klein, Șincai și Maior, activitatea și exagerările lor – p. 18-25; §3 Pătrunderea ideilor Revoluției Franceze. Activitatea literară și reformele lingvistice. Asachi și Heliade Rădulescu. Influența rusă. Precursorii criticii (Negruzzi, Kogălniceanu, Russo). Progresul istoriei. Progresul poeziei. Romanticii români. Bolintineanu și Alexandrescu – p. 25-30.

B. Noua direcție..... p. 31

Societatea literară „Junimea”..... p. 33

I. Considerații generale – p.33. §1 Strânsa legătură între politică și mișcarea literară. Tranziția de la vechiul la noul regim. Introducerea grăbită a reformelor și consecințele. Iași, centrul literar, București, centrul politic. Periodicele: diferențe între spiritul ziarelor cotidiene și acela al revistelor literare – p. 33-37; §2 Fondarea „Junimii”. Membrii. Conferințe populare. Organizare, ședințe, convorbiri, lecturi – p. 37-42.

II. Conferințele populare – §1 Conferințele membrilor de la „Junimea”. Starea învățământului secundar și superior. Necesitatea conferințelor – p. 43-45; §2 Alegerea și unitatea subiectelor. Câteva conferințe. Ele nu răspund scopului lor. Auditoriul acestor conferințe – p. 45-47.

III. „Convorbiri literare”, revista „Junimii” – p. 49. §1 Importanța și scopul critic al revistei. Valoarea publicațiilor – p. 49-51; §2 Programul revistei. Severitatea criticilor. Celelalte periodice urmează curând genul de critică al „Convorbirilor literare”. Apel către scriitori. Spiritul revistei. Începutul unei noi direcții – p. 52-54.

IV. Asupra influenței germane – p. 55. §1 Venirea la tron a lui Carol de Hohenzollern favorizează influența germană. Românii mai pregătiți își asimilează serios cunoștințele căpătate prin această influență, care se exercită mai ales în filologie și istorie – p. 55-57; §2 „Junimea” favorizează influența germană. Lupta între influența franceză și germană; ele își diminuează importanța. Literatura națională câștigă teren. Asupra uitării. Asupra greșelii de a considera cultura germană ca superioară culturii franceze – p. 57-60.

V. „Junimea” și Naționaliștii – §1 Atacurile „Junimii” contra scriitorilor slabi și a falșilor naționaliști. Bătăia de joc, armă de luptă contra naționaliștilor (extremiști – n.n.). „Fracțiunea liberă și independentă” și atacurile sale contra „Junimii” – p. 61-63; §2 Diferența între modul de combatere al naționaliștilor și al „Junimii”. Înfatuarea și exagerarea naționaliștilor. „Junimea” cere studierea trecutului pentru restabilirea adevărului istoric alterat de naționaliști. Privire asupra activității de la „Junimea” – p. 64-66.

VI. „Junimea” și reformele ortografice – p. 67. §1 Substituirea alfabetului cirilic prin alfabetul latin. Dificultatea substituirii. Preocupări lexicografice: îmbogățirea și epurarea limbii. Exagerări – p. 67-69; §2 Latiniștii Timotei Cipariu și August Treboniu Laurian. Activitatea și exagerările lor. Întoarcerea la limba latină -- 69-74; §3 Sistemul ortografic al lui Cipariu – p. 74-76; §4 Studiul lui Maiorescu asupra scrierii. Ortografia lui Maiorescu și a „Junimii”. Maiorescu propune regulile pentru transcrierea alfabetului slav în litere latine – p. 76-80; §5 Maiorescu atacă etimologii. Alți filologi de la „Junimea”. Slăbiciunea răspunsurilor etimologilor. Părerile erudiților străini asupra transcrierii – p. 80-84; §6 Dreptul public de Bărnăuș. Critica lui Maiorescu. Concluziile sale asupra operei lui Bărnăuș. Protestele patrioților – p. 84-87; §7 Fonetismul extrem al lui A. Pumnul. Terminologia și ortografia sa. Critica acestui sistem – p. 87-90; §8 Sistemul italianist al lui Heliade Rădulescu. Părerile sale asupra înrudirii limbilor române și italiană. Aplicarea reformelor pe care le preconizează el. Rolul lui Heliade [Rădulescu] în problema ortografiei – p. 90-92.

VII. „Junimea” și Academia Română – p. 93. §1 Fondarea Societății Academice. Aceasta adoptă sistemul etimologic al lui Cipariu. Demisia lui Maiorescu și a lui Alecsandri. Greșeala Academiei – p. 93-96. §2 Dicționarul Academiei. Exagerări ale autorilor acestui dicționar. Glosarul. Critica contra dicționarului. Afirmările lui Cipariu – p. 96-98; §3 Maiorescu și Alecsandri rechemăți la Academie. Se înclină spre ortografia „Junimii”. Comisia de ortografie. Maiorescu prezintă un raport la Academie. Punctele esențiale ale raportului. Triumful ortografic al „Junimii” – p. 98-102; §4 Problema neologismelor. Teoria slavistului Cihac. Imposibilitatea de a respinge toate cuvintele slave. Critica lui Quintescu contra epurării limbii. Alte critici ale „Junimii”. Soluția lui Maiorescu. Nou succes al „Junimii” – p. 102-106.

VIII. Despre literatura populară – p. 107. §1 „Junimea” opune latiniștilor limba literaturii populare. Caracterele acestei literaturi. Cele două feluri de opere de literatură populară. Importanța studiului acestei literaturi – p. 107; §2 Frumusețea și sinceritatea producțiilor populare; §3 Lăutarii, depozitarii cântecelor naționale. Colecția lui Alecsandri. Meritele limbii populare – p. 112-114; §4 Interesul „Junimii” pentru literatura populară. Calități și defecte ale culegerii lui Alecsandri. Alte colecții ale membrilor „Junimii”. Influența muzicii – p. 114-117.

IX. Critica generală a „Junimii” – p. 119. §1 Părerile „Junimii” asupra literaturii anterioare anului 1860. Critica lui Maiorescu. Principiile sale. Criticile celorlalți membri de la „Junimea” – p. 119-122; §2 Doctrina literară și artistică a „Junimii”. Frumosul în literatură; absența sa în literatura română. „Junimea” provoacă gustul pentru frumos. „Junimea” contra patriotismului exagerat ca sursă de inspirație poetică – p. 122-126; §3 Studiul lui Maiorescu privitor la poezia română. Artă pentru Artă. Privire asupra literaturii poetice. Inferioritatea poeziei – p. 126-132; §4 Condiția ideală și condiția materială a poeziei. Regulile estetice ale lui Maiorescu. Cele trei calități ideale ale poeziei. Aranjarea cuvintelor. Concluziile – p. 132-137; §5 Critica studiului lui Maiorescu. Observațiile lui Panu etc. Contracritica studiului lui Aron Densușianu: acuzațiile și tradiția sa – p. 137-141; §6 Critica germanismelor limbii române în ziarele Austro-Ungariei. Răspunsurile revistelor din Transilvania – p. 141-144; §7 Maiorescu, după o replică sumară, face critica tuturor instituțiilor. El se ridică contra celor care refuză să recunoască greșelile. Exagerările lui Maiorescu. Reproșuri adresate criticii sale. Părerile „Junimii” asupra „Constituției”. Patriotismul acesteia – p. 144-149.

X. Critica periodicelor – p. 151. §1 Critica „Junimii” contra tuturor periodicelor din țară. Antagonismul dintre Iași și București. Reviste efemere – p. 151-154; §2 Lupta literară între *Convorbiri literare* și *Revista Contemporanul*. Beția cuvintelor. Răspunsurile *Revistei Contemporanul*. Caracterul satiric al polemicii – p. 154-159; Partea nostimă a luptei. Hasdeu și „Junimea”. Revistele istorice din București și apropierea între București și Iași. Critica cărților didactice – p. 159-163.

XI. Privire asupra activității literare a scriitorilor de la „Junimea” și a colaboratorilor revistei sale – p. 165. §1 Articolele lui Maiorescu asupra noii direcții. Adevărul și sinceritatea scriitorilor. Alte trăsături caracteristice ale noii direcții. Mișcarea nu se datorează numai „Junimii” p. 165-168; §2 Bucureștiul opune talentele sale școlii din Iași. Impulsul dat studiilor științifice, Maiorescu reluând critica contra vechiului regim proclamă existența celui nou p. 168-171; §3 Partizanii vechii direcții doresc o împăcare cu cea nouă. Imposibilitatea de a ajunge la ea. Poeți și prozatori ai „Junimii” – p. 171-174; §4 Vasile Alecsandri: influența sa, originalitatea, opera și calitățile sale. Poezia și teatrul lui

Alecsandri – p. 174-181; §5 Mihai Eminescu: influența sa, pesimismul său, poeziile sale. Opinia sa asupra trecutului, vieții, religiei și dragostei. Evoluția talentului său. Calitățile operei sale. Eminescu romantic. Proza sa. Critice. Privirea asupra evoluției poeziei – p. 181-189; §6 Samson Bodnărescu: poeziile sale lirice și dramatice. Femei-poete: Matilde Cugler, Maria Suci, Veronica Micle. Poeți: Th. Șerbănescu, Dem. Petrino – p. 189-194; §7 Proza și noua direcție. Maiorescu îmbrățișează întreaga mișcare literară a țării. D. Marțian. I. Strat. Alexandru Odobescu: superioritatea prozei sale, activitatea sa științifică și literară, studiile sale arheologice – p. 194-198; §8 I. Slavici, P.P. Carp, Ștefan Vârgolici, B. Burlă, I. Negruzzi: activitatea lor – p. 198-201; §9 A.D. Xenopol: „Istoria românilor”. Articolele sale în *Convorbiri literare*. Respingerea teoriilor lui Roesler – p. 201-206; §10 V. Pogor, Anton Naum, Miron Pompiliu, Ollănescu-Ascanio. Alți poeți ai „Junimii” – p. 207-211; §11 Autori dramatici originali și traducători: Ollănescu, Bengescu-Dabija, Caragiale și comediiile sale. Studiul istoriei: George Panu. Alți istorici. Critică literară. Drept și economie politică: Ion Ghica, A. Lambrior. Ion Creangă și Ispirescu. N. Gane. Alți nuveliști. Studii literare și științifice. Filosofie: V. Conta – p. 211-218.

XII. Curente adverse ale „Junimii” – p. 219. §1 Socialiștii și revista lor. I. Nădejde, Mille, Morțun etc. Dobrogeanu-Gherea: activitatea sa critică, polemica sa cu Maiorescu. Observațiile sale contra „Junimii”. El pune bazele unei noi critici – p. 219-224; §2 Hasdeu. Antagonismul între el și Maiorescu. Activitatea filologică, literară și istorică a lui Hasdeu. Curentul francez din București: Gr. Grădăraș, Mihai Zamfirescu etc. – p. 224-228.

C. Apendice..... p. 233

Grupul politic „Junimist” – p. 235. „Junimea”, partid politic. Discutarea în *Convorbiri literare* a anumitor acte ale Parlamentului. Principiile politice ale „Junimiștilor”. Membri ai „Junimii” în Parlament. Petiția din Iași. Politica externă. Ajungerea la putere a junimiștilor – p. 235-241.

Index alfabetic..... p. 243-248

Bibliografie

Kanner Bénédict, *La Société littéraire „Junimea” de Iassy et son Influence sur le Mouvement Intellectuel en Roumanie, Paris, Editeur Bonvalot-Jouve, 1906, p. 265-271.*

¹ Benedict Kanner este exemplul cel mai caracteristic al vieții și acțiunii rodnice a evreilor din România. El s-a născut la București, la 27 iulie 1878.

Primul contact cu cartea românească l-a luat, ca toți copiii din generația sa, la școala primară „Iacob și Carolina Locbel”, al cărei director a fost în acei ani marele rabin Mozes Beck.

Cursurile secundare le-a urmat la liceul „Mihai Bravu”, din București. Beneficiind de profesori de înaltă pregătire și cu mare vocație didactică, Benedict Kanner s-a dedicat carierei de educator.

A urmat Facultatea de Filosofie și Litere, înscriindu-se la secția de Filologie Modernă, și s-a devotat cu totul literaturii și îndeosebi literaturii române. De atunci, pe băncile universității, unde a legat prietenie cu colegul său Petre Haneș și cu Ovid Densusianu, în 1902, fiind profesor în învățământul particular, Benedict Kanner își ia licența în Filosofie și Litere în străinătate. La Paris, Kanner urmează cursurile de la Sorbona, unde are ca îndrumători pe bizantinologul Charles Diehl și pe esteticianul Émile Faguet.

Stăruința în studiu și priceperea pe care le-a dovedit, bogăția culturii generale și soliditatea lucrărilor i-au permis să-și ia doctoratul în Litere de la Sorbona cu mențiunea „Très honorable”, la 26 decembrie 1906. Această diplomă i-a fost asimilată în țară, în timpul ministeriatului lui Nicolae Iorga (1931/1932).

Benedict Kanner revine la 1907 în țară. Începutul carierei sale didactice datează din anul 1900, în timpul stagiului militar. El a fost profesor de limba română și franceză la școala comercială „Cultura”.

Remarcat pentru calitățile lui pedagogice, în anul următor primește încă o catedră în învățământul secundar, la „Gimnaziul Evreiesc”.

După câțiva ani de activitate, la 1905, Benedict Kanner devine directorul școlii comerciale elementare. Din 1910, părăsește direcția școlii comerciale pentru aceea a „Gimnaziului Evreiesc”. Kanner a fost decorat cu medalia „Răsplata muncii pentru învățământ”. Concomitent a fost lector și profesor de limba franceză la școala evanghelică.

Participă la Războiul pentru Întregire și reîntors de pe front se dedică consolidării școlii israelito-române.

Spiritul democratic de îndată după război permitea dezvoltarea școlii evreiești în cadrul unei comunități bine organizate. În timpul acestor prefaceri, Benedict Kanner a fost profesor și la școala profesională „Filip și Rașela Foșcăneanu”, de sub direcția d-nei Elena Kanner, soția sa.

La 1920 el părăsește direcția „Gimnaziului Evreiesc”, care avea să devină, pe rând, liceul „Libros” apoi „Barbu Delavrancea” și este numit director al școlilor „Cultura”, trecute sub egida Comunității. Prin luptă dărză cu regulamentele și legile școlare, an după an, dr. Kanner reușește să obțină din partea ministerului aprobarea claselor pentru cursul superior de comerț și în cele din urmă pentru cel teoretic.

Profitând de dispozițiile legale, Kanner a fost primul director care a obținut dreptul de publicitate pentru școală, drept care apoi s-a extins și la toate celelalte școli ale Comunității.

Meritele doctorului Benedict Kanner nu rămân nerăsplătite. Conform Legii învățământului secundar, el este titularizat în învățământul statului, de la 1930, și e încadrat ca profesor la liceul „Dimitrie B. Știrbey” din Câmpina. Un număr de ani a fost detașat la București, la liceele „Mihai Viteazul”, „Gheorghe Șincai” și „Regele Carol I”, „Noua Fraternitate”. A fost membru în Asoc. titraților „Unirea”, „Viața Nouă”, al cărei membru de onoare era, „Prietenii istoriei literare” și „Uniunea Evreilor Români”.

Cea mai mare parte din timpul său liber, doctorul Kanner a dedicat-o însă Societății „Sacra”. Cooptat ca membru în comitet, în 1911, doi ani mai târziu devine secretar general onorific, demnitate pe care o păstrează timp de 30 de ani, până la sfârșitul vieții.

Conștient de obligațiunile sociale, spirit larg și om al ordinii și datoriei, Benedict Kanner și-a făcut cu prisosință datoria față de obștea evreiască și țară. El a participat atât la campania de peste Dunăre din 1913, cât și la cea din 1916, distingându-se în luptele din Dobrogea, de la Jiu și din jurul Bucureștilor. Pentru conștiințiozitatea și vitejia arătată, plutonierul t.r. Benedict Kanner a fost încetăținit pe front, în martie 1918, și a fost avansat sublocotenent.

Decorarea cu „Meritul comercial și industrial”, cl. I, „Avântul Țării”, „Meritul Cultural” și „Medalia Carol I” dovedesc cu prisosință participarea lui Kanner la viața socială și recunoașterea meritelor sale.

În afara manualelor școlare, dr. Benedict Kanner a fost colaborator la revista „Viața” a lui Ovid Densusianu și a fost un timp secretar al lui Pompiliu Eliade, pe care-l considera mentorul său științific. Ca adept al curentului junimist condus de T. Maiorescu, a colaborat la „Convorbiri literare”.

517

București, 1908, ianuarie 15. La moartea lui Ronetti-Roman. În notă, prezentarea dezbaterii privind piesa *Manasse*

Necrolog

Evreii din țară și literatura românească au pierdut, prin moartea lui Ronetti-Roman, o mândră podoabă.

Ronetti-Roman n-a fost omul ambițiilor lor deșarte, care caută în activități sterile o strălucire aparentă.

Cugetător adânc, purtând pururea greutatea gândurilor mature, el a fost inamicul aureolelor care pâlpâie dar nu luminează. De aceea gloria lui, câtă și-a durat-o, a rămas cu temeii, de neștirbit, de neclintit.

Fără nici o tăgadă, Ronetti-Roman a fost un mare talent literar. Dar mai presus de talentul lui, care a hărăzit literaturii române câteva perle rare – a stat intelectualitatea lui vie, puternică, fecundă.

Ca poet și prozator, a fost fiul literaturii române. Ca intelectual, a rămas fiul lui Israel, tip reprezentativ al neamului nostru.

Adăpat la izvorul literaturii ebraice, el a supt acolo dialectica pătrunzătoare care tâlcuiește rostul și firea lumii. N-a fost omul vorbelor care împrumează ideile. În felu-i de a fi, în opera lui, a avut o cristalizare de judecată ce cumpănește și măsoară. Poate că atâta spirit analitic l-a dus la prea mult scepticism. Și poate că aci se lămurește de ce Ronetti-Roman n-a luptat cu avânt pentru cei de un neam cu el.

Să recunoaștem însă: dacă n-a luptat, n-a fost nici dezertor. Nici când n-a cugetat să-și renege neamul, deși i se arătau atâtea ademeniri. Și de câte ori a fost nevoie să arunce, pentru noi, în cumpănă, greutatea persoanei sale, a făcut-o, din singurul imbold al conștiinței sale. După aceea, Cincinat¹ literar, s-a întors la munca lui, necătând, neașteptând aplauze.

Viața lui Ronetti-Roman a fost simbolul superior al vieții noastre a tuturor de aci. A muncit harnic pe ogorul pe care și-a tras brazda și, când a cules rodul, l-a dat altora să se hrănească. După multe ocări i s-a întins o mână recunoscătoare. Dar această mână a atins un puls ostent.

Și noi muncim spre folosul obștei. Iar când va fi, într-un târziu, să zărim un zâmbet, buzele ni se vor fi crispat de amar și chin.

Aceluia care a trăit ca un Prob, curat la minte și la inimă, blajin și modest, evreului care, în mijlocul unor vremi de sușuri materiale, a urmărit și înfăptuit un suș intelectual, nu i se cuvin numai lacrimile zilei de azi, ci și pomenirea zilelor viitoare.

O va avea².

[Din partea Redacției]

„Revista Israelită”, Anul V (seria II), no. 2/15 ianuarie 1908, p. 34-35.

¹ Cincinatus, consul roman, celebru pentru simplitatea și austeritatea modului său de viață. După ce a fost desemnat dictator în două rânduri, a revenit la modul său de trai modest.

² Data și locul nașterii lui Ronetti-Roman nu sunt cunoscute cu exactitate. Diferite biografii indică fie anul 1853, fie 1852.

În ce privește locul nașterii, M. Schwarzfeld scria: „Afirma doar în cerc intim că părinții săi ar fi trăit într-o comună din jud. Dorohoi” (C. Măciucă, *R.R. Manasse și alte scrieri*, Ed. Haselet, București, 1996, p. V). În studiul introductiv la acest volum (p. V – LXXX) se face o amplă prezentare și analiză a vieții și operei scriitorului. Sugerăm cititorului să ia cunoștință de aceste valoroase pagini. Au mai scris despre Ronetti-Roman Al. Rubin în *Revista „Convorbiri literare”* (An XLIII, nr. 1, ian. 1908); H. Sanielevici, „Încercări critice”, București, Ed. Carol Göbl, 1903; M. Schwarzfeld în „Egalitatea” (an XLVI, nr. 5-6, 7 februarie 1935); G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția Al. Piru, București, Ed. „Minerva”, 1982, p. 554.

Pentru conciziunea lucrării, prezentăm în extenso cele scrise în *Enciclopedia României – Cugetarea*, îngrijită de Lucian Predescu, 1999. Ediție anastatică, Editura Saeculum, I.O. și Vestala:

Ronetti-Roman, n. 1853 în Roman. A studiat un timp în străinătate, după care a venit în țară, stabilindu-se la Roman. Între 1868-1872 a scris în limba ebraică, în diferite periodice, printre care și „Hamagid”, semnând Moise Roman. Un timp a fost pedagog și preparator pentru limba germană la institutul „Urechia” din București. A mai funcționat ca translator de limba germană la Ministerul de Externe, retrăgându-se în urmă la moșiile Rosnov și Davideni-Neamț, unde se dedică agriculturii. La 12 martie 1901, cunoscuta lui piesă *Manasse* se reprezintă la Teatrul Național din Iași și la 4 februarie 1905 la București. Moare la 7 ianuarie 1908 la Iași. A colaborat la: „Reforma”, „România Liberă”, „Timpul”, „Catulle Mendès”, „Opinia”, „Egalitatea”, „Mântuirea”, „Convorbiri literare”, „Anuar pentru Israeliți”, „Revista literară și științifică”, „Flacăra”, „Curentul nou”.

Opera: *Domnul Kaniiverstan*, Buc. 1877; *Radu* (poemă), 1878; *Două măsuri*, 1893; *Manasse* (dramă), 1900³.

³ Una din controversele majore din istoria literară a primelor două decenii ale secolului trecut a avut în centru piesa *Manasse*. Redăm unele din opiniile reprezentanților vieții literare românești.

Piesa *Manasse*, emblematică pentru opera lui Ronetti-Roman, apare în volum în 1900. La 7 februarie 1901, actorul Gh. Cârje se adresa „comitetului teatral” spre a obține aprobarea de reprezentare, iar pe scena Teatrului Național din capitala Moldovei avea loc la 12 martie primul spectacol, cu Gh. Cârje în rolul titular și Marius Rădulescu în Zelig Șor. Piesa cunoaște un mare succes. A doua reprezentație este programată pe 7 aprilie „în beneficiul societății studenților în medicină (evrei)”. Cu această premieră absolută, intră în circuitul scenic una din dramele longevive pe așful teatral, care va alimenta o amplă dispută, pendulând între susțineri entuziaste și controverse violente, uneori agresive, având ca sursă atât tema sensibilă a piesei și nu mai puțin descendența evreiască a autorului. Au fost în decursul anilor momente incandescente, când, depășind tema piesei, lăsând deoparte criteriile artistice, au fost aduse în discuție și puncte de vedere politico-naționaliste, fiind pentru multă vreme un reper important în dezbateră „chestiunii evreiești”.

Reproducem unele luări de atitudine în această dezbateră, puțin obișnuite.

Pompiliu Eliade, membru corespondent al Academiei, istoric literar, profesor universitar, deputat, funcție din care demisionează, fiind numit director al Teatrului Național, a fost unul dintre primii care consacră piesei o analiză cuprinzătoare, în linii mari viabilă, considerând că această „admirabilă producție a limbii noastre” nu este „piesă cu teză” și: „ar fi pueril să atribuim autorului nostru intenția de a celebra în drama sa înaltele calități ale rasei evreiești”. „Piesa d-lui Ronetti-Roman nu vrea să susțină nici o teză, nici un adevăr general. Ea arată, dar nu demonstrează. Autorul a vrut să facă artă pură, nu filosofie. El a vrut să arate ceea ce este, nu ceea ce poate fi”. Disputele privind piesa, ca și cele din planul social-politic decurg din faptul că: „noi nu cunoaștem deloc pe evrei, iar evreii nu ne cunosc deloc pe noi. Trăim alături unii de alții, ne vedem în toate zilele, avem tot timpul probleme comune și cu toate acestea cele două lumi ale noastre nu se întrepătrund”.

Eliade apreciază că piesa are afinități cu dramaturgia ibseniană: „Dl. Ronetti-Roman, care prin naturalitatea dialogului ne duce cu gândul la Ibsen, aspiră să fie mai mare ibsenian decât maestrul prin naturalitatea desfășurării acțiunii”. El remarcă, de asemenea, „darul de a asocia într-un mod firesc seriosul și comicul”, intriga „foarte abil condusă și în același timp foarte simplă”. (Eliade Pompiliu, „Lettre sur un drame roumain intitulé «Manasse»”, în „Causeries littéraires”, vol. 1, Buc, 1903, p. 157, 159, 142, 163, 177).

H. Sanielevici, critic literar, profesor, colaborator al unor publicații de prestigiu ca, de pildă, „Viața Românească”, „Noua Revistă Română”, investighează piesa precumpănitor din perspectivă sociologică, prețuind obiectivitatea cu care Ronetti-Roman înfățișează prin *Manasse* „psihologia particulară” pe care au imprimat-o evreilor douăzeci și cinci de veacuri „de împrejurări neobișnuite” și capacitatea de a surprinde, în planul sincroniei, diversificările de mentalitate: „Așa fiind, o scriere care, cu o desăvârșită imparțialitate, face psihologia diferitelor pături evreiești, are pe lângă valoarea pur literară, o mare însemnătate socială”. El remarcă în această „lucrare literară de mare valoare”, „desăvârșita cunoaștere a claselor elementului evreu din țara noastră”, „fințea” cu care tratează problema asimilării. S-ar putea reproșa autorului că este „mai mult gânditor decât artist”, deoarece „abstrage din realitate mai mult notele absolut caracteristice, pe când artistul de temperament, înzestrat cu intensă intuiție, prinde și notele accidentale și dă astfel creațiunii sale mai multă plasticitate și viață”. (*Manasse*, dramă de Ronetti-Roman, în „Noua Revistă Română”, vol. I, nr. 26, 15 ian. 1901, p. 60-77). Aserțiunea lui Sanielevici că „moartea lui Manasse simbolizează moartea unui popor” este criticată în „Egalitatea”, fiind pusă pe seama faptului că H. Sanielevici n-ar cunoaște viața evreiască (an XII, nr. 24, 26 ian. 1901).

Criticul literar *Ilarie Chendi*, cu evidente afinități pentru ideologia sămănătoristă, pregătește terenul pentru campania ulterioară a revistei „Sămănătorul” împotriva autorului și piesei, socotind-o „o lucrare cu totul străină de sufletul nostru” pentru motivul că „Ronetti-Roman e poetul rasei sale” și „deplânge soarta inexorabilă a căderii poporului evreu”. Vădind concepții xenofobe, el consideră că scriitorii evrei „păstrează caracterul de colonie românească și le impută că „s-au încăpățânat a conserva întru toate caracterul și mentalitatea rasei lor, rămânând scriitori israeliți în limba română”. Cantonarea scriitorilor evrei într-o problematică specifică este cauza pentru care: „tot ceea ce tipăresc rămâne fără răsunet și fără vreo influență simțită asupra fluctuațiilor culturii române”. („Ovrei și literatura română”, în „Voința națională”, an XXI, nr. 5628, 13 ian. 1904). Aceeași orientare și aceeași tonalitate ironică le regăsim în articolul consacrat de Chendi în exclusivitate piesei, prilejuit de succesul remarcabil din stagiunea estivală 1904: „La Dacia se face iarăși chestie națională”. Reprezentațiile sunt considerate adunări publice, participanții fiind descriși în spirit xenofob: „Publicul aleargă din toate părțile, un public ciudat de moșnegi cu zulufi, de negustori cu fețe pistruiate și doamne cu profiluri orientale”. Autorul piesei este prezentat ca „un nou profet, unul din neamul lui Moise, din cei care invălesc înțelepciunea în pilde și parabole sau în sentințe asupra cărora ascultătorul meditează îndelung”.

Chendi îi recunoaște însă valoarea ca operă literară: „Ne interesează de aproape ca lucrare de artă și ne dezbrăcăm de orice veleitate, pentru a ne bucura de calitățile ei”. Este impresionat de autenticitatea caracterelor și

pregnanța lor artistică: „Înainte noastră apar iarăși oameni întregi, oameni reali, cu multe însușiri bune și rele. După Manasse, caracter de mărimea lui Shylock, domnul Roman a reușit să ne dea – nu nouă, dar literaturii universale – pe Zelig Șor, misitul evreu, gura rea, minte ascuțită și vicleană” („Despre «Manasse»”, în „Voința națională”, an XXI, nr. 5779, 20 iulie 1904).

Controversele se intensifică și determină polarizări de evaluare și de atitudini odată cu introducerea piesei în repertoriul Teatrului Național din București. Premiera are loc sâmbătă 5 februarie 1905, la câteva zile după numirea lui Al. Davila ca director al instituției, care semnează, împreună cu C.I. Nottara, regia spectacolului. Succesul este deplin, piesa are o mare afinență de public, până la sfârșitul stagiunii cunoscând 26 de reprezentații. Este un record pe care presa îl consimțenează prompt, invocându-l ca argument peremptoriu scepticilor care tăgăduiau existența unui „public teatral românesc”.

Mihail Dragomirescu, profesor universitar, critic literar de prestigiu, scria: „Este un succes absolut meritat, pentru că această dramă, deși ca întreg dramatic nu se prezintă cu proșpețimea artistică a operelor lui Caragiale, totuși din punctul de vedere al seriozității și adâncimii fondului, pe care autorul a putut să-l prindă în forma nepieritoare a artei, este cea mai valoroasă lucrare dramatică din câte s-au scris până acum în românește” [subl. ns.]. Îl impresionează în mod deosebit relieful artistic al personajelor Manasse și Zelig Șor, „două creațiuni cărora le lipsește doar puțin pentru a fi puse alături de cele mai adevărate creațiuni ale artei dramatice”. Manasse „reprezintă eroul care a ajuns la conștiință deplină a izolării sale în mijlocul celorlalte neamuri, este pe deplin mulțumit în această izolare, pentru că este pe deplin convins că altfel nu se poate și nici nu este bine să se poată – și perfect de bun, pe cât omenește poate fi cineva bun, își dă seama că el și cu toți ai lui nu poate să trăiască în cercul de foc în care arde ura neamurilor streine în contra lui, decât punând în jurul său un alt cerc de foc în care să ardă ura lui și alor săi în contra acelor neamuri”.

Referindu-se la cele două personaje – Manasse și Zelig Șor -, el scrie: „Reunirea într-o singură concepțiune a acestor două personaje atât de deosebite – unul reprezentând sublimul, iar celălalt umorul – și redarea lor așa încât să ne facă impresia realității, constituie marea valoare a acestei lucrări dramatice”. („Epoca”, an XI, nr. 40, 11 feb. 1905.)

Gheorghe Panu, om politic, ziarist, într-o analiză cu multe observații pătrunzătoare, dar cu unele oscilații de metodă, relevă caracterul de prioritate al acestei piese de valoare în prezentarea mediului evreiesc în pulsunile lui specifice și cu diferențierile inerente de mentalitate și atitudine. („Manasse” – „Săptămâna”, nr. 96, 18 feb. 1905).

Succesul piesei la public, opiniile favorabile ale cronicarilor provoacă reacția violentă a dreptei naționaliste, care, prin intermediul „Sămănătorului”, lansează o campanie de denigrare a piesei, substituind examenul obiectiv, cu veritabile rechizitorii. Atacurile marchează, cum observă Eugen Lovinescu, „conversiunea unei ideologii literare într-un fenomen social”. (*Istoria literaturii române contemporane*, vol. I, Buc. Ed. „Minerva”, 1973, p. 48.)

I. Scurtu, energumen al naționalismului, își îndreaptă polemica împotriva lui M. Dragomirescu, cel mai redutabil apărător al lui Manasse. El debutează prin a recunoaște „calitățile incontestabile ale dramei”, deslușite în „caracterul eroului principal, cam exagerat, nu-i vorbă, în apoteozarea lui fără margini, însă întreg și puternic, cu observația psihologică adeseori fină”, recunoaște „realismul tipurilor evreiești prin care autorul arată o profundă cunoaștere a rasei sale, în sfârșit vioiciunea acțiunii și naturalitatea dialogului care, acesta, e fără cusur”. Carențele piesei sunt, în opinia lui, majore și precumpănitoare: personaje fără consistență (Nisim, Ester, Lazăr, Lelia, Frunză), lipsa de unitate a acțiunii dramatice („o scădere foarte mare”) datorită excesului de comic, prin „prezența mare a lui Zelig Șor” și „scăderile de tehnică, precum obositoarea lungime a întâiului act” care dezvăluie „toate firele conflictelor dramatice” făcând intriga previzibilă.

Culpa capitală a piesei ar consta în tendențiozitatea ei, întrucât nu reprezintă tipuri cu înțelesuri reverberante ce transgresează momentul istoric, ci tipuri locale prin care se face o pledoarie prosemită: „Prin urmare – constată I. Scurtu – caracterele dramei Manasse nu dezvoltă nicăieri elemente omenești universale, precum nici tema conflictului dramatic nu-i aceasta. Specificul evreiesc al fiecărui tip ne îndrumă sigur spre rostul acestei drame: avem a face cu o piesă tendențioasă”. Autorul Ronetti-Roman, „poet sionist”, propagă „exclusivismul cel mai intransigent, chiar ura oarbă a tot ce e creștin”. (Manasse. Dramă în patru acte de Ronetti-Roman, în „Sămănătorul”, 20 și 27 martie 1905.)

Afirmările xenofobe ale lui Scurtu provoacă riposta filosofului Ion Petrovici, care relevă precaritatea premiselor teoretice ale folietonistului sămănătorist. „O piesă cu tipuri locale, cu tipuri specifice unei nații și unor timpuri este neapărat tendențioasă? Credem că această concluziune nu poate rezulta de nicăieri. În adevăr, un autor dramatic care urmărește să intruzeze într-o dramă o realitate sufletească oarecare poate perfect rămâne în obiectivitate, fie că înfățișează tipuri universale, fie că înfățișează tipuri locale. Tot așa după cum poate crea foarte bine o piesă tendențioasă cu tipuri universale, așa poate și cu tipuri locale”. Între caracterul „local” al piesei și eventuala ei tendențiozitate „poate fi coexistentă”, „dar legătură cauzală nu”. Apelând la Schopenhauer, el demonstrează caducitatea separării universalului de individual, respectiv local: „O operă care n-are decât pe acel

universal este abstractă, iar aceea care n-are decât pe acel individual este caricatură". Lipsa unei rațiuni suficiente în afirmația că toate personajele din *Manasse* sunt întruparea unei teze unice – sionistă – este demonstrată cu logica bunului simț: „Când toate personajele ar argumenta la fel” nu ar mai exista conflict, „drama nu ar mai fi posibilă”, „toată lumea fiind de acord”. Cercetând aplicat ideile conflictuale din dramă, I. Petrovici constată că se confruntă două ipoteze, fără ca autorul să se implice în apărarea vreuneia dintre ele: „asimilarea cu românii (părerea lui Lazăr și Leiei) sau neasimilarea (părerea lui Manasse)”. Argumentația tendențioasă a criticului-redactor la „Sămănătorul” este reprobabilă ferm: „Fraza d-lui Scurtu că toate personajele emit argumente sioniste este evident contradicțioare”. (*Manasse*, o dramă tendențioasă?, în „Epoca”, 11 aprilie 1905.)

Dr. J. Niemirower face o analiză cu accente critice a piesei: „În opera lui Ronetti-Roman sunt cu multă măiestrie zugrăvite diferite tipuri evreiești, cum sunt Manasse, Zelig Șor, Nisim Cohanovici, un socialist evreu etc., dar figura evreului modern, progresist în religie, democrat în politică, zionist ca evreu, acest tip frumos, care există în poporul nostru, lipsește cu desăvârșire în drama lui Ronetti-Roman.

S-a crezut că autorul lui *Manasse* s-a exprimat prin această operă pentru căsătoria mixtă, deși a declarat că n-a avut nici o tendință, ci pur și simplu un scop artistic. Este într-adevăr o mare deosebire între problema căsătoriilor mixte din punctul de vedere politic-social, care e luat de unii drept mijloc de împăcare între evrei și neevrei, pentru a se rezolvi vechea chestie evreiască, și între căsătoria mixtă, ca un caz individual, rezultatul unei iubiri fericite sau nu. Prin *Manasse*, însă, se tratează căsătoria mixtă poetic și nu politico-social. Este de mirare că autorul a pus ca rival al nobilului Frunză pe Horn, un caracter josnic și un tip nesimpatic din toate punctele de vedere, un tip care se întâlnește la toate națiunile, precum se întâlnesc și între evrei destule caractere, tot așa de nobile ca [și] cel al lui Frunză. Autorul, însă, a vrut, poate, aci să ne învețe și să arate ce fel de nenorociri se nasc într-o familie, când bogătașii n-au relații cu evreii intelectuali idealști, iar fetele lor nu văd reprezentanții binelui și frumosului în iudaism, ci numai pe acei ai josniciei”. (J. Niemirower, *op. cit.*, vol. 2, p. 453-455.)

N. Iorga continuă criticile, ridiculizându-l pe Ronetti-Roman, „fostul poet prozator”. Referindu-se la piesă, o elimină din literatură: „Autorul a zis acestei scrieri «dramă» fără să creadă, poate, că ea va ajunge să se reprezinte. În adevăr, tipurile dramatice lipsesc cu totul, afară de al lui Șor, care e curată, nu comedie, ci farsă. Ce e *Manasse*? Un habotnic care ar vrea să-și mărite fata (sic!) cu un evreu, fie și cu cel mai mare mișel, fie și spre nenorocirea ei, și care nu e trăsnet de moarte când aude că Lelia a fugit cu Frunză, ci când vede că aceasta nu se dă la «ghesft». Ce e Lelia-Julietta, ce e Frunză – nimica toată, ce sunt toți cum le mai zice? Asta e tot și nimic mai mult.” (Cu privire la drama *Manasse*, în „Sămănătorul”, an IV, nr. 18, 1 mai 1905). Concluziei lui Iorga îi răspunde E. Lovinescu: „Mai e doar că *Manasse* e poate cea mai puternică dramă ce s-a scris în limba română; în adevăr, e puțin lucru”. („Critice”, I, Ed. Minerva, București, 1982, p. 109.)

Principala ripostă la prestațiile criticii sămănătoriste, care invocă considerente extraestetice, politice, este dată tot de M. Dragomirescu, promotor al autonomiei esteticului, pe principiul separației sferelor de activitate, cerând ca opera de artă să fie evaluată prin valoarea ei intrinsecă, și nu prin „conținutul”, prin fondul ei de idei. Polemizând cu I. Scurtu, reafirmă valoarea dramei și crede că „fiind o adevărată operă de artă și fiind cunoscută publicului nostru, este cea mai potrivită să joace rolul de centru luminos în care se pot limpezi unele probleme de artă”. Dragomirescu socotește util să fie elucidat cu precădere conceptul „naționalism”, folosit obsesiv și ambiguu în epocă. Problema este dezbătută într-un ciclu de articole publicate sub titlul generic „*Manasse* și naționalismul” (În „Epoca”, nr. 100, 12 aprilie 1905; nr. 111, 26 aprilie; nr. 118, 3 mai; nr. 125, 10 mai; nr. 132, 17 mai; nr. 138, 26 mai; nr. 145, 31 mai; nr. 152, 7 iunie; nr. 159, 14 iunie; nr. 166, 21 iunie 1905), propunându-și să clarifice conceptul, – folosit într-o largă accepțiune, numind deopotrivă atitudinea patriotică, dar și manifestările extremiste, xenofobe și mai ales antisemite – și să atragă luarea aminte asupra prejudiciilor ce decurg din nedelimitarea politicului de estetic. El analizează trei ipoteze ale naționalismului: „rațional”, „sentimental” și „politic”, declarându-și apartenența la „naționalismul rațional”, potrivit căruia, în plan estetic, atât timp cât valorile naționale nu sunt periclitate: „...tu, naționalist cuminte, ești dator să-ți pui sufletul deschis pentru înalte manifestări ale artei și științei – manifestări care mărește (sic!) legătura dintre oameni, oricât de deosebiți ar fi ei între dânsii prin tendințele lor actuale”. Transformarea naționalismului într-un criteriu al judecării de valoare trebuie reprobabilă pentru efectele sale dăunătoare în plan artistic și social: „Atacul meu, dar, se îndreaptă, încă o dată, nu contra naționalismului care, din punct de vedere politic, nu e un prejudiciu, ci un sentiment drept, ci contra ignoranței aceluia care cred că fac critică literară, când judecata lor estetică se întemeiază pe naționalism, care, în acest caz, încetează a mai fi un sentiment îndreptățit, ci pur și simplu un prejudiciu”. Condamnarea unei opere, fără să se țină seama de valoarea ei, numai pentru motivul că vehiculează idei ce contravin unor doctrine politice sau că aparține unui scriitor de altă etnie este catalogată de M. Dragomirescu aberantă și contraproductivă. Ca urmare, Dragomirescu este îndepărtat din redacția revistei „Convorbiri literare”. O altă consecință îl afectează însă mai grav. Articolele elogioase despre *Manasse* au constituit un argument pentru nealegarea lui la conducerea revistei. (Cf. Z. Ornea, „Mihail Dragomirescu” în vol. *Trei esteticieni*, Buc. E.P.L., 1968, p. 25).

Când Al. Davila, director al Teatrului Național, își propune să reia, în deschiderea stagiunii, spectacole de mare succes, programând pentru 4 octombrie 1905 spectacolul *Vlaicu Vodă*, iar peste o săptămână, *Manasse*, un

grup de studenți, în cea mai mare parte mediciști, se adresează imperativ conducerii teatrului cerând scoaterea „de pe afiș și din repertoriul teatrelor noastre naționale” a piesei „a cărei reprezentare înseamnă jignirea gravă a sentimentelor noastre religioase și românești”. În absența lui Davila, în concediu, petiția este înmănată adjunctului instituției, care o ignoră. Un demers similar este făcut la ministrul Cultelor și Instrucției, Dissescu, care promise că va interzice spectacolul („Universul”, 13 octombrie 1905). În același timp, este difuzat un apel către „cetățeni”, invitându-i să li se alăture spre a demonstra în seara de 11 octombrie, în fața teatrului. Scopul este atins, spectacolul este suspendat.

Înfruntând adversitățile, *Al. Davila* reprogreamază spectacolul pentru 25 octombrie 1905. Un grup de studenți mediciști se consideră sfidat și se agită din nou, pe același temei că oricât de valoroasă ar fi piesa „nu trebuie să jignească întru nimic sentimentele și demnitatea noastră națională”. Pe 24 octombrie, circa 200 de studenți se reușesc spre a-și clama împotriva, întâlnire la care participă și profesorii *V. Părvan*, *S. Mehedinți*, *dr. Petrovici-Galați* și *M. Dragomirescu*. A doua zi are loc o demonstrație în fața teatrului pentru interzicerea reprezentației, ceea ce se și întâmplă, urmare a unei hotărâri a poliției, comunicată Direcției Teatrelor: „Din ordine superioare avem onoarea a vă aduce la cunoștință că veți avea să scoateți imediat, și până la noi dispoziții, piesa *Manasse* de pe afișul Teatrului Național. Aceasta ca să înlăture orice tulburări posibile”. Autoritatea alungase piesa de pe prima scenă, dar n-o putea elimina din teatrul românesc.

Proteste împotriva acestei inonjecțiuni continuă să apară. Intelectuali, oameni politici și mai ales scriitori iau poziții tranșante, condamnând amestecul brutal al politicului în cenzurarea actului artistic. *Tudor Arghezi* – care considerase *Manasse* „o pagină de literatură concentrată” („Viața Românească”, an VII, nr. 9, 1912) – relevă într-un violent pamflet primejdia ce-o reprezintă pentru țară acești tineri deformații de influențele politicianismului periculos. „Acești viitori politikaștri” care „profesează minciuna și demagogia, vor comite toate vânzările și infamiile care rentează, după ce retorica lor s-a sleit în combaterea...pieselor teatrale. E tot ce pot face aceste dobitoace cu ghiozdan și acești șerpi clociți în gunoiul românesc” („Ticăloșia unor secături” în „Seara”, 12 octombrie 1913).

Poetul *D. Anghel*, inspector general al artelor, *E. Lovinescu* și *V. Eftimiu* cer lui *M. Dragomirescu* să-și precizeze poziția. „Deși nu sântem membri ai Societății scriitorilor români, totuși atragem atenția d-lui președinte al acestei societăți că e dator să ia apărarea oricărei opere de artă împotriva încercărilor de a zădărnici libera ei manifestare. Facem de asemenea apel la toți intelectualii noștri de a stărui ca piesa *Manasse* să reîntre în repertoriul Teatrului Național a cărui glorie este” („Adevărul”, an XXVI, nr. 8652, 13 octombrie 1913). *E. Lovinescu*, intervenind din nou, subliniază că piesa este o „capodoperă” a dramaturgiei noastre: „În ceea ce mă privește, cred că e cea mai bună dramă socială scrisă în limba română. Dacă sub raportul tehnicii teatrale și al limbii e îndărătul comediilor lui Caragiale, sub raportul însă al generalității umane, al tipurilor, le este superior! Idealizând pe *Manasse*, Ronetti-Roman a idealizat partea cea mai curată din sufletul rasei sale, fără a aduce o jignire neamului românesc”. *Lovinescu* atrage atenția că: „În *Manasse* nu trăiește numai sufletul ancestral al evreului, prins în esența sa nemuritoare, ci sunt fixate și conflictele pe care le trezește în sânul rasei deosebirea de cultură și vârste” („Pro-*Manasse*”, în „Adevărul”, nr. 8653, 14 octombrie 1913).

Cu toată consecvența adversitate față de piesă, ce a condus la suspendarea unor reprezentații la Teatrul Național din București – chiar și sub directoratul lui Pompiliu Eliade (1908-1911), care apăruse piesa, și al lui *I. Bacalbașa* (1911-1912) – aceasta a continuat să facă o strălucită carieră scenică, fiind jucată la Teatrul din Craiova în stagiunea 1907-1908. Compania teatrală condusă de Marioara Voiculescu – care jucase piesa la Iași în aprilie 1913 – o reia în mod demonstrativ la București, la începutul lunii noiembrie a aceluiași an, fiind ovaționată de spectatori. Marca actriței își motivează opțiunea: „*Manasse* e o lucrare literară cu totul superioară. Nu fac nici filosemitism, nici antisemitism; fac artă și am toată libertatea de a o face” („*Manasse* se joacă mâine”, în „Adevărul”, nr. 8670, 31 octombrie 1913). Piesa a mai fost jucată și de alte mari companii particulare, precum *Davila* și *Bulandra*.

(Documentar realizat de Constantin Măciucă.)

București, 1908. Evocarea unui mare scriitor – Ronetti-Roman

Ronetti-Roman e originar din Herța. Anul nașterii sale nu se cunoaște precis, din lipsă de registre de stare civilă. Un prieten al său din tinerețe, d. dr. Geller, din Focșani, ne scrie că atunci când l-a cunoscut întâia oară, prin 1868, părea un tânăr ca de vreo 16 ani. Ronetti-Roman va fi avut dar vreo 56 de ani când a murit.

Se pare că-și pierduse părinții de mic copil și că, împreună cu o soră mai mică, a fost crescut de o bunică. Cel puțin așa reiese dintr-un fragment din poema *Radu*, care în unele părți simbolizează pe autor, și care sună atât de duios:

*A trecut copilăria, raiul basmelor s-a închis
Ah! și chiar copilăria ți se pare un basm, un vis.
Mama mare este moartă, sora mică este moartă,
Radu a crescut și singur sarcina vieții poartă
Părăsit și fără sprijin, nicăieri vreun ajutor!*

Moise Roman, numele său de naștere, a fost schimbat când se afla la Berlin, în studii. Dr. Geller îl descrie astfel: un tânăr nalt, deșelat, cu ochii scrutători, cu fizionomia extrem de inteligentă. Întrebând de dânsul, i se spuse că e un tânăr *hasid*, venit din Herța, care da lecții de limba ebraică. Moise Roman purta pe atunci costumele evreilor bigoți din nordul Moldovei.

Aflând că dr. Geller se interesase de dânsul, cu toată timiditatea-i nativă, el se prezintă a doua zi. Dar odată în cabinetul medicului, dădu curs fermecătoarei sale inteligențe. Simțind că are un om binevoitor în față, îl făcu părtașul gândurilor și speranțelor sale, spunându-i că da lecții de ebraică numai spre a-și strânge banii necesari ca să poată merge la studii în străinătate.

Și fără nici o reticență îi ceru să-l inițieze în cultura și în limbile profane. Dr. Geller se lăsă subjugat. Deveni profesorul lui. Începu cu cursul primar, îl învăță limba germană și mai târziu cea latină. Dar nici elevul nu provocă vreo decepție. El își asimila noile cunoștințe atât de repede că 5 luni mai târziu preda el lecții de ebraică și de... germană în Sadagura.

Împrejurările făcând ca dr. Geller să se mute la Botoșani, Ronetti-Roman sosește într-o bună zi – era prin martie 1860 – în acest oraș, în speranța de a obține un loc de institutor la școala israelito-română de acolo. Dar omul propune și Dumnezeu dispune. Din candidat de institutor, Ronetti-Roman... ajunge contabil la Bacău, unde rămâne numai câteva luni, plecând de acolo la Suceava, spre a urma cursul liceal în acest oraș. Dar și în Suceava stă numai până în noiembrie 1860, când pleacă, pe neașteptate, spre surprinderea cunoșcuților săi, la Berlin, unde se consacră acelor studii superioare care i-au asigurat o cultură aleasă.

Pe tărâmul literaturii ebraice s-a distins și ca publicist. Pe când se afla la Berlin a publicat în *Hamagid* un articol care i-a atras numeroase scrisori de laude, salutat fiind ca o „lumină a lui Israel”.

La Berlin, singur, sărac, a dus-o la început greu, neavând alt sprijin decât un ajutor de la dr. Geller. Îmbolnăvindu-se, știu să inspire atâta simpatie medicului care l-a îngrijit, încât acesta îi obține o mică subvențiune, procurându-i totodată câteva meditații. Ronetti-Roman își termină studiile liceale și se înscrie la facultatea de medicină. Dar aptitudinile lui native nu erau pentru această ramură științifică. Și unul din profesorii lui, remarcând adevăratele lui aptitudini, îl sfătuiește să se înscrie la cursul de filologie. Ronetti-Roman urmărește sfatul, iar după vreo 5 ani se întoarce în țară.

Plin de carte și de iluzii veni la București. Dar în Capitala țării se simți tot atât de dezarmat ca și la Berlin. Cu ce și cum să înceapă? Aptitudinile lui literare nu se relevaseră încă în limba țării. Cunoștințele-i filologice nu-i puteau asigura o catedră publică; era doar un fiu al prigonitului Israel. Ronetti-Roman fu dar nevoit a se întoarce, cu comoara lui de însușiri intelectuale, la meditații prin case particulare sau prin institute private.

Ca pedagog în București, i-a fost dat să guste, după atâtea amărăciuni, încă una: o neînțelegere penibilă cu răposatul V.A. Urechia, la al cărui institut funcționa ca pedagog. O broșură plină de spirit, sub satiricul titlu *Kanitverstan* (Nu pot pricepe) fu rezultatul acestei dispute și totodată fanfara cu care Ronetti-Roman își făcu intrarea în publicistica română.

Ronetti-Roman publică poema *Radu* (1878), care îl pune în rândurile dintâi ale poezilor români și căreia un om ca d. P.P. Carp, care pe atunci se ocupa și cu literatura, îi consacră un articol elogios în *Convorbirile literare*, articol care, în treacăt fie zis, arată pe d. Carp tot atât de superior în literatură ca și în politică.

De acum Ronetti Roman avea să se menție la nivelul la care ajunsese. Toți oamenii de seamă ai literilor române: T. Maiorescu, Jacques Negruzzi, deja pe atunci maeștri, Eminescu, Caragiale, îl primiră în cercul lor. Pe atunci nu domnea încă acel fanatic exclusivism, care de la o vreme s-a înfipt și pe tărâmul științei și al artei. Oamenii politici, la rândul lor, îl îmbrățișară. Ronetti Roman e chemat să colaboreze, împreună cu Caragiale și Eminescu, la ziarul *Timpul*, pe atunci organul cel mai de seamă al presei române. Iar un alt fruntaș al politicii, Mihail Kogălniceanu, ajungând ministru de Externe, îi încredințează postul de translator la Departamentul Afacerilor Străine, fără a se teme că interesele țării vor fi periclitate.

S-a vorbit mult și în bine de activitatea lui Ronetti-Roman ca translator oficial din limba germană. Ar fi inutil să mai adăugăm vreo laudă.

Vom reproduce numai, în această privință, un document, interesant prin raritatea unor asemenea documente în arhiva oficială a statului român. E adresa prin care Mihail Kogălniceanu cere dr. M. Beck ca să prezideze jurământul ce Ronetti-Roman avea să depună ca funcționar public.

Iată această adresă:

Ministerul Afacerilor Străine
Nr. 17117

București, 16 noiembrie 1878

Domnul meu,

Încredințându-se d-lui Ronetti Roman funcțiunea de translator din limba germană, vă rog, Domnul meu, a-i lua jurământul de credință în funcțiune, după ritul israelit.

Primiți, vă rog, Domnul meu, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Ministru, Kogălniceanu

Șeful secțiunei, P. Davidelli

Domnului Rabin Doctor Beck

(Din arhiva rabinului Beck)

[...] Dacă Ronetti-Roman a scris puțin, trebuie avut în vedere că el și-a ticluit un anume fel de viață. Adept al teoriei că artistul trebuie să posede toată cultura timpului său, el a cheltuit o muncă de uriaș ca să găsească în adâncimea cărților adevărurile ce căuta. N-a fost domeniu intelectual pe care să nu-l fi cercetat. Dar aceste cercetări, dacă i-au îmbogățit cunoștințele, i-au lăsat puțin timp pentru producția proprie. O altă pricină l-a mai împiedicat să lucreze mult. După o tinerețe chinuită, în scurgerea căreia abia a putut întrezări frumusețile artei, el a ținut să se folosească de starea lui materială îmbunătățită, spre a-i cunoaște îndeaproape izvoarele. De aceea, de câte ori împrejurările îi îngăduiau, părăsea cadrul monoton al vieții sale de toate zilele, spre a cutreiera lumea civilizată, ce-i oferea acele bunuri intelectuale de care era avid. Și aceste călătorii i-au răpit iar mult timp [...]

„Revista Israelită”, Anul I (Seria II), nr. 4, 1908, p. 105-109.

519

1908. Mihail Sadoveanu: *Haia Sanis* (transfigurare literară a problematicei social-morale a populației evreiești)

Haia Sanis este titlul unei nuvele pe care Mihail Sadoveanu o publică în „Viața Românească”. Autorul, născut la Pașcani, cunoaște pe evreul din târgușoarele Moldovei și pe cât posibil caută să pătrundă în sufletul acestuia, căci, spre deosebire de alți scriitori români, d. Mihail Sadoveanu recunoaște că evreii au suflet. Dar un suflet întrupat în niște ființe care cresc, pier și „niciodată nu ies în ulițele largi, ologii și rătăcii la minte, cu fețele pururea triste, ori pururea neclintite și zămbitoare”. În străzi înguste și întortocheate, care cuprind mai puțin de un sfert de târg și în care locuiesc mai mulți oameni decât în tot restul târgului, nu pot înverzi copacii și nu se poate dezvolta gustul pentru frumusețile naturii. D. Mihail Sadoveanu pare că-și explică aceasta și nu recomandă, ca Negruzzi, ca evreii să fie exterminați pentru aceste lipsuri. D. Sadoveanu are, de asemenea, momente în care se înduioșează la privirea acestui popor, „popor sărac, care-și duce încovoiat necazurile, își vorbește netulburat jargonul și se închină Dumnezeului său”.

Autorul nuvelei, care este azi cel mai fertil scriitor român, zugrăvește cu predilecție tablouri triste și sumbre și operele sale ne prezintă pe învățătorul, pe preotul, pe crâșmarul, pe alocurea și pe țăranul român, în culori foarte negre. Dacă suntem de acord că poetul nu trebuie să ne descrie numai lucruri morale, că din scrierile sale să reiasă o concepție de viață superioară, să nu-l acuzăm de părtinire, dacă n-a prezentat pe eroina nuvelei, *Haia Sanis*, sub o înfățișare puțin simpatcă...

Din copilărie, *Haia*, fata lui *Leiba Sanis*, își amintește că părinții ei, oameni săraci, s-au strămutat din târg la Bărgăoani, la țară, unde aveau o rudă bogată, care ținea o crâșmă; își amintește de fata crâșmarului, d-ra *Betti*, frumoasă și deșteaptă și care citea multe cărți. Își aduce aminte că d-ra *Betti* avea o dragoste, care o făcea uneori să plângă, altă dată să fie veselă și să râdă cu ochii umezi. Fata stăpânilor ei iubea pe un subprefect, dar aici se

întrerupe firul amintirilor ei, căci într-o zi Leiba Sanis se întoarce cu toți copiii lui la târg. Haia devenise o fată frumoasă și inteligentă și se împrietenește cu Tudorița, fata unui picher, negru la obraz, formăit și lăudăros. Tudorița îngrijea singură de gospodărie și mai găsea timp să-i citească Haiei din *Otello* și *Romeo și Julieta*. Nu era însă dat ca prietenia aceasta să fie de lungă durată, Tudorița se îndrăgostește de Ștefan Bucșan, practicant la judecătorie, donjuanul târgului, care știa să stoarcă banul țăranului și avea totdeauna parale în buzunar. Când vestea despre dragostea Tudoriței și a lui Bucșan se răspândise în toate mahalalele, picherul află și el de greșeala fetei, prea târziu pentru fată, destul de timpuriu însă pentru ca Bucșan să se facă nevăzută¹.

Și tragedia Tudoriței se repetă și cu Haia. Părinții acesteia voiau s-o mărite, dar focul din ochii lui Bucșan o mistuise și pe dânsa. Nu foloseau muștrările bătrânilor, căci o dragoste nebună o cuprinsese și toată ziua, încruntată, se gândea numai la el. Toamna flăcăii sunt duși la oaste, printre ei și Ștefan. Haia se vaită, își frânge mâinile, căci la gară el părea că nu o vede, se suise în tren și plecase.

Pe când logodnicul, pe care i-l aduseseră părinții, aștepta o vorbă de la Haia, aceasta umbla prin casă slabă, ofta și nici nu se uita la dânsul. Deodată maică-sa pricepuse că a ajuns-o și pe Haia soarta fetei picherului; frigurile nopților de vară pieriseră, cu păcatul ei era ca o rămănească în pulberea drumului. Moașa Etel trebuia să-i scape fata, nu voia să-și facă de râs neamul. Etel îi prepară o doctorie, care a mai scăpat și pe altele de necaz. Dar otrava își face efectul și Haia, izbită, mușcată cu cruzime, zăcea în perine, albă ca varul, pe când răceala morții o cucerea clipă cu clipă².

B. Israel

„*Revista Israelită*”, An I (seria II), nr. 16, 15 august 1908, p. 447-448.

¹ Bucșan o lasă însărcinată pe Tudorița.

² Nuvela descrie cu deosebită forță artistică suferințele atroce și deznodământul tragic al tinerei evreice³.

³ Lumea literară nu era convinsă de veridicitatea subiectului nuvelei lui Sadoveanu. Spre a sublinia autenticitatea creației sadoveniene, Illica sa Isabela descrie următoarea întâmplare:

„Aici, în ulicioara mică, care până și copiilor li se părea îngustă și înfundată în noroie, locuia multă evreime săracă: cizmari, croitori, casapi... Mătușa Tina (doamna Ecaterina Tinu, o rudă a scriitorului) îi cunoștea pe toți și le știa și poveștile. Ea îi istorisise de-o dramă ce avusese loc acolo, în cartierul evreiesc, nu departe de locuința ei. Era vorba de o poveste de dragoste în care se amestecau două lumi: ghetoul și funcționăria nevoiașă. Lumea evreiască îi era cunoscută scriitorului încă din Pașcani; despre Tudorița și tatăl ei îi vorbește cu lux de amănunte povestitoarea. Având toate datele trebuincioase, scrie *Haia Sanis*, bucată puternic și perfect încheată.

Era prin 1908; *Haia Sanis* apăruse în „Viața Românească”, când un oaspete simandicos, sosit să viziteze Fălticeniul, s-a suit și până la locuința lui Sadoveanu de pe ulița Rădășeni și apoi, împreună, au ieșit să vadă târgul. Vorbind de una de alta, ajung și pe Ulița Mică.

- Uite, aici e locul unde a trăit Haia Sanis și lumea ei de evrei, - spune scriitorul, oprindu-se. Mosaful îl privește neîncercător:

- Dar ce, a existat cu adevărat? - întreabă.

Sadoveanu zâmbește amuzat de uimirea tovarășului său. Și cum tocmai atunci o fetiță de evreu trecea drumul, o oprește:

- Unde șade Leiba Sanis? întreabă.

Și, spre marea surprindere a celui alt, copila arată cu degetul spre a treia casă de acolo”. (Mihail Sadoveanu, *Opere*, vol. II, 1904-1917, București ESPIA, 1956 nota p. 613.)

Valoarea acestei creații literare este remarcată de George Călinescu, a cărui exigență estetică este greu contestabilă, chiar dacă uneori a fost tributary unor capricii. Marele istoric al literaturii române consideră că *Haia Sanis* este un adevărat roman, deși scurt: „Tânără evreică Haia Sanis primește cu o violență de fieră în anotimpul erotic dragostea suspectă a românului Bucșan, deși văzuse că acesta înșelase înainte pe prietena ei Tudorița. Nici tăria tradiției, nici mila de aproapele, nici frica de necunoscut, nu pot stăvili furia instinctelor. Cu multă dreptate s-a alăturat *Fedra* lui Racine de *Haia Sanis*... Nuvela destăinuie la scriitor o capacitate patetică clocotitoare, savant

compensată prin indiferența tehnică”. (G.C., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ediția a II-a, revăzută și adăugită; ediție și prefată de Al. Piru, București, Ed. Minerva, 1982, p. 630)⁴⁵

⁴ Eminentul istoric și critic literar ieșean Constantin Ciopraga, evocând recent cu melancolie urbea Fălțiceniilor, care a dat culturii române nume de mare rezonanță, de la Eminescu la Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu, Ion Irimescu, Anton Holban ș.a. – declara, într-un interviu intitulat „Ruine în grădina liniștii”: „Dinastia Lovineștilor... a imprimat acestui loc un aer de noblețe spirituală. Nu sunt multe locuri ca acesta în țară...” Evocând casa familiei Lovinescu, continua: „Această casă, acest loc au însemnat pentru Lovinescu ceea ce a fost pentru Sadoveanu casa acestuia situată mai sus de aici, unde marele prozator a scris *minunata* *nuvelă Haia Sanis* (subl. ns.), apoi *Șoimii* și alte povestiri. Ele sunt rodul forței creatoare și al legăturii cu Fălțiceni, unde Sadoveanu a stat începând cu clasa I de liceu, în 1892 până în 1918...” (Discuție cu Constantin Coroiu, în „Adevărul literar și artistic”, an XI nr. 620, din 11 iunie 2002, p. 14).

⁵ Conflicte de această natură au mai fost abordate în literatura din cele două decade ale secolului XX. Vezi doc. 493, 517.

Între cele două războaie, cea mai cunoscută lucrare dramatică a fost *Tache, Ianke și Cadăr* de Victor Ion Popa, care se bucură de atenția publicului până în zilele noastre.

520

1908. Corneliu Moldovanu: „Cântarea Cântărilor” – prima versiune modernă în limba română

Cântul IV. „Neagră sunt, dar în Ierusalim
Nu-i alta mai frumoasă decât mine,
Dulce sunt – ca mierea de albine,
Ca ramura de viță mlădioasă,
Plăcută ca un zâmbet, ca un dar,
Ca falnicele corturi din Kadar,
Și ca regeștile covoare de frumoasă
Neagră sunt, dar nu cătați că-s neagră!
Căci soarele din ceruri m-a privit,
Feciorii mumei mele s-au mânănit
Iar fetele – surori s-au întristat,
Și atunci din casa lor m-au alungat
Și viilor drept paznică m-au pus,
Dar via frumuseții m-au păzit
Căci cei ce fură struguri m-au răpus...” (p. 20-21)

Cântul XIV. Sosirea regelui Solomon cu mare alai
„Dar ce se ridică-n pustie acum?
Ce sunt acești nouri ca stâlpii de fum,
Purtând pe albastrul zefir
Parfum de tămâie și mir?...
Ce dulce alaiul cu zvon
Și sclavii ce poartă pe brață?
- E mândră podoaba măreață,
E Scaunul lui Solomon!

Cântul XIX. O altă laudă miresei
„De pe Liban, vino cu mine draga mea,
Zglobie căprioară din Liban,
O vino’n vârful muntelui Aman,
Ca să privim la turnuri și cetăți,
La ale țării mii de frumuseți,
La marea sclipitoare de mărgear.
O, vino’n piscul muntelui Șenir,
Să ne plimbăm prin văi de trandafir,
Clădit-au a panterilor largi peșteri,
Și-a leilor ascunse viziuni
Și scorburile șerpilor haini [...]

O, sora mea – atotstăpâna mea,
Cu ce să te mai pot asemăna?
Când numai cu-o privire mi-ai răpit
Al inimii tezaur tănuț
Cu toate bogățiile ce-avea...

O, fata mea, tăria, – stânca mea,
Cum pot mai mult să cânt ființa ta, -
Când numai cu-o verigă m-ai robrit
Din lăntujelul scump și aurit
Cu care gâtul tău e-mpodobit...”

În juru-i șaizeci sunt la număr,
Războiniciei lui Izrael,
Au paloș la coapsă și lance pe umăr
Și arme mai mici, fel de fel,
Toți poartă bogate armure și strae,
Și toți sunt deprinși în războaie. (p. 42-43)¹

Corneliu Moldovanu, Cântarea Cântărilor. Prelucrare în versuri după Biblie, București, Ed. Minerva, 1908.

¹ În „Lămuriri asupra textului”, traducătorul face unele precizări privind semnificația poemului:

„Părerile exegeților sunt numeroase și variate. Voi căuta să le rezum, grupându-le.

Interpretarea ebraică, după *Talmud*, explică astfel subiectul *Cântării Cântărilor*. (Titlul înseamnă în sensul ebraic primitiv: cea mai frumoasă cântare dintre cântări.) Personagiile poemului fiind două, mirele, – Solomon, și Șulamita (sau Șulamita) mireasa, – povestirea închipuiește iubirea reciprocă dintre Iehova și poporul ales al lui Israel.

Teologii creștini – mai ales catolicii – văd în cartea lui Solomon o proorocie a unirii sfinte dintre Christos și biserica catolică.

Probabil că aceste interpretări alegorice se impuneau în acele vremuri, ca un argument pentru a se putea păstra *Cântarea Cântărilor*, al cărei subiect cam depășește în tratare marginile sfințeniei, – printre cărțile sfinte.

Dar nu mai puțin au variat interpretările literare.

După unii, *Cântarea Cântărilor* n-ar fi decât un poem liric-bucolic, menit să eternizeze dragostea lui Solomon pentru Șulamita, fiica Faraonului din Egipt, – dragoste consfințită mai târziu prin mirtul cununiei. Inșuși Solomon ar fi, după aceștia, autorul poemului.

Alți exegeți susțin că autorul acestui epitalam trebuie căutat în urmă, cam pe la 800 a. Chr.

După unii, personagiile *Cântării* ar fi cu totul străine de Solomon – împăratul, – poemul nefiind decât un basm de iubire al unui păstor și al unei păstorice, – sau, după alții, o compilație de cântece de iubire, care n-au nimic comun, decât analogia subiectului.

S-a mai crezut că ar fi o dramă primitivă, ce se petrece în șapte zile (șapte fiind numărul sfânt), și s-a căutat a se desluși în această dramă: personajii, scene, dialoguri, coruri etc.

După E. Renan, care susține că e o dramă în 5 acte și 1 epilog, cu 3 personaje principale – subiectul ar fi următorul:

Fata unui podgorean din Sulem, îndrăgostită de un păstor, e plăcută de rege și dusă în haremurile sale. Șulamita (tânăra din Sulem), credincioasă iubitului ei, rezistă la toate laudele și făgăduielile regești. Iubitul ei izbutește s-o fure, înapoiind-o părinților și fraților care, mulțumiți, îi cunună.

În afară de Rege, păstor, păstorică, – Renan distinge și alte personaje: frații Șulamitei, femei din harem, tovarășele din cetate ale Șulamitei, târgovețe din Ierusalim, un înțelept (un fel de «raisonneur») și Corul.

Renan, socotind *Cântarea Cântărilor*, opera cea mai puțin clară din toată literatura ebraică, drept o dramă, încearcă a stabili chiar scenele deosebite, decorul și modul cum se desfășoară acțiunea. După Renan, poemul nu e nici mistic, nici erotic, – ci moral. E triumful iubirii cinstite și curate, care preferă sărăcia și simplitatea, bogăției și rușinei.

În fine, mulți susțin că fondul e fictiv, – poemul fiind un produs al fanteziei ebraice, care, pentru a da mai multă strălucire dragostei marelui rege pentru Șulamita, fata lui Faraon, a întocmit acest epitalam, – transpunând sentimentele regelui în diferite peripecii, din care înfloresc, bogată și puternică, poezia.

De această interpretare a lui Renan m-am călăuzit în lucrarea mea. Interesându-mă mai puțin de adevărul istoric, care din punctul de vedere literar și artistic cade în planul al doilea, am pus cea mai mare grijă în redarea frumuseții plastice originale, a bogăției de imagini vii și comparații primitive, – socotind că toate străduințele puse pentru clarificarea istorică desăvârșită distrag spiritul de la gustarea poemului și vătămă sentimentul pur estetic, singurul care, din punct de vedere literar, trebuie să ne preocupe.

Împărțirea pe capitole, deși nu există în original, am admis-o pentru ușurarea înțelegerii, adăugând și câteva însemnări lămuritoare. (*Op. cit.*, p. 9-11)².

² Geneza, modelul care a inspirat poemul și semnificația sa mitică sunt prezentate astfel în *Dicționarul enciclopedic de iudaism*: „Cartea face parte din cea de-a treia secțiune a canonului biblic evreiesc (Hagiografele) și este unul din cele Cinci Sului (Hameș Meghilot) care se citesc în sinagogă în anumite zile speciale. Toate comunitățile recită *Cântarea Cântărilor* în Șabatul care cade în săptămâna de Pesah. În comunitățile de rit sefar, cartea se citește de obicei în prima seară de Pesah, după seder, precum și în fiecare vineri, după lăsarea serii, în întâmpinarea „Reginei Șabat”. După cum demonstrează chiar titlul cărții, Șir ha-Șirim a reprezentat întotdeauna, în tradiția evreiască, poemul liric prin excelență.

Cartea, alcătuită din 117 versete distribuite în opt capitole, a făcut obiectul unui număr nesfârșit de comentarii și de studii. *Talmudul* redă amănunțit îndelungatele dezbateri care au precedat introducerea sa în canonul biblic. Învățații *Talmudului* s-au confruntat aici cu o dublă problemă: pe de o parte, conținutul cărții părea fundamental profan, iar pe de altă parte, numele lui Dumnezeu nu era pomenit niciodată. S-a optat, în final, pentru acceptarea ei, în urma lecturii datorate lui Rabi Akiva, care a interpretat-o drept o alegorie a iubirii spirituale dintre Dumnezeu și poporul lui Israel. (Ed. 3,5; M.T. 5,3). Această alegorie a dragostei dintre Israel și Logodnicul divin este una din principalele teme ale Cabalei.

Textul însuși, ca și tradiția rabinică, atribuie *Cântarea* regelui Solomon. În epoca modernă, mulți savanți /au contestat această paternitate, invocând argumente lingvistice, cum ar fi prezența termenilor persani și aramaici care situează apariția poemului spre sfârșitul perioadei persane sau începutul celei grecești. Potrivit *Talmudului babilonian*, textul ar fi fost transcris de regele Ezechia și de membrii Marii Adunări.

Cei mai mulți specialiști consideră *Cântarea* drept o antologie de poeme de dragoste. Versetele lor exprimă, printr-o serie de dialoguri și monologuri de mare forță evocatoare, dorința fierbinte pe care o simt unul pentru altul doi îndrăgostiți și bucuria întâlnirii lor în final. Totodată, poemele fac dese referiri la flora, fauna și peisajele din Eretz Israel. (*Op. cit.* Traducere de Viviane Prager, C. Littman, Tîcu Goldstein. Coordonare: Viviane Prager, Ed. Hasefer, 2000, p. 153 -154)³.

³ În opinia publică din România apariția unei versiuni moderne a acestui poem biblic a avut un mare ecou imediat, cât și multe decenii după aceea.

Astfel, revista „Viața Românească” scria:

„*Cântarea Cântărilor* a domnului Moldovanu e poezia și domnia sa a știut să găsească și forma oarecum arhaică și orientală printr-un fel de monotonie, ceea ce satisface exigențele cititorului care vrea să găsească... un suflut altfel decât al nostru...

Am convingerea că această traducere este binevenită nu numai pentru publicul iubitor de literatură, dar și pentru tinerii scriitori. Ea poate servi ca îndreptar pentru tineri poeți care, sau cântă femeia obiect de plăcere...sau cântă femeia ca inspiratoare de un sentimentalism intelectual, dacă mă pot exprima așa. Am impresia că de la Eminescu nu s-a mai cântat femeia în chip păgân, adică în chip complet și, de altminteră, nici înainte de Eminescu... (G.I.)”. (*„Viața Românească”, anul III, nr. 7, iulie 1908, p. 142 -143.*)

Inițialele cu care este semnată recenzia ne duc cu gândul la cunoscutul critic literar Garabet Ibrăileanu.

„Revista Israelită” aprecia: „prelucrarea d-lui Corneliu Moldovanu posedă toate calitățile unei opere originale: o limbă clară și curgătoare, rezultatul unui studiu aprofundat și al unei puternice vâne poetice și, după cum am mai spus, de la primul și până la ultimul cântec, reiese marea dragoste cu care autorul s-a ocupat de *Cântarea Cântărilor*”. (B. Israel, „Revista Israelită”, an I (seria II) nr. 9, 1 mai 1908, p. 245.)

Marele istoric și critic literar G. Călinescu scrie despre valoarea versiunii lui C.M.: „Mai reprezentativă pentru poet este tălmăcirea în versuri a *Cântării Cântărilor*; este așa de liberă încât e o operă personală. Imaginile textului original sunt atenuate și lexicul e timid, dar frazele au o alunecare uleioasă”. (*Istoria literaturii române de la origini până în prezent, București, Fundația Regală pentru literatură și artă, 1941, p. 574.*)

Reeditări ale versiunii din 1908 au mai apărut în: Editura „Adevărul” cu ilustrații de Ion Anestin; Editura librăriei Leon Alcalay (Biblioteca pentru toți, no. 571); Editura Uniunii Scriitorilor din Chișinău, Republica Moldova, 1991.

Versiuni diferite au realizat: preot V. Radu și Gala Galaction, *Cântarea Cântărilor* din traducerea Sfintei Scripturi, București, f. e., 1934; *Cântarea Cântărilor*, studiu introductiv de profesor Zoe Dumitrescu-Buşulenga, traducere din limba ebraică, note și comentarii de Ion Alexandru. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1997; *Cântarea Cântărilor* a regelui Solomon, traducere de Nicodim, patriarhul României, București, f.e., 1994; *Cântarea Cântărilor*, poem dramatic. Parafrază modernă de Radu Cămece. Ilustrații de Sabin Bălașa, București, Orion – internațional, 1994.

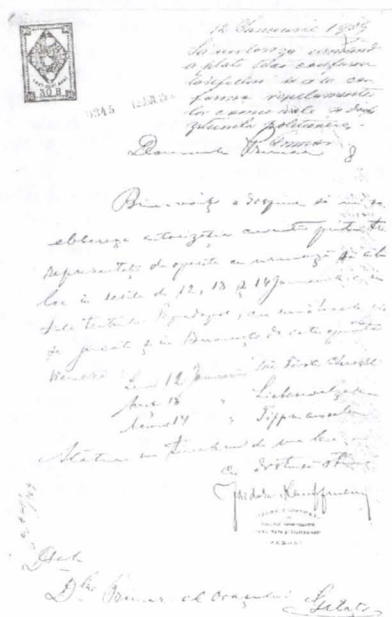
București, 1905-1909. Burse și premii literare instituite de
filantropi evrei

1905. Premiul Neuschotz de 2000 lei al Academiei Române se va decerna în sesiunea generală din anul 1907 celei mai bune lucrări scrise în limba română asupra următoarei chestiuni: *Istoricul căilor ferate din România și influența lor din punct de vedere economic, social și politic.*

Termenul prezentării manuscriptelor la concurs este până la 1 septembrie 1906. („Egalitatea”, an XVI, nr. 36, 1905, p. 286)

Bursa Hillel. Consiliul Facultății de Științe din București a declarat vacantă bursa externă Hillel. Această bursă, în valoare de 250 lei lunar, se acordă unui licențiat spre a obține titlul de doctor în științe fizico-chimice de la vreo facultate din străinătate. (*Ibidem*, an XX, nr. 12, 20 martie 1909, p. 102)

Galați, 1909, ianuarie 12. Cerere de autorizație pentru trei
reprezenții muzicale¹

„Domnule Primar,

Binevoiți a dispune să mi se elibereze autorizația cuvenită pentru trei reprezentații de operetă ce urmează să aibă loc în serile de 12, 13 și 14 ianuarie a.c. în sala teatrului Papadopol cu următoarea piesă jucată și în București de către opereta vieneză:

Luni 12 ianuarie – Die Fürstin Charlotte, marți 13 ianuarie, miercuri 14 ianuarie.

Alăturăm un timbru de un leu.

Cu distinsă stimă,

Isidore Kauffmann

D-sale Dlui Primar al orașului Galați

Pe document, rezoluția: „12 ianuarie 1909. Se autorizează, urmând a plăti taxa conform a se conforma regulamentelor comunale și după (indescifrabil) polițienesci. Primar, fără semnătură”.

523

Galați, 1909, februarie 1. Spectacol în scopuri de binefacere

TEATRU PAPADOPOL

TRUPA ISRAELITA K. M. Ebel

Duminică 1 Februarie 1909

Reprezentatie Extra-ordinară

IN BENEFICIUL SOCIETĂȚII

Iubirea Fraternă a Comerc. Israelit

pentru împărțirea de lemne la săraci

se va juca pentru prima dată în această piesă.

EROAREA

JUDICIARA

(sau MOȘTENIREA RAPITA)

Mare piesă cu cântec și dansuri în 4 acte de Latainer Muzica de Frital

PERSONAJELE

David Holtman	D-na Abramovici
Sofia	D-na Eliza Veintraub
Clara	D-na I. Aschenazi
Herman Rot Costabalai	D-na Adolf Segal
Ianchif Rahmil Negostoi de Haine vechi	D-na I. Aschenazi
Mia Blau costabală	D-na Veintraub
Ionale copilul	Micul Adolf
Vasiliu	D-na Kalmus
Comisarul	D-na M. Braunstein

Aceiașea se potrivește actul I în lăsa cele III acte în America.

Arestanți, Verini, Invitați etc.

MUZICA REGIMENTULUI II SNEY

PREȚURILE: Avant-scenă de pe lei 10 pentru 3 persoane, Avant-scenă de sus lei 12 pentru 4 persoane, Loja de jos lei 12 pentru 4 persoane, Loja de sus lei 8 pentru 4 persoane, Stalul I lei 3, Stalul II lei 2, Stalul III lei 1.50, Balcon: lei 2, Balcon II lei 1, Galeria numerotată 75 bani, Galeria 50 bani.

Biletele se găsesc de vânzare la Agenția Teatrului Kaulmann, Lupu Selitzer, și M. Hilscher.

Ibidem, rg. 147/1909, f. 22

București, 1909, octombrie 1. Profesorul C.I. Istrate subliniază contribuția evreilor la progresul societății românești

Un început

D. dr. C.I. Istrati a rostit un prea interesant discurs la congresul Asociației pentru înaintarea științelor, ce a avut loc deunăzi la Focșani. Vorbind de importanța culturii, d-sa a relevat rolul covârșitor al științei în mersul înainte al omenirii; și apoi, printr-o așezare a subiectului între hotarele țării, a vorbit de însemnătatea culturii pentru poporul român.

Sociolog naționalist, cu o deosebită înclinare de a se ocupa de raporturile existente, sub toate privințele, între poporul românesc și diversele elemente etnice ce conlocuiesc cu dânsul, d. dr. C.I. Istrati s-a folosit de prilej spre a vorbi de influența culturii române asupra acestor elemente. Firește d-sa în primul rând s-a ocupat de evrei, cel mai principal din[tre] aceste elemente, și, bine înțeles, nu s-a putut feri de a reedita unele aserțiuni și credințe greșite, după care evreii ar fi o primejdie pentru neamul românesc.

Totuși d. dr. Istrati a făcut să se audă și o notă nouă, cam neobișnuită de la d-sa.

După ce a afirmat că noi [evreii – n.n.] am fost răutăcioși și nedrepti cu poporul român, susținuți întru aceasta de coreligionarii noștri din afară „care au două arme formidabile; capitalul și presa”; după ce a lăudat politica românească de până acum „care a știut să oprească orice intrare de noi sosiți evrei”, d. dr. C.I. Istrati a afirmat că „e timpul de a se utiliza și chiar asimila” pe cei ce „cu voe bună voesc a împărți pe viitor soarta poporului român”. D-sa a recunoscut chiar că a fost o greșeală de a se închide evreilor școlile românești, căci „s-a împiedicat astfel contactul din care pot naște simpatii și comunități de interese, fără de care nu e posibilă viața în comun” și, terminând, d. dr. C.I. Istrati a deplâns faptul că din cauza acestui ostracism școlar „străinii au făcut școli cu caracter specific tendențios (e vorba de școlile catolice), iar israeliții sunt crescuți, dacă nu cu ură contra noastră, cel puțin străini de noi”.

Fără îndoială că acest discurs al d-lui dr. C.I. Istrati iese din cadrul discursurilor ordinare ale *naționaliștilor noștri antisemiți*.

Noi însă, o mărturisim, spre cinstea d-lui dr. Istrati, n-am fost tocmai surprinși de noile păreri ale d-lui dr. Istrati. D-sa nu e un om de rând. D-sa e din aceia care s-au trudit mai mult pe ogorul muncii și culturii românești. N-a căutat onorurile și preeminența politică. I-au venit fără să le ceară, a muncit pentru a le merita. Și fiindcă e din aceia care știu și vor să muncească, a știut să aprecieze pe cei care muncesc. În calitate de Comisar general al expoziției din 1906¹, a putut cunoaște cât e de mare partea evreilor în munca țării. S-a putut convinge că evreii nu-s deloc acel popor de cămătari și de cârciumari otrăvitori, cum i-a socotit la începutul carierei sale publice. Ca profesor și pionier al științei, a putut judeca de aproape meritele rarilor tineri evrei care mai răzbat pe ogorul științei românești, și cum e om de convingeri și de judecată, care nu caută într-o anume politică echivalența unor merite absente, n-a pregetat a-și schimba părerile, de îndată ce realitatea i-a arătat că a greșit. Că d. dr. Istrati n-a ajuns încă la capătul drumului, se explică. Făcuse un ocol prea îndepărtat de la logică și de la adevărul științific, încât va trebui mult timp

până ce va apuca de-a binelea calea cea dreaptă. Bine e c-a început a se îndruma. E un început promițător.

Și un început simbolic. Om de judecată și cu o înaltă cultură, d. dr. Istrati nu s-a sfiit a-și amenda unele păreri, a îndepărta unele erezii. De ce n-am spera același lucru și de la alți români?

Această mișcare se va face, această urnire va fi, pentru că e în firea lucrurilor să fie așa. Întinericul nu poate dăinui de-a pururi. Și când se va împrăstia, când românii vor purcede la o „revizuire a conștiinței lor naționale”, cum zicea dl. Delavrancea în altă ordine de idei, nu noi vom fi fost aducătorii de lumină. Evoluția se va fi făcut fără de noi. Și când se va schimba situația în bine, vom fi beneficiarii ei pe nemeritate, după cum astăzi avem obijduirea pe necuvenite [...]

Totuși să ne bucurăm, chiar pe nemeritate, de începutul bun ce s-a anunțat la Focșani.

„Revista Israelită”, Anul II (Seria II), nr. 19, 1 octombrie 1909, p. 461-463.

¹ Vezi 475, 477, 483.

525

București, 1909, octombrie 16. „Biblioteca pentru toți” la al 500-lea număr

Biblioteca pentru toți, care apare de trei ani în editura d-lui librar Leon Alcalay, a împlinit numărul de 500, un adevărat eveniment în literatura română. Căci a trebuit mult curaj și mare energie spre a introduce o editură populară ca aceasta, dat fiind că cheltuielile nu pot fi acoperite decât la un mare tiraj. Primul editor și [totodată] fondator al Bibliotecii, scriitorul D. Stăncescu, și librarul Müller, au suferit pierderi însemnate la această „Biblioteca” și au întrerupt-o. Azi „Biblioteca pentru toți” și-a făcut calea și și-a asigurat existența.

Dar d. Leon Alcalay nu e singurul librar evreu care servește țara și literatura română cu *ediții ieftine* în condiții cât mai bune. Primul care a făcut încercări persistente și cu mari pierderi a fost librarul de odinioară din Craiova, *Saul Samitca*; după el urmară în Iași, cu încercări mai reușite, librarii merituoși din multe puncte de vedere frații Șaraga, care au reeditat multe opere române de valoare ce înainte erau inaccesibile prin prețul lor și raritatea lor și au editat multe opere noi, originale, de merit, sub titlul *Biblioteca Șaraga*, cu un leu volumul. În același timp *Stabilimentul Grafic Ralian și Ignat Samitca*, din Craiova, a editat opere originale în volume cu prețuri moderate și o ediție ieftină a 30 bani spre a populariza scrierile celebrităților universale sub titlul „*Biblioteca de popularizare*”; dar, cu toată energia depusă și buna alegere a directorului Bibliotecii, d. I. Hussar, publicația trebui să înceteze după vreo doi ani de apariție, [lucru] care ceru destule jertfe casei editoare. În

schimb, din librării creștine, în acele vremi, singurul editor mai statornic de opere române fu firma Socec & Co., dar volumele ei erau prea scump taxate pentru pungile clasei medii și pentru clasele intelectuale în genere, cu retribuții mici.

Fiece încercare și quasi-succes sau succes al novatorilor curajoși editori evrei a avut ca efect noi încercări de editură ale librarilor sau tipografilor români.

Marele merit însă e al primelor inițiative, al primelor lupte, și al primelor izbânzi.

„Ordinea”, din 8 octombrie [1909], consacrand un articol „Bibliotecii pentru toți”, arată că:

Au venit apoi vremuri grele, nu numai pentru „Biblioteca pentru toți”, dar pentru literatura română în genere. O criză literară complectă a tăiat avânturile editorilor și ani de zile ogorul literaturii române a fost pustiu. Lipsa de cititori a ucis toate publicațiunile mai de seamă de pe vremea aceea și scriitori – mulți, puțini, câți avem – au fost împrăștiați în cercuri de activitate străine preocupățiunilor literare. „Biblioteca pentru toți” s-a resimțit și ea de această criză și timp de trei-patru ani a dus o viață penibilă, fiind gata să înceteze, după cum încetase colecția Șaraga din Iași, Biblioteca de popularizare a lui Samitca din Craiova și alte publicațiuni. În timpul acesta „Biblioteca pentru toți” trece în proprietatea cunoscutului librar bucureștean Leon Alcalay, care se hotărăște să continue, cu orice sacrificiu. Seria, întreruptă pentru câțva timp, este reluată [...]

„Egalitatea”, An XX, nr. 40, 16 octombrie 1909, p. 325-326.

526

București, 1909, decembrie 15. Aprecieri privitoare la opera poetică a lui Panait Cerna (fragmente)

Un poet – P. Cerna

Volumul de poezii al lui Cerna a fost întâmpinat de o mare parte din criticii noștri cu o oarecare răceală și s-a căutat a se face o atmosferă defavorabilă în jurul tânărului poet, aducându-i-se fel de fel de învinuiri care se reduc mai toate la aceea că poezia lui nu e tocmai ușoară de înțeles [...]

Pe noi nu ne miră această ostilitate astăzi, precum nu ne-a mirat mai anii trecuți, atunci când ea se manifesta față de poeziile lui Cerna, pe când apăreau în revistele „Sămănătorul” și „Convorbiri literare”.

Era firesc să fie așa. Era firesc ca într-o vreme când simțul pentru adevărata poezie e tocit și pervertit de o poezie mărunță, de toate zilele, fabricată la porunca directorilor de ziare și de alte întreprinderi literare, – era firesc ca într-o astfel de vreme, un poet atât de adânc ca simțire, atât de înalt ca cugetare, atât de adevărat poet ca (!) Cerna, să fie primit cu răceală și să apară neînțeles celor mai mulți [...]

Într-una din cele mai frumoase poezii ale sale, în minunata „Noapte” este un vers care ni se pare că redă întreaga personalitate artistică a lui Cerna:

„Tresaltă, suflete al meu și cântă!” e versul care oglindește tot sufletul poetului. Toată poezia lui Cerna e o vibrație puternică a unei sensibilități superioare, la impresiile realității. Aceste vibrații, Cerna le înveșmăntează în imagini și versuri a căror frumusețe îl consacră ca [fiind] cel mai de seamă poet al generației de astăzi. Sensibilitatea lui Cerna, pe cât e de intensivă, pe atât e de cuprinzătoare, căci, fiind înzestrat cu o cultură largă, filosofică, el nu e impresionat numai de întâmplările lui individuale, ci are vie conștiința „umanității” sale și deseori întâlnim în versurile lui accente omenești universale, inspirate de destinele omului în genere. De aceea, poate, el rămâne neînțeles pentru cei cu sufletul mărunț, neputincioși de a gândi măcar probleme mari omenești, nicidecum de a se simți zguduți de ele. Dar oricare ar fi faptele ce-l impresionează, fie că e vorba, bunăoară, de o dragoste a lui, ori de durerea neamului, ori de nestatornicia fericirii pământești, simțirea lui Cerna vibrează cu aceeași putere și imaginile au aceeași frumusețe. Dacă ar fi să căutăm nota sentimentală caracteristică sufletului său, am găsi-o într-o *nespusă iubire a vieții*, a oamenilor și a naturii. Cerna iubește viața, nu numai cea de azi, și nu numai cea din jurul lui, ci și pe aceea ce a fost, pe aceea ce va veni și iubește universul întreg, tot ce poate cuprinde imaginația lui. Se înțelege, acest sentiment al vieții ia diferite aspecte după obiectul fiecărei poezii. Dar întotdeauna vom regăsi la el ca notă fundamentală sentimentul fericirii nemărginite de a se bucura de viață. Și fiindcă dragostea este creatoarea și menținătoarea vieții pe pământ, în toate poeziile de dragoste ale lui Cerna vom întâlni această exaltare a bucuriei de a trăi.

Dar Cerna e tot atât de adânc și când atinge și alte coarde. Așa, el înțelege rostul suferinței în viață ca o întărire a sufletului și ca un pas necesar spre a cuceri fericirea... Poezia socială îmbracă la Cerna forme nemaiîntâlnite la poeții noștri. Din versurile lui se revarsă o profundă iubire pentru cei dezmoșteniți, pentru cei condamnați să sufere. Dar și aci el rămâne poet; nici o tiradă, nici o retorică ieftină ci numai simțire înduioșată. E același suflet care „tresaltă și cântă” la spectacolul durerii, dar cântă de data asta trist, iar sentimentul iubirii îmbracă forma compătimirii și a dorinței și speranței că va veni vremea când „robi” de azi vor fi fericiți.

O notă pe care o întâlnim în unele poezii ale lui Cerna și care ne dezvăluie o trăsătură intimă a sufletului poetului este sentimentul blândității și iertării față de cei ce l-au făcut să sufere. Ura și gelozia n-au loc în sufletul său ce-și duce în tăcere durerea. De aici și caracterul dramatic al poeziilor în care întâlnim această notă [...]

Acesta este poetul pe care cei mai mulți îl primesc astăzi cu răceală și indiferență ori nu-l înțeleg, pe care însă o elită intelectuală îl gustă și-l admiră ca pe cel mai puternic, ca pe cel mai poet printre poeții generației de astăzi. Și este desigur caracteristic că cei ce-l apreciază pe Cerna sunt tocmai acei ce n-au pierdut și nu disprețuiesc contactul cu operele nemuritoare și sănătoase ale literaturii, tocmai acei ce nu și-au tocit și răstăcit simțul frumosului în agitații străine de artă, ori în formulele înguste ale unei arte artificiale¹...

Eugen Pom

„NRR”, nr. 12/1910, p. 187-189.

¹ Publicăm articolul de mai sus deoarece apariția acestuia a iscat o amplă polemică în care se remarcă accentele antisemite, dat fiind numele semnatarului.

Desigur, aprecierile entuziaste ale lui Pom pot fi contestate mai ales în ce privește capacitatea intrinsecă de analiză literară. În *Dicționarul Scriitorilor Români*, coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sassu, apărut în Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, se fac următoarele aprecieri despre P. Cerna: „Până la apariția marii generații de scriitori interbelici, adică într-o etapă în care direcțiile critice și șefii de școli literare sunt mai numeroși decât realizările artistice cu adevărat notabile, poezia lui C. a făcut obiectul unor dezbateri vii, adesea polemice, disproporționate în raport cu valoarea operei ce le-a prilejuit. Prin structură, C. e un vitalist; prin concepție, e, ca și O. Goga, un umanist mesianic, înrudit cu generația pașoptistă, cu Grigore Alexandrescu sau N. Bălcescu – mai ales; prin gustul pentru poezia filosofică, prin imagistică, structură a lexicului și, uneori, structură a versului, e un eminescian; prin construcția poeziilor însă, el se întoarce spre o fază romantică preeminesciană, dominată de retorismul lui V. Hugo. Epocii sale, C. i-a apărut ca un eminescian optimist și ca un poet de idei, formulă destul de largă pentru a permite să fie revendicat de mai multe școli literare. Iorga îi aplaudă firea «gingaș simțitoare» și crede că orice mare literatură ar fi onorată de o poemă ca *Plânsul lui Adam*; adept al poeziei de conținut conceptual, Mihail Dragomirescu (la care sistemul e de departe superior gustului) îl declară «un nou Eminescu»; I. Trivale apreciază «optimismul eroic» și o «măreață concepție dionisiacă a vieții», într-o poezie construită pe temelii eminesciene; Ibrăileanu îl va declara poporanist prin concepție, dar va disocia, cu finețe critică, între «distinsa personalitate literară» și stângăciile poetului. La polul opus, Zarifopol și E. Lovinescu desființează poezia lui C., polemizând în fond, peste capul poetului (a cărui operă a devenit pretext al polemicii) cu «critica raționalistă» a lui M. Dragomirescu, a cărui eroare o repetă, invers, negând posibilitatea unei poezii de idei cu aceeași înverșunare cu care Dragomirescu o afirmase... C. formulează un program critic (în fond, de critică hermeneutică), plecând de la teza «ceea ce e mai interesant, mai adânc într-o creațiune de geniu e sensul general al vieții pe care îl găsim în intuiția poetică»; de aceea, orice interpretare este o încercare de a găsi firul de legătură între elementele operei date și de a prezenta întregul în lumina sa adevărată. C. e un vizionar, a cărui lirică se desfășoară din perspectiva consolatoare și mântuitoare a viitorului.” (p. 536-538, fragmente).

Deși un grup de membri ai Societății Scriitorilor Români a trimis Senatului României o solicitare de a nu acorda dreptul la împământenire lui Eugen Pom, cererea a rămas fără efect, Pom fiind împământenit în 1913. (MO, 281/19 martie 1913, p. 130) Vezi doc. 384.

527

București, 1909, decembrie – 1910, ianuarie-februarie. Forul de conducere și membrii Asociației Generale a Medicilor

Biroul comitetului central: președinte: d. dr. Turbure; vicepreședinți: d. dr. Țurcovici (Roman), dr. Gheorghian și dr. H. Botescu; secretar general: d. dr. Burghel; secretar de ședință: d-nii dr. Lupu (Ilfov), dr. Albulescu; bibliotecar: dr. Irimescu; casier general: d. dr. Drugescu.

Comisia de verificare a fondurilor Asociației: d-nii dr. Șaabner-Tuduri, dr. Inotescu (Buzău), dr. T. Dumitrescu (Pitești).

Comitetul central al asociației, dnii dr.: Andronescu G., Albulescu C., Bărdescu N., Burghel N., Botescu H., Cosma G., Drugescu N., Dumitrescu, Titu Gheorghian, Irimescu St., Inotescu P., Leonte A., Lupu N., Miron S., Mironescu G., Nicolau Gr., Niculescu D.D., Popescu Z., Rigani, Șaabner-Tuduri, Turbure Em., Țurcovici, Vasiliu C., Vasiliu Al.

Județul Ilfov

Albescu N.
 Albulescu C-tin.
 Alexandrescu C.
 Alexandrescu V.
 Alexescu I.
 Anastasiu Ștefan
 Andreescu lt. (col.)
 Andronescu C.
Anghelovici C.
 Anibal Teohari
 (prof)
 Apostoleanu
 Atanasiu C. Nic.
 Athanasiu Gr.
 Athanasiu Vergu
 Aurian A.
 Avramescu Pop
 Babeș V. (prof.)
 Bacaloglu C.
 Balaban
Barasch
 Barbu Teod.
 Bardescu N.
 Baroncea Iacob
 Bartolomeu
Bauberger
 Bădeanu I.
 Becherescu
 Bejan
 Belciugățeanu
 Besnea Ștefan
Blumenfeld
 Bogdanovici Tadeu
 Bonachi V.
 Botescu H.
 Bruckner
 Buicliu (prof.)
 Burhele N.
 Bușilă N.
 Butoianu (medic
 căp.)
 Cantacuzino I.
 (prof.)

Cazacu P.
 Cătuneanu
 Cernea L.
 Christescu Dim.
 Christodulu V.
Cobilovici Al.
 Codreanu Filip
 Codreanu M.V.
 Conovici Antoniu
 Constantinescu C.
 Constantinescu I.
 Constantinescu I.
 Constantinescu I.
 (lt.)
 Contantiniu C.
 Costinescu I.
 Costiniu Al.
 Crăciuneanu
 Aureliu
Daniel
 Dărmănescu
 Demetriad I.N.
 Demostene A.
 (general)
 D-na Rainer Trancu
 Dobrovici A.
 Doca
 Doljean Costin
 Dragoșeu B.
 Drăghiescu D.
 (prof.)
 Drăgulănescu
 Drugescu N.
 Dudumi V.
 Duma N.
 Dumitrescu
 Dumitrescu Ignațiu
 Eliad (medic căp.)
 Emil Doctor
 Erachie Sterian
Erdreich
Ettinger
Ettinger J.
Felix Eugeniu

Florescu Emanoil
 Florescu P. Emil
Focșaner
 Fotino
Frank Adolf
Frenkel B.
 Frumeșanu C.
 Gărdăreanu D.P.
 Gălășescu
 Gen. Gergescu Șerb.
 Georgescu N.
 Gherghian Chr. G.
 Gherghiu N.
 Ghiulamila
 Glineanu Domnița
 Goilav I.
 Grill
 Guttmann
 Hârsu M.
Hirș
Hoening
Horovitz Avram
 Hristodorescu M.
 Iacob Iacobovici
Iaslovici
 Ionescu Dimitriu
 Iorgandopolu
 Iovitz George
 Irimescu Ștefan
 Isăcescu C.
 Jianu Amza
 Jianu Ion
Județul Argeș
 Achimescu Aureliu
Băluș Miron
 Corsin Ion
 Dumitrescu Titu
 Dumitriu Nicolae
 Mihalcea G. (col.)
 Rădulescu Gh.
 Teodoru M.
Județul Bacău
Baroni Edwin
 Bădescu C.

Coen D. Ion
Flachs Albert
 Gheorghiu S.
 Mancaș C.
 Radu Moise
 Vâldeanu C.
Județul Botoșani
 Antonescu G.
 Bocescu V.
 Coșăreanu Ștefan
 Galian D.
 Goilav A. Dionisie
 Ionescu Trifan
 Leonescu Ghe.
 Rossie C.
Veniamin
Gheorghiu
Județul Brăila
 Justinian Andreian
 Kitzu E.
 Kristodulu C.N.
 Lalu Socrati
Landau H.
Lazarovici H.
Leonescu
 Leonte A.
 Luca Th.
 Ludovic Fiala
 (prof.)
 Lupu Nicolae
Luwisch
 Manassian N.
 Manea (medic căp.)
 Manicatide Elena
 Manolescu C.
 Manolescu Emil
 Manolescu N.
 (prof.)
 Marcel Arminiu
 Marcian E.
 Marinescu G.
 (prof.)
 Martinescu G.
Mărculescu Bernard

Mărgăritescu C.	Rădulescu C.	Vaiser	Pilescu Al.
Mendelsohn	Rămureanu Alex.	Vasilescu Pop	Sadoveanu M.N.
Mihăescu Ion	Revici	Vasilescu V.	Tălășescu Al.
Mihăilescu	Robin G.	Vera Mihail	Tomița Mardar
Minculescu Nic.	Rosen	Vereanu	Vesescu Mircea
Minovici M. (prof.)	Rubinstein	Verzeanu	Județul Covurului
Mirinescu M.	Rusovici	Vineș V.	Buzoianu V.
Miron G.	Samarian G.	Vlahidi	Caravia Spiro
Mironescu Theodor	Pompeiu	Vlădoianu P.	Carnabel Al.
Mitulescu	Săbăreanu	Vrabie Gh.	Galin Constantin
Movilescu Al.	Schachman	Vranialici C.	Mălăncescu Gr.
Nadel Carol	Schneyer	Vulpescu	Nicolini Henri
Nanu I. Mușcel	Scupiswy	Weintraub	Papanicol Ion
(prof.)	Serer	Weiss Emanoil	Rosenfeld S.
Nasta	Sigmund Mayer	Wexler Samuel	Stavrescu Nic.
Naumescu	Sion V. (prof.)	Witting Th.	Tăchianu
Negrea	Solomon I.	Zaharoff Ambr.	Țuchel
Neuman H.	Sperling	Zamfirescu C.	Vizzu Dim.
Nicolau Ștefan	Spineanu (cpt)	Zaplachta	Județul Dâmbovița
Niculescu D.D.	Staicovici D.N.	Zănoagă Ștefănescu	Costăchescu M.
Obregea Al. (prof.)	Staiculescu	Zelinger S.	Crețu Nicolae
Opreșcu V.	Stamatopolu I.M.	Zernoveanu T.D.	Emanoil Iosef
Orescu Crist.	Stănculeanu Gh.	Zigură V.	Glicsman I.
Orleanu C.	Stănescu D.	Zussman	Hanulescu general
Pacerea	Stătincanu	Județul Buzău	Iliescu I.
Panaiteescu George	Stoianovici	Bardescu Al.	Petrescu V.
Pandelescu	Stoicescu G.	Bianu Vasile	Zissu G.
Pantely Ștefan	Stroe L.M.	Dobrescu M.	Județul Dolj
Papadopolu (maior)	Strominger	Inotescu P.	Augustin I.
Papagoga	Șaabner Tuduri	Macovei D.	Basilescu Elie
Papiu A. (maior)	Ștefănescu I.	Panaiteescu Ion	Ciocâlțeu C.
Parhon C I	Ștefănescu Șache	Pășcanu D.	Frangopolu P.
Paulman	Șunda	Ranitescu Ion	Galeriu Adam
Petrașcu Vasile	Șutzu (prof.)	Savu Mihail	Giuriadi G.G.
Petrescu	Șutzu A. Al.(junior)	Succin Mateiu	<i>Jacobsohn Simon</i>
Pisca C.	Tatos Iacob	Șapcaliu I.	<i>Landes O.</i>
Plăvănescu Mihail	Teohari Kiriac	Uatu Alcibiad	Laugier Ch.
Pleșoianu	Toff Emil	Județul Constanța	Metzulescu
Popescu Virgiliu	Tomescu N. (prof.)	Bărzănescu George	Poenaru Adrian
Popovici A.D.	Tori A.	Fenster M.	Pop Titu
Popovici N.	Trayan Beca (med.	Ibrahim Themo	Popescu D.
Popovici Petre	militar)	Mardare Nic.	Roca D.
Preda G. (căpit.)	Troteanu	Mărgărint Nic.	Schina G.C.
Proca (prof.)	Turbure E.	Mihăilescu Stel.	Stoenescu Chiril
Psepilinsky	Țăranu Gr.	Brăila	Ștefănescu D.
Rappaport	Urlățeanu	Nicoletopolu B.N.	Vasilescu N.

Vercescu (general)	Herfut George	<i>Schmidt Leon</i>	Constantinescu Gh.
Vernescu D.	Manicatide M.	<i>Vianu Al.</i>	Dumitriu C.V.
Voiculescu Toma	(prof.)	<i>Zoé Gh.</i>	Florescu G. Dimitrie
Județul Dorohoi	<i>Polinger N.</i>	Județul Prahova	Ionescu Daniel
Ananiescu C.A.	Popescu I.	Avramescu D.Gr.	Istrățescu C.
Apostoleanu I.	Possa Ștefan (prof.)	Cosma G.	Județul Romanâți
<i>Aronovici D.</i>	Pușcariu Emil	<i>Friedmann L.</i>	Lupescu Mihail
<i>Binder N. David</i>	(prof.)	<i>Heberling Max</i>	Ninoveanu Gr.
Çalcantraur Alex.	Roșculeț Valeriu	Lampadaride Epam.	Petroianu Petre
Crivetz Nic.	Russ (prof.)	<i>Levy A.M.</i>	Pitișteanu Spiridon
<i>Jager Natan</i>	Țatomir Vasile	<i>Margulius Isidor</i>	<i>Riegler M.</i>
Mihăilescu V.	<i>Tebinca Wilhelm</i>	Negruți	Soiu George
Moga I.	Urzică I.	Nicolau Gr.	Spineanu Léon
Moisescu Ion	Județul Mehedinți	Pârâianu Gr.	Tauber Emil
Șoneriu I.	Antonescu Victor	Paraschivescu V.	Țurcanovici
Județul Fălciu	Costin N.	Popescu A.C.	Vasilu Alex.
Chernbach Radu	Dumitrescu Nicolae	Popescu Constantin	Județul Suceava
Dragoș Spiridon	Florian St.	Popescu D. George	Haymovici
Lapteș N.	Gărdăreanu I.	Popescu Zaharia	Rossignon Ion
Munteanu I.	Mangiurea Șt.	Scurea Gh.	Județul Tecuci
Romanescu	Morariu G.	Stoicescu N. Dinu	Baer Constantin
Județul Gorj	Oprescu D.	Tomazian I.	Calalb Alex.
Crucianu Mihail	Rudescu A.	Vasilu C.	Drăghici I.
Hașnaș Nic.	Trăilescu Ion	Județul Putna	Pauker
<i>Levy Isac</i>	Județul Muscel	Botta Th.	Petraș Const.
Nissescu M.	Drăghescu Leon	Câmpeanu M.	Județul Teleorman
Pellissier Paul	Ionescu Al.	Costin P.	<i>Apotheker Zissu</i>
Popescu A.C.	Ionescu N.I.	Crisocheale Nic.	Căpitanovici Alex.
Popescu Constantin	Iosef Nicolae	Elian N.	Ciugolea G.
Popovici Alex.	Jugureanu N. (col.)	Macri An. Const.	Danielescu Ghica
Serbulescu Ion	Mazilu	Manilescu Al.	Eremia I.
Județul Ialomița	Popescu M.C.	Păuceanu T. Fr.	Lăzeanu M.
Buda D.I.	Raian (căpitan)	<i>Rosen Rafael</i>	Lupescu Mih.
Dumitrescu Th. (din	Rigani G.	Stamatin I.	Județul Tulcea
Brăila)	Staniu G.	Județul R. Sărat	Alexandroff Petru
Ionescu Teodor	Județul Neamț	Blasian O.	Babeș Arghir
Perițeanu B.I.	Epureanu Isp.	Iarca N.G.	Ernest Belzoni
<i>Weissberg Iosef</i>	Fluor P.	Negrescu Valerian	Florescu I.
Județul Iași	Iernici	Nelepcu Popescu	Iorgulescu V.
Anghel P.	<i>Leibschutz Eugeniu</i>	Gr.	Lecca D.
Bogdan (prof.)	Penescu B. Nic.	Păcleanu Alex.	Petrescu H. Stoica
Demetriade Gh.	Pennescu Florea	Rădulescu Ștef. C.	Radulian M.
(prof.)	Petroniu C.	Villara N. Ioan	State Ion
Enășescu C.	Tănăsache	Județul Roman	Suceveanu L.Al.
<i>Finckelstein W.</i>	Județul Olt	Beltort C. Alex.	Județul Tutova
<i>Frey I.</i>	<i>Pohl Francisc</i>	Ciolac Gr.	Cerchez Teodor

Iliescu Savu (maior)	Județul Vaslui Bobulescu Const.	Județul Vâlcea Constantinescu C.	Mumuianu Dim. I. Petrescu N.
M. Cristofor	Bordea I.	Hâldan Emanoil	Popescu N.
Nițulescu Ion	Brăileanu C.	Mandriu I.Gh.	Procopiu G.
Orzescu	Dimitriu V.B.	Soiu I.	Stamula A. Eftimie
Pessicu Const.	Gallin G. V.	Județul Vlașca	Vrânceanu Petre ¹
Torbu N. Anastasiu	Peride Alex.	Ionescu P.	
Zambilovici Alex.	Ungar Iacob	Mironescu P.G.	

Buletinul Asociației Generale a medicilor din țară. Stab. Grafic „Universala”, An X, Anul 1909, decembrie – 1910, ianuarie și februarie, Nr. 7, 8, și 9, copertile II, III, IV.

¹ Sublinierile indică medicii evrei.

528

București, 1910, ianuarie 10. „Noua Revistă Română”
răspunde unei întrebări puse de revista „Falanga” cu
privire la articolul lui E. Porn despre P. Cerna

„Pentru d. Rădulescu-Motru

Rugăm pe domnul Rădulescu-Motru, directorul «Noii Reviste Române», să binevoiască a ne lămuri cine își ia răspunderea pentru necuviințele strecurate la adresa scriitorilor români, în articolul referitor la poetul Cerna și iscălit de un oarecare Eugen Porn.

Oare această insanitate literară este răzbunarea sus-numitei reviste contra acelora dintre noi care am refuzat să colaborăm alături de un intrus fraudulos în literatură?

Și oare d. Rădulescu-Motru crede cu adevărat că-și poate face o glorie din patronarea unor asemenea promiscuități?

Cerem profesorului universitar și directorului unei reviste românești un răspuns loial, cu atât mai mult cu cât ne adresăm unui coleg al nostru din «Societatea scriitorilor români»»¹.

Răspunsul directorului N.R.R.: „Nici o semnătură” [pe întrebarea redacției].

Am recitit articolul incriminat al colaboratorului nostru, dl Porn, intitulat: „Un poet: P. Cerna”, pentru a vedea unde s-au strecurat necuviințele și la adresa cui.

În tot acest articol nu găsesc un nume propriu în afară de cel al d-lui P. Cerna, care este lăudat. Este adevărat că se vorbește în el pe un ton aspru privind cooperativele [grupuri – n.n.] între literați, despre nesfârșita serie de publicații literare care fac o literatură de o mediocritate revoltătoare, și altele la fel, dar toate acestea nu văd într-o ce pot ele să atingă

pe scriitorii români, pe adevărații scriitori români, pe care sper că-i are și *Falanga* în vedere. Oare *Falanga* și-a propus să apere mediocritatea literară? În cazul acesta sunt obligat să-i aduc aminte de programul său, publicat numai cu șapte zile înainte și care zice textual:

„Umăr la umăr în lupta pentru adevăr – iată lozinca noastră; iată temeiul nostru literar. Azi, invidia și ura pun sub obroc meritele celor mai buni scriitori; azi, lingușirea calculată ridică pe cei răi în paguba celor buni. Azi, interesul personal, interesul de gașcă, interesul politic, falsifică judecata dreaptă și curată, care ar trebui să fie crezul tuturor.

Iar dacă vreunul s-a ridicat purtând flamura adevărului – ura, invidia, calculul, interese de tot felul au năpădit asupra-i să-l nimicească. Dar adevărul nu pierde – și noi credem într-însul. Disprețuim pe cei ce, vrând să-și facă faimă politică, înhamă literatura la carul politiciii și o fac să grăiască minciuna. Disprețuim pe cei care, vrând să li se dea mai mult decât merită, își proclamă gloria, fără rușine, în mijlocul unor minți necoapte și sulemenindu-și muza firavă, întronează neadevărul. Disprețuim pe cei ce, prin intrigă, prin drepturi câștigate fără drept, prin căi lăturalnice se pun în calea talentelor, amețind publicul cu strălucirea artei lor false. Disprețuim, în fine, pe toți cei ce, cu vorbe mari, mistifică bună-credința tineretului pentru ca să-l împingă pe drumul neadevărului și să-și potolească o bolnavă sete de glorie [...]

Niciodată adevărul n-a avut să sufere mai mult din partea pasiunilor și intereselor, ca acum. Niciodată nu s-a dat frâu mai liber, ca acum, exagerărilor. Românismul luminat, azi e șovinism orb; dragostea de poporul românesc – țărănism exclusiv; iubirea de distincție e mievrerie decadentă și invidie simbolistă; năzuirea spre sănătatea artei e manierism gongoric și prețuirea exclusivă a formei; iar sfântul amor al frumosului – operație de bursă! ”²

Ce zice mai mult dl Porn peste acelea constatate de *Falanga*, și notați, în aceeași zi, la 10 ianuarie 1910? Mi se pare că nimic mai mult³. Unde este dar necuviința?

A, dar dl Porn este un oarecare!

Un oarecare, nu. Este un tânăr care și-a făcut studiile liceale și universitare în țară la noi, cu deplin succes, care are toată cultura necesară pentru a scrie în chestiunile de artă și literatură, cu același drept cu care scriu toți acei ce scriu astăzi. Înțeleg însă: dl Porn este evreu. Dacă este cineva evreu este „un oarecare”; fie el cât de cult, n-are drept să aibă o părere. În chestiunile de artă și literatură, criticii autohtoni, sau preținși autohtoni, și-au rezervat monopolul. Când un străin își permite să spună sau chiar adeseori numai să repete ceea ce au afirmat mulți alții înaintea lui, atunci indignarea unor literați de la noi nu mai are margini. Auzi, să ne critice un evreu! Dar atunci ce mai însemnăm noi, românii, în această țară? Ne-am compromis [...]

Nu știu dacă acesta va fi fost și raționamentul aceluia care mi-a pus întrebările de mai sus în *Falanga*. Dacă acesta a fost, atunci nu pot decât să regret faptul de a vedea boala iorgismului întinsă așa de mult; de răspuns n-am ce răspunde aici anume. Răspunsul este întreaga mea activitate de la *Noua Revistă Română*. Pentru mine, străinul, de orice naționalitate ar fi el, este înainte de toate un om, pe care trebuie să-l respect; fiindcă respectul persoanei este prima datorie pe care mi-o impune cultura timpului meu. Calitatea de român, oricât de scumpă mi-ar fi ea, nu-mi întuneacă deloc conștiința acestei datorii. Prin naționalism eu înțeleg un mijloc de întărire a iubirii dintre oameni și nicidecum un mijloc de vrajbă și de ură [...]

Prin urmare: cine ia răspunderea articolului în chestiune? O ia acela care l-a semnat. La *Noua Revistă Română* nu sunt slugi și stăpân, iresponsabili și responsabili, ci sunt colaboratori și director. Crede redactorul de la *Falanga* că dl Pom n-are dreptate, să discute și să arate dânsul cum este adevărul. Și dacă discuția sa va contribui la găsirea adevărului, să fie sigur că tot ce va scrie dânsul va avea un ecou și în coloanele *Noii Reviste Române*. Dar cu tipătul de: *ho jidane! Taci jidane!* nu înlocuiește nimeni adevărul. Dacă adevărul s-ar înlocui numai cu atât, atunci ce lucru ușor ar fi cultura unui popor! Și ce lucru ușor ar fi mai ales literatura!

Din nenorocire, cu asemenea țipete nu ajunge cineva să producă decât o maculatură de felul aceleia tipărite la... Vălenii de Munte⁴!

NRR, an VII, nr. 14, 31 ian. 1910, p. 221-227

¹ „Falanga” literară și artistică, an I, nr. 4, 31 ian. 1910, p. 1.

² *Ibidem*, nr. 1, 10 ian. 1910.

³ NRR, an VII, nr. 12, 10 ian. 1910, p. 187-190.

⁴ NRR, sub semnătura lui C.R.M., reia dezbaterea asupra articolului referitor la P. Cerna (vezi doc. 526), scriind: „Revenim asupra afacerii Pom, fiindcă în ea ni se pare a recunoaște un simptom caracteristic al culturii noastre de astăzi. Nu punem în discuție persoana d-lui Pom, ci cazul său, caz care astăzi este al său și mâine poate fi al oricărui alt străin. Afacerea de față este și o ocazie în care putem judeca propria noastră mentalitate de români.

Dl E. Pom este un evreu neîmpământent⁵. Născut în țară din părinți născuți în țară, și-a făcut serviciul militar, a dobândit titlul de licențiat în filozofie după ce a urmat prin întreaga filieră a școlilor românești. Ca licențiat s-a înscris pentru a lua doctoratul în filozofie, împreună cu alți patru colegi licențiați, aceștia români. În timpul pregătirii doctoratului se deschide un loc vacant de asistent în seminarul în care dânsul lucra. Directorul seminarului avea o obligație morală ca să-și aleagă asistentul dintre elevii săi înscriși la doctorat, și cum din aceștia numai evreul era fără funcție, căci ceilalți în urma licenței luaseră catedre în învățământ, el alege pe evreu. Astfel dl Pom, prin bună dreptate, ajunge asistent, plătit cu 81 de lei pe lună. Ministrul confirmă alegerea, întocmai cum a confirmat și altele făcute în aceleași condiții.

Directorul seminarului este și directorul *Noii Reviste Române*. Asistentul se oferă să scrie fără nici o plată articole de literatură și mai ales de teatru în care se simțea competent. Articolele sale sunt apreciate de cititori și se continuă. Iată-l pe dl Pom așadar funcționar cu 81 de lei pe lună și cronicar literar-artistic gratuit.

Acum începe afacerea.

Un profesor de la Facultatea de Litere, naționalist de profesie, dl N. Iorga, află după mai bine de un an că dl Pom funcționează ca asistent. Sufletul său de patriot naționalist se revoltă. El fiind deputat, interpelează pe dl Ministru de Instrucție în Parlament asupra acestui fapt. Negreșit, dl N. Iorga, fiind mai mult deputat decât profesor, nu știe ce rost are un asistent de seminar și de aceea dânsul îl consideră pe asistent ca fiind profesor. Ministrul de Instrucție, însă, răspunde la interpelare liniștit și în cunoștință de cauză. Dl Pom rămâne simplu asistent prin voia d-lui Haret, în contra d-lui N. Iorga, care îl ținea drept profesor.

După câteva zile, totuși, ministrul revine și contrar celor zise în Parlament satisface pe dl Iorga. Acesta serbează un mare triumf naționalist. Dl N. Iorga triumfă, când un ministru român se arată fricos... Aceasta nu ne miră deloc. Naționalismul d-lui Iorga nu trăiește decât din lașitatea contemporanilor.

Aceasta este prima parte a afacerii.

A doua este și mai și. Dl Pom scrie în *Noua Revistă Română* un articol elogios asupra poetului Cerna; un articol în care se găsesc și câteva aprecieri defavorabile asupra unor scriitori din timpul din urmă. Aprecierile de asemenea natură se găsesc oarecum în atmosfera timpului. Ele au fost exprimate de către mulți înainte și după dl Pom [...]

Un evreu, care trăiește în țara românească, deși licențiat în filozofie de la universitatea din București, trebuie să scrie în evreiește, – zice criticul de la *Cumpăna*; iar criticul de la *Falanga* adaugă cu aer de nepărtinitor: evreul să scrie și în românește, dar mai întâi să fie recunoscut că știe să... scrie! Adică nu este destul naturalizarea politică, trebuie să mai impunem evreului ieșit din școala noastră și naturalizarea literară! După ce l-am instruit pe evreu, după ce l-am titrat, tot nu-i de ajuns; trebuie să-l mai și naturalizăm în limba română! Adică așa de neînsemnată este influența școlii noastre, încât un evreu titrat cu o diplomă superioară tot nu este capabil să înțeleagă geniul literaturii românești! Bune școli au dar românii! Cu asemenea școli opera de asimilare merge cu

pași repezi... Nu cumva o fi criticul de la *Falanga* și dânsul profesor de literatură? Și n-o fi cumva dl Pom fostul său elev? Dacă elevul este așa de rău, ce să mai zicem de profesor!

Pentru faptul de a fi evreu, dl Iorga a cerut înlocuirea d-lui Pom dintr-o funcție în care acesta avea tot dreptul să fie...

Pentru faptul de a fi apreciat defavorabil pe unii scriitori români, ce se putea cere contra d-lui Pom? Expulzarea, negreșit. Deocamdată scriitorii români (aceia în cauză, bineînțeles) s-au mulțumit să apeleze la Corpurile Legiuitoare pentru a se respinge împământenirea d-lui Pom, cu nădejdea că apoi, după respingerea împământenirii, acesta are să plece pe urmele lui Gaster și Șăineanu.

Aceasta este «afacerea»...

Pentru a da ocazia și altora să se descarce de răspunderea gestului nechibzuit pe care l-au făcut tinerii din *Societatea Scriitorilor Români*, care au trimis un apel către Corpurile Legiuitoare spre a se răzbuna contra unui critic, ne-am adresat către mai mulți din publiciștii noștri cunoscuți, rugându-i să ne răspundă: dacă dânsii socotesc articolul d-lui Pom ca un fapt antiromânesc și dacă aprobă apelul trimis Corpurilor Legiuitoare. Publicăm mai jos o parte din răspunsuri în ordinea în care le-am primit. Înainte de răspunsuri reproducem și câteva rânduri din articolul d-lui Panu scris în *Săptămâna* de la 29 ianuarie. („Lămuriri pentru «Falanga»”. NRR, VII, 24 ian. 1910, p. 69.)

⁵ În ciuda demersului grupului de scriitori împotriva împământenirii lui E.P. adresat Corpurilor Legiuitoare, cererea sa a fost admisă⁶. (Vezi doc. 384)

⁶ Redacția NRR a publicat luări de atitudine ale unor exponenți ai opiniei publice împotriva manifestărilor xenofobe în „cazul Pom”.

G. Panu: „Ce proceduri sunt acestea? Ce mentalitate? Pentru o ceartă literară, este posibil ca niște literați să ajungă a denunța pe un coleg al lor, fie chiar străin, Senatului? Și cititorul vede pe ce argumente! Întrucât acești domni sunt calificați a da argumente în propria cauză a d-lor?

Credeam că numai d-nii Iorga, Cuza și naționaliștii acestora sunt cuprinși de asemenea idei. Iată văd că și o parte din *Societatea Scriitorilor Români*; iată tineri scriitori, care ar trebui să fie în afară de pasiuni josnice și răzbunări meschine, coborându-se la nivelul celor mai pătimiți fanatici!...

Dar oare chiar și în literatură, străinii n-au voie să scrie românește și să se ocupe de mișcarea noastră literară? Și este destul ca un evreu să-și permită o critică asupra unui scriitor român, pentru ca *Societatea Scriitorilor Români* să facă acte ca acela de mai sus? Tinerii literați voiesc să introducă terorizarea printre evreii scriitori și o cenzură forțată? Cum? Dl Steuerman de la Iași n-are voie să fie scriitor român? I se făcuse lui Ronetti-Roman o acuzare că și-a permis să scrie în românește o piesă, *Manasse*. Și acum dl Pom este pus la index și urmărit cu denunțări la Senat, fiindcă și-a permis a fi displăcut câtorva scriitori români.

Este ceva de neauzit.” (*Ibidem*, nr. 14.)

Constantin Stere: „Stimate d-le Rădulescu,

...Impresia ce mi-a făcut acest articol se poate de minune caracteriza prin cuvintele primarului din *Revizorul* lui Gogol, ce se reprezintă acum la Teatrul Național din București:

«Alexandru Machedon a fost un mare *erou*, dar pentru ce să sfărâmi scaunele?»...

Cema este un puternic talent și adânc gânditor, dar pentru ce aceste mici răutăți și mahalagisme de culise, pentru ce aceste insinuații vagi și aceste generalizări, cu o vădită intenție de clevetire conștientă (pentru că dl Pom nu pare a fi lipsit de inteligență)? Căci nu este adevărat că Cema a fost primit cu răceală sau indiferență de toată lumea și nu este adevărat că toate revistele nu publică decât «o literatură de o mediocritate revoltătoare» și că toate urmăresc numai scopuri meschine. Chiar dl Pom, desigur, face excepție pentru revista pe care o onorează prin colaborarea d-sale (și dl Pom scrie toate acestea fără nici o sfială, iar directorul revistei, d-ta, d-le Rădulescu, le publică fără a zâmbi?).

Dar merită articolul d-lui Pom calificativul de antiromânesc?

Dimpotrivă, îl găsesc, din păcate, prea *românesc*, – dovedește în adevăr că dl Pom este asimilat.

Aprob demersul *Societății Scriitorilor Români*? Îl dezaproab categoric și cu energie. Orice producție literară, chiar dacă este în genul articolului incriminat, nu legitimează alte căi decât un răspuns prin publicitate, dacă îl merită, sau – tăcerea, dacă nu-l merită.

Și ieșirea d-lui Pom, cred, nu merită mai mult decât – *tăcerea*.

Rog să primești asigurarea considerației mele.” (*Ibidem*, p. 243.)

G. Diamandy: „Domnule Director,

Răspund întrebărilor d-voastră din simplă bună cuviință. În articolul d-lui Pom n-am văzut insultă, cel mult malițiozitate obișnuită între iubii confracți. Ironia, chiar răutăcioasă, nu e străină firii literaturii românești, nici literaturilor noștri, așa că nu înțeleg de ce critica d-lui Pom ar fi ceva antiromânesc.

Mă întrebați dacă dl Pom merită oarecare calificare? Dacă e nemerit ca asemenea dezbateri să capete sancțiune în Parlament?

1. Oricine scrie atinge și are dreptul să fie atins, cu sau fără eleganță, cu sau fără dreptate, dar nu totdeauna fără merit. Credeți-mă, *meritul* în asemenea chestiune n-are nici o însemnătate.

2. A cere Parlamentului o sancțiune în chestiuni literare e un frumos omagiu adus puterii legiuitoare.

Mă bucur că a venit pentru literați timpul să fie judecați, osândiți sau achitați de aleșii poporului. Academia în Parlament e o fericită inspirație. Mărturisesc că astfel am înțeles lucrul, și la drept vorbind, am fost foarte măgulit în vanitatea mea. E timpul să judecăm și noi pe literați care ne condamnă; astfel numai, «libera critică» va putea lua un avânt în afară de cercul restrâns al preocupărilor literare.

Vom avea un parlament literar. Pe când o literatură parlamentară.

Primiți, vă rog, Domnule Director, asigurarea distinșelor mele salutări.

Pitești, 28 ianuarie 1910." (*Ibidem*, p. 244-246.)

I.A. Bassarabescu: „Stimate Domnule Motru,

Am primit atât scrisoarea dv. cât și memoriul din *Noua Revistă Română*, cu articolul care vă preocupă și mă grăbesc să vă răspund că pentru a putea fi în desăvârșită cunoștință de cauză, ar trebui să văz în tot și conținutul petiției adresată Parlamentului de membrii *Societății Scriitorilor Români*.

E foarte cu puțință ca anumite amănunte de cea mai mare însemnătate să fie trecute cu vederea de unii cititori, ale căror intenții curate îi împiedică de a pune pe ale altora la îndoială. Aceasta nu ia însă dreptul celor cu un discernământ special în materie să constate și să dezvăluie picătura de venin, atunci când ea a fost ascunsă cu meșteșug.

Partea din articolul lui Pom privitoare exclusiv la marile calități ale lui Cerna e obiectivă, bine documentată și nu se poate mai judicioasă. Articolul însă mai are și o introducere în care dl Pom se ocupă de alte lucruri și – pe cât am putut zări printre rânduri – și de alte persoane. Aici, obiectivitatea, care îi stă atât de bine părții din urmă a articolului, lipsește. Și dacă în această introducere nu se insultă *toată* mișcarea literaturii naționale de azi, e destul să se insulte numai o parte a ei sau vreunul din factorii ei de competență, pentru ca pomirea membrilor *Societății Scriitorilor Români* să fie îndrituită.

Nu pun la îndoială sentimentele românești ale d-lui Pom, nu pot uita însă în același timp că d-sa are constrângeri care pe diferite căi, dar mai ales pe aceea a publicității, ne umilesc și ne discreditează zilnic în ochii străinătății și ai opiniei publice în general, cu o dibăcie și cu o finețe caracteristică, ceea ce e firesc să deștepte apoi ochii bănuitori chiar și asupra lucrurilor cu aparență de nevinovăție.

Așa cred că trebuie explicată intervenția membrilor *Societății Scriitorilor Români* – recunosc – destul de caustică pentru interesele d-lui Pom în aceste momente, dar sănătoasă și moralizatoare atât pentru nenumăratele cazuri mai grave anterioare, cât și pentru cele ce vor mai fi să fie. Și așa cred că trebuie privită și judecată chestiunea antiromânismului dovedit – în deosebite măsuri – în scrierile mai tuturor criticilor străini ai literaturii noastre. E o întreagă sistemă – foarte primejdioasă – și lupta împotriva ei, chiar când e violentă, tot e binevenită.

Primiți, vă rog, stimate Domnule Motru, asigurarea deosebitei mele considerații." (*Ibidem*, p. 244-246.)

Ion Petrovici: „Stimate Domnule Motru,

Mi-ați făcut deosebita onoare de a cere alături de părerea unor oameni cu greutate și neînsemnata mea părere cu privire la afacerea Eugen Pom. Mă întrebați dacă socot cu cale ca într-o chestie literară să se facă astfel de intervenții pe lângă Parlament; și dacă articolul d-lui Pom îmi pare așa de vinovat după cum s-a spus.

La cea dintâi întrebare, care în scrisoarea d-voastră este a doua, răspund în mod afirmativ. Oricare român are dreptul, dacă nu chiar datorita, de a informa pe membrii Parlamentului asupra unui candidat la cetățenia română. Și dacă un asemenea candidat a manifestat sentimente ostile nației române sau măcar serioase cusururi morale, fie chiar cu ocazia *chestiunii literare*, e bine să se comunice aceasta Parlamentului la momentul oportun. E indiferent acum forma în care se va face comunicarea: o informație fără concluzii, sau o petiție cu concluzii precise.

Este acum articolul d-lui Pom vinovat în sensul acesta? Dă vreo dovadă de sentimente neromânești? Răspunsul meu e negativ. În acest articol se înalță un poet *român* deasupra altora. Este aceasta un simțământ neromânesc? Firește, am avut și eu impresia că articolul în chestiune nu e destul de drept. Ca fost coleg de Universitate al poetului Cerna, am urmărit cu interes aceea ce s-a scris asupra lui. Nu mi-a părut că revistele noastre l-au maltratut sau necosotit. Atitudinea presei noastre, pe care o critică dl Pom, e o atitudine care, în cazul de față, în bună parte, nu a fost.

Dă măcar dl Pom, prin aceasta, dovadă de un spirit cu desăvârșire nedrept, cu care nu e bine să sporim masa cetățenilor români? Nu cred că nici asta, fiindcă articolul acela are un fond de adevăr, în însăși partea osândită. Există de fapt la noi, mai mult decât aiurea, nenorocita tendință de a se lovi în oamenii de valoare care cugetă și muncesc. Starea aceasta de lucruri e perfect adevărată. Greșala d-lui Pom consistă exclusiv în aceea că pentru această stare de lucruri *reală* – în contra căreia pare dispus să lupte – a dat ca exemplu tipic un exemplu care nu era tocmai tipic. Pentru această unică eroare, pentru această singură abatere de la aprecierea dreaptă, nu înțeleg să se intervină ca să i se refuze cetățenia română.

Primiți asigurarea deosebitei mele stime".

15 februarie 1910" (*Ibidem*, nr. 18/1910, p. 274.)

„Cititorii cunosc campania de atacuri și insulte ce s-a dezlănțuit împotriva mea din cauza articolului asupra poetului Cerna, publicat în nr. 12 al *Notii Revistei Române*, articol în a cărui introducere apreciasem ca foarte mediocră literatura ce se face în nesfârșita serie de reviste ce de un timp încoace tot apar la noi. Părerii unui Caragiale, unui George Panu și a altor oameni culți și de bun simț că spunând acestea eu afirmasem adevărul mă dispensează de a răspunde amuzantelor scamatorii de argumentare ale d-lui Mihail Dragomirescu, proprietarul unui foarte frecventat Kindergarten literar, și răutăților incolore ale firmei negustorești de la *Viața Românească* din Iași [nepotrivită caracterizare, după opinia noastră – n.n.]. Iar la trivialitățile netrebnice ale câtorva analfabeți de dincoace și dincolo de Carpați, – de asemenea nu voi răspunde, căci cultura mea și simțul propriei demnități mă opresc să mă cobor la atâta josnicie de care poate fi capabil numai «un țârcovnic cu șapte clase de liceu de la Caransebeș» – cum foarte plastic a numit un membru al Academiei pe unul din aceste specimene.

Dar pe lângă desfrăul de injurii din câteva reviste «literare», un număr de tineri membri ai Societății Scriitorilor Români au înaintat un apel Corpurilor Legiuitoare, cerând respingerea mea de la cetățenie, pe motiv că asemenea idei sunt «o insultă adusă literaturii naționale», că prin ele eu dau dovadă de «sentimente antipatriotice» (N.R.R., an VII, nr. 15, p. 293)

(În continuare este reprodus articolul „Mediocritatea în artă”, publicat de revista „Viața literară și artistică” din 13 ianuarie 1908, în care sunt criticate unele slăbiciuni ale creației literare din acea perioadă.)

529

1910, noiembrie 3. Prof. Gh. Marinescu elogiază o lucrare a lui Paul Ehrlich, laureat al Premiului Nobel

Prefață

Nu mi s-a părut nimic mai interesant ca desfășurarea cercetărilor făcute de Ehrlich, la descoperirea medicamentului care a stărnit un atât de mare entuziasm în Germania și a produs o senzație atât de mare nu numai în lumea medicală, dar a găsit un răsunset fără seamăn și în publicul cel mare. Numele lui Ehrlich, necunoscut până acum câteva luni de zile, de acest public, se află în gura tuturor, iar învățații din diferite țări discută valoarea tratamentului descoperit de Ehrlich. Și cu toate acestea, să nu se creadă că această descoperire atât de însemnată ar fi datorită întâmplării. Nu, din contra, ea este încoronarea unei opere, pe care Ehrlich a început-o acum mai mult de 25 de ani, și care l-a condus în mod logic la creațiunea chimioterapiei, adică a științei care are ca scop de a găsi substanțe chimice obținute în laborator, care să distrugă paraziții diferitelor boale, fără ca să sufere organismul unde se află acești paraziți. Trebuie, dar, ca aceste substanțe să fie parazitotrope și nu organotrope [...]

Teoria lui Ehrlich, combătută de oameni eminenți ca Bordet, unul din fondatorii cunoștințelor moderne asupra imunității, și mai de curând de Bang și Formann, pare a primi confirmațiune solidă prin descoperirea lui „606”. Într-adevăr, prin substituțiuni repetate în catenele laterale ale nucleului benzolului, prin modul aranjării acestor substituțiuni, Ehrlich găsește o substanță „606” cu afinități electice pentru grupurile corespondente din materia vie a spirocheților, pe care-i omoară într-un timp foarte scurt, după cum cercetările autorilor germani și ale noastre făcute cu ultramicroscopul o probează [...]

Cercetările lui Ehrlich au o bază experimentală solidă, ele au fost făcute pe o scară foarte întinsă, după cum rezultă chiar numărul „606”, dat acestui medicament, care indică deja numărul însemnat de substanțe chimice care au precedat dioxidiamidoarseno-benzolul.

Dl. doctor George D. Fischer s-a însărcinat să traducă pe cât se poate de precis și clar cartea lui Ehrlich-Hata: „Die experimentelle Chemotherapie der Spillosen”.

Succesul pe care l-a avut această operă în străinătate ne face să credem că va avea aceeași soartă și la noi, deoarece cunoștințele noastre de chimioterapie, deși cu desăvârșire la începutul lor, totuși deschid căi noi, nu numai terapiei experimentale, dar și aceeaia aplicată la om. Cu toată importanța considerabilă a descoperirii lui Ehrlich, suntem încă, totuși, la începutul acestor cercetări, căci „606” nu este încă idealul mării terapii sterilizante, așa cum considerase Ehrlich la început, și cercetări în această direcțiune vor fi și trebuie continuate. Dar spre a avea o noțiune exactă de ceea ce s-a făcut în această direcțiune, se impune să cunoaștem cât se poate de bine ceea ce Ehrlich, întemeietorul chimioterapiei, a făcut în acest domeniu, ceea ce lectorul va găsi cu siguranță în opera de față¹.

Dr. Gh. Marinescu

1910, noiembrie 3

Prof. Paul Ehrlich și S. Hata: Chimioterapia Experimentală a sifilidelor (sifilis, febră recurentă, spirilosa găinilor, frambozia). Precedată de o prefață a prof. dr. Gh. Marinescu, Membru al Academiei Române; Traducere autorizată făcută de dr. George D. Fischer, medic comunal. Atelierele ziarului „Adevărul”, București, p. 5-7.

¹ Prefața lui Paul Ehrlich prezintă importanța medicamentului menit să vindece o boală cu consecințe grave pentru ființa umană.

„De 25 ani mă preocupă ideea de a transpune în practică principiul că un agent medicamentos nu acționează decât asupra acelor sisteme de corpuri care îl pot absorbi, și după o muncă lungă și anevoioasă am putut realiza în fine un rezultat terapeutic pe această cale. Mai mult timp vederile și tendințele mele n-au fost împărțite de nimeni; unul singur mă îndeamnă să nu mă las învins de nesuccesele mele, acesta era vărul meu Carol Weigner.

Rezultatele obținute nu sunt desigur meritul meu exclusiv.

Pentru acela ce experimentează într-un domeniu vast, reușita este condiționată de colaborarea armonică a multor oameni.

Dificultatea cercetărilor mele consta mai ales în faptul că ele cuprind 3 tărâmură cu totul diferite, ce se completează și se ating, și anume: acela al chimiei, al biologiei și al terapiei experimentale. Pe când nu puteam lucra în primii timp decât în mic, și nu-mi puteam procura compuși chimici necesari decât grație generozității prietenului meu Arthur Weinberg, care mi-a dat un asistent valoros în dr. I. Benda, condițiile de experimentare s-au schimbat pentru mine în mod cu totul favorabil odată cu înființarea institutului G. Speyer, de către domnul Franzisk Speyer, în urma propunerii profesorului Darmstadler.

S-a creat, astfel, pentru prima oară, tipul unui institut terapeutic, în care s-a realizat ideea mea favorabilă: aplicarea sintezei chimice în serviciul medicinei.

Pe când înainte chimistul furniza medicului substanțele, ale căror efecte terapeutice trebuiau să le cerceteze, acum ordinea se intervertea și chemoterapeutul arată chimistului indicii în sintetizarea agenților medicamentoși.

Reușita se datorește însă exclusiv terapiei experimentale, care a permis de a stabili în mod sigur activitatea substanțelor, prin cercetarea unui mare număr din ele, posibilitate cu totul exclusă în patologia omului.

Tendința acestei cercetări era realizarea unui tip curativ special, care să se perfecționeze ulterior prin diferite substituiri și modificări.

Și aici nu s-ar fi atins țelul prin simple încercări accidentale, ci numai stabilind principiile medicale pe bază terapeutică, studiind ceea ce am denumit cu biologia terapeutică a paraziților.

Noțiunea de chemo-receptor specific, dobândită în decursul acelor cercetări, constituie baza succeselor obținute [...]” (Ibidem, p. 9-11)

Brăila, 1910. Proiect de constituire a unei edituri

Societate de editură
Societate cooperativă pe acțiuni
Statute
Cap. I

Denumirea, scopul, sediul, durata, membri

Art. 1. – Se înființează o societate cooperativă cu numele „Societate de editură”.

Art. 2. – Scopul societății este:

a) editarea și tipărirea a tot felul de scrieri: ziare, cărți, broșuri, tablouri, opere de artă etc., etc.

b) comerțul de editură, papetărie și obiecte similare.

Art. 3. – Sediul societății va fi în București. Societatea va putea avea sucursale în orice altă localitate din țară.

Art. 4. – Societatea se înființează pe un timp nelimitat.

Art. 5. – Membru al societății poate fi orice persoană capabilă după lege. Admiterea se va face de consiliul de administrație.

Art. 6. – Membrii societății sunt de 2 categorii:

a) Membri acționari, care posedă acțiuni de-ale societății și

b) Membri asociați care depun mize în condițiunile arătate de codul comercial cu privire la societățile cooperative;

c) Societatea va putea alege membri onorifici dintre acele persoane care prin sprijinul lor material sau moral au contribuit la prosperitatea societății;

d) Membrii acționari care au luat parte la constituirea societății se numesc membri fondatori.

Art. 7. – Membrii acționari nu se pot retrage din societate decât vânzând acțiunile lor unei persoane admise de consiliul de administrație, iar membrii asociați, retrăgând mizele, de asemeni cu aprobarea consiliului de administrație, pierd această calitate.

Art. 8. – Membrii care, prin manifestarea lor publică, ar aduce orice prejudiciu material sau moral societății pot fi excluși din societate printr-un vot al consiliului de administrație. Membrul exclus are facultatea de a face apel la adunarea generală care îl poate reintegra.

Art. 9. – Membrilor excluși conform art. 8 li se va restitui capitalul reprezentat de acțiunile și depunerile lor fără nici un drept la dividend pentru anul în care s-a făcut excluderea. Acțiunile posedate de fostul membru se vor anula și în locul lor se vor emite alte acțiuni [...]

Cap. III

Operațiunile societății

Art. 20. – Societatea, conform prezentelor Statute, va putea face următoarele operațiuni: va cumpăra și va vinde orice articol privitor la ramura librăriei și papetăriei sub orice formă, conform cu dispozițiunile luate de consiliul de administrație. De asemenea va edita cărți, ziare, stampe, tablouri etc., conform cu art. 2 din Statute.

Art. 21. – În ce privește ramura imprimeriei, societatea va tipări orice lucrare venită din afară sau editată de secția librăriei; va putea crea, pe lângă atelierul tipografic, ateliere de broșat, de legătorie etc.

Art. 22. – Societatea va putea lua și da cu împrumut, va putea lua ipotecă și avansuri, va lua și da cu chirie¹ [...]

ACIER, Fond VI, ds. 18, f. 4-5.

¹ Printre inițiatori se afla și Iosef Brociner, proprietarul unei întreprinderi comerciale la Brăila.

531

Iași, 1911, februarie 9. Actrița Francesca Rozan demisionează de la Teatrul Național din Iași ca urmare a unor manifestări antisemite

Domnule Director,

După aproape o lună de zile de la consumarea condamnabilului și condamnatului act săvârșit la 8 ianuarie a.c., cu ocazia debutului meu în „Sacrificiul”, s-a luat în sfârșit o hotărâre de către comitetele unite ale Teatrului sub prezidenția d-tră.

Acea hotărâre m-a surprins cu atât mai mult cu cât, de unde mă așteptam să mi se dea satisfacția cuvenită, pe care o meritam cu prisosință, am fost pedepsită eu – obiectul unui atentat atât de odios.

Așa fiind lucrurile, deocamdată nu mă mai pot număra printre angajații Teatrului Național din Iași și deci vă depun demisia mea din această calitate. Fiindcă însă pasul acesta, în împrejurările în care îl fac, necesită oarecare lămuriri, îmi veți da voie să vă expun motivarea lui.

Când am fost angajată la teatrul ce conduceți, dv., ca și întreg comitetul în fața căruia m-am produs în două audiții, ați cunoscut originea mea străină, căci n-am ascuns-o. Deși sunt româncă – putând număra în familia mea câteva generații care s-au născut și au trăit în această țară, posed limba ei, prin care mi-am asimilat cultura națională – am ținut, totuși, date fiind concepțiile curioase ale unora, să se știe că originea mea este evree. Aceasta am făcut-o numai pentru a nu-mi reproșa ceva.

Așa fiind, aveam dreptul să sper – când se lansaseră oarecare zvonuri urăcioase cu privire la debutul meu – că atât dv., cât și comitetul teatral nu veți îngădui să mi se întâmple ce mi s-a întâmplat. Eu n-am intrat în teatru pe furiș și aveam credința că voi fi apărută fățiș și cu energia trebuitoare.

M-am înșelat.

Am sperat însă că atentatul odată comis va fi împiedicat de a se repeta, dându-mi-se puțința să apar pe scenă a doua oară.

M-am înșelat iarăși. Din rezoluția luată de comitetele teatrale sub prezidenția dv. și din completul măsurilor luate cu privire la chestiunile intime legate de situația mea în teatru, văd limpede că nu am puțința de a reapărea pe scenă ; că situația mea în teatru se reduce la aceea a unei pensionare, care n-are nici măcar mângâierea de a fi muncit cândva pentru instituția care o onorează cu salariul ei. Această situație nu-mi convine. Venisem în teatru cu dor de muncă și nu pentru dragostea de bani.

Cu alte cuvinte, nu mi s-a dat nici satisfacția cuvenită, pe care dv. înșivă ați recunoscut că o meritam și pe care mi-ați promis-o prin scrisoarea cu data de 12 ianuarie 1911; și nu mi se dă nici puțința de a fi folositoare instituției, căreia voiam să-i închin tot sufletul, toată munca mea.

Și când, pe lângă aceste două jigniri profunde ce mi se aduc, mai adăugați și pedepsirea mea după strania plângere a d-lui State Dragomir, înțelegeți bine că situația ce mi se creează devine imposibilă pentru mine, care am alte concepții și despre artă și despre artist. Și această pedepsire apare cu atât mai jignitoare, cu cât ea s-a pronunțat fără a se face cercetările prealabile și a se constata dacă în adevăr vorbele ce i-am adresat în seara scandalului numitului actor erau sau nu întemeiate și dacă deci constituiau sau nu o insultă. Mai mult, pot afirma că ideea de a fi pedepsită a fost preconizată de dv. – prin scrisoarea din 12 ianuarie 1911 – chiar înainte de a fi ascultată de d. Fântânaru, delegatul dv. cu conducerea așa zisei anchete. Nici una din măsurile drepte și legale și care m-ar fi putut convinge că sentința dată de comitetele unite nu e părtinitoare n-a fost urmată: nici măcar martorii propuși de mine prin depoziție scrisă și înaintată d-lui Fântânaru n-au fost ascultați.

Nedreptatea ce mi s-a făcut e vădită.

Așadar, domnule director, consecvență cu mine însămi și cu ideile ce am despre demnitatea artistului, vă rog să binevoiți a lua cunoștință de demisia mea din situația de stagiară a Teatrului Național din Iași, pe ziua de 1 februarie 1911^{1,2}.

(ss) Francesca Rozan

„Egalitatea”, An XXII, nr. 7, 18 februarie 1911, p. 50-51.

¹ *Răspunsul Comitetului Teatrului.* – Comitetul Teatrului Național, în ședința din 11 februarie, considerând ca jignitoare demisia d-șoarei Rozan a exclus-o pentru totdeauna din teatru.

Vestea acestei hotărâri a produs o impresie deplorabilă în toate cercurile ieșene.

Primul comunicat al direcției Teatrului. – Angajarea artistei Francesca Rozan s-a făcut de comitetul de lectură. Au votat pentru angajarea d-sale, pe lângă directorul teatrului, și d-nii Anton Naum și N.N. Ganne, membri ai Academiei Române.

Chestiunea naționalității nu s-a pus și nici nu se putea pune. În discuție era dacă noua angajată are sau nu talent. Direcția teatrului a fost încunoștințată de scandalul ce se pregătea. Nu a crezut însă că trebuie să recunoască dreptul de a se amesteca în instituție, aceluia care n-au dreptul acesta. În fața scandalului, a fluierăturilor și a aplauzelor piesa nu se putea juca și nu s-a jucat.

E foarte trist că studenții naționaliști, – dacă ei au făcut scandalul – înțeleg astfel apărarea unei instituții naționale. Brutalitatea totdeauna dezonorează. Ei aveau alte căi civilizate pentru a-și afirma punctul lor de vedere.

Telegramă către primul-ministru. În urma întrunirii lor, studențimea evreiască a hotărât, pentru moment, să renunțe la întrunirea publică pe care o proiectase, mulțumindu-se deocamdată cu două telegrame trimise d-lor Carp, prim-ministru, și C.C. Arion, ministrul Instrucțiunii Publice, și cu un manifest care a fost răspândit în oraș:

„Încerezători în dreptatea dv., protestăm în contra incidentului petrecut la Teatrul Național în seara zilei de 8 ianuarie, când un grup a oprit prin fluierături și huiduieli debutul artistei Francesca Rozan, insultând în mod trivial populația evreiască.

Zvonindu-se că unii artiști, în contra dispoziției direcției, au instigat și încurajat mișcarea, rugăm facerea unei anchete pentru stabilirea responsabilităților.

Rugăm imediată reprezentare a piesei *Sacrificiul* cu debutul artistei Rozan.

Cu profund respect, în numele studențimii universitare ieșene.

Drd. D. Goldenberg".

În același sens fu redactată și telegrama către d. Arion, ministrul Instrucțiunii Publice.

Moțiune – Manifest. „Tinerii evrei din orașul Iași, adunați în întrunire publică, ascultând diferiți vorbitori, își exprimă prin aceasta adâncă lor indignare împotriva adunăturii de imberbi care au provocat scandalul scelerat în sala Teatrului Național, cu prilejul debutului artistei Francesca Rozan, angajată de direcția Teatrului Național local.

Considerând suspendarea reprezentațiunii ca un act de slăbiciune din partea autorităților în drept, protestează împotriva administrației care, fiind prevenită la timp, a lăsat liberă manifestarea scandalosă de tiranizare a voinței unei mulțimi de spectatori, violentând în chip sălbatic dreptul de a se bucura de spectacolul plătit.

Considerând toate cele petrecute ca o lezare a demnității lor de cetățeni ai acestei țări și ca o violentare a drepturilor elementare de spectatori, cei adunați hotărăsc:

I. A se interveni pe lângă d. prim-ministru al țării spre a dispune o anchetă asupra atitudinii administrației locale cu ocazia odiosului atentat îndreptat împotriva sentimentelor evreilor din acest oraș.

II. Se însărcinează o comisie specială pentru a vizita pe directorul Teatrului Național reclamând următoarele satisfacții:

a) Punerea din nou în scenă a piesei *Sacrificiul* cu debutul d-șoarei Rozan. b) Publicarea unui comunicat oficial de către direcția teatrului, de dezaprobare a vandalismului făptuit.

Dacă satisfacția cerută nu va veni cât de curând comisia este în drept de a înștiința în public boicotarea Teatrului Național de către evrei.

Totodată, adunarea hotărăște exprimarea sentimentelor ei printr-un manifest public.

Adunarea tinerilor evrei.” (*Ibidem*.)

² În ciuda unor manifestări antisemite, care au făcut obiectul unei ample controverse în opinia publică, Francesca Rozan a continuat cariera sa artistică. La intervenția lui Alex. Davila, director general al teatrelor, a fost transferată la Teatrul din Constanța și a prezentat spectacole pe scena Naționalului din Craiova, în 1913. Cu acest prilej a fost din nou obiectul unor proteste antisemite. Indignat de acest comportament xenofob, Gala Galaction a publicat un articol în ziarul „Înfrățirea”. Reproducem fragmente din această admirabilă mărturie de solidaritate cu tânără actriță: – „Ce aveți cu biata femeie?”

„Mai zilele trecute s-a repetat, la Craiova, o farsă de rău gust inaugurată la Iași. Artista Francisca Rozan a fost fluierată și la Craiova. Împrejurările, de data aceasta, au proporții reduse și manifestații se zice că erau niște elevi de liceu pe care apariția organelor polițienești i-a liniștit degrabă. Dar tocmai caracterul penibil al acestei întâmplări face să apară și mai clară, voi să zic și mai anticipată, colcăiala sentimentelor și a isprăvilor antisemite. Ce căutau băieții noștri la teatru? Critici în materie de artă, ori cenzori în privința moralității artei, la 17-18 ani, ei nu puteau să fie. Dacă Francisca Rozan juca bine sau rău – era o chestiune care covârșea pe niște elevi de liceu. Dacă piesa jucată era ori nu alături cu principiile de morală în care creștem pe copii, iarăși nu niște copii puteau să judece. Deci, nici arta, nici morală nu puteau fi invocate de imberbi manifestați. Atunci ce?...

Copiii de la Craiova au făcut cum au fost povățuiți, cum au văzut că au făcut alții și cum au citit, cum citeau în fiecare zi. Drept vorbind, vina lor este foarte mică. Sunt vinovați îndrumătorii lor, sunt vinovați acei care printre florile și războaiele sufletești ale tinereții prădesc șerpii unor de rasă. Cu alte cuvinte, iată-ne față în față cu problemele grele, crâncene, furtunoase... al căror monopol și teazaur îl au antisemiții [...]

Cestiunea evreiască, în țara noastră, nu e o problemă de metafizică, ci o problemă socială cu tot atâtea rădăcini și trimiteri la realitate câți evrei fără drepturi viețuiesc printre noi...

Să vorbim, deci, de Francisca Rozan, o fiică a lui Avraam și ea, născută în țara noastră, vorbind perfect românește și năzuind, sărmanică, să facă, prin arta ei, în gura ei zguduitor graiul românesc...

S-a născut evreică! Dar e îngrozitor să faci unei ființe omenești, din această întâmplare, procesul de ură pe care antisemiții îl fac evreilor. Pot să fiu dușmanul de moarte al lui Ozias, ca și al lui Oprea, fiindcă sunt oameni răi, înșelători, trădători, dar ce este vinovat neamul evreiesc de ticăloșia lui Ozias și ce este răspunzător cel românesc de isprăvile lui Oprea?

În cazul nostru, dușmănia aceasta față cu o femeie, despre care eu știu că merită mai curând iubirea și ajutorul nostru, este revoltătoare....

Nu știu ce să cred și ce să zic. Văd numai o mare nedreptate și nu pot s-o rabd...

Mare e Dumnezeu! Trebuie să nădăduim puternic în biruința ideilor nobile și generoase. Trebuie să luptăm pentru mai multă dreptate și mai multă umanitate.

G. Galaction.” („Înfrățirea”, an I, nr. 9, 31 martie 1913, p. 1)

București, 1911, martie 25. Ședința anuală a Societății Române de Științe din București. David Emmanuel, vicepreședinte al Societății

Proces-verbal al ședinței aniversare anuale din 25 martie 1911

Ședința se deschide la orele 5 p.m. în sala XVIII a Universității, sub președinția d-lui inginer I. Ionescu.

La cuvântul d. președinte, pentru a face o dare de seamă despre rezultatul subscripției deschise pentru ridicarea unui bust lui A.O. Saligny. Comisiunea a publicat concurs pentru facerea aceluia bust și a mai decis și adunarea tuturor lucrărilor rămase de la Saligny.

Tot d-sa comunică și demersurile făcute pentru recunoașterea legală a Societății noastre. Pentru aceasta fiind nevoie de unele modificări în statute, s-a făcut un proiect și s-a dat în studiul unei comisii. Cu această ocazie aduce mulțumiri d-lui dr. C.I. Istrati, care a fost părintele și conducătorul Societății în timpul de 21 ani ai existenței sale.

Se dă cuvântul d-lui dr. Sava Atanasiu, care citește raportul comisiei însărcinate cu verificarea gestiunii financiare. Arată starea înfloritoare în care se găsește averea Societății și aduce mulțumiri d-lui casier.

D. președinte Ionescu ia cuvântul pentru a-și dezvolta conferința anunțată în ordinea de zi, intitulată: Raporturile între Matematică și Inginerie în trecut și prezent. În ordine cronologică d-sa arată lămurit dezvoltările ce le-a luat și una și alta, când strâns unite, când separate, până în zilele noastre când, ambele luând proporțiuni uriașe, fatal au trebuit să se separe pentru totdeauna și să se nască intermediari care să țină la nivel progresul uneia cu al celeilalte.

După terminarea cuvântării, se procedează la alegerea biroului comitetelor pe anul 1911-1912. Se votează prin aplauze lista propusă de vechiul comitet, adăugându-se un nou secretar, după cum urmează: președinte, prof. Petre Poni; secretar-perpetuu, dr. C.I. Istrati; secretar al societății, dr. M. Mihăilescu; casier, I. Mihăescu; bibliotecar și arhivar, A.D. Craifăleanu; vicepreședinți: dr. D. Emmanuel, dr. Al. Zaharia, dr. L. Mrazec; secretari de ședințe: Ștefan Mircea, Vasile V. Grasu, Em. Pache Protopopescu¹.

BSRȘ, p. 248-249.

¹ David Emmanuel (1854-1941).

S-a născut în București la 31 ianuarie 1854, din părinți săraci, tatăl său, Manole Emmanuel, fiind meseriaș, tâmplar. A urmat gimnaziul Gh. Lazăr și cursul superior la liceul Gh. Șincai. La Paris, frecventează cursurile Facultății de Științe și de la École pratique des Hautes Etudes, unde își susține și doctoratul în matematici.

La întoarcerea în țară, este numit, în 1879, profesor de matematici la Liceul Sfântul Gheorghe. În 1880 funcționează ca profesor suplinitor la catedra de algebră și geometrie analitică de la Facultatea de Științe din București. După un an este numit profesor la Școala superioară de Artilerie-Geniu, concomitent ținând cursuri la Școala de Poduri și Șosele.

În 1882 este numit profesor titular la Facultatea de Științe, la catedra de algebră superioară și teoria funcțiilor, creată abia în acel an, continuând să predea la Școala superioară de Artilerie – Geniu. În 1907 se organizează o solemnitate pentru aniversarea a 25 de ani de profesorat a lui Spiru Haret și David Emmanuel.

Se bate o medalie jubiliară cu efigia celor doi mari dascăli. „Gazeta Matematică” le consacră un număr special.

Și-a continuat activitatea până în 1934; a fost președinte de onoare al primului Congres al Matematicienilor Români (1889), iar în 1936 este ales membru de onoare al Academiei Române.

La aniversarea unui secol de la nașterea sa (1954), acad. Simion Stoilov exprima aceste gânduri:

„David Emmanuel a fost pentru știința din patria noastră nu numai un premergător și un deschizător de drumuri; el a fost și rămâne mai ales un mare și rodnic înfăptuitor. Prin munca inteligentă, continuă, perseverentă, după timp de mai bine de jumătate de veac, David Emmanuel a creat în această țară premisele indispensabile pentru temelia dezvoltării științelor matematice, teoretice ca și aplicate; el a pus temelia școlii noastre matematice, așezând pe baze solide și viguroase gândirea științifică și activitatea cercetătoare”. (Acad. S. Stoilov, *Opera și activitatea lui David Emmanuel*, Biblioteca A.P.R.P. seria de Bio-Bibliografie, Editura Acad. R.P.R. 1955, p. 7. Toate datele sunt redată din aceeași lucrare, p. 5-16).

533

Iași, 1911, august-septembrie. Opiniile Isabellei Sadoveanu despre Israel Zangwill¹

Există, fără îndoială, în omenire un tip evreu care, ca toate tipurile omenеști, reprezintă firea omului cu anume specializări datorite rasei, condițiilor exterioare, istoriei acestui neam atât de plină de peripecii și de tragedii, deoarece a luat atâta parte la frământările lumii și a dezlănțuit împotriva lui atâta ură și patimă. Există o lume evree cu caracterele generale comune cu restul omenirii și trăsăturile ei foarte speciale, ideile, energiile, inițiativa, superioritățile și inferioritățile, patimile, darurile și scăderile ei, de un colorit foarte tranșant și deosebit de al lumilor în mijlocul cărora se găsește. Dar acest tip și această lume n-au început a se cunoaște în lumina realității sincere și exacte decât în vremile noastre și mai ales din încercările câtorva scriitori evrei de talent, printre care Zangwill are locul de frunte.

Pasiunile, ura grămădite în jurul unei vechi erezii și totuși atât de nouă, încât Charles Baudelaire o numește „erezie modernă”, au dat în literatura noastră din toate timpurile o creațiune falsă și convențională a tipului evreu, creațiune care continuă să fie primită cu simpatie de opinia publică, pentru că măgulește pe de o parte porniri josnice și nedemne de vremile în care trăim, iar pe de alta și pentru că aceste creațiuni intră, mai ales pe scenă, într-un vechi clișeu, încrustat în sufletul publicului prin o veche obișnuință.

În adevăr, în toată istoria literaturii și mai ales a teatrului, a devenit ca un fel de lege recunoscută, ca o axiomă nediscutată că evreul trebuie să fie *odios* sau *ridicol*, lege care a stăpânit în mod tiranic și neîndurat toate creațiile tipurilor de evrei până aproape în vremile noastre. În toată literatura și teatrul francez din secolul al XVI-lea până în secolul al XIX-lea, afară de al XVIII-lea, în care pare a nu fi existat în Franța „la question juive”, nu se găsesc decât trei excepții de la tipul convențional evreu: un evreu cumsecade și cinstit într-un vaudeville al lui Désaugiers² (1823), rabinul din *L'Ami Fritz* a lui Erckman-Chatrian³ și rabinul din *Les Mères Ennemies* a lui Catulle Mendès⁴ [...]

În Germania însă s-a ridicat talentul puternic și generos al unui Lessing⁵ împotriva acestor violente manifestări, cu piesele sale: *Evreii*, ce a stârnit o polemică la care a luat parte și Mendelssohn, și treizeci de ani mai târziu *Nathan der Weise*, poemul în care Lessing arată, punând în paralel iudaismul, mahomedanismul și creștinismul, că aceea religie este mai adevărată și mai bună care formează oameni mai virtuoși. În sfârșit, tot Germania ne-a dat una din cele mai puternice drame și o operă de o înălțime morală și de o însemnătate socială deosebită: *Uriel Acosta* de Gutzkow⁶, operă în care eroul, acel ce încarnează aspirațiile spre libertatea conștiinței în vremile sale, martirul ce încarnează, ca și Crist, lumina sufletului omenesc, este un evreu!... Cele mai interesante și aproape de realitate din tot ce s-a scris până la Zangwill sunt povestirile lui Sacher Masoch⁷ și mai ales romanul lui Franzos: *Bietul Moșku!* Firește, s-a făcut mult drum de la ovreii convențional din literatura de mai înainte și totuși *Copiii din Ghetto* a lui Israel Zangwill a fost o revelație și apariția ei în literatura europeană, un eveniment.

S-a născut la Londra, în 1864, luna februarie, și a debutat de tânăr, de pe băncile școlii, la vârsta de 18 ani, când a publicat într-o colecție ieftină și populară, în colaborare cu un coleg al său, scene din mahalaua unde locuia. Cărticica avu succes și dascălii lui, speriați de scandal, îl opriră de a mai publica ceva înainte de a termina școala. După ce-și ia gradele, „onorurile”, cum zic englezii, scrie tot în colaborare cu altul un roman cu tendinți politico-sociale, *Ministrul și Zugravul* (*The Premier and the Painter*). O clădire [construcție ideatică] filozofico – socială cam încurcată, abia susținută de slaba înjghebare fantastică pe care se razimă: un ministru care-și schimbă cu un zugrav rolul social și meșteșugul și astfel ajung amândoi, ministrul și proletarul, să cunoască în sfârșit lumile despre care vorbiseră atât de mult înainte, fără nici o cunoștință de cauză [...]

Intrând într-o zi din întâmplare într-o librărie, librarul îi propune să colaboreze la o bibliotecă de romane umoristice și astfel publică Zangwill cartea sa: *Clubul burlacilor*, care are un succes nebun: în 24 de ore două ediții sunt epuizate și numele lui, cunoscut în toată Londra...

Al doilea roman umoristic, al cărui succes a fost și mai mare, și cu drept cuvânt căci e mai bun, *Clubul fetelor bătrâne*, vedește o calitate a talentului lui Zangwill, calitate ce se păstrează în toată opera lui: farmecul cu care știe el să redea femeia, darul de a te face să-i simți gingășia, frumusețea, seducțiunea, căci fetele lui zise bătrâne sunt în realitate toate tinere și frumoase și opera sa va păstra pentru posteritate, în afară de elementul de succes imediat, umorul, și o icoană fidelă și încântătoare a femeii engleze de la 1890.

Îndată ce Zangwill izbutește să capete succesul și atențiunea lumii din Londra, dă la iveală romanul cu care pătrunde în opinia publică europeană, opera definitivă în care își pune sufletul: *Copiii din Ghetto*. Aceasta, dimpreună cu *Tragediile din Ghetto* (1893), *Dramele din Ghetto* (1898), *Comediile din Ghetto* (1907), alcătuiesc o operă completă, în care se răsfrâng sufletul și lumea iudee pentru întâia oară, în afară de orice preocupare străină de artă, care să falsifice și să deformeze realitatea în folosul vreunei cauze.

Zangwill este nu numai un artist mare, un scriitor a cărui operă contează în literatura modernă printre cele mai frumoase și originale, dar este și un apostol al ideii reconstituirii unui stat iudeu. Președinte al societății *Jewish Territorial Organisation* de la moartea doctorului Hertzl, el contribuie cu tot sufletul său, cu toată activitatea și talentul său la realizarea unui ideal: a ridica moralul poporului său, a trezi în el conștiința unui același tot de viață independentă. Talentul său s-a impus lumii intelectuale moderne și prin prestigiul personalității, al caracterului său, ceea ce face ca persoana și opera lui să nu trezească în

lumea contemporană intelectuală din Apus decât admirație și respect. În sufletul tuturor care-i cunosc opera pare că se impune filozofia dramei *Uriel Acosta*: nu există credință adevărată decât cea pornită din sinceritate și convingere, și oriunde întâlnim asemenea credință patimile urâte tac și sufletul nostru se pleacă. Scrierile lui sunt un șir de tablouri, fragmente din viață, fără compoziție, fără ordine, pline de repetiții, dar mișcătoare, puternice, de un colorit plin de originalitate și scrise de un artist cu sufletul cinstit, care nicăieri n-a falsificat realitatea și care a înțeles că nimic nu cucerește sufletul simpatiei ca cunoștința adevărată și reală a vieții unui colț de lume [...]

În toate scrierile lui e aceeași putere de adevăr, același dor de a reda realitatea în toată complexitatea ei, ca și în *Copiii din Ghetto*. În toate scrierile îi vedem pe acești copii din Ghetto trăind cu sufletul lor propriu, în lumea lor proprie, despărțită de a noastră, dar frământată de aceleași patimi și sfâșiată de aceleași lupte, lupte de clase și lupte de naționalități: ovreii din Anglia disprețuiesc pe cei din Galiția, cu tot disprețul omului ce a împrumutat lustrul celei mai poleite societăți omenești, iar evreii din Spania, mai afinați ca tip fizic, mai curajoși și mai cavaleri, îi disprețuiesc pe toți ceilalți ca o rasă inferioară. Totuși trăsătura cea mai caracteristică a acestei lumi, oricare ar fi clasa sau naționalitatea, oricare ar fi luptele, animozitățile dintre ei, oricât s-ar sfâșia între dânsii și s-ar invidia, este solidaritatea lor neelintită când e vorba să lupte împotriva *goi*-ului. Vedem în opera lui evreii aduși de emigrări încercând să se adapteze lumii engleze dar adaptându-se numai atât ca să poată trăi printre englezi. Altfel, trăiesc numai între ei, vorbesc cu încăpățănare jargonul lor de pretutindeni; se supun legii engleze care-i ocrotește, dar ascultă în fond numai de singura lor lege, de legea mozaică, pe care o respectă și o urmează cu aceeași rigurozitate în cele mai mici acte ale vieții ca și în actele însemnate [...]

În evocarea acestei realități însă, adevărată uneori până la cruzime, este o iubire arzătoare a artistului pentru neamul său înjosit, o pasiune pentru ridicarea lui atât de sinceră, de măreață și de violentă, încât preschimbă aceste dureroase picturi prozaice într-o epopee zugrăvită cu sumbrele culori ale poeziei biblice. Alături de fanaticul Shemuel avem pe tânărul Raphaël, credincios legii, respectuos pentru cultul și litera ei, cu toate obiecțiile pe care le ridică în sufletul său serioasa lui cultură apuseană, pentru că aceasta i se pare mijlocul cel mai bun pentru ridicarea neamului său; pentru realizarea aspirațiilor sale de rasă, a unui ideal ebraic, atât el cât și răzvrătită belferiță Esther Arsel sunt tipuri de o nobilă și reală idealitate sufletească.

E ceva mișcător în toată opera aceasta, sufletul parcă ți se pătrunde de melancolia măreață ce pare un prelung răsunset al unui îndelung trecut de suferinți, simți o emoție adâncă sub exactitatea neîndurată a realismului britanic și exotismul acela oriental, întunecatele culori ale imaginației sale se luminează pe ici pe colo de flacăra vie a unui umor special, deosebit de umorul englez, umor cu care noi suntem familiarizați din celebrele maxime și cugetări ale lui Cilibi Moise și din neseatul izvor de glume ale lui Zelig Schor din *Manasse*, piesa lui Ronetti-Roman. Umor special [specific] poporului evreu, popor activ care sub loviturile soartei nu-și pierde vremea jelindu-se și tănguindu-se, ci caută să-și păstreze echilibrul sufletească, răspunzând greutăților vieții prin glume, negustori căutând să scape din situații grele prin șiretlicuri care să provoace râsul și să-și păstreze bunăvoința clienților, își compun o mască de jovialitate și bună dispoziție, care să-i ajute să treacă mai ușor prin viață și să se ascundă mai bine de alții. Veselia pare o prescripție de igienă sufletească înrădăcinată în sufletul lor, ca toate preceptele de igienă în general prescrise de lege. Din această pricină, evreii de pretutindeni au o imensă literatură

populară de fabule, istorioare, legende, jocuri de cuvinte, cu care predică rabinii, instruiesc belferii copiii la școală, distrează publicul *Badchen*-ii la nunți și *Schnorver*-ii la mesele la care cei bogați sunt datori să-i poștească vinerea, după lege. Râsul, jovialitatea este [sunt – n.n.] tăria sufletului lor, puterea lor de rezistență care i-a făcut să dureze în mijlocul atâtor greutăți, unul din elementele succesului lor în lupta pentru trai și una din trăsăturile caracteristice ale mentalității lor. Zangwill posedă secretul jovialității ebreie, posedă o comoară nefârșită de glume, snoave etc. populare evreiești, știe să glumească în felul acesta popular și umorul său format, dezvoltat prin cultura engleză în care se găsesc tradiția și gustul pentru umor, capătă din viața și educația lui în Ghetto elemente noi de succes, caractere deosebite, o particularizare pronunțată. Între aceste caractere este întrebuintarea raționamentului aceluia talmudist, pentru a-și râde de el, felul săcâitor de a despica firul în patru, de a iscodi argumente noi, ingenioase, amănunțimi de acele care știi că sunt false și falsifică realitatea, adevărul, dar care din punct de vedere logic sunt imposibil de combătut⁸.

„Viața Românească”, vol. XXIV, An VI, Iași, nr. 8-9, august-septembrie 1911, p. 114-121.

¹ Israel Zangwill (Londra, 1864-1926). Scriitor evreu trăind în Anglia și militant sionist. Provenea dintr-o familie de oameni săraci, a cărei viață a căutat s-o reflecte în scrierile sale. A fost foarte activ pe planul problemelor obștești, printre care drepturile femeilor și pacifismul. Ca sionist a sprijinit ideea teritorialismului, militând în acest sens chiar și după moartea lui Herzl. După Declarația Balfour a acceptat reconstrucția statului Israel, fără însă a renunța cu totul la posibilitatea găsirii unui alt teritoriu de colonizare. (După Geoffrey Wigoder, *Evrei în lume, Dicționar Biografic*, București, ed. Hasefer, 2001, p. 632-633.)

² Désaugiers, Marc-Antoine (1772-1827), născut la Frejus (Franța), autor de șansonete și vodeviluri.

³ Erckmann (1822-1899 – Phalsbourg) a scris împreună cu Alexandre Chatrian (1826-1899 – Meurthe) povestioare, romane, lucrări dramatice, unele cu personaje iudaice din Alsacia.

⁴ Catulle Mendès (1841-1909, Bordeaux), autor de poeme influențate de estetica parnasiană.

⁵ Lessing Gotthold Ephraim, scriitor german (1729-1781 – Kamenz), autor al unor opere dramaturgice cu temă iudaică.

⁶ Gutzkow, Karl, scriitor german (1811-1878, Berlin).

⁷ Sacher-Masoch, Leopold (1836-1885), născut la Lemberg, a scris o literatură prezentând obsesii sexuale violente, de unde și noțiunea de masochism.

⁸ Scriitorul a vizitat și România la începutul secolului XX, unde s-a întâlnit cu Adolphe Stern, lider al Comunității israelite din București. (vezi doc. nr. 329)

534

București, septembrie 1911. Înființarea Editurii Uniunii Evreilor Pământenii

Un cuvânt înainte din partea Editurii

Comitetul central al Uniunii Evreilor Pământenii, în dorința de a aduce mai repede la îndeplinire una din cele mai de seamă îndatoriri ale sale, care este de a lucra la o apropiere între români și evrei prin luminarea opiniei publice românești asupra chestiunii evreiești, a hotărât înființarea, în acest scop, a unei Edituri.

Publicațiunile care vor apărea în Editura aceasta se vor menține în cadrul tras de ȋnta arătată.

Broșura de față este cea dintâi din seria pe care o editează Uniunea.

Publicațiunile noastre, deși menite să răspundă în parte unei campanii de o violență și de o nedreptate îndeajuns de cunoscute opiniei publice, se vor deosebi totuși prin nota lor de desăvârșită nepărtinire și prin tonul lor urban. Comitetul central al Uniunii Evreilor Pământenii, încredințat de dreptatea cauzei ce apără, socotește că nu are nevoie să răspundă la violențe de limbaj în același fel și să înlocuiască lipsa de fond prin injurii.

Năzuința noastră este să convingem și convingerea nu se capătă nici prin insulte, nici prin calomnii și nici prin propagare de ură.

Publicațiunile ce am luat hotărârea să edităm au în vedere pe aceia dintre concetățenii noștri români care vor să discute cinstit și drept chestiunea evreiască și astfel să-și facă o convingere în materie; cum și pe aceia a căror bună-credință în chestiunea evreiască a fost surprinsă, dar care nu sunt inaccesibili adevărului. Broșurile ce vom publica vor forma convingerea celor dintâi și vor procura celorlalți mijlocul de a afla adevărul.

La vorbe, la insulte și la tâlcuiri false de texte sau de fapte: armele obicinuite cu care se duce lupta în contra evreilor, noi vom opune o discuțiune liniștită, întemeiată pe dovezi de neclintit; vom opune adevărul, lăsând pe cititori să cumpănească, să compare și să judece.

În broșuri ce vor apărea în Editura noastră, chestiunea evreiască va fi cercetată sub toate laturile ei.

Ele vor fi scrise și de români și de evrei. Am fi recunoscători concetățenilor noștri români care, pătrunși de convingerea că o lucrare ca a noastră este înainte de toate o lucrare patriotică, și dorind să colaboreze cu noi la reușita ei, ar voi să ne dea sprijinul lor în această direcție.

Comitetul Central al Uniunii Evreilor Pământenii

Prima broșură publicată de Editura noastră a fost Cuza-Vodă și Mihail Kogălniceanu în chestiunea evreiască, dedicată dezvelirii statuii lui Mihail Kogălniceanu la Iași. Am tipărit 6.000 de exemplare și le-am răspândit gratuit în țara întreagă printre români.

În aceeași ordine de idei trebuie să punem Petiția Evreilor Pământenii, înaintată, sub forma de Memoriu, la începutul lunii decembrie 1911, M.S. Regelui, Guvernului, Camerei și Senatului. Ea a fost înaintată Suveranului de către d. dr. Ad. Stern; primului-ministru d. P.P. Carp de către d-nii dr. Ad. Stern și S.I. Halfon; preșidenților Camerei și Senatului, de către o delegațiune compusă din d-nii I. Negreanu și dr. Paul Marcovici, membri ai Comitetului Central...

Editura, înființată în toamna anului 1911, va continua să publice în viitor broșuri și lucrări, în cadrul menirii ei. Dar, în rândul întâi, vom da atenție curentului de idei naționalist [antisemit – n.n.] care, în direcțiunea culturală ca și în cea economică, tinde să considere pe evreii pământenii ca pe streini.

Deasupra tuturor mijloacelor de propagandă este însă ziarul zilnic. Am fi voit să dăm urmare votului Adunării generale de la 23 ianuarie 1911, care a hotărât înființarea ziarului zilnic și a unei Societăți de Editură, dar ne-au lipsit mijloacele.

Să nu uităm că organizarea propagandei pentru luminarea opiniei publice românești și câștigarea ei în sensul dreptății este unul din scopurile principale ale Uniunii. Nu trebuie

să pierdem un moment din vedere că viitorul evreilor pământeni și întreaga lor situațiune atârnă de atitudinea opiniei publice românești în chestiunea evreiască. Datoria Uniunii este să lucreze pentru a schimba curentul de idei care, în prezent, ne este defavorabil. Ea trebuie să lucreze cu toată intensitatea pentru atingerea acestui țel. Dar, pentru a putea face ceea ce este de nevoie în direcțiunea aceasta, trebuie să aibă la dispoziție și o organizațiune serioasă¹.

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anul 1911, Buc. Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, 1911, p. 8-10.

¹ Într-o dare de seamă a Reprezentanței UEP din 25-26 decembrie 1912 se hotărăște să se înființeze o arhivă, denumită ulterior bibliotecă, incluzând o secțiune istorică care să păstreze „toate lucrările, documentele și scriptele privitoare la istoria evreilor din România”. Totodată, se face un apel către Comitetele locale care au „hrisoave, cărți, publicațiuni, documente, «Monitoare Oficiale», dezbateri parlamentare, legi etc. privitoare la istoria evreilor din România, să le doneze acestei secțiuni istorice. (*Ibidem*, 1912, p. 23-24.)

535

București, 1911, noiembrie 15. Ovid Densușianu despre sprijinul acordat de „străini” culturii române

Ați aruncat vreodată ochii peste lista donatorilor Universității noastre? Nu veți găsi nici un nume dintre acelea care se văd zilnic prin „carnetele mondene” ori își plimbă noblețea de la Sinaia la Biarritz. Aristocrația română și Universitatea sunt cuvinte care nu se pot apropia – sunt ca apa și untdelemnul, – pentru că ce (!) ar lega sufletele deprinse să se desfete la locurile diamantelor și parfumurilor serelor de un loc unde se vede numai lemnul aspru al băncilor și catedrelor, ori se vorbește altfel decât la baluri? Și să nu amintiți cumva că în alte țări milionarii lasă gestul lor generos să se îndrepte și spre o instituție ca Universitatea – asemenea cuvinte vi s-ar lua în nume de rău, ca o aluzie jignitoare¹. Dacă ați mai aminti că străinii au făcut donații Universității, pe când românii, care ar fi putut fi tot atât de darnici – dacă nu și mai mult – nu s-au gândit la așa ceva, ați risca să vi se spună: „nu se poate”. Ați căuta însă atunci să arătați protestatarilor pagini tipărite unde se spune că într-adevăr străini ca Halfon, Hillel au dăruit Universității române zeci de mii de lei, pe când din aristocrația română nu se vede nimeni alături de dânzii.

Ciudat – nu-i așa? Într-o țară unde toți înalță glasul la anumite prilejuri ca să spună că sunt, cu tot sufletul, pentru înaintarea culturală, că sunt gata pentru orice sacrificii, iată că de la rolul lor lipsesc tocmai acei care ar putea – și fără sacrificii – să contribuie la o operă bună, la înzestrarea unei instituții care luptă și va lupta încă mult timp cu neajunsuri care o împiedică să-și ia avântul din alte părți. Dar ceva și mai ciudat: se strigă mereu – în frunte cu naționaliștii – împotriva unor străini, li se dau fel de fel de epitețe, și tocmai de la acești străini se primesc donații – nu au fost și nu mai sunt bursieri la Universitate care și-au făcut cariera cu dărnicia acestor străini și totuși la unele ocazii își bat pieptul în numele

românismului? Deschideți de curiozitate și *Analele Academiei*, veți vedea acolo că Academia folosește un fond dăruit de un străin – Neuschotz – și totuși aceeași Academie face paradă de naționalism – n-a consimțit o dată ca numele unui „străin” să figureze nici măcar în prefața unei lucrări tipărite de ea. Care vă sunt atunci, domnilor naționaliști de la Universitate și Academie, logica și morala? În fața aurului se vede că le uitați?

Într-o țară adevărat cultă, oamenii se judecă după intențiile lor bune, după partea care o aduc la înaintarea obștească, indiferent de actul lor de naștere.

Am crezut și voi crede întotdeauna că în loc de zece trântori români mai bine o albină străină. De aceea pentru mine acei străini care se arată cum nu se arată atâți români prețuiesc mai mult și merită stimă fără rezerve. Și să nu ne mirăm dacă la Universitate vom însemna și de aici înainte nume străine printre donatori și nici unul care figurează în Arhondologie, dragostea pentru cultura înaltă n-a ajuns încă să stăpânească sufletele acolo unde totuși timpul și mijloacele nu ar lipsi ca să i se dea și ei un loc²...

Ovid Densusianu

„*Viața Nouă*”, *An VII, 15 noiembrie 1911, p. 353-355*

¹ Elocvent este gestul financiarului Jacques M. Elias, care a lăsat întreaga avere a familiei în proprietatea și administrarea unui Comitet desemnat de Academia Română (vezi doc. 543).

² Aprecierile criticului de mare valoare semnat al rândurilor de mai sus sunt oarecum restrictive, explicabile într-o anumită măsură prin concepțiile sale antixenofobe. Din păcate, unele acte de caritate menționau excluderea evreilor de la posibilitatea de a fi ajutați. (Vezi doc. 59)

536

București, 1911. C.D. Gherea despre perspectivele țărilor slab dezvoltate

Am zis că societățile înaintate capitaliste determină evoluția celor înapoiate, le modifică structura și procesele vechi de viață, creează procese noi, după chipul celorla care există și la ele, și produc astfel de la sine condiții de viață pentru mișcarea socialistă.

Să vedem care anume sunt aceste modificări și procese noi de viață.

Țara noastră, sub influența și prin raporturile sale cu alte țări, s-a transformat din țară cu gospodărie naturală, producătoare mai ales de valori de întrebuințare, cum era altădată, în țară producătoare de mărfuri, de valori de schimb.

Cititorii care cunosc ceva din economia politică teoretică marxistă vor pricepe bine imensa importanță a acestui fapt.

Prefacerea gospodăriei naturale, a formei de producere, mai ales a valorilor de întrebuințare, în formă de producere a valorilor de schimb, a mărfurilor, e una dintre cele mai mari revoluții, una dintre cele mai mari transformări sociale, pe care le-a suferit omenirea în evoluția ei. Această transformare revoluționează toate raporturile de producere și distribuire a bogățiilor, toate raporturile dintre oameni și nu numai pe cele economice, dar și pe cele culturale, intelectuale și morale. Pe baza acestei forme de gospodărire se face

posibilă o mai mare diviziune a muncii, o perfecționare și ridicare a nivelului producerii și a tehnicii ei, o înmulțire a populației, stabilirea unor raporturi mai strânse între oameni, alcătuirea unor societăți mai vaste, cu o mai diferențiată structură a organismelor sociale; pe baza ei se poate dezvolta civilizația capitalistă, organizarea capitalistă a societății, care la rândul ei va da naștere civilizației și organizației socialiste¹.

Această mare revoluție n-avem nevoie s-o mai îndeplinim de acum înainte, căci am și îndeplinit-o: suntem o țară producătoare de mărfuri ca și țările occidentale. Tot ce se produce în țara aceasta, aproape exclusiv, ia forma de mărfuri, tot ce se consumă în țara asta, se consumă ca mărfuri, fie că sunt produse în țară, fie că sunt produse în țări străine și ne vin în schimbul altor mărfuri ce exportăm noi în străinătate. În privința aceasta, față de țările capitaliste din Apus, avem chiar și câteva exagerări anormale și morbide, lucru ce se întâmplă așa de des în dezvoltarea țărilor înapoiate. Astfel, țăranul francez sau german, deși a devenit producător de mărfuri, produce totuși și pentru propria consumație – de ale cărnii (de pasăre, porc, miel), brânză, lapte, legume și în special cartofi. La noi, sub regimul agrar neoiobag (capitalist dublat de iobăgist), imensa majoritate a țăranilor devine aproape exclusiv producătoare de mărfuri, în special producătoare de grâne pentru export. Afară de porumb, și acela doar câteva luni pe an, restul cum e: carne, legume, brânză, le cumpără ca mărfuri, iar acele produse, ca laptele, care nu s-au putut preface încă în mărfuri, dispar din consumația țăranului – vaca a început să devină o raritate și un lux în satul românesc.

Așadar suntem chiar de acum o țară producătoare de mărfuri ca și țările capitaliste, cu toate urmările care reies din acest fapt social de atât de mare importanță.

Și pe baza acestei forme de producere și prin raporturile intime cu țările occidentale, noi am și devenit de acum o țară cu tip de dezvoltare capitalist, o societate capitalistă, înapoiată încă, cu resturi medievale, dar totuși o țară cu un tip de dezvoltare capitalist.

Producerea [producția] în țara noastră are un caracter capitalist, raporturile de producere, deși la țară încărcate încă de iobăgism, au totuși în mare parte și un caracter capitalist. Industria mare, inclusiv industria extractivă, e dominată de capital și raporturile de producere sunt pur capitaliste. Același lucru și în industria mijlocie ca și în industria casnică a semiproletarilor, care lucrează pentru magazinele din piață. Meseriașii, micii patroni, care lucrează singuri cu propriile lor instrumente, sunt pe zi ce merge în parte expropriați, în parte robiți tot mai mult capitalului comercial și cămătăresc, ca și în țările capitaliste. Producția agricolă e de asemenea dominată de capital: marea și mijlocia proprietate rurală, arendășia mare și mijlocie. Aci capitalul își însușește elementele de iobăgie rămase încă în raporturile noastre de producere de la țară, pentru a-și face dominația și mai grea, pentru a stoarce munca până la cele din urmă limite posibile [...]

Într-un cuvânt, după întreaga noastră viață economică, după producerea, distribuirea și circulațiunea bogățiilor, suntem o țară cu un tip de dezvoltare capitalist și cu unele modificări care rezultă din înapoierea noastră, suntem supuși acelorași legi economice care guvernează toate țările capitaliste.

Și organizarea noastră de stat, întreaga noastră viață de stat organizat, e aceeași ca în țările capitaliste înaintate. Constituția noastră, parlamentele noastre electiv, ministerele noastre responsabile, separațiunea puterilor Statului, Codul nostru civil și penal, organizația legislativă, judecătorească, administrativă, toate sunt la fel ca acelea din țările capitaliste înaintate, și la fel e și organizarea vieții comunale. Cultura noastră e aceeași ca și în țările occidentale; suntem desigur mai înapoiați în cultură decât ele, dar tipul de cultură, dacă putem să ne exprimăm așa, e același, și organizarea culturală și organizarea învățământului

e aceeași: universități, școli secundare, primare, școli de meserii, de comerț, conservatoare, ș.a.m.d.

Așadar, după întreaga noastră viață socială, toată imensa ei complexitate, după viața economică, după viața de stat organizat, viața politică, juridică, morală, culturală, suntem o societate modernă, burghezo-capitalistă și, cu unele modificări, care reies din înapoierea noastră, suntem supuși aceluiași legi sociale care guvernează și societățile înaintate capitaliste.

Evident că fiind o societate cu un tip de dezvoltare capitalist, în sânul societății noastre se produc aceleași sau analoage efecte pe care le produce capitalismul și în sânul societăților înaintate capitaliste, efecte sociale modificate doar de mediul nostru social special [...]

O țară, ca un organism social, trebuie să se dezvolte ca un organism întreg în marginile sale etnice. Împărțită în mai multe părți cum e Polonia sau cum e în parte România, dezvoltarea sa devine anormală și nesănătoasă în cel mai înalt grad. Din împărțirea și acapararea aceasta rezultă cele mai mari inconveniente de dezvoltare pentru țările acaparate, dar rezultă asemenea inconveniente grave și pentru dezvoltarea morală și democratico-socială a țărilor acaparatoare. Subjugările acestea se fac în folosul claselor dominante, popoarele muncitoare se aleg din ele de obicei, cu îngreuierea lanțurilor lor. Social-democrația deci, din lumea întreagă, care luptă împotriva oricărei nedreptăți, oricărei apăsări și robirii a omului prin om, luptă și cu cea din urmă energie împotriva tuturor banditismelor politice din societatea capitalistă, împotriva tuturor acaparărilor naționale, – luptă pentru liberarea națiunilor de sub jugul străin. Și nu numai social-democrațiile țărilor cucerite, ci tot așa și social-democrațiile tuturor țărilor cuceritoare.

Când popoarele muncitoare conștiente vor dispune de soarta lor, și a țărilor lor, atunci va suna și ceasul liberării națiunilor mici de sub jugul celor puternici – atunci va deveni cu adevărat posibilă și întregirea țării noastre într-o Românie mare, cuprinzând pe toți românii. Altă posibilitate pentru întregirea unei țări mici ca a noastră, ca să se dezvolte astfel în marginile sale etnice – altă perspectivă nu există [...]

„Socialismul în țările înapoiate” de C. Dobrogeanu-Gherea, cu o prefață de Șerban Voinea, București, Editura Partidului Social-Democrat, 1945, p. 12-16, 23-24. (Biblioteca socialistă)

¹ Aprecierile lui C.D. Gherea, în genere concordante cu tendințele societății românești în primele decenii ale secolului XX, au totuși, o notă exagerată, absolutizantă în ansamblu, însă sunt concordante cu opiniile altor economiști și sociologi din acea perioadă și din anii de după primul război mondial. Perspectivile socialiste au fost negate de o serie de autori, printre care C. Stere, creatorul curentului poporanist, care a combătut valabilitatea tezelor gheriste în mod deosebit pentru România, într-o polemică desfășurată între cei doi gânditori și actori politici. (Vezi „Viața Românească”, II, nr. 8-9, 1907, „Social-democratism sau poporanism”.)

București, 1912. Inaugurarea societății „Toynbee-Hall”¹

Discursul rabinului dr. I.J. Niemirower

[...] Instituția ce inaugurăm astăzi este menită a servi culturii. Scopul ei este popularizarea și democratizarea științei și a literaturii. Nu e necesar să insistăm mult asupra rolului culturii în viața istorică a neamului nostru. E suficient a aduce aminte cuvântul lui Curtius², că întreaga cultură omenească se datorează grecilor, romanilor și evreilor. Nimeni nu poate nega în mod serios acest adevăr. Putem adăuga unul sau altul din popoarele mai tinere, putem discuta despre proporția ce fiecare din popoarele clasice din antichitate posedă în avuția spirituală a omenirii; dar este evident că Israel e, de mii de ani, un factor cultural de rangul întâi. Cultura este sufletul neamului nostru și întărirea ei, un imperativ categoric al firii noastre. Popularizarea adevărilor spirituale, a rezultatelor științei, e, de mult, ținta noastră, și poetul Schiller, care nu era un amic al evreilor, a recunoscut, vorbind despre misiunea lui Moșe, că Israel a avut menirea de a împărtăși adevărurile care înainte au fost proprietatea unor genii sau a unor anumite caste [...]

Spiritul iudaic ne dictează de a ne ocupa cu cultura universală. Frumusețea cugetărilor, a cuvintelor, formelor și tonurilor ne va entuziasma de oriunde ar proveni. Se înțelege că omul depinde de mediul în care trăiește. Literatura și poezia românească au, deci, pentru evreii din România un farmec deosebit. Marele Kogălniceanu, cu multă măiestrie, a arătat, în introducerea sa la studiul istoriei, cum luptele și victoriile românești îl interesează mai mult pe român, decât gloria popoarelor mari și clasice.

Cultivarea științei și a literaturii generale nu este în contradicție cu datorile noastre sacre, față de cultura noastră originală. Suntem obligați a ne ocupa cu știința iudaică, cu istoria lui Israel, cu comorile spirituale ale neamului nostru. Avem fericirea de a poseda o cultură spirituală, care s-a dezvoltat în curs de patru mii de ani, care a supraviețuit învățăturilor Asiriei, Babiloniei și Egiptului, a luptat victorios cu gândurile frumoase ale grecilor, cu sentințele puternice ale romanilor, care se mențin cu demnitate și în lumea modernă a popoarelor cu o civilizație nouă. [...]

Ținta noastră este de a întări legământul între iudaism și cultura omenească. Această tendință se manifestă prin faptul că intitulăm instituția noastră Toynbee-Hall, după numele unui neevreu, care a organizat acest fel de universități populare, și obiectele care, pe lângă istorie, vor fi cultivate aici în primul loc, ca igiena și muzica, aparțin domeniului general al culturii și sunt de mult prețuite în Israel. E cunoscut că igiena a ocupat un loc de frunte în iudaism. [...]

E poate exagerat cuvântul lui Johan Jakoby că fondarea unei societăți culturale are mai multă însemnătate decât o victorie într-o luptă. În tot cazul, știința este noblețea omenirii și un dar dumnezeiesc.

I.J. Niemirower, Scrieri complete, vol. IV, Omiletica și retorica, București, Editura Lojei „Noua Fraternitate”, 1923, p. 309-314.

¹ Primul Toynbee-Hall a luat ființă la Iași în 1906, la inițiativa dr.-ului I.J. Niemirower și a președintelui organizației sioniste A. Rosenbaum. În cadrul acesteia au activat intelectuali de frunte: K. Lippe, A. Steuerman-Rodion, I. Ludo, B. Fundoianu, H. Burstin, A.L. Zissu, Iacob Groper, Kiva Orenstein și Reuven Rubin.

Activitatea culturală, desfășurată preponderent prin conferințe, viza prezentarea literaturii ebraice și idiș, sionismul cultural etc. Au fost invitați să conferențeze și oameni de cultură evrei din străinătate. (Vezi și articolul publicat de E. Fonea despre activitatea Toynbee-Hall din „Realitatea Evreiască”, An XLIV, nr. 97 (897), 1-15 iunie 1999, p. 8).

² Ernst Curtius (1814-1896), filosof și istoric german, autor al binecunoscutei lucrări *Istoria Greciei*.

538

București, 1912. Scrisoarea lui A. Stern către I.L. Caragiale

Iubite d-le Caragiale,

Nu m-ai „călcat”, după cum îmi făgăduiseși când ne-am despărțit la gara Ploiești și te-am așteptat în zadar. Cât pe aci să crez că ți-ai călcat cuvântul, dacă nu aș fi aflat că ai fost bolnav și că ai în favoarea d-tale „o împrejurare popritoare”. Necălcat dar am rămas, și ca să mă răzbun (vezi, tot legea talionului!) iată că te calc eu (nu voi mai speti bietul cuvânt gonindu-l astfel).

Ți-am trimis „Cuvântul” evreilor pământeni, și-ți alătur și o scrisoare a „Uniunii Evreilor Pământeni”.

Nu strigi: săriți că mă calcă (iară?) jidanii?

Așa e. Și – o, exces de îndrăzneală! – nu-ți cer numai să citești „Cuvântul” – căci nu e nevoie să convingi pe acela care este convins – ci-ți cer să-ți spui cuvântul d-tale în această cestiune arzătoare, să te rostești în „ancheta” pe care o organizăm, la care sperăm că vor lua parte mulți români luminați și cărturari de seamă. Semănători ai principiilor vecinice de dreptate și de adevăr, dormici de a îndruma dezlegarea unei chestiuni de o însemnătate covârșitoare, ei își vor spune credința lor, cu cuget curat și curajul sincerității. Deja Anghel ne-a trimis profesia sa de credință, rostită în limba sa măiastră – ca un diamant în brățară de aur – vorbe nobile, generoase, pline de emoțiune adâncă și înduioșătoare.

Începutul e minunat și de bun augur!

Mi-ai spus la Berlin că ai citit „Cuvântul” și ai adăugat că ți s-a părut „slăbuț”. Mirat, te-am întrebat: de ce? Și atunci mi-ai dat acest răspuns lapidar: „cereți prea puțin”. Hei, iubite d-le Caragiale, ne-am mulțumi și cu ceea ce se cere în acel Memoriu. Citește, te rog, încă o dată lunga listă de legi restrictive. Fățarnic poreclite legi împotriva „străinilor”, ele sunt de fapt aplicate evreilor pământeni. O legiuire de *tabu*, care le încâtușează traiul, le îngrădește puțința muncii libere, îi izgonește din școlile publice, îi scoate în sfârșit din dreptul comun. Dacă nu li s-ar aplica lor, care nu sunt „copiii nimănu”, ci copiii țării, această legiuire, dacă ei n-ar mai fi priviți și tratați ca „străini”, aceasta ar fi un pas uriaș spre dezlegare, dacă nu dezlegarea chiar a nenorocitei chestiuni israelite.

Și ceea ce face această legiuire a tabu-ului mai odioasă este că acei priviți ca străini în ceea ce privește drepturile sunt tratați ca români față cu datorii, servicii (și cel militar), biruri și angarale!

Și cum răul trebuie să nască mereu alte rele, aceste legi se înmulțesc mereu. De când am dresat lista de legi, ea s-a îmbogățit cu altele, nu mai puțin asupritoare [...]

Tot la Berlin mi-ai spus încă un cuvânt frumos care sintetizează minunat toată problema. Mi-ai zis: „regularea acestei chestiuni este nu atât în folosul evreilor cât al țării chiar”.

Ce sfânt adevăr ai grăit! Căci aceste legi singulare surpă simțul de dreptate în popor, scad forțele morale ale națiunii înlăuntru și situația ei morală în afară și vatămă viața ei publică, economică și socială...

Boala antisemitismului este și dânsa un astfel de suc de măsălarită veninoasă!¹

Noi toți care ne străduim a stârpi această urâtă boală îndeplinim dar o operă patriotică! Pentru această operă viu să-ți cer sprijinul d-tale.

Poeții sunt profeții neamului lor. Și nu este azi profet mai iubit și mai ascultat de suflarea românească decât Caragiale. Vorbește dar neamului.

Îți cer un simplu „cuvânt”, nu un logos de lungă răsuflare. Scrie o „Epistolă către români”, epistolă evanghelică în care, un nou apostol, vei propăvădui religia iubirii și păcii între oameni și vorbele d-tale oaste se vor face și vor cuceri inimile și mințile.

Primește, iubite maestre, cu mulțumirile mele, mărturia admirațiunei și dragostei ce-ți păstrez.

Aș vrea să-ți trimit traducerile mele din Shakespeare, și mai ales manuscrisul traducerii din „Visul unei nopți de vară” pe care era vorba să-l citești împreună cu fiul d-tale. S-o fac?

Dr. Adolphe Stern

UEP. Procesul-Verbal al Congresului Extraordinar ținut la București în zilele de 3 și 4 noiembrie 1913, București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 41-42.

¹ Stern se referă la monologul tatălui lui Hamlet, care dezvăluie faptul că a fost otrăvit cu măsălarită, ceea ce i-a pricinuit moartea.

539

Iași, 1913. Un eseu politico-filosofic al lui E.D. Relgis

Timpul

Capricios, sălbatec, răutăcios e timpul.

E un copil fără stăpân, zburdalnic, plin de strălucire și de veselie, înfuriat și plin de răutate dintr-un simplu capriciu, răzbunându-se cu nepăsare asupra tuturor. Căci copilul acesta stăpânește lumea întreagă, toate vietățile și toate simțirile. Mic cum e, el e uriaș în imensitatea pământească și-și împarte capriciile în același timp și la fiecare. Cu o mână împrăștie cu dărnicie soare și lumină, cu alta aruncă supărări și necazuri. Rătăcește prea

mult într-un loc, lăsând numai bunătăți și fericire, uitând pe acei pe care i-a mulțumit odată. E zgârcit și darnic peste măsură, nepăsător de durerea și fericirea ce o pricinuiește tuturor cu capriciile sale.

E pictor dibaci, poleind cu aur aerul unei zile de primăvară, aruncând pete verzi, roșii și albastre – toate culorile, cu nuanțe infinite – cu o măiestrie orbitoare. Râde de fericire, dar deodată se întunecă, scapără scânteii de ură, gonind turma neagră și uriașă a norilor, și-ncepe să plângă furios, potopind tot ce întâlnește, revărsându-se și înecând totul. Se retrage liniștit, mulțumit de isprava sa, și iar începe să rădă de neputința celor pe care-i stăpânește, arzându-i cu acele sale de foc, părjolind bietele gingășii nevinovate ale codrilor, ale câmpurilor și ale grădinilor. Iar e darnic împrăștiind cu bunătate roadele pământului, dar, gelos că nu se poate înfrupta și el, smulge toată podoaba naturii pe care a poleit-o cu atâta drag. Și se întinde apoi sub blana sa albă, rar scoțând niște raze înțepătoare din ochii săi, care-și schimbă culoarea după nazurile sale. Câteodată iese din așternutul său de gheață și începe o goană turbată, viscolind, urlând în hornuri, alungând totul în cale.

Și iar începe să urce da capo gama capriciilor sale, în variații nesfârșite, veșnic tânăr și plin de viață.

E tiranul cel mai uriaș, binevenit într-un loc, blestemat în alt colț al pământului, slăvit și hulit pe rând de aceiași oameni, care în micimea lor tot știu să-l sfideze, să-l înfrunte.

*
*   *

Lumea mărunță și felurit colorată a câmpurilor și a grădinilor, acele viețuitoare înlănțuite în pământ de înseși brațele lor, sunt mai supuse capriciilor și răutăților sale. Durerea lor e însă mută; ele suferă în tăcere, cu resemnare și cu speranță în nemișcarea lor.

Ochiul deprins cu vulgarități și nervul brutal al omului nu pot vedea și simți însă agitația și durerea ascunsă a unei lumi de gingășii și de frumuseți. Și sunt prea curate și prea fantastice, prea subtile și prea mândre simțurile acelei lumi de culori și de miresme, ca să-și trădeze spre ironia celor mai puternici sufletul lor exotic. Cu ce nepăsare și cruzime distrugem atâtea vieți și simțiri sfinte, pentru o plăcere trecătoare, pentru o trebuință inutilă!

Lumea aceasta nu trebuie atinsă, în neapărarea ei, de mâna brutală a omului. În desimea răcoroasă și-n freamătul uriaș al unui codru, în aerul fierbinte al unui câmp împestrițat cu mărunțișuri prețioase sau în valurile verzi ori aurii ale unui lan, în parfumul și strălucirea unei grădini, trebuie să pășim cu smerenie ca într-un templu, în templul naturii, sorbind cu ochii și cu sufletul suflul acelei lumi a frumosului și să ne întărim mintea cu un ideal mai senin, ridicându-ne deasupra noastră înșine, într-o atmosferă caldă și vioaie de curățenie și bunătate.

De aceea lumea aceasta trebuie îngrijită cu dragoste, cu adorare, apărată de orice mână sacrilege.

*
*   *

Se întâmplă însă ca aceste ființe nevinovate să fie supuse unei persecuții nemiloase de către un dușman atotputernic. Timpul, copilul inconștient și răutăcios, știe să fie și odios în cruzimea sa.

Și într-o dimineață, după zile de strălucire și de bucurie, deșteptat dintr-un somn greu de vise fantastice, geamurile erau opace de flori de gheață și simții că aerul mă înțepa cu

frigul său. Înfiorat, crezând că-i iar un vis rău, alergai la fereastra înghețată pe care o deschisei și nervii încremeniră de durere și de revoltă.

Dintr-un capriciu ori din nerăbdare, timpul și-a trimis suflul înghețat al nordului să scuture în fulgi de argint norii strânși din alte țărâmurii. Și nemilos, copilul și-a întins blana de zăpadă peste strălucirea plâpândă a grădiniței, a câmpului ce se-ntinde larg înainte, și a pădurii ce-și înalță fruntea în dosul casei.

Era un amalgam monoton de alb și verde, de pete de sânge și palori de spaimă, ce izbea fantastic vederea. Era o priveliște ce putea să mulțumească un simț dornic de variații exotice. Era însă mai multă durere înăbușită, un dezastru ascuns sub albeața strălucitoare a fulgilor ce cădeau mereu [...]

Pregătindu-se să intre în noaptea viselor sub vegherea candelor înfipite în seninul unui cer de toamnă timpurie, ca să se deștepte apoi la sărutarea caldă a razelor de soare, nevinovatele vietăți nemișcătoare și-au simțit sufletul cutremurat de ivirea unui dușman groaznic.

Înspăimântați, copacii își mișcă ramurile într-un freamăt uriaș, câmpul negolit încă de tulpinile dese ale plantelor își pleca mai mult valurile verzi, ca și cum ar voi să le înghită, îngrozite, florile își strângeau petelele lipindu-se în suspine...

Și primii fulgi începură să cadă înghețând seva; apoi, tot mai deși și mai grei, fulgii, într-un potop de gheață, se așezau în straturi... Tăiate de acele întepătoare ale frigului, frunzele se desprindeau, căzând ca lacrimi de durere, alături de firele verzi ce ieșeau din zăpadă ca niște țipete ascuțite; sufocate de desimea zăpezii, trupurile gingașe ale florilor se frângeau și, mai roș, ca într-o supremă efortare de viață, un trandafir își scotea o petală de sânge; mai galbene de spaimă, crizantemele tremurau și toate nuanțele lumii de culori păleau sau creșteau sub haina de zăpadă, într-un delir de groază, de durere, de neputință și de implorare.

Cu sufletul împietrit priveam și, împins de vaietul neauzit, alergai să scutur povara de gheață a florilor dragi, căutai să le încălzesc cu suflul meu, dar mai mari și mai deși fulgii cădeau mereu [...]

A doua zi soarele iar râdea vesel și fierbinte, și-n zăpada topită pluteau rămășițele dezastrului de ieri. Apa, înverzită de frunze, purta ici-colo câte o pată de sânge sau cadavrul unei flori. Cu capetele plecate, tristă, fără vlagă și strălucire, stătea lumea aceea nevinovată. Au murit sărmanele, înainte de a se bucura de toată viața lor scurtă, nesimțitoare la soarele ce voia să le răsfețe iarăși.

Iar eu, mic și neputincios, căutai să cuget la scopul vieții în imensitatea pământescă. Și repetai banalul: Sunt dureri și dureri¹...

Eugen Relgis, Triumful neînfinței, Fantazii, Iași, Editura „Socec”, 1913, p. 10-16 (fragmente).

¹ Eugen Relgis (1895-1987) s-a născut la Piatra Neamț, unde a absolvit liceul, și apoi a urmat studiile universitare la Facultatea de Filosofie și la Școala de Arhitectură. A fost unul din inițiatorii curentului umanist internațional. Călăuzit de aceste idei a publicat revistele: „Umanitatea”, „Umanitarismul” și „Cugetul Liber”. A emigrat, stabilindu-se în Uruguay. Printre scrierile sale din domeniul filosofiei, literaturii și sociologiei cităm: *Triumful neînfinței*, *Sonetele nebuniei*, *Umanitarismul și internaționala intelectualilor*, precum și poezii, romane ș.a. A fost în legătură cu mulți intelectuali din Europa și America. A conferențiat la numeroase universități străine.

București, 1914, mai 11. Societatea culturală „Saron”

Statutele

Art. 1. Saron este o societate culturală care are de scop răspândirea culturii evreiești în masele largi ale populației evreiești din țară și adoptă programul sionismului cultural.

Art. 2. Activitatea societății se întinde peste toată țara.

Art. 3. Această activitate constă din: a) Propaganda orală, prin organizarea de conferințe atât în Capitală cât și în provincie, cu subiecte din viața socială și culturală a evreilor, prin șezători literare și muzicale în al căror program se va da o largă atenție literaturii și muzicii evreiești. b) Propaganda în scris, căreia societatea va acorda o largă atenție, prin editarea unei serii de broșuri în care va căuta să scoată în relief toate valorile culturale evreiești, să explice diferitele curente din viața politică și socială a evreilor, acordând mare atenție sionismului, pe care îl va explica printr-o serie de broșuri. Societatea va mai edita o istorie a evreilor, scrisă sub o formă narativă, accesibilă tuturor claselor sociale și al cărei cost va trebui să fie foarte modest.

Art. 4. Pentru aducerea la îndeplinire a punctului b. din program se va constitui un fond de editură special și care nu va putea fi destinat altor scopuri.

Art. 5. Societatea va mai organiza concursuri cu premii printre studenții universitari și elevii școlilor superioare și secundare. Lucrările premiate rămân proprietatea societății.

Art. 6. Membru activ al societății poate fi orice coreligionar sau coreligionară domiciliată în țară [...]

Art. 9. Conducerea societății va fi încredințată unui comitet compus din 17 persoane, la care se mai adaugă câte un reprezentant din fiecare oraș de provincie, unde societatea va avea un oarecare număr de membri, și președintele Comitetului Federal din Galați.

Art. 10. Membrii din provincie vor avea aceleași drepturi și îndatoriri ca și cei domiciliați în Capitală. Ei vor fi ținuti în curent cu toate lucrările principale ale comitetului central și vor putea trimite votul lor în scris.

Art. 11. Comitetul central alege din rândul său: 1 președinte, 2 vicepreședinți, un secretar general, un secretar, un casier și un controlor, adică 7 persoane, care alcătuiesc Comitetul de acțiune [...]

Art. 18. Acest statut a fost votat în adunarea generală din 11 mai 1914¹.

Tribuna „Saronului” a Soc. Culturale „Saron” București, nr 1, noiembrie 1913-mai 1914. București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 12-14. (text prescurtat)

¹ La adunarea generală din 11 mai 1914 a fost prezentată de către I. I. Niemirower – președintele Comitetului de acțiune – și secretarul general, M. Schweig, o dare de seamă asupra activității și proiectelor de viitor ale Societății „Saron”. Redăm mai jos fragmente din acest document: „Cunoașteți prea bine starea culturală a coreligionarilor noștri din țară și golul pe care e menit să-l umple societatea «Saron». Constatăm cu deplină satisfacție că ideea și programul lansat de noi își fac încetul cu încetul drum și utilitatea acestei societăți începe să fie recunoscută de coreligionarii noștri [...]

Conferințele noastre au fost vizitate de mulți fruntași coreligionari din Capitală, care ne-au felicitat pentru ideea și programul nostru. Am început activitatea noastră într-adevăr numai cu 30 de membri, iar azi avem aproape 80, din care 15 domiciliați în provincie, și mai avem încă foarte multe cereri de noi adeziuni.

Bazați și pe concursul pe care ni-l promet și alți coreligionari, ne propunem să punem în aplicare și partea a doua a programului nostru: publicarea de broșuri...

Societatea noastră nu trebuie într-adevăr să piardă nici o ocazie pentru a se putea manifesta ca o mișcare culturală evreiască. Știți prea bine că am ținut seama și acum de acest lucru. Astfel am profitat de Congresul corpului didactic din țară, care a avut loc în zilele de 7-9 aprilie [1914], și am organizat în onoarea congresiștilor un festival. În afară de conferința asupra «Instituțiilor culturale în Palestina» ținută de d. dr. Abram Stern, a vorbit întâi în ebraică și apoi în germană d-l dr. Niemirower despre scopul ce urmărește societatea noastră.

Am organizat și o reprezentație specială pentru congresiști cu filmul «Viața evreiască în Palestina» [...]"

541

București, 1914. A.L. Ivela¹. Manual școlar de muzică

325

¹ Compozitorul, profesorul și autorul unor lucrări didactice s-a născut la București, în 1878. A urmat școala primară la cursurile Talmud Tora, după care a fost elev la unul dintre liceele de stat.

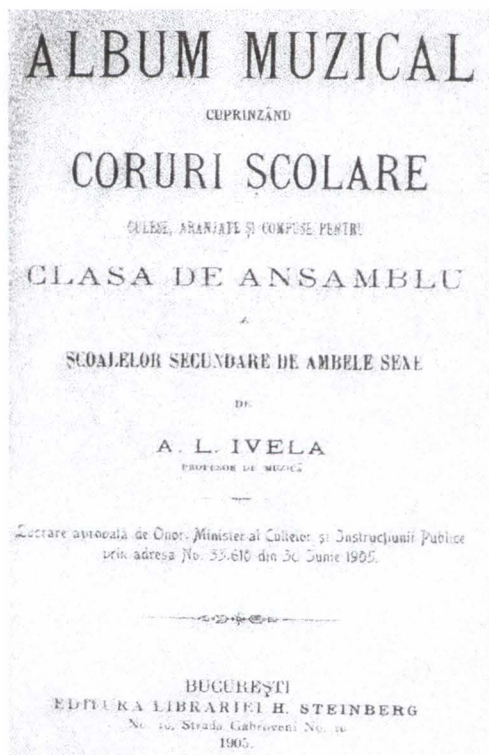
În vara anului 1896 obține diploma de bacalaureat și urmează apoi cursurile Facultății de medicină, pe care le întrerupe din motive materiale, dar și din cauza slăbirii progresive a vederii. În 1900, se înscrie la Academia de muzică și artă dramatică, unde studiază pianul, armonia și contrapunctul.

A.L. Ivela a compus și a scris mult în cariera sa muzicală: 4 manuale de solfegii pentru școlile secundare, 4 albume cu coruri școlare, 3 caiete de muzică, un rezumat al teoriei muzicale, iar pentru orbii adulți 2 abecedare cu scriere Braille și tot pentru ei o „Teorie muzicală” precum și o carte de solfegii cu transcripție în relief. Printre scrierile sale sunt menționate cărțile de popularizare a muzicii și mai ales *Dicționarul muzical ilustrat*, lucrare unică până la el în România, în care a sintetizat biografia și noțiuni muzicale, prezentând pe scurt istoria muzicii universale. Creația sa muzicală, marcată de ceea ce se recunoaște a fi „stilul Ivela”, cuprinde compoziții de genuri diferite: muzică vocal-simfonică, muzică de pian, corală, vocală, toate apărute în edituri de prestigiu ale vremii (Leon Alcalay, Jean Feder, Kivu Steinberg, Vatra Luminoasă). A pus pe muzică versurile mai multor poeți români și uneori chiar propriile versuri, în această categorie aflându-se melodii compuse pentru școli și asociații evreiești, printre altele Liceul „Libros”, Societatea sportivă „Aurora”, „Ezra Betzaroth”, „Marpe Lenefes”, „Progresul”, „Hasmonaea”. Melodiile sale „Haidetți frați”, imn închinat ideii sioniste, ca și muzica pe care a compus-o pe versurile lui Ion Pribeagu intitulate „Acolo” au figurat deseori în programele reuniunilor sioniste.

În afara operei tipărite au mai rămas numeroase manuscrise și partituri, ca și monumentală colecție în trei volume „Juval” în care se află aproximativ 200 de lucrări de inspirație biblică. Acestea sunt fie creații personale, fie prelucrări, multe compuse special pentru posibilitățile vocale ale lui Alberto Della Pergola, unul dintre principalii interpreți ai muzicii liturgice de la Templul Spaniol [Sefard] din București. Specialiștii care au analizat creația lui A.L. Ivela sunt unanimi în a recunoaște că opera lui capitală o constituie muzica liturgică.

Ca profesor de muzică A.L. Ivela a predat la 8 școli de băieți și 4 de fete, a desfășurat activitate didactică la căminul pentru orbi „Vatra Luminoasă”, la a cărui înființare și-a adus o contribuție importantă.

A fost și organist al Templului Spaniol din București. A decedat în anul 1927. (Raoul Siniol. După Buletinul Institutului „Dr. J. Niemirower”. „Toladot”, nr. 2, mai-iulie 1972, Israel, p. 31-36.)

***Piatra Neamț, 1914, mai 22. Corespondență între istoricul
Joseph Kaufmann și dr. Moses Gaster***

Onor Monsieur dr. Moses Gaster, 193 Maida Vale W. London England

Piatra Neamț 22/5/IV/1914

Onor Domnului dr. M. Gaster

London

Prea venerate Domn,

Cu toate că nu ne cunoaștem personal, totuși sunt foarte sigur că mă cunoașteți din scrierile istorice ce publicăm în ziarele și revistele israelito-române. Scopul acestei scrisori este a vă arăta că posed un bogat stoc cu documente vechi, atât pe pergament cât și pe hârtie, datând de la Ștefan cel Mare și până la [A.I.I.] Cuza. Asemenea, posed și o colecție de cărți cirilice vechi și grecești foarte vechi.

Aceste documente și cărți sunt nevoit a le vinde, spre a-mi salva familia de mizerie.

Rog respectuos și cer onor dv. consult.

Sper că în Anglia aș putea obține un preț avantajos.

Aci, de câte ori am vândut atare colecțiuni, mi s-a plătit un preț derizoriu.

Prea veneratul dv. părinte fiind fost aici împreună cu Moses Schwarzfild (găzduiți de mine) m-au sfătuit că, când voi avea documente, să mă adresez dv., ceea ce am și făcut acum.

Rog și aștept onor dv. sfat și îndrumare spre a putea obține un mai mare preț pentru ele.

Sigur fiind că rugămintea mea va fi îndeplinită, vă mulțumesc anticipat, asigurându-vă deplină recunoștință.

Cu cel mai profund respect,

Joseph Kaufmann

Piatra Neamț (România)

UCLL, Gaster Papers, 16/300, (dosar: Romanian Jewish), Apud. M. Gaster, op. cit., p. 378.

București, 1914, decembrie 15. Un gest neobișnuit: bancherul Jacques M. Elias desemnează Academia Română drept legatar universal al averii sale și indică modalitățile de folosire a acesteia

Testamentul lui J. Elias

Subscrisul, Jacques M. Elias, proprietar, domiciliat în București, strada Corabia Nr. 1, neavând ascendenți nici descendenți, dispun ca, după încetarea mea din viață, să se urmeze cu averea mea în modul următor:

Institui legatar universal Academia Română, căreia îi las toată averea mea mobilă și imobilă, fără nici o rezervă, oriunde s-ar afla această avere în țară și în străinătate.

Impun legatarului universal următoarele sarcini:

Să se înființeze și să stăruie a se recunoaște ca persoană juridică o fundație de cultură națională și de asistență publică numită: „Fundația Familiei Menachem H. Elias” cu sediul în București¹. Va înzestra această fundație cu toată averea mea, după ce va deduce sarcinile succesiunii și legatele particulare.

„Fundația Familiei Menachem H. Elias” va avea de scop a întemeia, întreține, dezvolta sau ajuta instituțiile de cultură, de preferință de cultură practică, precum și de opere de asistență publică și binefacere, ca, de exemplu, burse la copii săraci, cantine școlare, ajutorul săracilor de preferință prin muncă etc.

În special va avea obligația de a construi și întreține în București un spital cu cel puțin 100 de paturi în condițiile cele mai moderne și perfecționate; acest spital se va numi: „Spital fondat de Familia Menachem H. Elias”.

În acest spital se vor primi bolnavi de ambele sexe, israeliți și de orice altă credință, se vor da consultații și medicamente gratuite.

Va construi și va întreține tot în București un gimnaziu și o școală profesională pentru elevii israeliți și de orice altă credință. Atât Gimnaziul cât și Școala Profesională se vor numi: „Gimnaziu fondat de Familia Menachem H. Elias” și „Școala Profesională fondată de Familia Menachem H. Elias”.

Fundația se va administra de un comitet de trei persoane, dintre care doi creștini și un israelit. Primul comitet se va compune din Prințul Barbu Alexandru Știrbey, Herman Marcu Hornstein și Emanuel Pantazi. În caz de vacanță, administratorul sau administratorii rămași în ființă în comitet va prezenta Ministerului de Instrucție Publică o listă de trei persoane pentru fiecare loc și ministrul va numi, alegând din această listă. Dacă comitetul va fi cu totul descompletat atunci rog Academia Română să prezinte o listă de trei persoane pentru fiecare loc, din care ministrul să facă numire.

Membrii primului comitet sunt pe viață, cei ce se vor numi în viitor vor fi numiți pe șapte ani, cu drept de a fi numiți din nou. Alegerea să se facă fără considerație [considerente n.n.] politică, dintre persoane cunoscute și care se ocupă cu chestiunile sociale și de asistență publică. Fiecare membru al Comitetului va primi o retribuție lunară de 1.500. *una mie cinci sute*. Deciziile se iau cu majoritate de doi din trei administratori. Acest mod de

administrație și conducere l-am prevăzut ca o condiție esențială, neputând fi schimbat de nici o autoritate și pe nici o cale.

Fundația nu va putea înstrăina moșiile și casele, iar cu banii și efectele ce se vor găsi și vor rămâne după plata legatelor și celorlalte sarcini se vor cumpăra, pe cât posibil, moșii.

Rog ca moșiile să se exploateze în regie. Venitul moșiilor din primul an după decesul meu se va păstra ca fond de rezervă. În bugetul fundației se va trece ca venitul moșiilor o sumă anuală care va reprezenta venitul mediu și normal al moșiilor. Dacă într-un an venitul va fi mai mare, prisosul va mări fondul de rezervă; dacă va fi mai mic, lipsa se va împlini din fondul de rezervă. Dacă fondul de rezervă va ajunge destul de însemnat, se vor cumpăra moșii.

Spitalul și școala se vor zidi din venituri.

Fundația va lua în serviciul ei pe vechii mei funcționari, dl. Fritz Staeger și Jacques Popper.

Legatarul meu universal va achita legaturile particulare. Acelea însă ce dispun a se plăti lunar și semestrial le va impune bugetului anual al Fundației. Aceste legaturi se vor plăti integral, fără a se deduce cheltuielile succesiunii și nici o taxă de timbre și succesiune; la acelea la care se vor plăti asemenea taxe, ele se vor suporta de succesiune. Legaturile se vor plăti la un an de la decesul meu, fără procente și din venitul primului an al banilor, efectelor și caselor, iar în caz când nu 'ar fi de ajuns acel venit, se va completa lipsa din capitalul în bani, eventual efecte.

Casa de bancă ce am la Viena sub firma „Gebrüder A.H. Elias” și care este proprietatea mea se va desființa, iar firma și numele nu vor putea fi cedate nici utilizate de altcineva. Cum banca nu are nici un pasiv, lichidarea se va reduce la încasarea activului.

Casa mea din București, strada Corabia Nr. 1, unde locuiesc, se va conserva în veci, astfel cum se va găsi mobilată la încetarea mea din viață. Vestmintele și tot ce nu se va putea păstra se vor împărți la săraci de executorul meu testamentar, tot el va da la prietenii mei câte un cadou din lucrurile mele.

Din succesiune, legatarul meu universal, Academia Română, își va opri 500.000 lei, din care 300.000 se vor capitaliza pentru ca din venitul lor să servească la darea de premii și de burse care vor purta numele „Jacques M. Elias”.

Rog Academia Română să primească acest Legat Universal cu sarcini, pentru ca astfel să mă ajute la împlinirea unei opere pe care o socot utilă pentru binele obștesc.

Dacă însă Academia Română va refuza sau nu va putea primi acest legat sau dacă legatul va fi caduc sau nul din orice cauză, juridică sau de fapt, sau dacă Academia Română acceptă legatul dar nu va realiza, până în doi ani de la punerea în posesie, Fundația, atunci institui legatar universal în locul Academiei pe Primăria orașului București, cu aceleași sarcini, legaturi și rugăminți. 200.000 lei, adică două sute de mii de lei, cu destinația ca din venitul lor să se dea premii și burse ce vor purta numele „Jacques M. Elias”, iar Primăria Capitalei în loc de 100.000 lei, una sută mii lei, va primi din succesiune 300.000 lei, trei sute de mii, cu destinația ca venitul să se împartă la săraci, de Crăciun și Paște, fără distincție de cult.

Prin limitarea sumei ce va reține din succesiunea mea Legatarul Universal, fie Academie, fie Primărie, chiar dacă sumele ce va reține s-ar considera ca legat particular, nu am înțeles a schimba și nici nu m-am înșelat asupra caracterului legal de Legatar Universal, adică cu vocația la întreaga succesiune, căci repet, fie Academia, fie Primăria, sunt instituite de mine Legatar Universal asupra întregii mele averi.

În cazul când nici Primăria oraşului Bucureşti nu va vrea sau nu va putea primi legatul, ori nu va executa fundaţia în termen de doi ani de la punerea în posesie, institui Legatar Universal pe dl. Herman Marcus Horenstein cu aceleaşi sarcini. În acest caz Academia Română va primi legatul de 200.000 lei, iar Primăria oraşului Bucureşti numai 100.000 lei, cu destinaţiile menţionate mai sus.

Numesc executor testamentar pe dl avocat Emanuel Pantazi, care va lua posesia întregii mele averi mobile şi imobile împreună cu Legatarul Universal îndată după încetarea mea din viaţă, va stăruî, cere şi lua parte la facerea Fundaţiei, *va supraveghea şi urmări împlinirea tuturor sarcinilor şi legaturilor până la completa executare a dispoziţiilor testamentului.* Pentru osteneala sa îi las suma de 80.000 lei, din care i se va da 40.000 lei îndată, iar restul de 40.000 lei, după terminarea completă a executării acestui testament.

Însărcinez pe dl Emanuel Pantazi să ardă toată corespondenţa, registre şi orice dosare şi hârtii ce vor găsi atât în Bucureşti cât şi la Viena, nepăstrând decât documentele şi actele utile; la această lucrare îl vor ajuta pentru Bucureşti impiegatul meu dl Fritz Staeger, iar pentru Viena impiegatii mei dl Sigmund Helly şi dl Louis Faltischek.

Se va da o dată pentru totdeauna de Legatarul meu Universal:

200.000 lei în numerar, Academiei Române, dacă nu va primi a fi Legatară Universală, pentru burse de interes practic şi ştiinţific şi care vor purta denumirea de bursele „Jacques M. Elias”.

100.000 lei, Primăriei oraşului Bucureşti, în efecte garantate de Stat şi al căror venit se va distribui la săraci pentru sărbătorile de Crăciun şi Paşte, fără distincţie de cult.

40.000 lei, tot Primăriei oraşului Bucureşti, pentru mărirea şi îmbunătăţirea Azilului de noapte.

50.000 lei, Fundaţiei Universitare Carol I.

100.000 lei, Facultăţii de Medicină pentru laborator.

10.000 lei, Societăţii pentru învăţătura poporului român.

10.000 lei, Şcolii evanghelice din Bucureşti.

40.000 lei, Societăţii Salvarea.

10.000 lei, Societăţii Regina Elisabeta.

20.000 lei, Policlinicii Elisabeta.

20.000 lei, Leagănului Sf. Ecaterina.

20.000 lei, Leagănului Materna.

50.000 lei, Societăţii pentru profilaxia tuberculozei.

20.000 lei, Societăţii Pâinea zilnică.

20.000 lei, în efecte publice, Templului israelit de rit spaniol din Bucureşti, unde am fost enoriaş; venitul acestor efecte să se împartă la săracii israeliţi în ziua aniversării morţii mele.

20.000 coroane austriece, în numerar, d-lui Louis Faltischek din Viena, ampolaiatul biroului meu din Viena.

10.000 coroane austriece, în numerar, d-lui Sigmund Helly din Viena, ampolaiatul biroului meu din Viena.

1.000 coroane austriece, d-lui Czigler, tot ampolaiat în serviciul meu din Viena.

10.000 coroane austriece, în numerar, d-lui dr. Wilhelm Neuman la Viena, avocatul meu.

20.000 lei, în numerar, d-lui Fritz Staeger, care este ampolaiatul meu şi se implică şi la exploatarea moşiilor mele.

10.000 lei, în numerar, d-lui Jacques Popper, care este asemenea ampoiului meu și se ocupă și la exploatarea moșiiilor mele.

2.000 lei, în numerar, d-lui Pavel Damian, care este în serviciul meu.

3.000 lei, camieriei mele Luise Reinelt, care este în serviciul meu.

500 lei, lui Nicolae Dimitrof, birjarul meu.

200 lei, la fiecare din servitorii mei ce se vor afla în serviciul meu, în casa mea ce locuiesc.

Din venitul anual se va da:

10.000 lei, în numerar, Templului Israelit de rit spaniol din București, în două rate, la 1 iulie și la 1 decembrie ale fiecărui an în perpetuu câte cinci mii, care înseamnă zece mii lei anual, se va înscrie în bugetul fiecărui an.

10.000 lei, la Școala Israelită de băieți de rit spaniol din București, în două rate egale a cinci mii lei, la 1 iulie și la 1 decembrie ale fiecărui an în perpetuu, această sumă de zece mii lei se va înscrie în bugetul fiecărui an.

5.000 lei, la Școala de fete Israelită de rit spaniol din București, în două rate egale la 1 iulie și la 1 decembrie ale fiecărui an în perpetuu, această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an.

10.000 coroane, Templului Israelit de rit spaniol din Viena, în două rate egale la 1 iulie și la 1 decembrie ale fiecărui an în perpetuu, această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an.

5.000 coroane austriece, Școlii Israelite de rit spaniol din Viena, în două rate egale la 1 iulie și la 1 decembrie ale fiecărui an în perpetuu, această sumă de 5.000 se va înscrie în bugetul fiecărui an. Această școală este fondată de răposatul meu tată și actualmente este această școală în Novaragasse Nr. 27.

250 lei, în fiecare lună, se vor da vărului meu, dl I. I. Manoach, care locuiește în București, este bătrân și din nenorocire orb, această sumă i se va da cât va trăi și se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

500 lei, lunar, se va da amicului meu, dl Lazar Ascher la fiecare început de lună, cât va trăi; la încetarea din viață, această sumă de 500 lei se va da soției sale, d-na Tamar Ascher, cât va trăi și se va înscrie în bugetul fiecărui an.

500 mărci germane, se vor da verișoarei mele văduva d-na Ida Rut Elias, fosta soție a vărului meu Alexandru Elias, în fiecare lună la început; această sumă de 500 de mărci germane se va trimite la Berlin Bochumerstrasse nr. 16, unde locuiește actualmente și i se va da cât va trăi, această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

600 lei, se vor da d-lui Fritz Staeger, ampoiului meu, la fiecare lună, începând de la încetarea mea din viață, această sumă se va da cât va trăi, după încetarea lui din viață, se va da soției sale de va trăi și până la încetarea ei din viață. Această sumă de 600 lei lunar ce dispui să i se dea este în afară de legatul de 20.000 lei, ce am dispus să i se dea o dată pentru totdeauna.

300 lei, se vor da d-lui Jacques Popper, ampoiului meu, în fiecare lună, începând de la încetarea mea din viață, această sumă se va da cât va trăi, după încetarea lui din viață, se va da această sumă soției sale până la încetarea ei din viață, această sumă de 300 lei lunar ce dispui să se dea în afară de legatul de 10.000 lei, ce am dispus să i se dea o dată pentru totdeauna.

150 lei, se vor da d-nei Arnold Vogel, văduvă, fosta soție a ampoiului meu Arnold Vogel, această sumă se va da lunar cât timp va trăi, eu îi dau deja această sumă și

vreau să se continue a-i da cât va trăi această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

600 coroane austriece, lunar, se vor da d-lui Louis Faltischek, angajatul meu la Viena, în fiecare lună, începând de la încetarea mea din viață. Această sumă ce dispun să se dea lunar este în afară de legatul de 20.000 de coroane austriece ce am dispus să i se dea o dată pentru totdeauna, această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

400 coroane austriece, lunar, se va da angajatului meu de la Viena, d-lui Sigmund Helly, începând de la încetarea mea din viață. Această sumă i se va da cât va trăi, după încetarea lui din viață i se va da soției sale cât va trăi, până la încetarea ei din viață. Această sumă ce dispun să se dea lunar este în afară de legatul de 20.000 coroane austriece ce am dispus să i se dea o dată pentru totdeauna. Această sumă de coroane austriece se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

80 coroane austriece, lunar, se vor da camerierei mele Luise Reinelt, începând de la încetarea mea din viață, cât timp va trăi. Această sumă i se va trimite acolo unde se va afla, dânsa este din Moravia și nu știu unde se va duce ca să trăiască. Această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

160 coroane austriece, se vor da verișoarei mele, cum se cheamă nu știu, dar angajatul meu Louis Faltischek la Viena vă poate spune, eu știu că este fiica verișoarei mele primare Charlotte Satin, care a încetat din viață. Verișoarei mele care vreau să i se dea această sumă locuiește la Viena, eu îi dau deja această sumă de coroane austriece în fiecare lună și vreau să se continue a i se da și înainte cât timp va trăi. După încetarea ei din viață această sumă nu se va mai da nimănui; această sumă se va înscrie în bugetul fiecărui an al Fundației.

100 napoleoni de aur se vor trimite Marelui Rabin la Ierusalim, franco de port în două rate egale, adică 50 napoleoni de aur la 15 martie și 50 napoleoni de aur la 15 septembrie ale fiecărui an în perpetuu, cu ordinul ca Marele Rabin să împartă această sumă la rabini ca să facă rugăciuni la „Bat Eliau”, cum le trimiteam și eu regulat la fiecare șase luni. Această sumă se va începe a se trimite după încetarea mea din viață și se va trimite în perpetuu, această sumă se va înscrie în bugetul anual al Fundației.

80 napoleoni de aur se vor trimite tot la Marele Rabin în Ierusalim, franco de port, în două rate egale, adică 40 de napoleoni de aur la 15 martie și 40 napoleoni la 15 septembrie ale fiecărui an în perpetuu, cu ordin ca Marele Rabin să împartă această sumă la rabini care fac rugăciuni tot anul la „Cupa Tamhui”, cum le trimiteam și eu regulat la fiecare șase luni. Această sumă se va începe a se trimite după încetarea mea din viață și se va trimite în perpetuu, această sumă se va înscrie în bugetul anual al Fundației.

Di Louis Faltischek, angajatul meu, vă poate spune și arăta cum trimiteam eu această sumă la Ierusalim.

În caz când vreun membru al familiei mele, rudă până la al optulea grad, bărbat sau femeie, ar fi lipsit de mijloace, să i se dea ajutor, eventual o pensie mensuală, ca să poată trăi, cât vor crede de cuviință membrii Comitetului.

Legaturile în capital ce am dispus să se dea o dată pentru totdeauna se vor achita la un an de la încetarea mea din viață, cum am dispus și mai sus și fără procente pe acel an, iar legaturile lunare și cele pe șase luni, renta ce am dispus să se dea la diferite persoane și instituții, se vor achita chiar de la încetarea mea din viață.

Rog pe legatarul meu universal, precum și pe executorul meu testamentar, ca să intervină la guvern și să obțină ca Fundația ce doresc să se facă să fie scutită de taxa

sucesiunii, timbre și orice dare către Stat, ca să poată avea Fundația o sumă mai mare la dispoziție și să poată aduce mai mare ajutor omenirii.

Asemenea rog pe legatarul meu universal și pe executorul testamentar, ca la caz că cineva din rudele mele sau prieteni sau chiar străini ar voi să facă o donație în bani, efecte sau imobile Fundației mele tot în scopul în care este creată Fundația, să primească.

1.000 lei se vor da în numerar Templului Israelit de rit spaniol din București, în patru rate trimestriale, adică lei 250, la 1 ianuarie, lei 250, la 1 aprilie, lei 250, la 1 iulie și lei 250 la 1 octombrie, ale fiecărui an în perpetuu. Această sumă servă să plătească un prânz ce se servește la săraci în toate sâmbetele la patru ore după amiază, într-un local al Comunității, această mâncare o dă familia noastră și am continuat și eu și doresc să se continue în veci.

2.400, se vor da în numerar Templului Israelit de rit spaniol din București, o dată pe an, adică la 1 septembrie ale fiecărui an în perpetuu și servă pentru îmbrăcăminte la copiii săraci israeliți de rit spaniol. Societatea se numește Albasa, această sumă se va înscrie în bugetul anual al Fundației.

Sunt convins că atât legatarul meu universal cât și executorul meu testamentar vor face tot posibilul ca fundația ce se va înființa o vor conduce, împreună cu membrii Comitetului, foarte bine și roadele ei vor fi foarte folositoare pentru binele public. Desigur că toți ce vor trebui să fie ajutați de această Fundație vor fi recunoscători și vor aduce mulțumirile lor conducătorilor. Eu asemenea le mulțumesc din adâncul sufletului meu pentru toată munca ce vor avea și le urez sănătate și viață lungă pentru binele obștesc.

Revoc orice dispoziție sau testamente anterioare acestuia.

Scris și semnat de mine la București, astăzi, 2/15 decembrie 1914.

(ss.) Jacques M. Elias

Proprietar, domiciliat în București, str. Corabia nr. 1

Pe lângă testamentul meu făcut în București la 2/15 decembrie 1914, stipulez aici dorința mea, ce este de făcut când voi înceta din viață:

Oriunde voi înceta din viață, corpul meu să fie transportat la Viena și înmormântat la cimitirul israelit-spaniol din Viena, lângă răposatul meu frate Abraham Menachem Elias, în locul cumpărat și plătit de mine pentru acest scop; este un mausoleu de marmură albă la spesele pentru a-l face am contribuit și eu cu a treia parte. În acest mausoleu este înmormântat [sunt înmormântați] fratele meu Abraham și cumnata mea Paulina, soția răposatului meu frate, și este rezervat un loc pentru mine. În caz că voi înceta din viață la Viena, să mă înmormânteze la șaptezeci de ore de la încetarea mea din viață până ce corpul va da în putrefacție, pentru mai sigur să mi se dea un Hertzsticht.

Înmormântarea mea o doresc să fie după ritul mozaic, foarte simplă și fără să fie coroane de flori, nimeni să nu aducă sau să pună pe mormântul meu coroane de flori.

În ziua înmormântării mele la Viena să se împartă la săracii israeliți de rit spaniol din Viena 1.000 coroane.

1.000 coroane să se împartă la israeliții de rit polonez (aschenazim) săraci la Viena, tot în ziua înmormântării mele la Viena. Această sumă se va da președintelui comunității de rit polonez (aschenazim) israelit la Viena, ca dânsul cunoscând pe săraci s-o împartă.

(ss.) Jacques M. Elias

În București asemenea să se împartă la săraci israeliți de rit spaniol, 1.000 lei, și la săraci de rit polonez (aschenazim) tot 1.000 lei.

Primăriei capitalei se va da 2.000 lei pentru a le împărți săracilor de rit creștin, tot în ziua înmormântării mele la Viena.

Se va însărcina Rabinul Comunității de rit spaniol din Viena, sau o altă persoană ce va găsi-o nimerită rabinul din Viena, ca să spună în toate zilele timp de un an obișnuitul Kadisch; pentru aceasta să i se dea 800 coroane, plătilib[i] în patru rate trimestriale.

Testamentul meu făcut în București cu data de 2/15 decembrie 1914 se va deschide la opt zile după înmormântarea mea.

Aceasta este dorința mea, de aceea am făcut aceste stipulații scrise de mine, datate și scrise astăzi 2/15 decembrie 1914, București.

(ss.) Jacques M. Elias

Proprietar, domiciliat în București, str. Corabia nr. 1

Testamentul menționat mai sus l-am dat într-un plic sigilat Băncii Generale Române, deci în păstrare, de la care am primit și o chitanță care se află într-un plic în lada mea de fier sus în tresor, care ladă o am în tezaurul Băncii Generale Române. Dl. Avocat Emanuel Pantazi va lua chitanța și va ridica testamentul, ca executor testamentar. ce este, și va executa toate stipulațiile ce conține acest testament.

București, 2/15 decembrie 1914

(ss) Jacques M. Elias

Proprietar, domiciliat în București, str. Corabia nr. 1

Academia Română, Fundația „Familia Menachem H. Elias”. Comemorarea a 70 de ani de la moartea lui Jacques M. Elias 1923-1993 București, S. C. „Universul”, S. A., 1999, p. 9-19.

¹ Ca urmare a indicațiilor testamentare, la 24 iunie 1923 a fost înființată Fundația familiei Menachem Elias, menită a îndeplini prevederile testamentare indicate de documentul de mai sus.

Actul de constituire a Fundației a fost atestat de către Tribunalul Ilfov, secția I civilă și publicat în MO, nr. 136, din 24 iunie 1925. Supliment, p. 7417-7419.

544

București, 1915, mai 10. Cuvântarea lui Adolphe Stern la inaugurarea Cercului „Libertatea”

Se vor mira poate unii de numele Cercului. Și totuși nimic mai firesc. Cultura dă omului adevărata libertate. Ea îi deschide problemele firei și ale sufletului care face și el parte dintr-însa; ne învață să aflăm legile ei și să ne facem stăpâni pe ea; ne ajută să bănuim conflictul dureros între năzuința noastră spre veșnicie și neantul vieții; ne descarcă de greutatea pământului, de patime și ură și ne duce la solidaritatea omenească prin bunătate și frăție. Cu un cuvânt, ea ne face *liberi*.

Numele este dar bine ales și fericesc pe oamenii, vrednici și luminați, care au pus temelie acestui așezământ. Făcând-o, ei au urmat tradiția iudaismului [...]

Legea lor religioasă, Biblia, se numește *învățătura* și Talmudul, mult defăimatul și puțin cunoscutul Talmud, proslăvește *cunoștința*. Iată câteva sentințe din el:

Învățul e mai mult decât prorocul, Învățul vine înaintea Marelui Preot, Un ignorant nu poate fi dreptcredincios.

Religia evreilor este dar intelectuală: *amor Dei intellectualis* a numit-o marele cugetător evreu Baruch Spinoza. În Carte evreii au găsit comoara credinței lor. Tot într-însa au căutat refugiu și mângâiere în martirajul lor, de-a lungul veacurilor de obidă și umilire.

Acest intelectualism a făcut pe evrei, în toate veacurile și locurile, factori puternici de civilizație și progres.

Istoria nepărtinitoare ne arată că și în țara noastră evreii, poștiți aici de Domni și boieri, ca să umple golurile existente și să îndeustuleze nevoi imperioase – fără nici o noimă se vorbește dar de *invazia și acapararea lor!* – au îndeplinit în epoci de prefacere a țării un rol important, nu numai de dezvoltare materială, dar și în cea morală. Îmbrățișând cultura română, ei au contribuit la împământinirea și rodirea ei. Astfel au înființat cele dintâi *biblioteci populare* românești, care au purtat cunoașterea scrierilor românești în păturile adânci ale poporului. În literatură, în știință, în artă, în presă, evreii ocupă un loc de cinste.

Și am fi dat mai mult, incomparabil mai mult, dacă n-am fi fost stânjeniți în liberul exercițiu al facultăților noastre, îngrădiți în puterea noastră de muncă.

Și tot noi suntem învinuiți de exclusivism, de neasimilare. Mai mult, se pretinde că aceste cusururi sunt atavice.

Dacă ar fi așa, cine ne-ar putea arunca piatra? *Sanguis martyrum semen christianorum*, a zis Tertulian, „sângele martirilor a fost sămânță de creștini”, și a rostit un profund adevăr, o lege sufletească. Prigonește pe un om pentru o anume însușire și i-o vei dăltui adânc în suflet; încearcă a înăbuși într-însul o credință și ea se va trezi mai vie!

Este legea *reacțiunei* [...]

Dar să nu recriminăm. Să lăsăm pe morți să-și îngroape morții. Să ne uităm în viitor. Cercul „Libertatea” va contribui la cucerirea unui viitor mai bun. El va fi un loc de întâlnire pentru românii creștini și evrei, unde vor învăța a se cunoaște, a se prețui, a se stima. Pentru acest scop programul dv. va fi vast: veți organiza conferințe, șezători, biblioteci etc., veți înființa sau sprijini societăți istorice care să aibă drept scop cercetarea și adunarea de documente asupra rolului social, economic și cultural al evreilor pământeni, veți publica reviste, almanahuri etc., cu colaborarea scriitorilor creștini, cu un cuvânt veți tinde a ajunge un *centru cultural românesc, în care se va închea comunitatea sufletească, împărtășirea intimă, apropierea inimilor pentru pregătirea clipei mari a înfrățirii*.

Mare și frumoasă operă! Dar și nespus de grea, pentru că este vorba de deprinderi de simțire și gândire adânc cuibărite. Dar cu cât țelul e mai înalt și încordarea mai grea, cu atât biruința umple inima cu mai multă bucurie și fericire. Și nu sunteți singuri în această lucrare: mii de frați, uniți într-o altă organizație evreiască, stau alături de voi, porniți pe aceeași cale, spre aceeași țintă. Fie ca acest Cerc să fie născut într-un ceas bun! Cu puteri unite să înfățișăm viziunea poetului:

Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă

Egală fiecare – și să trăim ca frați¹.

Istoricul Cercului „Libertatea” alcătuit sub îngrijirea lui Barbu Lăzăreanu, București, Atel. Grafice Socet et comp S.A. 1940, p. 11-12.

¹ Temelia Cercului a fost pusă în 5 aprilie 1915.

Primul Comitet ales care deschide adunarea de constituire a fost prezidat de Adolf Roller. Au participat 50 de persoane care adoptă Statutul societății și aleg primul Comitet alcătuit din: Adolf Solomon, Moritz Athias, Herman Theiler, dr. Paul Marcovici, dr. W. Filderman, I. Negreanu, Mayer Fraenkel, dr. Steinhardt, S. Labin, Ios. Weissmann, I. Crețescu, ing. Gross, ing. Bauberger, Leonida Piorkowski, Filip Chefner, Carol Schulder, Ad. Roller, Marcel Goldmann. Cenzori: Emil Iancu, Emil Bernfeld, Is. E. Leibovici².

² Dr. W. Filderman preciza și el programul acestei instituții:

„Cercul să lucreze în general pentru răspândirea și întărirea culturii românești și îndeosebi pentru stabilirea unei conlucrări pe teren cultural între românii creștini și evrei, prin organizarea de biblioteci, conferințe, reuniuni, expozițiuni artistice, concerte, excursiuni la monumente istorice și prin imprimarea și propagarea de scrieri și publicațiuni de tot felul [...] Știința a fost, în decursul vremurilor în care evreii au avut parte de prigoniri, singurul element în care uneori, și nu fără stânjeniri, au fost totuși îngăduiți să se manifeste.”

La ședința inaugurală a participat și profesorul universitar David Emmanuel.

În 1916 a fost lansat un concurs cu tema „Istoria generală a evreilor din România, așezarea și dezvoltarea lor în țările românești; contribuția evreilor la viața socială și intelectuală a României”, care a fost salutat de către presa vremii. Din cauza evenimentelor ce au urmat concursul nu a putut fi finalizat.

În schimb, încă în timpul primului război mondial – iunie 1918 – s-a procedat la organizarea unui ciclu de conferințe publice. Prima a fost consacrată combaterii tezelor rasiste ale lui A.C. Cuza în lucrarea „Naționalitatea în artă”. Dr. W. Filderman a vorbit despre „Chestia evreiască”, M. Schwartzfeld despre „Primele lupte pentru emanciparea evreilor din țară”, o mare parte a expunerii fiind consacrată personalității lui Iuliu Barasch. Barbu Lăzăreanu a vorbit despre „Contribuții evreiești la poezia românească” (17 aprilie 1918) și despre „Un suflet bun: I. Păun-Pincio”; Gala Galaction despre Coșbuc, Leon Algazi despre „Un mare poet: Edmond Fleg”, A. Steuerman, „Doi ani de război”. Cercul a înființat și o bibliotecă intens frecventată.

Soțiile membrilor cercului au sprijinit efortul de război alcătuiind un comitet, „Acțiunea femeilor israelite”, sub președinția soției lui C. Dissescu, fost ministru, trimițând pachete pe front și colectând sume de bani. (*Ibidem*)

545

București, 1915, iunie. Felix Aderca: Însemnări de la începutul războiului

Sânge încheat...

Introducere

Această carte nu e ceea ce se cheamă astfel: îi lipsește simetria capitolelor și suferă de unele repetiții și omisiuni intolerabile. Lucrul e explicabil prin aceea că a apărut, fragmentar, prin periodicele noastre.

Cartea e însă unitară prin tragicul subiectului și prin atitudinea autorului față de tragedie.

Ținem să spunem de la început că restabilirea adevărului în ce privește unele neamuri în luptă nu trebuie să creeze autorului avantajile sau prejudiciile unor opinii asupra politicii românești. Am notat acest lucru pentru că azi a fi germanofil sau rusofil, înseamnă a fi sau a nu fi pentru întregirea neamului. Spre a risipi o confuzie, autorul declară că nu e nici germano-, nici ruso-, ci numai și numai românofil.

Viața omenească e făcută din atâtea lucruri uriașe, încât mintea noastră slabă n-a găsit decât două numiri prin care își exprimă mai mult afecția, decât înțelegerea: fapte sublime, fapte odioase. E și războiul un fapt uriaș. Până mai ieri n-aș fi stat în cumpănă să

rotesc gândind la război: e odios! Azi, după ce au trecut prin degetele gândului meu atâtea boabe de meditare, n-aș mai putea rosti decât nedumerirea: e uriaș! Omuciderea în masă își deține odiosul prin presupunerea pe care o facem că războiul a fost rațional. Dacă ne gândim însă la cataclismele pe care sufletul omenesc le-a primit ca niște prăvăliri de peretele conștiinței lui, atâtea amar de vreme, războiul este și el un val de sânge și noroi, pe care oceanul inconștient al vieții, frământat în noi, îl aruncă viitorului [...]

Mobilizarea generală

De parcă războiul n-ar fi putut izbucni atâtea vreme cât trăia Jaurès, moartea lui aduse războiul¹. Ziarele îndoliate plângeau în cuvinte mișcătoare creierul ucis pentru că a cugetat la mai multă dreptate și mai puțină silnicie socială. La tribuna parlamentului, Paul Deschanel, președintele Camerii Deputaților, a rostit un elogiu scurt ca retezat de durere, în cinstea celui care a fost „gloria tribunei franceze”. Iar Președintele Republicei, Raymond Poincaré, care a trăit multe ceasuri grele din pricina șefului socialist, a telegrafiat familiei asasinatului, admirația și doliul său.

Dar evenimentele accelerate de o febră funestă rostogoliră trupul lui Jaurès afară din actualitate. Toate instituțiile, chiar acelea la al căror fundament se găsea blocul de marmoră al vreunei eternități, începură a fi zguduite de frigurile războiului. Maître Labori² cerea achitarea doamnei Caillaux, pentru că acum toate forțele Franței trebuie îndreptate spre rășărit! [împotriva Germaniei – n.n.] La Institut [de France] se vorbea de istoria Alsaciei – Lorenei, de chirurgia războiului și alte asemenea.

Mobilizarea generală a fost decretată cu începere de la 2 august stil nou 1914. Deși în proclamație era scris că „mobilizare nu înseamnă război”, toată lumea aștepta războiul cu neliniștea particulară și adesea glumeată cu care aștepti ceva dureros [...]

Războiul

Cuvânt cu sonoritate de șrapnelă a plutit deasupra Parisului: *la guerre!*

Măsurile de ordine sunt luate. Străinii au anumite îndatoriri de îndeplinit. Spre gară, convoaie nesfârșite de cufere, lăzi, pachete se perindează din zorii zilei până în negura nopții. Orașul e sbuciumat de zgomote dense alternând cu liniști inerte, fără nici o simetrie. Bărbații pleacă pe rând, care în prima, care în a doua, a treia zi, și așa mai departe. Statul a orânduit o plată de un franc și cincizeci de centime pentru fiecare soție nevoiașă de soldat și cincizeci de centime de fiecare copil mai mic de șaisprezece ani. Erau cu miile nevestele care n-aveau acte civile; ele se iubiseră cu ai lor fără de știrea ofițerului civil. S-a zămbit – și femeile au fost recunoscute soții. Mai primeau ajutor și lucrătorii sau lucrătoarele care au lăsat lucrul din pricina războiului.

Unele după altele, trăsurile, taximetrele dispărură. Metropolitanul își închidea gările care mai funcționau la opt seara. Autobuzele cele zbârnăitoare ca niște lăstuni verzi hrăniți cu petrol își luau zborul nu se știe încotro. Băncile cele mari își suprimară, una câte una, sucursalele din oraș. Pădurea de Boulogne [denumire consacrată: Bois de Boulogne] își domoli ecourile, iar pe alocurea liniștea începu, ca într-o scoică de mare, cântecu-i fără de sfârșit. S-au stins și nopțile cele fosforescente cu râsuflul de benzină. Vitrinele și-au pierdut scâpărările luminoase, iar lămpile cele mari înșiruite pe mijlocul bulevardelor își umflau balonul de sticlă cu o lumină galbenă. Pe trotuare, după ceasul nouă, vreun neurastenic fără somn își plimba scârba de sineși. La colțurile mai umbrite, câte o femeie cu trupul fin păstra sub ochii subțiați un vis pervers, rumegând cu inima o iubire fără scop.

Dar dincolo de Paris o idee îngrozitoare a început frământarea cărnii omenești, poate călirea unor necunoscute sufletești – poate (cine știe?) turnarea unor forme de viață mai desăvârșite.

Mulhouse

Parisul știa că generalul care deținea sforile la capătul cărora erau tunuri și avioane se numea Joffre¹. Dintr-odată gloriile care umblau din gură în gură și-și fluturau aripile lor efemere peste Parisul pretențios și ingrat pieriră. Focurile care ardeau la rampă, stinse; condeiele care scriau cu vise umane, frânte; coardele peste care danșau gânduri fără cuvinte, rupte. Au intrat în umbră Mounet-Sully, Anatole France... În pragul actualității apărură Joffre. Revistele și ziarele îi dădeau chipul.

Joffre: Un om voinic, rotund la față și la trup. Un cap frumos, viril, cu peri argintii pe la tâmpile; buza strânsă de o idee fină și ochiul stâng micșorat de o viziune nostimă. Am impresiunea că s-a dus la fotograf, în zorii zilei, după chef.

Dacă războiul a lovit cu un topor uriaș, mănuit de un braț barbar, în dantelăriile artistice, comerciale, mondene ale Parisului – în cugetul tuturora era ideea fixă: Alsacia-Lorena. Franța va recuceri, desigur, Alsacia-Lorena. Ochii franțuzilor se întorceau cu nădejde spre răsărit, spre Strasbourg, deși germanul cotropitor asediase Liège-ul și arăta lămurit că are de gând să forțeze de la miazănoapte ușa castelului elegant care e Franța.

Cele dintâi comunicate oficiale, trimise presei de două ori pe zi, vorbeau simplu și grav de proclamația generalului Joffre către Alsacieni-Loreni, de recucerirea pământului înstrăinat. „L'Illustration” publicase un desen care reprezenta o femeie din provinciile anexate, pieptănată cu cele două aripi negre la coc, aruncându-se în brațele unui infanterist francez care cu o mână ține pușca, iar cu cealaltă, anexata. (Vezi „Flacăra”, unde este publicată fotografia în care o alsaciană îmbrăcată ardeleneste se aruncă la pieptul unui soldat român!)

Ziarele, pline de un cavalerism cu adevărat francez, se împăcărau între ele, cu toată indignarea logiceii insultate; ele înregistrară bătălia sângeroasă de la Altkirch unde, fără mult folos militar, fură sacrificați atâția oameni, spre mulțumirea plebei patriote. După câteva zile comunicatul anunța laconic, dar abia stăpânindu-și bucuria, că „trupele noastre au ocupat Mulhouse în aclamațiile populațiunii”. A fost un delir. Vănzătorii de gazete erau jefuiți de foile lor, în neputință de a stămpăra mai grabnic cea mai arzătoare sete pariziană: curiozitatea.

Antimilitaristul Gustave Hervé, condamnat de atâtea ori pentru delictе politice, scria în „La guerre sociale”, pentru Déroulède, omul care a încarnat până la moarte ideea „revanșei” sângeroase:

- Déroulède, Déroulède, les drapeaux français flottent⁴.

F. Aderca, Sânge închegat. Note de războiu, Craiova, Institutul de arte grafice „Samitca”, 1915, p. 1,3, 50-53.

¹ Autorul se afla în momentul declanșării primei conflagrații mondiale (1 august 1914) la Paris. În aceeași zi a fost asasinat de către un naționalist francez liderul socialist Jean Jaurès, militant pentru pace.

² Celebru avocat din baroul parizian.

³ Joffre Joseph (1852-1931), mareșal, conducător al forțelor militare în mai multe bătălii. Cea mai importantă victorie a fost cea de pe râul Marne în timpul primului război mondial.

⁴ Felix Aderca (Edelstein). S-a născut la Puiesti, jud. Tutova, în 13 martie 1891. Studiile liceale le-a absolvit la Craiova. S-a remarcat mai de tînăr prin talentul său literar, publicând de la vârsta de 19 ani volume de versuri și

proză. A colaborat, de asemenea, la numeroase ziare și reviste, printre care: „Isbânda”, „Lumea”, „Noua Revistă Română”, „Versuri și Proză”, „Hatikva”, „Zorile”, „Sburătorul”, „Ideia Europeană”, „Sburătorul literar”, „Isbânda ilustrată”, „Flacăra”, „Viața Românească”, „Năzuința”, „Lumea Evree”, „Viitorul social”, „Adevărul literar și artistic”, „Umanitatea”, „Universul literar”, „Bilete de papagal”, „Puntea de Fildes”.

Opere literare: *Motive și simfonii*, Ed. „Benvenisti”, Craiova, 1910; *Stihurile Venerii* (poezii), Ed. „Benvenisti”, Craiova, 1912; *Fragmente și romanțe* (poezii), Ed. „Benvenisti”, Craiova, 1912; *Reverii sculptate* (poezii), plachetă, Ed. „Benvenisti”, Craiova, 1912; *Prin lentile negre* (poezii), plachetă, Ed. „Benvenisti”, Craiova, 1912; *Sânge încheșat* (note de război), Ed. „Samitca”, Craiova, 1915. Și-a continuat activitatea literară până după cel de-al doilea război mondial.

546

București, 1900-1915. Statistica studenților evrei înscriși la Universitatea din București

Anul de studii, Înscriși	Faculta- tea de Drept	Facultatea de Litere și Filosofie	Facultatea de Științe	Facultatea de Medicină	Facultatea de Farmacie	Universitate Total înscrieri ^{xx}
1900/1901						
Total	2297	545	263	487		3740
Români	2219	526	236	-		
Evrei	53	19 ^x	29	-		
1901/1902						
Total	2312	475	318	516		3837
Români	2216	453	287	-		
Evrei	67	22 ^x	27	-		
1902/1903						
Total	2408	388	312	480		3646
Români	2295	362	283	-		
Evrei	80	26 ^x	24	-		
1903/1904						
Total	2566	370	251	511		3892
Români	2436	352	228			
Evrei	102	18 ^x	21			
1904/1905						
Total	2589	338	190	493		3809
Români	2452	318	166			
Evrei	107	20 ^x	21			
1905/1906						
Total	2517	415	212	717		4118
Români	2366	392	195	597		
Evrei	124	19	13	97		
1906/1907						
Total	2635	376	230	733		4280

Anul de studii, Înscriși	Facultatea de Drept	Facultatea de Litere și Filosofie	Facultatea de Științe	Facultatea de Medicină	Facultatea de Farmacie	Universitate Total înscrieri ^{xx}
Români	2521	347	211	624		
Evrei	82	17	13	91		
1907/1908						
Total	2229	358	203	682		3884
Români	2112	339	193	580		
Evrei	83	12	6	81		
1908/1909						
Total	1620	374	196	659	423	3478
Români	1542	209	185	565	373	
Evrei	54	7	-	73	34	
1909/1910 ^{xxx}						
Total	1575	422	193	576	436	3392
Români	1507	414	176	503	387	
Evrei	49	4	-	58	35	
1910/1911						
Total	1386	402	159	622	415	3147
Români	1356	387	122	533	380	
Evrei	19	10	5 ^x	67	24	
1911/1912						
Total	1373	442	179	672	428	3224
Români	1327	428	171	575	383	
Evrei	30	10	8 ^x	70	32	
1912/1913						
Total	1319	496	178	685	410	
Români	1268	473	169	590	367	3267
Evrei	40	19	9 ^x	74	32	
1913/1914						
Total	1342	458	213	714	381	3489
Români	1254	441	191	611	333	
Evrei	74	12	22 ^x	82	21	
1914/1915						
Total	1210	486	231	806	409	
Români	1129	462	207	676	364	3450
Evrei	76	20	24 ^x	108	31	

^x străini; ^{xx} existau studenți înscriși la două facultăți; ^{xxx} înscriși la doctorat: 1058 români, 32 străini
1915-1920 – În anuar se menționează numai numărul înscrișilor

După: Anuarul Universității din București pentru anii 1900-1920, statistica studenților înscriși în anii școlari 1900-1901 p. 74; 1901-1902 p. 77; 1902-1903 p. 77; 1903-1904 p. 81; 1904-1905 p. 80; 1905-1906 p. 92; 1906-1907 p. 105; 1907-1908 p. 110; 1908-1909 p. 107; 1909-1910 p. 113; 1910-1911 p. 104; 1911-1912 p. 100-101; 1912-1913 p. 104; 1913-1914 p. 108; 1914-1915 p. 186-187; 1915/1916-1924/25 p. 172.

București, 1916, martie 25. Asociația generală a studenților evrei

Apelul – Program

...Nouă, studențimii evreiești din România, în luptă continuă cu împrejurările vitrege, ne-a incumbat în gradul cel mai înalt datoria de a ne constitui într-un corp unitar cu caracter profesional, demn și conștient de menirea lui: *a strânge relațiile colegiale ce trebuie să ne unească, a ne cunoaște unii pe alții și a ne ajuta reciproc în măsura cea mai largă posibilă, a ne apăra interesele noastre ca studenți evrei ori de câte ori acestea ar fi lezate, în fine, a ne pune în contact cu masele populare evreiești față de care avem marea datorie de a răspândi în sânul lor binefacerea culturii generale. Iată necesitățile evidente, reale și profund simțite în rândurile noastre sub impulsul cărora, acum doi ani și mai bine, un mănunchi de studenți au procedat la înjghebură unei Asociații generale a studenților evrei [...]*

Asociația studenților evrei, grupare reprezentativă a unui corp eminent profesional, constituită în scopul remedierii lipsurilor simțite în rândul său și a înlăturării unor necesități proprii imediate, a înțeles întotdeauna a se ține departe de agitații politice venite din afară și a nu ieși din cadrul, limitat în aparență, dar atât de vast în realitate, ce de la început și l-a impus activității sale: lupta în vederea intereselor și a propășirii studențimii evreiești din România.

Dacă până acum, în decursul a doi ani de existență, nu s-a ajuns decât la realizarea unei mici părți din bogatul program inițial, aceasta a fost pe de o parte datorită unei sume de greutate inerente pe care și Asociația noastră, ca orice grupare tânără, le-a avut de întâmpinat în primi pași ai evoluției sale; *a fost, însă, mai cu seamă din cauza regretabilei și aproape completei dezinteresări pe care, din motive neexplicabile, însăși studențimea evreiască a continuat a o manifesta tot timpul într-o chestie capitală ca aceasta, care o privea atât de aproape [...]*

O primă menire a noastră fiind dezvoltarea și întreținerea spiritului de colegialitate între studenți, s-au organizat încă de acum un an ședințe literare-artistice săptămânale pe care le vom continua și de aici înainte, dându-le acel caracter de prietenească intimitate atât de favorabilă strângerii legăturilor colegiale. În același scop proiectăm organizarea de agape studențești lunare.

Un punct important al statutelor noastre e înființarea unei biblioteci pentru studenți, care să cuprindă cărți de o reală valoare, în care să se reflecte sinteza cugetărilor, a aspirațiilor și invențiilor spiritului uman, așa ca să poată fi consultată cu folos de oameni ce posedă o educație și cultură superioară, cu multiple și variate cerințe literare, estetice și științifice. Această grea însărcinare și-a luat-o unul din colegii noștri, punând chiar baza noii biblioteci, și nu ne îndoim că prin contribuția noastră, a tuturor, se va ajunge și la apropiata înfăptuire a acestui punct de seamă...

Am înțeles din primul moment că nouă, în special, ni se impune datoria de a fi purtătorii făcliei culturale în masele populației noastre evreiești atât de oropsite și de absorbite în neîndurată luptă pentru o amară existență. În acest scop s-a organizat anul trecut, în cartierele evreiești ale Capitalei, mai multe conferințe cu subiecte de cultură generală accesibile oricui, dând prea frumoase rezultate. Anul acesta, *prin întemeierea unei Universități populare*

evreiești, vom da mai multă amploare activității noastre pe acest teren și sperăm a ajunge la realizarea completă a scopului urmărit: acordarea posibilității de a se adăpa la izvoarele culturii și pentru imensa lume a celor mici și umili, care până acum n-au putut-o face.

În fine, ca o încununare a eforturilor noastre, considerăm *seratele literaro-artistice*, cu care ne-am prezentat și ne vom prezenta marelui public evreiesc, de-a cărui caldă simpatie și încurajare avem atâta trebuință.

În pragul realizării acestei activități serioase și intense, cuprinse în punctele mai sus enunțate, activitate ce ne-am impus-o și am trebuit a ne-o impune, ca unii ce ne-am asumat o răspundere morală și avem o misiune de îndeplinit, ne îndreptăm privirile spre acei factori care sunt cei mai apropiați de noi și a căror contribuție efectivă, largă și dezinteresată, avem dreptul s-o cerem.

Ne adresăm vouă, tineri colegi, de abia pășiți pe băncile universitare și pe care clădim o bună parte din speranțele noastre, ca întreaga voastră energie și putere de muncă, întregul entuziasm sincer și neştirbit al sufletelor voastre, să le puneți în slujba cauzelor noastre comune. De felul în care vom înțelege acum spiritul de solidaritate și de jertfă depinde în mare parte succesul luptei mari pe care vom fi chemați a o duce toată viața întru apărarea cauzelor obștești, – luptă pe care însăși misiunea noastră ne-o dictează.

Ne adresăm vouă, studenți mai vechi, ca prin experiența mai îndelungată ce-o posedați, prin judecata matură și tăria convingerilor pe care anii de viață universitară vi le-au format și perfecționat, venind alături de noi, să ne dați îndrumarea și sprijinul puternic de care nu ne putem lipsi în tot ceea ce facem și întreprindem.

Facem în același timp apel la domniile-voastre, distinși intelectuali coreligionari, către care privim cu profund respect și neştirbită încredere, fiind acei care sintetizați în d-voastră cele mai frumoase capacități și mai de frunte energii morale ieșite din sânul nostru. Convinși că ne înțelegeți și ne simpatizați, vă cerem ca prin înalta autoritate a numelui d-voastră, prin acea energie morală oțelită la școala greii lupte de toate zilele, prin cunoștința aprofundată a lucrurilor și a oamenilor ce-o posedați, să ne ajutați și să aduceți contribuția d-voastră prețioasă întru ducerea la bun sfârșit a operei noastre.

Numai astfel, prin conlucrarea tuturor forțelor, prin concentrarea tuturor energiilor de care dispunem și pe care adesea le cheltuim în mod disparat fără de nici un folos, vom putea atinge țelul urmărit; vom putea face ca Asociația noastră să devină un refugiu suflesc pentru studentul evreu, singuratic și oprimat, unde să regăsească acea atmosferă de caldă și înălțătoare prietenie, prielnică dezvoltării tuturor energiilor.

Numai așezând gruparea noastră pe temelia trainică și imutabilă a *solidității colegiale*, vom putea face acea penetrație reciprocă de idei care îmbărbătează sufletele și oțelește voința, – ne vom putea prezenta în fața lumii ca un bloc unitar gata oricând a rezista tuturor acelor care ar voi să-l dărâme.

Comitetul¹

Președinte: Em. Fișman, doctorand în drept; vicepreședinți: Clara Nathanson, d-rd în medicină, B. Schapira, student; secretar general: L. Maller; secretar de sedință: H. Feingold, student în drept; casier: S. Goldenberg, student Academia Comercială; chestor: A. Klang; membri consilieri: Eugen Relgis, student în filosofie; I. Segall, student în medicină; Weintraub-Strugure, student în drept; I. Goldner, student Academia Comercială²

Asociația studenților evrei din București „Apel-Program către studențime și intelectualitatea evreiască”, București, Tip. „Arta grafică” S.A., 1916, p. 3-8.

¹ AGSE a fost înființată în 1914, deoarece studenții evrei au fost excluși din organizațiile studențești existente și din instituțiile pendinte de acestea. În timpul primului război mondial, AGSE, care a cuprins studenții evrei ce-și făceau studiile universitare la București, și-a încetat activitatea, mulți luptând pentru reîntregirea țării. După terminarea operațiunilor militare și-a reluat activitatea, organizând manifestări științifice și literare, conferințe. Asociația a solicitat la 20 septembrie 1920 sprijinul Comunității Evreiești din București pentru colectarea de fonduri bănești spre a putea organiza cantina și căminul ce deserveau pe studenții nevoiași². (ACIER, Fond V; ds. 25, f. 14.)

² În București funcționa în aceeași perioadă Societatea pentru sprijinirea studenților evrei „Iacob și Carolina Löbel”, fondată în 1868, printr-un legat acordat de acești filantropi. Scopul era de a înlesni tinerimii israelite lipsite de mijloace frecventarea studiilor superioare, în țară sau în străinătate, prin acordarea de burse. Se acorda preferință în ordinea următoare: pedagogia, poduri și șosele, matematicile, industria, medicina. Sunt preferați studenții din anii superiori sau doctorii și licențiații care, terminând studiile universitare în țară, doreau a se specializa în străinătate. Până în 1917 au fost acordate 100 de burse de studii. Conducerea era constituită din: dr. M. Beck, președinte; H. Mathias, casier; I.D. Bally, secretar; H.G. Breyer, David Emmanuel, Maier Fraenkel, dr. Leonescu, Maximilian Marcus, dr. Schachmann, dr. Westfried și dr. Winckler, membri. (După M. Schweig, *op. cit.*, p. 139-140.)

548

Iași, 1916, martie. Un critic filozof: H. Sanielevici¹

Între acei care se dedau la noi criticei sau istoriei literare, d. Sanielevici ocupă un loc aparte.

„Încercările sale critice”, publicate acum vreo treisprezece ani, când d. Gherea își încetase activitatea, într-o epocă de dezorientare și de interregnum literar, se distingeau prin seriozitatea, adâncimea, judecata sigură, simțul estetic al autorului [...]

D-sa e însuflețit de nobila ambiție care stăpânea pe un Taine² sau un Brunetière³ atunci când construiau doctrinele lor cu noțiuni împrumutate din alte domenii, aceea de a ridica critica literară de la un naiv empirism la nivelul unei științe pozitive care să descopere raporturi, să formuleze legi, să găsească acea cauză generatrice și explicativă din care să se poată deduce cazurile individuale.

În altă epocă, raționalismul dogmatic și geometric al d-lui Sanielevici și avântul său speculativ s-ar fi exercitat probabil în construirea unui sistem metafizic.

În vremea noastră în care curajul marilor sinteze se întâlnește rar și nu se poate manifesta decât în legătură cu științele pozitive, d. Sanielevici, pornind de la date biologice și antropologice, a încercat să construiască o teorie menită, după credința sa – căci avem a face cu unul din acele spirite fericite pe care le revoltă scepticismul și nu cunosc îndoiala – să revoluționeze critica literară și să deschidă în psihologie și în sociologie orizonturi nouă.

Într-un studiu intitulat „De la critica literară la biologia mamiferelor”, d. Sanielevici a rezumat cu multă claritate ideile sale.

Critica literară, spunea d-sa, nu se poate opri la psihologia individuală, descriptivă și analitică. Tinzând să descopere legi, ea se adresează științei pentru o clasificare a caracterelor. Dar încercările de clasificare făcute până acum nu satisfac pe d. Sanielevici, căci toate pornesc de la considerații abstracte, nu se întemeiază pe cunoștința cauzelor care

au diferențiat pe oameni. Rămânând pe terenul psihologic nu putem ajunge la o adevărată clasificare. Aceasta nu se poate obține decât pe o bază genetică și fiziologică.

Caracterele trebuie considerate, după părerea d-lui Sanielevici, ca ramificații secundare ale temperamentelor și dacă nu s-a ajuns încă la explicarea lor fiziologică, nu trebuie să desperăm că nu vom găsi această explicare pe cale genetică [...]

Pornind de la ideea că studiul caracterului trebuie făcut în legătură cu fizionomia, după mulți ani de muncă, d. Sanielevici a ajuns la încheierea că între caracterul unui individ și înfățișarea lui fizică – îndeosebi trăsăturile feței – sunt relații constante. În mod empiric omenirea s-a ocupat totdeauna de aceste relații, lipsește însă până azi o bază științifică.

Și d. Sanielevici ilustrează ideile sale prin următorul pasaj sugestiv: „Iată, de pildă, doi scriitori: Vlahuță și Sadoveanu, a căror fizionomie și psihologie sunt cunoscute publicului cititor de literatură. Ei bine, se va găsi un singur om care să-și poată închipui că un senzitiv melancolic ca Vlahuță ar putea să aibă fizionomia lui Sadoveanu, și din contra, un optimist calm ca Sadoveanu, fizionomia lui Vlahuță? E nevoie de finețe absolută ca să recunoști că însușirile sufletești ale lui Sadoveanu arată spre popoarele blonde, iar însușirile lui Vlahuță spre cele sud-europene ori spre orient?” [...]

Relațiile dintre suflet și fizionomie sunt, după d. Sanielevici, de origine antropologică. În fiecare popor, indivizii care seamănă la înfățișare cu europenii de sud sau de nord seamănă mult la temperament...

D. Sanielevici recunoaște de altfel cu sinceritate, în altă parte, că schemele sale trebuie luate cu mare aproximație și că ele suferă multe excepții. Lucrul nu se întâmplă altfel, spune însă d-sa, nici în științele exacte. Faptul e discutabil. Dar chiar de ar fi așa cum spune d. Sanielevici, rămâne însă că pentru un om de știință pozitivă esențialul e descoperirea legilor, pe când pentru cercetătorul literar excepțiile sunt mai importante decât legile, dacă nu formează chiar obiectul principal al studiului său...

Apropierea pe care o face însă între aceste considerații sociale și teoriile sale antropologice, între însușirile mediteraneanului și aristocrație, între însușirile germanului și acele ale burgheziei rurale mi se par hazardate.

Caracterizarea epocilor din urmă ale literaturii noastre cu etichetele romantism liric și romantism epic e interesantă și merită desigur o serioasă atenție.

Are însă defectul tuturor formelor de felul acesta, acela de a avea un caracter prea general și de a simplifica până la exces și adesea în chip artificial o realitate, prin natura ei, complexă, mobilă și vie.

Oricare ar fi apropierea între niște scriitori ca d-nii Agârbiceanu sau Pătrășcanu sau d. Hogaș, care de altfel aparține unei alte generații, și d. Galaction, deosebirea ce există între ei sunt considerabile. A ține seamă de aceste deosebiri, scoțând în relief ceea ce face esența personalității fiecăruia din ei, mi se pare mai interesant decât să caut ceea ce au comun și să-i simplific privind-i prin prisma unei formule.

Nu mă împac cu d. Sanielevici atunci când, condus de spiritul său raționalist și geometric și stăpânit de unele reminiscențe marxiste, vorbește despre „precizia legilor care, independente de voința omului, stăpânesc organismul social” sau despre „omul uncult în mâna legilor mecanice ale evoluției sociale”.

Fenomenele sociale prezintă caractere deosebite de cele biologice și mai mult încă de cele fizice.

Dacă se pot stabili în acest domeniu oarecare regularități sau raporturi, ele nu pot avea caracterul strict și riguros de necesitate al adevărilor matematice. Spiritele

geometrice pot crede în legile mecanice ale evoluției sociale. Rămâne însă ca aceste legi să fie descoperite. Orice am face, personalitatea omenească nu poate fi eliminată din societate, căci aceasta nu există decât în conștiința indivizilor. Materia vieții sociale suntem noi, cu ideile, sentimentele și volițiunile noastre și odată cu ele apare un element dinamic și irațional, rebel, prin esența lui, calculului și măsurii, energia creatoare de valori a sufletului nostru.

Iată-mă antrenat în aceste observații critice, în care aș fi vrut să rămânem mai ales pe tărâmul literar, în discuții de un caracter filozofic. Nu e vina mea; toate chestiile iau sub pana d-lui Sanielevici o întorsătură filozofică, căci orice fapt e pentru d-sa un prilej pentru o construcție speculativă, un punct de plecare pentru o teorie.

Rezervele pe care le-am făcut asupra ideilor sale, îndoilele pe care le-am exprimat în privința lor nu mă pot face să nu recunosc cugetarea lui masivă și personală, logica lui abilă, cultura lui generală și atât de variată, întinsele sale cunoștințe literare.

Lucru care se întâlnește rar, d. Sanielevici știe să fie interesant totdeauna și chiar atunci când nu reușește să te convingă, prin chipul original și nou de a pune o problemă, te provoacă și îți pune în mișcare gândirea. Considerate ca ipoteze, unele din ideile sale pot servi ca sugestii utile cercetătorului literar, altele deschid perspective nouă.

Lucru mai prețios încă, acest cugetător fanatizat de abstracții, pentru care e gata oricând să sacrifice realitatea vie, are darul de a le ilustra prin imagini concrete și plastice și stilul său colorat și expresiv în conciziunea lui energetică e uneori de o rară eleganță.

Căci d. Sanielevici posedă într-un grad înalt câteva din însușirile care fac scriitorul. Și din acest punct de vedere am slăbiciunea de a gusta, mai mult decât studiile de filozofie literară ale d-lui Sanielevici, analizele sale critice și frumoasele sale „causeries”: spiritul de observație din notele sale asupra vieții germane în *Heidelbergul de altădată*, analiza psihologică pătrunzătoare a romanului *La Horda* de Blasco Ibanez, avântul poetic și umorul din studiul asupra d-lui Pătrășcanu, în liberele sale disertații asupra fericirii și a emoțiilor primei iubiri. În discuțiile sale cu d. Zamfirescu, d. Sanielevici e plin de vervă, mușcător și ironic. Acest scriitor poate să fie în unele ocazii un polemist redutabil.

Și când mă gândesc la mentalitatea noastră românească, tânără, crudă, care suportă cu atâta greutate și stângăcie povara cugetării și aspra ei disciplină și îmi defilează în minte atâtea intelectuali din care unii în pagini înfloritoare și fade de impresionism prețios reușesc să nu spună nimic; iar alții expun doctoral și pedant idei care nici nu sunt ale lor, nici nu sunt de ajuns rumegate, – figura de gânditor, dublată de un artist al condeiului, a d-lui Sanielevici îmi pare mai interesantă încă.

Și îmi place să închei aceste rânduri cu vorbele unui prieten: între intelectualii noștri, d. Sanielevici e cel mai occidental.

Octav Botez⁴

„Viața Românească”. *Revistă literară și științifică*, vol. XL, An XI Iași, nr. 1, 2, 3, ian., feb., mar. 1916, p. 240-248.

¹ H. Sanielevici, (1875-1951), sociolog și critic literar evreu, născut la Botoșani, absolvent al Facultății de Litere din București; a militat în mișcarea socialistă, fiind colaborator al publicațiilor „Proletarul”, „Munca”, „Lumea Nouă”. Prim redactor la „Noua Revistă Română”, înființată și condusă de C. Rădulescu-Motru. A fost profesor și director la diferite licee. În critica sa este influențat de concepția marxistă. A publicat o serie de lucrări: *Opinia*

publică europeană și chestiunea evree în România (1901), *Încercări critice* (1903), *Cercetări critice și filosofice* (1916). A realizat și numeroase traduceri.

² Taine Hippolite (1828-1898), filosof, istoric și critic literar francez.

³ Brunetiére Ferdinand (1849-1906), critic literar francez.

⁴ Octav Botez (1875-1951), profesor de istoria literaturii moderne și estetică la Universitatea din Iași.

549

București, 1916, iunie 22. Uniunea Evreilor Pământenii sprijină
o publicație care se preocupă de problemele istoriei
evreilor din România

Uniunea Evreilor Pământenii
Reprezentanța Uniunii

București, 22 iunie 1916

Onor,
Comitetul local
Craiova

Există în Iași o revistă istorică „Th. Codrescu”, pe care o scoate profesorul
Ghibănescu¹.

În această revistă publicându-se mereu documente folositoare pentru dovedirea
vechimei evreilor în țară, Reprezentanța a hotărât să aboneze la dânsa câteva din secțiile
Uniunii.

Între aceste secții e și a dv. și vă rugăm ca ocazional când ne veți trimite ceva bani,
să ne trimiteți și costul abonamentului de lei 6, pe care noi l-am plătit numitei reviste.

Revista o veți primi direct pe adresa dv.

Primiți, vă rugăm, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

În numele Reprezentanței,

Vicepreședinte, (ss.) Indescifrabil

Secretar, (ss.) Indescifrabil

ACIER, Fond FCE – ds. VI/271/1916, f. 112.

¹ Gheorghe Ghibănescu, istoriograf, profesor, membru corespondent al Academiei, fost parlamentar, editor al
revistelor „Th. Codrescu” și „Ion Neculce”.

București, 1916, iulie 25. Comemorarea lui Th. Herzl

SOCIETATEA CULTURALĂ

„S A R O N“

BUCUREȘTI

Orice corespondență a se adresa

București, — Str. Ottenl, 40

Telefon 56/90

București, 25 Iulie 1916

Stimate Domn,

Comitetul societății noastre, în vederea comemorării morții lui **Theodor Herzl** și a popularului umorist **Șalom Alechem**, a hotărât să organizeze în Grădina Teatrului Lieblich (Str. Negru Vodă, 14) un **Festival de Vară**, care va avea loc **Miercuri, 3 August c. ora 9 seara** precis.

De către Compania **Kanner & Goldenberg** se va juca actul II din

NOUL GHETTO

de THEODOR HERZL

ȘI

MENSCHEN

Comedie de ȘALOM ALECHEM

O orchestră specială compusă din profesioniști de prim rang va concerta frumoasele simfonii evreiești ale „Saronului”. Programul mai prevede diferite alte producțiuni artistice ca: declamațiuni, canto, versuri umoristice, etc. la cari se vor produce d-nele **Sarah Kanner**, **B. Segall**, **Simovici**, **Berger**, și d-nii **L. Kanner**, **I. Goldenberg**, **Berger**, Baritonul **H. Rosenberg** și a.

Dr. M. Schweig va ține o scurtă disertație intitulată: **Dacă ar fi trăit Herzl**, iar **d. Dr. L. Algazi** va vorbi despre **Umoristul Șalom Alechem**.

Vă rugăm călduros să binevoiți a azista împreună cu onor. Dv. familie la acest festival, care sperăm că va fi unic în felul său.

Vă salutăm. cu frățească dragoste

Vice-președinte, **Dr. L. Mayersohn**

Secretar, **M. Schweig**

Locurile se pot reține de pe acum la sediul societății noastre, Str. Ottenl, 40, Telefon 56/90.

Prețurile locurilor sunt următoarele: Loja (4 persoane) lei 12, loja de galerie (4 persoane) lei 6, loc rezervat lei 3, stal I lei 2, stal II lei 1.50, intrarea în grădină 75 bani, plus 15% timbrul de ajutor și teatral.

Domnii membrii ai societății sunt rugați a reține locurile de pe acum, fie în scris fie prin telefon.

ACIER, Fond I, ds. 261, f. 45.

București, 1916. Comitetul și membrii titulari ai „Societății Arhitecților Români”

Comitetul „Societății Arhitecților Români”: Cerkez Grigore, președinte; Burcuș St., Budești N. Ghika, vicepreședinți; Stănescu N., Stănculescu Fl., secretari; Traianescu I.D., casier; Petculescu Sc., cenzor; Renard D., Ciortan St., Smarandescu P., Cazaban G., membri.

Membri titulari: Antonescu Petre, Artimescu I., Asquini V., Baloșin St., Biliargiu N., Bolomey R., Busuioc I., Burcuș Șt., Calleya O., Cerkez Gr., Cerkez G. Gr., Ciocârlan Șt., Ciortan G. St., Ciocoiu Th., Ciugolea C., *Clejan H.*, Constantinescu I., Constantinescu M., Crețoiu C., Cristinel C., Culina A., Culuri G., Davidescu A., Dobrescu D.C., Dobrescu T., Duiliu M., Dumbrăveanu Th., Eriescu I., Ghika N.-Budești, *Goldman M.*, *Goldman N.*, *Guneș Em.*, Hârjeu D., Iliescu Remus, Iliescu Ștefan, Ioanid Mih., Iotzu C., Kasprowski E., Lăzărescu Er., Luca Th., Lupu Gh., Maimarolu D., *Mayer I.*, Maxențianu Gh., Mihăilescu Iam., Mihăilescu V.I., Manea C., Mingopol C., Moga V., Mohor D., Nenciulescu N., Nicolescu A., Nicolescu M., Pârvănescu T., Pascanu Petre, Petculescu Sc., Petrescu D., Pompilian I., Popescu I., Popovici Alex., Pozzi Pozzana II, Radu Ștefan, *Reisz Aug.*, *Renard D.*, Sachelarie G., Secară V., Sima D., Simotta G., M.C. Simionescu-Merei, Smarandescu P., Socolescu N.I., Socolescu T.T., Stănculescu Fl., Stănescu N., *Sonnenfeld M.*, Ștefănescu Gh.V., Ștefănescu V.V., *Schuckerle A.*, *Schmidts Er.*, *Schmidingen A.*, *Steinbach W.*, Traianescu D.I., Udrescu N., Vasilescu S., *Vignali I.*, Vulcan I., Zumino L.¹

Revista „Arhitectura”, An I, București, 1916, Coperta II.

¹ Numele scrise cu italice sunt ale unor evrei.

Brăila, 1916. Ion Pribeagu: „Acolo”

Sub cerul cu albe și roze lumini
Ce scaldă în aur întinse grădini
Când ziua se-ngână cu seara;
Pe vârful lui Hebron și-n văile reci
Cu umbră prin parcuri și flori pe poteci
Acolo, acolo, mi-e țara.

Acolo mi-e țara, prieteni evrei,
Acolo vin sfetnici și vin macabei
În temple cu albe altare
În Saron vin tineri profeți și leviți!
D-acolo vin cânturi și psalmi, auziți!
Și plânsete, plânsete amare.

E ruga fierbinte a fraților mei.
O, Doamne din ceruri! te-ndură de ei!
E plânsul Rahelei și-al Leei
E cântecul fiilor lui Abraham
E cântecul trist al întregului neam,
Ce plânge apusul Judeci.

O, unde ești țară ai vechilor vremi?
Da unde ți-e glasul, de unde ne chemi?
În clipa durerilor grele?
Israel, Israel! Păstor legendar
Oîțele tale adună-le iar
Și-n Zion te-ndreaptă cu ele.

C-aicea în galut, ai parte de spini,
Și nu vezi nici parcuri, nici flori, nici grădini,
Când ziua se-ngână cu seara
Aicea, ai zbucium și jertfe și munci
Și cartea cu sfintele zece porunci
Dar acolo, acolo ai țară¹.

„*Hatikvah*”, an II/1915, nr. 10-11, p. 306.

¹ *Pribeagu Ion*. Scriitor umorist evreu (1890-?), născut la Buzău, a debutat la revista „Facla” în 1912 cu poezia „Scrisoare” adresată regelui Carol I, în care releva starea grea a populației evreiești. A publicat revista „Caricatura” în 1913; a scris mici schițe dramatice cu teme de actualitate, ce-au fost reprezentate pe scenele teatrelor „Cărăbuș”, „Alhambra” și altele. A redactat pagina umoristică la ziarul „Adevărul” și a colaborat la numeroase publicații umoristice. De asemenea a colaborat la volume de caricaturi (după L. Predescu, *op. cit.*). La bătrânețe a emigrat în Israel, unde și-a încheiat drumul vieții.

553

***București, 1916.* Gânduri ale tânărului critic literar Tudor Vianu**

Condiția umană cred că e prin excelență socială. Mai înainte de a fi ceva prin sine, individul aparține unui grup social. O individualitate absolută mi-e cu neputință de închipuit. Cazurile rare ale marilor izolați nu ne dau încă exemplul unor făpturi ce s-au putut sustrage sugestiilor sociale sau inconștientului ereditar. Un individ e o rezultantă socială.

Pornind de la asemenea adevăruri, vechea problemă a primitivității egoismului sau simpatiei mi se pare că primește o soluție mulțumitoare.

Căci în adevăr, dacă – pe de o parte – egoismul înseamnă o îngrădire a propriului tău *eu*, o concentrare asupra persoanei tale, iar simpatia, dimpotrivă, o extindere a *eului* tău, o revărsare asupra celorlalte euri; dacă simpatia este puterea de a te pune la *unison sufletesc* cu alții, de a te identifica, de a te contopi, de a te întrupa în altul, de a trăi mii de vieți; dacă – pe de altă parte – starea socială e inerentă condițiunei umane, atunci fără îndoială că simpatia e primară, iar egoismul derivat.

Viața în societate admite implicit o sumă de tendințe identice, o imitare reciprocă, o comunitate de interese, o identitate de mijloace și prin aceasta însăși o unitate sufletească.

Această unitate sufletească implică la rândul ei o mai mare putere de înțelegere. Psihologia modernă ne învață că orice *cunoaștere e o recunoaștere*; că nu putem înțelege decât ceea ce într-o anumită măsură se află în noi; că, în percepțiunile noastre chiar, *noi* ne adăugăm impresiilor ce vin din afară.

În chipul acesta identitatea aproximativă dintre oameni aduce cu sine înțelegerea lor [...]

Și dacă înțeleg un om, voi simpatiza cu el. Asociațiunile prin asemănare aduc cu sine o răsfrângere a sentimentului de la un factor asupra celuilalt.

Cunoștința intelectuală a suferinței unui individ mă va îndurera.

Simpatia e la baza colectivităților omenești. Ea e în același timp consecința directă a condițiunii sociale a individului și temeiul acestei condițiuni.

Simpatia variază cu extinderea legăturilor sociale.

Redusă înlăuntrul unui trib la primitiv, înlăuntrul unei națiuni la un anumit stadiu de civilizație, cred că se poate extinde până la umanitate în genere, adică până la *umanitarism*.

O singură piedică se pare că se opune acestei extinderi generale: *valorile etnice*, adică acel complex de sentimente, tendințe, care admite implicit o simpatie restrânsă în sfera a ceea ce cu un cuvânt se numește o *individualitate etnică*. Se pare că *specificul* acestei individualități etnice, și deci al indivizilor izolați ce fac parte din ea, mărginește puterea lor de înțelegere și, paralel, facultatea lor de a simpatiza până la *umanitarism*.

Scrisoare către Al. Busuioceanu¹

Zilele din urmă am citit din Renan². Multe idei vântur acum. M-aș rușina să-ți vorbesc de ele – nu e vremea oisivităților elegante – dar în Renan găsești totdeauna un sol de pace și de mângâiere. Cred că, în ce privește directiva generală de spirit, voi fi totdeauna alături de acest mare sacerdot al simpatiei. N-am găsit până acum un complex suflesc cu care să fiu mai deopotrivă... Desigur, atât cât pot fi deopotrivă o năzuință cu un ideal. Văzutu-s-a vreodată o alcătuire sufletească mai armonioasă? Intelctualicește, o candoare de copil, unită cu o extensiune perceptivă de savant – nici o dogmă, dar o puțință de înțelegere ce nu cunoaște vreo barieră intelectuală. Sentimentalicește: o simpatie nemărginită ce colorează însăși negarea.

O admirație sanctificatoare pentru tot ce e lucru suflesc... Un respect pentru convingerea personală ce merge chiar împotriva vieții sale. Un suflet de călugăr blând – *agnus Domini* – unit cu o inteligență de critic și o erudiție de istoric. A fost adeseori trecut printre scepticii secolului XIX și Paulhan – în *Le nouveau mysticisme* – socotește ideologia lui ca reprezentativă pentru starea anarhică a ultimului veac. Nu pot admite ideea aceasta. Anarhia e lipsă de ordine, negare și ură. La el totul e ordine luminoasă și simpatie afirmativă. Desigur că extinderea interesului lui, lipsa de dogmă și aprobarea unanimă pot fi primejdioase pentru spiritele care cer un ideal anume și care fără de această formă fixă se găsesc – cum să spun – neorientate. El nu întrupează însă mai puțin ceea ce s-ar numi idealul integral al omenirii.

T. Vianu

Tudor Vianu, „Cunoașterea de sine”. Antologie și introducere de Eugen Simion, București, Fundația RAO, București, 2000, p. 56-57.

¹ Alex Busuioceanu (1896-1961), eseist, poet și traducător. A fost totodată funcționar diplomatic. Din 1940 până la sfârșitul vieții a trăit în Spania.

² Ernest Renan, [1823-1892], scriitor francez, filosof, filolog și istoric al religiilor. În această ultimă ipostază a scris *Viața lui Isus și Istoria originilor creștinismului* (7 vol.).

554

Paris, 1917, decembrie 16. N. Titulescu solicitat să vină în sprijinul compozitorului evreu de origine română Stan Golestan¹

Duminică, 16 decembrie

Dragă Titus*,

Scuză-mă că îndrăznesc să alterez, pentru câteva clipe, retragerea ta în Țara Biblică², care calmează atât de eficient excesivele cheltuieli (eforturi) nervoase și căreia eu îi iubesc, ca și dta, marea seninătate [...]

Mă încearcă o bucurie copilărească supunând bunăvoinței Dtale aceste câteva fragmente din povestirea de călătorie la București (locul unde îmi imaginez că aceasta va fi publicată în întregime, până atunci vor fi publicate în altă parte mai complete)³.

Dumneata le vei parcurge ca și cum ai urmări distrat o imagine care trece fugitivă pe cer, o imagine ușoară, o schimbare, ca să mă exprim astfel, o atmosferă și nu vei reține decât bucuria mea de a fi fost o clipă alături.

Vă adaug, în preajma Crăciunului, urări de sănătate!!!! Fericirea, Dta ești dincolo de aceasta! Aceste urări rămân, în fapt, egoiste pentru că munca îți creează aceste destinderi universale și infiltrează treptat în comunitatea (*la mutualité*) popoarelor o preocupare pentru solidaritate care ne duce spre limanuri de pace abordabile.

Îți doresc o îndelungată perioadă de tinerețe și de ardoare de care ești stăpânit.

În sfârșit, încheind mărturisesc, dragă Titus, că bucuria mea amicală ar fi mare dacă vei consimți să folosești activitățile consacrate relațiilor franco-române ale lui Stan Golestan, care este un prieten de-al meu, căruia i-am remarcat înalta probitate și valoarea sa pe tărâm artistic.

El trebuia să fie reintegrat la ziarul „Figaro”⁴ pe postul jurnalistic pe care l-a ocupat timp de 12 ani, dar dl. Comăneanu⁵ nu a știut să mai facă acest lucru.

Stan Golestan a ajuns într-o situație materială realmente penibilă și nedemnă pentru ceea ce reprezintă pentru țara sa.

Știu cât va fi de ușor să sprijiniți candidatura sa la un post de atașat de presă sau de atașat cultural, funcții pe care el le va îndeplini cu o veritabilă conștiință, cu tact, călăuzit de ideea de a servi cu adevărat cele două fraterne țări.

* apelativ prietenesc pentru „dresant” n.n.

AIN Fond 1720 N. Titulescu, ds. 212/1918, f. 1-2.

Stan Golestan (1875-1956), născut la Vaslui, muzician, și-a făcut studiile la Paris, unde a trăit cea mai mare parte a vieții, având ca mentori pe D'Indy, Roussel și Dukas. Compozitor și șef de orchestră, a fost laureat al premiului național „G. Enescu”. A fost conducător muzical al ziarului „Le Figaro”, secretar general al Confederației Internaționale a criticilor muzicali și dramatici; a contribuit la dezvoltarea relațiilor de prietenie franco-române. Decorat cu „Legiunea de onoare”. Dintre lucrările sale menționăm: „Dix chansons populaires roumaines”, „Doines et chansons” pe versuri populare românești, o „Rapsodie Română” pentru orchestră; sonate și dansuri, ș.a.

⁵ Originar din România, membru al conducerii publicației menționate.

Je vous avons approché de la situation, vers la
Nord des vagues de Saint-² y afflué, le Bourdon,
vous êtes au - Mme et ça. Ces vagues
restent, ce sonnent, égrèges, quelques vagues de la
force ces grands, dit-elles, qui se sentent
et n'importe comment dans la multitude
et peuplent une source de solidarité.

malgré moi, à
et je finis par
là même chose
= par et

București, 1917. Din istoricul Teatrului Evreiesc

Teatrul evreiesc își are originea în România, iar prima scenă regulată a acestui teatru a fost ridicată în București (Cal. Moșilor colț cu Cal. Văcărești) în anul 1877. Trebuie remarcat că chiar printre primele piese se aflau localizări după piese românești (*Schmendrik* după *Vlăduțul mamei*, *Fermecătorea*, după *Baba Hârca* ș.a.). În 1878, Goldfaden, părintele teatrului evreiesc, a dat un avans de câteva mii de lei fabricantului de bere Durieu, ca să transforme în sală de teatru cocioabele pe care le poseda în strada Negru Vodă, unde era și fabrica de bere, și astfel răsări prima sală a teatrului evreiesc, denumită „Teatrul Goldfaden-Talia-Jignitza”. La 1884 teatrul revine în proprietatea răposatului Lieblich, care mai ridică o a doua scenă în curte. Iarna se juca în salon, vara în grădină. Se cultivă în special melodrama, farsa și comedia bufă. Nu lipsesc nici piesele ocazionale (*Suvenirul de la Plevna*). Dintre artiștii de seamă din acel timp locul de frunte îl ocupă Israel Grodner, primul actor al teatrului evreiesc, M. Glückmann, M. Teich, P. Schapira, Silbermann, mai târziu Z. Mogulescu, Zuckermann, Aba Schöngold, M. Segalescu și d-nele Sarah Goldstein, Haimovici, Aneta Finkel, Grodner, Segalescu, Mina Zukermann ș.a.

În 1892 Goldfaden revine pentru a doua oară în Capitală și montează noile sale operete cu concursul lui I. Goldenberg, care se înapoiase de asemenea în același an de la Lemberg și preluase regizoratul teatrului evreiesc din București. Până în 1908, când Goldenberg plecă în America, scena teatrului evreiesc din Capitală, pe care se perindă cei mai de seamă artiști ai acestui teatru, a avut epoci de succes, montându-se în acest interval tot ce literatura dramatică evreiască are mai de seamă, începând cu piesele lui Iacob Gordin. Unele piese au un foarte mare succes (*A X-a poruncă* de Goldfaden s-a jucat de 54 ori cu rețete frumoase). În afară de vechii artiști se remarcă I. Goldenberg, Hart, Hirsch, Glückmann, Brandes, Siegler, C. Juvelier, Feinmann și a., artistele Aneta Finkel, Treitler, Siegler, surorile Brüh și mai cu seamă d-na Kalisch, care a jucat în București și pe scenele celor mai mari teatre englezești din America.

Lipsa unei săli moderne de teatru a silit pe mulți artiști de seamă din România ca să se expatrieze, mai ales în America, unde între timp s-au ridicat câteva scene mari. Dar nici acolo n-au uitat țara lor de origine. Cel mai de seamă teatru evreiesc din New York poartă numele de „Roumanian Opera House”, iar printre piesele repertoriului modern se află multe localizări după piese românești (*Das Jüdische Herz*, o prelucrare după *Copiii nimănui* de Nicolau ș.a.).

Printre artiste de talent, Sarah Kanner, Tina Tuchten, Malvina Segalescu, Betty Segall, R. Simovici, Betty Berger, Ettinger, L. Kreisler, ș.a.; dintre artiști, în afară de bătrânul Segalescu, I. Goldenberg, Leopold Kanner, Albert Segalescu, Adolf Segall, Simovici, Leon Berger, Askenasy, H. Rosenberg, P. Friedmann, Masoff, Glückmann, M. Rubinstein ș.a.

Reprezentările aveau loc iarna în sala Dacia (str. Carol 72), vara în Grădina Lieblich (str. Negru-Vodă 16)¹.

După M. Schweig, op. cit., p. 198-201.

¹ Publicăm selectiv piesele ce-au fost puse în scenă între anii 1900-1920.

1900 – Iacob Gordin – *Dumnezeu, omul și diavolul* (Got, mențș un taivl), *Sappho, Frumoasa Miriam*; Adolf König – *Herodot*; Iosif Lateiner – *Bogățiile lui Korah* (Koirehs oițres); Avram Mihel Șarkanski – *Kol Nidrei*.

1901 – Iosif Lateiner – *Hava, fiica mea* (Main tohter), *Femeia rea* (Ișa ra), *Sara Șeindl din Iehupeț* (Sara Șeindl fun Iehupeț), *Stegul Iudeei* (Deghel mahne Iehuda); Hune Wolfsthal – *Fiica Ierusalimului* (Bat Ieruşalaim).

1902 – Iacob Gordin – *Zeilig Itic Lăutarul* (Zeilig Itic klezmer), *Sonata Kreutzer*.

1903 – Iacob Gordin – *Vagabondul* (Der vagabund), *Hasie orfana*; Iosif Lateiner – *Dragostea unei evreice* (Di libe fun a idișer froi), *Hughenoji*.

1904 – Zigmund Feinmann – *Vicerege* (Der vițekenig); David Moșe Harmelin – *Feighele*; Moșe Horowitz – *Fiul veacului* (Ben hador); Iosif Lateiner – *Ezra, Satana în rai* (Der sotn in ganeidn); Șaicevici-Șumer – *Emigranții*.

1905 – Zigmund Feinmann – *Moștenirea de 2.000.000 de dolari* (Di ierue fun 2.000.000 dolari); Iacob Gordin – *Necunoscutul* (Der umbakanter); Iosif Lateiner – *Dezertorul* (Der antlofener soldat).

1906 – Iacob Gordin – *Străinul* (Der fremder); Oscar Grin – *Comisionarul* (Der gasn-comisioner); Karl Gutzkow – *Uriel Acosta*; Zalman Kornblit – *Diaspora veșnică*; Iosif Lateiner – *Noaptea de paște* (Di seder-naht); Șaicevici-Șumer – *Țara de aur* (Di goldene medine); Friedrich Schiller – *Hoții*; Moșe Zaufert – *Regina din Saba* (Malke Švu).

1907 – Iacob Gordin – *Idiotul*; Iacob Her – *Profetul* (Der Anavi); Iosif Lateiner – *Învățăcelul* (Der ieșive-boher), *Vioara lui David* (Dovid's fidele); Albert Segalescu – *Bani și dragoste* (Ghelt un libe); Moșe Zaufert – *Secolul 19* (19-ter iorhundert); Isac Zolotarevski – *Căsătoria secretă* (Di știle hasene).

1908 – Avram Goldfaden – *Braindele Kozak, A zecea poruncă, Timpuri mesianice, Sulamita, Rabi Ioselman*; Iacob Gordin – *Sonata Kreutzer, Necunoscutul, Sappho, Nebunul, Un rege Lear evreu, Idiotul*; Moșe Horowitz – *Hadasa*; Leon Kobrin – *Noroc american* (Americaner glik); Iosif Lateiner – *Sfințirea Domnului, Viața în America, Învățăcelul, Dragostea de tată* (Foter-libe); William Shakespeare – *Hamlet, Romeo și Julieta*.

1909 – Șalom Aș – *Dumnezeul răzburării* (Got fun nekeame); Avram Goldfaden – *Bar Kohba*; Adolf König – *Contele de Weimar*; Iosif Lateiner – *Estera sau bufonul regelui*; Friedrich Schiller – *Hoții*; Nute Strul – *O nuntă în Calea Dudești*; Șaicevici-Șumer – *Copilul evreu* (Dos idișe kind); Moșe Zaufert – *Străinul* (Der gher), *Moșe*.

1910 – Björnstjerne Björnson – *Falimentul*; Zigmund Feinmann – *Sămbăta sfântă* (Șabes koides); Avram Goldfaden – *Bar Kohba*; Iacob Gordin – *Măcelul*; Moșe Horowitz – *Iacob și Esau*; Iosif Lateiner – *Nunta de aur* (Di goldene hasene), *Copiii străzii* (Gasn-kinder), *Soțul și soția* (Man un vaib), *Seara de paște, Gabriel*; Ancel și Moșe Schor – *Om să fii* (A mențș zol men zain); Nute Strul – *Nunta din Calea Dudești*; Hune Wolfsthal – *Fiica Ierusalimului*.

1911 – Bențion Benedikt – *Ezra scriitorul*; Zigmund Feinmann – *Moștenirea de 2.000.000 de dolari*; Avram Goldfaden – *Sacrificarea lui Isac, Timpuri mesianice*; Iacob Gordin – *Idiotul, Orfana Hasie*; Franz Grillparzer – *Medeea*; Iosif Lateiner – *Copiii străzii, Muzicantul orb* (Der blinder muzicant), *Femeia ideală* (Eișet hail), *Dragoste paternă*; Moșe Richter – *Herțele boieroaica*; Nute Strul – *Nunta din Calea Dudești*; M. Șarkanski – *Kol Nidrei*; Boris Tomașevski – *Sulul sfânt*; Moșe Zaufert – *Scănteia evreiască* (Dos pinteile iid).

1912 – Avram Goldfaden – *Timpuri mesianice, A zecea poruncă, Regele Kozri, Rabi Ioselman*; Ancel Schor – *Om să fii*; William Shakespeare – *Negulațorul din Veneția*; Boris Tomașevski – *Sulul sfânt*; Moșe Zaufert – *Regina din Saba*.

1913 – Iosif Lateiner – *Prima iubire* (Erște libe); Isac Zolotarevski – *La bătrânețe în America* (In Amerike oif der elter).

1914 – Iacob Gordin – *Un rege Lear evreu*; Iosif Lateiner – *Prima iubire*.

1915 – Ancel Schor – *Cântarea Cântărilor*; Avram Goldfaden – *Ben ami*; Iacob Gordin – *Sonata Kreutzer*; Samuel Lerescu – *Rezele*; Zalman Libin – *Dragoste oarbă*; Nahum Rakov – *Coroana evreiască* (Di idișe kroin); Jacques Rubinstein – *Masa de Purim* (Seudat Purim).

1916 – Isac Zolotarevski – *Orfanii vii* (Lebedike iesoimim).

1917 – Iacob Șternberg și Iacob Botoșanski – *Times* (In mitn derinen), *Herzele Ostropolier*.

1918 – Alfonso Del Castano – *Kiș-Miș*; Moșe Richter – *Prea târziu*; Șternberg-Botoșanski – *ix-Mix-Drix, Cucurigu!*, *Șalom Alehem, Oifn boidem a iarid*, *** *Cântărețul de stradă* (Der ștraszenzenger).

1919 – Avram Goldfaden – *Fiul poporului meu* (Ben ami); langvitz – *Jak trombonistul* (Șaicele blozer); Aron Nagher – *„Mamzel” Haplea*; Șalom Alehem – *Răspândiți peste mări și țări* (Tezeit un țeșpreit); Iosif Scherman – *Cine sunt eu?* (Ver bin ih), *Copilul din Varșovia* (Dos varșever kind); Isac Zolotarevski – *Suzi cea focoasă* – Suzana (Suzi bren).

1920 – B. Gorin – *Enoriașul din Vilna* (Dos Vilner balebust); Karl Gutzkow – *Uriel Acosta*; Peretz Hirschbein – *Tărfa* (Di neveile); Leon Kobrin – *Puterea dragostei* (Di maht fun libe); Zalman Libin – *Dreptatea* (Di gherchitkei), *Rugăciunea unei mame* (A mames ghebet); Nahum Rakov – *El este evreu* (Er iz der id), *Catin și Abel*; I.L. Valman – *Vădluv de paie* (Der ștroiener almen). (Israil Bercovici, *O sută de ani de teatru evreiesc în România* – 1876-1976. Prefață de Ileana Berlogea, București, Editura Kriterion, 1982, p. 265-270.)

Craiova, 1918, octombrie 6. Propuneri privind crearea unei societăți pentru cunoașterea limbii, literaturii și istoriei poporului evreu

Proces-Verbal

Astăzi, 6 octombrie 1918, ora 6 p.m., după invitațiunea d-lui Herman Mendel s-au întrunit în locuința d-sale d-nii M. Stăureanu, Demetru Baraș, Luca Bernștein, Simon Ciomei, M. Steinberg, N. Leibner, D. Ancelovici. Luând cunoștință de expunerea d-lui H. Mendel că ar fi fost utilă și bine venită crearea unei societăți care să aibă de scop a răspândi printre tineretul israelit local ca și printre alte persoane adulte gustul studiului limbii, literaturii și istoriei mozaice prin conferințe, cursuri, lecturi, șezători literare ce s-ar organiza cu concursul și sub patronajul unui cerc cultural ales din sânul viitoarei societăți ce dorește d. Mendel a o vedea înființată și pentru care d-sa a luat inițiativa actuală, opinează:

M. Stăureanu se aliază la ideea și dorința d-lui Mendel de a se înființa (crea) această societate culturală, însă d-sa crede că obiectul ei trebuie să cuprindă și mărginească [la] studiul literaturii și istoriei mozaice răspândit atât printre tineret cât și printre elevii școlilor, fără însă de a se preocupa și de limbă, întrucât fiind o limbă moartă, ieșită din uz, studiul ei nu ar interesa decât într-o măsură foarte redusă și nu ar atrage auditori; d-sa încă susține că ar trebui să se completeze viitoarele conferințe și șezători cu o parte distractivă, de exemplu muzică, spre a se putea atrage cât mai mult auditoriu și a se obține rezultate cât mai complexe și eficace.

D. Ancelovici arată că la Brăila s-a manifestat mult interes și chiar entuziasm, în anii trecuți (înainte de război) pentru studiul și conferințele cu subiect evreiesc. Unui început foarte modest datorit d-sale i-au succedat, după un scurt timp, progrese din ce în ce mai vizibile. Astfel, au început să se intereseze de acest studiu elevii cursului secundar și alte multe persoane adulte care urmăreau cu mult interes și plăcere aceste conferințe și cursuri.

M. Steinberg salută inițiativa și ideile bine venite a[le] d-lui H. Mendel, arată că asemenea societăți existau înainte și există și azi în multe orașe, aducând rezultate foarte laudabile. Ele au pentru noi evreii un rol dublu: unul general, că propagă cultura, dezvoltă gustul cititului și studiului, și unul specific evreiesc, că deșteaptă conștiința noastră națională, arătându-ne trecutul nostru bogat, plin de lupte și fapte mari și contribuțiunea ce a adus și depune poporul, care a dat limbii Biblia și atâtea principii de etică socială la progresul (capitalul) și civilizațiunea mondială. D-sa susține că pentru o reușită cât mai eficace trebuie să se simplifice cât mai mult formele societare ale viitorului cerc cultural, să se evite pe cât posibil alegeri și schimbări de comitet, ca spre exemplu formare de statute, reglementare de diverse condițiuni, și să se coopteze mai multe persoane cunoscute ca active în această direcțiune și să se organizeze o primă șezătoare, ca început de activitate, cu care ocaziune să se înscrie membrii și membrele societății.

Domnul Luca Bernștein, în aceeași ordine de idei, arată că fostul cerc din Craiova, „Excelsior”, care a organizat atâtea conferințe (gustate) și șezători, producțiuni și audiții

muzicale îndeplinea tocmai parte din ceea ce preconizează astăzi d. H. Mendel. În consecință, ar fi suficient să se reia statutele sale, să i se aducă modificările necesare și să se reînvie activitatea sa de odinioară. I s-ar putea face adause și modificări conform noilor cerințe. D-sa crede că e necesar[ă] înființarea unei societăți căci va fi nevoie și de strângere de fonduri, deosebit de activitatea ce s-ar cere de la fiecare. După mai multe discuțiuni, la care iau parte d-nii H. Mendel, N. Leibner, S. Ciornei, Luca, se hotărăște o nouă întrunire pentru duminică 13 octombrie la care vor fi invitate și alte persoane pentru constituire.

[Urmează semnăturile participanților]

ACIER, Fond VI, ds. 143, f. 170, 171.

557

București, 1918, octombrie. Studentul din anul I Ernest Abasohn
în ajutorul viitorilor candidați la profesia de inginer

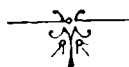

rezolvate de :

E. Abasohn

elev in anul I^u

AL SCOALEI DE PODURI ȘI SOSELE.

S-au adunat soluțiile problemelor
propușe în ultimii pînă amî la exa-
menul de admitere în „Școala Națională
de Poduri și Șosele” conștient fiind că prin
aceasta voi aduce un real serviciu acei-
tora care în propun să se prezinte la
acest examen.

Adăjădindu-se cu soluțiile „Chesti-
unilor de examen” vor folosi candidații
lor, mai ales dacă vor fi consultați în
urma înscrierilor personale, ale căror
rezultate trebuie comparate & evaluate
completate prin observațiile & generaliza-
rile care însoțesc multe din problemele
le studiate.

S-au căutat să pătrung o gradă mai
în utilizarea cunoștințelor scrute & cu
mai arareori am folosit cunoștințe care
ies din cadrul programului de examen
— & aceasta cu scopul de a indica cele
câte de cercetare. —

La problemele de Mecanică &
Trigonometrie am condus calculele pînă
la sfîrșit, acestea fiind scutite de o
faptă practică.

S-au inclus problemele de Aritmetică
care au mai figurează în programul ac-
tual, prin două tablouri de unități de
măsură & de constante utile.

Rămân pînă la urmă tuturor acei-
ra care vor avea bunăvoință de a in-
terviza observațiile lor privitoare la ero-
rile ce se vor fi strecurat în paginile ce
urmează. —

E. Abasohn

Str. Testerman N° 18
mu. Lov. Vlaicu

1918.

Iași, 1918. B. Fundoianu – Despre simbolism

Lămurire

„Je lis comme je voudrais qu'on me
lise: c'est-à-dire très lentement.”
ANDRÉ GIDE

O carte scrisă clar. Claritatea constituind cele trei condiții cerute unei opere de către France, autorul o revendică ca pe un merit, deși e perfect convins că limpezimea e numai un atribut al stilului și nu o condiție a lui. În literatura noastră, de altfel, s-a scris atâta vreme clar, supărător de clar, că o operă obscură ar fi o adevărată inovație și înfrățezire. Operele obscure pot fi tot așa de frumoase ca și cele clare. În privința aceasta, autorul regretă că n-a putut scrie obscur.

O carte clară, deși simbolistă. Căci e simbolistă, netăgăduit. E simbolistă, cu toate că e clară și scrisă românește și nestranie. Simbolism nu înseamnă numaidecât neologism, maladiv, straniu, decadent, confuz și prost scris. Ci mai vârtos – dacă există talentul – original, bun simț, profunzime, neimitație, lipsă de calapod, subconștient, nou și câteodată sănătos. Era aceasta nouă de simbolism, care are în Franța reprezentanți viguroși ca Regnier, Verhaeren, Vielle, Griffin, Francis Jammes, André Gide, Rémy de Gourmont etc. – nădăjduim va începe și la noi (păstrând umilele proporții) să stropescă din izvoarele-i miraculoase. Atunci simbolismul se va greșa și va continua tradiția, mai bine decât domnul Iorga, în înțelesul că va păstra sufletul autohton de la Vodă Ștefan, dar va schimba caftanul demodat, din naftalină, cu straietele de astăzi.

Un binevoitor va remarca lesne că termenul de simbolism, înfiat aprioric, e acomodabil cu tradiția, tot așa ca și parnasianismul, romantismul și celelalte clanuri și genuri care nu implică un suflet, ci un stadiu. De altfel, ar fi și copilărească o întoarcere la clasicismul nostru. Ce-i aceea clasicism? Ori numiți pe Beldiman, Cârlova, Sion, Bolintineanu, clasici? Eminescu e tot așa de clasic ca și Arghezi, care mâine, poimâine va trece în ediția populară cu același subtitlu. Lipsiți de trecut, deci și de tradiție, am împrumutat de pretutindeni, am asimilat și am asimilat rău. Acesta constituie clasicismul nostru. Romantismul nostru, care e numai Eminescu cum cel al Rusiei e numai Pușkin¹, a fost complet german. Dar Eminescu a asimilat bine. De aceea Eminescu ar putea fi numit primul clasic român.

Noi, cei care venim, împrumutăm material de la corespondentul de azi al Franței. Ne numim simbolisti, fiindcă ne trebuie etichetă. Acei ce vom avea talent, vom rămâne, oricâte pietre ni se pregătesc. Ceilalți ne vom duce la porțile uitării, ca și cei fără de talent dintre sămănătoriști și poporaniști. Școala nu protejă pe nimeni și nu are nici o forță. Talentul e unica selecțiune.

N-ar trebui însă să se creadă că românii devin simbolisti ori romantici, fiindcă așa se scrie în străinătate. Pentru cel văzător, sunt pricini mai profunde. Romantismul pentru clasicism și simbolismul pentru romantism sunt adevărate revoluții sufletești și intelectuale cu perspective și căi. E o deviație în rău a noastră, de-a cultiva în suflete, ca în pământuri, altceva decât obișnuitul grâu, de-a uzita ca mijloc misticismul și de-a socoti că vorbele nu

pot număra sentimentele sufletești? De aceea înțelesul e mai confuz, gândirea mai subtilă și mai adâncă emoția care scapă printre cuvinte, goală și înfierbântată.

Autorul n-are pretenția să schițeze rostul simbolismului într-un volum așa puțin și într-un timp așa de nepropice! Dacă totuși scoate volumul e fiindcă e scârbit de lipsa de orice gândire interioară și artă extra-gazetară în războiul nostru. Remediază însă cu așa puțin [...]

O carte simbolistă, deci. O carte care, în încercarea de-a întemeia sufletește un fapt destul de complex, dar destul de nelămurit din evanghelii, a trebuit, în lipsa erudiției locale, să-și petreacă subiectul într-o lume vagă, de pură metafizică, unde numai cuvintele scapă și rătăcesc intenții... Cuvintele se repelesc deci, și-ar putea părea factice cetitorului cu multe ocupații și cu citirea repede. Iarăși, o chibzuință destul de scurtă, adăugită firește unei cunoașteri a cărților sfinte, ar scuza autorului anume imagini împrumutate, absolut necesare unei atari evocări. Cetitorul pudic – paradox utilizat vremelnic, deoarece pudicitatea în veacul nostru e o fosilă – gândească-se că dacă autorul n-a vrut să fie cu dinadinsul moral n-a vrut însă nici să fie imoral. Adept al artei pentru artă, cu subînțelesul că arta duce de sine și o tendință, dar că artistul nu trebuie să-i caute numaidecât un rost omenesc și mai vărtos moral, autorul nu se supune decât unui singur criteriu de critică, care e cel de artă pură. Puțin modest, el are o onestă dar nu neroadă încredere în ceea ce poate de-acum încolo oferi; puțin modest fiindcă e convins că orgoliul e absolut omenesc și că conștiința superiorității, deoarece o au și talentele și turma, conștiința e o simplă afacere de zar, pe care o poate verifica viitorul.

Cartea nu e scrisă însă pentru criticii de azi.

Iași, 11 1918

B. Fundoianu²

B. Fundoianu, Tăgăduința lui Petru. Literatura Biblică, Cu o lămurire despre simbolism, Iași, Editura „Chemarea”, 1918, p. 3-7.

¹ N.A. „Deși au existat lukowsky, Lermontov și alții... Romantismul nostru de sursă franceză intră în clasa proastei imitații, numită de critici elasicism.”

² Fundoianu B. (Fondane Benjamin), Iași, 1898, absolvă liceul și facultatea de drept în orașul natal. A fondat teatrul „Insula”, cu o existență efemeră. Se stabilește, la 25 de ani, la Paris. A colaborat la revistele „Însemnări literare”, „Sburătorul”, „Contemporanul”, „Adevărul literar”. A fost unul din inițiatorii curentului simbolist. A publicat o seamă de lucrări: *Tăgăduința lui Petru* (1918); *Imagini și cărți din Franța* (1918) și altele.

***Butoești-Mehedinți, 1919, iulie 26. Constantin Rădulescu-Motru
prefățează culegerea *Încercări și studii* a tânărului
filosof Iosif Brucăr¹***

În vremea preocupărilor îndreptate spre asigurarea aprovizionării și spre politică, d. I. Brucăr, directorul revistei „Lumea Evree”, publică volumul său *Încercări și studii*², în care se cuprind studii de filosofie și notițe critice asupra unora dintre gânditorii fruntași ai lumii moderne. Locul unde am citit volumul, pe care d. Brucăr a avut amabilitatea să mi-l trimită pe măsură ce se tipărea, – un loc departe de București și populat cu țărani care primesc vești de la cultura europeană numai prin fereștriculele școalei lor primare, și aceasta pe jumătate ruinată, – a mărit pentru mine și mai mult contrastul dintre autor și mediu. Iată dar un om care are în mintea sa și altceva decât prețurile exagerate ale obiectelor de consumațiune și stipulațiunile păcei de la Paris³! Pe d. Brucăr îl preocupă cunoștința adevăratei realități, a substanței obiectelor externe și a cauzalității interne sufletești, care se găsește la baza simțirii noastre, din care scoate apoi o explicare mulțumitoare despre lume și viață. Cele mai înalte probleme ale filosofiei contemporane, întrucât se referă la înțelegerea cunoștinței și la artă, sunt discutate cu pătrundere și redată într-un stil limpede. Interesele de ordin material, în care noi cititorii ne frământăm zilnic, nu tulbură un moment măcar atmosfera liniștită a raționamentelor sale. Teoriile filosofilor francezi Bergson, Boutroux, Levy-Brühl, ale americanului William James, ale germanilor W. Wundt, Oswald, Lotze etc.; Kabala evreiască, alături de filosofia creștină, sunt expuse și discutate pe rând, fără altă dorință decât aceea de a găsi în fiecare dintre ele urmele drumului pe care îl suie conștiința omenească în scânteierile sale sporadice de-a lungul secolelor. Dl. Brucăr voiește să ne arate că orizontul actualității noastre este mai larg decât ni se pare.

Contrastele, în felul aceluia pe care îl întâlnim la publicarea volumului de față, știu bine că aiurea, dacă nu la noi, au destule precedente. Cu tot instinctul gregar al speciei omenești, abaterile de la drumul comun sunt tolerate, adeseori chiar așteptate. Insistăm totuși asupra acestuia din alt motiv. Apariția volumului d-lui I. Brucăr, în condițiunile în care el apare, redeschide un vechi proces în care nu s-a spus ultimul cuvânt; un proces care trebuie sfârșit [...]

După o prejudecată foarte răspândită la noi, intelectualul evreu este, sau un speculant egoist, când are un talent de exploatat, sau un revoluționar dizolvant, când este redus la situația de profesionist salariat. Până astăzi totuși, această prejudecată n-a găsit exemplificări, ceea ce probează că ea este cel mult importată de aiurea. Unde clasăm pe idealisti, ca Brucăr, în aceste categorii? Intelectualii evrei de la noi, când îmbrățișează profesia de publiciști, rămân de obicei în această profesie toată viața lor, în condițiuni modeste. Nici unul n-a ieșit dintr-însa proprietar de fabrică. Dizolvanți, de asemenea, nu s-au arătat. Dacă este vreunul care a avut câte un mic rol revoluționar, acest rol a fost totdeauna dirijat de un român, care a fost singurul până acum cu drepturi politice. N-au fost entuziaști pentru cultura și întocmirile noastre politice, – iar pentru oamenii noștri mari, au fost mai mult exploatatorii vanității lor, decât tovarăși credincioși! Aceasta, cu puține excepții, se poate zice, în adevăr, despre intelectualii evrei. Dar lipsa de entuziasm și rolul de dizolvant nu este unul și același lucru. Intelectualii evrei au preferat să rămână rezervați

față de cultura și întocmirile politice ale unui popor care îi excludea cu persistență din mijlocul său, decât să joace rolul de „secături entuziaste”. Rezerva lor este o dovadă de sinceritate. Apoi, această rezervă n-a fost tradusă printr-un negativism sec. Intelectualii evrei n-au criticat, ci au opus celor văzute aci, altele, care după părerea lor erau mai bune și mai demne de văzut. Câțiva din elita lor au încercat chiar o sinteză armonioasă între cele opuse. În tot cazul, ei au fost intermediarii care ne-au pus în curent cu ceea ce se produce în țările mai civilizate; au fost tălmăcitorii idealurilor străine. Mulțimea traducerilor făcute de ei din toate limbile europene în românește este considerabilă⁴. Și trebuie adăugat că alegerea acestor traduceri nu s-a făcut în mod tendențios contra spiritului românesc, ci în mod cinstit pentru a folosi românilor.

Este aceasta o muncă de disprețuit?

Eu cred că mai de disprețuit sunt disprețuitorii lor de până acum. Intelectualii evrei au avut, față de noi, o linie de conduită corectă; noi, creștinii, am fost față de dâșii prea puțin consecvenți cu principiile generoase ale religiei creștine. Dacă judecata istoriei va întârzia încă mult până să stabilească răspunderile pentru păcatele de care a avut să sufere România veche, un lucru este însă stabilit chiar astăzi: cei mai puțin vinovați, între învinuiții de păcatele trecutului, sunt intelectualii evrei. Aceștia intră cu fruntea sus în edificiul României de mâine.

Volumul d-lui I. Brucăr este de bun augur pentru activitatea viitoare a intelectualilor evrei. Dl. Brucăr este pe jumătate încă tălmăcitorul filosofiei străine, dar pe jumătate este și original. Gândirea filosofică este așa de intrată în deprinderile sale, încât fără voie, expunând gândirea altora, el adaogă și din plămădirea sa proprie.

Cititorul de altminteri simte că ceea ce citește în acest volum vine din adâncul unui suflet, fiindcă vine cu convingere și cu căldură. Asemeni scrieri, dezinteresate și închinete adevărului, contribuie mai mult la împrietenirea evreilor cu românii, decât cele mai solemne declarațiuni politice. În loc de recriminări, cum ar fi avut poate dreptul să facă pentru bănuiele nejustificate din trecut, un reprezentant al intelectualilor evrei iese înaintea României de mâine purtând pe brațe fructul unei munci cinstitute și de folos general. Este rândul nostru, al românilor, să știm răspunde acestui prinos de dragoste și încredere, cu sentimente de sinceră reciprocitate⁵.

C. Rădulescu-Motru

Butoești (Mehedinți)

26 iulie 1919

I. Brucăr, Încercări și studii, București, Ed. „Cercul Libertatea”, 1919, p. VII-XI.

¹ Iosif Brucăr, n. 1888. Filosof, jurist, publicist. S-a născut în comuna Bosancea (Bucovina). Cursurile liceale le-a absolvit la București, iar studiile superioare la București, Viena și Leipzig (Germania), luându-și licența în drept și doctoratul în filosofie.

A debutat la „Noua Revistă Română”, condusă de filosoful Constantin Rădulescu-Motru, în 1911. A redactat revista literară „Lumea evree”, „Omul liber” și alte publicații.

² Cuprinsul volumului *Încercări și studii*, apărut în 1919:

Prefață.....	VII-XI
1. Operele de artă nemuritoare.....	I-17
2. Intuiționismul bergsonian.....	18-43
a) expunere, b) critică	
3. O nouă metodă de critică literară.....	44-73
a) Generalități, b) Zola, c) Sudermann, d) Ibsen	
4. Eclectism literar.....	74-91

5. Puncte de reper la o Teorie a cunoștinței:	92-134
a) Istoric, b) Kant, c) Critica pragmatismului, d) Expunere α. Valoarea științei, β. Critica rațiunii ca facultate de cunoaștere	
6. Estetica nouă și Kant.....	135-145
7. Realitățile psihice.....	146-153
8. Note marginale:	153-233
a) Răsfoind un dicționar filosofic, b) „Inițiere filosofică”, c) Rudolf Herman Lotze: α. Problema ontologică, β. Problema cosmologică, γ. Problema fenomenologică, d) Wilhelm Wundt, e) Norman Lockyer, f) Levy – Brühl, g) William James, h) Wilhelm Oswald, i) Johannes Volkelt, j) Emilie Boutroux, k) Otto Liebmann, l) Georg Simmel.	
9. O carte despre „Kabbala”:	234-270
a) Generalități, b) Sepher Iezirah, c) Cartea Zohar, d) Note bibliografice, e) Încheiere	
10. Din Cartea Zohar:	271-285
a) Despre obiect și subiect, b) Omul, ființă divină și cu putere divină, c) Ființa lui Dumnezeu, d) Lumina originii, e) Odihnă și transformare.	
³ C.R.-Motru face aluzie la controversele generate de semnarea Tratatului privind minoritățile și alte chestiuni legate de rezultatele primului război mondial. (vezi doc. 621, 625, 630)	
⁴ A se vedea Addenda.	
⁵ Fragment din <i>Încercări critice</i> – Kant.	

Filosofia kantiană e un eclecticism. Ea pornește de la întrebarea cum e posibilă o știință necondiționată.

Pentru a da răspunsul, Kant face o analiză a felului nostru de a cunoaște lucrurile și, prin aceasta, filosofia sa e criticistă.

Analiza felului nostru de a cunoaște ne arată că factorul dominant îl formează experiența. Dar analiza aceasta ne mai arată că, alături de factorul empiric, trebuie să ținem seamă și de un factor aprioric, existând în rațiunea noastră anterior primirii percepțiilor despre lucruri, pe calea sensibilității. Acest din urmă factor formează un domeniu cu date ale sensibilității și care sunt spațiul fără de care nu e posibil să avem vreo cunoștință. Spațiul și timpul sunt forme apriori ale sensibilității, fiindcă oricât am putea face abstracțiuni de însușirile lucrurilor, nu putem totuși face abstracțiuni că ele sunt date în spațiu și se desfășoară în timp. Prin aceasta, nu putem atribui decât caracterul de necesar și universal, pe care îl au de altfel toate elementele ce formează domeniul lui a priori. Dar în acest domeniu, în afară de formele a priori ale sensibilității, mai avem categoriile intelectului și ideile rațiunii. Categoriile sunt în număr de 12 – mai de seamă categoriile de: unitate, multiplicitate, substanță, cauzalitate, realitate, necesitate etc. Ideile rațiunii sunt trei: ideea sufletului nemuritor (problema psihologică), ideea tuturor condițiilor și fenomenelor (problema cosmologică – are lumea un sfârșit sau un început?) și, în fine, ideea existenței lui Dumnezeu (problema teologică).

Rolul formelor și categoriilor a priori este activ față de elementele cunoștinței noastre, căpătate pe calea experienței. Ele vin înaintea datelor experienței spre a le da unitatea și armonia necesare. Fără formele a priori ale sensibilității și fără categoriile intelectului, cunoștința noastră n-ar fi decât o multiplicitate de impresii care nu poate însemna o cunoștință a lucrurilor. Pentru cunoștința noastră avem astfel nevoie de aceste forme și categorii. De aci putem trage concluzia că orice cunoaștere e produsul a doi factori: unul empiric (datele experienței) și altul rațional (formele a priori și categoriile). Aceasta ne poate duce la definiția că *cunoașterea e o sinteză*.

Ceea ce formează însă caracteristica esențială a formelor sensibilității și categoriilor intelectului, – e că ele se aplică întotdeauna experienței. Nu tot așa e cu ideile rațiunii. Acestea sunt totdeauna în afără de experiență. Ideile rațiunii ne arată că dacă cunoștința omenescă încearcă să treacă dincolo de experiență, ea devine proprie tuturor contradicțiilor posibile – dând naștere tuturor paralogismelor și sofismelor, întrucât ideile pot fi susținute (teză) și înlăturate (antiteză). Kant neagă posibilitatea unui răspuns științific la problemele: psihologică, cosmologică și teologică.

Ideile, întrucât n-au nimic comun cu experiența, neputând să-i fie aplicate, se numesc transcendente, spre deosebire de formele sensibilității și categoriile intelectului, care, putând fi aplicate experienței, se numesc transcendente. Noțiunile acestea ne duc însă la răspunsul pe care îl căuta Kant, atunci când a început a face analiza cunoștinței noastre. Cum e posibilă metafizica considerată ca o critică a facultății noastre de cunoaștere? E posibilă în raport cu experiența noastră, dar nu e posibilă în raport cu lucrurile ce nu cad în experiența noastră (ideile).

În esență, când metafizica e posibilă, avem: Cunoștința fiind o sinteză a datelor empirice cu cele ale sensibilității și intelectului – primele date fiind dispartate, iar celelalte având rolul activ de a aduce unitatea celor dintâi – trebuie să afirmăm că experiența fără rațiune e oarbă.

De aceeași importanță e concluzia la care ne duce ideea unei metafizici care nu e posibilă: Rațiunea fără datele experienței este goală [...] (*Puncte de reper la o teorie a cunoștinței, p. 103-108, fragmente*)

București, 1919, decembrie 18. Căminul studentesc „Mina și Aron Schuller”

Studentimea evreiască trăiește astăzi zile mari în drumul ei, întunecat de mii de suferințe și de amaruri, lumini noi încep să nască, lumini ale unei adevărate aurore.

Fiind în pericol de a-și rări rândurile – din cauza extremelor greutăți de trai – a căutat ca într-o întâi de toate să înlăture greutățile materiale, pentru a se putea avânta cu mai multă nădejde în lumea unei culturi care să-i servească ei și celor pe care va trebui să-i cultive.

Înființarea cantinei, care a adus roade atât de minunate, a fost un prim pas în această direcție. Acum, pasul al doilea – poate cel hotărâtor – este și el făcut: suntem pe punctul de a păși în sfântul lăcaș al Căminului visat de atâta amar de vreme.

Clipa aceasta răscumpără toate suferințele trecute ale studențimii noastre, clipa aceasta seamănă nădejdi multiple în sufletele noastre dornice de carte.

A fost o minune a providenței că s-au ivit doi oameni, care, în îmbieri și mărturii de dragoste pentru noi, să pună temelia cea mai solidă a Căminului nostru. A fost inspirația sublimă a doi oameni, care la un moment dat au voit să cimenteze încă o operă măiastră, în multul operelor frumoase, create de dâșii.

Soții Mina și Aron Schuller, oameni cu sufletele mari și generoase, mișcați de greu ce-l îndură studentimea noastră în drumul ei de desăvârșire de studii, înduioșați de nenumăratele suferințe încercate de studentimea nevoiașă și întrezărind sublimul ce s-ar putea realiza prin înfăptuirea unui Cămin studentesc în care studenții să poată să găsească confortul necesar, pentru a fi mai puțin vlăguți în dorul lor de carte, ne-au întins o mână de ajutorare, care marchează o epocă în viața de student evreu.

Palatul Legației Italiene – încercuit de străzile Negru-Vodă, Jignița și Sf. Ion Nou – va fi Căminul nostru studentesc: Mina și Aron Schuller.

Soții Schuller au chezășuit această cumpărare – în valoare de un milion trei sute de mii de lei – și au binevoit a se înscrie de la început, cu o donație de trei sute de mii lei în contul cumpărării.

Va produce un suflu de emoție și un elan nesfârșit de entuziasm în sânul evreimii noastre gestul lor măreț și suntem convinși că toți oamenii de bine, nu numai că vor aplauda această faptă, dar se vor și înscrie în falanga acelor care vor veni să pună umărul în opera de consolidare a Căminului nostru studentesc.

Va fi acest Cămin un focar de cultură pentru studenți și pentru mase, cu cât materialmente el va fi mai bine trăinicit.

Așteptăm cu brațele deschise pe toți acei ce vor veni între noi, atât pe acei care ne-au mărturisit dragostea lor și până acum, cât și pe cei care încă stau departe de noi; iar soților Schuller, care materialmente și moralmente ne-au dat dovada nemărginitei dragoste ce ne păstrează, le trimitem și pe această cale cele mai sfinte mulțumiri ce pot naște în sufletul studențimii, în fața unui gest atât de măreț și atât de sublim, ca cel făptuit de dâșii.

Acestea sunt mulțumiri care înfrâng actualitatea, mulțumiri care se vor transmite din generație în generație pentru dragii noștri președinți de onoare Mina și Aron Schuller.

p. Asociația Generală a Studenților Evrei, Comitetul

„Curierul Israelit”, An XII, nr. 16 (539), 18 dec. 1919, p. 1.

București, 1919. Ștefan Antim despre problema evreiască în Țările Române

Oricât de paradoxal și de absurd ar părea la prima vedere, cu toate acestea chestia evreiască – deși socotită în genere ca o problemă a orașelor – nu e în realitate decât una din multele fețe ale problemei agrare. Chestia țărănească are la noi o importanță atât de mare încât covârșește toate celelalte probleme sociale. Chiar trecerea societății românești de la alcătuirea medievală la așezarea ei de azi s-a făcut tot sub înrăurirea problemei agrare și în directă legătură cu una din fazele ei – în legătură cu faza de la 1864¹.

În adevăr, actul care a rupt vechiul nostru așezământ social, sau mai exact actul, care a dărâmat statul feudal, a fost fără îndoială reforma agrară a lui Vodă-Cuza. Ea a însemnat introducerea stării celei noi de lucruri în țara românească. De pe urma reformei de la 1864, boierimea noastră n-a păgubit nimic materialicește, cum în genere se crede azi. Ba dimpotrivă, bănește vorbind, ea a câștigat și încă foarte mult. Dar dacă, din punct de vedere pecuniar, actul de la 1864 a fost favorabil boierilor, apoi din punct de vedere politic și social, el le-a fost nefast, căci Vodă-Cuza și Mihail Kogălniceanu, declarând proprietatea solului absolută, au declarat-o în același timp și liberă. Adică au desființat toate acele artificii ale legii care protejau pe boieri chiar împotriva propriilor lor păcate și care constituiau în același timp și privilegiile lor de clasă. Pământul odată liber și ușurat de toate șerbirile medievale, a permis acea concurență aprigă, care s-a dezlănțuit pretutindeni în țările Apusului, odată cu dărâmarea feudalismului² [...]

Ion C. Brătianu³ și-a dat seama de procesul cel mare de descompunere și de primenire socială ce avea să înceapă și a înțeles să se folosească de dânsul. Prin mijlocirea băncilor și a creditelor, anume înființate de liberali, el a înlesnit măcinarea și trecerea vechii proprietăți boierești în mâinile oamenilor celor noi, care i-au devenit toți partizani politici și au constituit în același timp și o puternică pătură socială, în stare nu numai să dispute, dar încă să smulgă guvernul din mâinile, acum slăbite, ale vechii protipendade. Această nouă clasă socială, proprietarii de Credit rural [Băncilor – n.n.], stăpânesc și azi țara românească în mod absolut și exclusiv [...]

Primul contingent burghez, – ce-i dreptul, foarte restrâns și prea puțin periculos – care a asaltat statul agrar, care a cerut și a obținut partea lui de îndrituire la guvernarea țării, a fost clasa intelectualilor, sau mai exact a liber-profesioniștilor. Și Constituția de la 1884 i-a acceptat, le-a rezervat un loc în statul agrar, scutindu-i de censul cerut chiar alegătorilor analfabeți dar bogați ai colegiului întâi de Senat. De aceea, de altfel, Parlamentul nostru prezintă acea împetrișteală curioasă de mari proprietari tăcuți ca lebedele, presărați de avocați guralivi ca rațele și amestecați cu profesori de liceu didactici și gravi ca berzele.

Articolul 69 din Constituția modificată la 1884⁴ poartă urmele acestei revoluții pașnice și stă mărturie scrisă a acestei mici înfrângeri, pe care statul agrar a suferit-o din partea corpului nostru avocațesc și profesoral, înfrângere pe care răposatul D.A. Sturdza nu le-a putut-o ierta niciodată și din pricina căreia nu pierdea nici un prilej ca să nu-și verse, contra avocaților triumfători, focul de la 1884.

A doua categorie socială, – și aici ajungem la miezul chestiunii ce ne preocupă – aceasta însă mult mai numeroasă și prezentând în orice caz pericole înmiit mai mari, care a

încercat să asalteze și să răstoarne dulcea ordine stabilită în statul agrar, o formează evreii de la noi, trăitori toți la orașe și aparținând toți oropsitei clase burgheze.

Pericolul cel cu adevărat mare pe care îl prezintă evreii pentru statul agrar stă în aceea că ei, fiind în număr de până la 250 de mii, ar putea foarte ușor da o clasă burgheză de cel puțin 10-15 mii de indivizi luminați și conștienți, care ar covârși și ar spulbera subțirele nostru strat conducător de azi, compus din cel mult 1500 de mari proprietari și din auxiliarii, din complicitii și din aghiotanții lor electorali, – avocați și profesori – în număr ca la vreo 3.000, care au confiscat în folosul lor exclusiv puterea, statul, țara întreagă.

A rezolva, în asemenea condiții, chestia evreiască, înseamnă a revoluționa, a răsturna din fundament ordinea socială stabilită. De aceea, atâta vreme cât va dăinui la noi rigidul stat agrar, evreii, care au cusurul de a face toți parte din periculoasa clasă orășenească, vor fi ținuti – direct sau indirect – departe de viața publică. Până la înfrângerea definitivă a statului agrar e absolut sigur că chestia evreiască nu va fi rezolvată în mod sincer și complet, căci contrariul ar însemna ca ea să fie dezlegată tocmai de către aceia care datorează situația de azi evreilor, întreaga lor respirație politică – și, orice s-ar zice, istoria nu cunoaște cazuri de sinucidere în mase așa de mari. De aceea Constituantul de la 1879 și-a făcut din plin datoria către statul agrar, alungând și atunci pe evrei de la drepturile cetățenești. Totuși, de data aceasta cu un ușor progres și cu un câștig, ce-i dreptul încă platonice. Pentru evrei, căci de unde Constituția de la 1866 îi îndepărtează de la drepturi pe față și pentru motivul sincer exprimat că sunt evrei, cea de la 1879 se vede nevoită să fie ipocrită, – și, orice s-ar zice, ipocrizia aceasta constituie un început, lasă mai cu seamă să se întrevadă o gradație, pe cea ce va să vină.

Articolul 7 poartă pecetea acestui triumf nou asupra Testamentului vechi.

Aceasta e cauza adevărată, profundă și ascunsă a antisemitismului la noi. Defectele de rasă și presupusele păcate cu care au fost împovărați evreii de la noi n-au jucat nici un rol, sau în orice caz un rol prea mic în crearea situației lor de inferioritate de azi. Factorul determinant în excluderea evreilor de la cetățenie a fost împrejurarea că pătura noastră suprapusă, agrariană, găsindu-se în luptă deschisă cu clasa orășenească, ea s-a lovit în primele rânduri de evrei, pe care i-a izbit cu toată violența și cu un succes desăvârșit, întrucât ei reprezentau punctul cel mai vulnerabil, partea cu adevărat slabă din cuirasa burgheziei țării românești.

Aceeași soartă – deși puțin mai atenuată – a fost rezervată și burghezicii băștinașă. Față de orășenii autohtoni, față de burghezia creștină, clasa noastră suprapusă își are... antisemitismul ei special și ipocrit, care dacă era absolut necesar să difere în formă de adevăratul antisemitism, apoi în fond el nu se deosebește decât cel mult prin gradul mai atenuat de violență cu care e practicat.

Politica antiburgheză, dusă de clasa noastră guvernatoare față de evrei, e dusă exact în același scop, din aceleași cauze, deși cu alte mijloace, și față de burghezia curat românească. Contra ei, însă, a fost nevoie de o întreagă rețea, de un întreg aparat de mijloace savante, rafinate, lăuntrice și ascunse, căci dacă evreul a putut fi ușor înlăturat de la drepturi sub cuvânt că e străin și printr-o simplă dispoziție a legii, apoi nu tot așa s-a putut proceda și cu burghezul român, care are marele avantaj de-a se bucura de o deplină egalitate juridică față de marele proprietar, față de agrarian.

Să mă explic.

Am arătat mai sus că groaza cea mare a păturei noastre conducătoare e ca să nu se formeze o clasă socială nouă și atât de puternică încât să-i smulgă din mâini guvernul țării, așa cum l-a smuls ea după 1864 din mâinile vechii boierimi.

Or, elementul de viață, condiția neapărată de trai robust pentru orice burghezie este capitalul mobilier. De-aceea, întreaga politică, politica consecventă și constantă a clasei noastre de sus, a fost pe de o parte să împiedice intrarea capitalurilor mobiliare în țară, sub cuvânt că sunt străine și deci periculoase; iar pe de altă parte, să abată pătura noastră orășenească tocmai de la acele ocupațiuni care ar fi putut-o pregăti și organiza în vederea marelui ei rol social de guvernare. Și clasa noastră suprapusă a găsit mijlocul potrivit și sigur, nu numai să facă burghezia inofensivă, dar încă s-o alături cauzei ei, făcând-o să lucreze în favoarea statului agrar și împotriva propriilor ei interese de clasă.

Mijlocul acesta, cu adevărat miraculos, a fost punerea orășenilor mai culți și conștienți în slujbele nou create ale statului agrar, cu condiția expresă și anume prescrisă de legi ca să nu facă politică.

Drepturile cetățenești, refuzate *de plano* evreilor, au fost, așadar, cumpărate burgheziei creștine pe blidul de linte al unei slujbe, plătită de statul agrar [...]

Clasa noastră proprietărească a știut să subjuge, să descompună și să abată clasa orășenească de la menirea ei socială, punând-o în slujba statului agrar, subordonând-o cu totul lui și interzicându-i participarea efectivă la viața publică, rămasă exclusiv pe seama marilor proprietari.

De aceea burghezia noastră, în loc să lupte unită pentru mai buna ei îndrituire politică și socială, se va consuma în dezbinări pentru o meschină și trădătoare pradă bugetară; va vedea și ea prin ochelarii intereselor proprietărești și va socoti și dansa pe aliații ei frățești, pe evrei, ca pe niște dușmani și concurenți periculoși la funcțiile publice, și asta, spre cea mai mare mulțumire a păturei noastre suprapuse [...]

Dar clasa noastră guvernatoare n-a reușit să dreneze spre funcțiile publice numai burghezia ce se naștea, dar încă ea a izbutit să descompună și vechea clasă autohtonă de mici negustori și meseriași, care exista în țară înainte de 1864. Clasa aceasta a ajutat pe Ion C. Brătianu și pe C.A. Rosetti să fundeze România modernă. Ea a fost tovarășa lor de luptă împotriva statului feudal. Din clipa, însă, în care Ion C. Brătianu ridică pe ruinele vechiului așezământ desființat statul agrar, el părăsește pe vechii săi tovarăși și se lipește cu trup și suflet clasei celei noi de proprietari de Credit rural, creată în cea mai mare parte chiar de dânsul și de Eugeniu Carada.

În locul vechilor negustori și meșteșugari români de odinioară au venit, ba au fost chiar chemați cu brațele deschise, străini de toate neamurile, care prezentau pentru clasa noastră proprietărească imensul avantaj că, fiind străini, nu se puteau amesteca în viața publică și nu periclita, prin prezența lor, existența statului agrar. De aici, de altfel, contradicția aceea izbitoare de a se primi la noi cu o dragoste cu adevărat frățească tot ce e străin, dar de a îndepărta în același timp pe acești străini de la viața publică cu o consecvență unică la noi, cu un exclusivism, cu o intoleranță și cu o furie neînfrânate până acum de nimic. Mecanismul e și aci foarte străveziu: străinul e binevenit și îmbrățișat atâta vreme cât poate împiedica formarea burgheziei autohtone, imediat însă ce încearcă să iasă din acest rol pur negativ, imediat ce îndrăznește să spere că poate lua el locul politic al burgheziei, devine antipatic și e denunțat ca un pericol național, – acesta e de altfel cazul în mare al evreilor de la noi.

Din această pricină au fost totdeauna preferați, în țara noastră, străinii proaspăt veniți, străinilor de așezare mai veche. Un regulament școlar secret, aplicat în toată taina sub ultimul guvern liberal, a fost conceput în sensul acestei înalte idei de politică antiburgheză. În puterea acestui regulament erau primiți în școlile publice mai întâi copiii

de români, apoi cei ai străinilor și numai în rândul al treilea copiii de evrei, – rând de altfel inutil, căci primele două categorii de elevi complectau cu prisosință locurile.

Iar pătura noastră burgheză, în loc să priceapă și să reacționeze, aplaudă și se bucură de toate aceste restricțiuni, impuse evreilor în chip fâțiș, iar dănzei în mod deghizat. În loc să se unească cu pătura evreiască, de care o leagă interese comune, și să submineze și să slăbească cu puteri unite temeliile statului agrar, ea a contribuit, dimpotrivă, la întărirea lui [...]

Dacă, prin imposibil, evreii ar consimți să renunțe la rezolvarea chestiei israelite și dacă burghezia creștină ar renunța la exercițiul drepturilor ei cetățenești, statul agrar n-ar mai avea nimic contra lor. Cu totul altfel se prezintă însă lucrurile când e vorba de țărani. Clasa suprapusă nu tinde să înlăture pe săteni de la drepturi și nu tinde să guverneze fără țărani, pentru cuvântul foarte simplu că sătenii n-au pretins niciodată să ia parte la guvernul țării. Pe săteni, clasa noastră stăpânitoare îi exploatează direct, îi strivește cu folos bănesc și imediat; de la ei, din munca lor grea și mănoasă își trage ea prețul apăsării ei seculare și avantajile materiale ale deținerii solului – pe când pe orășeni, clasa suprapusă tinde cel mult să-i înlăture de la împărțirea prăzii.

Înlăturarea burghezului evreu s-a făcut fără prea complicate formalități de politeță. Cu el s-a putut proceda în mod violent, pe față și mai cu seamă fără să i se acorde vreo compensație, pe când pentru înlăturarea burghezului creștin a fost nevoie de mănuși – dar a fost mai cu seamă nevoie de o compensație, și ea i s-a dat din bugetul statului agrar, sub forma de leață [...]

Dar dacă antisemitismul păturei noastre suprapuse, purces din tendința proprietarilor de a îndepărta pe evrei de la partea ce le-ar putea reveni din exploatarea satelor, e un antisemitism perfect chibzuit și în deplină concordanță cu interesele de clasă ale păturei care îl practică, apoi nu tot așa e și cu antisemitismul clasei noastre burgheze. La această clasă el constituie o gravă greșală politică, artificial alimentată de pătura proprietărească de la noi, care are cel mai mare interes să-și dezbine și să-și învrăjbească dușmanii firești [...]

Dacă, dar, burghezia noastră autohtonă n-ar fi fost abătută de la adevărata ei menire socială, dacă pătura proprietărească ar fi lăsat-o să se dezvolte pe deplin și să formeze o clasă laborioasă și conștientă de adevăratele ei interese, ca toate burgheziile Apusului, ea ar fi văzut în tovarășul ei evreu, nu un pericol și un concurent, ci un aliat prețios în lupta ei pentru o mai bună îndrituire politică, și în așa împrejurări nici nu s-ar fi putut vorbi în țara românească despre un avertisment al orașelor, cum nu se pomenea de el pe vremea lui Vodă-Cuza, când C.A. Rosetti, filosemit și dânsul, nădăjduia încă să ridice pe ruinele statului feudal, nu o alcătuire agrariană, ci un stat curat capitalist burghez, în care evreul ar fi avut un rol foarte important.

A se cere evreilor să renunțe la civilizația lor milenară și îndeosebi în favoarea uneia mai tinere, pe lângă că ar fi nedrept din partea acelor care ar face-o, apoi ar fi și nedemn din partea acelor care ar oferi-o, – în afară de faptul că e și absolut cu neputință.

Iudaismul s-a încheat în cursul veacurilor ca o cultură independentă, originală și puternică. A o suprima de gustul câtorva antisemiți și pentru cuvântul că poate fi înlocuită ar însemna să privim omenirea de unul din puținele ei izvoare de adăpare și de creație; ar echivala cu nebulnia de a-și scoate cineva un ochi, pentru că-i rămâne celălalt sau pentru că-l poate înlocui cu unul de sticlă [...]

...Nu, podoabele sufletești ale cuiva, câștigate în curgerea a sute de veacuri și a mii de generații, sunt ale lui și nu pot fi strivite. Nimeni nu-i îndrituit să se scoboare în

conștiința semenului și să-i aburească oglinda sufletului, – fie acela chiar evreu. De aceea tot ce se poate cere evreului este o asimilare socială, adică o adaptare întocmai la societatea în mijlocul căreia trăiește; i se poate cere să devină cetățean leal și folositor al obștei care l-a îmbrățișat și să contribuie la mersul ei înainte, pe toate țărâmurile, cu întreaga râvnă și cu deplină bună credință [...]

Basmul cu asimilarea evreilor e însă complicat cu un alt argument de o savoare specială.

Evreul e acuzat că nu-și iubește țara, că nu-i patriot.

Aici atingem granițele celui mai autentic umor. În adevăr, în țara românească evreii sunt considerați ca străini – și de legi și de oameni⁵. Ba antisemiții sunt de părere că nu vor deveni niciodată cetățeni⁶. Așa fiind, ce sens mai are să se ceară evreului să fie patriot și mai cu seamă să i se facă o imputare din presupusul lui nepatriotism? Cărui străin de la noi sau de aiurea i se mai cere să iubească o țară care nu-i patria lui?

Contradicția și nonsensul sunt aici atât de evidente încât nici nu credem necesar să insistăm [...]

Evreul gonit de la proprietatea pământului și împins către ocupația, socotită atunci rușinoasă, a comerțului de bani, era de fapt cel mai mare deținător al numerarului și aliatul firesc al burgheziei, în război cu aristocrația. Iar ca dovadă că antisemitismul e, în adevăr, una din formele urei contra bunurilor mișcătoare [mobile] și una din fețele luptei antiburgheze, este faptul că pretutindeni unde a reușit burghezia contra nobilimei au triumfat și evreii [...]

În țara românească burghezia n-a triumfat pe deplin nici până în ziua de azi; de aceea am și rămas ultima țară din Europa în care evreii nu sunt cetățeni [...]⁷

Ștefan Antim, „Chestia evreiască”, ediția I București, 1916, ediția II, Craiova, Ed. Samitca 1919.

¹ Reforma agrară inițiată, în timpul domniei lui Alex. I. Cuza, de către Mihail Kogălniceanu a fost acceptată ca urmare a unei „lovituri de stat”, în mai 1864. Procesul lichidării relațiilor feudale în agricultura Principatelor Române a fost un proces pozitiv pe calea modernizării economiei, dar de lungă durată.

² Teza lui St. Antim este discutabilă, căci, așa cum se menționează și în nota anterioară, rămășițele semif feudale au grevat multă vreme relațiile economice și sociale din România. Dar nu intră în problematica acestei culegeri documentare analiza mai amplă a acestui subiect.

³ I.C. Brătianu (1821-1891), om politic de seamă, conducător al Partidului Liberal, participant la transformările democratice, chiar dacă limitate, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. A fost prim ministru timp de 12 ani (1869-1881), membru al Parlamentului, ministru în repetate rânduri.

⁴ Prima Constituție a Principatelor Române a fost adoptată în 1866, ca urmare a amorsării procesului de modernizare a României. În 1879, după Congresul de la Berlin (vezi nota 12 de la Cuvântul introductiv), a fost necesară modificarea unor prevederi constituționale, îndeosebi cu privire la statutul juridic al minorităților, menținându-se restricțiile în ce privește naturalizarea evreilor (art. 7).

În 1884, s-a procedat la o nouă modificare a actului fundamental, ca urmare a proclamării regatului, fiind înlocuită denumirea „Principatele Unite”. Totodată s-au adus modificări sistemului electoral censitar și s-au introdus unele prevederi democratice (o mai mare libertate a presei, desființarea cenzurii), deși unele din aceste ultime prevederi au fost deseori încălcate.

⁵ Vezi doc. 1, „Discriminări”.

⁶ Această afirmație aparține lui Radu D. Rosetti, autorul cărții *Les juifs en Roumanie*, apărută în 1900 la Londra, analizată și criticată argumentat de J.B. Brociner în studiul „Chestiunea israeliților români”, publicată în 1910 (vezi doc. 368).

⁷ Ștefan Antim (n. 1879) a urmat liceul la Dorohoi, Brăila și Piatra Neamț. Facultatea de Drept la București. A publicat în „La Roumanie”, „Curentul nou”, editat împreună cu N. Sanielevici, redactor la „Ordinea”. Lucrări economice și sociologice; „Chestia evreiască”; „Studii sociologice” (1907); „Intervenționismul și tocmelile agricole” (1907); „Fundamentul chestiunii sociale în România” (1909). A scris mai multe biografii despre diferite personalități.

București, 1919. Arhitecți evrei membri ai „Societății Arhitecților Români”

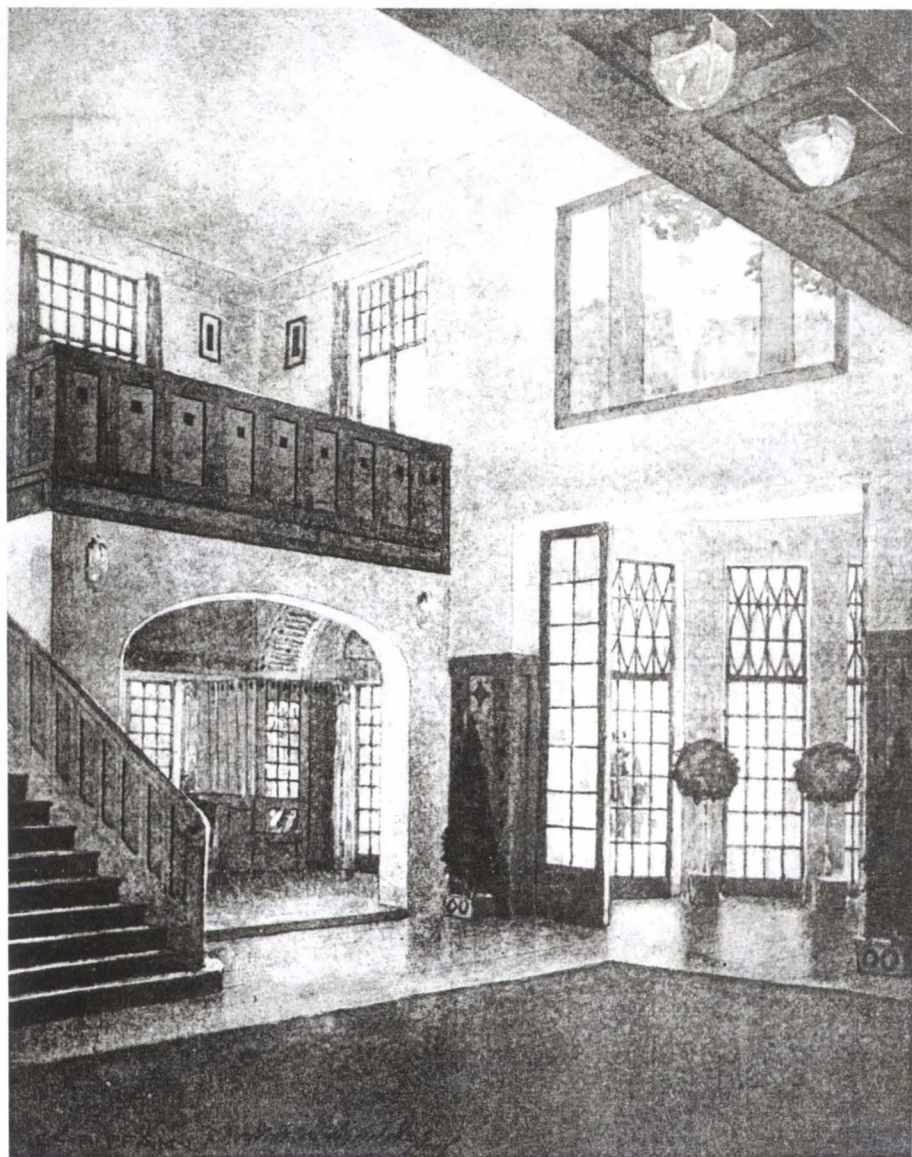
ADRESELE ARHITECȚILOR

Membrii Societății „Arhitecților Români” autorizați a întocmi planuri de clădiri

- Albă Eug., P. Neamț.
 Antonescu P., Spl. Mihai Vodă 6.
 Artimescu I., Galați.
 Asquini V., Str. Cesar Boliac 14.
 Balogh St., Str. Aureliu 1.
 Balaban N., R. Sărat.
 Berendei I., Calea Victoriei 258.
 Berthet, Str. Maria Roseti 3.
 Biliargiu N., Str. C. Negri 28.
 Bolomey R., Dr. Kalinderu 32.
 Burcuș St., Alea Blank B. 50.
 Calleya O., Str. Cometa 57.
 Cazaban G., Str. Radu dela Afumați 59 bis.
 Călinescu Gr., Str. Popa Soare 46.
 Călinescu Gr., Calea Victoriei 179.
 Cerkez G. Gr., B-dul Domniței 8.
 Ciocărlan St., Calea Moșilor 203.
 Ciortan G. St., Brezoiu 12.
 Ciocoiu Th., Str. Traian 59.
 Ciugolea C., Str. 11 Februarie 12.
 Clejan H., Str. Labirint 58.
 Constantinăscu I., Str. Agricultori 23.
 Constantinescu M., Str. Lucaci 64.
 Cretzoiu C., Str. Parfium 25.
 Cristoloveanu A., Str. Clopotari-Vechi 12.
 Cristinel C., Str. Alexandrina 10.
 Culcer R., Str. Cămpineanu 40.
 Culina A., Str. Domnița Anastasia 6.
 Culluri G., Str. Maltopol 5.
 Davidescu A., B-dul Elisabeta 30.
 Dobrescu D. C., Str. Romană 188.
 Dobrescu Toma, Str. Stirbey Vodă 146.
 Doneaud E., Str. Lahovari 33.
 Dinulescu I., Str. Sf. Voievozi 15.
 Dumbrăveanu T., Str. Popa Soare 44.
 Dumitrescu N., Str. Gr. Alexandrescu 74.
 Dumitrescu P., Str. V. Lascăr 153.
 Enescu I., Str. Puțului 4.
 Fănescu I., Str. Mecet 35.
 Gabrielescu N., Mărășești Panciu.
 Ghika N. Budești, Str. Sevastopol 10.
 Goldman M., Pasagiul Lahovari.
 Goldman N., Pasagiul Lahovari.
 Grossu E., Str. Filaret 3.
 Gumei Em., Str. Tunari 47.
 Harjau D., Str. Toamnei 47.
 Iliescu Remus, Str. Leon Vodă 20.
 Iliescu Stefan, Str. Zeifului 22.
 Ioanid Mih., Str. V. Lascăr 161 bis.
 Ionescu Eugen, Direcția Poștelor.
 Iotzu G., Str. Bruiu 36.
 Kasprowski E., Str. Filaret 44.
 Lăzărescu Ex., Str. Academiei 19.
 Luca Th., Str. Gălbăni 6.
 Lupu G., Str. Văpăreț 16.
 Maimarolu D., Str. Saguna 1.
 Mayer I., Str. Tăranilor 174.
 Marcu Duiliu, Str. Dionisie 27.
 Maxențian Gh., Str. Banu Mărăcine 8.
 Mihăilescu Iamandi, Str. Australului 14.
 Mihăilescu V. I., Iasi.
 Manea Const., Str. Dr. Sergiu 12.
 Mingopol C., Str. Olimp 3 bis.
 Moga V., Eforia Spitalului Civil.
 Mohor D., Alea Em. Costinescu 2.
 Mihăilescu N., B-dul Carol 46.
 Mihăilescu Z., Ploști.
 Nedelescu R., Calea Victoriei 152.
 Negrescu L., Str. Calomfirescu 14.
 Nenculescu N., B-dul Elisabeta 6.
 Nicolescu A., Str. Crăciun 1.
 Nicolescu M., Brăila.
 Nicolescu P., Calea Călărășilor 152.
 Nicolau Gr., Str. Orientului 14.
 Nicolăiță I., Str. Căzărni 71 bis.
 Pănescu A., Tg. Jiu.
 Părvănescu T., Ministerul de Culte.
 Pașcanu P., Str. Sf. Voievozi 10.
 Petculescu Sc., Str. Bozianu 16.
 Petrescu D., Str. Avram Iancu 11.
 Pompilian I., Str. Șincai 34.
 Popescu Ilie, Str. Buzzești 105.
 Popovici Alex., B-dul Elisabeta 43, et. I.
 Pozzi Pozzana H., Str. Măcelari 31.
 Radu Stefan, Str. Mântuleasa 21.
 Reisz Aug., Str. Precupeții Noi 14.
 Referendaru Alex., Str. Depărățeanu 8.
 Renard D., Str. Băterilor 32.
 Sachelarie G., Str. Progresului 20.
 Secară V., Str. Depărățeanu 24.
 Sima D., C. Lung, Str. I. C. Brătianu 18.
 Simota G., Str. Academiei 19.
 Simionescu C., Str. Toamnei 57.
 Simionescu I., Spl. General Magheru 7.
 Simionescu C. M., Str. Brutari 24.
 Smarandescu P., Str. Luterană 13.
 Socolescu N. I., Str. Miron Costin 20.
 Socolescu Toma, Ploști.
 Stănculescu Fl., Str. Dr. Sergiu 13.
 Stănescu N., Calea Victoriei 173.
 Sosenfeld M., Pasagiul Lahovari.
 Ștefănescu G. V., Str. Sf. Ionia 7.
 Ștefănescu V. V., B-dul Neațărnărei 64.
 Schuckerle A., Str. Cortului 4.
 Schmidts En., Str. Avedic 17.
 Schmiedigen A., Str. Berzei prelungită 6.
 Susskind H., Str. Tunsului 8.
 Steinbach N., Str. Domniței 55.
 Steinbach H., Str. Domniței 55.
 Trajănescu D. I., Str. Clucerului B. 3.
 Udrescu N., Ploști.
 Vasilescu Simion, B-dul Ferdinand.
 Vignali I., Str. Dr. Felix 60.
 Vulcan I., Pasagiul Român 19.
 Zumino L., Palatul Imobiliara.
 Zagoritz Alex., Șos. Kiseleff 3.

Bacău. Holul vilei doctorului Perlbergher, proiect al arhitectului H. Clejan¹

¹ H. Clejan a fost și arhitectul vilei lui Ion Antonescu de la Predeal. A respins, în 1942, propunerea mareșalului de a deveni președintele Centralei Evreilor din România.

București, 1909-1919. Evrei în redacția publicației „Noua Revistă Română”

„Aduceți-vă dar aminte de zilele mai de mult, în care, după ce ați fost luminați, ați răbdât grea luptă de suferință”.

(Apostolul Pavel către evrei, 10,32)

Noua Revistă Română mai mult decât, mai târziu, *Ideea Europeană* a adăpostit o seamă de scriitori evrei; și asta într-o vreme când colaborarea acestor scriitori la o revistă românească, scoasă și condusă de români, însemna o oarecare cutezanță.

Printre aceștia, voi aminti mai departe câțiva scriitori care au stăruit și au rămas, până la sfârșit, în publicistica românească, pe care au onorat-o cu talentul lor divers, precum: Henric Sanielevici, secretarul de redacție al *N.R.R.* în prima apariție de la 1900-1902, eseist, critic literar, antropolog și colaborator de seamă în a doua apariție a revistei; apoi criticul literar antitrat al revistei, Ion Trivale, respectat până și la cafeneaua literară încă cu reminiscențe sămănătoriste pe acea vreme; apoi I. Brucăr, credincios filosofiei cea atât de puțin darnică și atentă cu slujitorii ei; apoi F. Aderca, eseist viu și temerar, polemizând, încă de pe băncile liceului, cu directorul revistei și cu Duiliu Zamfirescu; apoi poetul-copil D. Iacobescu, trecut printre noi plâpând și sfios, braț la braț cu Muza-i deghizată capricios în rococo; și Șt. Antim, economist de concepție burhezo-capitalistă.

Buna întovărire, prietenie și conlucrare a conducerii *N.R.R.*, cu acești scriitori, – într-o vreme când evreii, rasă proscrisă, nu erau nici măcar cetățeni ai acestei țări și când N. Iorga și A.C. Cuza erau apostolii înverșunați ai mișcării antisemite, iar revistele, mai toate, se lipseau bucuros de colaborarea evreilor, afară numai, poate, în administrația lor, – se datorau, mai întâi, directorului nostru, C. Rădulescu-Motru, neînfricat, ca toți oltenii, de gogorița „pericolului jidovesc”, cât și formațiunii sale spirituale umaniste, europenești, incapabil de fanatisme, de nici un fel. Iar în al doilea rând, dacă îmi este îngăduit, colaborarea, mai ales literară, a scriitorilor evrei la *N.R.R.*, prin 1911-1916, se mai datora, poate, originii munteneste a secretarului de redacție din această epocă, la fel de neînfricat ca și directorul revistei, de sigur pe sine și pe calitatea lui asimilatoare; cât și, poate, familiarității sale de timpuriu cu ovreiașii din curtea copilăriei și a mahalalei sale atât de colorate rasial; sau, poate, acelei pomenite înclinații a sale libertine pentru fiicele, frumoase și iubețe, ale neamului cel sfânt al lui Israel; dar, mai sigur, predilecțiilor sale pentru literatura zisă de avangardă, ai cărei vehiculanti zeloși de totdeauna au fost scriitorii și publiciștii evrei¹.

Fapt remarcabil: nici unul dintre colaboratorii noștri evrei de la *N.R.R.* nu ne-a dat vreodată de rușine în prietenia și devotamentul reciproc și de lungă constanță, ca acei dintre românașii noștri, abia făcând tulle în redacție și trecuți, repede și cu ifose sfidătoare, la prăvăliile literare cu tiraj, de peste drum, sau la pamfletele cu mare răsunet de stradă, din pragul cărora persiflau, acum, pe directorul prea milostiv cu „biletele de recomandare”, care serviseră mizerei lor pregătiri școlarești; și venindu-mi greu să ocolesc, cu acest prilej, pe acel „ctitor”, cum i se spunea mai târziu, al unei epoci denumite – și nu în derădere! – „nae-ionistă”, om înălțat prin talentul său propriu, desigur, dar și din împrejurări greu de lămurit, la un post de conducere de gazetă, de unde, la fel ca și celelalte javre și lichele, aruncă acum cu bălegar după prea amabilul, prea răbdătorul și iertătorul director filosof al

NRR, pe lângă care „ctitorul” ucenicise în tinerețe, până a fi fost urcat pe primele trepte universitare, fără titluri și fără examen, ridicat de subțiori și luat pe garanția morală a celui a batjocorit acum de o pană ascuțită pentru întâiași dată în redacția *NRR*.

Constantin Beldie, Memorii, București, Ed. Albatros, 2000, p. 167-168.

¹ Vezi Cuvânt introductiv, p. XX-XXI.

² Opiniile despre filosoful Nae Ionescu sunt discutabile, dar nu fac obiectul documentelor publicate aici.

565

București, 1920, februarie 13. Universitatea populară a Căminului Uniunii Evreilor Pământenii

Răspunzând unei nevoi adânc simțite de masele populației dornice de cultură, Universitatea populară a Căminului UEP reîncepe săptămâna viitoare cursurile.

Această a doua serie de cursuri cuprinde următoarele obiecte: Literatura română, conferințe ținute de d. *Gala Galaction*, în fiecare marți de la 8-9 seara. Primele patru conferințe: *Heliade Rădulescu*, *Ion Ghica*, *Ion Creangă*, *Vasile Alecsandri*.

Istoria evreilor, conferințe ținute de d. *Horia Carp*, în fiecare joi 9-10 seara.

Istoria literaturii evreiești, curs predat de d. *I. Botoșanski*, în fiecare luni 9-10 seara, primele conferințe: *Mendele Moșer Sefurim*, *I.L. Peretz*, *Șalom Alehem*, *S. Frug*.

Limba ebraică, curs predat după o metodă specială în fiecare marți și sâmbătă de la 9-10 seara de d. *I. Sternberg*.

Istoria civilizației, conferințe ținute de d. *I. Brucăr*, în fiecare luni 8-9 seara, primele conferințe: *Civilizația arabă*, *Renașterea*, *Reforma* și *Martin Luther*. Explicarea economică a *Revoluției Franceze*.

Pauperismul modern în lumina teoriilor populației, conferințe ținute în fiecare marți 9-10 seara, de d. avocat *Em. Socor*. Primele conferințe: *Înainte de Malthus*, *Malthusianismul*, *Critica malthusianismului*.

Cursul de limba engleză predat de d. *Fr. Katz* miercuri și vineri de la 8-9 seara.

Cursul de contabilitate și corespondență comercială predat de d. *H. Haimsohn* miercuri și vineri 9-10 seara.

Cursul de limba franceză predat joi și sâmbătă de la 8-9 seara de d. *H. Steinberg*.

Înscrieri și reînscriseri pentru unul sau mai multe din aceste cursuri se primesc zilnic între 10-1 și 4-8 la Cămin, Strada Paris 3, (etaj).

Frecventarea cursurilor este gratuită, audienții plătind numai o taxă de înscriere de lei 5.

Direcțiunea

ACIER, Fond. I, ds. 259, f. 80.

București, 1920. Societatea „Junimea studioasă medicală”

Aniversarea a 40 de ani de existență¹

Raportul secretarului general asupra activității pe anul 1919-1920

Ales după vârtoarea războiului, abia întorși la locurile noastre, comitetul anului 1919-1920 a primit răspunderea situației „Junimei”, pe atunci defavorabilă din toate punctele de vedere [...]

Una din cele mai importante chestii, pe care comitetul nostru le-a putut rezolva favorabil, a fost situația militară a studenților evrei.

O nedreptate care tindea spre eternizare. Studenții evrei, cu toate că făcuseră războiul, cu toate că deveniseră cetățeni, cu toate că erau din nou chemați la mobilizare, erau totuși ținuti în situația inferioară de medici ajutori.

Acțiunea întreprinsă de noi a găsit în domnul general A. Văitoianu, fost [prim] ministru, și domnul general Rășcanu, actual ministru de Război, oameni înțelegători ai nedreptății ce ni se făcea și cu larg spirit de dreptate; toți studenții în medicină evrei care au făcut războiul au fost făcuți printr-un decret medici ofițeri în rezervă.

Mulțumim respectuos domnului general Văitoianu și domnului ministru de Război, pentru solitudinea ce ne-au arătat în tot timpul cât a durat intervenția noastră.

Reproducem aici petiția înaintată ministrului de Război:

Domnule Ministru,

„În anul 1917, recunoscându-se munca și sacrificiile medicilor și studenților evrei în campanie, prin decretul nr. 779 din 25 iulie 1917 publicat în „Monitorul Oficial” nr. 99/917, se acordă acestora un spor de leafă, dar, deoarece nefiind cetățeni români, nu aveau dreptul de a fi făcuți ofițeri; pentru o mai bună situație morală, studenții trecuți în anul IV sunt asimilați sublocotenenți iar absolvenții asimilați locotenenți.

Domnule Ministru, din nou suntem chemați astăzi să ne facem datoria pe care niciodată n-am precupețit-o: studenții evrei toți au făcut campania, toți astăzi sunt cetățeni români, dar situația lor militară, în loc de a fi aceeași cu a colegilor români, este inferioară celei ce ni se acordase în 1917.

Astăzi suntem mobilizați cu gradul de medic-ajutor, grad necunoscut în ierarhia militară.

În afară de situația materială precară, gradul de medic-ajutor ne pune într-o situație morală umilitoare.

Studenți cu mult mai tineri decât noi ne sunt superiori în grad, iar situația de medic-ajutor ne duce la conflict de ordin tehnic cu unii plutonieri majori, așa cum experiența campaniei ne-a arătat-o.

Acestea fiind faptele, încrezători în spiritul dumneavoastră de dreptate, vă rugăm, domnule ministru, să binevoiți a dispune abrogarea decretului întocmit de guvernul trecut, prin care ni se răpise un drept câștigat; și revenindu-se la dispozițiile decretului 779 din iulie 1917, să fim înaintați în gradele la care am fost asimilați”.

În urma acestei intervenții și a numeroaselor audiențe pe care președintele nostru le-a avut la Ministerul de Război, luându-se măsura imediată ca studenților să li se respecte drepturile câștigate și să fie mobilizați ca sublocotenenți și locotenenți *asimilați*, ministerul a rezolvat în urmă definitiv această chestie înștiințându-ne prin adresa 1930 din 27 octombrie 1919, care spune:

„Am onoarea a vă face cunoscut că Ministerul a luat următoarele dispoziții relativ la avansarea studenților în medicină:

1. Absolvenții și studenții în medicină, [medicină] veterinară și farmacie, cetățeni români, sau deveniți ulterior cetățeni români, care în timpul campaniei pe bază de propuneri au fost asimilați sub raportul dreptului de soldă gradului de sublocotenent sau locotenent, potrivit anilor de studii în care se aflau, vor fi propuși pentru avansare la gradul de sublocotenent, dându-li-se vechimea de la data asimilării, după notele și propunerile ce au servit pentru asimilare.

2. Acei care, după această avansare, ar rămâne în urma camarazilor din același an de studii ce se găsesc avansați la gradul de locotenent vor fi mobilizați de Direcția VI Sanitară și în urma unui stagiu ce se va fixa ulterior și a propunerilor ce li se vor face vor putea fi înaintați la gradul de locotenent”.

În urma acestor drepte dispoziții, toți studenții care au cerut înaintarea au dobândit-o pe data asimilării lor².

Și natural, nimic grav n-ar fi fost în toată această împrejurare, dacă nu s-ar fi abătut elementele distrugătoare ale unei ocupații străine³. [...]

Comitetul nostru „Junimea studioasă medicală” a fost ales în primăvara anului 1919⁴, fiind multă vreme singura organizație studențească evreiască; în foarte multe rânduri a fost nevoită să intervină ca apărătoare a intereselor studenților în general și a mediciniștilor în special.

Comitetul nostru și-a început activitatea printr-o reușită intervenție prietenească pe lângă societatea „Studenților în medicină” pentru apărarea unui principiu și a unui drept câștigat de multă vreme: libera frecventare a cursurilor facultății, drept pe care câțiva colegi zeloși și foarte tineri, sub impresia unor zvonuri tendențioase, ar fi dorit să-l abolească.

Cu moștenirea lăsată de comitetul trecut și credincioși tradiției, era foarte greu să aducem societatea la ceea ce a fost. Am simțit cu toții că trebuie să facem abstracție de tot ce ne lega cu trecutul și să ne luăm obligația de a munci pentru a face ceva nou.

Nu încap ezitare și nici diversitate în modul de alegere a mijloacelor care ne duceau mai repede la scopul dorit.

N-aveam bani și fără ei nu puteam face nimic. Mijlocul, unicul mijloc de-a izbuti, era lansarea de liste de subscripție, care în scurt timp puteau să ne dea un capital cu care să putem pune în practică programul nostru.

Ce doream noi? Ceea ce patruzeci de ani la de-a rândul a străbătut dorința celor care au lucrat pentru „Junimea”, rezolvarea tânguiriilor aniversare: sală de lectură și bibliotecă.

Era un proiect pe care îl încercam cu timiditate.

Cu acest prilej aducem mulțumiri și sentimente de adâncă recunoștință domnului Aristide Blank, care, în anul acesta ca și în alți ani, a fost susținătorul discret și înțeleghătorul nevoilor noastre.

Mulțumim respectuos Comitetului Societății „Sacră”, reprezentat prin domnul G Brayer, pentru ajutorul anual ce ne dă.

Mulțumim instituțiilor de credit, bănci și subscriitorilor care au binevoit să-și dea obolul.

Banii rezultați din listele de subscripție ne-au dat posibilitatea să închiriem un local în care puteam adăposti fosta și mai cu seamă viitoarea noastră bibliotecă și care în același timp să servească de sală de lectură și pentru adunările săptămânale [...]

Cu schișarea aceasta a activității noastre, lăsând succesorilor „Junimea studioasă medicală” un local, fonduri și bibliotecă așa cum vă vor evidenția rapoartele următoare, ne considerăm misiunea cu prisosință împlinită.

Secretar general, M. Popper

„Societatea «Junimea» studioasă medicală”. După patruzeci de ani, 1880-1920, București, Atel. Socec et Co., S.A., 1920.

¹ Societatea a luat ființă în 1880, datorită faptului că în 1875 a fost constituită o Asociație a studenților mediciniști, concepută ca o formă de organizare cu scopuri științifice. Statutul prevedea, însă, la art. 2, că nu pot fi membri decât studenții români.

În fața acestei situații, la 10 februarie 1880, s-a constituit „Societatea studenților în medicină evrei-români”, al cărei scop era dezvoltarea pe tărâm științific a membrilor săi (Societatea „Junimea studioasă medicală”, *op. cit.*, p. 14). Membri fondatori au fost: Apotheker L., Erdreich A., Friedmann, Fischler, Goldstein S., Goldenberg M., Herdan M., Helfant I., Jacobsohn I., Iarchy L., Juster, Jurescu, Jampolis J., Lindenberg, Margulius I., Rappaport, Schnirer M., Schein L., Scherer, Schwartz L., Schwarzfild M., Tuchten J., Turi A., Uziel, Visner M., Weimberg A., Weiss. (*Ibidem*, p. 9.) Comitetul provizoriu ales avea ca membri pe A. Erdreich, Weimberg și Schnirer.

În 1911, prestigiul câștigat de Societate determină recunoașterea acesteia de către Senatul Universitar din București. (*Ibidem*, p. 15.)

În anul 1915, Comitetul, al cărui președinte era muzicianul M. Cohen-Lănuș, inaugurează un ciclu de conferințe prezentate de medici de la Spitalul „Caritas” și alte centre medicale din Capitală. Ciclul de conferințe inițiat în 1911 a fost reluat în anul universitar 1919-1920. Au prezentat prelegeri docentul dr. L. Stromingher, doctoranzii Maximilian Popper, Em. Revici, A. Teitel, B. Silber, Albert Schapira, A. Carniol, A. Iagnov, Pollak H. Temele erau în concordanță cu cerințele procesului didactic: blenoragia și complicațiile sale; un caz de triplegie cerebrală; anafilaxia; tratamentul cu bismut coloidal al adenitelor tuberculoase; despre coloizi; furunculoză; encefalita letargică; leucemia mielogenă; manifestări tardive ale febrei recurențe; un caz de cancer al capului pancreasului; contribuții la studiul anafilaxiei.

² Măsura era justificată și de faptul că mulți medici evrei au luptat în Războiul pentru Independență, în al doilea război balcanic și în războiul mondial 1916-1919. În cursul acestei din urmă conflagrații au căzut pe câmpul de luptă, dintre membrii Societății: Gold Wilhelm, Leibovici Sigmund, Rosner Paul, Bernfeld Mișu, Mendelsohn B., Spindler Leopold, Margulius Avram. (*Ibidem*, p. 4.)

³ Deoarece arhiva Societății a fost incendiată, primul Statut a căzut pradă flăcărilor. Abia în anul 1930, cu ocazia aniversării unei jumătăți de secol de existență, a fost adoptat un nou statut.

⁴ Comitetul ales în 1919: Președinte: J. Daniel; vicepreședinți: Kretzer D., Rossman I.; secretar științific: Revici E.; secretar general: Popper M.; bibliotecar: Grünberg O.; ajutor: Silber B.; casier: Șander E.; secretari de ședințe: Kupper D., Singer S. (*Ibidem*, după 40 de ani 1880-1920, Buc., Atel. Socec et & SA 1920, p. 9.)

Cernăuți, 1920. I.E. Torouțiu omagiază traducerea în limba idiş a poeziilor unor scriitori români (fragmente)¹

Un iscusit traducător al poeziei românești în idiş

Onorat Public, subiectul conferinței de care ați luat cunoștință din invitații sau din ziare tratează asupra poezilor români clasici și contemporani, traduși în limba evreiască sau idiş cum se mai obișnuiește să se zică.

Acest subiect vă putea fi anunțat și cu un singur nume, adică: *Salomon Segall*, căci acest nume reprezintă un remarcabil talent, o destoinică muncă, prodigioasă și neîntreruptă de 20 de ani; și despre ale lui traduceri vi se va vorbi acum. Dar, după cât știți n-am numit [în invitație n.n.] numele acestui om: să nu se zică poate că vrem să facem filosemitism. Nu, nici anti, nici filosemitism n-am venit să facem, ci ne-am adunat aici ca împreună să glorificăm geniul românesc, să ne încălzim inimile noastre de talentul creator al poezilor români, a căror operă, munca și destoinicia traducătorului Salomon Segall o transmit neamului și limbii evreiești.

Doamnelor și domnilor, numele Salomon Segall, tălmăcitorul unei întregi antologii române în graiul evreiesc, nu vă poate fi necunoscut, precum nici nouă, bucovinenilor, nu ne este străin. Prin anii 1884 un anumit Seveanu publica poezii și corespondențe culturale în limba germană în „Bukowinaer Rundschau” de la Cernăuți. Acel Seveanu – după comuna Săveni din județul Dorohoi – nu era altul decât același traducător de astăzi al lui Eminescu și Coșbuc, Goga și Iosif, Vlahuță și Cerna, Beldiceanu, Ion Pillat, Iov, Lucian Blaga, Bacovia și Voevidca și al altora.

Tot un bucovinean, Samson Bodnărescu, fost director de liceu – și de altfel singurul bucovinean literat ajuns pe vremea aceea în cercul „Junimiștilor”, la „Convorbiri Literare” – cunoscându-l pe Salomon Segall și întrezărind talent în încercările sale literare, îl îndeamnă să scrie în limba țării pe a cărei țărână calcă și din a cărei pâine se hrănește. De aici încolo Salomon Segall continuă să lucreze în românește, colaborând din anii 1888 și până la 1896 la diferite ziare și publicații periodice, ca ziarul „Vestea”, „Revista Literară” și „Paloda” din Bârlad, și încheindu-și un capitol din activitatea sa la gazeta „Dorșei Zion” – adică „Răvnitorii Sionului”.

La 1907, Salomon Segall pleacă în America. La 1911, face să apară în New York volumul său de poezii originale *Sunet de Harfă*, în limba evreiască. În acest volum, pe lângă câteva poezii traduse din Leopardi, se găsește și poezia lui Nicolai N. Beldiceanu, „Amurgul veacului” (1900), în care poetul, vorbind despre generațiile viitorului, exclamă:

Și va fi cu voi lumina, / Când în negrele morminte, / Vor dormi păcate negre, / Și gunoi de moaște sfinte [...]

Reținem din traducerea lui Segall aceste puternice versuri, care în limba tradusă parcă sunt mai viguroase, mai evocative:

Und es wird mit euch das Licht sein, / Während in den schwarzen Gräften, / Werden modern alle Freveln, / Und der heiligen morschen Hüften...

Reîntors la 1912 în țară, poetul și traducătorul Segall, paralel cu lupta sa pentru existență, își concretizează activitatea literară în domeniul traducerilor. Din vrăful său de

manuscripte se desprind ca un fir roșu un sistem bine chibzuit și o alegere înțeleaptă a bucaților traduse. Se poate zice că totalitatea traducerilor din poezii români vechi și moderni, începând cu epoca lui Eminescu și până la cea mai nouă apariție, formează o desăvârșită antologie. Eminescu, pe care traducătorul l-a cunoscut personal, este reprezentat prin „Împărat și Proletar”, „Venere și Madonă”, „Scrisoarea I”, „a II-a”, „a III-a”, „a IV-a” și „a V-a”, „Somnoroase păsărele”, „De vorbiți”, „E miezul nopții”, „Ochiul tău iubit”, „Criticii mei” și „Luceafărul”.

Doamnelor și domnilor, când intri într-o casă deosebită, să zicem într-o biserică sau într-un templu, într-o școală sau bibliotecă, întotdeauna ți se îndeasă una și aceeași impresie, te năvălesc aceleași gânduri. Ori de câte ori s-ar transmite [transpune – n.n.] cineva în împărăția poeziei lui Eminescu, simte aceeași caracteristică atmosferă eminesciană. D-voastră cunoașteți, desigur, traducerile ce s-au făcut din Eminescu în alte limbi.

Le cunoaștem și noi și trebuie să vă mărturisim că nicăierea la acești traducători ai lui Eminescu nu ne-a izbit atât de puternic atmosfera eminesciană ca în traducerile lui Salomon Segall. Datorită bogăției de cuvinte a limbei germane pe care se bazează și din care în mare parte se alimentează, jargonul evreiesc este destul de elastic, muzical și variat ca să poată îmbrăca în haina sa cugetarea și simțirea cuprinsă în poeziile marilor noștri poeți.

Dar dacă traducătorul izbutește să ne redea în limba evreiască poeziile lirice, scurte vioaie, cu toată amploarea simțămintelor, atunci cu atât mai ușor biruie greutatea versului lung, epic, nealterând nimic din profunditatea cugetării. Cele cinci „Scrisori” nu dezmint afirmațiunile noastre...

Scrisoarea fiului lui Mircea către iubită, din „Scrisoarea a treia”, este redată în evreiește cu atâta măiestrie, încât și din textul traducerei se desprinde cea intimă gingășie, se înalță acel duh de liniște bătrânească a Voevodului Mircea în clipa biruinței sale:

*De din vale de Rovine
Grăim, Doamnă, către Tine
Nu din gură, ci din carte,
Că ne ești așa departe.
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiți prin cineva
Ce-i mai mândru 'n valea Ta:
Codrul cu poienele
Ochii cu sprâncenele;
Că și eu trimite-voi
Ce-i mai mândru pe la noi:
Oastea mea cu flaurile,
Codrul și cu ramurile,
Coiful nalt cu penele,
Ochii cu sprâncenele.
Și să știi că-s sănătos,
Că, mulțumind lui Cristos,
Te sărut, Doamnă, frumos...*

*„Aus di tul'n fin Rovine,
Ță dir fli-ich în deim zîne
Măz dir mană verter şrab'n
Val mir beidă vat-verblab'n.
Beit'n vil ich dich aţând:
Şik mir're, vi geşvind
Vus s'z far dir şenâr kind:
Fân deim völd dus frişkeit şaub'r
În fin dane oighin zaub'r;
Ich vel loz'n Ță dir kim'n
Vus du-ăs şenâr Ță bakim'n:
Mană trup'n mit di funân
În deim volt mit bleter-kunân
Mit di feidâr'n man hât'l
Dich Ță zei'n, man oighin-mit'l.
Veiweis oich az ich bin aţând
Danken got friş ân ghezînd,
Kiş dich taulând mul, dan kind!*

Onorat Auditoriu, s-a spus de multe ori că o traducere se poate asemăna cu o iubită, care pentru a plăcea, cel puțin la început, trebuie să întrunească două calități, anume: să fie

frumoasă și credincioasă. În urmă, unei iubite i se iartă să fie și mai puțin frumoasă sau numai relativ frumoasă pentru cui îi dragă, fidelitatea însă trebuie să apară în ochii tuturor. Cu totul întors însă e la o traducere. Acestea nu i se iartă nicicând să fie urâtă ca formă. Pentru că înainte de a ne cugeta asupra fondului unei poezii, frumosul formei și muzicalitatea ei ne înalță, ne delectează. Ferice de acele femei virtuozice și acei traducători artiști care nu jertesc nici o calitate de dragul celeilalte...

Doamnelor și domnilor, nu este în intenția celui ce vă vorbește să vă plictisească cu citate, ci numai din câteva strofe luate la întâmplare să vă convingeți de faptul că întreaga lucrare a traducătorului este o operă literară alcătuită cu măiestrie și pricepere, cu atât mai mult cu cât traducătorul, înzestrat fiind din fire cu un real talent poetic, a lucrat după un plan bine stabilit și a alcătuit o prețioasă colecțiune din autorii noștri cei mai de seamă.

Urmărind și mișcarea literară la românii foști peste hotare, în Transilvania, Bucovina și Basarabia, între poeții români reprezentați în traduceri ale lui Segall găsim pe filosoful și hipermodernistul Rabindranath Tagore românesc, Lucian Blaga din Ardeal, pe tânărul bucovinean George Voevidca, fără îndoială cel mai puternic talent pe care Bucovina l-a putut da literaturii românești până astăzi [...]

Societatea însă care-l înconjoară, Domnia Voastră, noi toți, dacă voiți, avem datoria nu față de Segall, ci față de țara subțilă a cărei soare trăim, avem datoria să-i smulgem vrafurile de manuscrise îngropate în scrinurile sale și să le dăm la lumină. Gândiți-vă, acolo, peste vechile hotare, în Bucovina, Ardeal și Basarabia sunt mai mult decât 1/2 milion de conaționali de-ai traducătorului, care necunoscând limba românească, unii îndeajuns, alții deloc, n-au posibilitatea să aibă parte de comoara gândirii și simțirii românești. Iar, în afară de valoarea pur literară și culturală și continuă a traducerilor lui Segall, ele reprezintă, astăzi cu deosebire, o mare valoare de propagandă politică. Ele pot oferi un neprețuit ajutor la acea închegare internă, la acea înfrățire a tuturor elementelor eterogene, fără de care prosperitatea statului român s-ar încetini. Deci și din acest punct de vedere opera lui Segall merită toată atențiunea și recunoștința.

Încheind, să nădăjduim că nu oricărui poet și nu totdeauna îi este sortit să cânte urechilor surde¹.

Antologia Segall, Poeți români traduși în idiș, Editor I.E. Toroușiu, Cernăuți – Societatea tipografică Bucovineană, 1920.

¹ Ilie E. Toroușiu, literat și pedagog bucovinean (1888-1953), a scris și publicat numeroase lucrări poetice, biografii, a editat și traduceri în idiș, ca acestea de față. Din cuprins:

Mihai Eminescu – Criticilor mei, De ce nu vii?, Luceaful, Somnoroase păsările, Cele cinci Scrisori, De vorbiți, Bate miezul nopții, Călin, Împărat și proletar, Mortua est, Melancolie, Glossă, Venere și Madonă, Ce te legeni, codrule, Revedere; *G. Coșbuc* – Noapte de vară, Noi vrem pământ, Nunta Zamferei, Mamă, Moartea lui Fulger, Cuscii, Origina nimfelor, Dușmancele; *Grigore Alexandrescu* – Ucigașul fără voie, Umbra lui Mircea la Cozia; *V. Alecsandri* – Dimineața, Iarna, Miorița; *D. Anghel* – După ploaie, Dureri ascunse, Farmec de noapte; *T. Arghezi* – Mănăstirea, Seara, Inscricție pe un pahar, Lumină blândă, Metanii; *I. Axelrad* – Lădița cu necazuri, La lună, Blestem, La moartea lui Herzl; *G. Bacovia* – Plumb, Decor; *Ion Barbu* – Humanitatea; *N. Beldiceanu* – Armindenii, Moara; *Lucian Blaga* – Eva, Pax magna, Lumânarea și păcatele, Melancolie; *D. Bolintineanu* – Elegie; *A. Bergman* – Sonet Kantian; *C. Berariu* – Vorbă rea; *S. Bodnărescu* – Oamenii; *V. Cârlova* – Ruinurile Târgoviștei; *P. Cerna* – Poporul, Printre lacrimi, Amor 1-3; *Mihail Codreanu* – Elegie, Corbii, Fratelui meu cetitor; *A. Cotruș* – Singuratic, Sunt orb etc.; *S.V. Cujbă* – Căntece Basarabene; Către Basarabia; *Alice Călugăru* – Nufieri; *Mihail Cruceanu* – Sărmanul meu tovarăș; *M. Davidescu* – Ecce Homo; *Traian Demetrescu* – Idile; *V. Demetrius* – Canarul Misantropului; *Demostene A. Botez* – Două Stele; *Al. Dominic* – Sfinxul, Israel, Balada toamnei; *Gr. L. Demetrescu* – Bătrânul; *A.G. Doinaru* – În fața paharului I, 7; *Victor Eftimiu* – Despărțire, De câte

ori te vâd, Un trandafir, Crisanteme, Cântec de seară; *Elena Farago* – La țară; *Leo Feraru* – Covelia, Cântec din Tirol, Bătrânul Turn, În ritmul trenului, Poemele actului; *Ion Foti* – Moise, Moise salvat din apă, Secetă; *Enric Furtună* – La umbră; *Adrian Forgaci* – La Prut; *Gheorghe din Moldova* – În temniță; *Gh. Gregorian* – Omul; *Octavian Goga* – Cântece 1-6, Lăutarul, Poveste, Bătrânii, Oltul, 10 Mai 1915, La noi; *B.P. Hasdeu* – Arbure Magda; *Iulia Hasdeu* – România; *A. de Hertz* – Scrisori de nuntă; *D. Jacobescu* – Poem de amează, Stil rococo; *N. Iorga* – Egipt; *Șt. O. Iosif* – O, mamă, Fortuna, Cobzarul; *D. Iov* – Cărți poștale; *D. Karnabatt* – Israel; *V. Hușan* – Adio; *Nichifor Crainic* – Patriarhale, Luminările, Frumosul vis de aur, Destin; *B. Luca* – Pământului; *Barbu Lăzăreanu* – Poezii; *Titu Lăptesc* – La țară; *Al. Macedonski* – Noapte de Mai, Noapte de Decembrie, Ura, Noapte de Ianuarie; *Veronica Micle* – Pe țărmurile lumii; *Corneliu Moldovanu* – În albumul unei fete; *Claudia Millian* – Trec norii, Eu, Pastel; *Virgil Moscovici* – Chemări de seară, Caverna, Sclăvie; *Ion Minulescu* – Romanța soarelui, Cântecul Moarei; *A. Mândru* – Muncitorul, Sonet, Frica, Juli, Din care lumi; *E. Marghita* – Celui care îmbătrânește, Departe; *Donar Munteanu* – Zina de rouă; *C. Morariu* – N-am sovăit; *Liviu Marian* – Sonet; *Tudor Mușatescu* – Balada iubirii; *B. Mușățeanu* – Amurg, Toamna în tren, Părinții, Cântece, În Parc; *D. Nanu* – În fața Pietrei Craiului, Năluca; *Al. Obedenaru* – Sodoma, Blestemul Luvenului, Vanitas, Veacul al 18-lea; *Oreste* – Manuscris găsit; *Cincinat Pavelescu* – Doamnei, Flori răzlete; *Ion Pillat* – Mânăstire, Toamnă, Septembrie, Thule; *Matilda Cugler Ponî* – Ultima dorință; *Ioan Pincio-Păun* – Pe Stradă; *Heliade Rădulescu* – Zburătorul; *C.A. Rosetti* – Străin; *Ronetti-Roman* – Adio; *Eugen Relgis* – Cântecul Salahorului, Noaptea pe mare; *G. Rotică* – La pragul ușei mele; *M. Săulescu* – Un vers răzlet; *Ștefan Sihleanu* – Sonet, Sonet IV; *I.U. Soricu* – Fata lui Iair; *Al. T. Stamatiad* – Parcul, O ramură e sufletul meu, Femeile 1-4, Rugăciune; *Rodion Steuerman* – Peste cerul; *G. Topârceanu* – Rapsodii de toamnă, Cântece 1-2, Broaște, Populare; *Ienăchiță Văcărescu* – Într-o grădină; *Al. Vlahuță* – La o Icoană, Prima lecție, Liniște, Iulia Hasdeu, Din prag, Dormi în pace; *A. Vereia* – Introducere; *Gh. Voevidca* – Noembrie, Cât de departe ești, O fată plânge, Balada Mortului; *N. Volenti* – Gânduri de toamnă, Apus de soare; *D. Zamfirescu* – Liniștea²;

² Un volum cuprinzând traduceri ale lui Salomon Segall a apărut în 1922, sub îngrijirea UEP, București, „Antologia Segall”; Poeți români³.

³ Volumul este însoțit de o scrisoare a prof. Nicolae Iorga din 21 iulie 1921, pe care o reproducem în continuare.

Stimate dle. Segall,

Întrucât pot judeca, traducerele dumitale sunt exacte și armonioase.

Orice încercare de a face cunoscut sufletul românesc în expresia lui superioară care e literatura nu poate trezi decât mulțămirea noastră, la care are dreptul. Coregionarii dumitale care sunt azi cetățeni egali îndreptățiți ai României, fără a cunoaște nici limba noastră, vor afla mulțămirea ostenelelor dumitale închinat unui scop așa de nobil și de folositor, că au intrat în legătură politică, de acum nedesfăcută, cu o nație care a prins din cultura Orientului ca și din cea a Occidentului ce i-a părut mai bun pentru a crea apoi, cu fondul ei propriu, o cultură vrednică de interes.

Felicitându-te pentru gândul dumitale adus la îndeplinire și urându-ți puteri pentru a lucra mai departe pe această cale, te rog a primi încredințarea considerației mele deosebite.

N. Iorga

P.S. Scrisoarea a fost tradusă în limba idiş și inclusă în volum⁴.

⁴ Anton Celaru, cunoscut specialist idișist, a publicat în „Revista Cultului Mozaic” un remember despre această culegere. Redăm unele fragmente.

„Titlul complex (în română și idiș) [al acestei antologii – n.n.] sună astfel: Antologia Segall – poeți români traduși în idiș de Salomon Segall. Editor: Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni – București. Anul apariției: 1922. Tipografia „Union” din Viena.

După acest contact cu antologia, mi-am amintit, firește, de „Miorița”. Am trecut în grabă peste textele introductive, pentru a ajunge la tabla de materii...

Ea este un veritabil catalog al poezilor români din secolul al XIX-lea și din primele două decenii ale secolului al XX-lea, de la Ienăchiță Văcărescu și V. Cârlova până la Tudor Mușatescu și Ion Prîbeagu. Criteriul este alfabetic, cu două excepții îndreptățite: în fruntea celor 102 poeți români (printre ei și cei de origine evrească) din care a tradus Salomon Segall se află Eminescu și Coșbuc. Fiecărui poet îi este rezervată o notă biografică. În principiu, criteriul valoric dictează numărul poeziilor traduse din fiecare poet: Eminescu e reprezentat de 22 de poezii; Coșbuc: 13 poezii; D. Anghel: 3 poezii; Șt. O. Iosif: 3 poezii; Veronica Micle: o poezie; Ion Pillat: 5 poezii...

Urmează, în germană și idiș, prefața semnată de dr. Adolphe Stern, conducătorul Uniunii Evreilor Pământeni, în care ni se relevă insistențele depuse de scriitorul-poet Gala Galaction pentru publicarea volumului. Sunt inserate apoi considerațiile, în idiș, ale Șefului Rabin dr. I. Niemirrower, după care – surpriză! – ne întâmpină făcșimilul unei scrisori a istoricului N. Iorga către Salomon Segall, în care se fac aprecieri elogioase cu privire la calitatea literară a traducerilor și la utilitatea, pe plan mai larg, a cărții. În fine, cuvântul către cititori al traducătorului, care precizează că pasiunea sa pentru poezia românească are la origine clipele de neuitat ale întâlnirii sale cu Eminescu”. („Revista Cultului Mozaic”, an XXXV, nr. 786, 1991, p. 99.)

București, 1900-1920. Presa israelită

Denumire	An sau interval de apariții	Observații
Egalitatea	1890-1916; 1919-1940	În timpul ocupației germane din sudul țării, în timpul primului război mondial, și-a întrerupt activitatea, ca și alte publicații israelite
Viitorul	1899-1900	
Aurora	1900	
Tribuna israelită	1900	Organ săptămânal
Buletinul Cons.	1901-1911;	
Comunit. Isr. de rit spaniol	1920-1939	
Lumina israelită	1901	
Degel Mahne Iehuda	1901-1902	Proprietari editori: Jacques Moscovici, I. Bercovici
Cronica Israelită (Progresul)	1901-1916	Organ săptămânal; de la 15 febr. 1910 „Progresul”
Degel Iehuda	1902	
Dorsche Zion	1902	Săptămânal
Israelitul de rit spaniol	1902-1923	
Lumea israelită	1902-1903; 1905	
Almanahul Israelit ilustrat	1903-1904	
Binele omenirii	1904-1905	
Hanuka	1904	
Buletinul Soc.	1905, 1920	
Tinerimea Israelită		
Judenland	1905-1906	Apare lunar
Curierul Israelit	1906-1916; 1918-1920	Apare săptămânal
Institutorul evreu	1906	
Vocea Dreptății	1906; 1916	Săptămânal
Der wahere Hajoetz	1907-1913	Bisăptămânal
Presa Israelită	1907	Organ săptămânal
Viața israelită	1907; 1909-1910	
Neamul evreiesc	1908-1916; 1918-1923	
Revista israelită	1908-1910	

Denumire	An sau interval de apariții	Observații
Haor	1909-1910	Apare neregulat
Buletinul primei societăți „Fraternitatea Israelită”	1910	
Idealul, revistă națională evreiască	1910	
Cultura	1911	
El ruto de la pacientia	1912	
Înfrățirea	1913-1916	Revistă bimensuală
B'nei B'rith	1914-1920	
Buletinul Soc. pentru tămăduirea bolilor	1914-1915	
Lumea israelită ilustrată	1914	
Israelitul	1915-1916	
Tinerimea israelită	1915; 1920	Revistă bilunară
Cuib...! Spre răsărit	1918-1920	Revistă bilunară
Spicul	1918	Cotidian
Evreimea	1919	
Lumea evree	1919-1920	
Mântuirea	1919-1922	
Buletinul Marii Loji Sion	1920	
Curentul Nou	1920	Revistă scoasă de H. Sanielevici
Înainte	1920	
Menorah	1920	Caracter electoral
Nădejdea	1920	Organ săptămânal

Publicațiunile periodice românești (descriere bibliografică de N. Hodoș și Al. Sadi Ionescu, cu o introducere de Ioan Bianu), tom I (1820-1906), București, Librăria Socec, 1913, p. 186, 209, 680; Publicațiunile periodice românești (descriere bibliografică de George Băiculescu, Georgeta Răduică și Neofila Onofrei), tom II (1907-1918) București, Ed. Academiei Republicii Populare Socialiste România, 1969, p. 314, 750. H. Kuller, Presa evreiască bucureșteană, 1857-1994, București, Ed. Hasefer, 1996, p. 145-154.

1900-1920. Presa evreiască din provincie

Denumirea publicației	Localitate	Data apariției	Observații
Biblioteca israelită	Piatra Neamț	1900	Număr unic; Organ istorico-literar
Jos trădătorul	Iași	1900	Foaie polemică
Lumea israelită	Craiova	1902	
Menora	Iași	1903	
Haor	Roman	1904	7 numere; apare în lb. ebraică
Drepturile	Galați	1904	Primul număr
Revista tinerimii	Dorohoi	1905	Revistă bilunară
Die jüdische Welt	Galați	1905	
Tânărul evreu	Brăila	1906	Revistă literară. Colaboratori: A. Steuerman, dr. I. Niemirower, H. Pekelman, Marcus
Buletinul comunității israelite din Brăila	Brăila	1907-1915; 1916; 1919	Publicație bilunară
Institorul evreu	Botoșani	1907-1909	Publicație lunară
Rătăcitorul evreu	Botoșani	1907	Revistă lunară
Tinerimea evreiască	Brăila	1908	Revistă literară lunară
Buletinul comunității israelite din Piatra Neamț	Piatra Neamț	1909	Publicație lunară, gratuită
Haor	Iași	1909	Organ săptămânal
Der Humon Tasch	Galați	1912; 1914	
Presa Israelită	Brăila	1911; 1913	Organ bilunar
Buletinul Uniunei Evreilor Pământeni	Iași	1912; 1918	Publicație lunară (săptămânală din 1918)
Der Dreidale	Galați	1913	Număr unic
Chanuka	Tecuci	1913	Număr festiv
Der Griner Kul'Sman	Roman	1913; 1916	Publicație săptămânală
Grüne Blätter	Galați	1914	
Licht	Iași	1914-1915	
Die Fuhn	Iași	1915	Ziar pentru satiră și umor. Supliment al publicației „Licht”
Der Wecker	Iași	1915-1916	Organul grupului socialist „Wecker”
Die Freiheit	Cernăuți	1919	Săptămânal idiș

Harry Kuller, Presa evreiască bucureșteană. 1857-1994, București, Ed. Hasefer, 1996, p. 273, 284, 297, 298, 305, 307, 366; Harry Kuller, Publicațiile evreiești în a doua jumătate a secolului trecut în Buletinul Centrului, Muzeului și Arhivei Istorice a Evreilor din România nr. 3, CSIER, București,

1998, p. 71; Publicațiunile periodice românești (descriere bibliografică de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu cu o introducere de Ioan Bianu), tom I (1820-1906), București, Librăria Socec, 1913, p. 127, 353, 405; Publicațiunile periodice românești (descriere bibliografică de George Băiculescu, Georgeta Răduică și Neonila Onofrei), tom II (1907-1918), București, Ed. Academiei Republicii Populare Socialiste România, 1969, p. 83, 103, 104, 123, 206, 266, 271, 309, 313, 314, 317.

570

1900-1920. Tipografii și Case de editură care funcționau în această perioadă

Denumire tipografie	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Atelierele Grafice „Cultura Națională”	Banca Marmorosch Blank	București	1920	
Atelierele Grafice „Socec et Comp.”		”	1907	
Imprimeria „La Roumanie”	S.I. Cerbu	”	1899	
Fabrica de carton și arte grafice a lui Albert Bayer	A. Bayer	”	1850 (1900)	1906*
Institutul de arte grafice și legătorie	S. Binder	”	1912	
Institutul de arte grafice, editură și librărie	Mauriciu Blank	”	1920	
„Eminescu” S.A.				
Institutul de arte grafice	H. Steinberg	”	1915	
„Providența”				
Stabiliment de arte grafice „Mercur”	M. și O.D. Alpern	”	1892	Tipografie, registre, pungi, cartonaje
Stabiliment de litografie	I. Naghel	”	1890	
Stabiliment grafic Weber & Rosenthal	Weber, Rosenthal	”	1910	

Denumire tipografie	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Tipografia Isac Binder	Isac Binder	"	1906	
Tipografia Marcu S. Cohen et Co.	Marcu S. Cohen	"	1909	
Tipografia „Concurența”	Osias M. Klein	"	1913	1916*
Tipografia J.B. Engelleiter	J.B. Engelleiter	"	1918	
Tipografia „Fortuna”	Marcu A. Cohen	"	1908	
Tipografia Grossmann	Grossmann	"	1913	
Tipografia Mauriciu Kalber	M. Kalber	"	1904, 1913	
Tipografia „Minerva”	Leon Alcalay	"	1918	
Tipografia „Munca”	B. Rafailovici	"	1905	
Tipografia Rosenthal & Gold	Rosenthal & Gold	"	1911	
Tipografia „Tipoglob”	Alcalay & Co	"	1918	
Tipografia Zissu Diamond	Zissu Diamond	"	1914	
Agentie de publicitate și tipografie	I. Brănișteanu	"	1917*	
Tipografia „Speranța”		"	1910*	
Tipo-litografia „Comerciala”	Grassiany	"		
Tipografia națională Ralian și Ig. Samitca	Ralian și Ignat Samitca	"	1835	
Institutul de arte grafice „Samitca”	Ralian și Ignat Samitca	Craiova	1906	
Tipografia David J. Benvenisti	Sandu Benvenisti, D.J. Benvenisti	"	1876-1927	
Tipografia Filip Lazăr	Filip Lazăr	"	1874-1927	
Atelier de arte grafice M. Fränkel	M. Fränkel	Brăila	1906	

Denumire tipografie	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Imprimeria „Minerva”	Moscu Herovan	”	1911	
Tipografia „Mercur” Enzer	Enzer	”	1915	
Tipografia „Moderna”	Max Fränkel	”	1896-1927	
Tipografia Beram	Beram	Roman	1917	
Tipografia Leon Friedman	Leon Friedman	”	1900*	
Tipografia, librăria și legătoria de cărți W. Haber	W. Haber	”	1910	
Tipografia „Lumina”	A. Kriegel	”	1905	
Tipografia „Viitorul”	Leon Grünberg	”	1905, 1918	
Librăria și tipografia „Frații Rothenberg”	Rothenberg	”	1902	
Tipografia „Comercială”	L. Rabinovici	Iași	1918	
Tipografia M. Goldner	M. Goldner	”	1900, 1907, 1917	
Tipografia „Nouă”	J. Goldenberg, C. Aberman	”	1907	
Tipografia „Progresul”	A. Grünberg	”	1905-1927	
Tipografia Stoierman & Steinfeld	Stoierman, Steinfeld	”	1913, 1918	
Tipografia Sol. Stein	Sol. Stein	”	1899	
Tipografia „Miron Costin” – Frații Șaraga	Frații Șaraga	”	?	
Tipografia „Concurența”	O. Marcovici	Botoșani	1914	
Tipografia „La Concurența”	Clara Marcovici	”	1880-1900	
Tipografia „Reînvierea” Segall & Marcu	Segall & Marcu	”	1905, 1909, 1910	

Denumire tipografie	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Tipografia B. Seidman	Bernhard Seidman	"	1901, 1913	
Tipografia Goldșleger		"	1896	
Tipografia holografia M.J. Schwefelberg	M.J. Schwefelberg	"	?	
Tipografia L. Steinberg	Leopold Steinberg	Piatra Neamț	1906, 1910	
Tipografia „Modernă” Samsony	D. Samsony	"	1912	
Tipografia „Progresul”	L. Șerțer	"	?	
Tipografia Ruckenstein	F. Ruckenstein	Târgu Neamț	1909, 1915	
Tipografia Lupu Eisenstein	Lupu Eisenstein	"	?	
Tipografia Alter Ghinstein	Alter Ghinstein	Tg. Frumos	1890	
Tipografia M. Rabinovici		Moinești	1900*	
Tipografia Avram Goldsmith	Avram Goldsmith	Bacău	1914	
Tipografia „Progresul” Sucursala	Haber și Gavrilescu	"	1905	
Tipografiei H. Margulies	-	Bacău – Tg. Ocna		
Tipografia „Gutenberg”	J. Bendit	Fălticeni	1912	
Tipografia M. Saidman	Marcu Saidman	"	1915	
Tipografia „Modernă-Gutenberg”	Sam. Segal și H. Stein	Bârlad	1896-1903	
Tipografia „Progresul”	Sigm. Gross	"	1894-1900	
Tipo-litografia „Națională”	Avram Friedman, Julius Friedman (1918)	Galați	1878-1927	

Denumire tipografie	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Tipo-litografia I. Schenck	I. Schenck	"	1896*, 1903	
Tipografia „Comercială”	A.D. Fichman	"	1911	Muterperl și Kohn
Tipografia „Aurora”	-	Ploiești	1914*	
Tipografia Ebraică	Abraham Harnik	Storjineț	1910	
Tipografia Ad. Lerner Arité	Ad. Lerner-Arité	"	1906	
Tipografia E.M. Ebner	M. Ebner	Storjineț-Cernăuți	1898	
Tipografia H. Goldenberg	H. Goldenberg	Tulcea	1915	
Tipografia E.J. Knoll	E.J. Knoll	Turnu Severin	1913	
Tipografia Hirsch Adolf	Hirsch Adolf	Deva	1902	
Tipografia și librăria I.L. Bercovici	I.L. Bercovici	Dorohoi	1908	
Atelier tipografic evreiesc		Satu Mare,	1903	S-au tipărit cărți în limba ebraică, cu mână de lucru ieftină
		Șimleul Silvaniei,	1904	
		Seini,	1905	
		Beclean,	1908	
		Cluj,	1912	
		Marghita	1913	
Tipografia „Învățământul român”	Banca Marmorosch Blank	Focșani		

* Anul informației

Denumire editură	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Editura „Cultura Națională”	Banca Marmorosch-Blank	București		
Editura L. Alcalay („Universala”)	Leon Alcalay	"	1915	

Denumire editură	Proprietar	Localitate	An de funcționare sau de consemnare în documente	Observații
Editura A. Heller	A. Heller	"	1907	
Editura Ig. Hertz	Ig. Hertz	"	1904	
Editura H. Steinberg	H. Steinberg	"	1900-1916	
(„Cultura Românească”)				
Editura G.A. Tacid	Albert Baer	"	1906	
Editura Asociației Tineretului Intelectual Evreiesc din România		"	1910*	
Editura Țicu Eșanu	Țicu Eșanu	"		
Editura „Ancora”	Benvenisti	"		
Editurile „Socec”	Schwartz-Șaraga	"		
Editura Beneli	Beneli	Iași		
Editura Cercului dr. Herzl		Brăila		
Editura Poalei Zion	Isac Gartenberg	Moinești		
Editura Librăriei Piatra Neamț	Abeles Leon	Piatra Neamț		
Editura Piatra Neamț	Brauner Herman,	"	1899-1900	
	Daniel Carol		1903-1904	
	Daniel Solomon		1902-1904	
	Goldner S.		1899-1908	
Editura „Noua Librărie Piatra Neamț”	Criegel H.M.	"	1910-1917	
Editura Librăriei Editura „Scrișul Românesc”	Segal M. Chaim	"	1920	
	Samuțca	Craiova		
*				
Edituri specializate				
Editura medicală Jean Leon	Jean Leon	București		
Editura muzicală	Jean Feder	"		
Editura muzicală	N.	"		
	Mischonznicky			
Editura muzicală	Kivu Steinberg	"		
Editura muzicală	M. Schwarzfild	"		

Anticari:

H. Penchas, str. Edgar Quinet, București

Frații Pach (unul dintre ei având anticariatul „Nicolae Iorga”, București, la Casa Anticariilor, mai jos de Hotel Grand).

Capitolul XII

EVREII ÎN RĂZBOAIELE ROMÂNIEI (1913, 1916-1919)

571

București, 1909, noiembrie 30. O petiție a rezerviștilor evrei adresată Adunării Deputaților

Domnule președinte,

D. Nicolae Iorga a adresat o interpelare d-lui prim ministru și ministru de Interne, prin care, între altele, afirmă că circulă memorii de invitare a rezerviștilor evrei la nesupunere.

Ne grăbim a declara în fața reprezentanților națiunii române că cele ce afirmă d. Iorga în ceea ce ne privește pe noi rezerviști este absolut inexact, subiectul interpelării fiind inventat numai în scopul de a servi tendințele grupării d-sale, tendințe care sunt în opoziție cu interesele generale ale țării.

Profităm de interesul ce ni s-a oferit [manifestat – n.n.] de către d. Iorga pentru a declara în mod solemn înaintea domniei-voastre că noi, foștii militari, aparținând tuturor armelor, fideli jurământului prestat în fața Drapelului, vom fi întotdeauna gata de a ne da tributul de sânge pentru apărarea integrității teritoriului statului român, căruia aparținem prin naștere și prin îndeplinirea cu sfințenie a tuturor obligațiilor cetățenești.

Cu cel mai profund respect, dar, vă rugăm, domnule președinte, a avea în vedere această declarațiune în ziua când d. Iorga își va desvolta interpelarea anunțată, căci ținem ca purul adevăr să fie pe deplin restabilit și să nu fim victima pornirilor antisemite ale d-lui interpelator.

Primiți, domnule președinte, asigurarea prea distinsei noastre considerațiuni.

În numele rezerviștilor israeliți români

(urmează semnăturile rezerviștilor cu indicația armei din care fac parte).

ACIER, Fond I, ds. 126/1901-1910, f. 101.

București, 1909, decembrie 30. Decret regal de numire a lt.-col.
Mauriciu Brociner¹ ca șef al Serviciului Palatului Regal

Carol I
Prin grația lui Dumnezeu, regele național al
Regelui României
La dorul de față și viitor, Săvătatea

Avușea propunerii. Administratorului
Curții Noastre Regale
Am hotărât:

Art. I. D. Locot-Colonel M. Brociner, în
serviciul Curții Noastre încă de la 1882, este
numit Șef al Serviciului Palatului cu titlul de
Director.

Art. II. Atribuirile și îndatoririle a
pot sănt determinate prin Regulamentul
Curții Noastre.

Art. III. Aceasta numire se va socoti pe ziua de
1 Ianuarie 1908.

Dat în București, la 30 Decembrie 1909.
No. 22.

Carol

ACIER, Fond VIII, ds. 5, f. 7.

¹ M. Brociner a participat la Războiul de Independență din 1877-1878, drept care a fost înălțat la gradul de locotenent-colonel prin diploma nr. 1291/3 iunie 1906. (*Ibidem*, f. 6.)

București, 1913, ianuarie 26. Uniunea Evreilor Pământeni
protestează împotriva discriminărilor față de militarii
evrei¹

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

Domnule Ministru,

Într-o serie întreagă de memorii și petițiuni înaintate rând pe rând Ministerului de Război și anume:

- prin petițiunea înaintată în ziua de 14 martie 1912
- prin petițiunea înaintată în ziua de 26 aprilie 1912
- prin petițiunea înaintată în ziua de 3 noiembrie 1912
- prin petițiunea înaintată în ziua de 30 noiembrie 1912

ne-am permis să vă arătăm că situațiunea făcută soldaților evrei pământeni în armată este inferioară atât din punct de vedere moral cât și din punct de vedere material.

Situațiunea aceasta, pe scurt, este următoarea:

- 1) Soldații evrei pământeni nu sunt înaintați în unele corpuri, în gradele inferioare.
- 2) Soldații bacalaureați evrei pământeni nu sunt primiți în școlile speciale, cu toate că bacalaureații străini – străini propriu-ziși – sunt primiți. S-a mers până acolo că li s-au luat și tresele distinctive ale calității de bacalaureat.
- 3) Mediciniștii evrei pământeni nu sunt primiți în serviciul sanitar al armatei – în urma unui ordin recent – decât ca soldați.
- 4) Bacalaureații evrei pământeni care, în trecut, au făcut serviciul militar și au obținut certificatul de aptitudine la gradul de sublocotenent în rezervă au și ei acum, după științele ce avem, o situație nesigură.

Repetăm din nou că cele mai multe din aceste măsuri nu sunt îndreptățite de nici o lege. Mai mult, prin răspunsul pe care d. general I. Argetoianu, ministru de Război, l-a trimis Reprezentanței Uniunii Evreilor Pământeni, s-a recunoscut evreilor pământeni, cum era și firesc, de a fi înaintați în gradele inferioare și de a servi – cei cu termenul redus – în aceleași condițiuni ca și colegii lor români și străini.

Cu toate acestea, situațiunea nu s-a schimbat într-un nimic. Răspunsul d-lui ministru de Război I. Argetoianu ne-a fost trimis în ziua de 22 iunie 1912, dar soldații bacalaureați evrei pământeni contingentul 1912 n-au fost admiși în școlile militare, ci trimiși la front, luându-se, după cum am arătat, până și tresele distinctive ale calității de bacalaureat.

Starea aceasta de lucruri, cum este lesne de închipuit, a provocat o adâncă mâhnire în toate straturile populațiunei evreiești. Măsurile prin care tinerii evrei pământeni sunt puși în armată într-o situațiune inferioară camarazilor lor români și chiar străini, numai fiindcă sunt evrei, sunt resimțite de toți evreii pământeni ca o nedreptate strigătoare și ca o atingere gravă adusă demnității lor de oameni liberi.

Vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a ține seamă că, într-un trecut apropiat, soldații evrei pământeni care serveau în armată erau înaintați în gradele inferioare și că bacalaureații și mediciniștii evrei pământeni erau supuși aceluiași regim ca și camarazii lor români. Ne întrebăm: ce anume a îndreptățit elementele conducătoare ale armatei ca să

coboare pe soldații evrei la o stare inferioară față de aceea a colegilor lor și ca să le aducă jignirea nemeritată de a-i pune într-o categorie deosebită?

Populațiunea evreiască, îngrijită [îngrijorată] de starea aceasta de lucruri, insistă prin noi ca să i se facă dreptate. Ultimul congres al Uniunii Evreilor pământeni a și votat în privința aceasta o Moțiune care exprimă sentimentele întregii populațiuni evreiești și pe care ne permitem s-o reproducem în întreg aci: „Adunarea generală de la 25 și 26 decembrie 1912 a delegaților Uniunii Evreilor Pământeni, luând cunoștință de cele expuse în referatul special asupra situațiunii evreilor pământeni în armată și în Memoriile Reprezentanței asupra aceleiași chestiuni, înaintate în cursul anului 1912 Ministerului de Război, declară că privește situațiunea creată soldaților evrei în armată ca o adâncă și strigătoare nedreptate și ca o jignire nemeritată.

Se unește în totul cu concluziunile Referatului care cere următoarele:

1) Dat fiind că tinerii evrei au dreptul de a dobândi grade inferioare, să se dea ordine ca acești tineri să fie primiți în școlile de cadre și să obțină gradele inferioare.

2) Tinerii evrei înrolați cu termen redus să fie primiți să urmeze școala pregătitoare pentru gradul de ofițer de rezervă și – obținând gradele inferioare – să fie trimiși a depune examene la epocile fixate, pentru a dobândi certificatul de aptitudine la gradul de sublocotenent în rezervă.

3) Medicii și studenții mediciniști evrei pământeni să-și facă serviciul militar cu termen redus ca ajutor de medici și să fie eliberați ca plutonieri ca și înainte vreme.

4) Până la dezlegarea chestiunii evreiești în totalitatea ei, să fim recunoscuți ca români cel puțin pentru timpul cât suntem sub drapel și facem parte din elementele armatei.

Și dă mandat Comitetului Central al Uniunii de a întreprinde o acțiune energetică pentru a convinge opinia publică românească și autoritățile că este o chestiune de elementară dreptate ca să dea ascultare justelor cereri ale populațiunii evreiești în acest punct”.

Domnule Ministru,

Populațiunea evreiască nu cere drepturi sau avantagii noi în armată. Ea nu cere decât revenirea la starea de dinainte. Este o chestiune de elementară dreptate ca să ni se dea ascultare în acest punct și nu ne îndoim că veți interveni ca să fim satisfăcuți cât mai curând. În armată, unde se cere, la momente date, jertfa vieții, jertfa pe care întreaga populațiune evreo-română este gata oricând s-o aducă pentru binele patriei comune, în armată nu trebuie să existe nedreptate; nu trebuie să se creeze categorii între soldați, nu trebuie să se înjosească unii în fața celorlalți numai pentru motivul că se deosebesc între ei prin obârșie sau credință¹.

Primiți asigurarea stimei noastre.

Președinte, Adolphe Stern

Domnului Ministru de Război

UEP, Raportul pe anul 1913, op. cit., p. 54-55.

¹ Au continuat protestele față de prevederile discriminatorii cuprinse în noua lege asupra ofițerilor de rezervă aprobată în iunie 1913. Vezi doc. 585.

București, 1913, ianuarie 29. Ministerul de Război este informat
despre contribuția evreilor la înzestrarea armatei

Uniunea Evreilor Pământenii
Reprezentanța Uniunii

București, 16/29 ianuarie 1913

Domnule Ministru,

Ne permitem să vă aducem la cunoștință că Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământenii a subscris suma de 2.000 lei pentru flota de război și pentru flota aeriană. În același timp, am trimis secțiunilor noastre din țară listele de subscripție care ni s-au înaintat, prin Ministerul de Război, de către doamna Ecaterina G. Gr. Cantacuzino, însoțite de un apel călduros către populațiunea evreo-română ca să dea cât mai mult pentru scopurile arătate. După ce secțiunile noastre ne vor retrimite listele cu bani, ne vom lua libertatea să dăm o parte pentru flota de război și pentru serviciul sanitar al armatei și restul să-l punem la dispozițiunea dv. pentru a-i da destinațiunea ce veți crede de cuviință.

Obolul nostru, domnule Ministru, este modest. Am fi dorit ca el să fie mai însemnat și ca să traducă, prin mărimea lui, simțămintele de care suntem însuflețiți pentru țară. Dar mijloacele restrânse ale organizațiunii noastre nu ne îngăduie, din nefericire, să subscriem mai mult decât suma indicată: 2.000 de lei. Populațiunea evreiască însă, care și acum subscris în număr mare pe listele care circulă în toată țara, va asculta chemarea noastră și va da iar. Ea o va face, fiindcă imboldul la aceasta îi vine din atașamentul indestructibil pentru poporul românesc din care face parte și cu care se simte una. [...]

Ne-am grăbit să ne alăturăm înălțătoarei mișcări naționale care unește pe toți românii. Populațiunea evreo-română n-a avut nevoie de nici un îndemn pentru ca să-și arate sentimentele către țară. Ea va continua pe calea aceasta, fiindcă asigurarea neatâmării și măririi Patriei îi este tot așa de scumpă ca și celorlalți români.^{1,2,3}

Președinte, Ad. Stern

Raportul CC al UEP asupra activității sale în anii 1913 și 1914, București, Tipografia „Progresul” 1914, p. 132-133.

¹ O adresă similară a fost trimisă și președintei Crucii Roșii Române, Ecaterina G. Gr. Cantacuzino. (ACIER, Fond I, ds. 340, f. 30v, 31.)

² Mulțumirile ministrului de Război pentru atitudinea populației evreiești.

România

Ministerul de Război
Cabinetul Ministrului

București, 19-1-1913

Domnule președinte,

Luând cunoștință de patriotica dumneavoastră ofrandă prin care Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământenii a oferit armatei 2.000 lei pentru flota de război și pentru flota aeriană, vin a vă exprima viile mele mulțumiri pentru patriotica dumneavoastră faptă.

Vă rugăm a dispune ca suma să se depună la Casa de consemnații, iar recipisa se va înainta Ministerului. Primiți, vă rog, domnule președinte, expresiunea înaltei mele considerațiuni.

Ministru de Război, general de divizie, Hârjeu. (*Ibidem*, p. 134.)

³ Asociația generală a Corpului Didactic Israelit, în februarie-martie 1913, a organizat de asemenea o colectă pentru fondul flotei naționale. (AIN Iași, Fond Șc. Primară „Cultura” Iași, ds. 1/1913-1920, f. 192.)

Ploiești, 1913, iunie 26. Înființarea unui spital militar pentru răniții din războiul balcanic

Domnule ministru (de Război),

Față de evenimentele prin care trece țara, când fiii săi sunt chemați a lupta pentru mărirea și garantarea granițelor sale, evreii pământeni din orașul Ploiești, într-un avânt de patriotism sincer, și în scopul de a veni în ajutorul celor răniți sau bolnavi, căzuți pe câmpul de onoare, au hotărât să pună la dispoziția Onor Minister de Război un spital cu 60 paturi, complet organizat, în școala israelită de fete din acest oraș.

Acest spital, înzestrat cu toate necesarele, va fi întreținut de un comitet pus sub președenția d-lui Max I. Schapira și condus de d-nii d-ri în medicină Margulius și Pădureanu.

Serviciul în spital, pe lângă medicii sus menționați, va fi condus și de un comitet de doamne israelite, ca surori de caritate.

Cu onoare, vă rugăm, domnule ministru, să binevoiți a dispune ca să ni se pună la dispoziție un regulament de serviciu interior al spitalelor militare, pentru ca și spitalul nostru să urmeze aceleași reguli.

În același timp, domnule ministru, comitetul nostru și-a luat un angajament de a strânge fonduri necesare pentru a veni în ajutorul celor săraci, care, plecând în război, au lăsat în urma lor familii sărace, lipsite de strictul necesar pentru existență.

Fericiți, domnule ministru, că putem veni în ajutorul Patriei noastre iubite, dorim izbânda completă armatei noastre și strigăm din adâncul inimii: Să trăiască Dinastia, să trăiască Armata română, falnică și glorioasă^{1,2}.

(ss.) Max I. Schapira

(ss.) dr. Margulius

Spitalul Evreilor Pământeni din Ploiești pentru răniții Armatei Române, Dare de seamă a Comitetului de la 24 iunie până la 31 decembrie 1914, Ploiești, Tip. „Aurora“ 1914, p. 3-4.

¹ Ministerul de Război a răspuns, la 7 iulie 1913, următoarele: „Luând cunoștință de ofranda ce faceți pentru nevoile armatei, prin scrisoarea domniei-voastre, din 26 iunie a.c., am onoare a vă comunica, că primim cu multă plăcere această generoasă ofrandă, și, în același timp, vă rugăm să binevoiți a primi cele mai vii mulțumiri,

Ministru de Război, General de divizie, (ss) Hârjeu”

Inspector General al Armatei, Medic General (ss.) Indescifrabil

Domniei-Sale Domnului Max I. Schapira, Ploiești

² În ședința ce a urmat deciziei de organizare a spitalului, conducătorii Comunității evreiești au hotărât „de a da tot concursul tinerilor evrei înscriși în controalele armatei, ca să se poată prezenta la corpurile respective, pentru a-și face datoria de ostași; de a îngriji de familiile rămase fără sprijin și în suferință, fără deosebire de credință; de a pune la dispoziția serviciului sanitar al armatei localul școlii de fete din strada Vlad Tepeș, cu 60 paturi și cu serviciul medico-chirurgical necesar. D-nii d-ri Margulius și Pădureanu se obligă a da tot concursul lor medical; de a adresa un apel către întreaga suflare evreiască din localitate, către toate societățile de binefacere ale obștei, ca să strângă fondurile necesare, spre a le pune la dispoziție, împreună cu fondurile ce le au strânse, pentru diferite scopuri filantropice. (Ibidem, p. 5-6)

București, 1913, iunie 27. Apelul Uniunii Evreilor Pământeni în legătură cu atitudinea populației evreiești față de războiul balcanic

Mobilizarea generală a fost ordonată.

În momentul acesta, în fața datoriei supreme ca toți să ne încordăm puterile pentru binele țării, orice disensiune trebuie să dispară, orice atac trebuie să înceteze, orice chestiune trebuie să fie rezervată până la revenirea vremurilor normale.

În aceste momente grave, când însăși ființa Patriei este pusă în joc și când armele au fost chemate să-și spuie cuvântul, un singur gând trebuie să ne însuflețească pe toți : acela de a lucra din răputeri pentru triumful cauzei românești.

Poporul român trebuie să formeze un bloc de care să se spargă, neputincioase, orice dușmăanii. Întreaga populație trebuie să se solidarizeze și să se unească, strâns legată, în jurul drapelului României, pentru a putea duce la bun sfârșit marea acțiune, întreprinsă. Este de datoria tuturor românilor ca, acum, să lase orice la o parte pentru a fi una în gândire și sentiment.

Populația evreiască băștinașe, care se consideră ca făcând parte integrantă din poporul românesc, își va face datoria către țară cu aceeași caldă și adâncă însuflețire și cu aceeași dragoste neclintită de neam ca și ceilalți români. Ea va lupta sub cutele steagului tricolor cu același avânt patriotic neînfrânt ca și frații de arme români.

Uniunea Evreilor Pământeni, care se crede îndreptățită să exprime simțirea și voința întregii populații evreiești băștinașe, ține, în aceste momente unice, să arate că evreii pământeni, privindu-se ca români, se solidarizează în totul cu poporul românesc și că sunt gata să aducă bucuroși jertfa vieții și a avutului lor pentru binele Patriei comune.

Cu urări de victorie, strigăm:

Trăiască România!

Trăiască armata română!^{1,2}

Reprezentanța Uniunii Evreilor Pământeni

CC al UEP, Reprezentanța Uniunii, Raportul asupra activității sale în anii 1913 și 1914. București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 17-18.

¹ La 30 iunie, UEP reafirmă hotărârea de a sprijini efortul de război, salutând faptul că unanimitatea populației evreiești a răspuns apelului ce i s-a adresat, conchizând: „Un singur lucru trebuie să fie azi: încordarea întregii națiuni pentru apărarea intereselor supreme ale Patriei”. (*Ibidem*, p. 19-20.)

² Subscripții realizate la apelul CC de ajutorare al UEP:

Comunitatea Israelită a Templului Coral: 2.000 lei; Banca de Credit Român: 1.000 lei; Soc. „Marpe Lenefes”: 500 lei; Societatea „Aesculap”: 500 lei; Societatea „Umanitas”: 300 lei; Societatea „Caritatea”: 200 lei; Lista dr. M. Beck: 250 lei; Lista Melanie Taubman: 380 lei; Lista Marie Hechter: 3700 lei.

Au mai fost colectate în Capitală fonduri de către Berta Schaeffer și Rachel Steinberg, P.B. Weitman, Beti Herz, Josephine Mihael și Elena Moscovici ș.a.

Secțiunile UEP Iași, Craiova, Piatra Neamă, Roman, Ploiești, Podu Iloaiei, Sulina, Tulcea au organizat adunări de sprijin și au realizat subscripții în același scop. (După „Înfrățirea”, An I, nr. 25, 26 și 31 iulie și septembrie 1913.)

București, 1913, iunie. Comunitatea Israelită de rit spaniol
sprijină efortul de război

[...] La 22 iunie 1913, Majestatea Sa Regele decretând mobilizarea armatei române, tot tineretul nostru de ambele rituri¹, chemat să intre în rânduri, a părăsit părinți, copii, rude și interese vitale, hotărât să-și verse sângele și să moară pentru gloria, apărarea intereselor și viitorul țării ce i-a văzut născând.

Surprinsă de aceste evenimente neașteptate, Comunitatea nu putea sta nepăsătoare față de membrii ei, care trăiau și-și întrețineau unii părinți, alții soții și copilași, numai din munca și câștigul lor zilnic. Ei plecând, lăsau pe toți și toate la voia întâmplării; nu puteau sta în nemișcare, nici față de țară, care, în zilele de grea cumpănă, are nevoie de sprijinul tuturor, până la cel mai slab și neputincios, căci pentru dânsa toți aceia pe care i-a dădăcit și-i vorbesc dulcele grai sunt copiii ei, fără deosebire de obârșie sau credință.

Îndată, secțiunile Comunităților fură convocate în adunare extraordinară. În deplină înțelegere, ele au hotărât luarea de măsuri grabnice făcând jertfe bănești, sigure fiind că nici unul din dv. nu ni le va imputa sau refuza un vot de indemnitate, pentru cheltuielile făcute în afară de cheltuielile bugetare. O delegație din sânul Consiliului Reprezentanților, asistată de Rabin, a prezentat a doua zi ministrului de Război o adresă. Prin ea se făcea cunoscut că Comunitatea Israelită Spaniolă din București pune la dispoziția Ministerului, tot timpul cât va dăinui campania, Școala de băieți din Strada Epureanu, transformată cu cheltuiala ei într-un spital cu 20 de paturi, având tot ce trebuie: rufărie, medicamente, pansamente, instrumente de chirurgie, cu tot personalul sanitar, precum și bucătăria. Cu această ocazie, toți medicii de ritul nostru, nemobilizați precum și cei străini ce țin de Comunitate și-au oferit serviciile gratuit. Multe doamne și domnișoare s-au declarat gata să facă slujba de infirmiere. Ministerul de Război primind propunerea, secția de binefaceri, în unire cu cea de administrație, au făcut toate demersurile și pregătirile. Pe lângă acestea, Comunitatea mai avea sarcina de a îngriji și îndestula părinții nevoiași, femeii și copii ai unora din soldații mobilizați.

O comisie din sânul secției IV care a colindat locuințele dv. a putut strânge o sumă destul de însemnată, din care 1.000 lei se datorează mărinimiei d-lui Jacques Elias, 1.000 Băncii Generale, 500 Băncii de Credit Român, 200 Soc. Armonia, 500 Soc. Hesed Veemeth, 200 Soc. Zece bani, iar restul l-a dat Comunitatea.

S-a împărțit până la demobilizare între 91 de familii 4.085 lei [...]

Vicepreședinte și șeful Secției Administrative, I.E. Cohen-Lănuș

Al II-lea vicepreședinte, M.L. Nachmias, șeful Secției Școlilor, Sasson Farchi, șeful Secției Templelor, Rafael Calmy, șeful Secției de Binefaceri, Moritz Athias, șeful Secției Înfrățirea Sacră, dr. Galimir, inspector al Școlilor

Secretar general, I. D. Bally

Dr. I. Niemirower, rabin

CIRSB, Buletinul Consiliului Reprezentanților, seria a treia, nr. 11, București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu” 1913, p. 20-21

¹ Sefard și așkenaz.

București, 1913, iulie 2. Unități spitalicești comunitare puse la dispoziția armatei

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 2 iulie 1913

Domnule Ministru [de Război],

Populația evreiască băștinașă, în elanul ei patriotic și în pornirea ei de solidaritate națională, continuă să-și manifesteze sentimentele cu aceeași caldă însuflețire ca și la începutul mobilizării.

Ne facem interpretul acestor simțăminte, rugându-vă să binevoiți a accepta următoarele noi donațiuni:

Alăturăm adresa Comunității Israelite din Roman prin care pune la dispoziția Ministerului de Război spitalul comunității, cu 24 de paturi și tot personalul sanitar necesar.

Secțiunea din Brăila a Uniunii Evreilor Pământeni a organizat în localul școlii de fete de acolo un spital pentru răniți, cu 30 de paturi, totul complet echipat, cu medici și cu tot ce trebuie. Ne permitem să vă oferim acest spital, rugându-vă să binevoiți a-i da autorizațiune de funcționare și a ne răspunde asupra acestui punct. S-ar mai putea răspunde și direct la Brăila, dlui farmacist Câmpeanu.

De asemenea, ne permitem să vă oferim spitalul organizat de secțiunea din Piatra Neamț a Uniunii Evreilor Pământeni, spital cu medici, medicamente și întreținere completă. Vă rugăm să binevoiți a ne răspunde și asupra acestei oferte, pentru a putea transmite răspunsul secțiunii noastre din Piatra Neamț.

Comunitatea Israelită din Tg. Frumos oferă cele două localuri de școală ca spitale.

Simțim o adâncă bucurie că, în aceste momente, când mii și mii de soldați evrei-români se află pe câmpul de onoare, populațiunea evreiască băștinașă, aceea care a rămas nemobilizată, ia parte cu atâta elan și credință la opera de solidaritate socială și națională, care se manifestă cu atâta putere în țara întreagă.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

În numele Reprezentanței,

Președinte, dr. Ad. Stern

Secretar, S. Labin

CC al UEP, Reprezentanța Uniunii, Raportul asupra activității sale în anii 1913 și 1914. București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 135.

Roman, 1913, iulie. Apelul Comitetului județean pentru
ajutorarea familiilor nevoiașe ale militarilor de pe front

Frați români !

Ceasul supremului sacrificiu pe care îl datorăm Patriei a sunat. Viteaza noastră armată este plecată să restabilească pacea în Balcani, intrând în Bulgaria, al cărei stat e plămădit cu sângele ostașilor noștri la 1877.

Misiunea armatei e nobilă și mare. Pentru cei ce rămân, pentru cei care nu poartă o armă spre apărarea Patriei, este o sfântă datorie d-a susține familiile fiilor plecați să lupte pentru gloria ei.

În numele acestei sfinte datorii vă cerem obolul vostru pentru susținerea familiilor nevoiașe ale ostașilor noștri.

Să ne îndeplinim cu devotament această sfântă datorie. Noi, care rămânem, să facem o altă armată, armata de apărare și sprijin a familiilor ostășești, misiune tot atât de nobilă, tot atât de trebuitoare în împrejurările prin care trece țara ca și aceea a armatei plecată să lupte pentru izbânda neamului românesc și prestigiul țării noastre!

Frați români!

Cu credința în suflet că apelului nostru va răspunde până la cel din urmă locuitor al acestui județ, deschidem subscripția pentru ajutorarea familiilor celor duși la luptă, urându-le să se întoarcă sănătoși și încărcăți de izbândă.

Săteni, lucrați ogoarele celor duși sub steag pentru ca la întoarcere vitejii de astăzi, eroii de mâine să găsească holdele frumoase și recolta mănoasă.

Poporul a dat armata, poporului îi cerem să dea tot ce trebuie pentru ca grija de cei lăsați în urmă să dispară din sufletul ostașului care merge voios la luptă.

Facem apel la întreg poporul să-și dea obolul, obolul cel mai mic fiind tot atât de prețios pentru opera națională ce se săvârșește astăzi prin sprijinul armatei.

Frați români! Dați ajutorul vostru familiilor ostașilor noștri, și-n rugăciunea voastră rugați-vă lui Dumnezeu ca ei să ocrotească țara și viteaza ei armată!^{1,2}

ACIER, Fond I, dosar 340, f. 125.

¹ Apelul a fost semnat, între alții, de Episcopul Teodosie, C. Cantacuzino-Pășcanu (președintele Adunării Deputaților), Ioan Theohari (prefect), C. Balaiș (primar), dr. M. Riegler (deputat), Ștefan Ciuntu (senator), Max de Marbaix (directorul fabricii de zahăr), Iancu Avram și Isidor Schiffer (reprezentanții Uniunii Evreilor Pământeni, secția Roman), Moritz Bring (președintele Comunității Israelite)³.

² Vezi și doc. 581.

³ Un apel similar a fost lansat de locuitorii români și evrei din Craiova (ACIER, Fond VI, ds. 203/1913-1914, f. 33)

București, 1913. Soldați evrei morți în Războiul balcanic

Soldatul Herș Avram, reg. 49 infanterie rezervă, brigada 33, Divizia II (Corpul II).

Soldatul milițian Levi Marcu, reg. 22 Dâmbovița (serviciul etapelor).

Soldatul Feldman Marcu, reg. 7 Rahova nr. 25 (Corpul IV).

Soldatul Ioil Pincu Ițic, reg. 8 Dragoș nr. 20.

Soldatul Avram Filip, reg. 1 artilerie. (*MO nr. 95 din 31 iulie 1913.*)

Tevi Marcu, reg. 41 infanterie rezervă ; Grosman Iancu, reg. 28 Radu Negru (Corpul II); David Ilie, reg. 21 Ilfov; Lupu Lipe, reg. 13 Ștefan cel Mare; Baer David, reg. 7 artilerie; Leiba Michel, reg. 13 Ștefan cel Mare; Manase I. reg. 12 artilerie; Cahana Leib, reg. 14 Roman; Zilberman Leon, regimentul Ștefan cel Mare nr. 13; Avram Gh. reg. 13 Ștefan cel Mare; Cahană Avram, reg. 25 Rahova; Moscu Șmil, reg. 8 Dragoș nr. 29; Moisa Iosif, reg. 8 vânători; Leib Marcu, reg. 4 artilerie; David G., reg. 4 artilerie; Burăch sin Gherșin, reg. 8 vânători (Corpul IV).

Liste comunicate de MCG cu numerele 462 (29 iulie 1913), 1007 (2 august 1913), 1096 și 1144 (5 și 6 august 1913), 1242 (9 august 1913) și 1278 (12 august 1913).

Apud M. Schweig, Eroismul ostășesc al evreilor în actualul război european, București. Tip. „Librăria Nouă” 1915, p. 11-12.

581

Botoșani, 1913, iulie-august. Creștini și evrei acționează împreună pentru susținerea efortului militar

Apelul

Comitetului Central din Botoșani pentru ajutorarea familiilor celor mobilizați

„CETĂȚENI! Cinstea și chemarea țării la Porțile Orientului au impus mobilizarea armatei române, iar datoria noastră ne-a poruncit să intrăm în luptă, ca prin bărbăție să potolim trufia dușmanului.

Cu toții am văzut cum ostașii țării au răspuns grabnic la sunetul goarnei, întrecând toate așteptările și părăsindu-și cu veselie familia și interesele.

Cântând cântece de biruință și cu încredere în puterea și viitorul neamului nostru, au plecat cu toții în război cu gândul la Dumnezeu, Țară și Rege. Toți aveau conștiința datoriei împlinite și credința că, expunându-și viața, contribuie la demnitatea și strălucirea Țării Românești.

CETĂȚENI! Din ziua mobilizării trăim ceasurile faptelor mari ! Pentru ca cei plecați să fie cât mai puțin preocupați de grija celor de-acasă și să aibă tot avântul cugetului lor numai spre biruință, noi, cei care rămânem acasă, avem datoria ca să îngrijim de familiile celor plecați pe câmpul de luptă.

Toți ostașii Țării să fie încredințați că de familiile lor are cine să se îngrijească și în așa chip, ca să nu ducă nici o lipsă.

Să împărțim paharul și bucățița noastră cu familiile împovărate – cu femeile, bătrânii și copiii ce le compun.

Să le lucrăm ogoarele, aducându-le acasă bucatele.

Cu averea, munca și sfatul nostru să facem astfel, încât familiile luptătorilor să nu simțească lipsa sprijinitorilor lor [...]

Ne adresăm tuturor sentimentelor caritabile, fără deosebire de trepte sociale și fără deosebire de naționalitate, rugându-le să se grăbească a se înscrie cu ajutoarele ce le dictează datoria de om, de bun patriot și cetățean, *căci ajutorul dat la timp este de două ori dat.*

Să ne ajute Dumnezeu !”

Președinte, V.D. Vasiliu; membri Th. Sillion, V. Isăcescu, A. Enacovici, St. Gane, Th. Buzdugan, Garabet Ciomac, Mihai Vasiliu, Frederic Costiner, Maurice Moscovici, Gh. Canarău, Maurice Abramovici, Neculai Frunzescu, Alex. Șmelț, Mircea Arapu, Antonel Manea, C. Zamfirescu, dr. Hynek, Laurențiu Pilat, dr. Politzer, Vasile Tralpă, dr. Zuhr, I. S. Popovici, Moritz Abramovici, G. Antonescu, Al. Simionescu, N. Freifeld, Gh. Dimitriu, N. Ursoi, B. Schönfeld, căpit. Schipor, I.M. Wechsler, L. Stratulat, căpit. Zăgănescu, Ilie Criveanu, H. Haritonovici și Lazăr Theodor.

„Dare de seamă a CC Botoșani pentru ajutorarea familiilor mobilizate”, iulie-august, 1913, p. 4-7 f.e.

582

București, 1913, noiembrie 3. Adolphe Stern își exprimă decepția și protestul față de manifestările antisemite ce au urmat celui de-al doilea război balcanic

Domnilor Delegați,

[...] Se luminase, domnilor! În entuziasmul stârnit prin izbânda țării, și prin avântul înalt al evreilor băștinași, un val de generozitate a cuprins toate inimile, un dor imens de dreptate și înfrățire și reparație socială s-a deșteptat. O manifestație spontanee, irezistibilă s-a produs¹. Nici un glas potrivnic n-a îndrăznit a se ridica: sectarii și fanaticii au intrat în gaură de șarpe. Și în Senatul țării a răzbit această mișcare populară. Făcându-se ecoul sentimentului general, un vrednic vlăstar al unei ilustre familii, dl. Emil Lahovari, amintind că sub cutele drapelului român se află soldați care servesc țara cu dragoste, „care nu vor

pregeta a-și jertfi viața pentru mărirea României², dar care nu se bucură de drepturi civile și politice”, întreabă banca ministerială dacă „nu crede că s-ar face un act de dreptate, dându-li-se asigurarea că, după mobilizare, patria îi va privi ca pe niște adevărați fii ai ei”. Și încheie cuvântarea sa cu aceste cuvinte, acoperite de aplauze:

„Sub nobilele cute ale drapelului nostru, nu se poate adăposti nici o nedreptate”.

Ministrul Marghiloman răspunse că: „tuturor acelor care sunt sub arme și care sunt născuți și crescuți aici în țară, li se va acorda repede, cu o extremă înlesnire, cetățenia română”.

Senatorii au salutat și această declarație solemnă cu aplauze.

De la iunie 1866, de când Constituanta, – pe lângă câțiva boieri moldoveni: M. K. Epureanu, Ghika Comăneșteanu, – un alt membru al familiei Lahovary, Grigorie Lahovary, a cerut „drepturi egale pentru toate clasele și fiecare individ”, nu se mai auzise asemenea cuvinte în favoarea libertății religioase.

Am trăit atunci clipe neuitate de înfrigurare, de însuflețire, de speranță – și atunci am hotărât să convocăm acest Congres, în mijlocul atmosferei prielnice de dragoste și înfrățire. Nădărduiam că curente generoase și sublimеle avânturi izvorâte din clocotul sufletelor vor alina în sfârșit:

„Durerea unui neam ce-așteaptă

De mult o dreaptă sărbătoare”.

Vai, ce crudă dezamăgire! Unde este vântul de primăvară care adia? Unde sunt cuvintele de libertate, de egalitate, de frăție?

Corul hidos de ură, de hulă, de calomnii, de amenințări s-a redeșteptat. Huhurezii tipă iar! Ziarele ne tăgăduiesc dreptul de apărare, Liga Culturală³ nu ne recunoaște libertatea organizării, o parte din studențime ne amenință cu pogromuri, marele partid liberal, în programul său de reforme, nici nu pomeneste măcar de dezlegarea chestiei evreiești. Acei fii ai țării care abia au pus arma jos și abia au dezbrăcat haina Regelui nu mai sunt adăpostiți de cutele drapelului sub care au slujit. Mai mult, aflăm că, pe când ei se aflau pe câmpiile Bulgariei, un ordin tainic al corpurilor de armată recomanda comandanților și căpitanilor să se informeze bine de sentimentele tuturor oamenilor „cari nu sunt de origină români, în special ale celor ce sunt evrei și să vegheze ca din aceștia să nu facă gradați...și dacă credeți că ar fi înaintați unii care n-ar fi de origină română (ovrei niciodată) ori numiți în o funcțiune oarecare, veți înainta un raport special, motivat confidențial”.

Va să zică pe când soldații evrei erau sub arme ca să apere țara, superiorii lor îi denunțau și suspectau buna lor credință! Sufletul nostru se revoltă în fața unor atari nedemnități, și aceasta va rămânea o pagină rușinoasă în anele militare!

În fața acestei reacțiuni, – reacțiune excesivă, ca toate reacțiunile, – care este îndrumarea noastră? Poate ca orbirea și patima să revină iarăși, dar – să nu ne amăgim – curentul sufletesc ce s-a manifestat nu va dispărea niciodată, fermentul sănătos care a pătruns în inimi în acel mare ceas de entuziasm popular nu va pieri și va renaște în clipa hotărâtoare.

De aceea nu trebuie să deznădăduim, nici să dezarmăm. Divide et impera – ne-au divizat ca să ne înșeluneze. De când însă ne-am organizat în Uniunea Evreilor Pământeni, avem un far luminos în negura pustiirii, un zid puternic de apărare. Tot evreul pământean trebuie să fie în rândurile Uniunii, alături de noi. Cine nu este în rândurile noastre nu este bun evreu, cine ne părăsește este un dezertor, cine ne împiedică în activitatea noastră este un trădător.

Lozinca dar este și va fi: luptă fără șovăială. Am declarat-o în termeni neîndoioși în răspunsul nostru la comunicatul Ligei Culturale, și înțelegem a duce această luptă fără a ne intimida nici de insulte, nici de amenințări. Dealtminteri, dacă n-am duce această luptă astfel, cei 15-20.000 ostași evrei-români care s-au întors de pe câmpiile Bulgariei mândri și conștienți de dreptul lor nu vor urma o politică a capului plecat. Ei revendică dreptul lor de români, și dacă am voi să facem o politică lașă și nemernică, acești soldați ne vor goni de pe scaunele noastre cum viforul răstoarnă copacii îmbătrâniți!

La luptă, dar, pentru libertatea conștiinței, libertatea adevărată, reală! Libertatea este rostul statului modern. Libertatea religioasă este izvorul tuturor celorlalte libertăți. Statul, dacă nu este asupritor și tiranic, nu poate să se amestece în sfera cugetării și credinței. Așteptăm că Parlamentul Român va decreta în fine această libertate religioasă!

Guvernul Român, Parlamentul Român au acum cuvântul! Îl așteptăm!

UEP. Procesul-verbal al Congresului extraordinar ținut la București în zilele de 3 și 4 noiembrie 1913, București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 3-5.

¹ Presa română salută sprijinul populației evreiești pentru războiul din 1913.

„Viitorul”, (24 iunie), organ oficios al Partidului Liberal, în articolul intitulat „Evreii și datoriile ostășești” scria:

„Luăm act cu satisfacție de manifestul Uniunii Evreilor.

Uniunea Evreilor Pământeni a lansat un manifest, al cărui conținut este de natură ca să ne satisfacă, deoarece prin acel manifest evreii pământeni dovedesc în aceste momente grele că știu să-și facă datoria către țară cu abnegație”. La 27 iunie, același ziar, adresându-se printr-un apel preoților, remarcă: „Evreii se înrolează, și nici nu voiesc acum să condiționeze mersul spre moarte, de ceea ce are să fie mai bine pentru ei când vor trăi”...

„La Politique”, (25 iunie) organ oficios al Partidului Conservator:

„Uniunea Evreilor din România a adresat un apel din cele mai patriotice către concetățenii lor, amintindu-le în mod călduros care este datoria lor către România în aceste momente grave.

De altfel, toți aceia dintre evreii noștri care și-au făcut serviciul militar răspund cu entuziasm la mobilizare, pe când comunitățile evreiești din țară și administrațiile instituțiilor lor filantropice s-au pus la dispoziția autorităților similare militare”. Același ziar scria a doua zi: „Se cunosc sentimentele de patriotism de care sunt însoțite evreii din România. Am avut în urmă prilejul de a releva devotamentul lor pentru cauza națională”.

„Evenimentul”, care apare la Iași, sublinia: „Gestul populației evreiești de a-și arăta simțămintele ei față cu țara, în momentele actuale, a făcut o impresie în public și este oarecum un început de dovadă că bună parte din această populație a fost nedreptățită când i s-a atribuit simțiri antiromânești.

Nu facem filosemitism, dar nici nu vroom să trecem de evreo-fagi, și de aceea cată să recunoaștem că mișcarea patriotică produsă în sânul populației israelite cu ocazia mobilizării a fost bine văzută de lumea imparțială, care a acordat o notă bună acestei frumoase mișcări”.

D. Georges Diamandi, lider al Partidului Liberal, într-un articol din „Viitorul”, din 7 august, declara:

„Alături de votul obștesc și de improprietărea cea mare, înfruntând orice antipatii personale și orice neîncredere, justificate în ochii unora, se cade ca, luând act de avântul patriotic al tuturor locuitorilor acestei țări, să dăm o soluție chestiei evreiești. Să hărăzim drepturi evreilor pământeni. Cerințe interne și motive externe ne împing la aceasta. Odată aceste trei probleme dezlegate, nu înlăturate, cu toate puterile unite ne vom gândi la o politică externă pur românească spre înfăptuirea unității noastre etnice și teritoriale”.

„L'Indépendance Roumaine” scria la 6 august 1913: „Cu prilejul unei revizuii constituționale, întâia noastră preocupare trebuie, deci, să se îndrepte spre o reformă electorală cu baza lărgită așa fel ca preponderența națională în diriguirea afacerilor interne și externe să nu sufere nici o stîrbire. Odată această măsură de apărare luată, ne vom putea atunci, cu toată echitatea, gândi la dreptele revendicări ale israeliților noștri, care au dat dovezi de atașamentul lor devotat către țară”. (Anexa 3 la Raportul CC al UEP asupra activității sale în anii 1913 și 1914. București, Tip. „Progresul”, 1914 p. 128-130).

² Documentele 404, 410 confirmă aceste previziuni.

³ Vezi doc. 55, 56, 57.

Bacău, 1913. Evrei pământeni, mobilizați în război¹

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
1	Aderca Marcu	1896	Soldat	Reg. I Dolj, Rezervă	
2	Aderca Bercu	1913	Soldat	Reg. I Dolj, activ, front	
3	Abstender Vili	1901	Soldat	Reg. 41, rezervă, compania 4	
4	Abramovici Herman	1897	Soldat	Reg. 22 Târgoviște	
5	Aizic Aizic	1909	Soldat	Reg. I Dolj compania 4	
6	Aizic Iosef	1911	Soldat	Reg. I Dolj combatant, front	Termen redus
7	Alperin Aron	1910	Caporal	Reg. I Dolj	Termen redus
8	Alschech David	1902	Sergent	Corp I, 41 Inf., compania 8, șef de provizie	
9	Avramsohn Șmil	1897	Soldat	Reg. I Dolj	
10	Bauch Ignatz	1895	Sergent Major	Bat. 5 Vânători	
11	Baruch Tevi	1908	Soldat	Bat. I Vânători, compania 3	
12	Beck Benjamin	1904	Soldat	Reg. I Cetate	
13	Beck Herman	1893	Soldat	Reg. II Cetate	
14	Beligrădeanu S. Jacques	1910	Brigadier	Reg. 9 Artilerie	
15	Beligrădeanu A. Jean	1911	Plutonier	Reg. I Călărași, Diviz. II, Escadr. IV	
16	Beneroi Rafael	1910	Soldat	Reg. I Dolj	
17	Bercovici Filip	1898	Soldat	Reg. 40 Călugăreni	
18	Berman Aron	1904	Soldat	Bat. I Vânători	
19	Berman Iacob	1901	Soldat	Bat. 7 Vânători	
20	Berman Mendel	1913	Soldat	Reg. 26 Rovine, activ	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
21	Braun Solomon	1905	Soldat	Corp I, 41 Inf., compania 5, combatant, front	
22	Bremer Leopold	1902	Soldat	Corp I, 41 Inf., compania 5, combatant, front	
23	Brener Moise	1907	Soldat	Escadronul I, tren, serviciul de subzistență	
24	Butnaru Isac	1897	Soldat	Reg. I, Dolj, făcut gardă în oraș	
25	Cohen L. Israel	1896	Soldat	Reg. I Dolj	
26	Cohen H. Iacob	1896	Soldat	Reg. I Dolj, Bat. teritorială, serv. etapelor	
27	Cohen H. Avram	1909	Soldat	Reg. I Dolj, compania 4	
28	Cohen Iancu	1910	Soldat	Reg. 11 Siret	
29	Covu I. Anton	1905	Soldat	Reg. 11 Dolj, institut geografic	
30	Craioveanu Iosif	1909	Soldat	Corp II, Reg. 20 Teleorman, compania 4, front	
31	Calman Moise	1909	Soldat	Reg. 12 Cantemir, Bârlad	
32	David Em. Leon	1910	Brigadier	Reg. 9 Artilerie	
33	Deutsch sin Iancu	1902	Soldat	Reg. 4, Călugăreni, vărsat la 2 tren și în urmă la subzistență	
34	Deutsch Isidor	1904	Soldat	Serviciul de manutanță la Tunari (București)	
35	Ellman Leon	1898	Soldat	Reg. I Dolj, bucătar șef la cartierul general	
36	Erlbaum W. Moritz	1909	Soldat	Escadronul de ștafete	
37	Erstein Iancu	1902	Soldat	Corp I, 41 Rez., compania 5, front	
38	Eskenasy M. Avram	1905	Caporal	Corp I, 41 Inf., compania 1, șef de grupă	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
39	Eskenasy Jean	1900	Sublocotenent	Corpul voluntar, automobilist de la Ministerul de Război	Plevna-București
40	Eskenasy Iosef dr.		Medic auxiliar	Ambulanța Diviz. II din Corp I, compania 1, sanitar	Voluntar
41	Eskenasy L. Gabriel	1905	Plutonier	Escadronul I tren	
42	Eskenasy Iosef	1899	Plutonier	Bat. I Vânători	
43	Eskenasy L. Isac	1900	Sublocot. avansat la locot. în rezervă	A avut comanda Plut. III, Escadr. II, Reg. I Călărași	În prima noapte după trecerea Dunării la 4-5 iulie a executat recunoașterea de la Dolnic-Mitropolie, până la Opanez și Plevna
44	Eskenasy Leon dr.	1907	Medic auxiliar	Reg. I Dolj, medic	
45	Eskenasy A. Iosif	1900	Soldat	Reg. 31 Calafat, batalionul teritorial	
46	Eskenasy Moscu	1903	Soldat	Reg. 5 Artilerie	
47	Eskenasy Iosef	1911	Soldat	Reg. 4 Roșiori	
48	Feder Simon	1903	Soldat	Reg. 2 Artilerie	
49	Finkelstein Herman	1908	Soldat	Corp I Reg. I Dolj, compania 2, detașat ca biciclist la Cartierul general, Brig. II Inf., divizia activă	
50	Frances Samuel	1896	Soldat	Reg. I Dolj	
51	Ghilerter Sami	1904	Soldat	Reg. I Dolj, serviciul de subzistență	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
52	Goldenberg Marcu	1913	Soldat	Corp. V, Reg. 40 Călugăreni, Serviciul sanitar	Avansat pe câmpul de luptă
53	Goldenberg Leivi	1900	Caporal	Bat. 7 Vânători	
54	Goldenberg Leizer	1910	Soldat	Reg. 4 Argeș, Pitești	
55	Goldenberg Adolf	1905	Soldat	Reg. 6 Mihai Viteazu	
56	Gross Isidor	1895	Soldat	Comandament sergent de linie I (Bulgaria)	Bacalaureat
57	Grünbaum Isidor	1903	Soldat	Reg. I Dolj	
58	Guttman Jean	1903	Soldat	Reg. II Cetate	
59	Haimsohn S. Henry	1909	Soldat	Reg. 19 Romanați	
60	Herșcovici Alter	1896	Soldat	Reg. I Dolj	Voluntar
61	Hirsch Elias	1910	Caporal	Reg. I Dolj, compania 4	
62	Hirsch Sol. dr.	1894	Medic auxiliar	Medic la spitalul militar central și det. la spitalul de holerici Balta Verde	
63	Hirsch Heinrich	1899	Soldat	Corp I, Reg. I Dolj, Bat. 41, Rezervă teritorial cu serviciul de etapă	Mort pe câmpul de luptă
64	Hodar Simon	1900	Soldat	Reg. I Dolj, batalionul teritorial	
65	Hodar Aron	1913	Soldat	Reg. I Călărași	
66	Hussar Iosef	1905	Soldat	Reg. 80 Rezervă, București	
67	Iacob Iancu	1901	Sublocot.		
68	Iacob Bernhard	1910	Soldat		
69	Iacobsohn S. dr.	1899	Medic auxiliar	Reg. I Dolj, batalionul teritorial	
70	Iarchy Rubin	1911	Soldat	Reg. I Dolj	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
71	Iosef Isac	1900	Soldat	Corp I, Reg. 57 Inf., compania 2 teritorială cu serviciul de pază la frontiera Dunării	
72	Isac Iancu	1905	Soldat	Reg. 26 Rovine	
73	Isacovici Wolf	1901	Soldat	Corp I, Reg. 41 Rezervă, compania 8, combatant	
74	Isacovici Mendel	1907	Soldat	Corp I, Reg. I Dolj, compania 9, combatant	
75	Iuster Mișu	1901	Soldat	Corp V, Rez. Reg. 66, detaș. la Teleg. Buc. Pionieri Stat Major	
76	Kanner Herman	1895	Soldat	Marele Stat Major cu serviciul la etape	
77	Katz Isac	1909	Soldat	Reg. I Dolj	
78	Klein Sache	1913	Soldat	Corp. I, Reg. I Călărași, Escadr. III, detașat la patrula de recunoaștere, formată din diviz. indep. de cavalerie	
79	Kreidman Moritz	1913	Soldat	Corp I, Reg. I Dolj, compania 9, combatant	
80	Leon M. Iacob	1899	Soldat	Reg. I Dolj, compania 1, Bat. terit. care a înaintat în Bulgaria	
81	Leon Sabetay	1908	Plutonier	Corp I, Reg. 1 Dolj, compania 9, biciclist la cartierul general	
82	Leon Gabriel	1912	Soldat	Reg. 26 Rovine	
83	Leon A. Iacob	1901	Soldat	Divizia I obuziere	
84	Langer Iosef	1902	Soldat	Reg. I Dolj, 41 rezervă	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
85	Lăndes O. dr.	1893	Medic ajutor	Medic la Spitalul Craiova	Voluntar
86	Lazăr Benjamin	1908	Soldat	Reg. I Dolj	
87	Lebinsohn Heinrich	1912	Soldat	Reg. 26 Rovine	
88	Leibovici Michel	1911	Soldat	Reg. I Călărași	
89	Lillu Avram	1898	Soldat	Reg. I Dolj	
90	Lillu Haim	1906	Soldat	Corp I, Reg. 41 Inf. compania 3, combatant	
91	Loewenstein Moritz	1910	Soldat	Bat. I Vânători, rezervă	
92	Lupovici (Ioineberg) Luca	1902	Fruntaș	Reg. 11 Siret, compania 11, Bat. 2 rezervă	
93	Marcus Heinrich	1905	Soldat	Reg. 41 Dolj, Rezervă	
94	Marcus Marcu	1897	Soldat	Reg. I Dolj	
95	Mendel Alfred	1898	Plutonier	Reg. I Dolj	Cetățean
96	Mendel H. Benjamin	1908	Plutonier	Divizia I Tren	
97	Mendel H. Emanuel	1908	Sergent	Reg. 14 Artilerie	
98	Mendel L. Lazăr	1905	Locotenent	Reg. 9 Călărași	Cetățean
99	Mendel L. Emanuil	1906	Sublocot.	Divizia I Tren	
100	Michelsohn Mișu	1903	Soldat	Reg. 48 Rezervă Buzău	
101	Mitrani Cohen dr.	1900	Medic ajutor	Medic batalionul 9 miliție	
102	Morgenstern Moritz	1906	Soldat	Reg. 41 Rezervă, Dolj	
103	Morgenstern Simon	1910	Soldat	Reg. I Dolj	
104	Morgenstern Solomon	1910	Soldat	Reg. I Dolj	
105	Ordnung Isidor	1905	Caporal	Reg. I Dolj, șef de echipă	Bacalaureat
106	Oser Iacob	1905	Soldat	Forturi Chitila	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
107	Panijel Iacob	1909	Plutonier	Corp I, Reg. I Dolj, Compania 7, front	
108	Penchas Avram	1900	Soldat	Reg. I Dolj, batalionul teritorial	
109	Rapaport Paul	1900	Soldat	Reg. 7 Artilerie Buzău	
110	Rosenthal Arnold	1902	Soldat	Reg. 41 Rezervă Dolj	
111	Rosenstein Solomon	1898	Sergent	Reg. I Dolj	
112	Rosenzweig Leopold	1902	Plutonier	Reg. I Artilerie Rezervă, Serviciul de aprovizionare Bat. II Vânători	
113	Rosenzweig Isac	1900	Locotenent		
114	Rosenzweig Avram	1906	Sublocot.	Inginer C.F.R. (subinspector), Insp. a V-a Serviciul de Tren	
115	Rosenzweig Solomon	1908	Sergent		
116	Rosenberg Paul	1909	Soldat	Reg. 9 Artilerie, 8 rezervă	
117	Rosenthal Wolf	1909	Soldat	Reg. I Dolj	
118	Rosman Max	1913	Soldat	Corp I, Reg. I Dolj, Compania 6, combatant	
119	Saul Iacob	1901	Soldat	Escadronul I Tren	
120	Saul Saul	1904	Soldat	Reg. I Cetate București	
121	Segal Elias	1896	Soldat	Reg. 9 Artilerie, 3 etape	
122	Sanft Heinrich	1907	Brigadier	Corp I, Escadronul I, Tren	
123	Silberman Nisim	1908	Soldat	Reg. I Dolj	
124	Sobel Jean dentist	1906	Soldat	Compania 2, serviciul sanitar	
125	Soponariu Șloim	1898	Soldat	Reg. I Dolj	
126	Silberstein Moritz	1911	Soldat	Corp IV, Reg. 8 Dragoș, Compania 8, front	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
127	Sperling Lazăr	1905	Soldat	Reg. I Dolj, Institutul geografic	
128	Spiegel Arthur	1902	Sergent	Reg. I Cavalerie	
129	Spaer Solomon	1903	Soldat	Corp I Reg. 41 Rezervă, compania 8 sanitară	
130	Stark Heinrich	1905	Soldat	Corp I, Reg. I Vânători, combatant	Termen redus
131	Stark Marcu	1905	Soldat	Corp I Reg. I Vânători, compania 5	Termen redus
132	Schewach Leon	1906	Soldat	Corp I 41 Rezervă compania 3 teritorială	Şef de grupă
133	Schrager Jean	1904	Plutonier	Reg. 2 Artilerie	
134	Schramm Ferdinand	1896	Soldat	Corp II, Garnizoana Bucureşti, Reg. 80, serviciul de pază	
135	Schutzman dr.	1900	Medic ajutor	Medic garnizoana Craiova	
136	Schinderman Naftali	1910	Soldat	Reg. 26 Rovine	
137	Stern Albert	1897	Soldat	Reg. I Dolj	
138	Stern H. Sami	1901	Soldat	Reg. I Dolj	
139	Sturmer Iohann	1895	Soldat	Reg. 40 Călugăreni, cartierul general	
140	Schwartz Sami	1911	Soldat	Reg. I Dolj	
141	Theodor Samuel	1910	Soldat	Reg. 2 Călăraşi	
142	Theodor Isidor	1907	Soldat	Reg. I Dolj	
143	Țentler Emanuil	1901	Soldat	Corp I, Reg. 41 Rezervă, compania 4, Bat. I	
144	Weintraub Iosef	1901	Soldat	Reg. 29 Infanterie Dolj	

Nr. crt.	Numele și Prenumele	Contingentul	Gradul	Corpul unde a fost repartizat	Observații
145	Wechsler Ilie	1906	Soldat	Corp IV, Reg. 67, compania 2, combatant front	
146	Wolf Avram	1896	Soldat	Reg. I Pionieri	
147	Wolf M. Iancu	1897	Soldat	Reg. I Dolj	

ACIER, Fond VI, ds. 203/1913-1914, f. 160-167.

¹ Registrul intitulat „de control al șefului de garnizoană Bacău nr. 1” cuprinde evidența reală din ctg. 1912 și 1913. La ctg. 1912 figurează 53 de evrei din total 124 înscrși. La ctg. 1913 figurează 78 evrei din 153 înscrși.

584

București, 1913-1914. Bilanțul activității Casei de sprijin „Familia Luptătorilor” în timpul celui de-al doilea război balcanic

Casa de sprijin „Familia Luptătorilor” a fost constituită cu scopul de a veni în ajutorul familiilor nevoiașe ale celor mobilizați pe fronturile celui de-al doilea război balcanic (1913)¹. Printre fondatori au fost personalități de religii, naționalități și profesii diferite, care au adresat apeluri oricărei persoane, întreprinderi, instituții pentru strângerea de fonduri bănești.

Făcând bilanțul pe perioada 26 iunie 1913 – 31 decembrie 1914, s-a constatat că au răspuns 697 de persoane fizice și juridice. Dintre acestea 205 erau evrei. Pe listele de subscripții se aflau: Take Ionescu (5.000 lei), Banca Mauriciu Blank (50.000 lei), UEP (15.000 lei), Direktion der Diskonto Gesellschaft (63.100 lei), Astra Română (10.000 lei), Soc. Columbia (10.000 lei), Achile Lewy Strauss (5.000 lei), Eugen Ghika Comănești (9.000 lei), Societatea de Credit Funciar Urban (30.000 lei), Siemens & Schuckert (5.000 lei), Micu Zentler (9.000 lei), BNR (55.300 lei), Siegmund Prager (4.000 lei), precum și numeroase persoane cu contribuții mai modeste. În total, între 28 iunie 1913 – 13 decembrie 1914 au fost colectați 1.508.059 lei².

Casa de sprijin „Familia Luptătorilor”. Dare de seamă a activității Comitetului de la 26 iunie 1913 până la 31 decembrie 1914. București, Institutul de Arte Grafice „Universala” I. Ionescu, 1915, (AIN București, Fond Min. de Război, Familia Luptătorilor, ds. 12/1918, f. 86-106.)

¹ Vezi doc. 598.

² Între 29 iulie – 1 august 1916, „Familia Luptătorilor”, filiala Piatra Neamț a distribuit ajutoare la 119 familii nevoiașe ale celor concentrați mai mult de 30 de zile. Printre acestea se aflau și multe familii evreiești. (*Ibidem*, ds. 2/1916, f. 44-46, 61.)

București, 1914, iunie. Discriminări față de plutonierii evrei pământeni

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunei

București, 17/30 iunie 1914

Domnule Ministru, [de Război]

Ne luăm libertatea să vă atragem atenția asupra ordinului Marelui Stat Major Nr. 1750 de la 30/5 1914, al cărui cuprins îl reproducem în cele ce urmează:

Prin ordinul-circulară No. 13733 din 23 august 1913, Ministerul de Război arăta condițiunile în care pot deveni sublocotenenți de rezervă tinerii cu termen redus, aflați condițiunile art. 29 din vechea lege de recrutare, din contingentele cele mai vechi, până la contingentul 1912 inclusiv, și care, pentru diferite motive, n-au obținut acest grad după terminarea serviciului sub drapel.

Prin acest ordin li se socotește tinerilor serviciul făcut cu ocazia mobilizării echivalent cu stagiul de două luni ca plutonieri, cerut de legea ofițerilor în rezervă.

Ca o consecință a acestor dispozițiuni, Ministerul de Război, prin ordinul-circulară No. 55 din 11 octombrie 1913, dispune a li se aloca tuturor acestor tineri, pe timpul cât au fost mobilizați, prima de echipare și toate drepturile prevăzute plutonierilor, fără a se ține seama de grad sau naționalitate.

În urma acestor ordine, au fost corpuri de trupă care au înțeles a înscrie pe acești tineri în registrele corpului, cu gradul de plutonier, ceea ce nu intră în prevederile ordinului mai sus notate.

Aceste dispozițiuni fiind cu totul contrare legii de înaintare în armată și pentru a nu se interpreta în mod deosebit dispozițiunile ordinelor-circulare No. 49 și 55/913¹, se ordonă:

„Tinerii cu termen redus aflați în condițiunile art. 29 din vechea lege de recrutare care au fost mobilizați vor fi grupați în trei categorii:

1) Tinerii care conformându-se dispozițiunilor ordinului-circulară No. 46/5733 din 23 august 1913 au depus toate actele cerute prin acest ordin și au fost deja înaintați sublocotenenți de rezervă.

2) Tinerii care deși au depus toate actele cerute prin ordinul-circulară No. 46/913 însă n-au fost încă înaintați sublocotenenți de rezervă. Aceștia vor fi înscrși în registrele trupelor și vor fi socotiți pentru lucrările mobilizării ca plutonieri în rezervă până la înaintarea lor ca sublocotenenți în rezervă.

3) Tinerii care n-au fost certificați de șefii lor ierarhici ca alții pentru a deveni ofițeri în rezervă, sau care, deși bine apreciați, n-au depus actele cerute de ordinul-circulară 46/913 pentru a deveni sublocotenenți în rezervă.

Toți acești tineri vor fi înscrși în registrele trupelor și ale cercurilor de recrutare cu gradul pe care l-au avut căpătat pe timpul mobilizării, în conformitate cu legea de înaintare în armată.

În acest sens comandamentul este cu onoare rugat a da ordinele necesare.

Șeful de Stat-Major General al Armatei, (ss.) general de divizie, Zott

În urma ordinului de mai sus, mobilizații evrei pământeni de această categorie au fost reduși la gradele pe care le-au avut înainte de mobilizare. Ei nu vor mai putea să fie înaintați la plutonierat, deoarece în acest ordin se vorbește de înaintarea la gradul de sublocotenent de rezervă pentru care se cer acte, – principalul fiind cel privitor la posesiunea cetățeniei române, – și deoarece se spune lămurit, la sfârșit, că aceia care nu pot deveni sublocotenenți în rezervă vor reveni la gradele de dinainte de mobilizare. Aceștia sunt militarii evrei pământeni. Ei nu pot fi înaintați ca sublocotenenți, nefiind priviți ca și cetățeni, și nici ca plutonieri, deoarece ordinul, regulând în modul arătat: ca să revie la vechiul lor grad, situațiunea lor, însemnează că li se refuză implicit plutonieratul.

Notăm că prin art. 4 al Legii de la 15/28 iunie 1913 se recunoaște explicit acelora care nu vor fi putut face dovada naționalității dreptul de a fi înaintați la gradul de plutonier.

În considerațiune că inegalitatea creată prin ordinul de mai sus citat nu este prin nimic îndreptățită și că ea lovește într-o categorie de ostași care, ca mobilizați, și-au făcut datoria ca și camarazii lor români, vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a lua măsuri ca să se dea mobilizaților evrei pământeni care au servit cu termen redus puțința și dreptul de a deveni plutonieri în rezervă, întocmai cum s-a dat mobilizaților români-creștini de aceeași categorie dreptul și puțința de a deveni sublocotenenți în rezervă”.

UEP. Raportul CC asupra activității sale în anii 1913 și 1914. București, Tip. „Progresul”, 1914, p. 6364.

¹ Ministerul de Război făcea, la 30 ianuarie 1914, unele precizări în legătură cu situația sesizată de UEP:

„Prin ordinul-circulară No. 55, publicat în „Monitorul Oastei” partea reglementară No. 32/913, s-a dispozat să se plătească drepturile stabilite la punctul i din decizia ministerială No 24/913 la toți tinerii cu termen redus recrutați în baza art. 23 din legea de recrutare din 1910 și anume celor enumerați la art. 29 din zisa lege, adică cei susceptibili a deveni ofițeri de rezervă.

Unele corpuri [de armată] dau interpretare greșită acestui ordin și nu plătesc aceste drepturi tinerilor care deși recrutați în baza art. 23 și prevăzuți de art. 29 din legea mai sus menționată, pe motiv că nu pot face dovada naționalității spre a deveni ofițeri.

În vedere însă că prin aliniatul IX de sub art. 4 din legea ofițerilor de rezervă, publicată în „Monitorul Oastei” partea reglementară No. 17 din 1913, s-a decis ca toți tinerii cu termen redus care nu pot face dovada naționalității spre a deveni ofițeri, rămân plutonieri; și cum prin ordinul circular No. 55 și decizia ministerială No. 394, mai sus citate, s-a decis a se plăti drepturile de plutonieri la toți membrii enumerați la art. 29 din legea de recrutare care au făcut campania, și anume cei de la litera a, b, c și f, de sub art. 23; corpurile și serviciile le vor achita aceste drepturi indiferent de naționalitate numai cu condiția ca să fi făcut campania și să fie prevăzuți de acest articol”. (*Ibidem*, p. 62.)

București, 1915, aprilie 4. Scrisoare de mulțumire din partea societății „Mama Răniților”

Societatea Federală „Mama Răniților”,
sub înalta ocrotire a
M.M.L.E. Regina Elisabeta și Principesa Maria

4 aprilie 1915

Doamnă Directoare,

Vă comunicăm prin prezenta că am primit cincizeci perechi pantaloni și modelul ce ați binevoit a lucra pentru societatea „Mama Răniților”.

Mulțumindu-vă călduros în numele societății, pentru concursul prețios ce ne-ați dat, primiți vă rog, Doamnă Directoare, expresiunea distinsei mele considerațiuni.

(ss.) Nathalia G. Pruncu

Domniei-Sale,

Doamnei Elena B. Kanner, Directoare a școalei „Focșăneanu”

Loco

Strada Anton Pan 42

Elena B. Kanner, Monografia școalei profesionale și a gimnaziului de fete Fundațiunea Filip și Rașela Focșăneanu, București, Tip. „Cartea de aur” A. Grossman 1924, p. 33. CEB.

București, 1915, mai 19. Circulara Uniunii Evreilor Pământeni
cu privire la eventualitatea intrării României în război

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

În caz de mobilizare

Situația politică este de așa natură încât, cu toată liniștea survenită, nimeni nu poate garanta ce va fi mâine. Nu spunem că liniștea va fi turburată în curând, dar datoria mișcării este să fie gata pentru orice eventualitate. În această ordine de idei, ne permitem să reproducem pentru toate secțiunile din țară o parte din textul unei scrisori-circulară trimisă la mijlocul lunii mai câtorva din secțiuni:

„Vă rugăm să aveți în vedere că în caz de război va trebui negreșit să facem următoarele lucrări:

1. O statistică riguros exactă a celor mobilizați. Statistica aceasta se impune în mod absolut, din motive politice evidente.

2. O statistică a familiilor celor căzuți în luptă:
  - a) pentru a li se putea asigura pensiile ce se vor acorda familiilor soldaților români, și
  - b) pentru a putea asigura situația politică a copiilor.
3. O statistică a celor invalizi, din punctul de vedere al pensiilor, din punct de vedere politic și general.
4. Privigherea operii de ajutorare.
5. Organizarea manifestațiilor publice, după împrejurări.
6. Organizarea, la încheierea păcii sau imediat după, – bineînțeles dacă chestia noastră se va pune atunci sub forma unei rezolvări posibile și în favoarea celor care n-au fost mobilizați, – a unei statistici generale a populației evreiești pământene.

Datoria noastră este să prevedem de pe acum toate eventualitățile și să ne pregătim de azi în vederea lor. Pentru aceasta însă e nevoie de o organizație serioasă. Dacă nu vă veți da osteneala s-o faceți acum, cât mai e liniște, vor suferi mii de familii evreiești sărace, cum și chestia în general.

Nici războiul nici evenimentele de după război nu trebuie să ne găsească nepregătiți, fără de o centralizare puternică, fără să fim în stare să facem ceva, – cu adevărat temeinic, – care să folosească tuturor. E nevoie acum de Comitete compuse din oameni care, dându-și seama de importanța chestiunilor mai sus semnalate, să considere ca o datorie de conștiință misiunea ce vor lua asupra lor.

Trebuie să procedați la numirea de delegați sau oameni de încredere pe străzi, natural toți nemobilizabili, care să intre în funcții o dată cu începerea ostilităților. Pentru a ajunge la constituirea acestei organizații, care trebuie firește să fie cât mai complectă, e necesar să începeți să lucrați imediat în acest sens.

Sperăm că, pătrunși de însemnătatea acestei chestiuni, veți lua – comunicându-ne și nouă hotărârile dv. – măsurile ce se impun. Ne veți aduce la cunoștință numele celor aleși. Se înțelege de la sine că, între aceste măsuri, este continuarea existenței biroului, cu președinte, secretar, casier etc.”

Menținem în totul instrucțiunile acestea și rugăm Comitetele din întreaga țară să li se conformeze întocmai. Nu e nevoie să insistăm asupra importanței lor, deoarece nimeni nu va tăgădui necesitatea aducerii la îndeplinirea a acestor măsuri și nici marea însemnătate a lucrărilor mai sus arătate.

Așteptăm dar răspunsul dv. asupra acestui punct.

În această direcție, credem că vă va interesa să cunoașteți și părerile prietenilor noștri din Roman și Galați.

Comitetul din Roman, prin scrisoarea sa de la 26 mai c., ne spune :

„Avem onoarea a vă răspunde că Comitetul, în ședința sa de la 25 c., a hotărât că în ceea ce privește lucrarea statisticelor în conformitate cu cerințele dv. să se aleagă o comisiune din membrii comitetului, nemobilizabili – lucru ce s-a și făcut. Comisia aceasta se compune din d-nii Iancu Avram, Moise Stein, Aron Rosenberg, Ițic Viegder, Israel Schwarz și S. Baier, iar la caz de o eventuală necesitate s-a hotărât să se angajeze doi oameni pricepuți, culți, conștiincioși și serioși, (plătiți), care să se ducă din casă în casă și să întocmească statisticile după formularele uniforme ce veți trimite dv. Ei se vor pune pe lucru imediat ce vor primi însărcinarea dv.”

Găsim foarte nimerită ideea aceasta, însă cu condiția ca cei angajați să fie oameni conștiincioși și să lucreze sub controlul activ al Comitetele, pentru ca să nu se strecoare greșeli sau inexactități. Acolo unde Comitetele nu vor putea duce singure la bun capăt

lucrările, angajarea de oameni plătiți este singurul mijloc pentru a ne putea procura datele necesare.

Comitetul din Galați crede că listele de care avem nevoie ar putea fi găsite la „Familia Luptătorilor”. În scrisoarea de la 20 mai c. ne spune :

„În acest moment primim scrisoarea dv. de ieri, la care răspundem că toate cele privitoare la mobilizați ca: lista mobilizaților, cuantumul ajutorului acordat (pentru caz de avantajare a unora), lista răniților, a familiilor celor căzuți etc. toate sunt concentrate la «Familia Luptătorilor» și de la aceasta vom avea toate listele care ne vor interesa”.

Comunicarea aceasta este foarte importantă; și atragem atenția Comitetului asupra acestui izvor prețios de date. Dacă ar fi posibil să avem toate sau cel puțin unele din listele necesare de la „Familia Luptătorilor”, cu atât mai bine.

Vă rugăm să vă informați în această direcțiune¹ [...]

ACIER, Fond I, ds. 340, Circulara UEP către Comisiile locale, f. 170-171.

¹ Acest document a fost trimis tuturor secțiunilor UEP din țară.

588

București, 1915, octombrie 14. Un evreu, prima victimă a războiului

În luna octombrie 1915 gazetele din România au deplâns timp de mai multe zile moartea a ceea ce numeau „prima victimă în lupta pentru întregirea națională”. Era vorba de tânărul Haim Silberstein, ucis de o baionetă, în fața Teatrului Național din București, în timpul unei manifestații care susținea intrarea în acțiune a României alături de Puterile Antantei (Anglia, Franța, Italia, Rusia) împotriva Puterilor Centrale (Austro-Ungaria, Germania.). Eroul (așa îl proclamau ziarele) a fost înhumat în prezența unei mari mulțimi, printre care oameni politici de seamă (au și luat cuvântul câțiva). O „coroană superbă din flori naturale, realizată prin subscripție publică, purta inscripția: „Lui Haim Silberstein, România recunoscătoare”¹.

Israel Marcus, Încă șapte momente, f.l. Edit. Glob., 1961 p. 48.

¹ Mormântul – un monument simplu cu grilaj de fier – se află la București, în Cimitirul Giurgiului, gr. 39, rând 3, mormântul 1.

Craiova, 1916, aprilie 3. Aprobarea de către Corpul I Armată a
aprovizionării cu alimente rituale pentru Pesah
destinate refugiaților evrei din Ișalnița

ROMANIA

Craiova, 1916, luna ..... ziua .....

CORPUL I ARMATA

SERVICIUL .....

No. 79

CORPUL I ARMATA

ANEXE:

Egitopia Comunitati. Actiunile de ref. occidentale
Loco

*Am onorare a face cunoscut, ca dl. General
comandant al Corpului I Armata, a aprobat
ca Rabinal comunitati, sa viziteze pe refugiat
de religie mosavica dela tabara Iahnița, sub
controlul personal al Comandantului taberei, pen-
tru a le procura alimente de Pesah.*

*General
Seful de Statmajor
Colonel Istoriau*

*Seful Biroului
Sef de Birou M. H. H. H.
H. P. H. H.*

București, 1916, aprilie 21. Evreii și împrumutul național

Chemare

Am dat în toate împrejurările dovada unui patriotism sincer și leal.

N-am precupețit niciodată sprijinul nostru ori de câte ori a fost vorba de interesele țării.

Țara apelează astăzi la fiii săi s-o sprijine în acțiunea de pregătire și de apărare a marilor ei interese. Suntem și noi fiii țării și ne vom face și cu această ocazie întreaga datorie.

Vom subscrie la împrumutul național.

De acest lucru suntem convinși. Îndemnul Uniunii e aproape de prisos, căci, când e vorba de îndeplinirea unei datorii, evreii-români aleargă totdeauna fără de îndemn. Și subscripția pentru împrumutul național o privim ca o mare datorie cetățenească, pe care trebuie să ne-o facem cu toată însuflețirea cu care ne dăm tributul pentru cauzele mari ale țării.

Vom subscrie, fiecare pe cât îl îngăduie mijloacele. DAR TOȚI ! De la această datorie dorim și rugăm să nu lipsească nici unul dintre evreii pământeni.

Să subscriem, deci, toți la marele împrumut național !

Comitetul Central al Uniunii Evreilor Pământeni¹

Evreii din România în războiul de reîntregire a țării 1916-1919, volum alcătuit de D. Hîncu, L. Benjamin, București, Ed. Hasefer, 1996, p. 35.

¹ Comunitățile din țară au răspuns chemării UEP. Astfel, evreii din Fălțiceni au constituit un comitet „compus din Șmil Cohn exportator, Leon Pineles bancher, A. Wexler exportator și arendașul moșiei Rotopânești, dr. Zwiebel, dr. Haimovici președintele Comunității Israelite, Last bancher, Adolf Baer bancher, căpitan Simionescu, directorul băncii «Suceava».

Comitetul a proclamat ca președinte de onoare pe domnul Gh. Ghițescu, mare proprietar.

Până acum numai membrii comitetului au destinat pentru subscriere suma de 856.000 lei, rămânând să facă printr-o propagandă intensă ca și restul populației israelite să subscrie proporțional cu mijloacele fiecăruia. Sperăm că fapta noastră va găsi imitatori în celelalte orașe și va produce un puternic ecou printre coreligionarii noștri.” [„Curierul Israelit” (supliment), An X, nr. 19/454, 21.04.1916, p. 3.]

București, 1916, august 14. Proclamația adresată țării și
Declarația intrării României în primul război mondial

Români,

Războiul care de doi ani a incins tot mai strâns hotarele noastre a zdruncinat adânc vechiul așezământ al Europei și a învederat că pentru viitor numai pe temeiul național se poate asigura viața pașnică a popoarelor.

Pentru neamul nostru el a adus ziua așteptată de veacuri de conștiință națională, ziua unirii lui după vremuri îndelungate de nenorociri și de grele încercări. Înaintașii noștri au reușit să înainteze Statul Român prin Unirea Principatelor, prin războiul independenței, prin munca lor neobosită pentru renașterea națională. Astăzi ne este dat nouă să întregim opera lor închegând pentru totdeauna ceea ce Mihai Viteazul a înfăptuit numai pentru o clipă, unirea românilor de pe cele două părți ale Carpaților.

De noi atârnă astăzi să scăpăm de sub stăpânirea străină pe frații noștri de peste munți și din plaiurile Bucovinei, unde Ștefan cel Mare doarme somnul lui de veci. În noi, în vitejia noastră stă puțința de a le reda dreptul ca într-o Românie întregită și liberă – de la tisa la mare – să poposească în pace potrivit datinilor și aspirațiilor gintei noastre.

Români,

Însuflețiți de datoria sfântă ce ni se impune, hotărâți să înfruntăm cu bărbăție toate grijile legate de un crâncen război, pornim la luptă cu avântul puternic al unui popor care are credință neclintită în menirea lui: Cu Dumnezeu înainte!

FERDINAND, Rege al României

Președinte al Consiliului și Ministru de Război: Ion I.C. Brătianu; ministru al Afacerilor Străine, E. Porumbaru; ministru de Finanțe, E. Costinescu; ministru de Interne, V. Morțun; ministru de Domenii, Al. Costinescu; ministru de Industrie, Al. Radovici; ministru de Lucrări Publice, dr. Angelescu; ministru de Justiție, V. Antonescu; ministru de Culte și Instrucțiune, I.G. Duca¹.

MO nr. 108 din 15 august 1916, p. 5417.

¹ La 17 august 1917, guvernul român declară război Austro-Ungariei. Documentul a fost înmănat ministrului de Externe imperial de către reprezentantul diplomatic al României la Viena. Concomitent, declarația de război a fost transmisă miniștrilor Germaniei, Bulgariei și Turciei, aliați ai Austro-Ungariei. (*Ibidem*)

București, 1916, august 22. Sprijinirea de către Uniunea femeilor israelite din București¹ a luptei pentru reîntregirea României

Ori de câte ori Patria noastră avea nevoie de ajutorul fiilor ei, Uniunea Femeilor Israelite, înțelegând rolul și datoria de copii ai acestei Țări, a făcut eforturi mari pentru a ajuta scumpa noastră Țară. În timpul campaniei din 1913, Uniunea Femeilor Israelite a împărțit 10.000 lei prin Camera de Comerț la familiile sărace ale celor plecați pe câmpiile Bulgariei. De asemenea, a făcut diferite donații diverselor societăți și a depus 3000 lei la Uniunea Evreilor Pământeni spre a fi împărțiți orfanilor luptătorilor. Ca înaltă recunoaștere a faptelor patriotice ale Uniunii Femeilor Israelite, Regele Carol a binevoit să acorde D-nei Stephanie Istecescu în anul 1914 medalia „Avântul Țării”. La declararea războiului pentru întregirea neamului în 1916, Uniunea Femeilor Israelite, a lansat către doamnele evreice, următorul

Apel

Soldații români au plecat să lupte pentru realizarea Idealului Național.

În rândurile armatei române se află soții, fiii și frații noștri.

Datoria celor rămași acasă e să susțină, prin toate mijloacele, războiul pentru cauza națională.

Apelăm deci la toate membrele „Uniunii Femeilor Israelite”, și în general la toate femeile israelite, să ajute Societatea „Crucea Roșie”, cu bani și efecte de rufărie.

Zi și noapte trebuie să lucrăm pe toate căile pentru mărirea Patriei și să ne rugăm întruna Celui Atotputernic, să binecuvânteze armata română.

Înscrierile în folosul „Crucii Roșii” se fac la doamna Stephanie Istecescu, strada Colonel Orero nr. 28.

„Uniunea Femeilor Israelite” subscrie:

1.000 lei pentru „Crucea Roșie”, 1.000 lei pentru Familia Luptătorilor, 500 lei pentru copiii combatanților. În numele comitetului, Președintă, Stephanie Istecescu.

București, 22 august 1916.

În același timp s-a decis formarea de comisii pe cartiere pentru adunarea de bani și merinde ce vor fi apoi distribuite la cei în mare lipsă. Strângându-se în urmă suma de 7000 lei, acești bani au fost predați pentru a fi împărțiți populației sărace, fără deosebire de religie sau naționalitate. Invitată să colaboreze de diferite comitete de ajutorare, UFI a distribuit din propriile sale fonduri următoarele sume: Societății „Familia Luptătorilor” 8.000 lei, Crucii Roșii 1.000 lei, Automobilelor Sanitare Regina Maria 1.000 lei. D-nele și d-rele din comitet lucrau zilnic în saloanele Cercului Libertatea sub președinția d-nei Sophie Taubes la confecționarea obiectelor trebuincioase Crucii Roșii, care ateliere au fost onorate de vizita majestății Sale Regina Maria. Uniunea Femeilor Israelite a luat parte activă la opera Comitetului de acțiune sub președinția d-lui Elly Bercovici pentru strângerea

fondurilor de ajutorare a familiilor luptătorilor, refugiaților, precum și a instituțiilor de caritate [...]

„*Monografia UFIB*”, București, Tip. „*Cartea de aur*”, 1930, p. 14-15.

¹ Societatea a fost înființată în anul 1904 aducând o contribuție valoroasă la acțiunile de caritate pentru copiii și familiile sărace din București. În 1908 UFIB a format o filială care a căpătat denumirea „Vatra Luminoasă”, inițiativa fiind salutăată de Regina Elisabeta, care a și semnat actul de constituire. În iunie 1917, în condițiile dificile ale ocupației militare a zonelor de sud ale țării, s-a înființat „Căminul Copiilor”; la 20 iulie 1919 s-au deschis Orfelinatul și Azilul de fete în prezența reprezentantului Palatului regal, delegați ai Municipiului și tuturor organizațiilor evreiești din București, a rabinului șcf. J. Niemirower, a unor miniștri și altor personalități. A luat cuvântul și un reprezentant al Misiunii Militare Americane. (*Ibidem*, p. 18-19.)

593

București, 1916, octombrie. Apelul Uniunii Evreilor Pământeni pentru ajutorarea familiilor celor plecați pe front

Către toți evreii pământeni, către toate
organizațiile și așezămintele evreiești din București
Chemare

Trăim vremi și împrejurări când nimeni dintre noi nu-i îngăduit să se sustragă de la datorie.

Au plecat cei tineri și voinici să lupte pe fronturi, și avem și noi, cei rămași în țară, datoria patriotică de a face toate sacrificiile pentru a susține, până la izbândă, războiul de dezrobire pe care l-a pornit țara.

Uniunea Evreilor Pământeni, dându-și seama de gravitatea vremilor acestora prin care trecem, a chemat din primul moment pe evreii pământeni să vie toți la datorie.

Astăzi e de înfăptuit o mare operă de ajutorare pentru că și nevoile devin din ce în ce mai mari. Și numai cu sprijinul dv. al tuturor o vom putea face.

Ne-am constituit în Comitet de ajutorare și vă cerem să sprijiniți pe toate căile opera noastră.

Vom să ajutăm familiile sărace ale celor mobilizați și acestea sunt mii și mii. De aceea e binevenit obolul fiecăruia. Și al celui bogat și al celui sărac. Vom primi cu aceeași mulțumire donația de un leu ca și aceea de o mie. Dar să ne-o aducă toți, pentru că avem toți aceeași datorie. Să aducă fiecare cât poate și ce poate: și bani și haine vechi și rufărie și orice poate contribui la ușurarea nevoilor celor în suferință¹ [...]

ACIER, Fond. I, ds. 202/1916, f.115.

¹ Secția Craiova a UEI, la 24 oct. 1916, solicită autorităților militare să-i vândă, din depozitele armatei, câte patru vagoane a câte 10.000 kg. lemne lunar, cu începere de la 1 noiembrie 1916, pe care să le distribuie familiilor celor plecați pe front. (*Ibidem*, Fond VI, ds. 271, 1916, f. 181.)

București, 1916, noiembrie 2. Casa Regală mulțumește Școlii „Focșăneanu” pentru contribuția adusă efortului de război

Casa M.S. Regelui

București, 2 noiembrie 1916

Doamnă Directoare,

Pentru a putea supune M.S. Reginei rufăria confecționată în atelierele școliei ce dirijați și despre care tratează scrisoarea dv. de astăzi, am onoare a vă înștiința că sunteți rugată a vă prezenta la spitalul „Regina Maria”, astăzi miercuri 2 noiembrie, la orele 3 după amiază.

Primiți, vă rog, Doamnă Directoare, încredințarea sentimentelor mele distinse.
Direcțiunea Palatului Regal¹,

Colonel, (ss.) Brociner

Domniei-Sale

Doamnei Elena B. Kanner, Directoare a Școliei Profesionale de fete „Filip și Rașela Focșăneanu”.

Loco

Strada Anton Pan, 42

E.B. Kanner, op. cit, p. 31.

¹ O delegație a școlii „Instrucțiunea”, în frunte cu directoarea prof. Mina Cusiner, s-a prezentat, de asemenea, la Palatul Regal unde funcționa spitalul „Regina Maria”. Regina, împreună cu Princesele Elisabeta și Mărioara, le-au primit în audiență, cu care prilej au predat rufăria confecționată de elevele și personalul școlii.

Botoșani, 1917, februarie 25. Un militar evreu cere sprijin din partea lui N. Titulescu

Domniei sale domnului Nicolae Titulescu, deputat, Iași

Prin aceste câteva rânduri îmi permit a vă face cunoscut că am fost mutat din Reg. 4 Roșiori „Regina Maria” la Școala de automobile din Botoșani.

Cu această ocazie îmi permit a vă mai ruga, dacă binevoiți să nu vă supărați, deoarece timpurile sunt de așa natură, a-mi trimite ceva bani, indiferent ce sumă ați dori, în

contul unchiului meu dl. Eschenazy, căruia îi va procura bucurie când va ști că am putut fi ajutat în timpurile astea atât de grele de dvs.

În speranța că nu mă veți lăsa, neavând alt sprijin decât pe dvs.,

Vă salută cu toată stima,

Melamed Israel,
Elev Școala de automobile Botoșani

AIN, Fond 1272 N. Titulescu, ds. 143/1917, f. 1.

596

Iași, 1917, aprilie 5. Prefectura Poliției dispune înmânarea a 42
bonuri de rechiziție unor evrei din localitate

Prefectura Poliției Iași

Nr. 12 din 5 aprilie 1917

Către
Circumscripția a IV-a Iași

Motivat de adresa Prefecturii de Județ Nr. 7.384/917, vă invit ca alăturatele 42 de bonuri de rechiziție să le înmânați persoanelor notate pe contrapagină conform art.37 alin. I din regulamentul legii rechizițiilor, comunicându-ne de urgență dovezile.

Prefect, Ioan Zosin

AIN Iași, Fond Circa IV-a Poliție, ds.1/ 1917, f.6

1917, aprilie 25. Propunere de avansare a unui caporal evreu
pentru comportamentul său în timpul primului Război
Mondial

No. 115

25.04.1917

Compania 8-a către Batalionul II

Am onoare a vă ruga să binevoiți a interveni locului în drept, pentru a avansa la gradul de sergent pe caporalul Weissman Nisen, mtr. 1207/915, pentru următoarele merite:

1. Acest caporal este cel mai bun element din toată compania, aproape în toate ocaziunile și în toate luptele a fost linia I dând [dovedind] curaj și dragoste de patrie, mai având în vedere că tot acest caporal a dat exemplu întregii companii și întregului regiment, prin descoperirea faptelor fostului Colonel Crăiniceanu.

Rog a interveni locului în drept pentru decider.

Comand. Comp. 8-a, locot. (ss.) Mititică

ACIER, Fond I, ds. 109, f. 16 g.

București, 1918, februarie 14. Regulament pentru funcționarea
Casei de sprijin „Familia Luptătorilor”

Art. 1. Casa de sprijin „Familia Luptătorilor”, înființată și recunoscută ca persoană juridică prin legea de măsuri excepționale, promulgată prin Înalt Decret Regal nr 3890 din 3 decembrie 1914, are de scop:

a) Să acorde familiilor susținute de cei mobilizați sau cu grade inferioare, care nu sunt funcționari civili, din ziua mobilizării și până la 15 zile de la data trecerii armatei pe picior de pace următoarele ajutoare din partea statului :

- în comunele rurale câte 15 lei lunar pe familie
- în comunele urbane câte 20 de lei pe familie.

O familie primește un singur ajutor oricare ar fi numărul membrilor de familie sau al mobilizaților din acea familie.

b) Să ajute la trebuința familiilor acelor mobilizați, atât în comunele mici cât și în cele urbane, la executarea muncilor agricole sau la distribuirea de alimente și alte articole

necesare traiului, asistență medicală, găsirea de lucru, îngrijirea copiilor prin leagăne și grădinițe de copii și la nevoie ajutor în bani peste cele arătate mai sus.

BOMI-DGPPSG, an XXI, nr 2, martie 1918, p. 162.

¹ Instituții comunitare, societăți caritabile, persoane din rândurile populației evreiești au sprijinit acțiunile „Familiei Luptătorilor” (vezi doc. 587, 592).

599

București, 1918, aprilie 17. N. Titulescu, în refugiu la Iași, este informat despre starea proprietăților sale din teritoriul ocupat

București, 3/17 aprilie 1918

Scumpe și neprețuite Maître

Profit de ocaziune a vă pune în curent cu câteva chestiuni:

I. Sunt fericit, împreună cu toată lumea care vă iubește, că sunteți bine (relativ, nu-i așa?) și că rămâneți în țară. Eram îngrozit de gândul că vreți să părăsiți țara, ceea ce ar fi pentru dvs. răul cel mai neînchipuit.

II. Casa de la Șosea¹ n-a suferit atât cât cei veniți de la Iași îmi spun că se aude acolo [...]

Aștept cu nerăbdare nespusă momentul revederii, când să putem reîncepe viața din trecut.

Fac avocatură intensă numai la instanțele *noastre*. Sunt șeful Contenciosului (fără plată) al Băncii Naționale și Casei de Împrumuturi Agricole, de pe lângă Banca Națională, unde cred că am adus reale servicii Băncii și publicului nostru.

Privesc cu încredere viitorul și sper cu tot dinadinsul că totul se va îndrepta spre bine.

Ca întotdeauna sunt același devotat și iubitor și nu doresc decât să vă văd cum vă știu și cum trebuie să fiți².

I. Silberman

AIN, Fond 1272, N. Titulescu, ds. 289/1918, f. 1 f/v.

¹ În textul complet sunt referiri și la alte valori imobiliare ale diplomatului român.

² Scrisoarea este pe hârtie cu anetel avocatului Max Gaster, cunoscut avocat bucureștean, fratele savantului Moses Gaster.

București, 1918, iunie 15. Decorarea medicului colonel în rezervă Wainfeld Isac

Se certifică de noi că medicului colonel în rezervă Wainfeld Isac, fost în timpul războiului medic sublocotenent în Regimentul 3 Roșiori, i s-a conferit panglică de: „Virtutea Militară” prin Înaltul Decret nr. 1 230 din 24 mai 1918 publicat în Monitorul Oficial nr. 66 din 15 iunie 1918¹.

Șeful serviciului personalului, (ss.) lt. colonel Gh. Nicolescu

Șeful biroului centralizare, (ss.) Maior Popescu

MO nr. 66 din 15 iunie 1918.

¹ Aceluiași ofițer i s-a conferit la 29 aprilie 1917 ordinul „Coroana României” cu spade în gradul de Cavaler; pe brevet s-a menționat că această decorație este acordată „pentru bravura și devotamentul cu care a îngrijit răniții pe câmpul de luptă în 1916 pansându-i chiar și sub focul violent al inamicului”. Ministru de Război era Vintilă I. Brătianu.

București, 1918, octombrie 24. Amintiri de pe front despre Iosif Netzler (Ion Trivale)

În ziua de 31 iulie (13 august 1916) Batalionul 4 din regimentul 4 Argeș pleacă din Pitești la Găuriciu (Teleorman), unde stă până la declararea mobilizării, 15 (28) august 1916, când din cauza unui atac provocat de monitoarele austriece la Zimnicea, trimite pe Iosif Netzler acolo cu plutonul I din compania a IV-a, al cărui comandant era, fiind primul care intră în joc.

De atunci Bat. 4/4 a făcut neconținut paza sectorului Zimnicea, având pe I. Netzler, ofițerul datoriei, însărcinat totdeauna cu misiunile cele mai grele. Muncind încordat zi și noapte alături de soldații săi, fie la întărirea acestui sector, fie la paza lui, reușise să facă din ostași oameni cinstiți de misiunea lor, care să-l urmeze până la moarte.

Când batalionul hotărăște ca și unități de-ale sale să calce țărnul bulgăresc, ca răspuns la dese incursiuni provocate de inamic pe malul nostru, destinează tot pe sublocot. Netzler ca să treacă cu unitatea în bărci pe țărnul opus să prade și să se înapoieze. Netzler se achită de această sarcină în noaptea de 23 octombrie/5 noiembrie 1916. Deși convins de slaba noastră putere de rezistență în cazul unui atac serios din partea inamicului, totuși nu a ezitat nici un

moment să-și facă datoria. Și cu cât frontul nostru de la nord ceda mai mult, cu atât se vedea mai clar că ziua când inamicul ne va ataca și la Dunăre este foarte apropiată. Într-adevăr, ziua de 10 (23) noiembrie 1916 inamicul trece la Zimnicea, cel mai slab punct al Dunării, unde nu întâlnește decât câțiva milițieni, care fug îndată, în timp ce cea mai bună și singura unitate de luptă de aici, Batalionul 4/4, se găsea la 20 de km. înapoi, în satul Bragadiru. La ora 3 p.m. acest batalion sosește pe câmpul de luptă și pe o ceață îngrozitoare pornește la atac pentru a respinge inamicul ce ocupase ușor întăriturile Zimnicei.

Acum figura lui Netzler, veșnic încruntată, ca și cum întotdeauna ar fi fost nemulțumit de ceea ce vedea în juru-i, se luminează și este zămbitoare. E mulțumit că sufletul lui poate să-și facă datoria pentru țara aceasta pe care o iubea fără declarații zgomotoase, o iubea în mod cinstit, arătându-i prin fapte acest înalt sentiment. Prin vorbe scurte a căror intonație răspicată arată hotărârea cu care pornea la luptă, reamintește soldaților ce au de făcut și cum nu trebuie să se mai gândească înapoi, ci numai înainte. Mereu în mijlocul lor fără teamă de front, urmărind pe fiecare cum își face datoria, înaintează cu plutonul strâns prin focul ucigător al mitralierelor inamice, cu rânduri din ce în ce mai rare și cu arme care nu mai funcționau. Când noaptea a potolit lupta și batalionul se readună, Netzler radia parcă ceva sfânt. El, convins până atunci de inferioritatea noastră, mărturisește că trebuie să învingem aici cu orice sacrificiu, altfel suntem pierduți. Camarazilor le spune că sunt ultimele momente ce le mai trăiesc, deoarece numai sacrificiul lor complet mai poate salva ceva din nenorocita situație.

La ora 4 batalionul pornește la un contraatac sângeros, sălbatic, inegal. Fără rezerve, fără mitraliere, cu arme defectuoase, este respins. Când se luminează de ziuă, Netzler se retrăgea iarăși încruntat pe calea ferată. „Suntem pe sfârșite”, spunea el unui camarad „totuși trebuie făcute ultimele eforturi până la sosirea ajutoarelor”, pe care le credea aproape.

În acest scop, în dimineața de 11 (24) noiembrie 1916, Batalionul 4/4 face ultima efortare, Iosif Netzler, cu aceeași hotărâre și convingere că trebuie să învingem, pornește cu plutonul în direcția ce i s-a indicat, atacând cu furie pe adversar. Lupta devine aprigă și dureros de inegală, din partea inamicului sute de tunuri intră în activitate răscolind pământul călcat de noi și nimicind pe luptători. Mitralierele, grenadele și armele trângănesc din toate părțile. Nouă ne era speranța în baionetă, deoarece tunuri și mitraliere nu aveam, iar armele nu ... funcționau. Însă până acolo rămân puțini de tot, batalionul este pus în cea mai groaznică derută; cu sufletul sfâșiat, fug pe unde pot, unitate de conducere nu mai există, ordine nu se mai primesc.

Târziu spre sară, când batalionul e adunat din nou, resturile risipite, s-a văzut că din mijlocul lui lipsește Iosif Netzler. Soldații care putuseră scăpa de lângă el în ultimul moment au povestit ardoarea cu care a luptat până ce a fost omorât, iar ofițerii s-au descoperit în mod pios în fața sufletului eroului lor Iosif Netzler¹!

Sublocot. N. Oncescu-Destelci
Reg. 4 Argeș

„Curierul Israelit”, An XI, nr. 8 (480), 24 octombrie 1918, p. 3-4.

¹ Compozitorul A.L. Ivela, coleg de catedră cu I. Netzler, îl descrie astfel:

„Elevii îl respectau și îl admirau: profesorul lor Iosif Netzler era criticul cunoscut Ion Trivale, cu care se mândreau și care, la „Noua Revistă Română”, își spunea cuvântul despre fiecare apariție literară. Elevii știau că, deși sever și exigent, profesorul de geografie avea un suflet cald și entuziast, constituind pentru ei o pildă de

probitate, muncă și o impecabilă conștiințiozitate. Profesorii de asemenea apreciau pe acest coleg ca o personalitate întreagă: tânăr simpatic, talentat și plin de viitor.

Până la 27 de ani luase cu distincție licența în litere, își câștigase un nume considerat în publicistica română și obținuse calitatea de cetățean care i-ar fi înlesnit, probabil, calea de a se afirma mai mult.

Eu îl mai auzisem pe Netzer în cele câteva conferințe ce le ținuse la „Toynbee-Hall”. Urmărind cu interes publicațiile lui și ascultând cu folos acele dizertații mă așteptam, pe drept, la un discurs frumos. Nu m-am înșelat.

Cu un accent cald, cu o voce sonoră, cu tonul măsurat plin de sobrietate, ținea încordată atenția auditoriului prin valoarea însăși a ideilor, mai mult decât prin meșteșuguri oratorice. Iosif Netzer a arătat în mod magistral ce mari și ce frumoase sunt aceste zile pentru istoria neamului românesc (se referă la războiul din 1916-1918 – n.n.), cât de sfântă este datoria de a le cunoaște și de a le preamări importanța în istoria națională... Îmi amintesc în special frumoasa lui comparație «Fiecare cetățean aparține întâi patriei și apoi societății; ridicarea unui stat cere jertfe la bază; nici meșterul Manole, cât îl arată legenda de dibaci, nu a putut vedea înălțat zidul mănăstirii până ce la temelia lui nu a pus cimentul de jertfă al dragei lui soții»...

Trăim vremuri mari. Războiul acesta, cel mai sângeros pe care l-a văzut până acum omenirea, se pare că se apropie de sfârșit. Cei rămași, supraviețuitori, pătrunși de adâncă jale, aflăm în fiecare zi de un alt prieten dispărut, o altă figură de preț, o altă ființă scumpă jertfită.

Câteva lacrimi pe mormântul lui Iosif Netzer. Dumnezeu știe unde o fi acest mormânt [...] Însă ca idealist ce-a fost, ființa lui s-a amestecat și frământat în masa ce plămădește cimentul din temelia României viitoare.

În sufletul celor ce l-au iubit icoana lui va fi păstrată pururea vie, iar amintirea-i va fi respectată cu profundă pietate”. A.L. Ivela. (*Ibidem*.)

602

București, 1918, noiembrie 5. Lt. dr. Marcu Cajal descoperă o sinagogă pe câmpul de luptă

O zi de sărbătoare (fragment)

Bătălia de la Mărășești se terminase. Întocmai ca vremea senină și liniștită ce urmează vremii furtunoase, tot așa după teribila războire urma o tăcere și un calm desăvârșit câteva zile pe acest front. Postul de ajutor al Reg. X de infanterie, al cărui medic eram, era așezat într-un conac părăsit și găurit de obuzele dușmane. Locuiam o odaie care a scăpat mai teafără, în care nu se mai găsea nici o mobilă și la care nici o fereastră nu mai era întreagă. Aici îmi improvizai un pat pe care-l așternui cu două păături și-mi duceam viața într-o monotonie întreruptă din când în când de bombardamentele artileriei inamice, de bolnavii și răniții ce-mi soseau din când în când.

În una din dimineațele zilelor de septembrie mă sculai foarte dispus. De multe zile nu mai dormisem o noapte întreagă. Nici un obuz nu se trăsese nici de noi, nici de inamic în tot timpul nopții...

În tăcerea care domnea în jurul meu, deodată mi se păru că aud voci plângătoare dintr-o viroagă alăturată postului meu. Ce să fie? Îmi îndrept atenția și auzul în direcțiunea aceea, aștept câteva minute, dar nu mai aud nimic. Să fi fost gemetele vreunui muribund culcat de vreun glonte rătăcit? Nu cred, căci n-am auzit toată noaptea foc de armă. Desigur m-am înșelat, a fost numai o halucinație auditivă [...]

Îmi îndrept pașii spre viroagă. Cu cât mă coboram mai mult în ea, cu atâta se auzeau mai bine niște voci tânguitoare. Nu-mi puteam explica acest fenomen, la 4 km. îndărătul frontului, când de 24 de ore nu se auzise tunul. Nu erau prin urmare răniți. Ce să fie? Curiozitatea mă făcu să înving orice ezitare și acum pășeam grăbit spre locul de unde veneau tânguiri. Pe măsură ce avansam, glasurile se auzeau mai distinct. Nu mai erau gemete, cum mi se păreau de departe, erau voci care citeau când mai tare, când mai încet, când izolat, când reunit. Merg coborând mereu în văgăuna pustie, presărată cu scheletele cailor morți și aruncați acolo în timpul retragerii. Ajung într-un loc unde văd niște bordeie făcute de vreo trupă care a cantonat pe acolo. Vocile se aud acum deslușit. Ele pornesc din unul din bordeiele acelea și răsună tânguitor în liniștea acestei frumoase zile de toamnă. Dar deodată au tăcut. Probabil că s-a auzit zgomotul pașilor mei. Aștept ca să aud deslușit ce era, dar nu se mai aude nimic. Deodată aud o mișcare de bulgări de pământ ce se rostogolesc. Mă uit în direcția zgomotului și văd un cap de soldat ce apare prin gemulețul unui bordei.

- Ce faceți voi acolo? – strig eu poruncitor, îndreptându-mă spre acest bordei. Dinlăuntru se aude mișcare. Ajung la intrare și văd patru soldați, care, la apariția uniformei de ofițer, rămân înlemniți. Figura lor exprima tulburare și spaimă, ca și cum au fost descoperiți asupra unui fapt necinstit. Am avut impresiunea că am descoperit un cuib de fugari de pe front.

- Cine sunteți voi și ce căutați aici? – întreb din nou. Urmează un minut de tăcere, apoi unul își ia îndrăzneala și vorbește:

- Să trăiți, domnule locotenent, noi suntem evrei și pentru că azi avem mare sărbătoare, domnul căpitan ne-a dat voie să venim aici la bordei să ne rugăm și noi lui Dumnezeu.

La răspunsul acesta nu m-așteptam. De mult uitasem că sunt evreu. Numai ordinele asupritoare relative la evrei îmi mai aminteau din când în când aceasta. Descoperirea acestei sinagogi într-un bordei din văgăună mă emoționă. Trebuie să trăiască cineva pe front, acolo unde ai chemare numai de a ucide, ca să priceapă câtă nevoie are soldatul să se roage lui Dumnezeu.

Va să zică azi este sărbătoare. Descoperirea acestei sinagogi îmi umplea inima de bucurie. Sunt mișcat până la lacrimi. Dacă rațiunea nu m-ar fi stăpânit, aș fi sărit de gâtul acestor soldați să-i sărut de bucurie.

- Fraților, și eu sunt evreu. Ce este azi? Roș Hașana?

- Da, răspund ei aproape în același timp, veseli și mulțumiți pe de o parte că au descoperit unul de-ai lor, pe de altă parte că nu vor fi nevoiți să-și întrerupă rugăciunea [...]

Deodată un vuiet străbate atmosfera, „viuu...”, se aude deasupra ca un ecou tânguitor, fluierat. Cei de pe front cunosc șuieratul obuzului ce sosește. În mod mașinal mă trântesc, culcat la pământ. Obuzul se sparge într-o explozie teribilă la 50 metri de mine, răspândind nori groși și negri de fum. Mă scol și pornesc spre postul meu de prim ajutor. Obuzul acesta m-a adus la realitate. De acum s-a isprăvit cu sărbătoarea. N-apuc să fac câțiva pași și sosește încă un obuz, apoi încă unul, spărgându-se în apropiere cu zgomotul lor infernal, aruncând limbi de foc și răspândind nori negri [...]

- Trag cu bombe cu gaze asfixiante.

Soldații devin mai serioși, fiecare facem o inspirație profundă și în adevăr simțim un miros usturător în nasul și gâtul nostru, iar ochii încep să lăcrimeze.

Cu masca în mână, ies în curte. Drumul spre pivniță mi-era barat de bombardament. Mă culc la pământ, căutând cu ochii un adăpost, când deodată o idee îmi trece prin minte. Să mă refugiez în bordeiul în care mă rugasem dimineața.

Mă reped într-acolo și într-o goană sunt în bordei. Acolo mai găsesc trei din cei patru evrei cu care m-am găsit dimineață. După mine sosesc și o parte din sanitariii mei. Bombardamentul continua cu furie. Obuzele ucigătoare alternau cu cele ce conțineau gaze asfixiante. Toți vedeam moartea cu ochii.

Cu toată situațiunea critică, eram liniștit. Gândul că sunt într-o sinagogă mă făcea să nu mă îndoiesc că Dumnezeu nu ne va părăsi. Această credință îmi dădu putere și curaj spre a întreprinde ceva pentru salvarea noastră. Aranjai imediat un post de prim ajutor, pentru noi și pentru soldații prinși în drum de bombardament și care se refugiau spre noi...

Seara bombardamentul a încetat. Un vânticel se porni și goni gazele. Asfixiații începură cu zecile să fie aduși la postul de ajutor. Numai din bordeiul nostru, acolo unde dimineața câțiva evrei au implorat bunătatea lui Dumnezeu, n-a căzut nici unul.

Acei care susțin că în această campanie evreii n-au fost frați de suferință cu camarazii lor români nu vor putea fi niciodată convinși, căci nu din gazete se fac convicțiunile, ci din episoadele de război trăite.

Lt. dr. M. Cajal

Ibidem, 2 [15] noiembrie 1918. Vezi și D. Hincu, *Lya Benjamin, op. cit.*, p. 75-77.

603

București, 1918, decembrie. Mesaj al Uniunii Evreilor Pământenii către armatele aliate ce intrau în București

[...] Sufletul nostru este mișcat de afecțiunea și bunăvoința pe care statele unite azi într-o luptă sfântă pentru idealul eliberării umane au arătat poporului român în realizarea justelor sale aspirații.

Evreii din România nu pot uita că de la Franța generoasă și umanitară a provenit, pentru întâia oară, odată cu declarația sublimă a drepturilor omului, emanciparea evreilor; că de la Anglia muncitoare și tenace a pornit realizarea practică a statului evreu; că marea democrație americană a intervenit totdeauna și pretutindeni pentru emanciparea noastră; că Italia a realizat unitatea sufletească a tuturor fiilor săi prin cea mai largă participare la sarcinile publice a tuturor confesiunilor. Evreii din România resimt o veritabilă mândrie știind că o parte importantă a coreligionarilor lor au avut onoarea de a participa la conducerea politică și militară, morală și intelectuală a statelor, solidarizând astfel evreii de pretutindeni cu opera lor patriotică și umanitară.

Idealurile pentru care luptă astăzi armatele triumfătoare sunt în special dragi popoarelor care se mai zbat încă în lanțuri și în sclavie asupritoare.

Iată de ce populația evreiască vede, nu numai cu simpatie dar și cu legitimă satisfacție, realizarea aspirațiilor seculare ale românilor și ale lor proprii, sosirea marilor ei protectori [...]

Iată pentru ce vă rugăm să credeți că toate gândurile noastre și urările noastre de realizare rapidă și fericită a scopurilor pe care le urmăriți vă vor însoți pe drumul spinos pe care mai aveți să-l parcurgeți.

Noi știm că la capătul eforturilor voastre se găsesc distrugerea urii și a prejudecății și realizarea libertății, egalității și fraternității între oameni și popoare, aducând salvarea noastră.

De aceea noi vom striga:

„Trăiască armatele victorioase”.

Uniunea Evreilor Pământenii
Comitetul Central

Bar Avi Israel, vol. II, op. cit., p. 89.

604

Dorohoi, 1918. Militari evrei morți pe front în primul război mondial

UEP
Secția Dorohoi

Lista No. I Militari evrei din orașul Dorohoi Campania 1916-1918

1) Croitoru Avram, cizmar, etate 26 ani, necăsătorit, Regim. 29 Inf. Comp. 7-a Dorohoi, a căzut în 1916 pe frontul Tg. Ocna, fiind rănit la un picior care s-a cangrenat din care cauză a murit – familia, mama Mindla Ștrul Stern, văduvă lipsită de mijloace, domiciliată în Dorohoi.

2) Moise Meraru, profesie merar, etate 37 ani, nevastă cu 4 copii, Regimentul 69 Comp. 3-a Inf. Dorohoi. A murit în 1917 în lagărul Nicșeni, comuna Dorobanț, jud. Botoșani, de tifos exantematic. E înmormântat în cimitirul comun.

3) Cohn Aron, comerciant, etate 31 ani, soție, 1 copil, Reg. 13. Inf. Iași, a căzut în luptă, 1916, pe frontul Oituz.

4) Avram Moise Zingher, comerciant, soție, 2 copii, Reg. 69/13 Dorohoi, a căzut pe frontul Cernești în 1917.

5) Casapu Calman, comerciant, soție, 1 copil, Reg. 69 Comp. 6-a Inf. Dorohoi, a căzut în lupta de lângă Pitești la 17 noiembrie 1916, fiind lovit de o schijă de obuz.

6) Avram Ițic Ciurar, hamal, etate 40 ani, căsătorit, Reg. 29 Inf. Dorohoi. A căzut în 1916 pe frontul Mănăstirea Cașin, a fost înmormântat la R. Sărat.

7) Croitoru Isac, cizmar, căsătorit, 1 copil, Reg. 29 Comp. 7-a Inf. Dorohoi, a căzut pe frontul Calafat în 1916.

8) Ciobotaru Lupu, mindirigiu, căsătorit, 2 copii, Reg. 29 Comp. 7-a Inf. Dorohoi. A căzut în luptele din Transilvania la 22 septembrie 1916 fiind lovit de o schijă de obuz.

9) Wolf Herșcu zis și Goldstein, bărbier, 34 ani, căsătorit, 1 copil, Ambulanța Sanitară Comp. 4-a Diviziei 14, Corp. VI, a căzut pe frontul Mărășești la 16 august 1916, ucis de gaze asfixiante.

10) Leiba Avram Leibu, croitor, 26 ani, soție, 2 copii, Reg. 29 Inf. Comp. 7-a Dorohoi. A căzut în lupta de la Fata Moartă în 1916.

11) Moscovici Simon, cizmar, 38 ani, soție, 3 copii, Reg. 69 Comp. 6-a Inf. Dorohoi, a căzut în 1916 pe frontul Pitești.

12) Crășmaru Froim, pitar, 29 ani, soție, 2 copii, Regim. I Vânători Comp. I, căzut în lupta de la Valea Oituzului-Grozești la 4 august 1917.

13) Ira Iancu, cizmar, 25 ani, căsătorit, Reg. 29 Inf. Comp. 7-a Dorohoi. A căzut pe câmpul de luptă la Sovata la 22 septembrie 1916.

14) Sigal Iancu Herș, măcelar, 29 ani, soție, 3 copii, Reg. 29 Inf. Comp. 2-a, Dorohoi. A murit în spitalul militar Dorohoi de tifos exantematic, a luptat pe frontul Răcăciuni, de unde a fost trimis ca rănit la spitalul militar Dorohoi.

15) Iancu Croitoru, hamal, 28 ani, căsătorit, Reg. 29 Inf. Comp. 7-a Dorohoi. A murit de tifos exantematic în 1918 pe fronturile din Ungaria.

16) Ițic Leiba Lupu, croitor, 38 ani, căsătorit, 6 copii, Reg. 29 Inf. Comp. 6-a Dorohoi, a murit la spitalul militar Iași de tifos exantematic.

17) Altăr Hoișie, comerciant, 40 ani, soție, 2 copii, Reg. 69/13 Iași, a murit pe frontul Onești de febră recurentă.

18) Ghedali Ciobotaru, cizmar, 36 ani, soție, 7 copii, Reg. 50 Comp. 1-a, a căzut în luptele din Transilvania.

19) Ferednaru Haim, birjar, 33 ani, soție, 3 copii, Reg. 4 tren ambulanță, a luptat pe frontul Valea Cașinului și a murit la 17 aprilie 1916 de tifos exantematic.

20) Petrariu Avram, cizmar, 32 ani, soție 3 copii, Reg. 8 Vânători Comp. 5-a, a căzut pe câmpul de luptă Mănăstirea Cașin la 24 noiembrie 1916.

21) Cupăr Riven, cizmar, 38 ani, soție, 4 copii, Reg. 29 Inf. Dorohoi, a murit de tifos exantematic în spitalul militar Dorohoi.

22) Cizer Beniș, stoler, 35 ani, soție, 2 copii, Reg. 69 Inf. Comp. 1-a Dorohoi. A murit în luptele de retragere din Ungaria în septembrie 1916.

23) Avram Moişe Aron Şloim, cizmar, 38 ani, soție, 2 copii, Reg. 69 Inf. Dorohoi. Fiind trimis în misiune militară la Herța jud. Dorohoi, a fost găsit mort pe drum, fiind degerat cu ocazia unui viscol în iarna 1916.

24) Iancu Herș Dascălu, birjar, 37 ani, soție, 3 copii, Reg. Inf. 69/37 Comp. 10-a, a murit pe câmpul de luptă din Gropile, jud. Bacău.

25) Scorțaru Iancu, comerciant, 34 ani, soție, 4 copii, Reg. Inf. 69 Comp. 11 Dorohoi, a murit pe câmpul de luptă la satul Hârja, jud. Bacău în 1917.

26) Iancu Beniș, muncitor, 38 ani, soție, 4 copii, Reg. 69 Inf. Dorohoi, mobilizat pe loc la fabrica de făină Dorohoi, a murit în 1916 de tifos exantematic.

27) Avram Haim Hoișie, cizmar, 35 ani, soție, 4 copii, Reg. 69 Comp. 6-a Inf. Dorohoi, a murit în spitalul militar Dorohoi de tifos exantematic.

28) Stoleru Hună, cizmar, 33 ani, soție, 2 copii, Reg. 69/13 Inf. A murit în spitalul militar Dorohoi de tuberculoză în 1917.

29) Ferednaru Leiba, cizmar, 28 ani, soție, 2 copii, Reg. 69 Inf. Dorohoi, a murit în spitalul militar Dorohoi în 1917 de tifos exantematic.

30) Moise Haim, cizmar, 35 ani, soție, 8 copii, Reg. 69 Inf. Dorohoi, a murit în spitalul militar Dorohoi de tifos exantematic.

31) Șloim Ițcu Avram, croitor, 28 ani, soție, 1 copil, Reg. Inf. 29 Comp 4-a Dorohoi, a murit pe câmpul de luptă Cernica.

32) Moise Michel Ferednaru, cizmar, 42 ani, soție, 5 copii, Reg. Inf. 69 Dorohoi, a murit în 1916 pe câmpul de luptă în Ungaria.

33) Dascălu Șloim, croitor, 32 ani, soție, 2 copii, Reg. 69/5 Diviz. Vlașca, a murit în campania din 1917 de dizenterie.

34) Ciobotaru Leiba, cizmar, 21 ani, Reg. 69 Inf. Comp. 5-a Dorohoi, a căzut pe câmpul de luptă Mărășești la 16 august 1917.

35) Lungu Favăl, croitor, 23 ani, Reg. 29 Comp. 7-a Inf. Dorohoi, a căzut în lupta de la Fata Moartă în 1916.

36) Cușmaru Riven, croitor, 22 ani, Reg. 17 Artilerie Bacău, mort la ciocnirea de trenuri în Mircești în august 1918 fiind în delegație militară, e înmormântat la Roman.

37) Hoișie Gross, comerciant, 37 ani, Reg. 77 Inf. Comp. 4-a, a murit în spitalul militar Botoșani în 1916 de tifos exantematic.

38) Herțanu Leizer, comerciant, 35 ani, soție, 4 copii, Reg. 69 Comp. 4-a Inf. Dorohoi. A fost în lagărul din Stăncești, a murit în spitalul militar Botoșani în 1918 de tifos exantematic.

39) Fișel sin Șmil, comerciant, 26 ani, soție, 1 copil, Reg. 77 Inf. Comp. 5-a, a căzut în 1916 pe câmpul de luptă în Ungaria lângă satul Ilănești.

40) Cohn Leon, comerciant, etate 40, soție, 5 copii, Reg. 15 Inf. Iași Comp. 5-a, a căzut în 1916 în lupta de la Mănăstirea Cașin.

41) Mendel Ștrul, comerciant, 31 ani, soție, 4 copii, Reg. 9 Inf. Roman, comp. 3-a, a căzut în 1917 în lupta de la Mărășești. În 1916 a fost rănit la lupta din Oituz, a făcut în 1913 și Campania din Bulgaria, când a fost și decorat.

42) Iancu sin I. Samsuzi zis Solomon, 35 ani, soție, 3 copii, Bat. II de marș. A fost rănit pe câmpul de luptă Mărășești și a murit în spitalul Roman nr. 2 în anul 1917 august în 2 zile.

43) Croitoru Ițic, măcelar, 22 ani, Reg. 13 Inf. Comp. 2-a, a luptat pe frontul Slănic, unde a fost rănit, a murit la 30 oct. 1916 în Spitalul mobil nr. 4 Sect. I din Tg. Ocna.

44) Fux Buium, meseriaș, 21 ani, Reg. 29 Inf. Dorohoi, a căzut în luptă, frontul Orja lângă Pitești în 1916.

45) Fux Leiba, meseriaș, 20 ani, Reg. 69 Inf. Dorohoi, a căzut în 1917 în luptele de la Cașin.

46) Cazacu Bercu, meseriaș, 27 ani, Reg. 29 Comp. 1-a Inf. Dorohoi, a luptat pe fronturile Ghimeș, Mureș Ditrău, Praid, în lupta de la Keresdon a căzut la 23 septembrie 1916.

47) Rotaru Șimșa, rotar, 42 ani, soție, 4 copii, Regim. 12 Inf. Cantemir. A luptat pe frontul Poiana Dragoș-Pralea unde a căzut pe câmpul de luptă.

48) Braun Haim Iosub, tinichigiu, 31 ani, soție, 3 copii, Reg. 29 Comp. 10 Inf. Dorohoi. A luptat pe frontul Mănăstirea Cașin, a căzut în lupta de la Fata Moartă în 1917.

49) Guzan Ștrul, 31 ani, comerciant, căsătorit, Reg. Inf. 69 Comp. 9-a Dorohoi. A luptat pe mai multe fronturi. În lupta din Grozești a căzut în 1916. Familia nu posedă acte oficiale despre moartea numitului, dar e informată pe cale particulară.

50) Stoleru Aron, stoler, 35 ani, căsătorit, Reg. 69 Comp. 12 Inf. Dorohoi. A căzut în 1918 în iulie pe câmpul de luptă în Ungaria. Familia nu posedă acte pentru moartea numitului.

51) Blanemartl Avram, comerciant, 30 ani, soție, 3 copii, Reg. 27 Inf. Bacău. A căzut pe câmpul de luptă Mărășești în 1917 – familia nu posedă acte oficiale despre moartea numitului, dar e informată pe cale particulară.

AMR, Fond M.St.M., Serviciul Statistic, ds. 4903, p. 3, 4, 5 f/v.

605

Bacău, 1918. Crucea Roșie mulțumește fraților Filderman pentru sprijinirea efortului de război și a operei de asistență socială

Adeverință

Subsemnata, Maria General Gherescu, în calitatea mea de președintă a Societății Naționale de Cruce Roșie a României, Filiala Bacău, adevăresc prin prezenta că în tot timpul existenței ei, această filială a găsit la domnii Filderman în mod permanent un larg și înțelegător sprijin pentru ușurarea multiplelor și grelelor nevoi, cărora, după împrejurări, trebuia să le facă față.

Orice apel lansat de filiala noastră a găsit inima atât a defunctului Samuel Filderman, inițiatorul acestei firme, ca și a actualilor ei componenți, domnii Manny Filderman, inginer Iancu Filderman, dr. Iosif Filderman, ing. Léon Filderman, cât și dr. H. Perlberger, larg deschisă.

Filiala noastră își aduce cu adevărată emoție aminte de felul patriotic în care au înzestrat cu paturi în Sala Ateneului, transformat în spital mobil, în timpul Războiului pentru întregirea neamului, una din cele mai importante săli, întreținând-o tot timpul cu așternutul și cu rufăria necesară.

Imediat după război, când problema adăpostirii orfanilor de război se pusese în mod acut la ordinea zilei, defunctul S. Filderman, din proprie inițiativă, a creat un Orfelinat întreținut în permanență numai cu propriile sale mijloace și în care a adăpostit 24 copii orfani de război și de ambii părinți, unde li s-a dat, pe lângă adăpost, hrană și îmbrăcăminte, educație și câte o îndrumare pentru rostul de mai târziu al fiecăruia în viață [...]

La solicitarea D-lor, am dat această adeverință cu conștiința împăcată că fac un act de dreptate unor elemente darnice, cinstite și întreprinzătoare.

Președinta filialei, (ss.) Maria Gherescu

AINBC, Fond F-ca Filderman, ds. 1/1887-1944, f. 26-27.

București, 1918. Medici evrei morți pentru patrie

Eroi, ca și vitejii soldați căzuți pe câmpul de onoare, au fost medicii care și-au făcut datoria către Patrie.

Au muncit pe front, în infirmerii, ambulante, în mijlocul gloanțelor și bombelor, care cădeau din toate părțile – au muncit în spitale, cu zel, abnegație și devotament, fără să caute altă răsplată decât aceea de a alina suferințele multor răniți și bolnavi, de a-i vindeca și a-i reda Patriei.

În mijlocul contagiunilor de tot felul, au luptat și și-au făcut o jertfă sfântă din viața lor. Să închinăm, dar, un omagiu pios memoriei celor ce urmează – care au dat Patriei suprema contribuție:

Berger M. (dentist)	Heller C.S.	Pohl E.
Butter Alfred	Iacobson Gr.	Rosenzweig R.
Burstin	Isidor Solomon	Rosenthal I.
Codreanu Milo	Kraus Iosif (lt.)	Rabinovici (Buzău)
Cammerman Samuel	Lustgarten Isidor	Rosenfeld Jacques
Calef (căpitan)	Levy Maer	Rosentz Witt
Carol Marcus	Landes Osias	Sanielevici
Deutsch Avram	Marcian Emil	Scharf Herș
Frey	Marcel A.	Toff E.
Früling	Muller	Vells I.
Grunberg (dentist)	Moiescu Ion	Wachman P.
Gold Haret	Matcovici	Wolfshaut
Gropper – Gropeanu Al.	Misbach Felix	Weiss (Calea Griviței)
Gaiger	Nissescu Mauriciu	Weintraub L.
Grunberg Adolf	Nadel Carol	Wincler Bernard
Grunberg I.	Otoi H.	Zurr Iosif
Heberling Max	Politzer	Zimer Avram
Horovitz I.	Popper Leon	Zilberman

Numele acestor bravi și sfinți apostoli ai neamului nostru vor rămâne veșnic întipărite în sufletele noastre și generațiile noi de medici vor găsi în pilda lor așa de strălucită și generoasă puterea de jertfă pentru binele Patriei și al omenirii¹.

„Higiena”

„Higiena”, VI, nr. 112, 1 oct. 1918, p. 1.

¹ Numele medicilor morți ne-au fost comunicate de către d. dr. Șaabaner-Tuduri, vicepreședintele „Asociației generale a medicilor”. (*Ibidem.*)

1916-1919. Date globale privind participarea evreilor la primul război mondial

Mobilizați	Morți	Răniți	Decorați	Prizonieri	Dispăruți
23.000	882	740	825, din care 220 medici și sanitari	449	3.043

Vezi W. Filderman, Adevărul asupra problemei evreești în România în lumina textelor religioase și a statistice, București, Tip. „Triumful”, 1925, p. 216-217.

608

1916-1919. Tabel selectiv cuprinzând evrei decorați în cursul operațiunilor militare

Nr.	Numele și prenumele	Corpul de trupă	Gradul	Monit. Oficial	Decorația	Motivarea
1	Axler Isac	9 inf.	medic lt. (asimilat)	152/17	Coroana României cu spade în gradul de cavalier	Pentru bravura și devotamentul cu care a dat îngrijiri medicale răniților căzuți în luptele din iulie și august 1917.
2	Adela Meltz			242/18	Ordinul Crucii Regina Maria cl. III	Pentru zelul și devotamentul cu care a îngrijit răniții din spitalul Crucii Roșii britanice Principele Mircea din Roman în 1916 și 1917.
3	Bachl Maximilian	78 inf.	plutonier	269/17	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și credința ce a arătat pe câmpul de luptă.
4	Baroch Solomon	6 artilerie	medic	1/17	Coroana României cu spade în gradul de cavalier	Pentru zelul și devotamentul cu care a îngrijit răniții și bolnavii regimentului.
5	Benvenisti Lazăr	31 inf.	elev plut.	284/18	Bărbăție și Credință cu spade cl. III	Pentru curajul și devotamentul cu care a luptat la Răchitașul Mare și la nord de Soveja la 10-16 iulie 1917.
6	Bercu I. Herșcu	36 inf.	caporal	13/18	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru îndrăzneala și iscusința ce a arătat în serviciul de patrulare, în timpul luptelor de la Mărășești din 27 și 28 iulie 1917.
7	Bursch Heinerich	14 inf.	sublocot.	254/19	Coroana României cu spade în gradul de cavalier pe	Pentru devotamentul cu care s-a pus în fruntea muzicii și pentru curajul cu care a condus-o cântând la asaltul ce batalionul I din reg. 54 inf. a dat asupra satului Godea.

					panglică de Virtutea Militară	
8	Buráh Moise	7 roşiori	sergent	218/20	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. II	Pentru bravura şi devotamentul ce a arătat în lupta de la Monor (Ungaria), în ziua de 6 august 1919.
9	Bervin Iosef	13 inf.	sergent	106/18	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. II	Pentru bravura şi destoinicia cu care a condus unitatea în luptele din Valea Oituzului şi Slănicului în 1916, precum şi în luptele din Valea Caşinului şi Curişei în 1917.
10	Cohn Aron	9 inf.	med.+locot. (asimilat)	152/17	Coroana României cu spade în gradul de cavaler	Pentru bravura şi devotamentul cu care a dat îngrijiri medicale răniţilor.
11	Caffé Leon	-	doctorand	236/18	Coroana României cu spade în gr. de cavaler	Pentru zelul şi devotamentul cu care a dat îngrijiri medicale bolnavilor din spitalul militar no. 168.
12	Davidescu Lazăr	13 art.	sublocot.	92/19	Crucea de Război (cu citarea pe corp de Armată). Cu dreptul de a o purta	
13	David Simion	div. amb. H cav.	plutonier	73/19	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. II	Pentru zelul şi devotamentul cu care a îngrijit răniţii şi bolnavii contagioşi în timpul luptelor ce s-au dat în Transilvania.
14	Friedsam Emil	spit. contagioşi no. 3	farmacist	61/18	Coroana României cu spade în gradul de Cavaler	Pentru zelul şi devotamentul deosebit ce a arătat în serviciul farmaceutic precum şi în aprovizionarea spitalului în 1917.
15	Fillip L.R.	reg. tracţ. autom.	sergent	73/18	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. I	Pentru curajul şi zelul deosebit cu care a efectuat transportul muniţiilor şi alimentelor sub bombardamentul inamic în luptele de pe Siret, precum şi la transportul trupelor în luptele de la Oituz, în 1917.
16	Fillip Lazăr	6 inf.	plut. t.r.	178/19	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. II	Pentru bravura şi devotamentul ce a arătat în luptele de la Movileni în zilele de 7 şi 8 ianuarie 1918.
17	Goldenberg Simion	78 inf.	caporal	269/17	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. II	Pentru bravura şi credinţa ce a arătat pe câmpul de luptă.
18	Ghertner Ferdinand	12 art.	caporal	85/17	Virtutea Militară de război cl. II	Pentru că şi-a îndeplinit funcţiunea de şef de tren de la 26 oct. până la 26 dec. 1916, dând întotdeauna pildă de curaj şi devotament.
19	Ghidei Alex.	bateria 114 de tun 58	sergent	274/18	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. III	Pentru curajul şi devotamentul ce a arătat în timpul luptelor de la 21 iunie şi 16 iulie 1917.
20	Goldfraht Haim	36 inf.	plut. t.r.	239/20	Bărbăţie şi Credinţă cu spade cl. II	Pentru bravura şi devotamentul cu care şi-a condus plutonul în luptele de la Muncelul în 1917.

21	Goldenberg Leiba	9 vânători	elev plut.	220/20	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și devotamentul cu care și-a condus plutonul în luptele susținute de regiment în august 1917.
22	Goldman Mendel	10 roșiori	brigadier	222/20	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și devotamentul cu care s-a distins în luptele de la Seyu, Kantor-Lamoș, Oros-Nyiregyhaza în 1919.
23	Gropper Aizic	16 obuz.	sergent	222/20	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și devotamentul cu care s-a distins în luptele de la Ciucea, Kaba și Tisa-Sayol în 1919 (aprilie-mai).
24	Grubes Heinerich	divizia V	med.sublt.	168/17	Coroana României cu spade în gradul de cavaler	Pentru zelul și devotamentul cu care a îngrijit bolnavii și cu care a combătut epidemiile pe zona de reorganizare în 1917.
25	Habet Iancu	54/56 inf.	soldat	22/18	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru zelul și devotamentul cu care a restabilit o linie telefonică întreruptă pe câmpul de luptă la 1 august 1917.
26	Heltzer Leon	11 art.	soldat	149/18	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și destoinicia cu care a luptat la Pralea și Oituz în 1917.
27	Kirmer Max	89 inf.	locotenent	52/20	Coroana României cu spade în gradul de cavaler pe panglica de Virtutea Militară	Pentru curajul și devotamentul cu care a condus compania ce o comanda, în luptele de la Tisa-Verzseny la 1 august 1919.
28	Limburg D.	bateria antiaeriană	elev plut.	170/16	Bărbăție și Credință cu spade clasa II	Pentru că a regulat și condus foarte bine tragerea secției sale reușind a doborî un aeroplan vrăjmaș.
29	Levin Marcu	2 grăniceri	sergent	211/17	Virtutea Militară de război cl. II	Pentru curajul și înverșunarea cu care și-a condus luptătorii la 3 august 1917.
30	Lustgarten Solomon	arm. I	med. ajut.	26/18	Coroana României cu spade în gradul de Cavaler	Pentru zelul și îndemânarea profesională cu care a îngrijit răniții la diferite formații spitalicești în 1917.
31	Mayer Aron	53 inf.	plutonier	250/17	Virtutea Militară de război cl. II	Pentru curajul și avântul cu care și-a condus unitatea la 3 noiembrie 1916 până la rețelele de sârmă ale inamicului, rezistând cu îndărjire pe poziția cucerită.
32	Marcovici Aron	com. il cicliști	caporal	223/20	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și devotamentul cu care s-a distins în luptele cu rușii bolșevici de la Akerman și Satul Cazacilor în februarie 1918.
33	Marcu Emanoil	bat. vîn. de munte	caporal	177/18	Bărbăție și Credință cu spade cl. II	Pentru bravura și devotamentul de care a dat dovadă în luptele ofensive susținute de batalion la Cireșoia și Coșma în iulie și august 1917.
34	Orman G.	amb. div. II	locotenent	227/20	Coroana României cu spade în gradul de	Pentru curajul și devotamentul cu care a condus și îmbărbătat brancardierii la strângerea și pansarea răniților în luptele de la Jiu în 1916

					cavaler pe panglica de Virtutea Militară	
35	Pressel Emil	40 inf.	sergent	202/17	Virtutea Militară de război cl. II	Pentru curajul cu care și-a condus secția în timpul luptei de la 24 august 1916.
36	Prager Sigmund	10 roșiori	căpitan rez.	17/17	Coroana României cu spade în gradul de cavaler	Pentru bravura și energia ce a arătat la 18 sept. 1916 la Flămânda în timpul bombardării aeroplanelor și monitoarelor inamice.
37	Peretz Erast	reg. tracț. automobilă	locotenent rezervist	61/18	Coroana României cu spade în gradul de cavaler	Pentru zelul și devotamentul cu care a lucrat de la începutul campaniei pentru bunul mers al serviciului automobilelor (1916-1917).
38	Putsch Herman	82 inf.	locotenent	118/19	Coroana României cu spade în gradul de cavaler pe panglica de Virtutea Militară	Pentru bravura cu care și-a condus compania de mitraliere, contribuind la cucerirea satelor Gava și Vucselo la 5 iunie 1919.
39	D-na Schuller Mina			237/18	Ordinul Crucea Regina Maria cl. II	Pentru remarcabila activitate filantropică ce a desfășurat în anii 1916-1917, înființând la Bacău o cazărmă și o cantină pentru populația civilă săracă.
40	Șuier Aron	-	-	208/18	Crucea Regina Maria cl. II	Pentru remarcabila activitate filantropică ce a desfășurat în anii 1916-1917. A înființat la Bacău un spital modern cu 80-100 de paturi. A întreținut de la începutul campaniei o cantină în care a oferit hrană la 400-500 persoane dintre refugiați și familiile mobilizaților. În iarna 1916-1917 a înființat o cazărmă în care împărțea până la 5.000 de ceaiuri pe zi în mod gratuit, dând adesea trecătorilor și pâine. Adesea a servit trenurile cu răniți cu diferite lucruri și din 15 în 15 zile a împărțit alimente familiilor sărace.
41	Steiner I.	7 art.	sublocot.	258/18	Ordinal Sf. Stanislas cu spade și fundă (cu dreptul de a o purta)	
42	Schmit Carol	21 art.	locotenent	127/19	Steaua României cu spade în gradul de Cavaler pe panglica de Virtutea Militară	Pentru bravura și destoinicia cu care și-a condus bateria în luptele susținute de regiment în toamna anului 1916. S-a distins în zilele de 14-17 octombrie pe Valea Jiului, contribuind la succesele dobândite asupra diviziei bavareze.
43	Teitel Bernard	6 vân.	med. locot. (asimilat)	73/17	Steaua României cu	Pentru devotamentul și destoinicia cu care a combătut boalele contagioase în

					spade în gradul de Cavaler	1916-1917.
44	D-ra Trausch Teofilia		doctor	72/19	Crucea Regina Maria cl. II	Pentru zelul și abnegația cu care a lucrat pentru combaterea epidemiilor, îndeplinindu-și conștiințios serviciul în 1917.
45	Tischler Heinerich	16 vîn.	med.-locot.	195/20	Coroana României cu spade în gr. de cavaler pe panglica de Virtutea Militară	
46	Weissman Avram	div. IV 6 inf.	medic (atașat)	242/18	Ordinul Crucea Regina Maria cl. II	Pentru priceperea și munca fără preget cu care a îngrijit oamenii bolnavi de tifos exantematic în 1917.
47	Wechsler Samuel	ambulanța diviziei XV	medic lt. rezervist	288/18	Steaua României cu spade în gradul de cavaler	Pentru curajul și devotamentul cu care a luat de bunăvoie comanda coloanei de brancardieri mergând până în tranșeele din prima linie pentru a ridica răniții căzuți și pentru devotamentul cu care a îngrijit bolnavii de tifos exantematic.
48	Veis Oscar	amb. div. II cavalerie	medic căpitan rez.	178/19	Steaua României cu spade în gradul de cavaler	Pentru zelul și devotamentul cu care a arătat în îngrijirea bolnavilor de tifos exantematic în timpul epidemiilor din 1916-1917.
49	Weiss Michel	16 vîn.	Sublocot.	195/20	Steaua României cu spade în gradul de cavaler pe panglica de Virtutea Militară	Pentru bravura și devotamentul cu care și-a condus unitatea în luptele de la Okenz, în iunie 1919, când a respins pe inamic.
50	Zilberman Lazăr	16 obuz.	sergent	222/20	Bărbăție și Credință cu spade clasa II	Pentru bravura și devotamentul cu care s-a distins în luptele de la Ciucea, Kaba și Tisa-Sayol în aprilie și mai 1919.
51	Zaitz P.	col. vol. brancard. div. I	plut. major	103/18	Virtutea Militară de război cl. II	Pentru curajul și destoinicia deosebită cu care a condus secția de brancardieri în luptele de la Pralea, Soveja și Valea Guritei unde în ziua de 2 august 1917 a fost rănit.

Ibidem, p. 177-203.

¹ Acest tabel, care cuprinde în total 825 de nume, chiar și selectiv, pune în evidență falsitatea propagandei antisemite care nega comportamentul civic, patriotic al evreilor, dovezile lor de curaj, de dorința de a servi cu devotament interesele supreme ale României. În lucrare mai sunt prezentate și alte tabele cu decorați, morți și răniți.

**București, 1919, iulie 11. Protest al Uniunii Evreilor Pământeni
în legătură cu presupuse comportamente ale prizonierilor
evrei**

Uniunea Evreilor Pământeni
Reprezentanța Uniunii

București, 11 iulie 1919

Domnule ministru¹,

Ne simțim datori să vă aducem la cunoștință un fapt pe care noi îl considerăm de o deosebită gravitate și care aduce la desperare o parte din populațiunea evreiască a țării.

După ce în tot cursul războiului am suferit foarte mult ca evrei de pe urma a nenumărate măsuri excepționale, luate atât împotriva evreilor de pe front, cât și a celor din interiorul țării, după ce am dat în război atâtea victime ca [la care se adaugă] numărul evreilor-civili și militari morți din cauza unei noi măsuri excepționale, împotriva căreia protestăm în numele întregii evreimi din țară și vă rugăm să luați măsuri ca să înceteze această stare de lucruri.

Domnule ministru, ni se vorbește mereu de dreptate, de o acțiune de apropiere, de o operă de nivelare a asperităților, de stingerea urii de pe urma căreia am suferit atât și se continuă în același timp împotriva noastră o politică militară care ne exasperează.

Nu mai vorbim de sutele de evrei care zac prin închisori și din care foarte mulți, deși condamnați, suntem convinși că sunt absolut nevinovați. În ziare s-a vorbit de cazuri precise de nedreptăți strigătoare.

Dar s-a luat de câteva luni o nouă măsură excepțională numai împotriva evreilor și se execută cu strășnicie și patimă care dau loc la abuzuri ce nu mai iau sfârșit.

Iată acea măsură:

Ordinul MCG nr. 2543 din 1918 între alte întrebări pune și următoarea întrebare prizonierilor români întorși din captivitate:

„Ce neajunsuri a avut de la evreii internați în lagăr cu el și dacă cunoaște vreunul pe nume și din ce regiment este”. (subl. ns.)

Urmarea acestui ordin este că se caută vinovați cu orice preț printre prizonierii evrei întorși din captivitate, din care mulți sunt arestați săptămâni și luni de zile fără să se poată stabili vreo vină împotriva lor.

După câte au suferit pentru țară, credem că și acești oameni au dreptul să fie redați familiilor lor, care, cele mai multe, au suferit și trăiesc acum în neagră mizerie.

Așa cum se fac cercetările potrivit cu ordinul reprodus mai sus, ele sunt adevărate îndemnuri la acte de răzbunare și la manifestare de ură împotriva prizonierilor evrei, ai căror frați luptă și mor încă și acum pe două fronturi ale țării.

Nu precizăm cazuri, dar suntem gata să o facem oricând.

De aceea vă rugăm, domnule ministru, să dispuneți anularea acestui ordin și eliberarea tuturor prizonierilor evrei întorși din captivitate, oamenii să nu fie închiși preventiv pe temeiul unor reclamațiuni aproape smulse și a căror temeinicie nu se știe dacă se va putea dovedi vreodată.

Pentru aceste așa-zise delikte de captivitate să nu fie închiși preventiv. E singurul mijloc pentru a se evita abuzurile. Dacă se va găsi câte un vinovat, el va fi judecat și-și va face osânda. Dar nu trebuie să sufere pentru un vinovat și sute de nevinovați.

Ca să vă convingeți câte nedreptăți se comit cu aceste arestări, ne permitem să atragem atenția asupra cazurilor M. Loewenstein, închis de săptămâni de Curtea Marțială din Craiova, și Filip Loebel, care a fost închis la București, și de ale căror fapte de bine în favoarea camarazilor lor în captivitate vorbesc cu o limbă elocventă documentele publicate în ziare [...]

Eliberarea lui Loewenstein e un act de elementară dreptate. Acest act de dreptate îl cerem pentru el și pentru toți ceilalți și nădăjduim că ni-l veți acorda și nouă acum când omenirea a sângerat atâtă vreme pentru a aduce vremea aceasta, a dreptății pentru toți.

Primiți, vă rugăm, domnule ministru, asigurarea deosebitei noastre considerațiuni.

În numele Comitetului Central al Uniunii Evreilor Pământeni,

p. președinte, I. Sterian

secretar, Horia Carp

ACIER, Fond I, ds. 202b/1919, f. 100-102.

¹ Ministru de Război.

² Sub învinuirii neconfirmate (dezertare, trecere la inamic ș.a.) au fost arestați și condamnați mulți evrei (Vezi W. Filderman, *op. cit.*).

610

București, 1919. Generalul Petala despre antisemitism

Cine a văzut ca mine cum soldații jidani au luptat și suferit în armata română umăr la umăr cu românii, acela nu poate fi antisemit. Afară de armată se mai pot găsi antisemiți, armata, însă, se simte liberă de antisemitism [...]

„Spune jidovimii¹, a declarat generalul Petala dr-ului Ebner, că M.S. Regele nu dorește decât binele tuturor popoarelor din România Mare, că Regele vrea să aplice dreptatea față de oricine fără deosebire de confesiune și naționalitate și că eu, generalul Petala, lucrez în intențiunile suveranului meu, când vă dau asigurarea că toți bărbații de la conducerea țării doresc și vor favoriza din toate puterile o unire pașnică și prietenoasă pe pământul României Mari.”

AIN Fond Casa Regală, ds. 32/1919 f. 1.

¹ Această declarație i-a fost făcută lui Mayer Ebner, lider al evreimii bucovinene, interlocutorul său folosind însă termeni cu rezonanță antisemită.

București, 1920, februarie 1. Decorarea sublocotenentului
Feldman Ezar cu „Crucea Comemorativă”

Ministerul de Războiu

Brevet

Nr. Ministru Secretar de Stat la
Departamentul de Războiu adeverim că prin
Inaltul decret N° 1744 din 7. Iulie 1918
Majestatea Să. Regelui a benevoit a conferi
Sub-Lt. Feldman Ezar
din Regimentul Tulcea N° 33.
„Crucea Comemorativă a războiului
1916-1918” cu baretele:

Mărărești, 1919

Ministru de Războiu

General Antonie

Nr. 4514

anul 1920 luna Februarie ziua 1
București

Directorul Superior
al personalului

Colonel

Mar

Iași, 1920, martie 5. Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în război” invită Școala „Cultura” să colecteze fonduri pentru îngrijirea acestora

Societatea Mormintele Eroilor căzuți la Război
Comitetul Regional Iași

Nr. 47

Anul 1920, luna martie, ziua 5

Către

Școala Cultura, Iași

Cu onoare vă rugăm să binevoiți a da tot concursul Dv. moral și material, dispunând ca alăturatele liste de subscripție nr. 2458 și 2459 să fie puse la îndemâna tuturor fiilor României Mari, fără deosebire de rang, de sânge sau de religie, pentru ca fiecare să poată subscrie, după putință, la strângerea unui fond necesar îngrijirii Mormintelor Eroilor.

Obolul cel mai modest va fi binevenit și mulțumitor.

Vă rugăm, apoi, ca lista de subscripție și fondul rezultat să fie trimise Comitetului Regional Iași al Societății „Mormintele Eroilor căzuți în Război”, care își are sediul la Comandamentul Corpului IV Armată, în localul Cercului Militar din strada Carol.

Comitetul Regional Iași

Societatea „Mormintele Eroilor căzuți în Război”.

AIN Iași, Fond Școala primară „Cultura”, ds. 1/1913-1920, f. 102.

București, 1920, septembrie 3. Ministerul de Război acordă ajutor unor invalizi de război evrei

Ministerul de Război
Serviciul Controlul Contabilității, Contenciosului și Pensiiilor

no. 4711

Titlu de Ajutor pentru doi ani

Lei 11 lunar

Având în vedere art. .... din legea pentru reformarea și pensionarea gradelor inferioare pentru infirmități sau boale dobândite în timpul și din cauza războiului, și art. .... din regulamentul acestei legi.

Având în vedere și avizul Consiliului superior de reformă din 20 mai 1918 precum și actele din dosarul no. 3579.

Se recunoaște soldatului Zalman Aizic din Cerc. recru[tare] București, conting. 1916 din campania 1916-1918. Celibatar.

Domiciliat în București, Cornu Caprei 41, un ajutor de 11 (unsprezece) lei pe lună, cu începere de la 1 octombrie/919 până la 1 iulie 1920.

Acest ajutor se va plăti trimestrial din fondurile casei generale de pensii prin percepatorul local sau prin administrația financiară a județului respectiv.

La expirarea termenului până la care s-a acordat ajutorul, acest titlu se va înapoia ministerului¹.

La București, la 3 septembrie 1920
p. ministru, secretar general, Rășcanu

directorul serviciului, (ss.) Indescifrabil

AIN, Fond Min. de Război, Dir. Personal Pensii, ds. 166/1919, f. 91.

¹ Asemenea ajutor a primit și caporalul Nadler M. Froim pe timp de un an. (*Ibidem*, f. 18.)

614

București, 1920. Sprijinirea efortului de război de către Uniunea Evreilor Pământeni¹

Orice activitate politică fiind suspendată, Reprezentanța UEP, imitând pilda de la 1913, a hotărât să instituie în Capitală un comitet special, cu scopul de a contribui la opera patriotică de ajutorare și de a da acestei acțiuni o impulsie unitară și cât mai intensă în toată țara.

În Capitală am întrunit pe președinții societăților evreiești și, după discuțiunile urmate, s-a hotărât:

1) Formarea unui comitet special numit „Comitetul Central de ajutorare al Uniunii Evreilor Pământeni”.

Din comitet au făcut parte cinci delegați ai Reprezentanței UEP și câte un delegat sau doi, după importanța instituției, numiți de diferitele societăți și așezăminte, care au aderat la Comitet.

2) Numirea de comisiuni care au procedat la adunarea de fonduri.

3) Tot în sarcina acestui comitet a căzut repartizarea sumelor adunate, printre instituțiile românești existente (Familia Luptătorilor, Crucea Roșie, Ambulanțele Regina Maria) și instituțiile de ajutorare înființate de Comitet.

Am hotărât în același timp de a chema în ajutor și doamnele evreice și trebuie să constatăm chiar din capul locului că nu se putea o idee mai fericită, căci grație concursului ce am primit din partea elementului feminin, am putut realiza multe opere, care

supraviețuiesc și astăzi. Este suficient să pomenim de orfelinatul „Căminul Copiilor”, care adăpostește peste 200 orfani, îngrijiți cu dragoste de mamă de un comitet de doamne, din care nu știm pe care să o numim mai întâi.

Grație activității desfășurate de noi am putut deschide în Capitală două cantine, la care primeau ajutoare și evrei și români [...]

Ambele cantine au funcționat în mod regulat și chiar mult timp după ocuparea Capitalei de către armatele dușmane, ele erau încă în plină activitate. O a treia cantină, înființată de noi în calea Griviței, a trebuit să fie închisă din cauză că primăria nu i-a pus la dispoziție bonul pentru pâinea necesară, care se distribuia pe atunci contra cartele.

În afară de acțiunea caritabilă, condusă direct de organele UEP, noi am dat impulsul la numeroase alte acțiuni și opere de ajutorare, cum a fost aceea întreprinsă de Loja „Noua Fraternitate”, care a distribuit la un număr de aproape 1.000 elevi și eleve de la 11 școli bucureștene un mic dejun în fiecare dimineață, în timpul repausului. Tot Loja „Noua Fraternitate”, în urma propunerii d-lui Șef Rabin dr. I. Niemirower și grație mijloacelor materiale ce i-au fost puse la dispoziție de către Comitetul Central de ajutorare, a putut distribui, chiar din primul timp, 50 vagoane de lemne la săracii și familiile mobilizaților din București.

Cercul „Libertatea”, la rândul său, a întreprins o intensă operă filantropică, susținând și patronând mai multe acțiuni, care aveau de scop îndulcirea situațiunii răniților întorși de pe câmpul de luptă și a prizonierilor de război, precum și ajutorarea familiilor mobilizaților.

În afară de ajutoarele acordate diferitelor instituțiuni și organizațiuni, Cercul a mai pus la dispoziția „Acțiunii Femeilor Israelite”, pe lângă un ajutor bănesc destul de important, și saloanele sale pentru atelierele de rufărie și împletituri, înființate în toamna anului 1916. Atelierul acesta de rufărie a avut cinstea de a fi vizitat de M. S. Regina, care și-a exprimat întreaga satisfacție pentru cele văzute, precum și de numeroase doamne din elita românească, care se întreceau în laude la adresa conducătoarelor atelierului. Rufăria, confecționată în număr foarte mare, a fost trimisă Crucii Roșii și spitalelor militare.

O secțiune separată a cercului „Libertatea” a distribuit timp de peste 2 ani ajutoare lunare bănești la 800 familii, fără să facă vreo deosebire de confesiune [...]

S-au mai inițiat de către noi [acțiuni de] asistență medicală, bolnavii greu fiind vizitați la domiciliu de către medicii Uniunii, cu toate că lipsa de medici era foarte mare, iar medicamentele se acordau gratuit. UEP a înființat o școală samaritană, bine frecventată, iar în localul școalei „Ciocanul”, ale cărei cursuri fuseseră suspendate, am înființat o baie și o spălătorie populară gratuită [...]

La Iași s-a constituit, ca și în Capitală, un comitet central, care a desfășurat o activitate destul de intensă. Spitalul israelit din localitate a fost pus la dispoziția Crucii Roșii, iar efortii și-au luat obligațiunea de a întreține 50 de paturi. Școala primară „Cultura” a fost transformată în spital militar. S-au înființat cantine și ospătării populare, acordându-se familiilor mobilizaților numeroase ajutoare bănești și în natură.

La Galați s-a constituit de asemenea un comitet de ajutorare, care a înființat o ospătărie populară, cu sprijinul Lojei B'rei B'rith; spitalul comunității a fost pus la dispoziție armatei și s-au distribuit tot felul de ajutoare.

La Craiova populația evreiască a contribuit în largă măsură la întreținerea cantinei înființată de d-na Clotilda General Averescu, iar comitetul local UEP a distribuit numeroase ajutoare bănești familiilor mobilizaților, bineînțeles fără deosebire de confesiune.

La Focșani școlile comunității au fost transformate în spitale, iar comitetul local UEP a distribuit ajutoare de tot felul familiilor celor mobilizați [...]

Autoapărarea

Câteva zile înainte de plecarea armatelor dușmane din Capitală, s-a răspândit zvonul despre plănuit manifestări și devastări în contra evreilor, pornite din motive, se zicea, de răzbunare. Nici astăzi nu ne putem explica cauzele acestei preținse „răzbunări”, pentru că populația românească n-a avut niciodată să sufere de pe urma noastră. Dacă aserțiunile lansate de dușmanii noștri ar fi fost bazate pe adevăr, nimic în lume n-ar fi putut opri răzbunarea maselor, care au fost atâtea de anumiți răuvoitori și veșnicii pescuitori în apă tulbure. Măsurile luate la timp de noi au reușit să împiedice orice manifestări ostile, cel puțin în Capitală, și să înăbușe repede, în urma rezistenței noastre, plănuita atacuri împotriva noastră.

Un început de manifestație ostilă a fost respins cu succes de autoapărarea noastră, dar pe „câmpul de luptă” am lăsat o victimă: pe eroul David I. David, un tânăr inimos, în vârstă abia de 22 ani, care a fost lovit mortal. Din inițiativa directorului ziarului „Curierul Israelit”, i s-a ridicat un monument la cimitirul „Filantropia”.

Să cinstim și aici memoria lui și să-i aducem un prinos de recunoștință.

În câteva orașe din provincie au avut de asemenea loc manifestațiuni ostile, iar la Brăila au avut loc chiar devastări.

A fost o scurtă epocă de restriște, mai ales în primele luni, când soldații erau trimiși la vatră și în care timp evreii au avut foarte mult de suferit, în special în trenuri...

Condamnările militare

Un capitol din cele mai dureroase îl formează, desigur, modul cum au fost judecați și condamnați soldații evrei pentru preținsele dezertări, după ce s-a dus contra lor, în tot timpul războiului, o propagandă de ură din cele mai înverșunate și nemeritate. De pe urma calomniilor răspândite, mulți soldați evrei au căzut uciși mișelește, mulți au fost executați, cu sau fără judecată, mai toți însă fără altă vină decât de a fi evrei. S-a mers cu ura până acolo ca să se ceară în plină ședință judecătorilor, ca, chiar dacă în conștiința lor nu sunt convinși de vinovăția acuzatului evreu, ei totuși să-l condamne, pentru ca să dea pildă altora. Și astăzi încă, zac în ocne mulți nevinovați, pentru care în repetate rânduri am intervenit pe lângă guvern, pentru amnistierea lor, dar fără rezultat.

Reprezentanții UEP, îndată ce au luat la cunoștință despre ravagiile Curților marțiale printre soldații evrei, au luat în mână introducerea recursurilor și apărarea celor condamnați, obținând în modul acesta casarea a peste 100 de sentințe, iar multe zeci de condamnați, printre care și condamnați la moarte, au fost achitați sau s-au ales cu pedepse de câteva luni închisoare²...

ACIER, Fond II, ds. 224, f. 12-17 f/v.

¹ Referatul a fost prezentat de Adolf Roller, membru al Reprezentanței UEP.

² Vezi W. Filderman, *op. cit.*, p. XXV-XXIX.

Bacău, 1923, noiembrie 29. Evrei decedați în războiul pentru
reîntregirea României

Epitropia Comunității Israelite din Bacău

Ostași evrei din Regimentul 27 Infanterie Bacău
Din contribuțiunea lor la Războiul pentru Înfăptuirea României Mari
MORȚI pentru PATRIE

1. Plutonierul cu termen redus Heifler Marcu, Conting. 1917, din Bacău, mort la 31 iulie 1917, în luptele de la Oituz, la locul numit „Poiana Fântâna Runcului”.

Despre împrejurările cum a murit acest erou, se comunica părintelui său, dl. Mendel Heifler, de către Comandantul Regimentului:

„În dimineața zilei de 31 iulie 1917, în luptele de la Oituz, fiul dv. a căzut vitejește pe când înainta în fruntea plutonului său. Cinste și onoare lui căci și-a făcut datoria până la sfârșit ca un adevărat fiu al țării.

Camarazii lui vor pomeni întotdeauna pierderea viteazului lor tovarăș, săpând adânc în inimile lor moartea acestui brav.

Fie ca moartea lui să adauge încă o piatră la templul biruinței noastre”. (Adresa nr. 2249 din 10 septembrie 1917). Tot despre acest erou, comunică adjutantul Batalionului:

„Cu multă durere, trebuie să vă răspund că fiul dv. elevul plutonier Heifler Marcu a căzut, fiind lovit de un glonț în frunte în lupta de la Poiana Fântâna Runcului în ziua de 1 august. Cu toată durerea pe care v-o produce această pierdere vă rog să fiți mândru de acest fiu erou, care cu dispreț de moarte a mers în fruntea unității lui, îndemnând pe soldați să înainteze.

Noi, camarazii lui, îl vom ține în inimile noastre ca un erou model și model de camarad. Pe cât ne-au permis împrejurările, l-am ridicat din rândurile inamice, îngropându-l cu cinstea cuvenită în comuna Bogdănești, unde cred că-i veți recunoaște locul. Patria îi va săpa cu litere de aur NUMELE în marele șir de EROI care vor forma paginile războiului de astăzi”.

(Scrisoarea adjutantului Batalionului, sublt. Paladi)

Muzeul Obștii evreiești din Bacău.

București, 1925, mai 15. Soldatul Wais Mayer a fost decorat cu diferite ordine și medalii pentru participarea lui la războaiele din 1913 și 1916-1918¹

Ministerul de Războiu

Brevet

Din Inaltul Ordin
al

Majestății Sale Regelui

Ferdinand al II-lea

La comendă Soldat Wais Mayer

nr. 1012 din Reg. de Răz. 1918. Itiu - Suceava

„Crucea Comemorativă a războiului

1916-1918” cu baretele: Ardeal, Bispate, 1919, Mărăști
Tg. Ocna

În numele Ministrului de Războiu

[Signature]

1925

anul 1925 luna 11 ora 11
București

[Signature]

ACIER, Fond I, ds. 287, Participarea evreilor la Războiul de Reîntregire, f. 29.

¹ Brevetul nr. 270/7 noiembrie 1918, prin care i se acordă soldatului Wais Mayer medalia „Avântul Țării” pentru că a luat parte la campania din anul 1919 (*Ibidem*, f. 31). Brevetul nr. 575/10 iulie 1920, prin care i se acordă medalia „Victoria” a marelui război pentru civilizație 1916-1918 (*Ibidem*, f. 30). Brevetul nr. 6529/9 decembrie 1926, prin care i se acordă „Crucea Comemorativă a războiului 1916-1918” cu baretele Ardeal, Mărăști, Tg. Ocna (*Ibidem*, f. 32).

București, 1925. W. Filderman confruntă datele privind evreii morți în războiul mondial, publicate în Monitorul Oficial, cu cele care se referă la evreii reînținuți ca decedați pe câmpul de luptă

Nr. de ordine	Numele și prenumele	Gradul	Localitatea de unde a fost exhumat	Localitatea unde a fost reînținut	Cauza morții	Ds. și pag.	Situația din MO	
							Nr. din lista de morți	Nr. din lista de dispăruți
1	Marcu Aron	soldat	Valea Urzicani Trans.	P. Neamț, com. isr.	?	I/27	-	-
2	Paul Rozner	plut.	Huși	București	tifos exant.	I/77	-	-
3	Haim Gross	soldat	Frumușica-Botoșani	"	"	I/81	-	-
4	Isidor Lustgarten	medic-lt.	Bărlad	"	?	I/83	-	-
5	Adolf Barber	farm. sl	Albești-Botoșani	"	?	I/85	114	-
6	Moise Goldenberg	soldat	Voinești-Iași	"	feb rec., t. ex.	I/135	-	937
7	Marcel Arminiu	med-lt.	Iași	"	tifos exant.	I/141	39	-
8	Isac Pascu	soldat	Hârlău-Botoșani	Bucău, cim. isr.	febră tifoidă	II/38	632	-
9	David Hornstein	"	"	"	?	II/43	383	-
10	Nisim Moscovici	"	Botoșani	Craiova	?	II/94	-	-
11	Martin Sechter	plutonier	Tutova	"	?	I/63	-	-
12	Calman Katz	soldat	Năruja	Buzău	?	I/112	-	-
13	Carol Moscovici	"	Tutova	"	?	I/115	-	-
14	Haim Silberstein	lt. rez.	Copou-Iași	București	?	M/88	-	-
15	I. Bercovici	soldat	Ruginoasa Suceava	"	tifos exant.	M/67	52	-
16	I. Fränkel	"	Vocoțești-Iași	"	?	M/74	-	-
17	L. Catz	caporal	"	"	?	M/83	-	439
18	Samoil Frances	soldat	Coropcenii-Vaslui	Craiova	uremie	G/16	-	-
19	Zisu Cohn	"	Onești-Bacău	Botoșani	glonț	G/43	-	-
20	Mendel Goldstein	"	Negrești-Vaslui	Buzău	accident	G/61	-	953
21	David Bercu	"	Buda Rafailă-Vaslui	Brăila	?	G/67	-	-
22	Bercu Kahan	"	Botoșani	Vaslui	?	G/115	-	-
23	Alfred Rosenzmitt	med.-lt.	Râmniceu-Sărat	Brăila, cim. isr.	?	F/62	-	2298
24	Levy Haim	soldat	Armășești-Ialomița	Craiova, cim. isr.	?	F/64	-	311 (rân.)
25	Aron Grassiani	"	Băiceni-Iași	București	?	F/68	-	-
26	David Weintraub	plut. t.r.	Dragoslavele-Muscel	"	?	F/70	-	2948
27	M. Lewy	lt.	Socola-Iași	"	?	H/110	503	-
28	Elias Silberman	medic	Bacău	"	boală	E/15	766	-
29	Marcu Grunblatt	soldat	Buda Rafailă-Vaslui	"	tifos	E/27	-	-
30	Salvator Kofler	"	Negrești-Vaslui	"	boală	E/33	-	658
31	Alex. Glücklich	"	Tecuci	"	pneumonie	E/47	-	-
32	A. Deutsch	dr.-lt.	R. Sărat	"	boală	E/56	220	-
33	Herman Isdrailovici	soldat	Copou-Iași	"	"	D/12	-	-
34	Monitz Speiser	"	Vaslui	"	?	D/11	-	-
35	Zali Libros	"	Muntenești-Vaslui	"	tifos exant.	D/16	-	-
36	Carol Rechler	"	Pitești	Iași	card.	D/28	-	2297
37	H. Bauberger	sol. 6 m.v	Iași	București	?	D/58	-	-

Nr. de ordine	Numele și prenumele	Gradul	Localitatea de unde a fost exhumat	Localitatea unde a fost reînhumat	Cauza morții	Ds. și pag.	Situația din MO	
							Nr. din lista de morți	Nr. din lista de dispăruți
38	Khon Gherș (Kogan)	38 inf.	Dumesti-Vaslui	Brăila	boală	C/26	-	-
39	Marcu Binder	soldat	"	"		C/38	-	-
40	Samoil Grünberg	med. sp. m. 6	Răcăciuni-Bacău	București		B/1	317	-
41	Mauriciu Lindenberg	sol. 40 inf.	Poenesti-Vaslui			B/8	496	
42	Ușer Kornberg	soldat	"	"	"	B/11	-	-
43	S. Horovitz	lt. dr.	Vaslui	"	tifos exant.	B/19	377	-
44	Lupus Aurel	slt.	Dimitrești-R. Sărat	"	?	B/29	-	-
45	S. Camerman	maior dr.	Bacău	"	?	B/33	178	-
46	Grünberg A.	lt.-dr.	Dolhasca-Suceava	"	tifos exant.	B/35	-	-
47	Blumen Aizic	sol. 78 inf.	Buda Rafailă-Vaslui	"	?	A/75	-	-
Total 47 reînțunaji							Total 12 morți	Total 7 dispăruți și 1 rănit

Concluziile ce se desprind din acest tablou sunt:

a) Din 47 morți evrei în război, 12 figurează în listele din „Monitorul Oficial”.

b) Din 47 morți evrei în război, 7 sunt trecuți ca dispăruți și 1 ca rănit, în listele din „Monitorul Oficial”.

Prin urmare: din cei 47 morți evrei, comunicați de Soc. „Mormintele eroilor căzuți în război”, lipsesc din listele „Monitorului Oficial” 27 ostași evrei morți.

Dacă adăugăm la cei nouă din Berești pe cei 24 din Piatra și cei 20 din lista societății „Mormintele Eroilor” [căzuți în război], procentul evreilor morți nu mai este 3,83 ci 4,06%.

Dr. W. Filderman, op. cit., p. XIII-XIV.

618

Tecuci, 1942. Tabel parțial cuprinzând evreii participanți la conflagrațiile din 1913 și 1916-1919

Nr. crt.	Numele de familie	Prenumele	Gradul	Arma	1913, 1916-1919	Rănit	Înrolat	Decorații și distincții militare
1	Avram	Aizic	Caporal	Artil. grea	1916-1919	Da		Crucea comemorativă cu 3 barete
2	Argintaru	Bențin	Soldat	Inf.	1913-1916-18			Avântul Țării, Crucea comemorativă
3	Abramovici	Lipa	Sergent	Grupa 3 Sanit.	1916-19			Crucea comemorativă
4	Aizic	Hună	Soldat	Geniu	1916-19			
5	Aizic	Zeilig	Soldat	Inf.	1916-19			

Nr. crt.	Numele de familie	Prenumele	Gradul	Arma	1913, 1916-1919	Rănit	Înrolat	Decorații și distincții militare
6	Aizic	Strul	Soldat	Inf.	1916-19			Crucea comemorativă
7	Avram	Isac	Soldat	Inf.	1916-19			Victoria
8	Abramovici	Iancu	Soldat	Inf.	1916-19			Crucea comemorativă
9	Aizic	Șmil	Soldat	Inf.	1916-19	2 ori		cu barete Ardealul
10	Aizic	Iancu	Soldat	Artil.	1916-19			Crucea comemorativă
								cu barete Ardealul
11	Aizic	Lupu	Soldat	Inf.	1916-18			Avântul Țării, Crucea
								comemorativă cu barete
								Dobrogea
12	Aizic	Aizic	Soldat	Inf.	1913			Avântul Țării
13	Abramovici	Herșcu	Soldat	Inf.	1913, 1916-19			Avântul Țării, Crucea
								comemorativă
14	Abramovici	David	Caporal	Inf.	1913, 1916-19			Avântul Țării, Crucea
								comemorativă cu barete
15	Bercovici	Moritz	Soldat	Inf.	1916-19			
16	Buchman	Șaps	Soldat	Artil.	1913, 1916-19			Avântul Țării
17	Buchman	Moisi	Soldat	Inf.	1916-19			
18	Buium	Buium	Soldat	Inf.	1916-18			
19	Bercovici	Marcu	Sergent	Voluntar	1919			Crucea comemorativă
20	Beer	Moisă	Soldat	Inf.	1913, 1916-19	Da		Avântul Țării
21	Buium	Herșcu	Soldat	Inf.	1913, 1916-19		Da	Medalia Victoria
22	Băiat	Meșilim	Soldat	Inf.	1916-19	Da		
23	Bercovici	Ițic Ștrul	Soldat	Inf.	1916-19			Medalia Victoria
24	Băiatu	Aizic Leib	Soldat	Inf.	1916-19			Medalia Victoria
	Abramovici							
25	Ceașu	Solomon	Soldat	Inf.	1916-18			
26	Bălan	Avram	Soldat	Inf.	1916-19			
	Blănaru							
27	Băbușanu	Marcu	Soldat	Inf.	1916-19			
28	Batner	Hună	Soldat	Obuziere	1916-19			Crucea comemorativă
								Mărășești Tg. Ocna
29	Berenștein	Pincas	Soldat	Obuziere	1918-19			
30	Bercu	Avram			1913, 1916-19			Avântul Țării
31	Berman	Aizic	Fruntaș	Inf.	1916-19			Crucea comemorativă
32	Ciobotaru	Calman	Soldat	Divizia Tren	1913, 1916-19			
33	Caner	Pincu	Plutonier T.R.	Inf.	1913, 1916-19			Avântul Țării, Crucea
								comemorativă cu barete
								Ardealul
34	Clug	Ițic	Sergent	Inf.	1913, 1916-19			Bărbăție și Credință cu
								spade, Crucea
								comemorativă cu 5
								barete, Avântul Țării,
								Medalia Victoria
35	Cahan	Samoil	Soldat	Inf.	1916-19			Crucea comemorativă
								cu barete
36	Catz	Natan	Soldat	Cavalerie	1913, 1916-19			
37	Davidescu	Iosif	Sergent	Inf.	1916-19, voluntar			
38	Davidescu	Haralambie	Sergent	Cavalerie	1916-19			Crucea comemorativă
								cu 3 barete

Nr. crt.	Numele de familie	Prenumele	Gradul	Arma	1913, 1916-1919	Rănit	Înrolat	Decorații și distincții militare
39	Davidescu	Emil Zola	Sergent	Inf.	1916-19			
40	Edelștein	Herman	Sergent	Inf.	1916-19			Crucea comemorativă cu barete Ardealul Medalia Victoria
41	Harabagiu	Haim Herșcu	Soldat	Inf.	1916-19			
42	Feuerstein	Hascal	Soldat	Inf.	1916-19	Da		
43	Fleischer	Herman	Soldat	Inf.	1916-19			
44	Froim	Froim	Soldat	Inf.	1913-16			
45	Făinaru	Iosif	Caporal	Cavalerie	1916-19			Crucea comemorativă cu barete
46	Gelber	Leib	Soldat	Inf.	1916-19			
47	Grimberg	Haim Aron	Soldat	Inf.	1916-19	Da	Da	Medalia Victoria, Crucea comemorativă cu barete Mărășești, Tg. Ocna, Carpați
48	Gătlan	Horia Haim	Subloc.	Sanitar	1916-19			
49	Goldstein	Bercu	Plutonier major	Muzica Militară	1916-19			Ferdinand I cu spade, Crucea comemorativă [Medalia] Victoria
50	Goldman	Haim Herșcu	Soldat	Obuziere	1916-19			
51	Goldenberg	Șloim	Soldat	Inf.	1913, 1916-19			Avântul Țării
52	Grumberg	Solomon	Soldat	Inf.	1913, 1916-19	Da		[Medalia] Victoria
53	Ghilcig	Avram	Soldat	Inf.	1916-18			
54	Ghelberg	Solomon	Soldat	Inf.	1916-18			[Medalia] Victoria, Crucea comemorativă
55	Goldman	Simon	Soldat	Cavalerie	1916-18			
56	Gril	Avram	Soldat	Inf.	1913, 1916-18			
57	Goldenberg	Calman	Sergent	Artil.	1916-19			Crucea comemorativă, [Medalia] Victoria
58	Goldenberg	Sulâm	Soldat	Inf.	1916-19			
59	Glasman	Iancu	Soldat	Inf.	1913-16			
60	Groper	Aron Aizic Iosef	Caporal	Obuziere	1916-19			Bărbăție și Credință, Crucea comemorativă [Medalia] Victoria
61	Goldstein	Leon	Soldat	Inf.	1916-1919			
62	Goldman	Iosef	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			
63	Grimberg	Leib	Soldat	Inf.	1916-1919			
64	Grimberg	Moise	Soldat	Cavalerie	1913, 1916-1919			[Medalia] Victoria, Crucea comemorativă cu barete Mărășești
65	Herșcovici	Mendel	Soldat	Obuziere	1916-1919			
66	Herșcu	Șmil	Soldat	Inf.	1916-1919			
67	Ițic	Rahmil	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			
68	Ioinovici	Ioină	Soldat	Inf.	1916-1919			[Medalia] Crucea comemorativă
69	Jurist	Bercu	Soldat	Arsenalul Armatei	1916-1919			[Medalia] Crucea comemorativă

Nr. crt.	Numele de familie	Prenumele	Gradul	Arma	1913, 1916-1919	Rănit	Înrolat	Decorații și distincții militare
70	Ilovici	Marcu	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			Avântul Țării, [Medalia] Crucea comemorativă cu barete Ardealul, Carpați
71	Iancovici Baretaru	Avram Aba	Soldat	Cavalerie	1916-1919			
72	Îlic	Iosub	Soldat	Inf.	1916-19			
73	Iosif	Herșcu	Soldat	Artil.	1913, 1916-19			Victoria [Medalia] Crucea comemorativă
74	Iosif	Lupu	Soldat	Inf.	1913, 1916			
75	Iosif Iosefsohn	Marcu	Soldat	Inf.	1913, 1916			Avântul Țării
76	Iancovici	Marcu			1916-1918			Victoria [Medalia] Crucea comemorativă, Citat cu Ordin de zi nr. 2163 Reg. 90/64 [Medalia] Crucea comemorativă
77	Iarovici	Natan	Soldat	Inf.	1916-1918			[Medalia] Crucea comemorativă
78	Lupu	Haim	Soldat	Inf.	1916-1919			[Medalia] Crucea comemorativă
79	Lazăr	Avram	Soldat	Roșiori	1916-1919			Victoria [Medalia] Crucea comemorativă cu barete Mărășești
80	Livadaru	Simca	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			Avântul Țării, [Medalia] Crucea comemorativă cu barete
81	Leibu	Zisu	Soldat	Inf.	1916-1919		Da	Bărbăție și Credință Crucea comemorativă
82	Leibovici	Avram	Soldat	Inf.	1916-1919			
83	Leizer	Moisă	Soldat	Inf.	1913, 1916-1918			Avântul Țării, [Medalia] Crucea comemorativă
84	Litman	Iancu Șulim	Soldat	Inf.	1916-1919		Da	
85	Lövenshon	Avram Alter	Soldat	Inf.	1916-19		Da	
86	Löbel	Iosif	Soldat	Artil.	1916-18			
87	Leibovici	Ghidale	Soldat	Inf.	1916-18			
88	Lucaci	Avram	Soldat	Inf.	1913, 1916-18			Avântul Țării
89	Litman	Leibu	Soldat	Inf.	1916-18			
90	Lucaci	Moisă	Soldat	Inf.	1916-19			
91	Lucaci	Zeilig	Soldat	Inf.	1916-19			[Medalia] Crucea comemorativă
92	Marcovici	Ștrul	Soldat	Inf.	1916-19			[Medalia] Crucea comemorativă
93	Maier	David	Soldat	Inf.	1913, 1916-19			
94	Meerovici	David	Fruntaș	Inf.	1913, 1916-1919			Avântul Țării, Trecerea Dunării, [Medalia] Crucea comemorativă
95	Moisă	Leibu	Soldat	Inf.	1916-1919			
96	Cojocaru	Moriș	Soldat	Inf.	1913-1916			
97	Moscovici	Marcu	Caporal	Inf.	1916-1919			Crucea comemorativă cu 4 barete
98	Moisă	Burăh	Soldat	Cavalerie	1913, 1916-1919			Crucea comemorativă cu 2 barete

Nr. crt.	Numele de familie	Prenumele	Gradul	Arma	1913, 1916-1919	Rănit	Înrolat	Decorații și distincții militare
99	Moisă	Moisă	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			
100	Marcovici	Ițic	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			Avântul Țării, [Medalia] Crucea comemorativă cu barete Dobrogea, Bărbăție și Credință cu spade de război
101	Mendelshon	Nusim	Soldat	Vânători	1916-1919			
102	Orenștein	Gherșin	Soldat	Inf.	1919			[Medalia] Crucea comemorativă cu 2 barete, Tg. Ocna, Mărășești
103	Peretz	Bercu	Caporal	Inf.	1916-1919			
104	Pascal	Nahman	Soldat	Artil.	1916-1919			
105	Pisal	Marcu	Soldat	Inf.	1913-1919			Avântul Țării
106	Platman	Ițic	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			
107	Petraru	Hascal	Soldat	Vânători	1916-1919			Victoria
108	Petraru	David	Soldat	Vânători	1916-1919			
109	Petraru	Solomon	Soldat	Inf.	1916-1919			Victoria
110	Reichenberg	Marcu	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			Avântul Țării, [Medalia] Crucea comemorativă, Ordinul Coroana României, grad de ofițer
111	Rapaport	Haim	Căpitan	Serv. Sanitar	1913, 1916-1919	Da	Da	
112	Rosenbaum	Rafail	Soldat	Vânători	1916-1919			
113	Reinștein	Leibu Herșcu	Soldat	Inf.	1916-1919			Trecerea Dunării Sf. Gheorghe
114	Rosenștein	Iancu	Soldat	Vânători	1916-1919			
115	Schwartz	David	Caporal	Inf.	1916-1919			[Medalia] Crucea comemorativă cu barete
116	Spaier	Iancu Moise	Soldat	Artil.	1916-1919			[Medalia] Crucea comemorativă cu barete, Mărășești
117	Schwartz	Iosif	Soldat	Inf.	1913, 1916-1919			[Medalia] Victoria

CER, Oficiul județean Tecuci, p. 109¹.

¹ Registrul se oprește la p. 111 – litera S, restul fiind distrus. De asemenea, din cuprinsul lui lipsesc filele cu nr. 16, 17, 22, 23, 24, 43, 44, 45, 48, 50, 51, 52, 58, 59, 60, 62, 63, 71, 72, 73, 74, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90. Ca urmare lista întocmită este departe de a fi completă.

CONFERINȚA DE PACE ȘI STATUTUL JURIDIC AL MINORITĂȚILOR

619

Alba Iulia, 1918, decembrie 1. Adunarea Națională de la Alba Iulia proclamă principiile fundamentale ale politicii față de minorități

I. Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918, decretează unirea românilor și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România. Adunarea Națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al națiunii române la întreg Banatul cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre.

II. Adunarea Națională rezervă teritoriilor sus indicate autonomie provizorie până la întrunirea Constituantei, aleasă pe baza votului universal.

III. În legătură cu aceasta, ca principii fundamentale la alcătuirea noului Stat Român, Adunarea Națională proclamă următoarele:

1. Deplină libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie, prin indivizii din sânul său, și fiecare popor va primi drept de reprezentare în Corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

2. Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile.

3. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieții publice. Votul obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe în vârstă de 21 de ani, la reprezentarea în comune, județe ori parlament.

4. Desăvârșită libertate de presă, libertate de asociere și întrunire: liberă propagandă a tuturor gândurilor omenești.

AIN, Marea Adunare Națională întrunită la Alba Iulia în ziua de 1 Decembrie 1918. Acte și documente, București, f. an, p. 10-11 f/v.

Alba Iulia, 1918, decembrie. Președintele Consiliului Dirigent,
Iuliu Maniu, salută reîntregirea României

Istoria ne-a învățat că nu trebuie să așteptăm nimic de la împărații străini și de la fiii altor neamuri, ci de la propriile noastre puteri. Adevărul ce ne călăuzește acum e că singura noastră forță, care ne poate ține în viitor, e aceea provenită prin unirea tuturor românilor...

Marele Sfat Național Român declară că nu voiește un imperiu de asupra. Nu voim ca din asupra, ce-am fost, să devenim asupra. Voim să asigurăm libertatea pentru toți și dezvoltarea pentru popoarele conlocuitoare. Marele nostru Sfat Național ține să accentueze că urmează vechiul nostru proverb: „Ce ție nu-ți place, altuia nu face!” Noi voim pe acest pământ al României Mari să întronăm libertatea națională pentru toți. Voim ca fiecare națiune să se poată cultiva în limba ei, să se roage lui Dumnezeu în credința ei și să ceară dreptate în limba ei.

Noi, care am vărsat lacrimi văzând limba noastră scoasă din școli, biserici, justiție, nu o vom lua altora. Nu vom lua puțința vieții de la alții. Nu vrem să trăim din sudoarea altora, pentru că noi putem trăi din vrednicia și puterea noastră, prin munca noastră. Numai printr-un regim democratic putem întări țara noastră românească, mai ales când trebuie să ținem seama de cerințele vieții moderne de stat. Numai având un regim de drepturi și libertăți înăuntrul țării, vom avea tărie să validăm cauza noastră în afară. Deplina libertate a tuturor straturilor sociale e o garanție pentru binele țării. De aceea Marele Sfat Național Român a pus în proiectul lui de rezoluție acel punct care vorbește de înfăptuirea regimului democratic [...]

Trebuie să căutăm să avem nu numai o identitate națională, ci și o independență economică, să avem toate din puterile și munca noastră. Să dăm dar toate libertățile acelei clase care va contribui la dezvoltarea industriei și comerțului nostru. Suferințele îndurate de clasa meseriașilor și muncitorilor în Apus, luptele ce le-au dus ne pun în poziție să știm ce măsuri trebuie luate de cu vreme, pentru înaintarea acestei clase de meseriași și muncitori. Trebuie să profităm de experiența altora. Trebuie să ne silim ca structura socială a neamului românesc să corespundă cerințelor moderne.

Trebuie să ținem apoi seamă de greutatea unei tranziții la unire. De aceea, Marele Sfat Național a hotărât ca, până la întrunirea Constituantei, să se dea ținuturilor noastre o autonomie provizorie, ca această tranziție să se facă fără greutate. Căci nu în 2-3 zile se poate face o perfectă unitate în organizația administrativă și financiară [...]

Ioan Scurtu, România și marile puteri, 1918-1933. Documente, București, Editura Fundației „România de mâine”, 1999, p. 45-46.

Paris, 1919, februarie 12. I.I.C. Brătianu despre mersul tratatelor de la Conferința de Pace în legătură cu Tratatul privind drepturile minorităților

I.I.C. Brătianu către Pherekide

Evreii de aici, sub influența sugestiilor și a documentelor primite din România, consideră decretul nostru de naturalizare¹ ca neîndestulător. Ei obiectează îndeosebi că naturalizarea rămâne individuală și că e supusă la prea multe amânări și formalități complicate și că impune pe deasupra dovada negativă a nesupunerii străine, ceea ce este opus tuturor principiilor juridice. În ce privește pe dezertori, ei nu admit decăderea decât în virtutea nașterii lor pe pământ românesc. Această decădere nu s-ar putea aplica numai evreilor, astfel că o amnistie ce ar acoperi faptele de dezertare ar trebui să folosească de asemenea evreilor².

Am avut lungi convorbiri în această privință cu Eduard Rothschild, președintele Consistoriului Evreiesc din Franța, și cu Israel Levy, marele rabin al Franței. Ar fi bine să examinăm această chestiune cu dorința de a izbuti căci ne găsim în fața unor grave dificultăți³.

G.I. Brătianu⁴, Acțiunea politică și militară a României în 1919, București, „Cartea Românească”, 1939, p. 5.

¹ Referire la DL 2085 din decembrie 1918, publicat după reîntoarcerea Guvernului și Parlamentului României la București. (Vezi doc. 404)

² După încheierea operațiunilor militare, au fost declanșate acțiuni juridice împotriva celor ce au dezertat de pe front. Printre aceștia au fost și militari evrei, dar numărul celor arestați depășise cu mult pe cel al vinovaților, ceea ce a creat teamă în rândul acestei populații. (Vezi W. Filderman, *op. cit.*, p. XIV-XV)

³ În procesul de pregătire și adoptare a Tratatului cu privire la drepturile minorităților, atât reprezentanții comunităților din diferite țări cât și organizațiile evreiești internaționale, ca și diplomați din unele țări occidentale și din SUA au întreprins demersuri pe lângă guvernul român și oameni politici români pentru înlăturarea diferendelor generate de unele prevederi din acest document.

⁴ Gheorghe Brătianu (1898-1953), fiul lui I.I.C. Brătianu, a fost dr. în filosofie, istoric, deputat, profesor universitar, membru al Academiei Române. A publicat numeroase lucrări de specialitate. A suferit represiunea regimului instaurat după 23 august 1944, fiind ucis în închisoare.

București, 1919, martie 18. Evreii ardeleni din Capitală își exprimă adeziunea la hotărârile Adunării Naționale de la Alba Iulia

Moțiune

Evreii ardeleni domiciliați în București, întruniți în ziua de 18/31 martie în sala de sus a Cafeului Princiari, luând cunoștință de Actul de Unire din Alba Iulia din 1 decembrie 1918, aderă din inimă și cu multă satisfacție la programul cuprins în acest act, având în vedere că dispozițiile privitoare la libertatea națională, la întrebuintarea liberă a limbii materne în învățământ, administrație și justiție, la reprezentarea proporțională cu populația în parlament și în guvern, la asigurarea de drepturi egale și autonomie culturală, religioasă și politică, precum și la necondiționata libertate a presei, a întrunirilor și asociațiilor, corespund în totul principiilor liberale și democratice ale vremurilor actuale.

Domnul Armand Popper. Declară că aderă complect la moțiune. Principiile declarate la Adunarea Națională din Alba Iulia sunt o garanție că cele declarate se vor realiza.

Domnul H. Kain. Arată că în privința limbii conținutul moțiunii se referă la evreii din Ardeal. Noi aici putem vorbi limba română.

Domnul Kapel. Propune o delegație de trei persoane spre a prezenta moțiunea domnului Mihail Popovici, ministru din Transilvania.

S-a ales următoarea delegație:

Domnii H. Kain, Bela Friedman și Potasman.

Această delegație se va duce la domnul Mihail Popovici, ministru din Transilvania, în strada Lascăr Catargi 24, spre a-i prezenta moțiunea.

În urmă toți cei prezenți au semnat procesul-verbal de cele discutate.

S-a terminat la orele 10½ seara.

AIN, Fond Prefectura Poliției Capitalei, ds. 1/1919, f. 34.

Paris, 1919, mai 10. Memorandumul Comitetului delegațiilor evreiești la Conferința de Pace¹

Excelențelor lor Domnului Președinte și Domnilor Delegați ai Conferinței de Pace

Comitetul Delegațiilor Evreiești pe lângă Conferința de Pace, acționând în numele diverselor organizațiuni mai jos semnate și care pledează pentru nouă milioane de evrei,

are onoarea de a vă supune următoarele propuneri al căror obiect este protecția diverselor minorități naționale, religioase, etnice sau de limbă din Bulgaria, Estonia, Finlanda, Grecia, Lituania, Polonia, România, Rusia, Cehoslovacia, Ucraina, Iugoslavia și alte țări din răsăritul sau centrul Europei și de a vă ruga să binevoiți a le încorpora în diversele tratate de pace ce fac obiectul deliberărilor dv., rezervându-ne dreptul de a propune astfel de modificări care ar putea deveni necesare, ținând seamă de condițiunile speciale existente în mai multe țări din cele arătate mai jos [...]²

În numele *Comitetului Delegațiilor evreiești pe lângă Conferința de Pace* compus din *Reprezentanții Țărilor și organizațiilor următoare:*

AMERICA – STATELE UNITE: Congresul evreiesc american.

AMERICA – CANADA: Congresul evreiesc din Canada.

GALIȚIA ORIENTALĂ: Consiliul național evreiesc.

ITALIA: Comitetul Comunităților, Federația Sionistă, Federația rabinică.

PALESTINA: Adunarea constituantă evreiască.

POLONIA: Consiliul național evreiesc.

ROMÂNIA: Publicațiunile oficiale ale Federației Sioniste, Uniunea Evreilor Pământeni și Uniunea Poale-sionistă.

RUSIA: Consiliul național evreiesc.

UCRAINA: Adunarea națională evreiască.

ORGANIZAȚIUNI: Comitetul evreo-american, B'nei B'rith, Organizația sionistă.

MANDATE PRIN SCRIS: Grecia (Salonic), Transilvania și Bucovina.

Președinția Comitetului:

Președinte: Julian W. Mack

Vicepreședinți: Louis Marshall, Leon Reich, Israel Rusoff, Nahum Sokolov,

Menahem Ussichkin

Membri în președinție: Harry Cutler

Secretar general: Leo Motzkin

Paris, 10 mai 1919³

Nathan Feinberg, La question des minorités à la Conférence de la Paix de 1919-1920 et l'action juive en faveur de la protection internationale des minorités, publié par le Conseil pour les droits des minorités juives (Comité des délégations Juives), Paris, Librairie Arthur Rousseau, Rousseau & Cie., Editeurs, 1929, p. 156-160 (vezi și Bar Avi vol. II, op. cit., p. 157-158).

¹ Acest organism a fost constituit la 25 martie 1919 în Franța ca un for colectiv de dezbatere a pozițiilor delegațiilor evreiești din numeroase țări, inclusiv România, prezente la Conferința de Pace, pentru a putea ajunge la un consens asupra problemelor ce trebuiau să fie aduse în fața organismelor internaționale. În mod formal nu au făcut parte din acest organism „Joint Foreign Alliance” (Marea Britanie) și „Alliance Israélite Universelle” (Franța), dar reprezentanții lor la Conferința de Pace au sprijinit acele propuneri care coincideau cu pozițiile proprii.

În procesul de definitivare a Tratatului privind drepturile minorităților alte organizații evreiești internaționale nu au rămas indiferente la situația evreilor din România, considerată a fi una dintre cele mai precare. De asemenea, guverne occidentale și din S.U.A. au întreprins demersuri pentru soluționarea democratică a cerințelor legitime ale populației evreiești din țara noastră. Aceste foruri au luat atitudine atât la Conferința de Pace cât și prin contacte personale. Astfel, Take Ionescu, pe atunci ministru de Externe al României, a avut o întâlnire secretă cu Lucien Wolff, evreu britanic, lider al JDC, cu care prilej s-a discutat despre perspectivele naturalizării în masă a evreimii române după adoptarea Legii Marghiloman din mai 1918, considerată chiar de diplomatul român ca insuficientă și repudiată de UEP (vezi doc. 402). T. Ionescu a încercat însă să acrediteze ideea conform căreia

prin acest act legislativ „chestiunea evreiască în România ar fi încetat în mod practic de a mai exista, căci noua lege e trecută în Parlamentul român ca rezultat al tratatului de la București” (încheiat între Marghiloman și guvernul german, ale cărui trupe ocupaseră o mare parte a teritoriului românesc și care impusese un tratat înrobitor, anulat de către guvernul legal al României – n.n.).

La observațiile lui Wolff, Take Ionescu revine la 18 septembrie același an, cu o scrisoare în care afirmă că „toată această chestiune va fi în curând în întregime și definitiv stabilită. Dv. știți că în ce mă privește voi face orice în acest scop și ceea ce vreau să adaug e că nu mai trebuie să rămână în legislația noastră nici o urmă din problema evreilor români”.

² Aceste propuneri sprijineau proiectul de Tratat privind minoritățile naționale supus dezbaterii Conferinței de Pace de către Consiliul Suprem Aliat. Fiind aproape identice cu cele ale documentului oficial (vezi doc. 630) am optat pentru textul din Tratat. Unele delegații, printre care și cea a României, au contestat anumite propuneri, care ar fi încălcat suveranitatea de stat (vezi doc. 625, 627, 628, 630, 631, 632).

³ Delegația evreilor din România era alcătuită din: Moshe Schechter (Meișar), M. H. Schein, Filip Rosenstein, dr. J. Niemirower, dr. W. Filderman și Lascăr Șaraga (I. Bar-Avi, *op. cit.*, p. 143).

624

Paris, 1919, iunie 1. Intervenția lui I.I.C. Brătianu la plenara Consiliului Suprem Aliat¹

I.I.C. Brătianu: Delegația română, primind textul parțial al proiectului de tratat cu Austria, ieri, 31 mai, la orele 6 seara, se grăbește să facă declarațiile alăturate cuprinse în anexele A, B, C și D.

Anexa A

„Delegația română consideră că încheierea păcii cu Austria nu lasă nici un dubiu cu privire la unirea Bucovinei cu România. Într-adevăr, România, devenită, prin Tratatul său de alianță din 17 august 1916, putere beligerantă împotriva Austriei, a văzut revenind la ea Bucovina ca o consecință a dezmembrării Imperiului austriac și în conformitate cu integritatea teritoriului răpit Moldovei prin raptul din 1775. Prin adeziunea la actul Unirii proclamată de Bucovina, România procedează la reconstituirea acestei provincii, îi asigură securitatea și oprește la frontiera Nistrului expansiunea anarhiei care amenință o parte întreagă a Europei. Cu prețul sacrificiilor militare, care nu sunt încă încheiate, România veghează asupra Bucovinei și în același timp își afirmă solidaritatea cu interesele generale ale civilizației.”

Anexa B

„Relativ la art. 5 din partea a treia, secțiunea a IV-a a proiectului de tratat cu Austria privind tratamentul minorităților de către România, delegația română are onoarea să facă următoarea declarație:

Primul delegat român la data de 27 mai a adresat următoarea scrisoare d-lui Berthelot, președintele Comisiei însărcinate cu determinarea naturii garanțiilor prin care să fie asigurate protejarea minorităților încorporate în noile state în formare din Europa, precum și cele ale altor state care vor primi adăugiri teritoriale:

«Domnule președinte, ca răspuns la scrisoarea pe care ați binevoit să mi-o adresați la data de 23 mai, am onoarea de a vă comunica că România a asigurat egalitatea deplină a drepturilor politice și religioase ale tuturor cetățenilor săi, fără deosebire de rasă sau religie. Ea consideră drept cetățean român orice individ născut în România care nu se bucură de o supunere străină, precum și toți locuitorii din teritoriile nou unite la România care au fost supuși ai statelor cărora aparțineau până acum aceste teritorii, în afară de cei care-și exprimă dorința de a opta pentru o altă supunere.

În conformitate cu aceste principii, guvernul regal, de acord cu reprezentanții Transilvaniei, Basarabiei, Bucovinei, au hotărât, deopotrivă, să asigure pe tot cuprinsul noului Regat drepturile și libertățile minorităților, printr-o largă descentralizare administrativă de natură să garanteze populațiilor alogene libera lor dezvoltare în ce privește limba, învățământul și exercitarea cultului lor.

De o manieră generală, România este gata să accepte orice dispoziție pe care statele care fac parte din Liga Națiunilor ar admite-o pe propriul lor teritoriu în această privință.

În alte condiții, România nu ar admite în nici un caz intervenția guvernelor străine în aplicarea legilor sale interne.

Prin această scrisoare, România înțelege să recunoască cele mai mari libertăți minorităților etnice sau confesionale. Inspirându-se din aceste principii, delegații săi au votat, la constituirea Ligii Națiunilor, în favoarea garanțiilor propuse pentru ansamblul de state care fac parte din această ligă, dar în afara acestor principii generale, România nu ar subscrie la stipulații care i-ar limita drepturile de stat suveran și în această ordine de idei ea consideră că drepturile statelor sunt aceleași pentru toți.

Chiar în interesul ca fondatorii Ligii Națiunilor să poată preveni orice contradicție în problema marilor principii din care ea se inspiră, trebuie să se evite la membrii conducători ai acestei instituții atitudinile care n-ar fi identice față de toate statele.

În speță, o intervenție străină, care nu acordă nici o libertate în plus față de cele pe care statul român este hotărât să le garanteze tuturor cetățenilor săi, ar putea compromite opera de fraternizare pe care guvernul român o are în vedere.

Pe de o parte, anumite minorități s-ar considera scutite de orice recunoaștere față de stat, care contează în mod precis pe dezvoltarea acestui sentiment pentru a cimenta fraternitatea naționalităților; pe de altă parte, se dă naștere unui curent care tinde să creeze două categorii de cetățeni în același regat: unii încrezători în solitudinea statului, alții dispuși să-i fie ostili și să caute protecție în afara granițelor.

Istoria dovedește că protejarea minorităților concepută de asemenea manieră a contribuit mai mult la slăbirea statelor decât la consolidarea lor. La ora actuală, Conferința Alianților trebuie să se străduiască să așeze pe bazele fraternității între popoare țările a căror dezvoltare trebuie să asigure pacea în Europa centrală și meridională.

În interesul libertății și dreptății pentru toți, precum și în cel al dezvoltării sale interne, România este hotărâtă să-și asigure drepturile minorităților. Din același interes, ea nu pretinde pentru sine, ca stat independent, nici un tratament excepțional, dar nu mai poate suporta un regim special la care alte state suverane nu sunt constrânse. Iată de ce ea se declară gata să insereze în proiectul de tratat, la art. 5, partea 3, secțiunea IV, următorul text:

România acordă tuturor minorităților de limbă, de naționalitate și de religie care trăiesc în cadrul noilor sale frontiere aceleași drepturi pe care le au și cetățenii români» [...]"

„Consimțind să adere la stipulațiile cuprinse în proiectul de tratat cu Austria – sub rezerva conținută în declarațiile ce urmează – România s-a inspirat din dorința ce a menține solidaritatea sa cu Alianții.

Dând curs acestei adeziuni, ea se vede obligată să declare că nu s-ar putea deduce consimțământul său la toate principiile similare care ar putea figura în tratatele cu celelalte state inamice [...]

Președintele Georges Clémenceau: Problema este de a ști dacă, din motive de trecut istoric al unor popoare, poate fi necesar să se dea, nu spun garanții suplimentare, ci garanții mai complete care pot fi recunoscute ca necesare. Este o problemă în care va trebui să ne implicăm, îl rog pe dl. Brătianu și pe toți cei care ar avea observații de același gen să fie pe deplin siguri că nu este vorba de a umili pe nimeni, de a încălca drepturile suverane ale vreunei națiuni, ci că, în sfârșit, istoria tuturor cu privire la minorități nu este deloc aceeași. În această privință este necesară distincția că noi nu dorim să umilim pe nimeni, propunând un drept de control, nu al guvernelor străine, cum spune dl. Brătianu, în textul său, ci al Societății Națiunilor, de la care acceptăm orice control asupra noastră înșine în condițiile care au fost indicate de domnul Brătianu.

Ca atare, nu poate fi vorba nici de a umili pe cineva, nici de a încălca vreo suveranitate. Acestea fiind spuse, textul va fi trimis Consiliului șefilor de guverne care, după ce se va pune de acord cu Consiliul de redactare asupra punctelor pe care tocmai le-am ridicat, va decide imediat [...]²

Domnul Brătianu: Cer cuvântul.

Președintele Georges Clémenceau: Domnul Brătianu are cuvântul.

Domnul Brătianu: Nu am avut niciodată intenția de a pune la îndoială afirmațiile d-lui președinte, dar nici dv. nu trebuie să puneți la îndoială buna mea credință, când vă spun că nu am primit tratatul decât ieri seara la orele 6 și că am avut mai puțin de 24 ore ca să-l examinez și să-mi prezint propunerile. În rezumatul remis anterior, clauza referitoare la România nu figura. La fel, îmi permit să vă atrag atenția asupra acestui fapt întrucât adineauri ați făcut aluzie la un text care nu ne-a fost comunicat în forma pe care ați indicat-o. În textul care ne-a fost remis nu este vorba de Societatea Națiunilor, ci așa cum am spus, de Marile Puteri care trebuie să controleze statele mici. Iată cum este redactat textul: «România aderă totodată la introducerea într-un tratat cu principalele Puteri Aliate și Asociate a dispozițiilor pe care aceste puteri le consideră necesare pentru a proteja în România interesele locuitorilor etc...»

În consecință, după cum am avut onoarea să spun, Marile Puteri sunt acelea care intervin pentru asigurarea în teritoriul Regatului României a drepturilor minorităților. Împotriva acestui principiu am propus o modificare, pentru că România era înainte de război o țară independentă și eu nu cred că atitudinea sa în timpul acestui război să fi justificat întrucâtva o pierdere a dreptului la această independență politică.

Președintele Georges Clémenceau: Nu am dreptul de a judeca atitudinea României. Recunosc de altfel că observația domnului Brătianu cu privire la protejarea de către guverne, în locul Societății Națiunilor, este conformă cu textul care a fost discutat. Acestea fiind zise, observațiile mele se mențin și nu cred să fie umilitor pentru România să

primească sfaturi prietenești date de statele care se numesc Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Italia, Franța. Domnul Brătianu poate fi sigur că nici Statele Unite, nici Marea Britanie, nici Franța, nici Italia nu pot exercita o putere inoportună în România. I-am spus pur și simplu că sunt tradiții istorice care s-au perpetuat în unele țări, că rectificările bazate pe aceste tradiții au fost cerute încă de mult de alte tratate pe care domnul Brătianu le cunoaște și că ele nu au putut fi obținute. În aceste condiții textul de care se plânge și de care cred că celelalte state slave nu se vor plânge este mai curând o încurajare și un sprijin. Noi am dori să vedem sprijinul nostru prietenesc interpretat în sensul celor spuse și nu în cel care îi place să i-l dea, pe nedrept, după părerea mea.

Domnul Brătianu: Pentru a nu irosi timpul Conferinței nu vreau să intru în expunerea completă a politicii trecute a României. Doresc totuși să spun că ea nu merită situația care se intenționează a i se impune astăzi. În orice caz, noi ne găsim – cel puțin așa după cum am înțeles totdeauna – în fața Conferinței Puterilor Aliate și Asociate care au luptat pentru a stabili între ele dreptul de egalitate al statelor, mari și mici, și pentru a institui reguli care să poate servi pe viitor ca principii și precedente. Printre aceste reguli, subliniez una care tinde să stabilească, în prezent, categorii diferite în ce privește suveranitatea statelor. În numele României, nu pot admite, de principiu. Nu este vorba de sfaturi prietenești ci de obligații contractuale. Guvernul român va fi întotdeauna dispus să accepte sfaturi de la marii săi prieteni. Dar sfaturile înscrise în aceste tratate sub formă de angajamente precise de la guvern la guvern nu mai au acest caracter pur amical [...]

Noi dorim, împreună cu dumneavoastră, să creăm o lume nouă care să ia locul celei vechi. Această lume nouă trebuie astfel stabilită încât statele să găsească în cetățenii lor fii devotați și o viață de armonie frățească. Dacă minoritățile știu că libertățile de care se bucură le sunt garantate, nu prin bunăvoința statului căruia îi aparțin, ci prin protecția unui guvern străin, indiferent care, baza statului va fi neînsemnată. La baza însăși a noii stări de lucruri care se intenționează a se crea se pun fermenți contrari scopul urmărit de această Conferință....

Președintele Georges Clémenceau: Are cuvântul domnul Președinte Wilson.

Președintele Wilson: Regret foarte mult că această reuniune se termină lăsând în spiritul unora impresia permanentă că noi am auzit aici exprimându-se ideea că Marile Puteri doresc să-și impună întru totul influența față de puterile mai mici printr-un sentiment de autoritate și orgoliu. Doresc să atrag atenția asupra unui aspect din regulamentul la care lucrăm împreună. Noi dorim să asigurăm pacea lumii și să facem să dispară în viitor orice element de tulburare și pericol. Una din condițiile esențiale ale acestui fapt este o împărțire echitabilă a teritoriilor potrivit afinităților și dorinței populațiilor. Acest lucru făcut, Puterile Aliate și Asociate vor garanta menținerea condițiilor pe cât posibil juste la care vom fi ajuns. Ele vor fi acelea care își vor lua angajamentul iar greutatea este forțamente asupra lor, pe acestea stă în principal responsabilitatea, întrucât ele sunt cele care au făcut, prin forța lucrurilor, efortul cel mai mare în timpul războiului și nu trebuie uitat faptul că forța este garanția finală a păcii comune [...]

Nu este necesar să mă opresc la sensul pe care îl atribuim cuvântului: „forță”. Statele Unite n-au avut nicicând vreo intenție agresivă și dv. cunoașteți motivul intervenției lor în problemele lumii vechi.

Noi urmărim un țel comun; tot ceea ce dorim este de a vă ajuta să atingeți acest țel, de comun acord cu noi; noi nu dorim decât să ne asociem cu voi și nu dorim să facem nimic care să fie contrar intereselor dumneavoastră reale.

Domnul Brătianu: Înalta personalitate a președintelui Wilson dă tuturor cuvintelor și tuturor sfaturilor sale un caracter cu totul deosebit de autoritate. Îmi permit, în mod amical, în numele marilor principii pe care însuși președintele le-a proclamat, să atrag atenția asupra temerii că anumite aplicări ale principiilor, făcute cu cea mai bună intenție, să nu ducă în mod sigur la rezultate contrare scopului urmărit.

Așa după cum am spus, trebuie să rezulte din activitatea acestei Conferințe o concluzie sigură. Ea a făcut o mare operă de justiție, ea a stabilit nu numai garanțiile împotriva inamicului, ci și egalitatea tuturor statelor, mari și mici...

Nu trebuie pierdut din vedere că dacă în fruntea guvernelor Marilor Puteri actuale se găsesc oameni inspirați de cele mai nobile principii, se poate foarte bine ca evoluțiile politice să determine ca aceleași state să fie reprezentate de alți oameni, sau ca noi interese să apară, care să facă unele guverne să devieze de la poziția lor anterioară și să le angajeze în acțiuni concepute nu în vederea acestor mari principii, ci în favoarea anumitor interese speciale.

Este sigur că Marile Puteri, prin sacrificiile lor, au asigurat victoria marii cauze a tuturor; dar eu mi-aș permite să adaug la cuvintele pe care le-a spus președintele – și pentru care îi mulțumesc în numele tuturor statelor mici – când a afirmat că solicitudinea marilor factori politici ne este dobândită și că el dorește să garanteze securitatea tuturor, aş adăuga, spun, că responsabilitatea fiecăruia dintre state, indiferent de mărimea lui, nu este mai puțin totală în ce privește independența și securitatea sa.

Îi rog pe reprezentanții Marilor Puteri și îndeosebi pe președintele Wilson de a nu le limita printr-o aplicare periculoasă a marilor principii care ne sunt scumpe tuturor. Nu este nevoie să se facă eforturi pentru ca drepturile minorităților să fie recunoscute. Nu este nici unul dintre statele actualmente reprezentate aici care să nu fie convins de necesitatea respectării acestor libertăți. Lăsați deci aceste state să se dezvolte în sigurele condiții care permit consolidarea pașnică a situației politice generale pe care noi trebuie să o construim astăzi”.

Minoritățile Naționale din România – 1918-1925, București, 1995, f. 145-158 (fragmente).

¹ Consiliul Suprem, de fapt Consiliul șefilor delegațiilor SUA, Marii Britanii, Franței și Italiei, era constituit la început din 10 membri și de la 25 martie 1919, din 5 sau mai precis 4 („The Big Four”), reprezentantul Japoniei participând numai la ședințele care dezbăteau probleme ale Extremului Orient. După întoarcerea președintelui Italiei în țară, Consiliul Suprem a rămas numai cu 3 membri (W. Wilson, G. Clémenceau și Lloyd George), la care se alătura și țara a cărei situație era pusă în discuție.

² Unii membri ai Consiliului Suprem s-au arătat contrariați de neîncrederea unor delegații, printre care și aceea a guvernului român, față de impunerea unor garanții privind aplicarea consecventă a prevederilor Tratatului (vezi doc. 630). Atât G. Clémenceau, cât și W. Wilson au considerat ca neîntemeiate aceste obiecții (vezi doc. 624). În fine, după schimbarea șefului delegației române (vezi doc. 629), România a semnat Tratatul la 9 decembrie 1919 și l-a parafat la 20 august 1920.

București, 1919, iunie 6. Scrisoarea lui I.I.C. Brătianu către președintele SUA

Domnule Președinte,

Impresia pe care am avut-o la Conferința la care mi-ați făcut onoarea să mă convocați și unde am văzut cu câtă atențiune ați luat în seamă argumentele arătate de noi mă hotărăște să vă adresez aceste rânduri.

Mentținerea stipulațiunilor privitoare la minorități în tratatul cu Austria aduce pentru România cele mai grave urmări.

După câte am înțeles, și aluziile domnului Clémenceau mi-au confirmat acest lucru, cauza hotărâtoare a acestor stipulațiuni stă în chestiunea evreiască.

Cu toate acestea, cele două anexe, aci alăturate, dacă veți lua osteneala să le cetiți, vă vor dovedi că această chestiune nu mai există în România. Ea este de mult înmormântată. A o dezgropa sub orice formă n-ar fi spre folosul nimănui și ar otrăvi atmosfera țării spre paguba tuturor¹.

Sper că într-un scop de definitivă și reală pacificare veți binevoi să întrebuințați înalta d-voastră autoritate și să cruțați României situația așa de gravă în care s-ar găsi ca o urmare a stipulațiunilor actuale ale tratatului.

(ss.) I.I.C. Brătianu

AIN, Fond Direcția Generală a Poliției, ds. 73/1919 f. 6-12 f/v.

¹ Anexă la scrisoarea de mai sus:

„România a fost întotdeauna o țară în care a domnit toleranța religioasă.

Chestiunea evreiască a avut în această țară un caracter pur social și economic, provocată de o importantă emigrare în masă, și este asemănătoare chestiunii galbene din Statele Unite ale Americii.

Străini prin originea și limba lor, prea numeroși pentru a trăi în condițiuni favorabile pentru ei înșiși și pentru locuitori într-o țară săracă, în special din pricina profesiunilor către care-i îndrepta educația lor seculară, această masă de emigranți a agravat în mod periculos situația economică și socială a României. Pentru a evita consecințele fatale ale unei înrăuriri prea mari și prea directe a acestei imigrații asupra situației agrare, care este îndejuns de grea prin ea însăși, guvernul român a fost obligat să oprească această influență prin legi speciale².

Întrând în Moldova cam pe la mijlocul secolului al XIX-lea, masa imigranților n-avusese timp suficient până la 1877 să se adapteze la condițiunile de viață ale poporului român.

Congresul de la Berlin avea de gând să impună României o soluțiune pe care această țară o considera contrară intereselor sale, violând dreptul său de liberă dispozițiune.

Guvernul român, după ce protestase în zadar împotriva clauzelor acestui tratat, a reușit să anuleze consecințele sale pe altă cale. În acest scop a obținut ajutorul guvernului imperial german, cumpărând liniile de drum de fier ce aparțineau unor companii germane.

De atunci, o îndoită evoluție a transformat condițiunile acestei chestiuni și a făcut posibilă și necesară soluția ei. Această îndoită evoluție este datorită, în primul rând, dezvoltării economice a României, dezvoltării mai mari a comerțului și ameliorărilor condițiunilor de viață ale țărănilor.

Această evoluție este datorită, în al doilea rând, schimbării caracterului imigranților înșiși, care, odată stabiliți în România, s-au asimilat treptat cu viața națională, astfel oamenii de stat români din toate partidele politice au ajuns la concluzia că a sosit momentul să se rezolve în mod definitiv această chestiune.

Înainte de sfârșitul acestui război și înaintea intervențiunii Statelor Unite în război, fără nici o influență din afară, regele și guvernul României au declarat, în diferite ocazii, că de îndată ce se vor ivi timpuri normale

se va acorda tuturor egalitatea civică. Credincios acestui legământ, guvernul român a prezentat chiar din toamna trecută reforma sufragiului universal, exproprierea forțată a marilor proprietari și recunoașterea cetățeniei depline a tuturor persoanelor născute în România care nu se bucurau de o supușenie străină. În cursul aplicării acestei legi, din cauza unor dificultăți de procedură, guvernul român a simplificat aplicarea sa. În momentul de față legea este stabilită pe niște principii atât de largi, încât nici o intervenție n-ar putea s-o îmbunătățească.

Din scurta expunere de fapte de mai sus rezultă, în mod destul de clar, că ar fi zadarnic să arătăm mai mult, cât de puțin îndreptățită ar fi invocarea precedentului cu tratatul de la Berlin pentru a ridica o îndoielă privitor la lealitatea României și pentru a justifica astfel impunerea unor măsuri de garanție contrarii suveranității statului”.

² „Intervenția de față va fi fără folos și periculoasă din cauză că este impusă”³.

³ Această argumentare a bătrânului lider liberal, ale cărui contribuții la modernizarea economică a României sunt incontestabile, trece cu ușurință sau poate intenționat peste rolul pozitiv al „străinilor” în acest proces. Susținerile liderului liberal reflectă prejudecăți antisemite cu circulație în unele cercuri ale clasei politice. Așa cum prezentăm în lucrarea de față, exponenți de seamă ai opiniei publice din România nu numai că au recunoscut rolul pozitiv al „străinilor, mai ales evrei” în modernizarea structurilor economice ale Țărilor Române, dar au și acționat pentru stimularea procesului. (Vezi cap. IX)

626

Paris, 1919, iunie 19. Alexandru Vaida-Voievod¹ încearcă să obțină sprijinul evreilor pământeni în controversa cu Consiliul Suprem

Dragă Mihai (Popovici)² „Și ovreii!

Când veți face grandioasele manifestații de patriotism ale evreilor împământeniți? Ar trebui să protesteze ei în contra violării suveranității statului, pretinzând ca marile puteri să nu se amestece în treburile interne, ca să nu provoace antisemitism și pogromuri”³.

AIN, Fond Vaida-Voievod, ds. 63/1919 f. 8.

¹ Vaida-Voievod, Alex., medic (1872-1950), om politic de frunte și militant atât pentru drepturile românilor din Ungaria cât și pentru unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat. A organizat, împreună cu alți lideri ai mișcării de eliberare națională, un Congres al studenților pentru a protesta împotriva asuprii naționale. A fost membru al Partidului Național, ales din partea acestei formațiuni politice ca deputat în Dieta Ungariei (1906), exprimând cu fermitate necesitatea acordării și respectării drepturilor naționalităților, ale femeilor. A fost membru al Camerei legislative maghiare până în 1918. Participă la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, este ales în Consiliul Dirigent și membru al delegației care a prezentat Regelui Ferdinand declarația de Unire.

Prim-ministru al Guvernului României după criza Brătianu, este înlocuit după 5 zile, fiind desemnat, în calitate de ministru de stat fără portofoliu, să conducă delegația României la Tratatul de la Viena (1919), demonstrând, astfel, o maleabilitate politică menită a servi interesului național.

A îndeplinit în continuare funcții înalte în statul român (președinte al Adunării Naționale unde a continuat să fie membru un timp îndelungat), prim-ministru (iunie-oct. 1927; ianuarie-noiembrie 1933), ministru în diferite departamente (Interne, Externe, Sănătate și Ocrotiri Sociale, Industrie și Comerț), membru al Consiliului de Coroană. Părăsind PNT a fondat organizația Frontul Românesc, cu tendințe de extremă dreapta (12 mai 1933), el însuși declarând a fi nașul Gărzii de fier, formațiune antisemită.

² Mihai Popovici, membru și conducător al Partidului Național Român din Transilvania, participant la Adunarea Națională de la Alba Iulia, membru al Consiliului Dirigent. A deținut conducerea mai multor ministere. Devine

unul din liderii PNT, după fuziunea celor două partide. A publicat numeroase lucrări cu teme sociale, politice și economice.

³ Într-o scrisoare către I. Maniu din 21 iunie 1919, Vaida-Voievod revine asupra acestei idei: „Mihai (Popovici) în înțelegere cu Mărzescu⁴ pune la cale ca «evreii pământeni», când se va decreta împământinirea celor născuți în țară, să se prezinte în deputație omagială la M.S. (Regele Ferdinand – n.n.) și la Pherekide⁵. Brătianu e sceptic și nu crede că vom reuși, pe lângă aceasta nici nu atribuie importanța cuvenită la astfel de manifestații”. (*Ibidem*, Fond 60, f. 4-5.)

⁴ Gh. Mărzescu G.G. (1876-1926). Licențiat în drept, ziarist, om politic. Ministru în diferite departamente, vicepreședinte al Camerei Deputaților. A publicat unele lucrări: „Chestiunea juridică a străinilor în România”; „Pentru naționalism”; „Partidul Socialist Românesc”.

⁵ Mihai Pherekide (1866-1928). Licențiat în litere de la Sorbona. Doctor în drept, magistrat, ministru în diferite departamente, diplomat, deputat și vicepreședinte al Adunării Deputaților, senator⁶.

⁶ Liderii UEP și-au continuat acțiunea democratică stabilită de la începutul activității organizației prin memorii, campanii de presă, adunări publice, audiențe la Curtea Regală, Primul ministru, miniștri, conducătorii forurilor legislative.

627

Paris, 1919, octombrie 15. Alexandru Vaida-Voievod îl informează pe Iuliu Maniu despre stadiul discuțiilor de la Conferința de Pace

Paris, 15 octombrie 1919

52, Rue François 1er

Iubite Julius,

Te rog nu întârzia a-mi da instrucțiuni exacte dacă părerile tale cu privire la politica noastră externă nu diferă de ale mele. Chestia mi se pare de extremă importanță și gravitate. Rezolvarea ei se impune, deci, de urgență¹.

Azi, mâine, după iscălirea tratatului cu Bulgaria, Conferința se va încheia. Dacă rămânem cu tratatul cu Austria neiscălit nu va rezulta, în definitiv, nici un rău pentru noi în ce privește raporturile diplomatice cu aliații (afirmație neconfirmată de evoluția ulterioară a evenimentelor²).

Vom rămâne însă cu granițele noastre, cu chestiile de comunicații, de despăgubiri, de cetățenie etc., etc. într-o stare de nesiguranță de drept. Relației noastre față de aliați și foștii dușmani îi va lipsi baza pozitivă, legală. Adevărat, forța reală de care dispunem determină, ca în toate raporturile dintre state, situația noastră internațională și considerația de care vom avea parte cu ori fără tratat semnat.

Tot pe atât de adevărat e însă că armata ca bază nu poate înlocui forța morală izvorâtă dintr-o stare de drept [...]

Chestia Rusiei e acută. Suntem amenințați să pierdem Basarabia. Aparținerea de drept a Basarabiei către România nu putem spera să o obținem fără a fi iscălit tratatul cu Austria.

Nu poate însă încăpea nici o îndoială cu privire la enormele dezavantaje cărora ne expunem viitoarea viață de stat, în raporturile ei cu minoritățile etnice, prin refuzul de a iscăli tratatul.

Maghiarii, jidanii și sașii își au logele (lojile masonice). Acestea sunt în strânsă relație cu Marele Orient German și cu toate organizațiile masonice din lume. Posibilitatea de a le controla ne lipsește și ne va lipsi și pe viitor, dacă nu vom căuta să stăpânim și pe acest tărâm situația. Am căutat să mă informez. Am intrat în contact cu francmasonii. Contactul și afilierea de Marea Loge a Franței ne va permite să paralizăm prepotența francmasoneriei maghiare, ovreești și sășești în interiorul țării și să avem un sprijin puternic internațional. Pe încetul i-am asimila noi, nu ei pe noi, în organizațiile noastre pe străini, nu ei pe noi. În străinătate nu am mai fi considerați ca un fel de semibarbari, care nici până la organizațiile francmasonice nu au evoluat... Ni s-ar deschide o mie de porți, care, altminteri, în veci pururi le vom găsi închise. Nu se va coborî raiul pe pământ pentru noi, însă tot nu vom muri, ca de atâtea ori, cu dreptatea în mână. Avându-le toate acestea în vedere, ne-am hotărât. Astăzi ne-am anunțat 7 inși intrarea, prezentând actele prescise. O să te țin la curent, conform datoriei prietenești și oficiale ce o am cu tine. Zic „să dea Dumnezeu să fie într-un ceas bun pentru neamul nostru” și te rog să adaugi: „și pe lângă (a ta), binecuvântarea mea într-un ceas cu noroc”...

Te rog să-ți aranjezi o arhivă secretă, a cărei cheie să o ai numai tu. Fără să am siguranța că nu cetesc și alții ceea ce e destinat exclusiv orientării tale, scriu stăpânit de teama că nu fac bine referindu-ți, fără a-mi impune cea mai mică rezervă.

Eu te îmbrățișez cu vechea dragoste, Alexandru

15.X.1919

AIN, Fond Alex. Vaida-Voievod, ds. 62/1919, f. 4.

¹ Era un moment de încordare între Consiliul Suprem și guvernul român, după ce I.I.C. Brătianu a plecat de la Paris și și-a dat demisia din funcția de prim-ministru, ceea ce ducea la întârzierea semnării tratatului cu Austria (vezi doc. 624, 625, 629).

² Ziarul „Universul” relatează, la 26 noiembrie 1919, că a fost remis un ultimatum Guvernului român din partea Antantei, semnat de Franța, Anglia, SUA și Italia în care se arăta: „Ultimatumul fixează opt zile cu începere de la 24 noiembrie orele 6 d.a., termen în care tratatul cu Austria (cel privitor la drepturile minorităților – n.n.) trebuie semnat. Guvernul român este obligat însă să anunțe dacă semnează tratatul până mâine; fără această condiționare împlinită, România nu va putea semna nici tratatul cu Bulgaria (care reglementa frontiera cu această țară și deci posibilitatea de a pierde teritoriile dobândite după războiul din 1913) la 27 noiembrie” („Universul”, an XXIV, nr. 11, 26 noiembrie 1919).

După 4 zile, același ziar, văzând nehotărârea guvernului, scria: „Cu toate că dreptatea este de partea ei, (România – n.n.) nu poate să ignore toate datele problemei internaționale, nu poate nesocoti avantajele ce decurg dintre strânsa apropiere cu Aliații – care de-acum înainte, pentru câteva decenii, vor dicta legi lumii.

Nici un stat nu poate rămâne izolat, suspendat în aer în noua alcătuire mondială. Orice stat trebuie să-și asigure existența printr-o strânsă amicitie cu coaliția care a elaborat noul regulament mondial, deoarece, în cazul opus, el va fi expus la o politică aventuroasă.

România nu poate trăi izolată și nu este capabilă să-și asigure în Orient o situație care să-i garanteze liniștea și propășirea.

Interesul superior ne dictează să ducem o politică în acord cu Aliații, spre a nu compromite prin atitudini eroice, dar nepolitice, toate sacrificiile făcute până acum”. (*Ibidem*, nr. 15, 30 noiembrie 1919.)

***București, 1919, noiembrie 29. Scrisoarea Regelui Ferdinand
către Raymond Poincaré, președintele Republicii
Franceze***

Excelenței Sale D-lui Președinte al Republicii Franceze

Dovezile de prietenie pe care le-am primit din partea Excelenței Voastre în vremea îndelungatelor încercări suferite de poporul meu și de mine, ca și cuvintele pe veci de neuitat pentru România, pronunțate de dumneavoastră la deschiderea Conferinței, îmi permit să cred inutilă revenirea asupra caracterului acțiunii românești pe durata întregului război și să insist asupra loialității, devotamentului și eficacității concursului pe care România l-a dat cauzei marilor săi aliați, cu prețul celor mai sângeroase și celor mai grele sacrificii.

În pofida faptului că, de la începutul lucrărilor Conferinței, Consiliul celor Patru a luat singur toate hotărârile, România, pentru a-și dovedi fidelitatea și solidaritatea, a trebuit totuși să se plieze stipulărilor stabilite fără știrea sa și împotriva intereselor sale, până a se afla în situația de a nu-și putea pune semnătura decât cu prețul demnității și al independenței sale. Cu toate acestea, Consiliul Suprem, care a arătat și arată o atât de mare răbdare în chestiunile încă nerezolvate, sau unde soluțiile par dificil de soluționat, tratează România cu o violență incompatibilă cu relațiile noastre de prietenie și cu principiile de dreptate.

Această politică a guvernelor aliate, atât de puțin în acord cu acțiunea noastră și răspunzând atât de prost sentimentelor noastre, nu poate avea decât cele mai rele urmări din punct de vedere al rolului de păstrare a ordinii și păcii pe care România trebuie să-l aibă în această parte a Europei.

S-ar crede că creez dificultăți, în vreme ce eu nu fac decât să apăr o cauză dreaptă și neascultând apelurile mele se dă un sprijin indirect unui pericol care amenință întreaga lume ; căci încurajarea pe care o află elementele de dezordine în această atitudine a Consiliului Suprem tind să diminueze zilnic autoritatea guvernelor noastre, vinovate doar pentru că apără ordinea și independența patriei lor.

Ar fi totuși natural ca marii aliați, ale căror responsabilități sunt în raport cu puterea lor, să aibă la inimă sprijinirea și susținerea a ceea ce reprezintă, în maniera cea mai eficace, așa cum s-a dovedit foarte recent în Ungaria și pe Nistru, ordinea împotriva anarhiei invadatoare.

În numele acestor principii, am crezut că trebuie să fac apel la dumneavoastră, pentru a aduce Guvernul Republicii la o atitudine mai justă și mai amicală față de noi.

Mă adresez în același sens Majestății Sale Regelui Angliei și Majestății Sale Regelui Italiei.

Ferdinand

După Carol Iancu, Emanciparea evreilor din România 1913-1919. Traducere de Țicu Goldstein, Editura Hasefer, București, 1998, p. 393-394.

București, 1919, decembrie 9. Numirea lui Alexandru
Vaida-Voievod ca prim-ministru

Mesajul Regal

Prin decretele mele nr. 5174 din 1 decembrie și 5175 din 5 decembrie am numit ca ministru al meu pe domnul dr. Alexandru Vaida-Voievod, președinte al Consiliului de Miniștri și în Consiliul de Stat, la Departamentul Afacerilor Străine.

Ferdinand

Președinte al Consiliului de Miniștri, Alex. Vaida-Voievod

N. Iorga a fost ales președinte al Adunării Naționale.

MO-AD, nr. 19/12, dec. 1919, p. 69.

Paris, 1919, decembrie 9. Tratatul privind minoritățile naționale
(fragmente)

Statele Unite ale Americii, Imperiul Britanic, Franța, Italia și Japonia, Principalele Puteri Aliate și Asociate, pe de o parte, și România, pe de altă parte;

Având în vedere că în virtutea tratatelor pe care Principalele Puteri Aliate și Asociate și-au pus semnătura, sporiri însemnate teritoriale sunt sau vor fi dobândite de Regatul României;

Considerând că România, din propria sa voință, dorește a da garanții sigure de libertate și de dreptate, atât tuturor locuitorilor din vechiul Regat al României cât și celor din teritoriile de curând transferate, fără deosebire de rasă, limbă sau religie cărora le-ar aparține;

Examinându-se în comun chestiunea, s-a convenit pentru încheierea prezentului Tratat și, în acest scop, au desemnat ca Plenipotențari ai lor, sub rezerva facultății de a-i înlocui prin alții pentru semnare.

Capitolul I

Articolul I

România se obligă ca stipulațiile cuprinse în articolele 2-8 din prezentul capitol să fie recunoscute ca legi fundamentale, ca nici o lege, nici un regulament, nici un act oficial

•

să nu se afle în contradicție sau în opoziție cu aceste stipulațiuni și ca nici o lege, nici un regulament sau acțiuni oficiale (să nu treacă înaintea lor), să nu aibă precădere față de ele.

Articolul 2

Guvernul român se angajează a da tuturor locuitorilor săi întreagă și deplină protecție pentru viața și libertatea lor, fără deosebire de naștere, de naționalitate, de limbă, de rasă sau de religie.

Toți locuitorii României vor avea dreptul la liberul exercițiu, atât public cât și privat, al oricărei confesiuni, religii sau credințe, atât timp cât între exercițiul acestora și ordinea publică și bunele moravuri nu va exista incompatibilitate.

Articolul 3

Sub rezerva stipulațiilor tratatelor mai jos menționate, România recunoaște ca supuși (ressortissants) români, *de plin drept și fără nici o altă formalitate*, [sublinierea noastră] pe oricare teritoriu făcând parte din România, inclusiv teritoriile alipite ei prin Tratatul de pace cu Austria și cu Ungaria sau teritoriile ce i s-ar putea transfera ulterior, afară numai dacă la acea dată supusul (persoana) s-ar putea prevala de o altă naționalitate decât naționalitatea austriacă sau ungară.

În orice caz, supușii (ressortissants) austrieci sau unguri, mai în vârstă de optsprezece ani, vor avea facultatea ca, în condițiile prevăzute de zisele Tratat, să opteze pentru orice altă naționalitate ce ei ar putea dobândi. Opțiunea soțului va atrage după sine pe aceea a soției, iar opțiunea părinților pe aceea a copiilor lor mai mici de optsprezece ani.

Persoanele care vor fi exercitat dreptul de opțiune de mai sus vor trebui, în cursul celor douăsprezece luni următoare, să-și strămute domiciliul în statul în favoarea căruia vor fi optat. Ele vor fi libere să-și păstreze bunurile imobiliare ce posedă pe teritoriul român. Ele vor putea să-și ridice bunurile lor mobile de orice natură, fără a fi impuse pentru acestea la vreo taxă de ieșire.

Articolul 4

România recunoaște ca supuși (ressortissants) români, de plin drept și fără nici o formalitate, persoanele de naționalitate austriacă sau ungară, născute pe teritoriile ce i-au fost alipite prin Tratatul de Pace cu Austria și Ungaria, sau care ar putea să-i fie alipite ulterior, persoane născute din părinți domiciliați acolo, chiar dacă la data punerii în vigoare a prezentului Tratat acele persoane n-ar domicilia ele însele pe acele teritorii.

Totuși, în decursul celor doi ani ce vor urma după punerea în vigoare a Tratatului de față, zisele persoane vor putea declara înaintea autorităților române competente din țara lor de reședință cum că renunță la naționalitatea română și atunci ele vor înceta de a fi socotite ca supuși (ressortissants) români. În această privință, declarația soțului va fi privită ca valabilă făcută pentru soție, iar aceea a părinților ca valabilă făcută pentru copiii în etate de mai puțin de optsprezece ani.

Articolul 5

România se angajează a nu face nici o piedică cu privire la exercițiul dreptului de opțiune prevăzut prin Tratatul încheiate sau ce se vor încheia de Puterile Aliate și Asociate cu Austria sau cu Ungaria și de a permite interesaiților de a dobândi sau nu naționalitatea română.

Articolul 6

Naționalitatea română se va dobândi de drept, prin singurul fapt al nașterii pe teritoriul român, de către orice persoană care nu se poate prevala de vreo altă naționalitate prin naștere (sublinierea ns.).

Articolul 7

România se obligă a recunoaște ca supuși (ressortissants) români, deplin drept și fără o formalitate, pe evreii locuind în țară pe teritoriile României și care nu pot a se prevala de nici o altă naționalitate (sublinierea ns.).

Articolul 8

Toți supușii (ressortissants) români vor fi egali în fața legii și se vor bucura de aceleași drepturi civile și politice, fără deosebire de rasă, de limbă sau de religie.

Deosebirea de religie, de credință sau de confesiune nu va putea fi o piedică pentru nici un supus (ressortissant) român cu privire la folosința drepturilor sale civile și politice, în special la admiterea în serviciile publice, în funcțiuni și onoruri sau la exercitarea diferitelor profesii și industrii.

Nu se va edicta nici o restricție contra liberei întrebuintări de către vreun supus (ressortissant) român a vreunei limbi oarecare, fie în materie de religie, de presă sau de publicații de orice natură, fie în întrunirile publice.

Cu toată stabilirea de către Guvernul român a unei limbi oficiale, se vor face înlesniri raționale supușilor (ressortissants) români de altă limbă decât cea română pentru întrebuintarea limbii lor, fie oral, fie în scris, înaintea tribunalelor.

Articolul 9

Supușii (ressortissants) români aparținând unor minorități etnice, de religie sau de limbă, se vor bucura de același tratament și de aceleași garanții în drept și în fapt, ca și ceilalți supuși români. Ei vor avea, în special, un drept egal de a înființa, conduce și controla, pe spezele lor, instituții de binefacere, religioase sau sociale, școli și alte stabilimente de educație, cu dreptul de a întrebuinta limba lor proprie și de a exercita liber religia lor.

Articolul 10

În materie de învățământ public, Guvernul român va acorda în orașele și districtele unde locuiește o proporție considerabilă de supuși (ressortissants) români de altă limbă decât cea română înlesniri menite a asigura că în școlile primare, copiii acelor supuși (ressortissants) români vor fi instruiți în propria lor limbă. Această stipulație nu va împiedica Guvernul român de a face obligatorie predarea limbii române în zisele școli.

În orașele și districtele unde locuiește o proporție considerabilă de supuși (ressortissants) români aparținând unor minorități etnice, de religie sau de limbă, aceste minorități își vor vedea asigurată o parte echilibrată în beneficiul și în afectarea sumelor ce ar putea fi atribuite din fondurile publice, prin bugetul statului, prin bugetele primăriilor sau alte bugete, în scop de educație, de religie sau de binefacere.

Articolul 11

România consimte să acorde, sub controlul statului român, comunităților secuilor și sașilor, în Transilvania, autonomia locală, în ce privește chestiunile religioase și școlare.

Articolul 12

România consimte ca, în măsura în care stipulațiile articolelor precedente privesc persoane aparținând unor minorități de rasă, de religie sau de limbă, aceste stipulații să constituie obligații de interes internațional și să fie puse sub garanția Societății Națiunilor. Ele nu vor putea fi modificate fără asentimentul majorității Consiliului Societății Națiunilor. Statele Unite ale Americii, Imperiul Britanic, Franța, Italia și Japonia se obligă să nu refuze asentimentul lor la orice modificare a ziselor articole, care ar fi încuviințată în mod formal de către o majoritate a Consiliului Societății Națiunilor.

România consimte ca orice membru al Consiliului Societății Națiunilor să aibă dreptul de a semnala atenției Consiliului orice infracțiune sau temere de infracțiune la vreuna din aceste obligațiuni, și ca Consiliul să poată proceda în așa chip și să dea astfel de instrucțiuni ce-i vor părea potrivite și eficace în asemenea împrejurare.

România mai consimte, în afară de aceasta, ca în cazul când s-ar ivi vreo divergență de opinie asupra unor chestiuni de drept sau de fapt privitoare la aceste articole, între Guvernul român și vreuna din principalele Puteri Aliate și Asociate sau orice altă putere, membră a Consiliului Societății Națiunilor, această divergență să fie socotită drept un diferend cu caracter internațional în sensul termenilor articolului 14 din Pactul Societății Națiunilor.

România consimte ca orice diferend de acest fel să fie deferit, dacă partea cealaltă o cere, Curții permanente de justiție internațională. Decizia Curții permanente va fi dată fără apel și va avea aceeași tărie și valoare ca și o decizie pronunțată în virtutea articolului 14 din Pact.

Făcut la Paris, la nouă decembrie, una mie nouă sute nouăsprezece, într-un singur exemplar, care va rămâne depus la arhivele Guvernului Republicii Franceze și ale cărui copii autentice vor fi remise fiecăreia dintre Puterile semnatare ale Tratatului.

Plenipotențiarii care, din cauza absenței lor momentane din Paris, n-au putut semna prezentul Tratat vor fi admiși a o face până la 20 decembrie 1919.

Subsemnații, delegați plenipotențiar ai Majestății Sale, regelui României, lucrând în virtutea deplinelor lor puteri recunoscute drept bune și valabile, declară că Majestatea Sa, regele României, accede, în numele României, fără nici o condiție și nici o rezervă:

1. *La Tratatul de Pace, Protocolul și Declarația, semnate la Saint-Germain-en-Laye, la 10 septembrie 1919, de către Statele Unite ale Americii, Imperiul Britanic, Franța, Italia, Japonia, Principalele Puteri Aliate și Asociate, Belgia, Cuba, Grecia, Nicaragua, Panama, Polonia, Portugalia, Siamul și Ceho-Slovacia, Puteri Aliate și Asociate de o parte, și Austria, pe de alta; Acte la care Statul Sârbo-Croato-Sloven a accedat prin Declarația sa din 5 decembrie 1919.*

2. *La Aranjamentul relativ la contul reparațiilor în ceea ce privește Italia, semnat la Saint-Germain-en-Laye, la 10 septembrie 1919, de către Statele Unite ale Americii, Belgia, Imperiul Britanic, China, Cuba, Franța, Grecia, Italia, Japonia, Nicaragua, Panama, Polonia, Portugalia, Siamul și Statul Ceho-Slovac, Aranjament la care Statul Sârbo-Croato-Sloven a accedat prin Declarația sa din 5 decembrie 1919, precum și la Declarația modificatoare cu data de 8 decembrie 1919.*

3. *La Aranjamentul privitor la contribuția de cheltuieli pentru eliberarea teritoriilor fostei monarhii austro-ungare, semnat la Saint-Germain-en-Laye, la 10 septembrie 1919, de către Statele Unite ale Americii, Belgia, Imperiul Britanic, China, Cuba, Franța, Grecia, Italia, Japonia, Nicaragua, Panama, Polonia, Portugalia, Siamul și Statul Ceho-Slovac, Aranjament la care Statul Sârbo-Croato-Sloven a accedat prin Declarația sa din 5 decembrie 1919, precum și la Declarația modificatoare cu data de 8 decembrie 1919.*

4. *La Tratatul de Pace și Protocolul semnat, la Neuilly-sur-Seine, la 27 noiembrie 1919, de către Statele Unite ale Americii, Imperiul Britanic, Franța, Italia, Japonia, Principalele Puteri Aliate și Asociate, Belgia, China, Cuba, Grecia, Hedjaz, Polonia, Portugalia, Statul Sârbo-Croato-Sloven, Siamul și Ceho-Slovacia, Puteri Aliate și Asociate, de o parte, și Bulgaria, pe de alta.*

Drept care subsemnații am semnat prezenta declarație de accesune și ne-am depus pecețile.

Făcută la Paris, la nouă decembrie una mie nouă sute nouăsprezece¹.

(L.S.) General C. Coandă²

(L.S.) Ion G. Pelivan³

MO nr. 140, 26 septembrie 1920, p. 229.

¹ Urmează semnăturile membrilor delegațiilor.

² Coandă Constantin (1857-1932), general, absolvent al Școlii Politehnice din Paris și al Școlii de Artilerie din Fontainebleau. Inspector general al Artileriei în 1913; participant la războiul din 1916-1919. Secretar general la Ministerul de Război; prim-ministru și ministru de Externe în timp de 18 săptămâni, după demisia lui I.I.C. Brătianu în octombrie 1918. Președinte al Senatului (1920), ministru.

³ Pelivan Ion Gh. (1876-?) profesor universitar, magistrat, delegat la Conferința de Pace de la Paris (1919), ca basarabean a suferit persecuții politice din partea regimului țarist. A publicat lucrări despre situația românilor basarabeni sub regimul țarist.

631

București, 1919, decembrie 16-23. Adunarea Deputaților este informată despre poziția delegației române la Conferința de Pace

I.I.C. Brătianu [fost prim-ministru și șef al delegației române la Conferință]: Am făcut demersuri repetate cerând ca în privința Tratatului cu Austria, care începuse a fi discutat, să putem să cunoaștem de mai înainte textul său pentru a-l discuta în conferința cu aliații, înainte de a merge în fața inamicului. Aceste demersuri ale noastre n-au dobândit nici un rezultat favorabil. Am primit răspunsuri dilatorii care ne-au condus până într-o zi, când am fost din nou invitați la conferința plenară, la care m-am sculat în numele statelor mici și am constatat că nu ni s-a comunicat tratatul și că în locul textului ni se propune o expunere verbală, pentru că textul nu era imprimat. Atunci, în fața protestului nostru, ni s-au acordat 24 ore, pentru ca să luăm cunoștință de textul tratatului. Și, când am luat cunoștință de textul incomplet al tratatului am văzut cu surprindere și cu o indignare, pe care cred că este inutil s-o descriu în fața unor suflete românești, am văzut acel articol în care România, într-un tratat cu vrăjmașii, era obligată în fața acestora, ca ea, stat independent, participând la victorie și participând la Conferință, să se plece la orice Marile Puteri ar decide pentru dânsa.

Atunci, domnilor, am protestat în numele unor principii care, fătis, greu se puteau combate în mijlocul Conferinței de Pace. Am ajuns la acest rezultat, iar dilatoriu, că se va lua o nouă cercetare în această chestiune. Dar rezultatul: noua cercetare a fost că, fără altă prevenire, a doua zi, s-a remis Tratatul Austriei, fără ca să ni se fi dat textul complet. Ducându-mă la biroul Conferinței, am deschis unicul exemplar care se adusese pentru a fi remis inamicului și am citit într-însul neschimbat acel articol pe care nu-l puteam primi.

Din nou am fost pus în situațiunea să protestez în fața inamicului, pentru că în Conferință nu mai eram noi singuri, aliații. M-am crezut din nou dator să nu provoc astfel un scandal, care ar putea da naștere la relațiuni de ostilitate. Dominat ca totdeauna de acea necesitate de acord cu aliații noștri, de acord, însă astfel încât interesele noastre să nu fie jertfite, m-am mărginit să remit imediat în scris președintelui Conferinței o protestare, declarând că nu vreau să ridic chestiunea în fața inamicului, dar că România nu poate primi acel articol.

Domnilor, astfel se tratau statele mici înaintea Conferinței acelor aliați, care duseseră războiul pentru revendicări legitime ale lor, dar care, de asemenea, îl duseseră pentru principii generale și generoase, care legaseră cu dânsii unanima opiniune a lumii civilizate.

Mi se va obiecta deja că în fața unei asemenea atitudini n-am încercat să facem noi blocul statelor mici, care să poată să se opună acestui sistem de conducere din partea puterilor mari. Acuzațiunea este nedreaptă. Am încercat în repetate rânduri să producem această unitate de acțiune, dar nu am izbutit. După cum v-am spus, în primele noastre încercări comune pe chestiuni de principiu, ne-am izbit de răspunsul dilatoriu al Conferinței și de răspunsul cominator al președintelui acesteia, care a descurajat pe mulți.

Alex. Vaida-Voievod [fost prim-ministru, apoi ministru secretar de stat, membru al delegației române la Conferință, unul din semnatarii Tratatului de Pace]: Domnilor, fiindcă relativ la minorități declarația ministerială a pomenit adineauri de situația României în fața prescripțiilor tratatului de la Berlin, să-mi dați voie, pentru acei dintre dumneavoastră care nu sunteți din Vechiul Regat, să reamintesc în câteva cuvinte cum stă chestiunea evreiască, după dispozițiile tratatului de la Berlin¹.

Acel tratat cerea ca România să recunoască drepturi egale pentru toți, fără deosebire de religie, căci în acel timp, după Constituțiunea veche, evreii nu aveau egalitate de drepturi cu creștinii și nu puteau cumpăra imobile rurale. În fața acestei cerințe guvernul român a protestat și a spus: dacă voiți recunoașterea principiului egalității religioase, noi suntem gata să o acordăm, fiindcă este în simțămintele noastre, și nu doar printr-o intoleranță religioasă n-am voit să recunoaștem unei populații încă neasimilate nouă drepturi egale cu ale creștinilor.

Dacă creștinii de oricare alt neam ar fi venit la noi în aceleași condițiuni în care au venit evreii [aluzie la teza xenofobă „invazia evreiască”, prezentă și în lucrarea lui Verax, *La Roumanie et les Juifs* (vezi doc. 369 din vol.)] am fi luat măsuri de aceeași natură în contra lor. Prin urmare nu voia guvernul român să refuze înscrierea în Constituțiunea sa a drepturilor egale pentru toate religiile, pentru că aceasta era și în simțămintele noastre. Însă am spus Marilor Puteri: „noi nu admitem ca, prin aceste articole, dumneavoastră să aveți pretențiunea de a rezolva chestiunea evreiască de la noi; o vom rezolva-o noi când și cum vom crede și atunci în ce s-a rezumat și cum s-a rezolvat chestiunea evreiască de la 1877”².

Iuliu Maniu [președinte al Consiliului Dirigent și președinte al Partidului Național din Ardeal]: Prin plecarea lui Brătianu de la Paris s-au pierdut două sau trei luni, care se puteau folosi altfel decât s-au folosit.

Știu că preambulul vestit și atât de supărător pentru demnitatea națională a fost șters.

Știu, de asemenea, Onorată Cameră, că acei articoli (exprimarea oratorului – n.n.) din tratatul asupra minorităților care atingeau suveranitatea, îndeosebi privitor la Vechiul Regat, au fost modificate și schimbate în așa fel încât Aliații și Consiliul Suprem au socotit a fi aranjată acea chestiune pornită din suveranitatea legislativă, din suveranitatea Statului Român [...]

I.I.C. Brătianu: Este firesc, originea noastră, situațiunea noastră geografică, misiunea noastră în această regiune a lumii fac ca între noi și popoarele occidentale, în special între noi și civilizația latină să fie legături permanente, care în orice lume normală trebuie să-și găsească echivalentul de strânsă amicitie internațională cu aceste state occidentale, cu care în mod normal politica României trebuie să se acorde [...]

Ermil Pangrati (membru al delegației României la conferință): La această Conferință (de Pace) România s-a luptat. S-a zis că ne-am dus prea târziu. Eu eram acolo. La început nu s-au întrunit decât Puterile Mari. Ele au hotărât mecanismul Conferinței și al Consiliului Suprem. Au decis că hotărârile trebuiau luate în acel Consiliu în unanimitate. Unul singur pentru a satisface pe toți. Ele au hotărât și rolul modest, foarte modest al popoarelor cu interese limitate. Acel mic areopag de mari puteri a hotărât, sub impulsuni pe care nu le cunosc, dar pe care le întrevăd, cum acei mici vor avea să muncească pentru cei mari și din compoziția chiar a Conferinței reiese acest lucru.

Se hotărâse ca marile puteri să aibă câte 5 reprezentanți. Anglia a avut 15 pentru că s-a acordat fiecărei colonii, fiecărui dominion reprezentanții săi, cu 5 francezi, 5 italieni, 5 americani și mai adună delegați tot englezi de prin statele mici cum era Liberia, formând majoritatea conferinței.

Toate popoarele mici au fost singure [...]

Opera Conferinței de la Paris este o operă foarte interesantă, care poartă cu desăvârșire semnele caracteristice ale mentalității anglo-saxone americane [...]

A.C. Cuza [lider al mișcării antisemite]: Jidovește...

E. Pangrati: O mentalitate străină pentru noi, fiindcă este cu un caracter dublu – o mentalitate aproape mistică combinată cu un spirit utilitar [...]

MO, nr. 14-19, Ședințele din 16-23 decembrie 1919, p. 156-168, 218-219, 237-238, 250-253 (fragmente).

¹ Vezi nota 12 din Cuvânt introductiv.

² *Ibidem.*

632

București, 1920, martie 8. Populația evreiască salută unirea Basarabiei cu Regatul României

D-lui președinte al Senatului

În clipa recunoașterii definitive a drepturilor noastre sacre asupra Basarabiei, Asociațiunea Evreilor Români, adânc mișcată, salută cu bucurie izbânda dreptății îndelung nesocotită și se închină cu evlavie în fața jertfelor de tot felul aduse pentru victorie.

Cetățeni credincioși sfintelor datorii către țară, făgăduim prinosul muncii noastre pentru propășirea României Mari, în veci unită prin dragostea cu care va ocroti deopotrivă pe toți fiii săi.

Trăiască România Mare.

În numele Asociațiunii Evreilor Români,

Președinte, ing. Jacques Katz

MOS, nr. 42, 14 martie 1920, p. 519

633

București, 1920, august 30. Legea privind ratificarea Tratatului de pace cu Austria

Lege

privitoare la ratificarea și executarea Tratatului de pace cu Austria

Decret nr. 3699

Articol unic – Guvernul este autorizat a ratifica și a face să se execute Tratatul de pace, împreună cu anexele lui, încheiat de Puterile Aliate și Asociate cu Austria, în *Saint Germain, la 10 septembrie 1919*, precum și Tratatul asupra minorităților semnat la *Paris, la 9 decembrie 1919*¹.

Copii și traducțiuni autentice de pe zisele Tratatate și Anexe se vor alătura la prezenta lege.

MO, nr. 140, Lege privitoare la ratificarea Tratatului de Pace cu Austria, Decret nr. 3699 din 30 august 1920, publicat la 26 septembrie 1920, p. 5051

¹ A se vedea doc. 630.

***București, 1920, decembrie 22. Lege pentru înființarea pe lângă
Ministerul de Interne a unui subsecretariat de stat
pentru problemele minorităților***

Senatul

Sesiunea ordinară 1920-1921

0409-22 dec.1920

Expunere de motive

România mărită, înfăptuită în urma războiului pentru întregirea neamului, cuprinde și cetățeni de altă limbă, naționalitate și confesiune.

Aceștia, potrivit spiritului de toleranță, care ne-a caracterizat întotdeauna, și conform cu hotărârile luate la Alba Iulia, trebuie să găsească în sânul noii lor patrii aceeași solitudine și îndreptățire în fața legilor și autorităților ca și românii de origine.

În actuala stare de lucruri, din cauza lipsei unui organ special care să formeze legătura între Guvernul central și interesele diferitelor minorități, problemele politice, specifice noilor cetățeni ai României, nu au primit întotdeauna rezolvarea cea mai potrivită intereselor generale.

Pentru înlăturarea neajunsurilor inerente acestei situații și ca o dovadă de solitudine față de cetățenii de altă limbă, naționalitate și confesiune, se impune crearea unui organ care să armonizeze diversitatea de interese ale acestor cetățeni cu interesele generale ale statului, contribuind astfel la înfăptuirea adevăratei unificări politice interne.

Călăuzit de aceste considerațiuni, subsemnatul am alcătuit alăturatul proiect de lege, pentru înființarea, pe lângă departamentul ce conduc, a unui subsecretariat de stat pentru afacerile minorităților etnice, proiect pe care cu onoare îl supun deliberării d-voastră.

Ministru de Interne, C. Argetoianu

Proiect de lege

Art. I. Se înființează, pe lângă Ministerul de Interne, un subsecretariat de stat pentru afacerile minorităților etnice.

Art. II. Organizarea, atribuțiile și modul de funcționare ale acestui subsecretariat de stat se vor determina printr-un regulament.

Art. III. Cheltuielile de personal și material ale subsecretariatului de stat pentru afacerile minorităților etnice se vor achita, până la înscrierea în buget, dintr-un credit extraordinar ce se va deschide asupra bugetului de cheltuieli al Ministerului de Interne, pe exercițiul în curs.

Ministru de Interne, C. Argetoianu

Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 20 decembrie anul 1920 și s-a adoptat cu majoritate de șasezeci și patru voturi, contra douăsprezece.

Vicepreședinte, (ss.) St. Meitani

Secretar, (ss.) E. Melidon

Secretar general, (ss.) B. Murgulescu

MOS, nr. 62, Ședința din 20 decembrie 1920, p. 1325.

ADDENDA

- A.** 1900-1920. Mișcarea populației României.
- B.** 1899-1912. Mișcarea populației evreiești în mediu urban și rural, pe sexe și provincii (fără Bucovina).
- C.** 1900, decembrie 27. Recensământul populației israelite pe orașe de reședință.
- D.** 1912. Populația României – totală și evreiască; activă și pasivă.
- E.** 1897-1919. Mișcarea populației evreiești în provinciile reunite (urban și rural).
- F.** 1900-1920. Comunități evreiești (așkenazi și sefarzi) – inclusiv Societăți „Sacra”.
- G.** 1900-1920. Temple și sinagogi în București.
- H.** 1900-1920. Tabel întocmit de Chestura Municipiului Iași, cuprinzând sinagogile existente în acea perioadă.
- I.** 1900-1920. Temple și sinagogi în alte centre cu populație evreiască mai numeroasă.
- J.** 1900-1920. Rabini care au slujit în această perioadă.
- K.** 1900-1920. Cărți de cult.
- L.** 1905-1906. Azile confesionale.
- M.** 1919-1920. Azile confesionale.
- N.** 1912. Tabel comparativ selectiv al structurii profesionale a patronilor și lucrătorilor.
- O.** 1900-1915. Distincții acordate evreilor până la primul război mondial.

1900-1920. Mișcarea populației României¹ (români-mozaici)

Anul	Total		Născuți vii		Decese		Excedent		Căsătorii	
	Români	Evrei	Români	Evrei	Români	Evrei	Români	Evrei	Români	Evrei
1900	6.045.481	264.776	234.843	9.189	146.201	5.136	88.642	4.053	40.415	2.078
1901	6.125.952	261.106	240.703	8.992	160.361	5.473	80.342	3.519	43.750	2.326
1902	6.193.139	258.488	241.886	8.693	171.828	5.376	70.058	3.317	55.456	2.705
1903	6.289.508	253.924	252.246	8.215	156.066	4.348	96.240	3.867	54.801	2.742
1904	6.490.024	250.406	256.117	8.202	155.936	4.385	100.241	3.817	51.812	2.808
1905	6.478.268	248.294	247.959	7.665	159.932	5.006	88.027	2.659	51.191	1.456
1906	6.583.840	247.565	262.803	7.709	157.360	4.324	105.443	3.385	67.098	2.911
1907	6.683.270	246.835	275.115	7.725	175.814	4.710	99.301	3.006	70.286	2.908
1908	6.770.845	246.111	272.907	7.498	185.461	4.048	87.446	3.438	61.505	3.143
1909	6.864.991	245.388	282.342	7.218	188.325	4.487	94.017	2.731	63.212	3.155
1910	6.965.383	244.394	273.106	7.260	172.842	4.171	100.264	3.089	64.286	3.014
1911	7.086.306	243.059	299.870	6.969	179.076	4.173	120.794	2.796	75.542	3.608
1912	7.160.682	241.728	314.090	7.248	165.616	3.778	148.474	3.470	62.400	4.204
1913	7.352.855	242.371	309.625	6.543	191.689	4.179	117.936	2.364	67.430	2.941
1914	7.771.341	244.790	327.345	6.454	182.949	3.989	144.396	2.465	65.325	3.201
1915	7.897.311	247.079	319.544	6.087	193.574	3.947	125.970	2.140	56.314	3.460
1919 ¹	14.669.841	599.578	512.915	9.778	441.880	7.814	71.035	1.964	197.997	8.562
1920	15.541.424	690.269	539.359	15.047	414.629	10.747	124.730	4.300	206.476	16.830

Dr. L. Colescu, La population de religion mosaïque en Roumanie. Étude statistique, București, Imprimeria „Independența”, 1915, p. 13. Breviar Statistic al populației evreiești din România, București, Centrala Evreilor din România, 1943, p. 8, 34. Buletinul statistic al României, Direcția generală a Statisticii din Ministerul Industriei și Comerțului, seria IV, vol. XV, 1920, nr. 3, p. 156-157, 174-175. Populația evreiască în cifre. Memento statistic, vol. I, București, 1945, editat de Congresul Mondial Evreiesc, secțiunea din România, p. 85.

¹ Exclusiv Bucovina.

B

1899-1912. Mișcarea populației evreiești în mediu urban și rural, pe sexe și provincii

Provincii	Ani	Urban				Rural			
		Total	%	Bărbați	Femei	Total	%	Bărbați	Femei
Moldova	1899	144.111	38,72	69.802	74.309	52.641	3,57	25.641	27.100
	1912	123.487	31,64	59.214	64.273	44.103	2,52	20.862	23.241
Muntenia	1899	59.876	10,64	29.074	30.802	884	0,04	514	370
	1912	62.281	8,89	30.198	32.083	910	0,03	546	364
Oltenia	1899	4.720	4,19	2.372	2.348	186	0,02	108	78
	1912	4.836	3,47	2.328	2.508	226	0,02	132	94
Dobrogea	1899	3.892	2,90	1.932	1.960	342	0,17	173	169
	1912	3.877	3,95	1.898	1.979	247	0,09	130	117
România	1899	212.599	19,79	103.180	109.419	54.053	1,17	26.336	27.717
	1912	194.481	14,62	93.638	100.843	45.486	0,77	21.670	23.816

L. Colescu, Ibidem, p. 8-11, 24-29.

C.

1900, decembrie 27. Recensământul populației israelite pe orașe de reședință

Nr. crt.	Nr. județ		Total	Bărbați	Femei
1	2	Bacău	7.850	3.819	4.031
2	29	Bârlad	5.865	2.902	2.963
3	3	Botoșani	16.660	8.100	8.560
4	4	Brăila	10.811	5.265	5.546
5	15	București	43.274	21.064	22.210
6	5	Buzău	1.591	782	809
7	24	Caracal	211	100	111
8	13	Călărași	357	188	169
9	17	Câmpulung	49	19	30
10	6	Constanța	1.046	527	519
11	9	Craiova	2.891	1.392	1.499
12	10	Dorohoi	6.903	3.436	3.467
13	25	Fălțiceni	5.499	2.599	2.900

Nr. crt.	Nr. județ		Total	Bărbați	Femei
14	21	Focșani	5.959	3.006	2.953
15	7	Galați	13.970	6.786	7.184
16	32	Giurgiu	427	215	212
17	11	Huși	4.057	1.991	2.066
18	14	Iași	39.441	18.601	20.840
19	18	Piatra Neamț	8.473	4.160	4.313
20	1	Pitești	880	431	449
21	20	Ploiești	2.413	1.163	1.250
22	22	Râmnicu Sărat	1.599	777	822
23	30	Râmnicu Vâlcea	244	139	105
24	23	Roman	6.099	3.003	3.096
25	19	Slatina	219	106	113
26	26	Tecuci	1.611	823	788
27	8	Târgoviște	327	177	150
28	12	Târgu Jiu	69	44	25
29	27	Turnu Măgurele	261	139	122
30	16	Turnu Severin	815	384	431
31	28	Tulcea	1.806	859	947
32	31	Vaslui	3.742	1.841	1.901
			195.419	94.838	100.581

MO, nr. 206, 14/27 decembrie 1900, p. 64.

D

1912. Populația României – totală și evreiască; activă și pasivă

Specificație	Totală		Evrei	
	Total	%	Total	%
Total	7.234.919	100,0	239.967	100,0
Populația activă	4.039.262 ¹	55,8	89.700 ¹	37,4
Activă propriu-zis	2.228.982 ¹	30,8	87.450 ¹	36,4
Membri ai familiei – auxiliari în profesii	1.810.280	25,0	2.250	0,9
Populație pasivă	3.195.657 ²	44,2	150.267	62,6

Buletin statistic al populației evreiești din România, Memento Statistic, București, Centrala Evreilor din România, 1919, p. 97.

¹ Inclusiv personalul de serviciu.

² Cuprinzând populația neactivă și întreținută.

E

1897-1919. Mișcarea populației evreiești în provinciile reunite (urban și rural)

Provincii	Ani	Total	Urban	Rural
Crișana	1910	52.769		
Maramureș	1910	96.396		
Basarabia	1897	228.169		
	1908	267.000		
Transilvania	1900	159.584		
și	1910	183.556		
Banat	1919	181.440	91.113	90.227
	1900	100.893		
Bucovina	1910	102.919	55.518	47.401
	1919	88.666		

BSR, 1919, nr. 1, p. 26, 56-57, 87, 141, 149. Idem, 1920, p. 185.

F.

1900-1920. Comunități evreiești (așkenazi și sefarzi) – inclusiv Societăți „Sacra”

Localitate	Comunitate rit	Soc. Sacra (Hevra Kedoșa)	Observații
Adjud	?	Da	
Bârlad	Așkenazi	-	Organizată în 1870-1885. Nu era persoană moartă
Bacău	Așkenazi	Da	
Bivolari	?	Da	
Botoșani	Așkenazi	Da	
Brăila	Așkenazi	Da	
	Sefarzi		
București	Așkenazi	Da	Comunitate recunoscută în 1905
	Sefarzi		
Buhuși	Așkenazi	Da	Constituită din 1860
Buzău	Așkenazi	Da	Comunitate recunoscută de Consiliul Comunal

Localitate	Comunitate rit	Soc. Sacra (Hevra Kedoşa)	Observații
Călărași	Așchenazi Sefarzi	Da	
Cernăuți	Așchenazi		
Constanța	Așchenazi Sefarzi	Da	
Craiova	Așchenazi Sefarzi	Da	Ambele comunități sunt persoane juridice
Dorohoi	Așchenazi	Da	Comunitate organizată din 1897
Fălticeni	Așchenazi	Da	
Focșani	Așchenazi	Da	Recunoscută persoană juridică
Găești	Așchenazi		Constituită la 1 aprilie 1903
Galați	Așchenazi	Da	
Giurgiu	Așchenazi Sefarzi	Da	
Hârlău	Așchenazi	Da	
Huși	Așchenazi	Da	
Iași	Așchenazi	Da	
Ivești	Așchenazi	Da	
Mihăileni	Așchenazi	Da	
Moinești	Așchenazi	Da	
Odobești	Așchenazi	?	
Panciu	Așchenazi	Da	
Pitești	Așchenazi	?	
Ploiești	Așchenazi	Da	
Podu Iloaiei	Așchenazi	Da	
Podu Turcului	Așchenazi		Constituită în 1903
Piatra Neamț	Așchenazi	Da	Constituită în 1865
Râmnicu Sărat	Așchenazi	Da	
Roman	Așchenazi	Da	Constituită din 1894
Săveni	Așchenazi	Da	Constituită din 1901
Slatina	?	Da	
Ștefănești	Aschenazi	Da	Constituită din 1901
Sulița	Așchenazi	Da	
Tecuci	Așchenazi	Da	Constituită din 1903
Târgoviște	Așchenazi	Da	
Tg. Frumos	Așchenazi	Da	
Tg. Neamț	Așchenazi	Da	Constituită în 1909
Tg. Ocna	Așchenazi	Da	Constituită din 1861
Tulcea	Așchenazi	Da	Constituită în 1874
Turnu	?		Comitetul sinagogii figurează ca epitropie
Măgurele			
Turnu Severin	Așchenazi Sefarzi	-	Constituită din 1857
Vaslui	Așchenazi	Da	

După *Almanahul Israelit pe anul 5664 (1903-1904)*, București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, p. 184; *Almanahul ziarului „Tribuna Evreiască” pe anul 5698*, redactat de C. Barzilay și B. Causansky, Iași, Tip. „Progresul”, septembrie 1937, p. 235-285; *Congresul Comunităților Israelite, Focșani, 26-27 octombrie 1905*, p. 1-22, 33-34.

G

1900-1920. Temple și sinagogi în București

Denumirea, adresa, ritul, funcția actuală ¹	Anul construcției prima atestare	Observații
Sinagoga Veche (Beth Hamidraș) „Naftaly și soția Taube” (Sinagoga din Hanul Niculescului sau Hanul Polonezilor), Calea Moșilor 74 Rit occidental	1781 1830 reconstruită	
Sinagogă (Casă de rugăciuni) Rit așchenaz	1787	Cu permisiunea domnitorului Nicolae Mavrogheni
Sinagoga „Ahavat Israel” str. Soarelui 7 Rit occidental	Construită după 1798-1799	
Templul „Mic Spaniol”, „Cahal Cicu”, „Ca ‘al Cadoș Șalom”, Str. Banu Mărăcine 37 Rit sefard	Începutul secolului al XIX-lea 1846 1883, mai 8, piatra fundamentală	
Templul „Lumina Nouă”, „Or Chadaș”, al Comunității Muntele Sinai Intr. Sticlari 17-19 Rit occidental	1808, 1818, 1825, 1828, persoană juridică 1870, 1903 reclădit	
Sinagogă Calea Călărașilor 1 str. Bărăției Rit sefard	1811, în casele Solomon Moreno, prin Confreria „Sacra” a evreilor spanioli	

¹ MI = monument de arhitectură.

Denumirea, adresa, ritul, funcția actuală¹	Anul construcției prima atestare	Observații
Templul „Grandis”, „Mare Spaniol”, „Cahal Grande” („Israelit de rit spaniol”, „al Comunității spaniole”) Str. Negru-Vodă 12 Rit sefard	1818 firmanul domnitorului Ioan Nicolae Caragea Vv. 1819 este construit Templul 1853, 1890 refăcut 1891 este montată orga 1903 extins 1941 incendiat de legionari 1945-1948 refăcut	
Templul „Unirea” (MI) „Unirea Sfântă” („Ahduth Ha Kodeș”) (azi, Muzeul Federației Comunităților Evreiești din România”) Str. Mămulari 3 Rit occidental	1837 prima construcție din lemn (în apropiere de Cișmigiu) 1848-1850 reconstruit în str. Mămulari 3 1910 reconstruit	
Templul „Ieșua Tova”, „Podul Mogoșoalei” Str. Take Ionescu 9 Rit occidental	1840 1903 recondiționată 1909 extinsă în anii '30-'40 mărită cu corpul spre stradă (șil)	
Sinagoga „Beis (Beth) Eil”, „Unirea Sfântă” sau „Ferdinand” Str. Emigrantului 3 Rit occidental	1842 fondată 1908 reclădită	
„Sinagoga Mare” (MI) „Sinagoga Poloneză” (acum, Muzeu) Str. Vasile Adamache 11 Rit occidental	1846-1847 sfințită 1865 reparată 1903-1908 remodelată	A fost declarată „monument arhitectonic” de către Academia Română
Templul și Societatea „Cultura-Poradim” Intr. Poradim 21 Rit mozaic occidental	1848 1893 restaurat 1918 restaurat	
Sinagoga „Malbim” „Rabin Meyer Leibiș Malbim” Str. Bravilor 4 Rit occidental	1848, înființarea Societății 1864 piatra fundamentală 1912 restaurată	
Sinagoga „Craiover Ruf” („Rabinul Craiovei”) „Rabinul Spilman” Str. Măcin 14 Rit occidental	1850 1903 refăcută	

Denumirea, adresa, ritul, funcția actuală¹	Anul construcției prima atestare	Observații
Sinagoga „Cismarilor” („Ad Kiduș Hașem”) între 1936-1940 s-a numit „Baron de Rothschild” Str. Labirint 6-8 Rit occidental	1855? 1863 cu act de cumpărare 1945 restaurată	
Templul Coral (MI) (Templul principal al evreilor din România; sediul Marelui Rabin al României) Str. Sf. Vineri 9-11 Rit occidental	1855-1858 1867 devastat de huligani 1932-1933 restaurat și mărit cu sală pentru bibliotecă, muzeu și arhiva istorică 1945 reparat 1977 cutremur 1977-1981 restaurat după cutremur 1993-1995 renovat + monument dedicat Holocaustului	
Sinagoga „Poalei Zedek”, „Poel Zedek” Str. Cernișoara 10 Rit occidental	1857 1941-1943 reparată	
Templul „Fraterna”, „Achdeș Kodeș” („Al croitorilor de damă”) Str. Mămulari 10 Rit occidental	1887 construit. Aparținea primei Societăți de Ajutor Reciproc „Fraterna” 1910 mărit și reamenajat	
Templul „Asriel Gaster” (f. „Sinagoga Austriacă”) Str. Sticlari 18 Rit ortodox (sefard) și occidental (așchenaz)	1858 1937 refăcut, extins 1940-1941 refăcut	
Capela Cimitirului Evreiesc (Israelit de rit spaniol) Șos. Giurgiului 2 Rit ortodox	1865 este înființat cimitirul și este construită Capela	
Templul „Unirea Fraternală”, „Croitorilor patroni” Str. Olteni 72 Rit occidental	1885 casă de rugăciuni 1898 este refăcut Templul 1925 refăcut 1941, ianuarie, devastat de legionari 1944 extins	

Denumirea, adresa, ritul, funcția actuală¹	Anul construcției prima atestare	Observații
Sinagoga Școlii primare de băieți „Iacob și Carolina Löbel” Str. Mircea-Vodă 28 Rit mozaic occidental	1875? Sunt construite Sinagoga și școala	1941 evacuată
Sinagoga Azilului pentru bătrâni „Elisabetheu” Str. Romulus 62 Rit occidental	1879-1883 construirea Azilului	1941 evacuată
Sinagoga „A.B. Zissu” Str. Mămulari 8 Rit occidental	1870 1905 refăcută	
Templul, Societatea și Școala „Voința” Bd. Dacia 140 Rit occidental	1878 1926 persoană juridică	
Templul „Ahavat Șuloim”, „Baron M. de Hirsch” („Muntele de Pietate”) Str. Bradului 59 Rit occidental	1887	
Sinagoga „Eizic Ilie” (Eizig”) Intr. Vânători 13 Rit occidental	1890 1931 persoană juridică	
Sinagoga și Școala profesională de fete „Nissim și Lea Halfon” Intr. Negru-Vodă 3-5 Rit sefard	12 mai 1891 este pusă piatra fundamentală	
Sinagoga „Tinichigiilor” Cl. Dudești 42	1896	
Sinagoga școlii primare de băieți „T.T. Malbim” Calea Moșilor 132 (acum dr. Maximilian Popper) Rit sefard	1896	
Templul „Reșit Daath” („Începutul Științei”) (la școala primară de băieți nr. 7 „Ronetti-Roman”) Str. Mitropolitul Antim Ivireanu 13 Rit occidental	1897 aug. 8, înființarea Societății și Templului „Începutul Științei”	
Sinagoga „Matzmiach Ieșua” Calea Moșilor 273 Rit occidental	1918	

Denumirea, adresa, ritul, funcția actuală¹	Anul construcției prima atestare	Observații
Templul „Caritatea” „Chesed șel Emes” Str. Legislatorului 7 Rit occidental	1908	
Sinagoga Școlii comunale elementare (primare) „Instrucțiunea Goldfarb” Str. Poet Panait Cerna 1 Rit occidental	1902 1921	
Sinagoga școlii „Cultura”, „Cultura primară” Str. Sevastopol 19 Rit occidental	1899	
Sinagoga „Broder Klaus” Str. Morilor 16 Rit ortodox	1900-1915	
Sinagoga „Păstrarea Credinței”, „Lucrătorilor Tinichigii” Str. Vasile Cârlova 1 Rit occidental	1902 1921	
Sinagoga școlii primare de băieți nr. 2 „Moria – A.E. Gaster” Str. Bujor Haiducul 17 Rit occidental	1860 înființarea și construirea școlii 1902 reconstruită	
Capela Cimitirului Filantropia Bd. Ion Mihalache 89-91 Rit occidental	1908 construită 1941 reparată 1977 cutremur 1977 reparată	
Sinagoga Școlilor unite Str. Avram Goldfaden 30 Rit occidental	1908	
Sinagoga Școlii Comerciale superioare, elementară și gimnaziul „Cultura-Max Asiel” Str. Sborului 13 Rit occidental	1911	
Sinagoga „Beth Avram”, „Rabin Chaim Rabinovici” Str. Mircea-Vodă 67 Rit ortodox	1920 1987 demolată	
Sinagoga „Beth Israel” „Rabin Moses Berger” Str. Sf. Ion Nou 15 Rit ortodox	1920 (1930)	

Denumirea, adresa, ritul, funcția actuală ¹	Anul construcției prima atestare	Observații
Sinagoga „Mișmar Haiaduth”, „Rabin Moses Bergher”, „Rabin Scherer Haim” Str. Sf. Ion Nou 7 Rit ortodox	1920	
Sinagoga „Beth Șalom” („Casa Păcii”) „Rabin M. Șulem Landman” Str. Bradului 5 Rit occidental	1920-1922	
Sinagoga Școlii „Instrucțiunea Goldfarb” Calea Griviței 18 Rit occidental	Informații 1915 1987 demolată	

După Lucia Stoica, Neculai Ionescu-Ghinea, Dan I. Ionescu, Cecilia Luminea, Petre Iliescu, Minerva Georgescu, Atlas-Ghid. Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București, vol. I, București, Editura Ergorom '79, 1999, p. 83-89, 94.

H

1900-1920. Tabel întocmit de Chestura Municipiului Iași, cuprinzând sinagogile existente în acea perioadă¹

Denumirea	Data construcției	Data reparației	Observații
Sinagoga Mare	de 100 ani	1916	Clădită acum 100 de ani. Are o frescă cu tablou cu o vechime de 150 de ani.
Sinagoga Zugravilor	de 170 ani	1916	Frecventată de către numeroși zugravi, de unde îi vine și numele.
Sinagoga „Șloim Jurist”	de 150 ani	1898	Donată de ctitorul Șloim Jurist.
Sinagoga „Topes Moise”	de 200 ani	1880	A avut primul rabin pe Topes Moise.
Templul Coral Bet Iacob (I. Neuschotz)	1865	1880	Este considerată ca sinagoga principală și în zilele de sărbătoare slujește rabinul principal
Sinagoga Buhuși	1880	1936	Este proprietatea rabinului Fridman din

Denumirea	Data construcției	Data reparației	Observații
Sinagoga Lupu Schwartz	1890	1935	Buhuși.
Sinagoga Beit Israil	1865	1924	Proprietatea rabinului Israil Rabinovici.
Sinagoga Croitorilor	1870	1934	
Sinagoga Moisă Haim	1860	1930	
Sinagoga Covrigarilor	1870	1925	
Sinagoga Țipruș	1885	1929	
Sinagoga Petrarilor	1880	1933	
Sinagoga Lemnarilor	1870	1920	
Sinagoga Capdochi	1871	1930	
Sinagoga Ștrul Țap	1860	1933	
Sinagoga Cantor	1869	1934	
Sinagoga Ceaprazarilor	1828	1928	
Sinagoga Stolerilor	1879	1910	
Sinagoga Butnarilor	1887	—	
Sinagoga H. Hofman	1880	—	
Sinagoga Mare	1359	refăcută	
Sinagoga Z. Feigheles	1822	"	
Sinagoga Cizmarilor	1880	"	
Sinagoga Danil, zis Zolover	1785	"	
Sinagoga Trunchierilor	1890	"	
Sinagoga Katz, zis Rabin Iancolă	1820	1932	
Sinagoga Reiza Iacob	1905	—	
Sinagoga Piala Shipza	1890	—	
Sinagoga Leiser Mandri	1839	1910	
Sinagoga Ștefănești Reizi	1909	1938	
Sinagoga Morarilor	1860	1919	
Sinagoga Beis Haim	1600	1930	
Sinagoga Avram Finchelstein	1850	1938	
Sinagoga Mare	1869	1929	
Sinagoga Broder	1834	1934	
Sinagoga Muncitorilor	1827	1914	
Sinagoga Faibiș Vagman	1849	1909	
Sinagoga Țucăr	1859	1937	
Sinagoga „Azilul de bătrâni”	1892	1906	Este înființată de epitropia evreiască pentru bătrânii neputincioși din azil.
Sinagoga Mare	1839	1937	
Sinagoga Haim Mendel	1839	1933	

Denumirea	Data construcției	Data reparației	Observații
Sinagoga Horvaș Graetz	1864	1899	Zarafii din Iași au construit-o în amintirea filantropilor argintari Zilberman.
Sinagoga Zidarilor	1739	1912	
Sinagoga Tâmplarilor	1739	1904	
Sinagoga Zilbermanilor	1879	1933	
Sinagoga Poporenilor	1839	1935	
Sinagoga Libor	1859	1929	
Sinagoga Moisë Bercovici	1869	1936	
Sinagoga Tg. Socola	1799	1927	
Sinagoga Naftule Avram	1844	1929	
Sinagoga Lipa Tailer	1780	1938	
Sinagoga Daniel Melech	1700	1933	
Sinagoga Rabin Gutman	1886	1930	
Sinagoga Maer Gotesman	1878	1936	
Sinagoga Telal Mare	1855	1936	
Sinagoga Rabinovici	1854	1929	
Sinagoga Găinarilor	de 100 ani	1929	
Sinagoga Petrarilor	peste 100 ani	1937	
Sinagoga Balter	peste 100 ani	1938	
Sinagoga Tăetorii de lemn	1890	1938	
Sinagoga Petrarilor Mici	peste 80 ani	1935	
Sinagoga Telali Mici	Peste 80 ani	1935	
Sinagoga Sahana	peste 100 ani	1930	
Sinagoga Ihil Hahamu	peste 80 ani	1936	
Sinagoga Mișimiților	peste 50 ani	1938	
Sinagoga Talmud Tora	peste 80 ani	1934	
Sinagoga Davidovici	peste 100 ani	1920	

Se certifică de noi prezentul tablou. Comisar ajutor, (ss) Indescifrabil

După AIN Iași, Prefectura Iași, Fond Comunitatea Evreiască, ds. 75, 1939, f. 73-78.

¹ Vechimea sinagogilor este raportată la anul întocmirii tabelului..

1900-1920. Temple și sinagogi în alte centre cu populație evreiască mai numeroasă

Localitate (Județ)	Denumire	Data construcției	Observații
Bacău (Bacău)	Sinagoga Maria Cofler		
	Sinagoga Nută Ernst		
	Sinagoga Rabi Israel		
	Sinagoga Volf Burăh		
	Sinagoga Birjari		
	Sinagoga Croitori bătrâni		
	Sinagoga Chabot (Hobot)		
	Sinagoga Cizmari		
	Sinagoga Cojocari		
	Sinagoga Croitori tineri		
	Sinagoga Cotingari		
	Sinagoga Froim Aizic		
	Sinagoga Zidari		
	Sinagoga Zalman Weisman		
	Sinagoga Rabin Șafran		
	Sinagoga Rabin Cahane Blanc		
	Sinagoga David Herșcovici		
	Sinagoga Calmanovici		
	Sinagoga Palestiniană		
	Sinagoga Cerealiști		
	Sinagoga Filderman		
	Sinagoga Schnapik		
	Sinagoga Tăbăcarilor		
	Sinagoga R. și O. Herșcovici		
Bârlad (Vaslui)	Sinagoga Croitorilor (Poalei Zedec)	1866	
	Sinagoga Mare	1859	
	Sinagoga Cismarilor	1852	
	Sinagoga Pescari		
	Sinagoga Ciauși		

Localitate (Judet)	Denumire	Data construcției	Observații
	Sinagoga Montefiore Sinagoga Meseriași Sinagoga Tălpălari		
Bucecea (Botoșani)	Sinagoga Beit Hudos Sinagoga Beth Avram Sinagoga B'nei B'rith Sinagoga Meseriașilor Sinagoga Rabinul din Bucecea (Admor)	1880	
Cluj (Cluj)	Templu Sinagoga Talmudiștilor Sinagoga Ohel Moșe Sinagoga Poalei Tedeck Sinagoga Brit Aharon Sinagoga Ohel Iehuda Sinagoga Ezrat Israel	1886 1898 1910 1910 1910 1910 1918	Devastat de hitleriști în 1944
Dorohoi (Botoșani)	Sinagoga Mare Beit Șlomo Sinagoga Căruțașilor Sinagoga Birjarilor Sinagoga Vroitorilor	1825 1869	
Fălticeni (Suceava)	Sinagoga Mare Sinagoga Hevra Kedoșa (Sacra) Sinagoga Croitorilor Sinagoga Habad Sinagoga Hevra Bait Șeini Sinagoga Lapsker Sinagoga Mahala Sinagoga Iosif Meir Last Sinagoga Șilhen (Sinagoga mică) Sinagoga Rabin Tverski	1838 1852 1870 1862 1896 1862 1862 1888 1888	Erau 17 sinagogi între a doua jumătate a sec. XIX și prima jum. a sec. XX
Galați (Galați)	Sinagoga Habad Sinagoga Ohel Sinagoga Edelstein Sinagoga Birjarilor Templu modern cu orgă și cor Templu Meseriașilor	1847 1848 1860 1860 1883 1885	

Localitate (Județ)	Denumire	Data construcției	Observații
	Sinagoga Hamal	1884	
	Sinagoga Hesed șel Emes	1872	
	Sinagoga Meseriașilor	1892	
	Templul Coral	1855	
Hârlău (Iași)	Sinagoga Rabinului	1905	
	Sinagoga Meseriașilor		
	Sinagoga Mare		
	Sinagoga Haim Ițic		
	Sinagoga Hascheles		
Piatra Neamț (Neamț)	Sinagoga principală	1920	Monument istoric. Pe fundația de piatră – sinagogă din lemn din 1765
	Sinagoga Malamed	1875	
	Sinagoga Blănari	1900	
	Sinagoga Cismari	1875	
	Sinagoga Croitori	1825	
	Sinagoga din lemn	1898	
	Sinagoga Habad	1844	
	Sinagoga de la Gara Veche	1890	
	Sinagoga Garibaldi	1894	
	Sinagoga Klazl	1812	
	Sinagoga Lipscanilor	1839	
	Sinagoga Mărăței	1859	
	Sinagoga Vahre	1903	Refăcută în 1894. * toate funcționau în 1920
	Schevet Anim		
	Sinagoga „Chetrari”	1867	
Ploiești	Sinagoga „Îțls”	1893	
(Prahova)	Templu „Hehal Israel”	1882	
	Templu sefard	1896	
	Sinagoga Meseriașilor	1897	
	Sinagoga Mare	1910	
Sulița	Sinagoga Moiseles		
(Botoșani)	Sinagoga Klazl		
	Sinagoga Mare		
	Sinagoga Hevre Tilem		
	Sinagoga Snaider		
Ștefănești	Sinagoga Mare	1858	
(Botoșani)	Sinagoga Elie Wolf	1863	
	Sinagoga Croitorilor	1867	
	Sinagoga frăției „Ghemilat Hasidim”	1867	
	Sinagoga Admorului	-	
Tg. Neamț	Sinagoga Croitorilor	1861	
(Neamț)	Sinagoga Meseriașilor	1870	

Localitate (Judet)	Denumire	Data construcției	Observații
	Sinagoga Rintzler	1880	
	Casa de rugăciune a hasidimilor	1928	
	Sinagoga Admorului Nahman Brațaver		
Timișoara	Sinagoga din Cetate	1865	Monument istoric
(Timiș)	Sinagoga din Fabric	1843	Monument istoric
	Templul Yosefin		
	Templul sefard		
	Sinagogă	1904	
	Sinagoga așchenază	1920	

Elaborarea acestui tabel a fost îngreunată de faptul că numeroase arhive ale Comunităților evreiești au fost distruse sau au dispărut în perioada interbelică și mai ales în anii 1940-1945. Datorită acestei situații, unele perioade de funcționare a sinagogilor au fost approximate. Cu puține excepții, nu au fost incluse casele de rugăciuni, ca și cele care funcționau în locuințe particulare. Mai funcționau între anii 1900-1920 încă aproximativ 160 lăcașuri de rugăciune în localități cu o populație evreiască mai puțin numeroasă, evidențiate de sursele documentare mai sus citate.

AIN Bacău, ds. 6/1928, f. 24 f/v, f. 58-59, ds. 4/1933, f. 33v; Dicționar statistic al României, întocmit pe baza rezultatelor definitive ale Recensământului General al Populației din 19 decembrie 1912, București, Institut de Arte Grafice „C. Sfetea”, 1914; I. Kara, Listă documentară „Sinagogi și Case de rugăciune în România interbelică” [lucrare nepublicată]; ACIER, Fond V, ds. 264, f. 1-22, Pinkas Hakehilot, Encyclopedia of Jewish Communities Rumania, vol. I-II, Jerusalem, Yad Vashem, 1980; Arh. Aristide Streja, arh. Lucian Schwarz, Sinagogi din România, Buc., Ed. Hasefer, 1996, p. 188-190; Darea de seamă generală a Mersului Asilului Filantropic Israelit pentru bătrâni din Bârlad de la 8 ianuar 1906 până la 1 aug. 1907, Bârlad, Tip. „Comercială” C.S. Lețcae, 1907, p. 7; AIN, Tabel de sinagogi inventariate de serv. Tehnic al FCER (2001); ACIER, Fond III, ds. 320B, f. 121; Presa din perioadă.

1900-1920. Rabini care au slujit în această perioadă

Adjud:	Abraham Iehoșua, Eșel Friedman
Arad:	Alexandru Rosenberg, dr. Ludovic Văgvölgyi, Ludovic Varjassy
Bacău:	Bețalel Țvi (Zeev) Șafran (1866-1929), Moșe Blanc (1850-1944), C. Blanc
Baia Mare:	Samuil Weinberger
Bârlad:	Rabinovici (n. 1863)
Beiuș:	Așer Grossberg
Botoșani:	Mendel Landau (m. 1920)
Brăila:	Shlomo Meer (n. 1850)
București:	dr. Iacob Niemirower (1877-1939), dr. Meer Beck (1845-1923), Chaim S. Schor, dr. Boris Reicher, dr. H. Alperin, dr. L. Algazi, Ițhac Aizic Taubes (1837-1920), Haim Bedjarano (1850-1931), H.B. Heilpern, Froim Landau, I.H. Katz, Israel Berger (1855-1919), Zwi Gutman (1893-1973)
Buhuși:	Israel Mendel Friedman, Roller Ben Zion, Twerski, Israel Șalom, Iosif Friedman }
Buzău:	Israel Würzberger (n. 1850), Simeon Bercovici
Caransebeș:	dr. Iosif Horovitz, dr. Ernest Deutsch
Carei:	Francisc Efraim Fürth
Cluj:	Mattityahu Eisler, Moshe Samuil
Craiova:	dr. Thenen, Psaltier
Dej:	Moshe Mendel, Iezekiel Mendel
Dorohoi:	Nahum Șmeria Schechter
Fălticeni:	Abraham Leib Rosen
Făgăraș:	Alexandru Iordan, dr. Adolf Koller
Focșani:	dr. Iacob Nacht, S. Grünberg
Galați:	Iacob Margulies
Iași:	Armand Levy, Berl Rabinovici (Berlader), Ch. Rabinowitz, David Guttman, dr. I.J. Niemirower, Feivel Taubes, Feivel Wahrman, Hune Maiselman, Iacob Horovitz, Iosua Heschel Babad, Meier Gottesman, Meyer Thenen, Oisje Rabinovici, Samuel Rabinovici, Samuel Șmelche Taubes, Șulem Guttman
Ițcani:	Baruh, Menahem Nahum Friedman (1879-1933)
Lugoj:	Maurițiu Lenkei, Simion Handler (ulterior Hevesi)
Marghita:	Pinhas Haim Toib (1867-1937)
Mediaș:	Maurițiu Reich
Mihăileni:	Moșe Iș Horovitz
Moinești:	dr. I. Nacht, Ghidale Westler
Oradea:	Leopold Kecskeméti, Maurițiu Fuchs
Orăștie:	Eugen Rosenbluh
Pașcani:	Moșe Iehuda Leib Friedman (1865-1947)
Ploiești:	dr. Iehuda Arie Brezis (m. 1908), David Friedman (1898-1941)

Podu Iloaiei: Alter Aharon Arie, Ira (Uri) Landman (1838-1916), Bențion (1878-1944)
 Rădăuți: dr. Iacob Hoffman (1881-1956), Hornik Israel (1878-1948), Kunststadt Ysak
 Ben-Eliezer Lipman (1838-1909)
 Sănnicolaul Mare: Ignatie Gerstl, Nathan Vogel
 Satu Mare: Iehuda Grünwald (? – m. 1920), Ioil Teitelbaum
 Săpânța: Meir Iosef Weisz (1838-1909)
 Sibiu: Armin Horowitz
 Sighetu Marmatei: Chanan Iov Lippe, Haim Țvi, Samuil Dansig
 Șimleul Silvaniei: Samuil Ehrenreich
 Ștefănești: Avraham Matitiah Friedman (1848-1937), Menahem Nahum Friedman
 (1918-1933)
 Tg. Bivolari: Haim Friedman
 Tg. Frumos: L. Frisch (m. 1905)
 Tg. Mureș: dr. Francisc Löwy
 Tg. Neamț: Haim Mordehai Roller (1868-1947)
 Timișoara: Bernardin Schuck, Maximilian Drechsler, dr. Iacov Singer, Herman Sofer,
 Ioachim Löwy, Maurițiu Löwy
 Tinca: Albert Reichenberger
 Vaslui: Șalom Halperin (1856-1940)
 Vișeu de Sus: David Grünwald

După:
 Dr. Nemirower, *Ochire asupra rabinatului din Iași*, Scrieri Complecte, vol. II, *Disertații și
 foiletoane*, Buc., Ed. Lojei „Noua Fraternitate”, 1919, p. 105; *Contribuția evreilor din România la
 cultură și civilizație*, coord. gen: acad. N. Cajal, dr. Hary Kuller, Buc., f.e., 1996, p. 491-492;
 Tercatln, Baruch, *Din înțelepciunea Torei și a hasidismului*, Buc., Ed. Hasefer, 2000, p. 227-292;
 Drimer Carol, *Studii critice*, vol. I, Iași, Instit. de Arte Grafice „Viața Românească”, 1923,
 p. 100-119, vol. III, Iași, „Viața Românească”, 1928, p. 58-96; M. Schweig, *op. cit.*, p. 90; I.
 Kara, *Obștea evreiască din Podu Iloaiei*, Buc., Ed. Hasefer, 1990, p. 81-83; I. Kara, *Date
 referitoare la Comunitatea evreiască din Rădăuți. Istoric*, p. 3; E. Glück, *Informații privind rabinii
 din Transilvania*, în *Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae*, IV, Buc., Ed. Hasefer, 1999,
 p. 21-26.

1900-1920. Cărți de cult

- Albrecht, Scarlat, *Noțiuni de istoria Israelitilor pentru uzul școlilor israelito-române*, Ed. I, Botoșani, Segall & Marcu, 1908.
- Astruc, E. Aristide, *Roș Hașana și Iom Kipur (Ziua de amintire și ziua de iertare)*. Traducere de J.B. Brociner. București, Institutul de Arte Grafice „Dor O. Cucu”, 1910, 38 p.
- Bally, Isaac David, *Abecedar ebraic pentru uzul școalelor israelite. Semestrul I*. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, ed. a V-a, 1902; ed. a VI-a, 1905; ed. a VII-a, 1906; ed. a VIII-a, 1909; ed. a IX-a, 1912; ed. a XI-a, 1918, 1 f. + 30 p.
- Bally, Isaac David, *Abecedar ebraic pentru uzul școalelor israelite. Partea I, semestrul II*. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1902.
- Bally, Isaac David, *Abecedar ebraic pentru uzul școalelor israelite. Partea a II-a [nr. 4]*. București, Societatea pentru cărți didactice israelito-române, ed. a II-a, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1902, 35 p.
- Bally, Isaac David, *Bucăți din Sfânta Scriptură Ebraică. Alese și rânduite pentru uzul claselor primare israelito-române de Isaac David Bally (Isaac Davicion) profesor*. Partea I, *Legea* (text în limba ebraică), București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, ed. I, 1902, 53 p.; ed. a II-a, 1911, 106 p. Partea a II-a, 1902, 68 p. Partea a II-a, 1911, 106 p.
- Bally, Isaac David, *Cartea „Douăzecișipatru” (Cele 24 scrisuri din Tora). Pentru uzul elevilor*, Ed. a II-a. Helec I (text în l. ebr.), București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1911, 106 p.
- Bally, Isaac David, *Biblia și Babilonia. O întâmplare cam târzie dar totuși încă la timpul ei*. București, Tip. Isac Binder, 1907, 8 p.
- Bally, Isaac David, *Curs gradat de religiune mosaică pentru școalele primare de ambe sexe, cules și coordonat*. Partea I, cl. a II-a primară. București, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1902, 40 p. Ed. a VIII-a, 1915, 40 p.
- Bally, Isaac David, *Istoria Israelitilor de la Adam până în zilele noastre*, București, Tip. Horia Carp & Marinescu, 1909, 32 p.
- Bally, Isaac David, *Reguli pentru confecționarea giulgiului*, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1916, 23+23 p.
- Bally, Isaac David, *Ritual pentru primele două nopți ale pascalor israelite*, traducere, București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1901, 31 [33] p.
- Bally, Isaac David, *Ritual pentru 15 Șevat sau ziua fructelor. Tradus și explicat de I.D. Bally*. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1901, 63 p.
- Beck, Mayer, *Consultațiuni privitoare la jurământul „More Judaico”*, București, 1910 (supliment la „Revista Israelită”), 19 p.
- Beck, Mayer, *Învățătura religiunei mosaice pentru uzul junimei israelite*. Ed. a IV-a, revăzută și îmbunătățită. București, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1902, 109 [111] p.

- Beck, Mayer, *Istoricul Templului Coral pe anii 1892-1906*, București, Tip. Isac Binder, 1906, 24 p.
- Critz, D., *Mišnaioth Tanchumin*, Craiova, Institutul de Arte Grafice „Samitca” S.A., 1914, 224 p.
- Critz, D., *Prescurtare din istoria sfântă și religia mosaică pentru usul școalelor primare israelito-române de ambele sexe din țară*. Ed. a II-a, București, Tip. „Concurența”, 1909, 19 p.; ed. a III-a, București, Tip. „Providența” H. Steinberg, 1915, 19 p.
- Gold, A.S., *Abecedar ebraic pentru usul școalelor israelite din țară, întocmit conform cerințelor pedagogice și însoțit de un povățuitor teoretic și practic*. Ed. a III-a, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, 1902, 40 p.; ed. a IV-a îmbunătățită, 1904; ed. a V-a, 1907.
- Gold, A.S., *Carte de citire pentru usul școalelor israelite din țară, coprinzând principalele rugăciuni trebuincioase copiilor de religie mosaică, traduse în limba română*. Ed. a III-a îmbunătățită, Craiova, Ed. Ralian și Ignat Samitca, 1902, 128 p.
- Gold, A.S., *Elementele limbei ebraice pentru usul școalelor israelite din țară. Noua metodă practică pentru a învăța în timpul cel mai scurt, a înțelege, a scrie și a vorbi limba ebraică*. Ed. a III-a îmbunătățită, Partea I și II, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, 1902, 40+128 p.; Ed. a IV-a, îmbunătățită, 1904.
- Gold, A.S., *Luah Halev*. [înainte de 1902].
- Gold, A.S., *Meghilath Ester*, ed. a III-a îmbunătățită, Craiova, Ed. Ralian și Ignat Samitca, 1902.
- Gold, A.S., *Min'ha Tehora, Rugăciunile unei inimi israelite. Culegere de rugăciuni și de meditațiuni religioase în limba română*. Ed. I, f.l., f.e., 1902-1904.
- Gold, A.S., *Nethiv Emuna – Curs de religie mosaică și de istoria evreilor pentru usul școalelor israelite din țară – cu ilustrații în text*, Ed. a III-a, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca S.A., 1903, 287 p. + 1 f.h.
- Gold, A.S., *Ordinea rugăciunilor pentru toate zilele anului. Ritual complet, sistematic întocmit pentru usul familiilor și al școalelor israelite din țară*. Ed. a II-a, revăzută și îmbunătățită, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, 1903, XIV+464 p.; ed. a III-a, 1914, XVI+492 p.
- Gold, A.S., *Pentateucul sau cele cinci cărți ale lui Moise, pentru usul școalelor israelite din țară, traducere în l. română*. Ed. a III-a, Partea I și II, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, 1902, 176+210 p.
- Gold, A.S., *Seder afilot lăkol hašana. Ordinea rugăciunilor pentru toate zilele anului. Ritual complet, sistematic, întocmit pentru usul familiilor și în special pentru usul școalelor israelite din țară*. Ed. a II-a, revăzută și îmbunătățită, Craiova, Institutul de Editură Ralian și Ignat Samitca, 1903, XIV+464 p.; ed. a III-a, revăzută și îmbunătățită, 1914, XVI+492 p.
- Goldenthal, I. *Der Šofar*, f.e. (1901).
- Margulies, Jacob, rabin, *Legende culese din Talmud de rabinul Jacob Margulies*, Galați, 1909, 27 p.
- Meghilath Ester*. Traducere de Sabetai Ipcar. Ed. a III-a, București, Tip. ziarului „Foaia Populă”, 1900, 16 p.
- Niemirower, Jacob J., *Chassidismus und Zaddikismus*, București, Druck und Verlag der Graphischen Anstalt Albert Baer, 1913, 167 p.
- Niemirower, Jacob J., *Akademia „Iabnait Chadascha”* (în l. ebr.), Botoșani, 1913, 35 p.

- Niemirower, Jacob J., *Articole despre planul fondării unei Academii labniene moderne* (în l. ebr.). Botoșani, [1913], 36 p. Versiunea în limba germană. Viena (Druck von Weck & Sohn), 1909, 36 p.
- Niemirower, Jacob J., *Povestiri chassidice*, București, Tip. „Progresul”, 1915, 56 p.
- Niemirower, Jacob J., *Ochire asupra Istoriei Comunității israelite din Iași*, București, Tip. „Speranța”, 1907, 40 p.
- Niemirower, Jacob J., *Morala Judaismului*, București, Tip. „Progresul”, [1915], 24 p.
- Niemirower, Jacob J., *Frei und treu „Yabnechtistische” Essays von dr. I.J. Niemirower*, București, Druck und Verlag der Graphischen Anstalt Albert Baer, 1914, 204 [207] p.
- Rabinovici, B., *Chestiunea Cărnei Cușer și a Jurământului More-Judaico la Iași*, Iași, Tip. H. Goldner, 1905, 37 p.
- Rabinovici Charlotte, *Fiilor lui Iacob*, Găești, 1901, 72 p.
- Rosen, Abraham Leib, *Šaagat Arie*, Eitan Arie, Ierusalim, Ed. Harav Kook, 1912.
- Silberman, Arnold (trad.), *Hanșuras Neșumois* (Pomenirea morților), Tulcea, 1912; ed. II, Ploiești, 1912.
- Schechter, Solomon, *Chassidimii*. Trad. de Baruch Zosmer. Cu o biografie a autorului de dr. I. Nacht, [Focșani], Ed. Asociației tineretului intelectual evreiesc din România, 1910, 64 p. (Biblioteca „Hatikvah”).
- Taubes, Aizic, *Despre jurământul la evrei și jurământul „more-judaico”*, București, Tipografia „Tiparul”, 1902.
- Taubes, S., *Morala Talmudului*, București, Tip. Modernă „Cultura”, 1915.
- Thenen, Meier, *Hamadrih*. Curs de Istorie și Religie Mosaică cu o hartă a Palestinei pentru clasa IV-a primară și primele două clase secundare. Partea I și II, Craiova, Inst. de Arte Grafice „Samitca”, 1915.
- Thenen, Meier, *Drei Predigten gehalten gelegentlich eines Sabbath von Ostern, am ersten Tage der Ostfestes und am letzten vor, in den Synagogen*, Fruhjahr 5672 (1912), Buchdruck H. Goldner, 1912.
- Wexler, W., *Miracole și proverbe culese din Biblie*, Galați, Inst. Grafic A.D. Fichman, 1912, 20 p.

După Bibliografia Românească Modernă, 1831-1918, vol. I (A-C), Buc., Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, 912 p.; vol. II (D-K), idem, 1986, 896 p.; vol. III (L-Q), idem, 1989, 1112 p.; vol. IV (R-Z), Buc., Coordonare generală, acad. Gabriel Strempel, Ed. Academiei Române, 1996, XXI + 872 p.

1905-1906. Azile confesionale¹

Județ	Localitate	Numele directorului	Nr. profesori	Nr. elevi
Bacău	Bacău	Israil Aronsohn	1	56
	Bacău	Moise Vizelter	1	50
	Bacău	Solomon Veintraub	1	62
Botoșani	Botoșani	Natan Bercovici	1	25
	Botoșani	Zalman sin Haim	1	50
	Botoșani	Achizer Platzman	1	50
	Botoșani	Ițic sin Alter	1	45
	Botoșani	Roza Finkelstein	1	30
	Botoșani	Naftule sin Iosub	1	22
	Botoșani	Nuhâm Swartz	1	10
	Bucecea	Leida Orenstein	1	36
	Bucecea	Haim Carp	1	21
	Ștefănești	Leibu Casapu	1	20
	Ștefănești	Avram Dascălu	1	25
	Ștefănești	Șloim Hahamu	1	20
Brăila Covurlui	Brăila	Iacob Mendelsohn	1	57
	Galați	I. Edman	1	35
	Galați	S. Ellenbogen	1	43
	Galați	I. Apperman	1	30
	Galați	Cl. Dabovici	1	12
	Galați	I. Reil	1	18
	Galați	C. Herșcovici	1	35
Dorohoi	Darabani	Șmil Orenștein	2	55
Fălciu	Fălciu	A. Rosenfeld	1	15
	Fălciu	Marcu Reiner	1	22
	Răducănești	Volf	1	15
Ialomița Iași	Slobozia	Ștrul Heler	1	25
	Podu-Iloaiei	Ștrul Ialer	1	35
	Iași	Avram Haim	1	35
	Iași	Iosub Șefer	1	30
	Iași	Alter sin Herșcu	1	15
	Iași	Zalman Biber	1	20
	Iași	Mendel Haimovici	2	35
	Iași	Aizic Auerbach	1	15
	Iași	Ștrul Iutcovici	1	20
	Iași	Az. Braunstein	1	36
	Iași	Volf Ehrenpreis	1	40
	Iași	Izidor și Rebeca Baron	5	80
	Iași	H. Baraș	1	28

Județ	Localitate	Numele directorului	Nr. profesori	Nr. elevi
	Iași	Faivul Grünberg	1	30
	Iași	Mina Kreiner	1	35
	Iași	Solomon Mendelovici	1	40
	Iași	Enta Mendelovici	1	15
	Iași	Șloim Cotler	2	30
	Iași	Iosub Sweifer	1	20
	Iași	Berman Flieger	1	57
	Iași	Berman Zisman	1	30
	Iași	Hună sin Moisi	1	80
	Iași	Beer Benovici	1	20
	Iași	Zeilig sin Moisi	1	14
	Iași	Lupu Dascălu	2	20
	Iași	Fani Basahna	1	54
	Iași	Marcu Brük	1	35
	Iași	David Herman	2	37
	Iași	Marcu Leibovici	2	25
	Iași	Adolf Ștein	1	26
	Iași	L. Lamberg	1	25
	Iași	Aizic Catz	1	25
	Iași	Meer Samus	1	15
	Iași	Ițic Silberman	4	70
	Iași	Leib sin Deutsch	1	12
	Tg.-Frumos	Iosub Gotesman	1	40
	Podu-Iloaiei	Sami Fränkel	1	15
Ilfov	București	Rachela Safir	1	29
Putna	Sascut	Lupu Klein	1	16
	Adjud	Froim Iosef	2	30
R.-Sărat	R.-Sărat	Klaus	1	26
	R.-Sărat	Sarah Moscovici	2	15
Romanați	Romanați	A. Brofman	1	16
Suceava	Pașcani	Ita Bloch	2	42
	Pașcani	Șulim Brandes	1	22
Tecuci	Tecuci	Rebeca König	1	15
	P.-Turcului	Iosif Ebner	1	19
Tulcea	Tulcea	I. Mandelbrat	1	16
Vaslui	Vaslui	Meer Rotfleis	1	35
	Vaslui	Solomon Meer	1	16
	Vaslui	Strul Graft	1	35

Gheorghe Râșcanu, Istoria învățământului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre, București, „Minerva”, 1906, p. 220-239.

¹ Sub denumirea de azile confesionale erau cuprinse în statistica oficială hedarim (pentru copii preșcolari) și Talmud Tora (în general pentru adolescenți).

1919-1920. Azile confesionale

Județ	Comună	Fondator sau director	Înscriși			Pers. didactic	
			băieți	fete	total	bărbați	femei
Bacău	Bacău	Israel Aronsohn	19	8	27	1	
Bacău	Bacău	Solomon Weintraub	24	6	30	1	
Botoșani	Hârlău	—	25		25	1	
Covurlui	Galați	—	12	14	26		
Covurlui	Berești	—	19	29	48		
Iași	Iași	Lupu Braunștein	32		32	1	
Iași	Iași	I. Speier	25		25	2	
Iași	Iași	Moise sin Haim	36		36	2	
Iași	Iași	Beniamin Iosub Kahane	60		60	3	
Ilfov	București	Azilul comunit. israelite de rit spaniol	24		24		
Ilfov	București	—	22	12	34		2
Neamț	Piatra Neamț	Bela Burăch	9	18	27		2
Neamț	Piatra Neamț	Sofia Orenstein	16	8	24		1
Neamț	Piatra Neamț	Azilul conf. al școalei primare de băieți israelito-rom.	57		57	1	
Roman	Roman	B. Raicus	19		19	1	
Roman	Roman	Solomon Horn	35		35	1	
Roman	Roman	Ițic Orenstein	26		26	1	
Roman	Roman	Roza Rivensohn	15	11	26		1
Tecuci	Tecuci	Azilul școalei primare israelito-române	25	11	36	1	
Vaslui	Vaslui	—	26		26	1	

Statistica învățământului public și particular din România (Vechiul Regat) pe anii școlari 1918-1920 și 1920-1921 cu o dare de seamă de G. Theodoru. București, Tipografia Curții Regale F. Göbl & Fii, 1924, p. 114-115.

1912. Tabel comparativ selectiv al structurii profesionale a patronilor și lucrătorilor

Patroni

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Agricultura și economia rurală în general.	Urbane	20.924	2.083	244	5
	Rurale	962.461	112.228	237	14
	<i>Total</i>	983.385	114.311	481	19
Pomicultura (pepiniere) viticultori.	Urbane	442	65	28	4
	Rurale	1.808	137	9	1
	<i>Total</i>	2.250	202	37	5
Creșterea vitelor.	Urbane	714	282	62	34
	Rurale	3.052	324	12	3
	<i>Total</i>	3.766	606	74	37
Silvicultura.	Urbane	149	1	89	-
	Rurale	428	-	53	-
	<i>Total</i>	577	1	142	-
Sonde și puțuri de petrol.	Urbane	17	-	2	-
	Rurale	20	-	3	-
	<i>Total</i>	37	-	5	-
Industria lânii, cuprinzând fabricile de postav, pivele, atelierele de filat, scărmanat etc.	Urbane	192	76	31	12
	Rurale	117	332	5	1
	<i>Total</i>	309	408	36	13
Industria inului, cânepei și iutei, cuprinzând torcătorii, țesătorii, frânghierii.	Urbane	46	29	12	1
	Rurale	25	45	2	-
	<i>Total</i>	71	74	14	1
Industria bumbacului, mătăsii și altor materii textile. Aici intră: țesătoriile de borangic etc.	Urbane	42	227	88	9
	Rurale	12	380	2	1
	<i>Total</i>	54	607	90	10
Tapiterii, plăpumării, mindirigii.	Urbane	445	25	130	3
	Rurale	107	20	10	-
	<i>Total</i>	552	45	140	3
Prepararea și lucrarea părului: perieri, trăistari și lucrarea penelor, fulgilor și a pufului.	Urbane	27	26	53	21
	Rurale	20	9	-	12
	<i>Total</i>	47	35	53	33
Boiangerii și spălătorii chimice; apretorii, decatorii de fire și țesături.	Urbane	156	76	134	26
	Rurale	89	18	28	41
	<i>Total</i>	245	94	162	67

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Tăbăcării, argăseli și vopsitorii de piei și blănuri.	Urbane	249	4	54	-
	Rurale	36	-	9	1
	Total	285	4	63	1
Șelarii, curelarii, sădăcarii.	Urbane	171	1	132	2
	Rurale	72	-	27	-
	Total	243	1	159	2
Blănarii și cojocarii.	Urbane	1.022	7	272	4
	Rurale	1.395	10	224	2
	Total	2.417	17	496	6
Ferăstraie mecanice, fabrici de cherestea.	Urbane	17	-	11	1
	Rurale	55	-	4	-
	Total	72	-	15	1
Tâmplari de mobile și binale, mobile drepte și încovoiate.	Urbane	1.440	3	593	1
	Rurale	1.936	-	108	-
	Total	3.376	3	701	1
Cufărari și lădarii; fabrici de transperante și jaluzele de lemn; constructori de bărci etc.	Urbane	17	-	54	1
	Rurale	23	-	2	-
	Total	40	-	56	1
Dogari.	Urbane	349	1	152	-
	Rurale	702	1	54	-
	Total	1.051	2	206	-
Strungari și sculptori în lemn; jucării, traforaje, dopuri de plută și lemn, șindrilari, etc.	Urbane	47	-	42	-
	Rurale	102	1	3	-
	Total	149	1	45	-
Rame, cadre, auritori pe lemn.	Urbane	17	-	17	1
	Rurale	1	-	-	-
	Total	18	-	17	1
Rudari, lingurari, vase și ustensile din lemn, ciurari, sitari.	Urbane	124	18	21	1
	Rurale	2.316	135	17	-
	Total	2.440	153	38	1
Rotari și constructori de căruțe din lemn.	Urbane	500	1	48	-
	Rurale	1.547	1	18	-
	Total	2.047	2	66	-
Fierăria ordinară și potcovăria.	Urbane	1.984	3	198	-
	Rurale	10.214	15	110	1
	Total	12.198	18	308	1
Mecanici, armurieri; ateliere pentru aparate de precizie; reparatori de mașini, biciclete etc.	Urbane	579	2	107	-
	Rurale	947	4	19	-
	Total	1.526	6	126	-
Tinichigerie.	Urbane	385	3	746	6
	Rurale	332	1	128	-
	Total	717	4	814	6

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Lăcătuşerie.	Urbane	255	-	49	-
	Rurale	199	1	8	-
	Total	454	1	57	-
Căldărari, alămari, strungari în metale, galvanizatori, ornamente şi alte lucrări de zinc.	Urbane	189	2	49	-
	Rurale	399	3	2	-
	Total	588	5	51	-
Prelucrarea metalelor preţioase: giuva-ergii, argintari, gravori, ceasornicari.	Urbane	101	2	315	6
	Rurale	14	1	6	-
	Total	115	3	321	6
Cărămidărie; bazalt; tuburi şi dale de ciment, beton, mozaic, asfalt etc. (Nu intră sobarii).	Urbane	160	4	25	-
	Rurale	419	13	5	1
	Total	579	17	30	1
Olărie.	Urbane	141	5	19	5
	Rurale	450	13	22	8
	Total	591	18	41	13
Rafinăriile de petrol şi derivate.	Urbane	9	-	11	-
	Rurale	3	-	17	-
	Total	12	-	28	-
Fabrici de săpun, lumânări, parfumerie, cerneală.	Urbane	115	3	34	1
	Rurale	17	2	2	-
	Total	132	5	36	1
Uleiuri minerale şi vegetale, vopsele, lacuri.	Urbane	6	-	11	-
	Rurale	4	-	2	-
	Total	10	-	13	-
Alte produse chimice: îngrăşăminte, clei, scrobeală, spodiu, vax şi unsori, ceară, acid acetic, acid sulfuric etc.	Urbane	5	-	13	-
	Rurale	2	-	2	-
	Total	7	-	15	-
Farmacii.	Urbane	166	1	17	-
	Rurale	76	3	1	-
	Total	242	4	18	-
Mori, fabrici de făină.	Urbane	127	2	73	-
	Rurale	926	19	33	-
	Total	1.053	21	106	-
Brutării, franzelării, simigerii.	Urbane	1.022	33	312	23
	Rurale	1.132	24	213	8
	Total	2.154	57	525	31
Cofetării, patiserii, bragagerii, dulceţuri, siropuri.	Urbane	699	24	42	4
	Rurale	271	7	11	3
	Total	970	31	53	7
Măcelării, fabrici de mezeluri, abatoare.	Urbane	1.617	9	374	2
	Rurale	444	5	160	1
	Total	2.061	14	534	3

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Fabrici de cognac, liqueruri, vinuri spumoase, băuturi spirtoase, oțet.	Urbane	25	-	24	-
	Rurale	9	1	4	-
	Total	34	1	28	-
Fabrici de ape gazoase și minerale, fabrici de gheață artificială.	Urbane	67	1	56	4
	Rurale	69	3	25	1
	Total	136	4	81	5
Pălării, căciulari, șepcari.	Urbane	83	-	150	2
	Rurale	9	1	18	-
	Total	92	1	168	2
Croitori de bărbați (civili și militari) și de copii.	Urbane	1.460	41	1.893	4
	Rurale	1.513	24	502	4
	Total	2.973	65	2.395	8
Croitorie de dame.	Urbane	-	2.374	31	779
	Rurale	4	3.196	4	337
	Total	4	5.570	35	1.116
Cusătorie, lingerie, corsetiere.	Urbane	-	113	24	100
	Rurale	-	110	-	14
	Total	-	223	24	114
Modiste, flori artificiale, coroane.	Urbane	-	111	20	137
	Rurale	-	5	-	2
	Total	-	116	20	139
Ateliere și fabrici de încălțăminte.	Urbane	4.414	13	1.572	4
	Rurale	4.272	8	679	3
	Total	8.686	21	2.251	7
Alte industrii ale îmbrăcăminte: cravate, mănuși, umbrele și bastoane, bretele etc.	Urbane	3	-	38	6
	Rurale	1	-	-	-
	Total	4	-	38	6
Bărbieri, frizeri, coafori.	Urbane	1.032	29	117	15
	Rurale	158	1	32	-
	Total	1.190	30	149	15
Spălătorii de albituri (nu se cuprind cele chimice).	Urbane	4	5.650	4	206
	Rurale	1	7	1	1
	Total	5	5.657	5	207
Stabilimente de băi.	Urbane	17	3	24	-
	Rurale	1	-	8	-
	Total	18	3	32	-
Zidari, pietrari, șobari, plafonieri, ornamentişti, stucatori (salahori).	Urbane	886	1	138	-
	Rurale	1.115	2	33	-
	Total	2.001	3	171	-
Zugravi și vopsitori, tapetari, zugravi de firme, geamgii.	Urbane	547	-	261	2
	Rurale	126	-	24	1
	Total	673	-	285	3

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Dulgheri, scārari, parchetari (care aşază şi curăţă parchetele).	Urbane	776	-	50	-
	Rurale	2.372	1	19	-
	<i>Total</i>	3.148	1	69	-
Instalatori de apă, gaz, electricitate, aparate sanitare, sonerii, ascensoare, calorifere.	Urbane	90	1	56	-
	Rurale	8	-	-	-
	<i>Total</i>	98	1	56	-
Arhitecţi, antreprenori şi constructori de lucrări tehnice; ingineri de poduri şi şosele.	Urbane	1.368	1	258	-
	Rurale	165	-	25	-
	<i>Total</i>	1.533	1	283	-
Tipografii şi litografii.	Urbane	126	3	83	2
	Rurale	6	-	2	-
	<i>Total</i>	132	3	85	2
Legătorii de cărţi, cartonaje, plicuri etc.	Urbane	43	-	69	2
	Rurale	1	-	-	-
	<i>Total</i>	44	-	69	2
Fotografi, zincografi, cinematografi (lucrători).	Urbane	63	2	75	6
	Rurale	9	-	4	-
	<i>Total</i>	72	2	79	6
Tracţiunea animală; birjari, cărăuşi, căruţaşi, ghioceri,	Urbane	7.264	66	1.331	14
sacagii (apari), rândaşi la cai etc.	Rurale	4.789	6	334	5
	<i>Total</i>	12.053	72	1.665	19
Transportul cu braţele: hamali, comisionari de stradă.	Urbane	7.502	61	420	2
Bănci, stabilimente de credit şi schimb, societăţi de asigurare, agenţi de schimb şi bursă etc.	Urbane	83	3	278	13
	Rurale	1	-	7	1
	<i>Total</i>	84	3	285	14
Comisionari de mărfuri, exportatori, voiajori comerciali, curtieri, misiţi, samsari etc.	Urbane	1.002	21	2.036	41
	Rurale	167	-	164	1
	<i>Total</i>	1.169	21	2.200	42
Comercianţi de textile, lânăuri, postavuri, pânzari, lipscani, bogasieri, marchitani, manufacturi, mărunţişuri etc.	Urbane	1.110	53	2.337	243
	Rurale	1.601	93	697	116
	<i>Total</i>	2.711	146	3.034	359
Comercianţi de saci.	Urbane	9	1	46	4
Comercianţi de piei, blănuri, cojoace, pene, puf, oase şi alte resturi de animale.	Urbane	178	27	264	14
	Rurale	16	-	67	3
	<i>Total</i>	194	27	331	17
Comercianţi de lemnării: chiristigii, lemne de foc, cărbuni şi alte combustibile.	Urbane	550	13	515	16
	Rurale	187	1	113	5
	<i>Total</i>	737	14	628	21
Comercianţi de fierărie şi alte metale: unelte, maşini agricole şi industriale, maşini de cusut, biciclete, trăsurii etc.	Urbane	252	5	268	10
	Rurale	23	1	51	2
	<i>Total</i>	275	6	319	12

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Comercianți de var, ciment, ipsos, oale de pământ, sobe (ceramică), cărămidă geamuri și oglinzi, vopsele și lacuri.	Urbane	197	11	169	23
	Rurale	24	2	25	18
	Total	221	13	194	41
Comercianți de produse chimice, drogherii, parfumerii, lumânări, săpun, petrol etc.	Urbane	139	12	104	8
	Rurale	49	3	11	-
	Total	188	15	115	8
Hoteluri, birturi, cârciumi, hanuri, berării, cafelele, localuri de consum.	Urbane	5.398	216	1.841	161
	Rurale	7.976	132	258	21
	Total	13.374	348	2.099	182
Comerț de băcănie și în genere de obiecte de alimentație; lăptării, făinării, brânzeturi etc.	Urbane	3.180	212	1.418	246
	Rurale	3.598	259	1.420	196
	Total	6.778	471	2.838	442
Negustori en-gros de vite, păsări, cereale, pește și fructe, geambași de cai.	Urbane	2.897	15	2.009	31
	Rurale	920	4	712	12
	Total	3.817	19	2.721	43
Precupeți și negustori de flori, legume, zarzavaturi, fructe, păsări, vânaturi etc.	Urbane	5.211	715	1.549	354
	Rurale	1.072	114	232	79
	Total	6.283	829	1.781	433
Comercianți de mobile, covoare, perdele, vase de menaj, sticlării, bazare, articole de grădinărit.	Urbane	63	6	336	15
	Rurale	7	-	45	7
	Total	70	6	381	22
Negustori de bijuterii, ceasornice, opticieni, bibelouri, articole de lux, jucării pentru copii.	Urbane	12	1	62	4
	Rurale	4	-	5	-
	Total	16	1	67	4
Librari și editori, papetării, anticari, administratori de gazete, opere de artă etc.	Urbane	125	5	160	17
	Rurale	4	-	16	-
	Total	129	5	176	17
Persoane aparținând unui comerț nedenumit sau rău definit.	Urbane	418	11	152	11
	Rurale	173	8	37	2
	Total	591	19	189	13
Avocați, secretari de avocați.	Urbane	2.562	-	45	-
	Rurale	275	-	2	-
	Total	2.837	-	47	-
Medici, dentiști, veterinari.	Urbane	598	51	409	13
	Rurale	68	4	17	-
	Total	666	55	426	13
Moașe, surori de caritate, infirmieri, maseuri, jugănari, subchirurgi, agenți sanitari.	Urbane	20	603	3	91
	Rurale	5	537	-	6
	Total	25	1.140	3	97
Învățământul public și particular: învățători, institutori, profesori, maeștri etc.	Urbane	4	24	11	3
	Rurale	1	-	-	-
	Total	5	24	11	3

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Științe, litere și arte: oameni de litere, ziariști, pictori, sculptori, muzicanți etc.	Urbane	4.320	557	273	65
	Rurale	4.283	31	4	-
	<i>Total</i>	8.603	588	277	65
Alte profesii liberale: stenografi, interpreți, traducători, birouri de copiat etc.	Urbane	395	111	44	25
	Rurale	73	45	1	-
	<i>Total</i>	468	156	45	25
Proprietari de case, închiriatori de camere mobilate.	Urbane	2.805	6.553	292	520
	Rurale	240	394	25	13
	<i>Total</i>	3.045	6.947	317	533
Rentieri.	Urbane	1.636	2.791	409	355
	Rurale	367	517	36	26
	<i>Total</i>	2.003	3.308	445	381
Pensionari.	Urbane	3.928	3.777	55	64
	Rurale	896	523	2	-
	<i>Total</i>	4.824	4.300	57	64
Persoane întreținute sau ajutate de rude, de instituții de binefacere, bolnavi în spitale etc.	Urbane	933	2.391	393	941
	Rurale	2.172	3.392	166	244
	<i>Total</i>	3.104	5.783	559	1.185
Studenți și elevi fără profesie, (la care nu se arată profesia din care sunt întreținuți).	Urbane	13.459	5.331	367	274
	Rurale	2.504	348	4	6
	<i>Total</i>	15.963	5.879	371	280
Cerșetori, vagabonzi, nomazi.	Urbane	361	311	119	97
	Rurale	676	495	31	45
	<i>Total</i>	1.037	806	150	142
Capi de familie fără profesie denumită sau de profesie necunoscută și persoanele întreținute de ei.	Urbane	1.371	4.471	458	981
	Rurale	740	1.284	55	61
	<i>Total</i>	2.111	5.755	513	1.024

Lucrători

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Agricultură și economia rurală în general.	Urbane	7.050	3.851	25	10
	Rurale	86.074	74.731	146	40
	<i>Total</i>	93.124	78.582	171	50
Creșterea vitelor.	Urbane	636	15	4	2
	Rurale	15.621	262	11	1
	<i>Total</i>	16.257	277	15	3
Sonde și puțuri de petrol.	Urbane	543	-	1	-
	Rurale	4.544	30	19	2
	<i>Total</i>	5.087	30	20	2

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Industria lânii, cuprinzând fabrici de postav, pivele, ateliere de filat, scărmanat etc.	Urbane	394	688	32	174
	Rurale	725	835	10	24
	<i>Total</i>	1.119	1.523	42	198
Industria inului, cânepei și iutei, cuprinzând torcătorii, țesătorii, frânghierii etc.	Urbane	230	182	32	47
	Rurale	50	75	11	10
	<i>Total</i>	280	257	43	57
Industria bumbacului, mătăsii și a altor materiale textile. Aici intră: țesătoriile de borangic etc.	Urbane	167	872	80	83
	Rurale	51	598	-	1
	<i>Total</i>	218	1.470	80	84
Tapițerii, plăpumării, mindirigii.	Urbane	578	46	211	4
	Rurale	49	24	5	2
	<i>Total</i>	627	70	216	6
Prepararea și lucrarea părului: perieri, trăistari și lucrarea penelor, a fulgilor și a pufului.	Urbane	56	68	73	84
	Rurale	13	17	-	15
	<i>Total</i>	69	85	73	99
Boiangerii și spălătorii chimice; apretorii, decatorii de fire și țesături.	Urbane	274	182	100	15
	Rurale	36	42	8	13
	<i>Total</i>	310	224	108	28
Tăbăcării, argăseli și vopsitorii de piei și blănuri.	Urbane	1.222	32	90	3
	Rurale	75	-	7	-
	<i>Total</i>	1.297	32	97	3
Șelarii, curelarii, săidăcarii.	Urbane	430	5	156	1
	Rurale	45	1	9	-
	<i>Total</i>	475	6	165	1
Blănari și cojocari.	Urbane	1.488	100	147	40
	Rurale	625	35	90	20
	<i>Total</i>	2.113	135	237	60
Ferăstraie mecanice, fabrici de cherestea.	Urbane	767	16	72	2
	Rurale	8.245	217	164	2
	<i>Total</i>	9.012	233	236	4
Tâmplari de mobile și binale, mobile drepte și încovoiate.	Urbane	4.016	22	623	9
	Rurale	1.049	7	43	-
	<i>Total</i>	5.065	29	666	9
Cufărari și lădari; fabrici de transperante și jaluzele din lemn; constructori de bărci etc.	Urbane	11	5	39	8
	Rurale	37	15	2	-
	<i>Total</i>	48	20	41	8
Dogari.	Urbane	408	1	158	-
	Rurale	264	-	25	-
	<i>Total</i>	672	1	183	-
Strungari și sculptori în lemn; jucării, traforaje, dopuri de plută și lemn, șindrilari etc.	Urbane	176	6	26	-
	Rurale	119	-	1	-
	<i>Total</i>	295	6	27	-

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Rudari, lingurari, vase și ustensile din lemn, ciurari, sitari.	Urbane	42	3	24	-
	Rurale	544	345	15	3
	Total	586	348	39	3
Rotari și constructori de căruțe din lemn.	Urbane	462	-	35	-
	Rurale	582	-	7	-
	Total	1.044	-	42	-
Fierărie ordinară și potcovărie.	Urbane	3.512	11	137	-
	Rurale	5.225	56	64	1
	Total	8.737	67	201	1
Mecanici, armurieri; ateliere pentru aparate de precizie; reparatori de mașini, biciclete etc.	Urbane	3.159	14	202	-
	Rurale	1.870	1	29	-
	Total	5.029	15	231	-
Tinichigerie.	Urbane	998	4	819	4
	Rurale	217	-	57	3
	Total	1.215	4	876	7
Lăcătușerie.	Urbane	1.620	4	67	-
	Rurale	271	-	6	-
	Total	1.891	4	73	-
Fabrici de mobile, sobe și ustensile din fier, fabrici de cuie și tras sârmă, fabrici de pile, ace etc.	Urbane	470	77	10	17
	Rurale	76	10	-	-
	Total	546	87	10	17
Căldărari, alămari, strungari în metale, galvanizatori, ornamente și alte lucrări de zinc etc.	Urbane	304	4	33	7
	Rurale	123	11	2	-
	Total	427	15	35	7
Prelucrarea metalelor prețioase: giuvaergii, argintari, gravori, ceasornicari.	Urbane	89	2	183	-
	Rurale	3	-	1	-
	Total	92	2	184	-
Fabrici de sticlărie și oglinzi. (Nu intră geamgii).	Urbane	50	5	17	-
	Rurale	79	6	6	-
	Total	129	11	23	-
Rafinării de petrol și derivate.	Urbane	618	4	11	-
	Rurale	286	8	10	-
	Total	904	12	21	-
Uzine de gaz și electrice.	Urbane	775	4	14	-
	Rurale	47	-	2	-
	Total	822	4	16	-
Fabrici de săpun, lumânări, parfumerie, cerneală.	Urbane	208	113	33	11
	Rurale	22	5	2	-
	Total	230	118	35	11
Mori, fabrici de făină.	Urbane	599	27	97	4
	Rurale	1.879	25	49	1
	Total	2.478	52	146	5

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Brutării, franzelării, simigierii.	Urbane	4.006	39	525	11
	Rurale	1.870	25	184	7
	<i>Total</i>	5.876	64	709	18
Cofetării, patiserii, bragagerii, dulcețuri, siropuri.	Urbane	935	28	19	4
	Rurale	195	6	2	2
	<i>Total</i>	1.130	34	21	6
Măcelării, fabrici de mezeluri, abatoare.	Urbane	1.560	6	245	-
	Rurale	170	4	47	-
	<i>Total</i>	1.730	10	292	-
Fabrici și rafinării de zahăr și glucoză.	Urbane	332	26	6	5
	Rurale	767	115	5	1
	<i>Total</i>	1.099	141	11	6
Fabrici de bere.	Urbane	342	6	15	1
	Rurale	76	1	1	-
	<i>Total</i>	418	7	16	1
Fabrici de cognac, liqueruri, vinuri spumoase, băuturi spirtoase, oțet.	Urbane	43	5	18	-
	Rurale	37	-	5	-
	<i>Total</i>	80	5	23	-
Fabrici de ape gazoase și minerale, fabrici de gheață artificială.	Urbane	131	14	31	-
	Rurale	28	1	12	-
	<i>Total</i>	159	15	43	-
Pălărieri, căciulari, șepcari.	Urbane	176	42	115	64
	Rurale	8	1	9	3
	<i>Total</i>	184	43	124	67
Croitori de bărbați (civili și militari) și de copii.	Urbane	2.431	254	2.024	197
	Rurale	594	85	221	88
	<i>Total</i>	3.025	339	2.245	285
Croitorie de damă.	Urbane	1	6.230	9	3.808
	Rurale	6	1.676	1	516
	<i>Total</i>	7	7.906	10	4.324
Cusătorie, lingerie, corsetiere.	Urbane	1	461	18	422
	Rurale	-	298	-	18
	<i>Total</i>	1	759	18	440
Modiste, flori artificiale, coroane.	Urbane	3	411	4	490
	Rurale	-	1	-	6
	<i>Total</i>	3	412	4	496
Ateliere și fabrici de încălțăminte.	Urbane	7.687	147	882	16
	Rurale	2.511	10	270	3
	<i>Total</i>	10.198	157	1.152	19
Alte industrii ale îmbrăcăminte: cravate, mănuși, umbrele etc.	Urbane	13	18	17	93
Bărbieri, frizeri, coafori.	Urbane	1.076	69	117	21
	Rurale	49	-	5	-
	<i>Total</i>	1.125	69	122	21

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Spălătorii de albituri (nu se cuprind cele chimice).	Urbane	4	3.715	1	45
	Rurale	6	1.319	-	21
	<i>Total</i>	10	5.034	1	66
Stabilimente de băi.	Urbane	110	38	41	14
	Rurale	18	-	4	4
	<i>Total</i>	128	38	45	18
Zidari, pietrari, sobari, plafonieri, ornamentişti, stucatori (aici intră şi salahorii).	Urbane	7.402	1.290	438	33
	Rurale	3.424	1.766	56	21
	<i>Total</i>	10.826	3.056	494	54
Zugravi şi vopsitori, tapetari, zugravi de firme, geamgii.	Urbane	1.671	7	583	3
	Rurale	145	4	8	1
	<i>Total</i>	1.816	11	591	4
Dulgheri, scărari, parchetari (care aşază şi curăţă parchetele).	Urbane	1.996	1	59	-
	Rurale	1.657	5	21	-
	<i>Total</i>	3.653	6	80	-
Instalatori de apă, gaz, electricitate, aparate sanitare, sonerii, ascensoare, calorifere.	Urbane	415	1	56	-
	Rurale	41	-	-	-
	<i>Total</i>	456	1	56	-
Tipografii şi litografii.	Urbane	1.879	205	164	12
	Rurale	24	5	1	-
	<i>Total</i>	1.903	210	165	12
Legători de cărţi, cartonaje, plicuri etc.	Urbane	264	253	92	41
	Rurale	5	6	-	-
	<i>Total</i>	269	259	92	41
Fotografi, zincografi, cinematografi (lucrători).	Urbane	111	14	53	7
	Rurale	1	1	-	-
	<i>Total</i>	112	15	53	7
Altele: Persoane aparţinând la o industrie sau meserie nedenumită sau rău definită.	Urbane	1.215	547	101	83
	Rurale	101	8	8	-
	<i>Total</i>	1.316	555	109	83
Transporturi pe apă; armatori, comandanţi, ofiţeri, marinari, agenţi, piloţi, plutaşi etc.	Urbane	1.653	4	34	-
	Rurale	281	7	1	-
	<i>Total</i>	1.934	11	35	-
Tracţiune animală; birjari, cărauşi, căruţaşi, ghioceri, sacagii (apari), rândaşi la cai etc.	Urbane	2.136	11	459	2
	Rurale	874	8	84	1
	<i>Total</i>	3.010	19	543	3
Personalul căilor ferate: funcţionari, lucrători, agenţi de tot felul.	Urbane	3.163	18	27	-
	Rurale	3.728	41	4	-
	<i>Total</i>	6.891	59	31	-
Medicii, dentiştii, veterinarii.	Urbane	5	-	20	2
Ştiinţe, litere şi arte: oameni de litere, ziarişti, pictori, sculptori, muzicanţi etc.	Urbane	98	2	14	-
	Rurale	10	-	-	-
	<i>Total</i>	108	2	14	-

Denumirea profesiunilor	Comunele	Religia			
		Ortodoxă		Mozaică	
		B.	F.	B.	F.
Servitori: Servitori pentru uzul casnic, portari, rânduși, vizitii, argați.	Urbane	18.853	35.771	897	1.191
	Rurale	21.342	21.513	218	208
	Total	40.195	57.284	1.115	1.399
Muncitori cu ziua întrebuințați la diferite lucrări: zileri, muncitori cu palmele etc.	Urbane	5.692	3.136	202	160
	Rurale	249	331	19	47
	Total	5.941	3.467	221	207

Statistica profesiunilor supuse impozitului pe patentă, București, Imprimeria statului, 1913, p. 152-166; 182-194.

O

1900-1915. Distincții acordate evreilor¹ până la primul război mondial

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
David Emmanuel	„B.M.”, cl. I	„Egalitatea”, XI, no. 18, 12 mai 1900, p. 141	
S. Weiss	„C.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 31, 11 aug. 1900, p. 349	Procurist al firmei „Marmorosch-Blank & Cie”
Dr. I. Herzfeld	„C.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 38, 6 oct. 1900, p. 402	Fost director al societății de asigurare „Patria”
Ana Roth	„B.M.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 49, 22 dec. 1900, p. 452	
Albert Daniel	„C.R.”, grad de ofițer	„Evenimentul”, 17 mai 1902, p. 147	Cu ocazia serbării naționale de 10 mai
Ar. Cronberg	„C.R.”, grad de cavaler	”	”
I. Posmantir	”	”	”
Marco Mendl	”	„Egalitatea”, XIII, nr. 27, 12 iulie 1902, p. 112	Mare exportator și armator (Galați)
Angelo Bach	” grad de ofițer	”	Mare exportator (Brăila)

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Victor B. Mendl	"	<i>Ibidem</i> , nr. 29, 26 iulie 1902, p. 129	"
Moritz Preissmann	" grad de cavaler	<i>Ibidem</i> , nr. 30, 2 august 1902, p. 136	Croitor – furnizor al M.S. Regelui, al principelui Ferdinand și micului principe Carol
B. Cernea	„C.R”, grad de cavaler	<i>Ibidem</i> , no. 27, 12 iulie 1902, p. 112	Doctor în drept, avocat
Marco Mendel	"	"	Mare importator și armator din Galați
Marcu Guttmann	Medalie agricolă de aur la expoziția regională din Brăila	„Egalitatea”, XIV, no. 42, 31 oct. 1903, p. 333	Secția agriculturii și industriei agricole
Löbel Juster	Medalie de argint la Expoziția regională din Brăila	"	"
L. Mendl	Medalie de aur	"	Secția de exportări de cereale
Mendl & Co.	"	"	"
Louis Dreyfus	"	"	"
W. Löwenton	"	"	"
	Medalie de argint		
M. Wolf	"	"	"
O. Silberstein	"	"	"
G. Meyer	"	"	"
G. Jeiteles	"	"	"
P. Kirschen	"	"	"
Staaecker	"	"	Secția de mașini agricole
	Medalie de aur		
Weill & Iosef	"	"	"
N. Feher	"	"	"
A. Sabitay	"	"	Secția viticulturii și viniculturii (pentru vin și biter)
I.V. Friedman	Medalie de argint	"	"
Adolf Rosenfeld	Medalie de bronz	"	Secția industriilor
Emilio B. Mendl	Medalie de argint	"	Secția zootehnică pentru boi și tauri
Max Fischer et Co.	Diplomă de onoare la Expoziția științifică	<i>Ibidem</i> , no. 49, 19 decembrie, p. 388	Fabrica de producții chimice și ambalaj de tinichea

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Dr. L. Edeleanu	"	"	Laboratorul Ministerului Domeniului
D. Littmann	"	<i>Ibidem</i> , p. 389	Atelierul de împletit din Văcărești
Anna Roth	"	"	Broderii
Dr. I. Krainik	"	"	Lucrări dentare
Bröhm & CO. (Sol Nachmias)	"	"	—
Moritz Gelber	Medalie argint	"	Pălării (Iași)
Jacques Daniel & CO.	"	"	Cognac de vin
A. Feldeanu	"	"	Tablouri brodate
Ralian și Ignat Samitca	"	"	Lucrări tipografice și edituri
Aron Löbel (elev)	Medalie de bronz	"	Arborele Istoriei biblice și un tablou zoologic, lucrate manual
I.M. Cohen	Mențiune	"	Prima fabrică de arniciuri și bumbac
Dr. Kugel	"	"	Preparate medicale
Eduard Löbel	„B.M.”, cl. II	„Egalitatea”, XV, nr. 3 16 ian. 1904, p. 21	Profesor de vioară
M. Cohen-Lânu	„R.M.”, cl. II	<i>Ibidem</i> , nr. 27, 9 iulie 1904, p. 213	Profesor de muzică și compozitor
Jacques Elias	„S.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 29, 23 iulie 1904, p. 229	Mare industriaș
Solomon Rosenthal	"	"	-
Nathan Abramovici	grad de cavalier „C.R.” grad de ofițer	"	Fost șef de diviziune al C.F.R.
Herman Hornstein	"	"	Bancher și cenzor al Consiliului societății de asigurare „Națională”
Theodor Mendl	„S.R.”, grad de cavalier	<i>Ibidem</i> , nr. 30, 30 iulie 1904, p. 237	Arendaș
Herm. Rănișteanu	„C.R.” grad de ofițer	"	Doctor în drept, avocat
Heinrich Birman	„C.R.” grad de cavalier	<i>Ibidem</i> , nr. 31, 6 aug. 1904, p. 246	Fabricant de frânghii
Jean Feder	"	"	Magazin de pian
Dr. Băluș Miron	"	<i>Ibidem</i> , nr. 33, 20 aug. 1904, p. 262	
Becker Solomon	"	"	Comerciant de cereale, exportator

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Dr. Cobilovici Al.	"	"	(Tulcea)
Cohen-Lânu	"	"	Compozitor, profesor de muzică (București)
Mauriciu	"	"	Dentist
Cohn I.	"	"	Comerciant de bijuterii
Cronberg Sylvan	"	"	Președintele Comunității Israelite din Tulcea
David Sohn Avram	"	"	Farmacist
Fraenkel Max	"	"	Avocat
Grünberg Herman	"	"	Proprietar
Hechter Iancu	"	"	Redactor la „L' Indépendance Roumaine”
Johnsohn H.	"	"	Coproprietar al fabricii metalurgice
Catz Jacques	"	"	Exportator de grâne,
Kohn Moritz	"	"	Dentist
Dr. Krainic I.	"	"	Exportator
Landau Louis	"	"	Dentist
Dr. Lempart Enric	"	"	Medic
Dr. Marcel C.	"	<i>Ibidem</i> , nr. 34, 27 aug., 1904, p. 269	
Mendl Achil	"	"	Exportator
Redelmann Leopold	"	"	Comerciant
Rottenberg Iosef	"	"	Comerciant
Schlesinger Iosef	"	"	Comerciant (București)
Dr. Schwartz L.	"	"	Medic
Salomon Adolf	"	"	Industriaș
Sprayer Herman	"	"	Bancher
Taubes A.	"	"	Rabin
Dr. Westfried Filip	"	"	Medic la spitalul „Caritas”
Avram	"	<i>Ibidem</i> , nr. 36, 10 sept. 1904, p. 286	
Beligrădeanu	"	"	Mare comerciant
Abr. A. Eschenasi	"	"	
I. Kaufman	Diplomă de onoare la Expoziția agrară din București	„Egalitatea”, XVI, nr. 3, 21 ian. 1905, p. 21	Secția V (oi de rasă)
Klepper	"	"	Secția VI (fabricație făină)
Dr. L. Edeleanu	"	"	Secția IX (derivate din petrol)
M. Daniel	Medalie de aur la Expoziția agrară	„Egalitatea”, XVI, nr. 4, 28 ian. 1905, p. 29	Produse extrase din sare

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Schottländer	„C.R.”, grad de comandor	<i>Ibidem</i> , nr. 19, 20 mai 1905, p. 149	Mare moșier, librar, editor.
David Horn	„C.R.”, grad de cavalier	„Egalitatea”, XVII, nr. 11, 17 martie 1906, p. 88	Pentru merite în industria lemnului
David Löbel	”	<i>Ibidem</i> , nr. 13, 7 aprilie, p. 105	–
M. Carniol	” grad de comandor	<i>Ibidem</i> , nr. 19, 19 mai 1906, p. 154	Gravor
Max Sterling	” grad de cavalier	<i>Ibidem</i> , nr. 20, 26 mai 1906,	Directorul Băncii Generale Române
Adolf Popper	” grad de ofițer	”	Director al Societății de tramvaie
Iuliu Pop	„S.R.”, grad de cavalier	”	Director la „Bukarester Tagesblatt”
Anna Roth	Ordinul „R.M.”	”	Maestră la școala „Principesa Elisabeta”
Mauriciu Blanc	„C.R.”, grad de mare cruce	<i>Ibidem</i> , nr. 21, 2 iunie 1906, p. 160	Acordat la cererea Ministerului de Finanțe
Moritz Athias	„C.R.”, grad de cavalier	<i>Ibidem</i> , nr. 21, 2 iunie 1906, p. 169	Procurist al Băncii de credit român
Sigmund Mendel	” grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 22, 9 iunie 1906, p. 178	”
Em. Sulzer	” grad de cavalier	”	”
M. Helder	”	”	”
Fischer	”	”	Directorul Companiei Vagon-lits
Isidor B. David	”	<i>Ibidem</i> , nr. 23, 16 iunie 1906,	
M. Gelber	”	”	
I. Weiss	”	”	-
Albert Levy Strauss	”	”	-
H. G. Breyer	”	”	-
I. Rănișteanu	”	”	-
Max Schapira	”	<i>Ibidem</i> , nr. 26, 7 iulie 1906, p. 210	Mare petrolist, fondatorul societății „Buștenari” (1901), „Aurora” și „Matița”
Ioseph A. Bergman	”	”	Consilier județean
Moritz Brociner	„R.M.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 28, 21 iulie 1906, p. 225	Locotenent-colonel, casierul Casei Regale (după 1877 – „Steaua României”, grad de cavalier și „Virtutea

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Emanoil Libros	„C.R.”, grad de ofițer	„Egalitatea”, XVII, nr. 31, 11 august 1906, p. 249	militară”) Proprietar, procurist al soc. de asig. „Naționala”
M. Seni	„C.R.”, grad de cavaler	<i>Ibidem</i> , nr. 5, 2 februarie 1907, p. 37	Mare exportator
R. Bauberger	”	<i>Ibidem</i> , nr. 9, 2 martie 1907, p. 72	Medicul și reprezentantul Societății de Salvare
Gabriel Dichter	”	”	Șeful biroului de presă la Expoziția jubiliară din 1906
Jacques Catz	”	”	Mare industriaș
Adolf Solomon	grad ofițer	”	”
Rabinul Schor	”	”	-
Paul Stark	„C.R.”, grad cavaler	<i>Ibidem</i> , nr. 11, 16 martie 1907, p. 85	-
M. Fain	„S.R.”, grad de cavaler	<i>Ibidem</i> , nr. 30, 3 august 1907, p. 237	Industriaș
L. Edeleanu	„C.R.”, grad ofițer	”	-
Leo Geller	”	”	Industriaș
A. Seidmann	”	<i>Ibidem</i> , p. 238	”
Filip Birmann	”	”	Industriaș
Lipa Braunstein	”	”	Industriaș (Galați)
S. Marcu	”	”	Inginer electric
S. Costiner	”	”	Industriaș și agricultor
Leon M. Einhorn	”	”	Industriaș
R. Goliger	”	”	Arhitect
N. Hacker	”	”	Delegatul fabricii de hârtie Ioanide
R. Heim	”	”	-
S. Hornstein	”	”	Industriaș
N. Mischozniki	”	”	Comerț cu obiecte muzicale
H. Prager	”	”	Industriaș
A. Schwartz	”	”	Delegatul fabricii de hârtie Schiel
W. și O. Staatdecker	”	”	Comercianți de mașini agricole
Heinrich A. Steinberg	”	”	Inginer al Expoziției

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
M. Strich	"	"	Industriaș (Piatra Neamț)
S. Weissenberg	"	"	Industriaș
Dr. Neuman	„C.R.”, grad de cavalier	„Egalitatea”, XX, nr. 2, 9 ianuarie 1909, p. 15	-
I. Cramer	Medalia „Serviciul Conștiincios”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 11, 19 martie 1909, p. 95	Sergent plutonier, Reg. 3 Roșiori
Moritz Geldmann	"	"	Trompet major, rezervist pensionar
Moritz [Mauriciu] Brociner	"	"	Locotenent-colonel, casierul Casei Regelui, secretarul M.S. Reginei
Leon Schonfeld	„S.R.”, grad de cavalier	„Egalitatea”, XXI, nr. 7, 12 februarie 1910, p. 57	-
Alfred Löwenbach	"	<i>Ibidem</i> , nr. 8, 19 februarie 1910, p. 65	Mare industriaș și comerciant
Mauriciu Brociner	"	<i>Ibidem</i> , nr. 27, 16 iulie 1910, p. 215	Locotenent-colonel, directorul Palatului Regal
Arnold Weinrauch	grad de ofițer „R.M.I.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 49, 24 decembrie 1910, p. 393	Fondatorul unei școli primare israelite în Tg. Neamț
Iuliu Pop	„C.R.”, grad de comandor	„Egalitatea”, XXII, nr. 21, 3 iunie 1911, p. 167	Directorul ziarului „Bukarester Tagesblatt”
Moritz Mathias	"	<i>Ibidem</i> , nr. 23, 17 iunie 1911, p. 183	Șef de birou principal la C.F.R.
S. Braunstein	grad de cavalier	"	Armator
Paul Silberberg	"	<i>Ibidem</i> , nr. 26, 8 iulie 1911, p. 206	Șeful societății „Căminul propriu”
Iosef M. Pincas	"	<i>Ibidem</i> , nr. 33, 26 august 1911, p. 261	Mare exportator
Jalcovitz Armand	grad de cavalier	<i>Ibidem</i> , nr. 45, 25 noiembrie 1911, p. 357	Inginer șef al soc. Union-Int. Gesellschaft
Charlotte Weinrauch	„R.M.I.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 46, 2 decembrie 1911, p. 366	
Felix Kuranda	„C.R.”, grad de mare ofițer	„Egalitatea”, XXIII, nr. 4, 27 ian. 1912, p. 31	-

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Michel Fleischmann	„S.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 7, 17 febr. 1912, p. 54	Consul român la Zürich
Dr. Maximilian Schachmann	„C.R.”, grad de comandor	<i>Ibidem</i> , nr. 18, 11 mai, 1912, p. 142	-
Leopold Fischer	”	”	-
Jacques Catz	grad de ofițer ”	<i>Ibidem</i> , nr. 19 18 mai 1912, p. 150	Membru în Cons. Casei Centrale a Meseriilor
Max I. Schapira	grad de comandor ”	”	-
Armand Cronberg	grad de ofițer ”	”	-
M.S. Athias	”	”	Procurist al Băncii de Credit Român
M. Helder	”	”	Bijutier, membru al Camerei de Comerț din Galați
Simon Pauker	grad cavalier	”	Ziarist
Emanuel Febus	”	”	Conferit de MCIP
Libros	„R.M.”, cl. I.	”	
Dr. Leon Iarchy	„B.C.”, cl. I	”	Medic al spitalului Cemavodă
Hugo Mendl	„C.R.”, grad de cavalier	<i>Ibidem</i> , nr. 50, 28 dec. 1912, p. 404	Mijlocitor de cereale la Bursă
Max Fischer	„M.C.I.” cl. I	„Egalitatea”, XXIV, nr. 3, 18 ian. 1913, p. 21	Industriaș în Galați
S. Emanuel	”	”	Comerciant de mobilă
M. Fein	”	<i>Ibidem</i> , nr. 4, 25 ian. 1913, p. 29	-
Maurice Schnitler	”	<i>Ibidem</i> , nr. 10, 8 martie 1913, p. 79	Dirigintele secției cizmărie a soc. anonime pentru furnituri militare
Max Sterling	cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 11, 15 martie 1913, p. 87	Director Banca Generală Română
Mihail Daniel	”	”	Mare industriaș
Norbert Ehrenstein	”	”	Director de Bancă de Credit
Jean Bally	”	”	Comerciant
Jean Spiegel	”	”	Correspondent tehnic al soc. anonime „Aquila Română”
Werner Samuel	cl. II	”	Șef distilator la această societate
Marcus Hasan	”	”	Procurist și șef contabil la s.a. „Traian”

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
M. Mazliach	"	"	Tapițer
H. Moset	"	"	-
Aristide Blank	"	<i>Ibidem</i> , nr. 19, 17 mai 1913, p. 155	-
Ely Berkowitz	cl. I	"	-
S. Marcu	"	"	Director soc. de electricitate A.E.G.
Mano Baumgarten	"	"	Director s.a. fost Goetz & Co.
Pierre Solomon	"	"	Director soc. petroliferă „Vega”
Alfred Löwenbach	"	"	Mare comerciant
Oscar Steinhart	"	"	Director s.a. Sylvia
Moritz Wachtel	"	"	Mare industriaș
Iosef Hirsch	"	"	Comerciant
Norbert Ostersetzer	"	"	-
Wilhelm Dinermann	"	"	Mare industriaș
Sigmund Mayer	"	"	Comerciant
L.I. Apotheker	"	"	Comerciant
	cl. II		
Philip Finkelstein	"	"	Comisionar
Leon Abramovici	"	"	Director al fabricilor dl. G.V. Bibescu
Ana Roth-Cobilovici	"	"	Directoarea atelierului de broderie a școlii „Principesa Maria”
M. Goldner	"	"	Tipograf
Ana Roth-Cobilovici	„B.M.” cl. I,	<i>Ibidem</i> , nr. 20, 24 mai 1913, p. 162	-
Adolf Schwarz	„M.C.I.” cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 21, 31 mai 1913, p. 170	Președintele Comitetului școlar al Școlii Ronetti-Roman
	„R.M.I.”, cl. I		
Oscar Spirescu	„B.M.”, cl. II	<i>Ibidem</i> , nr. 22, 7 iunie 1913, p. 178	-
Mauriciu Fain	"	"	-
Leonida Negrescu	"	<i>Ibidem</i> , nr. 25, 21 iunie 1913, p. 194	Arhitect (proiectează clădirea școlii de fete „Fraternitatea Zion”)
	cl. I		
Rudolf Kraus	„B.C.”, cl. II	"	Doctorand
S. Rosenthal	„S.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 26, 12 iulie 1913, p. 209	Avocat
I. Fermo	„C.R.”, grad de cavaler și „B.M.”, cl. I	"	Redactor „Universul”
Robert Koltai	„C.R.”	"	Directorul ziarului

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
			„Danubiul”
Dr. I. Steinhart	”	”	-
Emile Kestenbaum	”	”	Comerciant
Filip Chefner	”	”	Avocat
Bernard G. Iluță	”	”	Farmacist
Lazare Margulies	”	”	Director fabrica de postav
Isidor Schlesinger	”	”	“
Jacques Leon	”	”	Mare proprietar
A. Alcalay	”	”	Comerciant
Solo Ergas	”	”	“
Lazăr Athias	”	”	-
L. Retteru	”	”	Ziarist
L. Benvenisti	”	”	-
B. Manașk	”	”	
N. Mischozniki	“	”	Editor
	grad de ofițer		
Mauriciu Fain	”	”	Ziarist
	grad de comandor		
I. Goldschmidt	„M.C.I.”, cl. I	”	Director general la Banca Comercială Română
Jean Montareanu	„S.C.”, cl. I	”	Artist dramatic
Dr. Leopold Kugel	„C.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 27, 26 iulie 1913, p. 217	Dr. oculist
Silvain Cronberg	”	”	Bijutier
Dr. Mauriciu Moscovici	”	”	-
Leonida Negrescu	”	”	-
I. Posmantir	”	”	Director Banca Marmorosch-Blank & Co.
Iacob Rănișteanu	”	”	Procurist al Societății Româno-Americane
Armand Taubes	”	”	Industriaș
Dr. H. Erdreich	”	”	-
Dr. P. Marcovici	”	”	-
Jacques Pauker	”	”	-
	grad de cavaler		
Solomon Bercovici	”	”	
Isidor Birnberg	”	”	Avocat
A. Bömches	”	”	-
Alfred Kohn	”	”	
Aron Ellmann	”	”	
Dr. Toff	”	”	
Dr. Fischmann	”	”	-
G. Davidovici	”	”	-
Bernh. David	”	”	

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Iosef David	"	"	
William Trauber	„M.C.I.”, cl. I	"	Comisionar
Mihail Patin	„C.R.”, grad de cavaler	<i>Ibidem</i> , nr. 30, 23 august 1913, p. 245	Șef la direcția s.a. comercial C.F.R.
A. Misrachi	„M.C.I.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 31, 30 aug. 1913, p. 250	Director general al Soc. de Asigurări Generale
D. Gerbea	"	"	" Subdirector
Lazăr Athias	"	"	-
L.C. Fischer	"	"	Director Vagons-lits
Iosif Posmantir	"	<i>Ibidem</i> , nr. 34, 20 sept. 1913, p. 276	-
Isidor B. David	"	"	-
Emil Karpeles	„C.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 37, 18 oct. 1913, p. 300	Director Casa de export M. Neufeld & Co.
M. Singer	„B.C.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 39, 1 nov. 1913, p. 317	Student la medicină
H. L. Schäfer	„R.M.I.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 41, 15 nov. 1913, p. 331	Fondator de gimnaziu
M. Wachtel	"	"	"
Dr. A. Steuerma	"	"	Directorul gimnaziului Wachtel (Iași)
A. E. Gaster	"	"	Președintele comitetului școlii „Moria” (București)
Ernesta Stern	„B.M.”, cl. I	"	-
Lazăr Elias	„M.C.I.”	"	Director general al soc. petrolifere „Columbia”
M. F. Libros	"	<i>Ibidem</i> , nr. 42, 22 nov. 1913, p. 339	Secretar general al soc. de asig. „Naționala”
D. A. Marcus	cl. I	"	" Casier central
A. M. Elias	"	"	Șef contabil
I.L. Leibovici	"	"	Director tipografia „Sfetea”
Hirsch B. Catz	cl. I	"	Doctorand
S. Filderman	„B.C.”, cl. II „M.C.I.”	AIN Bacău, Fond Filderman, ds. 1/1887-44, f. 5	Industriaș
Dr. Westfried Philip	„S.R.”, grad de cavaler	„Egalitatea”, XXV, nr. 2, 10 ian. 1914, p. 15	Reg. Matei Basarab 35
Dr. Wincler Bernard	„C.R.”, grad de cavaler	"	Medic militar (spitalul de evacuare a cp. II)

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Marcu Emanoil	"	"	Casier la The Bank of Romania Ltd.
L. Athias	grad de ofițer „M.C.I.”	"	Director soc. de petrol „Aurora”
H. Margulius	"	"	Director soc. Româno-Germ. de mașini industriale (Buc.)
I. Rănișteanu	"	"	-
I. Proch	"	"	Comerciant
H. Reich	"	"	"
Dr. Iosef Rozeanu	"	"	Directorul fabricii de produse derivate din petrol din Cernavodă
H. Moscovici	„B.C.”, cl. I	"	-
C. M. Korn	"	"	-
Bettina Blank	„M.S” , cl. I	"	-
Em. Ochs	"	"	Farmacist
Dr. Erdreich	"	"	Maior în rezervă
Dr. Paul Marcovici	"	"	-
Dr. Avram Loebel	"	"	-
Dr. Reichstadt	"	"	-
Dr. D. Ornstein	"	"	(Galați)
Dr. Matei Succin	"	"	(Buzău)
Dr. Herman Chmelnic	"	"	-
Dr. I. Tuchten	"	"	(T. Severin)
Dr. Hugo M. Zayglen	"	"	(Ploiești)
A. Schiller	"	"	Doctorand
	cl. II		
Zaidman	"	"	"
Ignat Samitca	„R.M.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 3, 17 ian. 1914, p. 21	Tipograf. (Craiova)
Pierre Solomon	„C.R.”, grad de ofițer	<i>Ibidem</i> , nr. 4, 24 ian. 1914, p. 31	Director soc. „Creditul petrolier”
Dr. Cobilovici Al.	"	"	-
Dr. Rosen Adolf	"	"	-
	grad de cavalier		
Dr. Mendelsohn B.	"	"	-
Dr. Luwisch	"	"	-
Dr. I. Baubergher	„B.C.”, cl. I	"	Sublocotenent în rezervă
Julius Grünfeld	Crucea „Serviciul Credincios”, cl. II	"	Fotograf la atelierul „Fotoglob”
Dr. H. Erdreich	„M.C.I.”, cl. I	"	Proprietar și director al Inst. de hidroterapie

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Adolf Schwartz	"	"	Directorul depozitelor fabricilor de hârtie
Bern. Bercovici	" cl. II	"	Casierul Soc. de gaz
Dr. Marcel Arminin	„B.C.”, cl. II	<i>Ibidem</i> , nr. 7, 14 febr. 1914, p. 54	Spitalul militar etapa 3
Dr. Baubergher	"	"	Escadronul 2 de tren
Isidor R.	"	"	
Louis Rizo	"	"	Director de societate
	cl. I		
Leon Sabetay	"	"	Plutonier
	cl. III		
Dr. S. Koppelman	„M.S.”, cl. II	<i>Ibidem</i> , nr. 15, 18 apr. 1914, p. 117	-
Carol Marcus	"	"	-
Haim Herș	" cl. III	"	Soldat sanitar
Moritz Pollak	„M.C.I.”, cl. I	"	Comerciant (Buc.)
Albert Blank	"	"	Subdirector al băncii Marmorosch-Blank & Co.
David A. Brün	"	"	"
			Procurist
Hermann Marcos	"	"	"
Oskar Kreindler	"	"	Directorul fabricii Eichler – Suceava
M. Predinger	"	"	Mare industriaș (Ploiești)
Arthur Rubinstein	„B.M.”, cl. I.	<i>Ibidem</i> , nr. 19, 16 mai 1914, p. 148	-
Paul Rottenberg	„M.C.I.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 24, 20 iunie 1914, p. 186	Director „Noua Bancă Română”
Sam. Reichenfeld	"	"	Casa de export Brăila
Emil Schermer	"	"	"
Jacques M. Samuelli	"	"	Bancher (Ploiești)
Leo Bernstein	"	"	Exportator (Giurgiu)
Marco Montauceanu	"	"	Instalator electric (București)
	cl. II		
Herman Breyer	„Avântul țării”	"	Efor al spitalului „Caritas”
Iosef Silberman	"	"	"
Iacob Feins	"	"	"
Marcel Goldmann	"	"	"
I. Krainik	"	"	"
I. Făreanu	"	"	"
Iosef Löbel	"	<i>Ibidem</i> , nr. 25, 27 iunie 1914, p. 193	Armator (Brăila)
Victor B. Mendl	"	"	"
Leopold Wender	"	"	"

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
D.Schimischinovici	"	"	"
A. M. Eskenasy	"	"	-
Ios. Adler	"	"	Subdirector al Băncii Com. Române
Siegm. Mayer	"	"	-
Dra. Spirer	"	"	Internă spit. „Caritas” (București)
Dra. Natansohn	"	"	"
Dr. Kalef	"	"	Spit. „Caritas”
Dr. A. Schwartz	„M.S.”, cl. II	<i>Ibidem</i> , nr. 26, 4 iulie 1914, p. 200	Spit. „Caritas” (Galați)
S. Cobilovici	„M.C.I.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , no. 31, 8 august 1914, p. 242	Bancher
H. Halder	"	"	Bijutier (Galați)
Filip Dinermann	"	"	Industriaș (Galați)
Henry Rubinstein	"	"	Bancher (Galați)
Lia Hârșu	„Avântul țării”	"	Scriitoare, infirmieră
Dr. Leonne	„C.R.”, grad de cavaler	<i>Ibidem</i> , nr. 38, 3 oct. 1914, p. 299	-
Friedmann	"	"	-
Dr. Paulmann	"	"	-
Leon Goldenberg	„R.M.”, cl. I	"	Bancher (Constanța)
Jacques Iaroslavici	„M.C.”	"	Inginer de mine
Hermann G. Brayer	"	"	Comerciant (București)
Albert Brayer	"	"	"
Ad. Gewölb	"	"	Exportator (Galați)
A. Krainik	"	"	Comerciant
C. Reschovsky	"	"	Inginer
Carol Wiegenfeld	"	"	Exploatator de petrol (Ploiești)
Louis Singer	"	"	"
Dna Lucia Max I.	„M.S.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 44, 14. nov. 1914, p. 347	-
Schapira	"	"	-
Dna. Rosa Sanft	"	"	-
Dna. Hirsch B. Catz	" cl. II	"	-
Dna. I. Singer	"	"	-
Dna. Teodor Weiss	"	"	-
Dna S.M. Segaller	"	"	-
Henry Rubinstein	" cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 49, 19 dec. 1914, p. 386	(Galați)
Dr. S. Feldmann	"	"	Medic primar
Leo Geller	"	"	Industriaș (Iași)
Armand Iliescu	"	"	Consilier la soc. „Lignitul”
Ed. Baeram	"	"	"

Nume	Distincție	Sursă, An	Observații
Zaharia Nadler	"	"	Directorul soc. Ganz
Leopold Hubert	"	"	-
A. Kleingsberg	"	"	Fotograf
Leon Sabetay	"	"	Mare comerciant (T. Severin)
Dr. Marcu	" cl. II	"	-
Lewensohn	"	"	Dentist
Dr. Leonescu	"	"	Industriaș
Alex. Korn	"	"	Comerciant
D. Schein	"	"	(Ploiești)
Max I. Schapira	"	"	-
Arnold și Charlotte Weinrauch	"	"	-
Dr. I. Krainik	„S.R.”, grad de ofițer	„Egalitatea”, XXVI, nr. 2, 9 ian. 1915, p. 16	Dentistul M.S.R.
Carol și Manuel Dulberger	„R.M.”, cl. II	<i>Ibidem</i> , nr. 8, 20 febr. 1915, p. 63	M. Dulberger, vechi institutor în sc. Com. Templului și în cea a Com. Israelite spaniole
M. Carniol	"	"	-
Benedict Kanner	„R.M.”, cl. I	<i>Ibidem</i> , nr. 25, 26 iunie 1915, p. 198	Dir. Gimnaziului evreiesc
Elena B. Kanner	"	"	Dir. Șc. profesională de fete „Filip și Rachel Focșăneanu” ²

MO, nr. 236, 21 ian. 1907, p. 9029-9031. Ziarele perioadei (Egalitatea, Evenimentul); F.C.E.R., C.S.I.E.R. „O istorie a evreilor din România în date”, vol. I. De la începuturi până la 1919, București, Ed. „Hasefer” 2000; Studiu introductiv, selectarea datelor și Anexe, de dr. Hary Kuller.

¹ Pentru simplificarea tabelului s-au folosit următoarele prescurtări: Ordinul „Coroana României” – C.R.; Medalia „Bene Merenti” – B.M.; Medalia „Răsplata muncii” – R.M.; Ordinul „Steaua României” – S.R.; Ordinul „Meritul Comercial și Industrial” – M.C.I.; Medalia „Bărbăție și Credință” – B.C.; Medalia „Răsplata muncii pentru învățământ” – R.M.I.; Medalia „Meritul sanitar” – M.S.

² La Expoziția Universală de la Paris – 1900 – numeroși evrei obțin medalii. Astfel: a) pentru produse alimentare de origine vegetală, șapte medalii de aur: Jacques M. Elias, Samuel Costiner, Bernard Juster ș.a.; 11 medalii de argint: Samoil Arie, I. Beligrădeanu, Ronetti-Roman; trei medalii de bronz; b) produse agricole nealimentare, 1 aur, 1 argint; c) educație și învățământ: trei argint: Ralian și Ignat Samitca; bronz: Jean Feder, N. Mischonznicky, Carniol fiul etc; d) pentru alimente mari, premii, medalii de aur, argint și bronz, 12 expozanți. (FCER, CSIER, O istorie a evreilor din România în date, p. 275.)

În capitolele privind Expoziția jubiliară generală, Războaiele din 1913, 1916-1919 ș.a. sunt tabele cu decorări.

Arhive

ACIER

AIN Bacău

AIN Botoșani

AIN București

AIN Constanța

AIN Dir. Jud. Vaslui

AIN Focșani

AIN Galați

AIN Iași

Arhiva Centrală a Ucrainei

Arhiva Institutului de Studii Istorice, Sociale și Politice

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Fond 33/1902, Evrei

Arhiva Națională a Republicii Moldova

Arhivele Militare Române, Fond M.St.M. – secția I, Serv. Statistic

Biblioteci

Biblioteca Academiei Române

Biblioteca Institutului Central de Statistică

Biblioteca Națională

Periodice

A

„Adevărul”. București, 1903-1916, 1919-1920.

Almanahul Evreesc pe anul ebraic 5704 (1943-1944). București, Imprimeriile „Curentul” S.A.R. 1943, 240 p.

Almanahul Israelit Ilustrat pe anul 5664 (1903-1904). București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, 276 p.

Almanahul ziarului „Tribuna Evreească” pe anul 5698. Redactat de C. Barzilay și B. Causansky. Iași, Tip. „Progresul”, septembrie 1937, 352 p. *Ibidem*, an 5699/1939, Institutul de Arte Grafice Brawo, p. 258.

Anuarul Asociațiunilor și fundațiunilor recunoscute persoane juridice. București, Tip. închisorii Văcărești, 1925, 594 p.

Anuarul general al României. Indicator al agriculturii, comerțului, industriei, magistraturii și administrației. București, Atelierele grafice ale Soc. în nume colectiv „Anuarul general al României” C. I. Brăiloiu, 1908.

Anuarul statistic al României. București, 1904, 1912, 1915, 1916. (MICo)

Anuarul Școlii de poduri. București, Tip. Curții Regale Göbl și Fii, 1906.

Anuarul Universității din București. Statistica studenților înscriși în anii școlari 1900-1920. București, 1892-1920.

Anuarul Universității din Iași. Anii școlari 1904-1906. Iași, Tip. „Dacia” Iliescu, Gross et Comp., 1907.

„Arhitectura”. Revista Societății Arhitecților Români, 1916, 1919.

B

- Buletin de urmărire*. Ministerul de Interne. Direcția Poliției și Siguranței Generale. București 1912-1916.
- Buletinul Asociației Funcționarilor Industriei Petrolului din România*. București, 1906-1909.
- Buletinul Asociației Generale a Cadrelor Didactice Israelite din România* (BAGCDIR), ian-aug 1912.
- Buletinul Asociației Generale a Medicilor din țară*. București, Institutul de arte grafice „Eminescu”, An IV, 1904.
- Buletinul Camerei de Comerț și Industrie din București*. 1905-1918.
- Buletinul Camerei de Comerț și Industrie*. Circ. VIII, An XXIII, Iași, Tip. „Dacia”, septembrie 1914.
- Buletinul Centrului, Muzeului și Arhivei istorice a evreilor din România*. București nr. 1-9, 1997-2003 (FCER, CSIER).
- Buletinul Colectelor Sioniste*. Comisariatul FNE din România. FSR [Iași], 1919.
- Buletinul de Informațiuni. Marele Stat Major*. București, Iași, București, 1912-1915, 1917-1918.
- Buletinul deciziilor Curței de Casațiune și Justiție (BDCCJ)*, secțiunile I, II și III, 1900-1917.
- Buletinul deciziunilor pronunțate în ani ... ICCJ București 1918-1919-1924* (LVI-LXI). Anual. MO și imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală.
- Buletinul Legilor, Decretelor-Legi și Regulamentelor*. Supliment la Gazeta Tribunalului An I, nr. 2. București, 11 mai, 1919.
- Buletinul Marelui Loji „Zion” nr. IX (România)*, seria a 2-a, nr. 14, pe trimestrul ianuarie-martie 1911-1912. București, Tip. Horia Carp & Marinescu, 1911, 24 p. (IOBB).
- Buletinul Oficial al Asociațiunii Generale a Librarilor din România*. București, 1903, 1906.
- Buletinul Oficial al Expoziției Generale Române din 1906*. București, Atelierele grafice Socec & Co., septembrie 1905 – decembrie 1906.
- Buletinul Oficial al Ministerului de Interne*. Ministerul de Interne. Direcțiunea Administrației Generale a Personalului și Poliției generale (MIDAGPPG). Legi, regulamente, decrete, deciziuni ministeriale, ordine circulare, instrucțiuni etc. București, 1900-1915.
- Buletinul semestrial al statistice comerciale*. Ministerul Industriei și Comerțului. Direcțiunea Generală a Statisticii. București, 1919.
- Buletinul Societății Române de Științe*. An XX și XXI. București, Imprimeriile Statului, 1911-1912.
- Buletinul Statistic al CEB*, 1919.
- Buletinul statistic al României*. Publicat de Direcțiunea Generală a Statisticii din Ministerul Industriei și Comerțului. București, 1919-1924.
- Buletinul Uniunii Comunităților Israelite din România*. Nr. 1, Iași, Tip. H. Goldner, 1903, 134 p.

C

- „Cronica Israelită”. Săptămânal, Organ politic al evreilor din România. București, 1901-1916.

„Curierul Israelit”. Organ săptămânal pentru apărarea intereselor evreiești. București, 1906-1916; 1918-1920.

„Curierul Judiciar”. Doctrină, Jurisprudență, Legislațiune, Economie politică, Finanțe. Bisăptămânal. București, 1900-1916, 1919.

D

„Democrația”. Revista cercului de studii al PNL, bilunar. București, 1913-1916.

„Dimineața”. Zilnic. București, 1907-1916, 1919.

„Dreptul”. Legislațiune, Doctrină, Jurisprudență, Economie politică. Bisăptămânal. București, 1900-1916, 1919.

Dezbaterile Adunării Deputaților. București, 1816-1916, Iași 1916-1918, București 1918-1920 (MO-AD).

Dezbaterile Senatului. București 1864-1916, Iași 1916-1918, București 1918-1920 (MO-S).

E

„Egalitatea”. Săptămânal. București 1900-1916, 1919-1920.

„Epoca”. Zilnic. București, 1902-1907.

„Evenimentul”. Ziar Conservator. Iași, 1907-1918.

H

„Hasmonaea”. Publicație periodică a cercului studențesc național-evreesc „Hasmonaea” din România. București, Edit. Soc. Culturale „Saron”, Tip. „Progresul”. 1914-1916, 1919-1920.

„Hatikvah”¹ (Speranța). Revistă lunară. Galați, 1914-1916, 1919.

„Higiena”. Revistă [bilunară] pentru preîntâmpinarea boalelor și păstrarea sănătății. București, 1912-1916, oct.-dec. 1918.

I

„Înfrățirea”. Organ al UEP. Săptămânal. București, 1913-1916.

L

„L'Indépendance Roumaine”. Zilnic. Bucarest. Jassy, Bucarest 1907-1918.

„La Politique”. Bucarest, 1911-1916.

„Lumea evree”. Revistă bilunară, socială, politică, literară. București, 1919-1920.

„Lumea israelită”. Revistă [lunară] pentru cultura poporului evreu. București-Craiova, 1902-1903; apoi București 1904-1905.

M

„Macabeul”. Organ zionist, bilunar. București, 1900-1901.

„Mântuirea”. Cotidian național evreesc. București, 1919-1920.

„Medicul Poporului”. Revistă săptămânală pentru popularizarea igienei și a cunoștințelor medicale elementare. București, 1903, 1910, 1911.

„Monitorul Asigurărilor Muncitorești”. Casa Centrală a Meseriilor, Creditului și Asigurărilor Muncitorești. Bilunar. București, 1912-1916, 1918-1920.

Monitorul Oficial. P. I. Legi, Decrete, Jurnale ale Consiliului de Miniștri, Deciziuni ministeriale, Comunicate, Anunțuri oficiale. Direcția Generală a Monitorului

Oficial și Imprimeriei Statului. București, 1884-1916, Iași, 1916-1918, București, 1918-1920.

N

„Neamul Românesc” pentru Popor. Săptămânal. Vălenii de Munte, 1910-1916.

„Noua Revistă Română”. Politică, literatură, știință și artă. Bilunară. București, 1900-1902, 1908-1916 (săptămânal).

O

„Opinia”. Cotidian politic. Iași, 1907-1918, 1919-1920.

„Ordinea”. Organ conservator. Zilnic. București, 1907-1913.

P

„Patriotul”. Zilnic. București, 1907.

R

Repertoriu general alfabetic al tuturor codurilor, legilor, decretelor-legi, convențiilor, decrete, regulamente etc. 1860-1940. Publicate în MO, Vol. I-II. București, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, Imprimeria Centrală, 1940, VII + 1812 p. (vol I+II) (George Alexianu).

„Revista israelită”. Bilunară. București, 1908-1910.

„Românul”. Zilnic. Arad, 1918-1920.

S

„Sionistul”. Organ oficial al F.S.R. Brăila, 1906-1907.

Statistica Învățământului public și particular pe anii școlari 1905-1911, 1918-1929. București, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl & Fii. (Ministerul Instrucțiunii și Cultelor, Serv. Statistice).

Statistica profesiunilor. București, 1903-1904, 1913.

Studia et acta historiae iudaeorum Romaniae. IV București, Ed. Hasefer, 1999.

T

„Toladot”. Publicație pentru cercetarea trecutului evreilor din România. Buletinul Institutului „Dr. I. Niemirower”. Israel, 1972-1977.

„Tribuna Saronului”. Nr. 1. București, noiembrie 1913-1914, Tip. „Progresul” 1914, 56 p. (Soc. culturală „Saron”).

V

„Viața israelită”. Organul Junimei intelectuale. Săptămânal. București, 1909-1910.

„Viața nouă”. București, 1905-1906, 1924/1925.

„Viața Românească”. Iași. Revistă literară și științifică, 1910-1916.

„Viitorul”. Ziar de dimineață. București, 1907-1916, 1918-1919.

¹ În 1914 apare cu subtitlul „Organ al Cercului Zionist dr. Th. Herzl”. Din mai 1915, „Publicație sionistă” bilunară.

Bibliografie selectivă

A

- A 15-a expoziție a Soc. Tinerimea Artistică, București, 29 martie 1915. *Catalog*. București, 1915, [21 p + 35 pl].
- Abasohn, E., *Chestiuni de examen propuse la examenul de admitere în Școala Națională de Poduri și Șosele*. f. 1., f. e., 1918.
- Academia Română, Fundația Familiei Menachem H. Elias, *Comemorarea a 70 de ani de la moartea lui Jacques H. Elias 1923-1993*. București, S. C. „Universul” S. A., 1993, 181 p.
- Aderca, F., *Naționalism? Libertatea ucide*, 1910.
- Aderca, F., *Sânge încheșat. Note de război*. Craiova, Inst. de Arte Grafice „Samitca”, 1915.
- Agatstein, H.C., *Evreii din România și instituțiile lor*. București, Tip. Gutenberg, [1913], f.p.
- Albrecht, Scarlat, *Noțiuni de istoria israeliților pentru uzul școlilor israelito-române*, ed. I. Botoșani, Tip. „Reînvierea” Segall & Marcu, 1908.
- Album comemorativ al Soc. „Fraternitatea” cu ocazia jubileului de 30 de ani de la fondare (1904-1934)*. [București, f. e, f. a] 360 p.
- Alimănișteanu, C., *Necesitatea conlucrării elementului român cu cel strein în exploatarea petrolului*. Ploiești, Tip. „Modernă”, 1901, 12 p.
- Alimănișteanu, C., *Capitalurile străine în România și unele măsuri pentru atragerea lor* (Extras din Monitorul Intereselor Petrolifere Române nr. 41 din 20 decembrie 1901). București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, 1901, 16 p.
- Ancheta cu privire la meseriași și la aplicarea legii pentru organizarea meseriilor. Partea I-II*. București, Institut. de Arte Grafice „Carol Göbl” S-sor I. St. Rassidescu, 1908-1909, 2 vol. XIII + 221 p (I), XX + 125 p (II) (M.I.C.).
- Ancheta Industrială din 1901-1902. Cu o introducere cuprinzând expunerea tehnicii anchetei și analiza rezultatelor obținute*; vol. I, *Industria Mare*. București, Institut. de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1904, XLVII + 174 + 119 (MAICDSSG); vol. II, *Industria mică și mijlocie. Inventarul statistic al meseriilor*. București, Institut. de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1903, XI + 995 p.
- Antim, St., *Studiu social, Chestia evreiască*. București, ed. I, 1916; Craiova, ed. II, Ed. „Samitca”, 1919, 67 p.
- Anuarul „Școlii secundare israelito-române de fete”, fondată în anul 1902*. Iași, Tip. „H. Goldner” 1903.
- Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*, Traducere de Ion Din și Mircea Ivănescu, București, Ed. Humanitas, 1994, 765 p.
- Asociația generală a studenților evrei din București. *Dare de seamă 1 ianuarie 1920 - 1 iulie 1920*. București, Institut. de Arte Grafice „Rapid”, 16 p.

- Asociația studenților evrei din București. *Apel-program către studențimea și intelectualitatea evreiască*. București, Tip. „Arta Grafică” S.A., 1916, 8 p.
- Asociațiunea „Unirea”. Adunarea Generală Ordinară din 23 ianuarie 1911. *Darea de seamă pe anul 1910, 24 ianuarie-30 noiembrie 1910*, București, Tip. „Dacia” 1911, 12 p.
- Atlas-Ghid. *Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București*, vol. I. București, Edit. Ergorom, '79, 1999, 212 p. (Autori: Lucia Stoica, Neculai Ionescu-Ghinea, Dan I. Ionescu, Cecilia Luminea, Petre Iliescu, Minerva Georgescu).
- Attali, Jacques, *Les Juifs, le monde et l'argent. Histoire économique du peuple juif*, Paris, Librairie Arthème, Fayard, 2002, 638 p.
- „Aurora”. Societate de gimnastică, scrimă și lectură. *Darea de seamă pe anul societar 1901-1902*. București, Stabiliment Grafic Țăranu & Co 1902, 21 p.

B

- Bar-Avi, Israel, *O istorie a evreilor români*, vol. I, *Emigrările anului 1900*, prefața de dr. David Șafran. Jerusalem, Cenaclul Literar „Menora”, 1961, 288 p. Vol. II, *Evreii români în lumina Conferințelor și Tratatelor de pace din 1918-1919*. Cuv. introductiv: Lascăr Șaraga și Mosche Meishar, prezentare rabin dr. David Șafran. Jerusalem, Cenaclul Literar „Menora” 1963-1964, 238 p. Vol. III, *Aspectul evreesc al rășcoalei din 1907*, cu reflecții asupra lucrării de Eliezer (Lazăr) Rosenbaum-Ilan. Jerusalem, Cenaclul Literar „Menora”, 1966, 128 p + IV.
- Basilescu, N., *Studii sociale*. Seria a III-a, *Evreii în România*. București, Tip. și Fonderia de litere Thoma Basilescu, 1903.
- Bălan, Ștefan și Mihăilescu, Șt., *Istoria științei și tehnicii în România. Date cronologice*. București, Ed. Academiei R.S.R., 1985, 488 p.
- Bein, A., *Mișcarea sionistă*. f. I., f. e., f.a., 79 p.
- Beldie, Constantin, *Memorii*. București, Ed. Albatros, 2000.
- Bercovici, Israil, *O sută de ani de teatru evreiesc în România 1876-1976*, prefață de Ileana Berlogea. București, Ed. Kriterion, 1982, 365 p.
- Bernstein, S. dr., *Sionismul, spiritul și organizația sa*, în l. română de L. B. Wechsler, în Biblioteca „Hasmonaea”, nr. 1. București, Edit. Hasmonaea, [1915], 31 p.
- Bilanț de venituri și cheltuieli al Soc. femeilor israelite din Iași pentru ajutorarea lehzelor sărace de la noiembrie 904 până la ianuarie 908*. Iași, Tip. „Progresul” A. Grunberg, 1908, 20 p.
- Bilanțul Comunității Israelite din Buzeu. De la 1 aprilie 1909 până la 1 aprilie 1913*. Buzău, Impr. Al. Georgescu [1913], 10 p.
- Bines, Carol, *Din istoria imigrărilor în Israel, 1882-1995*. București, Ed. Hasefer, 1998, 230 p.
- Bogdan-Duică, G., *Chestiunea evreească, Ovreii pământeni și subpământeni*. București, Institutul de Editură și Arte Grafice „Flacăra”, 1913, 90 p.
- Brauștein, F. Enric, *L'oligarchie roumaine et les juifs*.
- Brauștein, Iancu, *Evreii în prima Universitate din România*, Catalogul documentelor aflate în Fondul Rectorat de la Arhivele Naționale, Dir. Județeană Iași, 1860-1948. Iași, Edit. DAN; 2001, 421 p.

- Brauștein, Iancu, *Întreprinzători evrei în Moldova (1879-1950)*. Vol. I, Iași, Ed. Junimea, 2003, 612 p.
- Brătescu, G., *Freud și psihanaliza în România*. București, Ed. Humanitas, 1994, 407 p.
- Breviar Statistic al populației evreiești din România*. București. Centrala Evreilor din România, 1943, 146 p.
- Brociner, J.B., *Chestiunea evreească și evreii sub drapel*. București, 1913, 48 p. + 1 f portr. (Din publicațiile ordinului S. I. R. nr. 9, Societatea Israelitilor Români).
- Brociner, J.B., *Chestiunea evreească. Un truc al diplomației străine*, Revista Democrației Române, an I, nr. 46, 28 februarie, 1910, p. 254-258.
- Brociner, J.B., *Chestiunea israeliților români*. București, Tip. Horia Carp & Marinescu, 1910, III + 267 p.
- Brucăr, I., *Încercări și studii*. Cu o prefață de C. Rădulescu-Motru. București, Ed. „Cercul Libertatea” 1919, 285 p.
- Bulei, I., *1916. Zile de vară*. București, Ed. Eminescu, 1978.
- Buletinul Comunității Israelite din Brăila. *Darea de seamă și bilanțul general al Epitropiei Comunității Israelite din Brăila pe trieniul 1916-1919*. Brăila, Tip. „Minerva”, 1919, 32 p.

C

- Calendarul... Almanah Evreiesc 5705-1945*. București, Tip. „Informația Zilei”, 192 p.
- Caliga, G., *Almanahul Dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni*. București, Impr. Fundației Culturale „Principele Carol”, 1926.
- „Caritatea”. Societate pentru întreținerea spitalului israelit din Botoșani. *Prima dare de seamă și Bilanțul de venituri și cheltuielile de la 1 octombrie 1909 până la 31 decembrie 1910*. Botoșani, Tip. „Reînvierea” Segall & Marcu, 1911, 30 p.
- Carp, Horia, *Gânduri fărâmate*, ed. a II-a. București, Ed. Soc. Culturale Saron, 1915, 143p.
- Catz, Jacques I., *Orientațiunea economiei naționale pe baze științifice*. București, f.e. 1904, 60 p.
- Călinescu, G., *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*. Ed. a II-a, revăzută și adăugită. București, Ed. Minerva 1982, XVI + 1058p.
- Căminul studențesc fundațiunea „Mina și Aron Schuller”. *Dare de seamă*. București, Tip. Isac Binder, 1925, 28 p.
- Cernescu, Costin, *Premiile Nobel pentru medicină. 1901-2001*. Chimprest Publishing, București, 2001, 424 p.
- Chouraqui, André, *L'Alliance Israélite Universelle et la renaissance juive contemporaine*. Paris, Ath. Typ. Medrane, 1965.
- Cilibi, Moise, *Apropouri*, [București], Edit. Albatros, 1982, 112 p.
- Colescu, L., *La population de religion mosaïque en Roumanie. Étude statistique*. București, Imprimeria „Independența”, 1915, 31 p.
- Colescu, Leonida, Scărlătescu I. *Statistica demografică a României. Populația Regatului român după recensământul făcut la 19 decembrie 1912*. Cu o precuvântare de L. Colescu [București, 1921], 130 p. (Extras din Buletinul Statistic al României, nr. 6-7, 1921).
- Comunitatea Israelită-Română de rit occidental din Craiova. *Darea de seamă anuală. 1912-1913*. Craiova, Inst. de Arte Grafice „Samitca” S. A., 1913, 21 p.

- Comunitatea Israelită-Română de rit occidental din Craiova. *Darea de seamă și Bilanțul general al Epitropiei pe trieniul 1911-1914*. Craiova Inst. de Arte Grafice „Samitca”, 1914, 31 p.
- Comunitatea israeliților de rit spaniol din București, Consiliul Reprezentanților. *Dări de seamă pe anii*: 1900, Tipo-Litografia Comercială Elia Grassiany, 1901, 27 p.; 1904-1905, Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, 1906, 38 p.; 1907. Tipo-Litografia Comercială Elia Grassiany, 1908, 32 p.; 1908-1909, *Ibidem*, 1910, 48 p.; 1912-1913, Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, 1913, 122p.; 1913-1914, *Ibidem*, 1915, 112p.
- Congresul Comunităților Israelite-Focșani, 26-27 octombrie 1905. f.a., f. tip., 34 p.
- Contribuția evreilor din România la cultură și civilizație. Coordonare gen. acad. Nicolae Cajal, dr. Hary Kuller. București, f. Tip., 1996, 664 p. (Comisia Națională a României pentru UNESCO, FCER)
- Cotter, Manașcu, Manes, Leib, *6 secole de conviețuire. Din istoria Comunităților evreiești din România*. București, Ed. „Litera”, 1997, 233 p.
- Cusiner, Mina, *Momente din existența de 28 de ani a școlii Societății culturale „Instrucțiunea”*. București, Tip. „Estetica” 1927 (Școala de fete „Instrucțiunea-Goldfarb”), 124 p. + anexe.

D

- Dare de seamă a CC Botoșani pentru ajutorarea familiilor mobilizaților iulie-septembrie*. Tip. „Reînvierea” Segall și Marcu, 1913, 25 p.
- Dare de seamă a gestiunei Comitetului Central de ajutorarea emigranților 1902-1903*. București, Imprimeria E. S. Cerbu, 1903, 18 p..
- Dare de seamă despre mersul Comunității pe perioada 1 aprilie 1909 – 1 aprilie 1910*. Focșani, Atelierele Gh. A. Diaconescu, 1910, 30 p. (Epitropia Comunității Israelite Focșani).
- Dare de seamă și gestiunea Comunității pe anii 1916/1917, 1917/1918, 1918/1919 de la 1 aprilie 1916 până la 10 octombrie 1919*. Craiova, Institutul de Arte Grafice „Samitca” [1919], 17 p. (Epitropia Comunității Israelite de rit occidental Craiova).
- Departamentul organizarea tinerimii. Circulara nr. 1. București, Tip. „Hasdeu” 1919, 15 p. (Comitetul Federației Sioniștilor din România).
- Derera, Nissim Em., *Monografia Comunității Israelite din Brăila*, Atelierele de Arte Grafice M. Fränkel, 1906, 50 p.
- Dicționar enciclopedic de iudaism*. Trad. Viviane Prager, C. Litman, Ticu Goldstein, Coordonare Viviane Prager. Schiță a istoriei poporului evreu. Traducere C. Litman. București, Ed. Hasefer, 2000, 1149 p.
- Dicționar statistic al României, întocmit pe baza rezultatelor definitive ale Recensământului General al Populației din 19 decembrie 1912*. București, Institutul de Arte Grafice „C. Sfetea”, 1914.
- Dobrogeanu-Gherea, C., *Socialismul în țările înapoiate*. Cu o prefață de Șerban Voinea. București, Editura Partidului Social-Democrat, 1945 (Biblioteca socialistă).
- „Dreptate”. *Chestia evreilor din România de un grup de evrei pamânteni*. București, Institut de Arte Grafice „Speranța”, 1910, 47 p.

- Drimer, Carol. *Studii critice*. 3 volume. I. Iași, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească”, 1923, 143 p; II. Iași, Tip. „Progresul” A. Grünberg, 1926, 156 p; III. Iași, Tip. „Viața Românească”, 1928, 160 p.
- Dubnow, Simion, *Istoria universală a poporului evreu*. Ediție prescurtată și prelucrată în limba germană împreună cu autorul de dr. A. Steinberg. Cu un eseu introductiv de Jean Cohen. Versiunea românească de S. Beinglass. Vol. I-III, Buc., 1946.

E

- Edeleanu, L. dr., ing. Tănăsescu, I., *Studiul Petrolului Român*. București, Institutul de Arte Grafice „Eminescu”, 1903 (MAICD, Direcțiunea Industriei Comerțului și Minelor, Laboratorul de chimie).
- Ehrlich, Paul, prof., Hata, S., *Chimioterapia Experimentală a sifilidelor*. Precedată de o prefață a prof. dr. G. Marinescu, membru al Academiei Române, Traducere autorizată făcută de dr. George D. Fischer, medic comunal. București, Atelierul ziarului „Adevărul”, 1910.
- „Encyclopedia Judaica”, Jerusalem, 1972, Ketter Publishing House Ltd., 16 volume.
- Eskenazi, Leon M. dr., *Istoricul Comunității Israelite spaniole din Craiova*. Craiova, Ed. Scrisul Românesc 1946, 134 p.
- Evreii din România în războiul de reîntregire a țării 1916-1919*. Volum alcătuit de D. Hincu. Selecția materialului: Lya Benjamin, prefață gen. maior (r) Constantin Antip (FCER, CSIER).
- Expozițiunea generală română din anul 1906*. Serbarea distribuirii premiilor și recompenselor acordate juriului, expozanților și colaboratorilor. București, Imprimeria Statului, 1907, XXXII + 712 p.

F

- Feinberg, Nathan, *La question des minorités à la Conférence de la Paix, 1919-1920, et l'action juive en faveur de la protection internationale des minorités*. Publié par le Conseil des minorités juives, Paris, Libraire Arthur Rousseau, Rousseau et Co Editeurs, 1929.
- Filderman, W. dr., *Adevărul asupra problemei evreiești din România în lumina textelor religioase și a statistice*. Urmate de listele nominale ale ostașilor evrei morți, răniți, prizonieri, dispăruți și decorați în războiul pentru întregirea României. București, Tip. „Triumful”, 1925, XCVIII + 218 p.
- Fundoianu, B., *Tăgăduința lui Petru*. Literatură biblică cu o lămuire despre simbolism. Iași, Ed. „Chemarea”, 1918.

G

- Gaster, M. *În corespondență*. Ed. îngrijită, prefață, note și indice de Virgiliu Florea. Documente literare București, Ed. Minerva, 1985, 200 p.
- Gaster, Moses, *Memorii* [fragmente], corespondență, ediție îngrijită și adnotată de Victor Eskenasy. București, Ed. Hasefer, 1998, 467 p.
- Grubea, Ion, dr. *Dăcătorul Benedict Kanner. Omul, profesorul și personalitatea*. București, f. e., 1946 (Extras din Buletinul Bibliotecii, Muzeului Arhivei Istorice și al Institutului de Cultură al Templului Coral, an I (seria II), nr. 1, 1946).

H

Halevy, M.A. dr., *Monografia istorică a Templului Coral din București*. Ediție originală. București, f.e., 1935, 191 p.

I

Iancu, Carol, *Emanciparea evreilor din România (1913-1919). De la inegalitatea civică la drepturile de minoritate. Originalitatea unei lupte începând cu războaiele balcanice și până la Conferința de Pace de la Paris*. București, Ed. Hasefer, 1998, 415 p.

Iancu, Carol, *Evreii din România de la emancipare la marginalizare 1919-1938*, București, Ed. Hasefer, 2000, 377 p.

Iancu, Carol, *Le combat international pour l'emancipation des juifs de Roumanie. Documents et témoignages*. Vol. I (1913-1919). Jérusalem, École d'études Juives Université de Tel Aviv, Impr. „Graphit” Press Ltd., 1994, 317 p.

Institutul de Editură și Arte Grafice „Samitca” din Craiova. Craiova, Editura Aius, 1998, 105 p. (Nicolae A. Andrei, Gabriela Braun, Albert Zimbler).

Iorga, N., *Câteva declarații făcute la întrunirea naționalistă din Brăila*. Vălenii de Munte, Tip. Soc. „Neamul Românesc”, 1913, 15 p.

Iorga, N., *Istoria evreilor în țările noastre*, București, Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl” S-sor I. St. Rassidescu, 1913, 41 p. (Academia Română).

Istoria Românilor (Tratat), coordonator acad. Dan Berindei, București, Editura Enciclopedică, 2003, vol. VII, p. 1-2, vol. VIII (1821-1940).

Istoricul cercului „Libertatea”, alcătuit sub îngrijirea lui Barbu Lăzăreanu. Buc., Atelierele Grafice Socec & Co. S.A., 1940, 77 p.

Istoricul Societății dr. Iuliu Barasch 1872-1922. Buc. Tip. „Curierul judiciar” f.a. 96 p. + 15 foto.

Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România. Vol. II/1-II/2. București, 1988-1990, 2 vol. (FCER). Vol. II/1. Prefață: Moses Rosen. Volum întocmit de Mihai Spielman, 1988, CXI + 292 p + 30 facs. Vol. II/2. Prefață: Moses Rosen. Cuvânt înainte: prof. univ. dr. Gh. Platon. Volum întocmit de L. Benjamin, M. Spielman, S. Stanciu. Ed. Hasefer, 1990, CXXXVII + 562, cu ilustr., graf. și facs. Vol. III. Cuvânt înainte: acad. prof. dr. Nicolae Cajal. Coordonarea volumului Ladislau Gyémánt, Lya Benjamin. Buc., Ed. Hasefer, 1999, 2 vol. (FCER). vol. III/1, 610 p., vol. III/2, 608 p.

J

Jaloane pentru o viitoare istorie. Reuniunea științifică din 2-4 noiembrie 1997, consacrată împlinirii a douăzeci de ani de la înființarea CSIER București, S.C. Romcartexim S.A, 1999, 320 p.

K

Kanner, Bénédikt, *La Société Littéraire „Junimea” de Jassy et son influence sur le Mouvement Intellectuel en Roumanie*. Paris, Editeur Banvalot-Jouve, 1906, 271 p.

Kanner, Elena B., *Monografia școalei profesionale și a gimnaziului de fete fundația Filip și Rașela Focșăneanu* (Comunitatea Evreilor din București). Publicată cu prilejul împlinirii a 25 de ani (1899-1924) de la fondarea școlii profesionale. București, Tip. „Cartea de Aur” A. Grossmann, 1924, 62 p.

- Kara, I., *Contribuții la istoria obștii evreilor din Iași*. Cuvânt înainte de prof. Mihail M. Cernea. București, Ed. Hasefer, 1997, 124 p.
- Kara, I., *Listă documentară „Sinagogi și Case de rugăciune în România interbelică”* (lucrare nepublicată).
- Kara, I., *Obștea evreiască din Podu Iloaiei. File din istoria unui „ștel” moldovenesc*. București, Ed. Hasefer, 1990, 167 p. + 3 pl.
- Kaufmann, Joseph, *Evrei luptători în Revoluția Românilor din anul 1848 sau O pagină din Istoria Evreilor Români*. Schițe istorico-biografice. Piatra Neamț, Tip. „Progresul” L. Șerțer, 1900, 64 p.
- Kopanski, Ia. M., *Organizații filantropice evreiești din Basarabia în perioada interbelică 1918-1940*. Chișinău, Ed. Pontos, 2002 (Academia de Științe a Republicii Moldova, Institutul de Cercetări Interetnice, Departamentul de istorie și cultură al evreilor din Moldova).
- Kuller, Hary, *Presa evreiască bucureșteană, 1857-1994*. București, Ed. Hasefer, 1996, 163 p.
- Kuller, Hary, *Opt studii despre istoria evreilor din România*. București, Ed. Hasefer, 1997, 358 p.

L

- Lacs, Moise, *Literarische figuren*. București, Editura Kriterion, 1969, 192 p.
- Lege asupra burselor de comerț* (publ. în MO nr. 56, 14 iunie 1913). București, Tip. G. A. Lăzăreanu, 1916, 45 p.
- Lege asupra învățământului primar și normal primar*. Promulgată prin D.R. 2064 din 19 mai 1893, București, Ed. Librăriei „H. Steinberg” 1893, 36 p.
- Lege asupra învățământului secundar și superior, cu toate modificările aduse până la aprilie 1912*. Edițiune oficială. București, Tip. „Cooperativa”, 1912, 58 p.
- Legea Cărciumarilor*. Lege pentru Monopolul vânzării băuturilor spirtoase în comunele rurale și Măsuri în contra beției. București, Stabilimentul de Arte Grafice „Euf. N. Miulescu”, 1908, 16 p.
- Lege pentru încurajarea industriei naționale*. București, MO nr. 249, 14 februarie 1912, p. 11469-11472.
- Legea pentru organizarea meseriilor și Regulamentul privitor la punerea în aplicare*. Publicat în MO nr. 119 București, Tip. „Viitorul” Nicolae N. Voicu, 1902, 72 p.
- Legea și regulamentul pentru împământenirea străinilor născuți în țară urmate de Instrucțiuni asupra aplicării lor*. Chestionare și Formulare de Cereri de Încetățenire. București, Impr. Statului, 1918, 99 p. (UEP, CC al Contenciosului).
- Lexiconul evreesc*. Lucrare enciclopedică pentru cunoașterea judaismului redactat de S. M. Littman și Eduard Ellenberg, vol. I. A-B. București, Tip. „Școalei Poporului”, 1947, 262 p.
- Liga Comunităților Israelite Române, I (*Acte de constituire*). București, Tip. H. Goldner, (Iași).
- Lovinescu, Eugen, *Memorii, 1900-1916, 1916-1920*. București, Ed. Cugetarea.
- Löwenstein, Th. dr., *Introducere în sionism. I, Istoria mișcării și organizației sioniste*. Prefața de A.L. Zissu. București, Ed. Organizației sioniste din România, 1934, 238 p.

M

- Macabi Iotzei România. *Persoană juridică, Buletin jubiliar, 50 de ani*. Tel Aviv, 5/4, 1970, 32 p.
- Mamina, Ion, Bulei, Ion, *Guverne și guvernanți (1866-1916)*. București, Silex – Casă de Editură, Presă și Impresariat, S.R.L. 254 p.
- Manuilă, Sabin, *Evoluția demografică a orașelor și minorităților etnice din Transilvania*. Asociația pentru știință și reformă socială, An VII, nr. 1-3, București, 1929, 129 p.
- Marcus, Israel (Marius Mircu), *Încă șapte momente*, f.l. Ed. Glob, 1961, 356 p.
- Marghiloman, Alex., *Note politice*, vol. IV, 1897-1924. București, Ed. Institutului de Arte Grafice S.A., 1927, 244 p.
- Margulies, Iacob, Rabin, *Cuvântare la inaugurarea religioasă a Spitalului Israelit din Galați (9 noiembrie 1903)*. Galați, Tipo-Litogr. „Națională”, A. Friedman, 1908, 30 p.
- Mănescu, Elisabeta, Dr. M. Gaster. *Viața și opera*. București, 1940, f.e., 113 p.
- Mărturii. „Chestiunea evreiască”, Antologie și introducere de D. Hîncu. Prefață de C. Popișteanu. București, Ed. Hasefer, 1996, 255 p.
- Minoritățile naționale din România. 1918-1925. *Documente*. Coordonată de Ioan Scurtu și Liviu Boar. București, Tip. „Arc S.R.L.” 1995, 783 p. (Arhivele Naționale din România).
- Monografia „Uniunii Femeilor Israelite” din București*. Fondată la 24 decembrie 1904. București, Tip. „Cartea de Aur”, 1930, 48 p.
- Monografia meseriașilor din județele Botoșani-Dorohoi-Suceava, 1906*. Botoșani, Tip. Reînvierea „Segall & Marcu”, 1907, 97 p. cu tab. (Camera de Comerț și Industrie, Circumscripția IX-Botoșani, Secția Camerei de Meserii).

N

- Neagoe, Stelian, *Istoria Guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*. București, Ed. Machiaveli, 1995, 285 p.
- Neusner, Iacob, *Judaismul în timpurile istoriei evreiești*. Trad. de Irina Horea, București, Ed. Hasefer, 2001, 322 p.
- Niemirower, J.I. dr., *Morala iudaică și etica ca știință*. Rev. Sinai, an I, nr. 2-3, martie-iunie 1926, p. 33-38 (part. 1).
- Niemirower, J.I. dr., *Ochire asupra Istoriei Comunității Israelite din Iași*. Conferință rostită la Toynbee Hall din Iași. București, Tip. „Speranța”, 1907, 40 p.
- Niemirower, J.I. dr., *Scrieri complete*, vol. II, *Disertații și foiletoane*, 1919, 543 p.; vol. IV, *Omiletică și retorica*, 1923, 456 p.. București, Ed. Lojei „Noua Fraternitate”.
- Nordau, Max, *Sionismul*. Ed. II. București, Tip. „Munca”, 1903, 30 p.

O

- O istorie a evreilor din România în date*. Studiu introductiv, selectarea datelor și Anexe, de Hary Kuller. București, Ed. Hasefer 2000, 2 vol. (FCER-CSIER). Vol. I. *De la începuturi, până la 1919*, p. 374; vol. II. *De la 1920, până la 1944*, 296 p.
- Ornea, Z., *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*. București, Ed. Fundației Culturale Române, 1996, 470 p.
- Ornea, Z., *Viața lui C. Stere*, vol. I, 1989, 590 p.; vol. II, 1991, 634 p. București, Ed. „Cartea Românească”.

Ornea, Z., *Viața lui Const. Dobrogeanu-Gherea*. București, Ed. „Cartea Românească”, 1983.

P

Parlamentari evrei în forul legislativ al României (1919-1940). București, Ed. Hasefer 1998, XXXI + 424 p. (FCER-CSIER).

Partidele politice din România (1862-1994) – Enciclopedie. București, Ed. Mediaprint, 1995, 413 p. (Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu).

Păianu, N.I., *Industria Mare 1866-1906*. București, Stabilimentul de Arte Grafice Albert Baer, 1906, 135 p. (MAICD)

Petiția Evreilor Pământeni adresată Corpurilor Legiuitoare... (București 1910), ACIER, Fond. I, ds. 266, f. 26-28 fv.

Petreanu, I., *Strâmți la minte și răi la suflet*. București, 1919, Tip. Profesională Dinu C. Ionescu, 1919, 24 p.

Pinkas Hakehilot, Encyclopedia of Jewish Communities Rumania, vol. I-II, Jerusalem. Yad Vashem, 1980.

Podoleanu, S., *60 scriitori români de origine evreească*. Vol. I. București, Ed. „Slova”, A. Feller, 1935, 204 p.

Populația evreiască în cifre. Memento statistic. Vol. I. București, 1945, editat de Congresul Mondial Evreiesc, secțiunea din România, 125 p.

Predescu, Lucian, *Enciclopedia României Cugetarea, Material românesc. Oameni și înfăptuiri*. Ediție anastatică. București, Ed. Saeculum I.O. și Ed. Vestala, 1999, 960 p.

Programa analitică pentru învățământul Religiei israelite și al lb. ebraice în școlile primare particulare israelite de băieți și de fete și azile confesionale israelite. București, Ed. Minerva, 1911, 17 p.

Protocolul Conferinței a XI-a a sioniștilor din România ținută la Galați în zilele de 17-18 mai 1909. Galați, Ed. Comitetului Federației sioniștilor din România, 1909, 41 p.

Publicațiile periodice românești (descriere bibliografică de Nerva Hodos și Al. Sadi Ionescu cu o introducere de Ioan Bianu), tom I, 1820-1906. București, Librăria Socec, 1913 și Idem (descriere bibliografică de George Băiculescu, Georgeta Răduică și Neonila Onofrei), tom II, 1907-1918. București, Ed. Academiei RSR, 1969.

R

Ralea, Mihai, *Fenomenul Românesc*. București, Ed. Albatros, 1997, Studiu introductiv, note, îngrijire de ediție de Constantin Schifirneț, 363 p.

Râșcanu, Gheorghe, *Istoricul învățământului particular în România din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre*. București, „Minerva”, 1906, 258 p.

Regulament de funcționare a organizațiilor sioniste din România adoptat de Marele Comitet Federal în ședința din 17 noiembrie 1919. București, 1919, 8 p. (FSRB).

Regulamentul Așezământului de Binefacere al Doamnelor Israelite de Rit Spaniol din Craiova. Craiova, Librăria și Tip. David Benvenisti, f.a.

Rispler, Osias și Littman, S.N., *Antologia literaturii evreiești*, prezentată de șef rabin dr. I. Niemirower. București, Ed. Tarbut, 1939, 266 p.

Rizescu, I., *Tiktin – omul și opera*. București, Editura de stat, 1971, 185 p.

- Rosen, Avram dr., *Contribuția evreilor la progresul industrial în România interbelică*. București, Ed. Hasefer, 2002, 295 p.
- Rosen, Avram dr., *Participarea evreilor la dezvoltarea industrială a Bucureștiului din a doua jumătate a sec. XIX până în anul 1938*. București, Ed. Hasefer, Colecția Contribuții, 1995, 182 p.
- Rotman, Liviu, *Școala israelito-română (1851-1914)*. București, Ed. Hasefer, 1999, 432 p.
- Rubin, Ițic, *Teatrul evreesc din Iași. Scurt istoric*. Tip. Mantos, Iași, 1947, 35 p.
- Ruppın, Arthur, *Les juifs dans le monde moderne*. Paris, Payot, 1934, 387 p.

S

- Sadoveanu, Isabela (n. Morțun-Andrei), *Israel Zangwill*. Iași, Revista „Viața Românească”.
- Schäffer, Gabriel, *Istoricul problemei evreiești din România*. Compendiu după opera *La question des israélites en Roumanie* de dr. Josef Berkowitz. București, Cultura Românească S.A.R. Institut de editură, f.a. 142 p.
- Scurtu, Ioan, *România și Marile Puteri (1918-1933). Documente*. București Ed. Fundației Haret – Facultatea de Istorie „România de Măine”, 1999, 195 p. + 1 h.
- Scurtu, Ioan, *Istoria României în anii 1918-1940 Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*. București, Ed. Didactică și Pedagogică, R.A. f.a., 250 p. (Pagini de Istorie).
- Schwarzfeld, E. dr., *Din istoria evreilor. Împopularea, reîmpopularea și întemeierea târgurilor și a târgușoarelor în Moldova*. București, Ed. Uniunii Evreilor Pământenii, 1914, 123 p.
- Schweig, M., *Indicatorul instituțiilor și organizațiilor evreiești din București*. Agenția de publicitate și tip. I. Brănișteanu, [1917], 294 p.
- Societatea „Cultura” din Iași. *Darea de seamă pe anul 1903-1904*. Tip. A. Goldner, Iași, 1905, 39 p.
- Societatea Marpe Lenefes pentru susținerea și îngrijirea membrilor săi în caz de boală și deces, *40 de ani de existență 1875-1915*. București, tip. „Concurența” Osias M. Klein, 1916, f.p.
- Societatea „Junimea studioasă medicală”, *După 50 de ani 1880-1930*. București, Tip. „Dorul de muncă”, 1930, 47 p.
- Spitalul evreilor pământenii din Ploiești pentru răniții Armatei Române. *Darea de seamă a Comitetului de la 24 iunie 1913 până la 31 decembrie 1914*. Ploiești, Tip. „Aurora” 1914, 23 p.
- Stambler, Bernard, *L'Histoire des israélites roumains et le droit d'intervention*. Paris, Jouve & Cie, éditeurs, 1913, 315 p.
- Statutele societății „Fraternitas” din Ploiești*. Fondată în luna februarie 23/8 anul 1906. Ploiești, Tip. „Aurora” 1906, 15 p.
- Statutele Primei Societăți Fraterne Israelite „Caritatea”*. Iași, Tip. „Progresul” A. Grinberg, 1915, 15 p.
- Statutele Societății primului Ambulatoriu pentru tratamentul gratuit cu doctor și medicamente al săracilor fără deosebire de naționalitate și confesiune din Brăila*. Tip. „Minerva”, 1911, 16 p.
- Statutele Societății de Economie „Unirea” din Moinești, jud. Bacău*. Moinești, Tip. M. Rabinovici, 1900, 28 p.

- Statutele Primei Societăți Fraternă Israelită pentru întreținerea Azilului de bătrâni.* Fondată de meseriași în anul 1890. Iași, Tip. H. Goldner, 1911, 32 p.
- Statutele și Regulamentul societății de binefacere a Meseriașilor Israeliți,* fondată în anul 1875 la Galați, Tip. „Progresul” M. Snelowitz, 1909, 25 + 3 p.
- Statutul Eforiei Comunității Evreiești din Botoșani.* Tip. „Reînvierea”, 1920, 34 p.
- Statutul și Regulamentul Societății Ezra-Betzaroth din Craiova.* Libr. și Tip. David Y. Benvenisti, [1900], 31 p.
- Statutul organizației sioniste a Basarabiei.* Chișinău, Tip. Soc. Culturale a Românilor Basarabeni, 1918, 7 p.
- Statutul Comunității Israelite.* Iași, Tip. „Progresul” A. Grünberg, 1919, 32 p.
- Stăureanu, M., *Istoricul școlii Israelito-Române „Lumina” din Craiova.* Tip. Scrisul Românesc, 1933, 98 p.
- Stern, Adolphe dr., *Din viața unui evreu român. Însemnări din viața mea.* Ediție îngrijită, adnotată și postfață de Țicu Golstein, 3 vol., București, Ed. Hasefer, 2001, vol. I: 1848-1879, 233 p.; vol. II: 1879-1912, 283 p.; vol. III: 1913-1931, 214 p. Prima ediție a apărut în 1915, 1921.
- Stern, S.I., *Școala noastră în Vechiul Regat.* Conferință ținută la Toynbee hall-ul din Galați, Bibl. Hasmonaea nr. 5. București, Ed. Hasmonaea, f.a., 39 p.
- Streja, Aristide arh., Schwarz, Lucian arh., *Sinagogi din România.* București, Ed. Hasefer, 1996, 98 p.
- Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae* IV. București, Ed. Hasefer, 1999.
- Studiu și rapoarte asupra Industriei Mari încurajată de stat.* București, Tip. „Voința Națională”, 1909, 174 p. (MICo).

Ș

- Școala de meserii „Ciocanul”. *Raport anual 1912-1913*, București, Tip. „Progresul”, 1913, 28 p.
- Șfemer, Șmil H., *completa cronologie a istoriei evreilor.* Partea I de la 1240 până la 1923 (în limba idiș). Iași, Tip. Progresul, f.a.

T

- Taubes, A., *Despre jurământul la evrei și jurământul „More judaico”*, București, Tipogr. „Tiparul”, 1902, 51 p.
- Tercatin, Baruch, *Din înțelepciunea Torei și a hasidismului.* București, Ed. Hasefer, 2000, 391 p.
- Theiler, Iosef, *Idei economice*, ed. I, 1901, București, Tip. „Heliade” și Tip. Instit. „Carol Göbl”, 1901, 15 p. *Idem*, vol. II, București, Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor. Ion St. Rassidescu, 1901, 47 p.
- Tratatul de istorie a Românilor.
- Trivale, Ion (I. Netzler), *Cronici literare*, București, Tip. „Cooperativa”, 1915, 419 p.

Ț

- Țațomir, Eugen dr., *Contribuțiuni la Studiul Evreilor ca element producător în economia națională. Fenomenul Distribuției Topografice a Populației Evreiești din România.* București, Imprimeriile „Curentul” S.A., 1937, MCMXXXVII + 107 p. + 2 h.

U

- UEP. Comitetul Central al Contenciosului. *Legea și Regulamentul pentru împământenirea străinilor născuți în țară; urmate de Instrucțiuni asupra aplicării lor, chestionare și formulare de cereri de încetățenire*. București, Imprimeria Statului, 1918, 99 p.
- UEP. *Congresul ținut în zilele de 18, 19 și 20 februarie 1923*. București, Atel. „Adevărul” S.A. 1923, 104 p.
- UEP. *Cum trebuie interpretate Legea și Regulamentul de încetățenire*. Jurisprudențe ale Înaltei Curți de Casație. București, Imprimeria Statului, 1918, 24 p.
- UEP. *Opt ani de activitate*. București, Tip. „Progresul”, 1918, 73 p.
- UEP. Reprezentanța Uniunii. *Procesul-verbal al Congresului Uniunii Evreilor Pământeni ținut la București în zilele de 25-26 decembrie 1914*. București, Tip. „Progresul” 1915, 76 p.
- UEP. Reprezentanța Uniunii. *Procesul-verbal al Congresului Uniunii Evreilor Pământeni ținut la București în zilele de 6-7 ianuarie 1916*. București, Tip. „Progresul” 1916, 220 p.
- UEP. Reprezentanța Uniunii. *Raportul C.C. asupra activității sale în anul 1911*. București, Inst. de Arte Grafice „Eminescu”, 1911, 79 p.
- UEP. Reprezentanța Uniunii. *Raportul C.C. asupra activității sale în anii 1913-1914*. București, Tip. „Progresul” 1914, 178 p.

V

- Verax, *La Roumanie et les juifs*. Bucarest, I.V. Socec, 1903, 384 p.
- Vianu, Tudor, *Cunoașterea de sine*. Antologie și Introducere de Eugen Simion. București, Edit. Fundației PRO, 2000, 465 p.

W

- Wachtel, Moritz, *Nevoile industriei și meseriilor naționale. Rolul Tarifului Vamal, al Tarifului CFR și al Legei pentru încurajarea Industriei Naționale*. Memoriu adresat Camerelor de Comerț. Iași, Tip. H. Goldner 1901, 19 p.
- Wigoder, Geoffrey, *Evreii în lume*. Dicționar biografic. Coordonator Viviane Prager. Traducere Irina Horea (M, R-Z), Viviane Prager (A-K), Carmen Stanca (L, N-P). București, Ed. Hasefer, 2001, 638 p.

Z

- Zane, G., *Economia de schimb în Principatele Române*. București, Ed. Casei Școalelor, 1930.
- Zeletin, Ștefan, *Neoliberalismul, studii asupra istoriei și politicii burgheziei române*. Ed. II. București, Ed. revistei „Pagini agrare și sociale”, 1927, VIII + 278 p.

Lucrări contingente cu nevoile, aspirațiile și năzuințele etniei evreiești din România (1900-1918)

Aderca, Felix

Sânge încheșat... Note de război. Craiova (Institutul de Arte Grafice „Samitca”), 1915.

Motive și Simfonii. Craiova (Edit. Tipografiei David. I. Benvenisti), 1910.

Fragmente-Romanțe. Craiova (Tip. David I. Benvenisti), 1916.

Prin lentile negre, București, 1916.

Adler, Saly

Câteva cercetări asupra Influenței substanțelor amare în Secrețiunea gastrică a acidului clorhidric. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută în mai 1912. București (Tip. Horia Carp & Marinescu), 1912.

Albrecht, Scarlat

Reorganizarea Școlilor Israelite. Botoșani (Tip. „Reînvierea” Segall & Marcu), 1905. Cu o scrisoare a lui Is. Astruc, conținând aprecieri asupra propunerilor făcute de S. Albrecht.

Personalitatea învățătorului în școală, Botoșani. (Tip. „Reînvierea”), 1916

Alimănișteanu, Constantin

Capitalurile străine în România și unele măsuri pentru atragerea lor. București (Inst. de Arte grafice „Eminescu”), 1901. (Asociațiunea Exploatatorilor de Petrol din România).

Données statistiques sur l'industrie du pétrole en Roumanie. Bucarest (Inst. D'Arts graphiques Carol Göbl, Ssr I.St. Rassidescu), (1907). (Congrès International du Pétrole. III-è session).

O dorință. Răspuns la articolul „Sodoma și Gomora” al domnului A.C. Cuza („Neamul Românesc” No. 14 și 26). București (Institutul de Arte Grafice și Editură „Minerva”), 1906.

Exploatarea și comerțul cu petrol românesc pe ultimii trei ani, 1899-1902, București, 1902. Text paralel în limbile română și franceză.

Importanța ținerii unui congres internațional al petrolului în București. București (I.V. Socescu), 1902. (Asociațiunea exploatatorilor de petrol din România). („Convorbiri literare” no. 1, an XXXVI).

Necesitatea conlucrării elementului românesc cu cel străin în exploatarea petrolului, Ploiești (Tip. Modernă), 1901.

Antim, Ștefan

Intervenționismul și tocmelile agricole. Studiu social. București (Imprimeriile „La Roumanie”), 1907.

La question sociale en Roumanie. Studii sociologice. Paris, M. Girard & E. Brière Libraires-Éditeurs (Beaugency, Imp. R. Barrillier), 1912.

Ion I.C. Brătianu. O încercare critică. București (Tip. „Gutenberg”, Joseph Göbl S-sori), 1916.

Nicolae Gr. Filipescu. O schiță politică. București, „Librăria Nouă”, Institutul de Arte grafice „Carmen Sylva”), (1916).

Petre P. Carp. O cercetare critică. București (Tip. „Gutenberg”, Joseph Göbl S-sori), 1915.

Take Ionescu. O notiță critică. București, Inst. de Editură și Arte grafice „Flacăra”, 1915.

Chestia evreiască. Studiu social. București, „Librăria Nouă”, Carol P. Segal, /1918/.

Chestiunea socială în România. Fasc. I. *Problema politică*. București, (Imprimeria „La Roumanie”), 1908.

Axelrad, Luca (A. Luca)

Galileu. Viața și Opera sa. București, Edit. proprie A. Axelrad, 1909, Edit. „Lumen”, /1911/.

Spre Răsărit. Versuri. Cu o prefață de A. Steuerman. Bârlad, Editura Librăriei N.A. Petroff (Tip. „Progresul” S. Gross). Cuprinde versuri originale și traduceri din A. de Vigny, Sully Prudhomme și Lessing.

Traduceri: Baudelaire, Ch. *Poeme în Prosă*, București, 1909. Brandes, G., *Leon Tolstoi*, București, 1910. Büchner, L. dr., *Ce-i omul?* București, 1911. Buffon, *Omul și Natura*, București (1910). Cervantes, *Câinii din Valladolid*, București, (1910). Clemenceau, G. *Cele două Drapele*, București, (1914). Coppée, Fr., *Copil de suflet*, București (1909); (1916). Darwin, Ch., *Lupta pentru existență*, București, (1909). Diderot, *Credință și ateism*, București, (1911). Fabre, J.H., *Din viața insectelor*, București, (1915). Finot, J., 1912. Gorki, M., *Iubita*, București, 1909. *În temniță*, București, 1910. Haeckel, E., *Originea omului*, București, (1909). Helvetius, *Puterea pasiunilor*, București (1911). Hervé, G., *Ghilotina sau Funia?* București (1941). Marx, K., *Muncă, marfă, bani*, București, 1910. Nietzsche, Fr., *Omul superior*, București (1911). Nordau, M., *Pesimism și Optimism*, București (1911). *Psichologia dragostei*. București (1901). *Psihologia zeflemelei*. București, 1908. *Unde-i adevărul?*, București, 1911. Ostwald, W., *Mișcarea perpetuă*, București, 1912. Platon, *Ce-i amorul?*, București, 1910. Rousseau, J.J., *Despre originea inegalității dintre oameni*, București (1912). Rousseau, J.J., *Pagini alese*, București, 1910.

Beck, M., dr.

„Producă munții pace poporului și dealurile dreptate”. Predica ținută la 10 Maiu 1900 în Templul Coral din București. (Institutul de Arte Grafice Carol Göbl), 1900.

Cuvântare rostită cu prilejul atentatului împotriva D-lui Președinte al Consiliului de Miniștri. 11 decembrie 1909 (12 Tebeth 5670), București, 1909.

Cuvântare rostită cu prilejul aniversării a 60-a zi de naștere a M.S. Reginei Elisabetha (Carmen Sylva) marți, 16/29 decembre 1903, București (Tip. Isac Binder), 1904.

Iacob Löbel. Predică rostită în Templul Coral din București în pomenirea lui Iacob Löbe la 30 mai 1907 (30 Sivan 5667) cu prilejul aniversării a 40-a a încetării sale din viață (30 Sivan 5627). București (Tip. „Speranța”), 1907.

Regele Carol I. Predica rostită cu prilejul serviciului divin de doliu de la 12 octombrie 1914 în Templul Coral, București (Stabilimentul de arte grafice „Providența”), 1914.

Regina Elisabeta (Carmen Sylva). Cuvânt de jale rostit cu prilejul serviciului divin de doliu de la 28 februarie 1916 în Templul Coral din Capitală (Atel. Grafice Socec & Co.), 1916.

Predica rostită la serviciul divin, oficiat cu prilejul încheiării păcii și al unirii Basarabiei cu România în ziua de 19 mai 1918 în Templul Coral din Capitală. București. (Atel. Grafice Socec & Comp.), 1918.

Societatea israelită de binefacere „Ghemiluth Chasidim”. Schiță istorică la Jubileul pentru împlinirea a 50 ani – 1856-1906. (... Text ebraic), București (Atel. Socec), 1906.

„Unire și Frăție”. Predica rostită la 24 ianuarie 1909 (Sămbătă, 15 Șevat 5669) în Templul Coral. București (Tip. Universală, I. Ionescu), 1909.

Ben Chel Kivah, *Vae victis. Unica soluție în chestia evreiască*, București („Avântul” Inst. de Arte Grafice), 1914.

Traduceri: Ben-David, *Ploiești Meșulam*. Valensi, Alfred. *Despre sionism*, Galați, 1910. Ben-Iehuda, *O stare de lucruri*. Ploiești. Cu o Prefață de dr. J. Nacht. Galați, Edit. Asociației tineretului intelectual evreesc din România (Tip. „Progresul” Srułowitz), 1909. (Asociația tineretului intelectual evreesc din România).

Bibicescu, Ioan G.

Sunt persecutați evreii în România? București, 1902 (Tip. Voința Națională).

Birenberg, S.S.

Despre Fidejussione în Dreptul Roman și Dreptul Român. Teză pentru licență, București (Inst. de Arte Grafice „Eminescu”), 1904.

Birman-Berea, H.

Introducerea cultului cânepei în țară, București (Stab. Grafic I.V. Socecu).

Birman-Berea, S.

Catarul cronic atrofie al nasului și tuberculoza. Memoriu prezentat pentru obținerea titlului de docent la Facultatea de Medicină din București. București (Atel. Grafice Socec & Co), 1916.

Cele mai noi cercetări asupra unei noi funcțiuni a urechei interne, București („Lupta”), 1916.

Quelques considérations sur la melothérapie. Bucarest (Atel. Graphiques Socec & Co), 1907.

Quelques considérations sur le relèvement du tympan, Paris, Masson et C-ie, Editeurs (Corbeil, Impr. Crété), [1910].

Über das Gehör in seinen Beziehungen zur Musik und über seinen ethischen Einfluss (Bucarest). (Graphische Anstalt Socec & Comp.), [1907].

Birnbaum, M.

O adunare generală. Piesă de moravuri într-un act. Galați (Inst. Grafic „Schenk” – Burbea), 1911.

Nachruf dem in Gott ruhenden Hillel Cahane, Botoșani, 1901.

Birnberg, Isidor

Acțiunea insistenței și extinderea ce a luat-o în dreptul român. Efectele falimentului relative la cambii în dreptul român. Teză pentru licență în drept. București (Lito-Tip. Grossmann), 1902.

Biroul central al sioniștilor din Colonia

Zece ani de Sionism. Traducere de dr. H.M., Iași, Edit. Beneli, [1907].

Bismark, O.

Bismark și Evreii [Discurs asupra chestiunii evreiești] Brașov (Tip. A. Mureșianu, Branisce & Comp.), 1913.

Braun, Nicolae Al. – *Despre atoxyl. Contribuțiuni la studiul acțiunii sale terapeutice.* Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Susținută în martie 1908.

Braunstein, Enric F.

Din vremuri uitate „Hanuka”, 1905.

Du Sionisme. Aperçu historique. Paris. (Impr. Beresniak et fils), 1916.

L'oligarchie roumaine et les juifs. Préface de A. Ferdinand Hérold. Paris, Beresniak

ș.a.

La presse juive en Roumanie, Paris, Ernest Leroux éditeur (Le Puy-en-Velay, Impr. Peyriller, Rouchon et Gamon), 1913.

Dibreii haiaimim lebnei Israel (Istoria evreilor) Vol III, De la moartea lui Maimonide până la alungarea evreilor din Spania, 1904.

Istoria evreilor. Partea I-a din timpurile cele mai vechi până la răscoala lui Bar Kochba, pentru uzul școalelor israelite din țară, Vaslui. Aprobata de Ministerul Instrucției. Introducere de dr. J. Nacht. [București, 1905].

Hamore, compus după metoda intuitivă, (Vaslui). Pentru școalele israelite. Partea I (Abecedar), 11. Ediția I, Craiova (Inst. grafic Samitca) 1908-1910.

~ *Idem.* Partea II (Carte de citire). Aprobata de MI, 1912. Ed. II București (Edit. Libr. „H. Steinberg”), 1915.

~ *Hamore.* Partea I (Abecedar). Ed. III. Aprobata de MIPC, 1912. Piatra Neamț. Editura autorului (Tipografia Modernă D. Samsony), 1912. Ed. IV. București. Edit. Libr. „H. Steinberg”, 1915.

Schirim (cântece), în ebraică, Craiova, Samitca, 1913. București, Ed. Banat, 1914.

Traduceri, prefețe: Niemirower I.I., *Articole despre planul fondării unei Academii Iabneiene moderne.* Cu o schiță despre dr. I. Niemirower, Botoșani, [1913].

Bril, A.

Contribuțiuni la studiul artropatiilor tabetice. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Lito-tip. A. Grossmann), 1902.

Brociner, André

Reflexiuni asupra Theatrului în general. (Tip. Jean Sabetay), 1913.

Brociner, J. B.

Chassidismul în România. București (Inst. de Arte Grafice „Dor P. Cucu”), 1910.

Chestiunea evreiască așa cum ea este rezolvată. București (Tip. „Gutenberg” Joseph Göbl S-sori), 1911.

Chestiunea evreilor români (Un marché allemand). București („Minerva”), 1916.

Chestiunea evreiască și Evreii sub drapel. București (Tip. Mauriciu Kalber), 1913.

Chestiunea Israeliților Români. Starea lor politică și de drept și soluțiunea dată prin Tratatul de pace din București 1918.

Die Donau als internationaler Verkehrsweg der Zentral Staaten wie auch Rumäniens (Tip. „Eminescu”), 1916.

Două definițiuni supramate și una adevărată în chestiunea israelitiilor români. București (Tip. Euf N. Miulescu), 1913.

Drepturile Evreilor-Dobrogeni. O voce din Dobrogea de A.[ron] Ellman, alegător comunal din Tulcea. București (Tip. Dor P. Cucu), 1911.

Traduceri, prefețe: Astruc, Aristide E., *Roș Hașana și Iom Kipur*. București, 1910 (Din Publicațiile Ordinului S.I.R., nr. 2). Introducere la *Constituțiunea ordinului independent S.I.R.*, București, [1910]; [1913]. Oppenheimer, Prof. Dr. Franz. *Colonizare cooperativă în Palestina*, București, 1910.

Brociner, Marco

Der neue Glaube. Verlag von Adolf Bonz & Comp, [190..?].

Brandmark, Burăh

Valoarea terapeutică a fructelor de Petrodelenima satiorum în obstetrică. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Susținută în anul 1905. Iași, Tip. H. Golner, 1905.

Brucăr, Ozias, dr.

Date și fapte din Argentina. Membru corespondent onorific al Camerei Mercantile (de Comerț) din Buenos Aires, Bacău, (Tip. leg. de cărți J.B. Hazu), 1904.

Buffon, Georges-Louis Leclerc

Omul și natura. Traducere de A. Luca, București. (Editura „Lumen”, Tip. M. Kalber), 1910.

Bujes, Maximilian

Tainele bogăției. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”), 1911.

Byck, Adolphe

Traduceri: Aratt Jose, *Despre cânt*, 1913; Wass Richard, *Vinovat*, 1915.

Cajal, Marcu

Cartea mamelor, București, Edit. „Librăriei Universale Leon Alcalay et Co”, 1915.

Candrea-Hecht, Ion Aurel

Cours complet de grammaire roumaine. Paris, (H. Welter, Editeur) (Macon, Protat Freres, Impr.), 1900.

Dictionar de proverbe și zicători. București, Editura Librăriei Leon Alcalay (Tip. Profesională), (1912).

Din Bătrâni. Cum și ce povestesc cronicarii despre vremile și domniile din trecut. București, „Minerva” Institutul de Arte Grafice și Editură, 1909.

Din elementele latinești ale limbii române. Seria I-III. București (Atel. Grafice I.V. Socec), 1904-1905.

Les éléments latins de la langue roumaine. Le consonantisme. Thèse présentée pour le doctorat de l'Université de Paris (Lettres). Paris, Libr. Émile Bouillon, éditeur, 1902.

Etymologies roumaines. Paris (Maçon, Protat Frères, Impr.), 1902.

Graiul din Țara Oașului. București (Atel. Socec), 1907.

Psaltirea Scheiană comparată cu celelalte psaltiri din sec. XVI-XVII, traduse din slavonește. București (Atel. Graf. Socec & Co.), 1916.

Cours de langue française (în colaborare cu D.A. Teodoru). *Quatrième Livre destiné à la 4-ème classe des lycées et gymnases, des écoles secondaires de jeunes filles et des écoles professionnelles*. Bucarest, („Minerva”, Institutul de Arte Grafice și Editură), 1909. *Idem*, 1911, 1912, 1913, 1915.

Dictionarul etimologic al limbii române (I). Elementele latine (în colaborare cu Ov. Densușianu). Publicat de librăria Socec & Comp. Cu ocasiunea a 50 de ani de la înființarea Casei. Fasc. I-IV. București (Atelierele Socec & Comp.), 1907-1914.

Dictionar general al limbii române din trecut și de astăzi, cuprinzând: formele literare cu citațiuni din scriitorii vechi și de astăzi, formele dispărute azi din limbă cu indicarea izvoarelor din sec. al XVI-lea – XVIII-lea, formele populare din tot domeniul

daco-român, cu indicarea regiunii unde se întrebuițează etimologia cuvintelor a căror origine e bine stabilită. București, (Libr. Edit. Socec & Co.), 1909.

Din popor. Cum grăște și simte țărănul român. (Texte publicate împreună cu Ov. Densușianu). București, Edit. Librăriei Leon Alcalay, 1908.

Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români, publicate împreună cu Ov. Densușianu, Th. D. Speranția: Vol. I. România. Vol. II. Basarabia, Bucovina, Maramureș, Țara Oașului, Transilvania, Crișana, Banat, Serbia. Graiul istro-românilor, meglenișilor și aromânilor). București (Atel. Grafice Socec & Co.), 1906, 1908.

Poezii populare din diferite regiuni locuite de români, împreună cu Ov. Densușianu. București, (Edit. Librăriei Leon Alcalay), /1909/.

Povești din diferitele ținuturi locuite de Români, împreună cu Ovid Densușianu. București, Edit. Librăriei Leon Alcalay (Tip. Grossmann), 1909.

În colaborare cu: Coman Dr. G., *Curs de limbă germană*, 1913, 1914.

Canianu, Mihail (M. Cahana)

Crestomație. Bucăți alese din autori germani. Cu note biografice și literare, București (Atel. I.V. Socec), 1901.

~ *Idem. Traducere română. (Edit. Casei Școalelor de pe lângă Ministerul Cultelor și Instrucțiunei Publice) (Stab. Grafic I.V. Socecu), 1901.*

Carniol, Bernard

Contribuțiuni la studiul puericulturii intrauterine. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută în decembrie 1915. București (Tip. Profesională, Dimitrie C. Ionescu), 1915.

Emmanuel, Eugen

Conflit entre créanciers d'une succession solvable et héritiers insolvable débiteurs d'un rapport en moins prenant. Paris (Libr. de la Société du Recueil, Sirey Anne M-on Larose & Forcel Léon Tenin, Impr. Bussière), 1918.

Evreii celebri după Kohut și alți autori. Partea I: Filozofi și scriitori. Vol. I. Galați (Edit. Soc. „Max Nordau”), 1904.

Evreii din România și chestiunea evreiască. Buzău (Tip. Ioan Călinescu), 1913.

Evreii în Comerțul și Agricultură României. De X. Y. Z. Iași (Tipografia Națională), 1903.

Evreii Pămînteni în Cameră. Iași, 1910.

Engelberg, Luță

Di neşume in cvartir oder A ghespreich mitn molech-hamuves derächn Telefon. Umoristice Fantezie. Piatra Neamț (Tip. și Libr. Leopold Steinberg), 1911.

Şobes Hagudl. Far wus mir hobn şobes hagudl (Piatra Neamț, 1911).

Şobăs Noch Tiş, Piatra Neamț Umoristice ştenen, cupletn an folcs-vițen. Piatra Neamț (Tip. Modernă [pe copertă: „Modernă” Tip., Leg. de Cărți și Încadrare de tablouri]), 1910.

Eskenasi, Leon

Tratamentul anevrismelor prin injectarea substanțelor cu gelatină. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în 29 iunie 1944, București (Tip. Profesională Dinu C. Ionescu), 1911.

Eskenasi, Iosif – *Apendicita în cursul sarcinii. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Susținută în februarie 1916, București (Stab. de Arte Grafice „Energia”), 1916.*

Ettingher, Iosif

Fermenții solubili ai laptelui de femeie. București (Tip. „Eminescu”), 1902.

Îngrijirea copilului mic sănătos și bolnav. București (Institutul de Arte Grafice „Eminescu”), 1913.

Sfaturi către mame pentru îngrijirea copiilor mici sănătoși și bolnavi. Carte apărută cu concursul Primăriei Capitalei, Societății pentru protecția copiilor, Direcției sanitare și Ministerului de Culte, Ed. I. București (Tip. „Universala”, Iancu Ionescu), 1908.

Tratamentul migrenei prin sympatectomie cervico-toracică (Operațiunea clui profesor Th. Ionescu). Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București, Inst. de Arte Grafice și Editură „Minerva”, 1902.

Focșăneanu (Focșaner), I.

Despre monopolizarea industriei zahărului și descentralizarea culturii sfecei de zahăr în România. București (Stab. de Arte Grafice „Energica”), 1916. Tradusă și în limba germană.

Despre rezolvirea chestiunii zahărului în România. (Stab. de Arte Grafice „Altert Baer”), 1918.

România la Expozițiunea Internațională de Arhitectură, Lipsca, 1913, Leipzig (1912), în colaborare cu Vasilescu, arhitect.

Frenkel, Samy

Étude sur les calculs aberrants de l'uretère, Faculté de Médecine de Paris, Paris, Jouve & C-ie, Éditeurs (Impr. de la Faculté de Médecine, Jouve et C-ie), 1911.

Fresco, M.

Istoria israeliților de la întoarcerea din captivitatea babilonică și până în zilele noastre. Destinată elevilor școalelor israelite. Traducere, București, Edit. Librăriei H. Steinberg (Stab. de Arte Grafice „Universala”), 1903.

Friedman, Herman

De recitat la Serbări, Festivaluri, Producții școlare și Solemnități în populația israelito-română din România, Bârlad (Tip. Constantin D. Lupașcu), 1916.

Friedman, Hugo

Contractul de locație în Dreptul Roman și Român. Teză pentru licență, București (Stab. de Arte Grafice, Euf. N. Miulescu), 1904.

Dreptul penal militar și procedura lui, Ploiești, 1906, în colaborare cu Popescu, M., locot.

Friedmann, Adolf

Viața lui Theodor Herzl. Traducere românească cu învoirea autorului de Ariel Zahab. Galați (Edit. Federației Sioniștilor din România, Iași, Tip. Versuri și Proză), 1916

Friedmann, Julius

Contribuții la studiul seroreacțiunii aglutinante în tuberculoză și valoarea sa ca mijloc de diagnostic. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, București (Clementa, Stab. de Arte Grafice Țăranu & Co.), 1906.

Friedmann, L.

Tiocolul în baciloza pulmonară. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. Gutenberg, Joseph Göbl), 1902.

Friedmann, Leon

Studiu medico-legal asupra morții subite la copii din hipertrofia thymusului. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Iași (Tip. H. Goldner), 1903.

Friedsam, Eduard

Kystele hydatice ale mamelei. Teză pentru doctorat în medicină și Chirurgie. București (Tip. Curții Regale F. Göbl Fii), 1909.

Froda, Scarlat

Fata din dafin, București, 1918, în colaborare cu Adrian Maniu.

Frühling, David

Tratamentul lui Calot în osteo-artrite tuberculoase. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în ianuarie 1908 (Tip. H. Goldner), Iași.

Fuchs, Teodor

Metoda practică pentru a învăța muzica vocală, cuprinzând explicații teoretice și 110 solfegii pentru uzul școlilor secundare în colaborare cu A. Levy (Ivela). București, Jean Feder, 1903.

Furtună, Enric (Enric Pekelman)

Arsurile din punctul de vedere medico-legal. Documente de Medicină Legală și de criminologie. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Iași (Tip. H. Goldner).

Mai cuprinde: *Alexe Tudor.* Dramă într-un act și *Sorin Bătrânul.* Poem dramatic în două acte.

Traduceri: Mosenthal, Dr. S. N. *Deborah.* Trad. Iași, 1907.

Furtună, Horia

Du recours de l'assureur contre les tiers responsables de la réalisation du risque dans le contrat d'assurance. Paris, Librairie Arthur Rousseau & C-ie, Editeurs (Grande Impr. De Blois), 1915.

Gaster, Leon

L'économie et la sécurité du pétrole comme moyen d'éclairage. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl” S-sor I. St. Rassidescu), 1910.

Electricity on the oil Fields, 1904.

Gaster, Moses

History of The Ancient Synagogue of the Spanish and Portuguese Jews, the cathedral synagogue of the Jews in England. London (Harrison & Sons, Printers in ordinary to His Majesty, St. Martin's Lane), 5661-1901.

Istoria biblică de la începutul lumii până la Maccabei împreună cu o geografie a Palestinei pentru usul școalelor israelite. Publicată de Societatea pentru cărți didactice isrelito-române. Ed. IV. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, Ssr. Ioan St. Rassidescu), 1905.

Rumanian Bird and Beast stories. Published for the Folklore Society by Sidgwich & Jackson (Glasgow: Printed at the University Press by Robert Maclehose and Co.), 1915.

Georgescu, G.

Despre Pentateuch. Teză pentru licență. București (Tip. și Fonderia de litere Thoma Băilescu), 1901, (Universitatea din București. Facultatea de Teologie).

Ghinsberg, Mendel

Contribuțiuni la studiul tetaniei la copii. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în noiembrie 1901 (Tip. H. Goldner), 1901.

Ghips (Botoșani), L.

Traduceri: Spencer, Herbert. *Progres, Legea și cauza...*, București, 1907 (Bpt. 267-268).

Glicsman, I. (dr. Ioan Fulga)

Filosofia lui Spinoza în lumina cugetării moderne. București (Tip. „Providența”, H. Steinberg), 1916.

Mortalitatea rurală în România. Cauzele. Remediile. București (Inst. de Editură și Arte Grafice „Flacăra”), 1916.

Sifilisul (Frenții) și leacurile lui. București (Tip. ziarului „Adevărul”), 1907.

Glückman, Șaim

Contribuțiuni la studiul clinic și frecvența sifilisului extragenital. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Iași (Tip. H. Goldner), 1907.

Goldenberg, I.

Studiul clinic al stomacului bilocular. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. „Munca”), 1907.

Goldenberg, Jacques

Ophthlmo-réaction à la tuberculine. Technique, dangers, pathogénie et valeur diagnostique. (Thèse). Paris, Steinheil, 1909.

Goldenberg, Lazăr M.

Drenajul în Laparotomiile gynecologice. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. Curții Regale, F. Göbl Fii), 1908.

Goldenberg, M. A.

Cercetări asupra grăsimii și fibrinei în Leziunile Tuberculoase. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. Horia Carp & Marinescu), 1912.

În colaborare cu Babeș, V., *Sur la Fibrine et la graisse dans la tuberculose pulmonaire*, Paris (1912).

Gorki, Maxim

Căsnicia Orlofilor. Traducere de R. E. Streitman. București, Edit. „Librăriei Școalelor C. Sfetea, 1915. Nuvele traduse și cu prefăta: „Literatura rusă și Maxim Gorki” de Leonard Paukerow. București (Tip. „Speranța”), 1905. *Iubita. Cântecul șoimului.* Traducere de A. Luca. București (Tip. Miulescu), 1909. *Idem.* Traducere de A. Luca. București, Edit. „Lumen” (Tip. Cooperativă „Poporul”), 1910. *Mama.* Roman. Traducere de O. Călin și I. Nour. București (Tip. Cooperativă „Poporul”), 1910.

Goldenberg, Willy

Contribuțiuni la studiul clinic al epididimitei sifilitice secundare. *Epididimita Dron.* Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Iași (Tip. H. Goldner), 1911.

Goldenstein, I., dr.

Afacerea Szakmary. Nașterile la populația săracă evree din Iași.

Goldenstein, Moise H.

Considerațiuni asupra acțiunii urotropinei în afecțiunile căilor urinare. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. „Speranța”), 1900.

Goldenstein, Nicolas

Contribution à l'étude des metrorragies d'origine syphilitique. (Thèse) Paris, 1908.

Goldenthal, I.

Der Šofar, București, 1901.

Goldenthal, Tuli

O părere asupra organizării breslelor și meseriilor. Iași (Tip. H. Goldner), 1901.

Goliger, E.

Exportul petrolului prin Constanța, în legătură cu legea pentru încurajarea industriei naționale și construirii unei conducte Băicoi-Constanța. Constanța (Tip. Ovidiu" H. Vurlis), 1912.

Goliger, R.

O singură măsură. București (Tip. „Minerva”), 1903.

Gordon, Samuel L.

Din manuscrisele lui S. L. Gordon. Narațiune senzațională intitulată „Iubirea maternă”. Traducere de A. Gross. Roman (Tip. „Lumina” H. Crieghel & Comp.), 1905.

Din țara sclaviei. Nuvele (Din viața evreilor ruși). Traducere de Horia Carp. București (Tip. Horia Carp & Marinescu), 1910.

Grün, Sigmund A.

Adopțiunea în Dreptul Roman și Român. Teză de licență. Craiova (Tipo-Lit. Națională Ralian și Ignat Samitca), 1904.

Grunbaum, Max

Contribuțiune la examenul funcțional al rinichiului în nefrite. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. (Tip. „Breslelor”), 1914.

Grünberg, Avram

Despre raportul între patron și lucrător. Teză de licență. București (Stab. de Arte Grafice Albert Baer), 1900.

Grünberg, B.

Contribuțiuni la studiul epidemiei de scarlatină din Iași din anul 1905. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Iași (Tip. „Dacia” Iliescu, Grossu & Comp.), 1906.

Grunberg, Bercu

Le thiocol dans le traitement de la tuberculose pulmonaire. /Thèse/. Paris, Muller, 1905.

Grünberg, Herman

Leziunile traumatice ale organelor genitale la femei concomitente primelor raporturi sexuale, din punctul de vedere clinic și medico-legal. Teză de doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. „Munca”), 1904.

Grünberg, Mayer

Das rumänische Hypothekarkreditwesen. Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der hohen philosophischen Fakultät der Ruprecht-Karls-Universität Heidelberg vorgelegt. München-Leipzig (Hans Sachs Verlag), 1915.

Grünberg, Samuel

Bila ca mijloc de izolare a bacilului febrei tifoide. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. Horia Carp & Marinescu), 1909.

Grünberg, Simon

Rolul și organizarea Puterii Judiciare în Constituțiunea Statelor Unite. București (Stab. grafic, Fabrica de Cartonage Albert Baer), 1906.

Grünfeld, F.

Blenoragia la bărbați, femei și copii. București, „Librăria Universală Leon Alcalay”, 1915.

Boale și Leacuri. Ediție populară. („Clementa” Stab. de Arte Grafice Țăranu & Co.), 1906.

Căutarea Sănătății și Tămăduirea Boalelor. București, Edit. „Librăriei Universale Leon Alcalay”, Alcalay & Co., 1915.

Comoara omului. București, Edit. „Pentru lumina poporului” (Tip. Antonescu), 1908.

Considerațiuni asupra tuberculozei în prima copilărie (0-2 ani). Teză pentru Doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. „Dacia”), 1903.

Medicina naturală sau Noua metodă de vindecarea boalelor prin agenții fizico-naturali. Ed. Populară. București (Tip. „Aurora”), 1906.

Primejdia boalelor sexuale și primejdia blenoragiei. Primejdia sifilisului. Primejdia onaniei. Neputința sexuală. Mijloacele de înlăturare. Măsurile medicale și sociale. București (Tip. Horia Carp & Marinescu), 1909.

Sănătatea omului: Igiena gurei. Igiena pielii. Igiena părului. Corsetul natural. Igiena femeii însărcinate. Îngrijirea, alăptarea și înfărcarea copiilor. Hrana omului. Slabi de trup, slabi de duh. Cum și cu ce să ne hrănim? Hrana bolnavilor. Tutunul, fumatul și fumătorii. Plasmoterapia. București (Tip. „Aurora”), 1906.

Sfaturi pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții. Educația fizică. București (Tip. „Jubileu”), 1909.

Tainele Sănătății. Cum să trăim? Cum să ne prelungim viața? Sfaturi medicale. Povești igienice. București, Edit. „Luceafărul” (Tip. Zissu Diamand), 1914.

Tuberculoza în prima copilărie. București (Inst. de arte grafice „Eminescu”), 1904.

Antisemitism și Sionism. București, Inst. de arte grafice și editură „Minerva”, 1901.

Hansemann, Von

Opinia publică europeană și chestiunea evreiască în România. „Noua Revistă Română”, București, 1901.

Heftner, Alfred

Ariana, tragedie legendară, într-un act, Iași, Edit. „Versuri și Proză”, 1915.

Cuvinte despre oameni, Iași, Edit. „Versuri și Proză”, 1916.

Din umbră, Iași, Edit. „Versuri și Proză” (Tip. „Progresul” A. Grünberg), 1913.

Miros de iarbă, piesă în trei acte, Iași, Edit. „Versuri și Proză” (Tip. „Progresul” A. Grünberg), 1915.

Heller, S.C.

Transplantări libere de aponevroze. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Susținută la 23 iunie 1914, București (Tip. Anuarul general), 1914.

Herer, C.

Contribuțiuni clinice la studiul presiunii arteriale în pleureziile sero-fibrinoase tuberculoase. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie (Stab. Grafic „Clementa” Țăranu & Co.), 1906.

Herzl, Theodor

Altneuland (Țara Veche-Nouă), roman tradus de Horia Carp sub egida „Cercului de propagandă zionistă” din București, Edit. Tipografiei „Munca”, 1904; *idem*, București, Edit. Soc. Culturale „Saron” (Tip. „Progresul”), 1916.

Noul ghetu, piesă în 4 acte. Traducere de S. Grosman. București, Edit. Revistei „Lumea Israelită” (Stab. Grafic Albert Baer), 1904.

Statul Evreilor. Încercarea unei deslegări moderne a chestiunii evreiești. Editată de Societatea „Zion” a Junimei israelite din Botoșani.

Hirsch, Heinrich

Separatiunea de patrimoniu, București (Tip. „Concurența”, Frații Osias M. Klein), 1900.

Hirsch, Iacob

Discursul din ziua de Iom-Chipur, referindu-se la situațiunea Evreilor din România.

Drepturile evreilor.

Situația săracilor.

Religia și copiii, 1913.

Iacob, H.

Aritmetica practică pentru clasa a I-a secundară. Ed. I. București (Tip. „Cooperativă”), 1909.

Elemente de geometrie pentru clasa a III-a secundară de băieți. Ed. I. București (Tip. „Cooperativă”), 1911.

Geometria plană pentru clasa a II-a secundară de băieți. Ed. I. București (Tip. „Cooperativă”), 1910.

Geometria în spațiu pentru clasa a IV-a secundară de băieți. București (Tip. „Cooperativă”), 1913.

Geometria în spațiu (corpurile rotunde) pentru clasa a IV-a secundară de fete. Ed. I. București (Tip. „Cooperativă”), 1914.

Iancu, Aron

Inerție uterină, teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în octombrie 1908, București (Tip. H. Goldner).

Ianovici, S. (S.C. Tributo)

În „*Broscărie*”, Iași, Editura Lojei IOBB „Samoil”, 1902.

Ibsen, Henrik

Nora sau Casa de păpuși. Dramă în 3 acte. Traducere de B. Marian. Ed. III. București (Editura Librăria Nouă), 1906. *Idem*. Traducere de Oscar Feld. București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1909.

Stâlpii Societății. Dramă în 4 acte tradusă din limba germană de B. Marian. Ed. II. București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1906.

Ilian, M.

Starea actuală a Psicho-analizei lui Freud, teză pentru doctorat în medicină, prezentată și susținută la 22 iunie 1913, București (Tip. Victoria).

Imerwal, Victor

Câteva anomalii arteriale ale membrilor privite din punct de vedere al interpretării lor, Iași (Tip. „Dacia”, Iliescu, Grossu etc.), 1906.

Contribution à la pathogenie et au diagnostique différentiel de la cirrrose cardio-tuberculose, Tipographie Nationale, Paris, Reimprimé à Iassy, 1901.

Industria petrolului din România în 1908 (lege). Cu numeroase hărți, diagrame și vederi fotografice. București (Tip. Curții regale, F. Göbl FII), 1909. Cuprinde următoarele studii: *Zăcămintele de petrol*, de prof. L. Mrazec; *Exploatarea petrolului*, de ing. V. Pușcariu; *Proprietățile petrolului*, de dr. L. Edeleanu; *Fabricile de petrol din țară*, de ing. C. Hălăceanu; *Înmagazinarea și transportul*, de dr. G. Murgoci și ing. C. Osiceanu; *Capitalurile investite în industria petrolului*, de ing. V. Torocceanu; *Comerțul petrolului*, de ing. M.T. Djuvara.

Iorga, Nicolae

Întrunirea naționalistă din Iași. (Rezumat) Vălenii de Munte (Tip. Neamul Românesc), 1908.

Inscripții botoșănene. Cu o prefață de N. Iorga, București („Minerva”, Inst. de arte grafice), 1905.

Români și străini. Conferință (Tip. „Neamul Românesc”), 1909. Vălenii de Munte.

Iosephsohn, M.

Divorțul străinilor. Studiu de drept internațional privat. Teză pentru licență, Iași (Tip. „Opinia”, P. Iliescu & D. Grossu), 1902. Lucrare tipărită prin mijloacele Fundației Universitare „Carol I”.

Ipcar, Rea

Ecrivains Roumains. Morceaux choisis, traduction et notices de M-lle Rea Ipcar. Avant-propos de M-lle Hélène Vacaresco. Paris (La Renaissance du Livre), 1916.

Traduceri: Ispirescu Petre. *The foundling Prince*, translated by J. Collier Harris and Rea Ipcar. Boston, 1917.

Ipcar, Sabetai

Traduceri: Meghilath Ester. Trad. (în limba română).

Iscovescu, Henric

Hydrastasye et Hydrophilie. Considerations sur la pathogenie de l’Oedème de la „Phlegmatia alba” de l’obésité. Paris, H. Desclos, 1912.

Les lipoides de la thyroïde et la théorie lipoidienne du goître exophtalmique.

Physiologie des globules rouges. Paris, H. Desclos, 1912.

Iser, Iosif

Ilustrații la: Conitz, M. *Sărmanul Viorel*. București, 1905. Locusteanu, P. *Cincizeci figuri contemporane*. Seria I. București, 1913. Minulescu, I. *De vorbă cu mine însumi*. București, 1913. Răuleț, Const., *Păcat cu gândul*. București, 1913. Stamatiad, Al. Th. *Mărgăritare negre*. București, 1918. (Scrit. Moderni).

Iser, Sol

Versuri. Cu o dedicație de Elena Văcărescu, București („Speranța”, Inst. de Arte Grafice), 1916.

Israilovici, Ezra

Tratamentul medico-chirurgical al amigdalitelor infecțioase. Teză de doctorat în medicină și chirurgie. Susținută în ziua de 30 iunie 1906 București (Tip. Națională J.M. Klein) 1906.

Istoria biblică. Sibiu. Tipografia Arhidiocezană 1910.

Istoria biblică [Testamentul vechi] ed. II, 1900 și ed. III, 1902; ed. IV, 1904; ed. VI, 1912, ed. VII, 1914; ed. VIII, 1916.

Istrati, Constantin – *Cuvântare ținută la întrunirea generală din aprilie 1913*, ocazie cu care a vorbit despre doi din membrii societății: Louis Henry și dr. Iulius Barasch. Imprimeria Statului București, 1913.

Ițicovici, Jos – Traduceri: Carmen Sylva, *Impresiile unei regine*. București, 1905.

Ițicovici, M. (Moise Ițicsohn) – *Carte înțeleaptă și folositoare pentru popor*. București (Tip. Victoria), 1914.

Ivainer, Haim

Cercetări privitoare la acțiunea asupra dezvoltării fizice a copiilor. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută în mai 1906, Iași (Tip. „Dacia”, Iliescu, Grossu et comp.) 1906.

Ivela, A.L. (Levy)

Album de cântece și coruri școlare, București (Edit. Librăriei Alcalay & Co.), 1914.

Solfegii și cântece pentru clasele a II-a, a III-a și a IV-a secundare. Ed. II, București (Edit. Librăriei Alcalay & Co.) (Tip. și Stab. de Arte Grafice George Ionescu), 1914.

De-ale muzicii. Muzica în raport cu celelalte arte. București, Edit. Librăriei Leon Alcalay, 1909.

Povestiri muzicale culese. Edit. Librăriei Leon Alcalay (Tip. „Fortuna”), 1911.

Album de cântece și coruri școlare. București, Edit. Librăriei Alcalay & Co., 1914.

Kogălniceanu, Vasile

Die Judenfrage in Rumänien, 1905 (vezi originalul în limba română, 1897, partea I. Idem, 1906 (Tip. Munca).

Kohn, Eduard

Stenografia română, Ed. I, (Stab. Grafice Țârnea et Co.), București, 1905.

Kohn, S.

David Leib Magdeburger. Traducere de M. Schweig, București (Ed. Societății Culturale Saron (Tip. „Progresul”) 1916.

König, Rosa

Contribuțiuni la studiul meningitei cerebro-spinale. Teză pentru doctorat, susținută la 22 iunie 1900, București (Stab. Grafic Socec) 1900.

Konnowitz, Israel Rabbi

Ozer Hatalmid Wehanielrașcu Meaman Halhnoth – Rabin al Congregației evreilor români New York, originar din România. A avut un Institut de studii ebraice la Bârlad, 1908.

Lahovary, Jean

La question israélite en Roumanie, Bucarest (Impr. E.S. Cerbu), 1902.

Landstein K.

Etude expérimentale de la poliomyélite aiguë în colaborare cu C. Levaditi, Paris, Sceaux, (Imprimerie Charnire) 1910.

Recherche du virus dans les organes d'un enfant, în colaborare cu C. Levaditi și C. Pastre, Paris 1911.

Lappner, Adolf

Serodiagnostic în medicina legală. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în februarie 1904. (Tip. H. Goldner), Iași.

Lazarovici, H.

Tratamentul preventiv al infecțiilor puerperale cu injecțiuni intravenoase cu Colargol. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută la 10 iunie 1913, București (Noua Tipografie, Iosef Dorneanu), 1913.

Lazarovici, M.

Considerațiuni statistice asupra sarcinelor multiple observate la Maternitate pe anii 1895-1904. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută la 30 noiembrie 1904. (Tip. „Munca”).

Lăzăreanu, Barbu

Const. G. Radovici, Agatha Bârescu, Nova Marinescu, Drumeții din 1899, București (Agenția de publicitate și Tip. I. Brănișteanu), 1917.

Puțină arheologie teatrală și Pagini de istorie antică, București, f.e., 1918.

Leibovici, Aron

Du traitement chirurgical des hémorroïdes, Thèse, Paris, 1902.

Leibovici, Leib

Higiena și dietetica sifiliticului. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută în mai 1907, (Tip. „Gutenberg” D. Rosenberg), București.

Leibovici, Max

Contribuțiuni la studiul kistelor hidatice ale micului basin. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută la 18 decembrie 1904, București (Tip. „Munca”).

Leibovici, Sold

Prophylaxie antidiphthérique par la sérothérapie, anaphylaxie et maladie du sérum. Thèse. Paris, 1908.

Legi

Anteproiect la Legea pentru regularea și consolidarea drepturilor de a exploata petrolul și ozocherita pe proprietățile particulare. București (Inst. de Arte grafice „Carol Göbl” S-sor Ion St. Rassidescu), 1909.

Lege pentru darea în exploatare a terenurilor petrolifere de pe proprietățile statului, promulgată prin înaltul Decret Regal no. 1243 și publicată în Monitorul Oficial no. 15 din 18 aprilie 1909. București (Imprimeria Statului), 1909.

Leon, Heinrich

Flora laptelui femeilor în casurile de enterită infantilă. Teza pentru doctorat în medicină și chirurgie, Iași (Tip. H. Goldner).

Leon, Isac

Încercări critice asupra asimilărei biologice. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută la 9 iunie 1906. (Tip. „Munca”), București, 1906.

În seara de Hanuka. Piesetă într-un act, Moinești, Edit. „Poale-Zion” (Libr. și Tip. „Speranța” Isac Gartenberg), 1907.

Leventer, L.P.

Traducere: Uriel Acosta, București, 1912.

Lieber, Hana

Contribuțiuni la studiul eclampsiei puerperale. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută în aprilie 1907, Iași (Tip. H. Goldner).

Liebreich, Emil

Considerațiuni asupra sifilisului terțiar și reacțiunea Wassermann. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută în aprilie 1913, București. (Stabiliment de Arte grafice, Dor. P. Cucu), 1913.

Lindenbergh, A. – *Câteva cuvinte asupra istoricului anestesicelor și aparatelor întrebuințate în anestesia generală și aparatele noi de anestezie.* Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută la 12 decembrie 1906, București (Tip. Luis), 1906.

Lindenberg, I.

Analgesia medicală prin injecțiuni intratrachidiene și epidurale de cocaină. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, prezentată și susținută la 21 decembrie 1901, București (Tip. Modernă Gregorie Luis).

Lindenberg, Paul

Traducere: J. Kaufmann Regele Carol al României. 70 de ani de viață a unui Viteaz. 7/20 aprilie 1839 – 7/20 aprilie 1909.

Lippe, Karpel

Vortrag über die Cosmogonie der Bibel und der Modernismus gehalten amg. april 1908 auf Aufforderung der B.B. Loge Neo-Samuel in Jassy. Herausgegeben von der Loge Iassy (Druck „Progresul” A. Grünberg), 1908.

Die zehn Gebote in Sinne des Judenthums und der Kirche, Jassy (Druck. H. Goldner), 1901.

Zwei Vorträge über Unsterblichkeit und Spiritismus. Lucrarea e precedată de o scrisoare de dr. Burstin și o bibliografie de dr. I. Niemirower.

Dr. K. Lippe (Publicațiune Comemorativă). Iași, Edit. Instituțiunei culturale „Toynbee-hall” (Tip. H. Goldner), 1915. Cuvânt înainte din partea instituției „Toynbee-hall” de M. Schächter. Articole și studii de: dr. H. Burstin, dr. I. Niemirower, M. Schwarzfeld, dr. A. Steuerman, Sam. Pineles, A.L. Zissu, S. Lazar, A.M. Hasmonai, Moses I. Duff, A. Steuerman; Bibliografia operei lui Karpel Lippe.

Loeb, Isidore

Evreul după istorie și evreul după legendă. Traducere de M.Z. București. (Tip. „Mauriciu Kalber), 1912.

Löbel, A.

Contribuțiuni clinice la studiul tratamentului local în câteva maladii generale (sifilis, reumatism, difterie, tetanos). Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Presentată și susținută la 5 martie 1905, București (Stab. Grafic Țăranu & Co.), 1905.

Löbel, Teofil

Contribuțiuni la stabilirea originii orientale a unor cuvinte românești. Observațiuni relative la opera „Influența orientală asupra limbii și culturii române” de Lazăr Șăineanu. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl” S-sor Ion St. Rassidescu), 1908.

Loewenthal, M.

Die Adhensions Pumpe Palatschek. Institutul de Arte Grafice Carol Göbl, Ssori Rassidescu), 1907, ed. II, 1910.

Loria, Achille

Vezi: *Opinia publică europeană și chestiunea evree în România.* (Răspunsuri primite la ancheta inițiată de „Noua Revistă Română”), București, 1901.

Lupu, Aurelian

Dare de seamă de îmbunătățirile făcute Spitalului Israelit din Piatra Neamț, noiembrie 1913, Piatra Neamț (Tip. Leopold Steinberg).

Lupescu, George (Gustav Weinberg)

Injecțiunile intramusculare cu sublimat corosiv, în tratamentul syphilisului la copii. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Presentată și susținută în martie 1902, Iași (Tip. H. Goldner), 1902.

Lustgarten, Solomon

Chirurgia dentară în război [Botoșani, 1916].

Leucemia acută la copii. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Presentată și susținută la 30 aprilie 1903, București, Inst. de Arte grafice și Editura „Minerva”, 1903.

Lustig, J.

Destinul. Tablou alegoric în versuri, în colab. cu Alschek. București (Tip. Națională L.M. Klein), 1908.

Magder, Adolf

Alia, Vis sau Sanatorium, zodiacul, Scrisoarea „Judecate”, Iași (Tip. „Progresul”, 1912.

Manolovici, M.

O reformă democratică în materie de asigurări. București (Atel. Grafice „Socec et Co.”), 1914

Mandrea, Nicolae (jurist)

Despre condiția israeliților pământeni, București (Tip. ziarului „Curierul judiciar”), ed. II, 1903.

Marcu, Moscu

Ce que les Juifs Roumains doivent à la Prusse. Un Marché Allemand. Paris, Librairie Félix Alcan (Cahors, Imprimerie Coneslant), 1916.

Marcus, Bernardus

Extirparea ganglionilor inguinali. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Presentată și susținută la [27 martie 1910]. București (Tipografia Horia Carp & Marinescu), 1910.

Marcus, Carol

Nefropexia. Procedul d-lui profesor dr. Thoma Ionescu. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută la 15 februarie 1905. București (Tipografia „Munca”), 1905.

Marcus, Henry

Traduceri: Zangwill Israel. Had Gadia... București, [1918].

Marcus, Maximilian

Aparate noi în canalisările moderne. București (Tipografia Cooperativă), 1913.

Marcus-Ami, Ioseph

Chestia Botezului. Galați, 1905.

Limanul. (Monolog). Galați, Edit. Federațiunei Zioniştilor din România (Tipografia Comercială A.D. Fischmann), 1910.

Traduceri: Şalom Alehem. Ispăşitoarele sau Greva Păsărilor. [Moineşti], 1906. (Biblioteca Clubului de Lumină „Poale Zion”, nr. 1).

Marcusohn, I.M. – *Contribuțiuni la studiul tratamentului fistulelor vezico-vaginale.* Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Presentată și susținută la 23 iunie 1914. București.

Margulies, Jacob

Cuvântare către soldații israeliți din Garnizoana Galați gata de plecare la războiul contra Bulgariei. Galați, 1913.

Cuvântare ținută la inaugurarea religioasă a spitalului Israelit. Galați, 1909.

Gebete für das Seelenheil der Hingeschiedenen nach religiöser Vorschrift. Geordnet und erklärt, 1909.

Legende culese din Talmud, Galați, 1909.

Mayer Levy

Hemoplaziile tuberculoase în raport cu presiunea atmosferică. Teză de doctorat în medicină și farmacie susținută la 23 iunie 1904, București (Tip. „Socec”) 1904.

Mayersohn, Lazăr

Evreii în medicină, Paris, 1915. Tip. „Progresul”. Publicațiile Soc. Culturale Saron.

Meitani, George

Străinii în fața tribunalelor. București (Tip. Curții Regale „F. Göbl et Fii”) 1908.

Melic, Anton

Naturalizarea în dreptul roman și român. (Stab. Grafic Țăranu) București, 1904.

Memoriul ostaticilor români prezentat Guvernului Român și domnilor reprezentanți ai Puterilor Aliate, București, 1918.

Nacht, I.

Euphemismes sur la femme dans la litterature rabbinique. Paris, 1910.

Poporul cărții. Moinești, Edit. „Poale-Zion” (Libr. și tip. „Speranța” Isac Gartenberg), 1906 (Biblioteca „Poale-Zion” Moinești).

Prefețe: Jehuda, Ben. *O stare de lucruri*. Galați, 1909. (Asoc. Tineretului intelectual evreesc din România).

Klausner, I. dr. *Noile curente în literatura ebraică modernă...* [Focșani], 1909.

Schechter, Solomon, prof. *Chassidimii*. Un studiu asupra misticismului iudaic... Cu o biografie a autorului [Focșani], 1910.

Nachtigal, Willy I.

Suprema jertfă. Dramă într-un act. București (Tip. „Breslelor”), [191...?].

Nahmias, Michail El.

Câteva cuvinte asupra celui mai nimerit mijloc spre a crea un fond de lei 12 milioane pentru înființarea unui Munte de pietate. București, 1905.

În memoria lui Solomon I. Halfon. [Cuvântări de ~ ș.a.]. București, 1913.

Nemțeanu, B. (Benjamin Deutsch)

O călătorie în lumea albinelor. Adaptare după un text german. București, Edit. Librăriei Leon Alcalay (Tip. „Fortuna”), [1911].

Povestea unei idile. București, Edit. Librăriei Leon Alcalay, [1913]

Cuprinde de asemenea Catalogul Bibliotecii pentru toți, nuvele.

Stropi de Soare. Poezii. Galați, Edit. „Salonul Literar” din Galați (București, Atel. Societății Anonime „Poporul”), 1915.

Traduceri: *Poezii alese* [de] Goethe, Schiller, Lessing, Heine, Lenau. București, Edit., „Lumen” (Tip. Cooperativă „Poporul”), 1910. Andersen, *Grădina raiului*. București, [1911]. Bernstein, Max, *Cheia de aur*. București, [1912]. Heyse, Paul, *Mireasa lui Crist*. București, [1914]. Hoffman, Fr., *Povestiri morale pentru copii*. București, [1914?]. Tolstoi, L., *După bal*. București, 1911.

Niemirower, Iacob J.

Akademia „Iabnait Chadascha”, în ebraică, Botoșani, 1913.

Articole despre planul fondării unei Academii Iabniene moderne. Cu o schiță despre dr. I. Niemirower de M. Braunstein-Mebașan. Botoșani, [1913]. În limba ebraică.

Chassidism und Zaddikismus. Bukarest (Druk und Verlag der graphischen Anstalt Albert Baer), 1913.

Contribuțiuni la filozofia istoriei evreiești. București (Tip. „Progresul”), 1914. (Publicațiile Soc. Culturale „Saron”, nr. 2).

Din epoca Arabo-Spaniolă. Iudaismul și Evreii în Spania. București (Inst. de Arte Grafice „Eminescu”), 1913.

Frei und treu „labneische” Essais, 1914 (Druck und Verlag der graphischen Anstalt Albert Bauer), Bukarest.

Incursiuni în istoria evreilor. București, Editura Societății Culturale „Saron”, 1916, (Publicațiile Societății „Saron”, nr. 17).

Morala Iudaismului. București (Tip. „Progresul”), 1915, (Publicațiile Societății „Saron”).

Povestiri chassidice. București (Tip. „Progresul”), 1915. (Publicațiile societății culturale „Saron”, nr. 9).

Sichron Nahum. Festfriedigten. Iassy, Druck u. Verlag H. Goldner, 1903, f. 1.

Nora, Alexandru (Aron Rosen)

Clipe Trăite. Schițe și Nuvele. București, Editura librăriei Leon Alcalay (Tipografia ziarului „Cronica” Thoma Basilescu), 1906.

Fiori de dragoste. Schițe și nuvele. [București] (Tip. „Anuarul General”), [1908].

Fășii din viață. Schițe și nuvele. Desenuri originale de N. Vermont, A. Verea. București, Edit. Stab. de Arte Grafice „Universul”, 1903.

Traduceri:

Manual practic de conversațiuni româno-germane. Praktische Anleitung für deutschrumänische Gespräche. Texte. București, Tip. „Eminescu”, 1917.

Un roman de dragoste. Scrisori răvășite. București, Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”, 1917.

Suflete fără noroc. Schițe și nuvele. București (Tip. „Anuarul General”), [1910].

Nordau, Max

Iudaismul în secolul al 19-lea și al 20-lea. Traducere de Marcel Bernfeld. București, Editura Revistei „Zionul” (Tip. Rosenthal), 1912.

Minciunile convenționale ale civilizației noastre, traducere de M. Bernfeld. București, Editura Librăriei Socecu & Co., 1909.

Paradoxe sociologice. Traducere de B. Marian. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1905.

Pesimism și Optimism. Traducere de Axelrad Luca. București, Editura „Lumen”, 1910.

Psihologia dragostei. Falimentul științei. Traducere de Axelrad Luca. București, Editura „Lumen” (Tip. „Kalber”), 1909.

Psihologia zeflemelei. Traducere de Axelrad Luca. București, Editura „Lumen” (Tip. Horia Carp & Marinescu), 1908.

Recunoștința. Traducere de B. Marian. București, Ed. „Lumen”, 1912.

Sugestia. Traducere de B. Marian. București, Editura „Lumen”, 1911.

Zionismul. Craiova (Tipo-Litografia Națională Ralian și Ignat Samitca), 1902.

Nour, I. (Ilie Moscovici)

Traduceri: Gorki, Maxim, *Mama*. Împreună cu O. Călin. București, 1910. Popp, Adelaida, *Povestea unei lucrătoare.* Ion Brânișteanu ~. București, [1913].

Petreanu, Iosif R.

Câteva explicațiuni în chestia procesului meu. București (Tip. Ziarului „La Roumanie”), [1912].

Chestiunea evrească din România. Antisemitismul Oficial. Ed. I. București (Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu), 1918.

Evreii noștri. Câteva observațiuni critice. Ed. II București (Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu), 1918.

Istoria politică a Evreilor din România din anul 1879. București (Tip. Cercurilor Comerciale și Industriale), 1911.

În preziua alegerilor către alegătorii Români de confesiune Mosaică. București (Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu), 1918.

Palestina. O privire generală. Ed. IV. București (Inst. de Arte Grafice „Eminescu”), 1918.

Regulamentul pentru întrebuițarea veniturilor Fundațiilor Hillel, Benli și Baici, Iosif Halfon ș.a. în folosul Universității din București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”) 1906, București.

Reisen, Abraham

Nuwele traduse de Leon Calmanovici, cu o prefață de J. Nacht (Ed. Asoc. Tineretului Intelectual Evreu din România. (Tip. Unite „Poporul”, V. Nanu și A. Zilberman), 1915.

Renan, Ernest

Viața lui Iisus. Ed. V. Tradusă de B. Marian. Librăria Nouă (Tip. Coop. Poporul), 1910, București; ed. VI, București, 1916.

Rizeanu, Nicolae A.

Condiția juridică a străinilor în România. Teză pentru licență, susținută în iunie 1903 (Tip. și Legăt. de cărți G.N. Vlădescu), București, 1905.

Ronetti-Roman (Aron Blumenfeld)

Două măsuri, București (Tip. Profesională, Dimitrie C. Ionescu), 1914.

Manasse, Dramă în patru acte de Ronetti-Roman. București (Edit. Librăriei H. Șteinberg) (Tip. Lucrătorilor Asociați), 1900; *Idem*. Piatra Neamț, Edit. D. Samsony (Tip. „Modernă”), 1912; *Idem*. București, Edit. „Librăriei Universale Leon Alcalay” 1917.

Radu. București (Tip. Profesională, Dim. C. Ionescu), 1914.

Rosenberg, M. Leon

Câteva observații asupra unor monstruoziități în raport cu explicarea originii speciilor. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Stabilimentul de Arte Grafice Albert Baer), 1905.

Rosenblatt, L.

Tratamentul disfagiei tuberculoșilor prin rezecțiunea parțială a nervilor laringei superioare. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută la 10 februarie 1914 București (Tip. „H. Goldner”).

Rosenblatt, Moren

Studiul rupturilor interne în timpul sarcinei și al facerii. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută în 1909. (Tip. H. Goldner) 1909.

Rosenfeld, Iacob

Contribuții clinice la studiul sifilisului ereditar. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. „Speranța”).

Rosenfeld, Joseph

Technische Untersuchungen über rumänisches Petroleum (Inst. de Arte Grafice Carol Göbl Ss-r I. Rassidescu), 1907, p. 19 (Congrès Internațional du Pétrole. Troisième Sessão, 8-13 sept. 1907, Bucarest).

Rosen, Isac

În colaborare cu Alesseanu, George P.: *Curs de corespondență comercială română*. București, 1916.

Elemente generale de contabilitate. București, 1915.

Manual de Birou Comercial [...] pentru cl. III școlare elementare. București, 1915.

Noțiuni elementare de comerț-operațiuni-documente [...] pentru cl. I școlare com. elem., București, 1915.

Rosen, Simon

Evoluția ideii dreptului. București (Imprimeria ziarului „La Roumanie”), 1907.

Rosenbaum (Rosescu), I.

De toate. Versuri și proză. Iași (Tip. „Progresul”), 1915.

Fără pretenții. Versuri și proză. Iași (Tip. „Dacia” P. Iliescu & Grossu), 1902.

Rosenbaum, Heinrich

Juden Mosaischer Konfession und Christlicher Konfession [Ed. 1] Iassy (Druck C. Aberman), 1915. Zweite Auflage. (Bukarest), 1917.

Rosenfeld, Morris

Cântece din Ghetto. Traduse din jidovește cu învoirea autorului, de M. Rusu cu o biografie și potretul autorului. Iași, [Edit. Librăriei Nouă Iliescu, Grossu & Comp.], 1904.

Rosenzwitt, A.

Asupra unui caz de trofoedem, consecință a unui herpes zoster. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în noiembrie 1908 (Tip. Horia Carp & Marinescu) 1908 București.

Rousseau, Jean-Jacques

Despre originea inegalității între oameni, în românește de A. Luca, București, 1912. Biblioteca Lumen.

Rubin, R.

Desene la Pe o harpă de aramă de Lazăr Samson, București 1916.

Rubin, Alexandru

La Proclamation de l'indépendance de la Roumanie, București, 1903 (Impr. de l'„Indépendance Roumaine”).

Rudinescu, Alexandru

L'insuffisance intra-articulaire (Thèse). Paris, Legrand, 1913.

Saidel, Teodor

Câteva cuvinte asupra vederilor chimiei moderne relative la formarea zăcămintelor de sare [1912].

Saidman, S.

Uretroscopia în tratamentul uretrelor cronice. Doctorat în medicină și chirurgie. Teză susținută în mai 1915 (Tip. M. Saidman) Fălticeni, 1915.

Samitca, Em. R.

Note asupra conservării traverselor de fag prin injectare economică și în special prin procedeul „Rüping”, București, Tip. „Cooperativa”, 1910.

Notes sur la conservation des traverses en hêtre par le procédé Rüping. Extrait du rapport adressé à la Direction Générale des Chemins de Fer de l'État Roumain.

Traduceri: Roessler, G., *Électromoteurs*, (vol.) I-II, Paris, 1902-1903.

Samitca, Iosif I.

Concepția frumosului, conferință, Craiova (Stab. Industrial de Arte Grafice Ralian și Ignat Samitca), 1905.

Samitca, Ralian [despre]

Note biografice. Discursuri rostite la înmormântarea sa. Necrologie, Craiova, Inst. de Arte Grafice „Samitca”, 1912.

Sanielevici, Henric

Cercetări critice și filosofice. București, Editura Librăriei H. Steinberg, 1916.

Icoane fugare. Documente omenești. București (Editura Librăriei H. Steinberg & Fil.), 1916.

Încercări critice. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl” S-sor Ion St. Rassidescu), 1903.

Schmellner, Z.M.

Discurs festiv rostit cu ocaziunea zilei de 10 Mai 1908. București, (Tip. Universală I. Ionescu), 1908.

Schonkron, Marcel

Dicționar englez-român. Craiova, Inst. de Editură „Samitca” (Inst. de Arte Grafice „Samitca”), 1915.

Metoda H. Plate. Manual de limba engleză practică și teoretică, prelucrat conform noului program, București (Tipografia Curții Regale, F. Göbl. Fii), 1901.

Schopenhauer, Arthur

Durerile lumii. Traducere de A. Luca. București, Editura „Lumen” (Tipografia Cooperativă „Poporul”), 1910.

Schor, Chaim S.

Discurs rostit cu ocaziunea zilei de 7 aprilie 1909. A 70-a aniversare a nașterii Gloriosului Domnitor Majestatea Sa Carol I Regele României. București (Tip. „Națională” J. M. Klein), 1909.

Morala Talmudului de București (Tip. „Centrala” J. Mutterperl), 1915.

Schutzmann, Solomon

Valoarea diagnostică a puncțiunei lombare în meningite. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută în iunie 1904 (Tipo-Litografia „Modernă” Ap. P. Antoniady), 1904.

Schwartz, Paul

Die Kapitalinvestitionen in der rumänischen Petroleumindustrie in ihrer geschichtlichen Entwicklung. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor I. St. Rassidescu), 1910, p. 823-846). (Congrès International du Pétrole. Troisième session. Bucarest, 8-13 septembre 1907).

Schwartz, Șaia

Infecțiunea puerperală și tratamentul, în special tratamentul prin colargol. Teza pentru doctorat în medicină și chirurgie, prezentată și susținută în decembrie 1908, Iași (Tip. H. Goldner).

Schwartzfeld – Ploieșteanu, M.

În memoria lui I. Halfon, București, 1913.

Schwarz, Konrad

Pleurezie interlobară. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută la 30 martie 1900. București (Tip. de lux „Bolintineanu”, Rizescu și Feldmann), 1900.

Schwartzenberg, Louis

Legende, Povestiri, Proverbe și Hazuri. București (Inst. de Arte Grafice „Eminescu”), 1915.

Schweig, M.

Indicatorul Saronului, București, (Tip. „Progresul”) 1915.

Segall, Solomon

Sunet de harfă, New York, 1911.

Seidman, S.

Tratamentul ulcerului de stomac prin suprimarea alimentației bucale. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută la 30 iunie 1904. (Tip. „Munca”), București.

Scribeanu, Neculae (Sufirin Nathan)

Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută în decembrie 1901 (Tip. Editoare „Dacia”, S. Iliescu et D. Grossu), Iași, 1901.

Silbermann, Teofil

Catranul ca material pentru învelirea clădirilor. București (Tip. Curții Regale. F. Göbl Fii), 1907.

Metodă generală și aparat pentru controlarea și regularea automată a distilației fracționate. (Ed. „Minerva”, Inst. de Arte Grafice și editură), București, 1906.

Über die einwirkung von organischen Ammoniakabkömmlingen auf Mucobromsäure und ihren Pseudoäthylester. Inaugural-dissertation zur Erlangung der Doktorwürde vorgelegt einer Hohen Philosophischen und Naturwissenschaftlichen Fakultät der Königlichen Universität Münster. Berlin, Herm. J. Meidinger (Druck von A. W. Hays's Erber, Berlin und Postdam), 1907.

Fuschine, Ortho-und Meta-Halogenfuschine durch Jodschnmelze mit dr A. Ostrogovich. Bukarest (Imprimerie de l'Etat), 1907.

Zur Erkennung und Identifizierung der zweiwertigen Phenole. Eine sehr empfindliche Resorcin-Reaktion mit dr. N. Ozorovitz. Bucarest (Imprimerie de l'Etat), 1908, p. 41-42 (Roumanie, An XVII, no. 1-2).

Zur Kenntnis der Eisengallustinten. Über die Fähigkeit der Gallussäure und verwandter Substanzen Complexe Salze zu bilden mit Dr. Ozorovitz. Bucarest (Imprimerie de l'Etat), 1908.

Silberstein, I. L.

Cercetări asupra mortalității și focarelor de tuberculoză din orașul Iași. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Iași (Tipografia Națională), 1906.

Silberstein, M.

Ulcus intern al corneei. Teză de doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. Albert Baer), 1912.

Sion-Moschuna, Lucreția

Sfaturi pentru sănătatea pruncilor date sâtenelor. București (Inst. de arte Grafice „Carol Gobl” S-r Ioan St. Rassidescu), 1904. Ed. II (Inst. de Arte Grafice „Carol Gobl” S-sor Ion St. Rassidescu), 1907.

Solomon

Regele evreilor – Proverbele lui Solomon. Traducere și explicare făcută dupătextul masoretic de prof. dr. Emilian Volutschi. Cernăuți, Edit. autorului (Societ. tipografică bucovineană), 1901.

Idem [Publicate de econom Ioan P. Tzincoca]. Vălenii de Munte, „Neamul Românesc” Tipografie și Editură de Cărți, 1910. Cu o prefață de econom Ioan P. Tzincoca. Traduse în spiritul românesc, fără a se altera înțelesul original, de I. Rosenzweig. Odobești (Tip. „Artistică” Nathan Beck), 1914.

Solomon, I.

Contribuțiuni la studiul clinic al agurinei. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Prezentată și susținută la 15 martie 1903. București (Stab. de Arte Grafice Albert Baer), 1903.

Solomon, J.

Contribuțiuni la studiul uretrotomiei interne. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută la 28 iunie 1904. București, Stabilimentul grafic Țăranu & Comp., 1904.

Solomon, Pierre

Legea contra trustului de petrol. București (Stab. Grafic Eufrosina N. Miulescu), 1908.

Sotek, Loteanu I.

Contribuțiuni etimologice, Brăila (Tip. „Artistică”), 1902.

Spanier, Fr.

Contribuțiuni la studiul afecțiunii „Vertigo”, cu topografia simetrică și în bandă. Teză pentru doctorat în medicină și farmacie, susținută în iunie 1914, Iași (Inst. de Arte Grafice N.V. Ștefanu et Comp).

Spencer, Herbert

Educațiunea intelectuală, morală și fizică. Traducere de B. Marian, București (Ed. Libr. H. Steinberg), 1918.

Progres, Legea și cauza și alte încercări. Traducerea din englezește de L. Ghips. București, Librăria L. Alcalay, 1907.

Spiner, Iacob

Decadența industriei făinii din țară și mijloacele ei de salvare. București (Inst. de arte grafice „Eminescu”), 1903.

Spiegler, Carol

În colaborare cu Rațiu, Alex., *Pagini de sânge.* Iași, 1917; Ed. II, 1918.

Spiegler, M.

Despre forma latentă a cancerului stomacal. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută în februarie 1900 (Tip. H. Goldner).

Spina, Geri

Senzațiile inutile. Balade. Iași, (Editura Revistei „Absolutio”) (Tip. „Progresul”), 1914. Prefață de I. Ludo.

Srulowitz, Marcu

Der Protest für den unglücklichen Juden Russlands, Tip. Galați, 1905.

Iom Tow Blätter, Gruns Schuris. Galați (Tip. „Progresul”), 1914 – 8°. 15 p.

Stambler, Bernard

L'Histoire des Israelites Roumains et le Droit d'Intervention. Thèse pour le doctorat présentée et soutenue le 23 juin 1913 (Editeurs Impr. Jouve & C-ie), 1913.

Les Roumains et les Bulgares. Le traité de Bucarest (28 juillet/10 août 1913). Editeur Impr. Jouve & C –ie, 1914.

Stein, E.F.

Calculator pentru transformarea prețurilor la cereale. (Inst. grafic „Samitca”, I. Samitca și D. Baraș), Craiova, 1911.

Stein, Jacques B.

Proiect de emigrare sistematică. Bârlad (Tip. „Progresul” Sigmund Gross), 1900.

Steinberg, Adolphe

Cel mai nou dicționar de buzunar pentru tălmăcirea cuvintelor radicale și zicerilor străine din limba română. Ed. I, București. Ed. VI. București, Librăria H. Steinberg (Tip. Isac Binder). 1900. O nouă cu totul revăzută și considerabil adăugată, ediție București, Editura Librăriei H. Steinberg (Tip. „Providența” H. Steinberg), 1915.

Adevăratul cod al manierelor elegante pentru junii de orice condițiune, București (Ed. Librăriei H. Steinberg), 1913, 1915.

Steinbach, Simon

Despre cytodiagnostic în general. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută la 23 iunie 1901. Autorul a beneficiat de premiul „Hilel”, acordat de Facultatea de medicină din București (Stab. Grafic I.A. Țăranu et comp.), 1901.

Steinberg, H.

Conducte în manta protectoare de metal sistem Kuhlo. Inginer-șef la Societatea Siemens-Schuckert. București (Tip. Cooperativă), 1913.

Stern, Adolphe

Din viața unui evreu-român, București, 1915 (Tipografia „Progresul”).

Traduceri din Carmen Sylva: *Loiza* (1908); *Marioara* (1911); *Ulrandă* (1904); *Gottschald, Rudolf, Rahab* (1907); *Hugo, V., Torquemada* (1916); prefată la *Spre răsărit de Axelrad Luca* (1900).

Stern, Leopold

Istoricul monetei. București (Tip. „Universitară” A. G. Brătănescu), 1907.

Cota statului în materie de faliment. Art. 839 din Codul Comercial și urmările în timpul moratorului. Despre cambia în alb, București (Inst. de Arte Grafice „Eminescu”), 1914.

Dobândă legală. Termenele de judecată în materie cambială și art. 349 din Codul Comercial. București („Clemența” Stab. de Arte Grafice Țăranu & Co.), 1913.

Sternberg, I.

Retenție completă de urină. Indicațiile operatorie în abcesele prostatei. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Tip. Mauriciu Kalber), 1911.

Steuerman-Rodion, Avram

Ele, Iași, Editura Tip. Goldner, 1901.

Heinrich Heine și Ed. Grenier. București, Editura „Lumen”, 1910, p. 16.

Spini. București, Editura Societății Culturale Saron” (Tip. „Progresul”), 1915.

Streitman, El.

Traducere: Kuprin, Al., *Mica garnizoană rusească*, 1918.

Streitman, Heinric Șt. – (Almaviva; Quidam)

Jaurès. București (Atelierele Grafice „Socec & Comp”), 1915.

Oamenii zilei (septembrie 1901 – februarie 1902). București (Impr. E. S. Cerbu), 1902.

Sufrin, Estera H.

Contribuțiune la studiul morții subite și în special al morții subite prin inhibițiune. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie prezentată și susținută în iunie 1910. Iași (Tip. H. Goldner), 1910.

Sufrin, Simon

Un caz de inversiune uterină complectă post partium și Notă asupra unei faceri trigenitale Iași (Tip. „Dacia”, Iliescu, Grossu et Comp.) 1906.

Două cazuri de purpură (Tip. „Dacia” Iliescu, Grossu et Comp.) Iași, 1900.

Două cazuri rare de hemoplazie infecțioasă la copii, București (Tip. Eminescu), 1903.

Trei forme anormale de scarlatină la trei copii, București („Minerva” Inst. de Arte Grafice și Editură) 1906.

Șalom, Alechem (S. Rabinovici)

Dacă aș fi Rothschild. București, 1916 (Publicațiile „Saron”).

Ester Traducere de M.B., București (Editura revistei „Ziarul” Tip. Mauriciu Kalber) 1912.

Ispășitoarele (Die Kapurās) tradus de Iosef Marcus-Ami, Moinești (Editura Librăriei și Tipografiei „Speranța” Isac Gartenburg) 1906.

Șăineanu, Constantin-Marius

Ce îndrumare să dăm fiilor noștri? Învățământul intelectual. Învățământul utilitar. Comerțul. Agricultură. Industria și meseriile. Condiții de reușită. Încheiere. București (Edit. Libr. H. Steinberg), 1918.

Chestiunea feministă. Conferință (Craiova, Stab. de Arte Grafice Ralian și Ignat Samitca), 1905.

Șăineanu, Lazăr (Lazăr Schein)

L'argot ancien (1455-1850). Ses éléments constitutifs, ses rapports avec les langues secrètes de l'Europe méridionale et l'argot moderne. Avec un appendice sur l'argot jugé par Victor Hugo et Balzac, Paris, Honoré Champion. Editeur (Abbéville, Impr. F. Paillart), 1907.

L'argot des tranchées d'après les Lettres des Pailus et les Journaux du Front. Paris, Ed. De Baccard Editeur (Mayenne, Impr. Charles Colin), 1915.

La création métaphorique en français et en roumain. Images tirées du monde des animaux domestiques. Le chat. Avec un appendice sur la fouine, le singe et les strigiens. Halle a.d. S., Verlag von Max Niemeyer (Druck von Ehrhardt Karras), 1905 (Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie, 1 Heft).

Idem. Images tirées du monde des animaux domestiques: le chien et le porc avec les appendice sur le loup, le renard et les batraciens. Halle a.d. S., Verlag von Max Niemeyer (Druck von Ehrhardt Karras), 1907.

Essai sur le judéo-allemand et spécialement sur le dialecte parlé en Valachie (Première partie. Introduction générale. Paris (Impr. Nationale), 1902).

L'état actuel des études de folklore. Paris, Librairie Léopold Cerf (Versailles, Impr. Cerf), 1902.

Înfluența orientală asupra limbii române. Vol. I, *Introdúcere*. Limba, Cultura, Rezultate, Concluzie, Bibliografie. (Edit. Librăriei Sococu & Comp.), București, 1900.

Idem. Vol. II. *Vocabularul*. 2. Vorbe istorice. Împrumuturi literare. – Indice general, București, Edit. Tip. Gutenberg (Tip. „Gutenberg” Joseph Göbl), 1900.

Les sources de l'argot ancien par L. Sainéan. Tom. I. *Des origines à la fin du XVIII-ème siècle*. Paris, Librairie Ancienne Honoré et Edouard Champion. Editeurs (Abbéville, Impr. F. Paillart), 1912.

Le vocabulaire de Rabelais. Paris, Champion, 1908 -8°, p. 32. (Extrait de la Revue des Etudes rabelaisiennes, Tom VI, 1908).

Șnapic, D.M.

Abcesul urinos la femeie. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută la 7 noiembrie 1914. București (Noua Tip. „Dorneanii”) 1914.

Șroter, S.

Interdicția (Art. 435-460 C. civ.). București „Minerva”, Inst. de Arte Grafice și Edit., 1904.

Societățile în nume colectiv. Prezentată ca teză de licență. Craiova (Tipo-Litografia Națională Ralian și Ignat Samitca), 1904.

Șternbach, Ignatz

Cercetări asupra valorii practice a prânzului fictiv în clinică. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. București (Inst. de Arte Grafice „Eminescu”), 1908.

Știință și Artă. Iași (Tip. H. Goldner), 1903.

Șumuleanu, Corneliu

Acidul salicilic înaintea Tribunalului din Iași. Directorul Institutului de Chimie din Iași și profesor agregat de chimie la Facultatea de Medicină din Iași. Vălenii de Munte (Tip. „Neamul Românesc”) 1910.

Despre rachiul „cu vitriol”. Iași (Tip. „Dacia” P. & D. Iliescu), 1911.

Procesul cârciumarilor din Iași, Vălenii de Munte 1910. Acte și documente. (Tip. „Neamul Românesc”) 1910.

Un răspuns ziarelor „Opinia” și „Dimineața”. (Tip. „Neamul Românesc”), 1911.

Spulberarea unor calomnii. Cu privire la conducerea Institutului de Chimie din Iași.

Șvart, Iocanaan

O excursie în Carpați (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, Ssor Ion Rassidescu, 1911, București.

Șvart, Lăptucă

Excursiune în Macedonia, București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, Ssor Ion Rassidescu) 1912.

Tanach, I.

Practica asepției în Serviciul domnului profesor Toma Ionescu. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie.

Tauber, E.

Despre rolul revărsărilor pleurale în mecanismul asystolei. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută la 8 mai 1904. București (Tip. Munca), 1909.

Taubes, S.

O inimă de mamă. Cuvinte de amintire. București (Tip. Profesională, Dimitrie C. Ionescu), 1917.

Morala Talmudului. București (Tip. Modernă „Cultura”), 1915.

Răspuns S. S. iconomului Const. Nazarie, profesor la Facultatea de Teologie din București. Ed. II prelucrată și adăugită. București (Tip. Modernă „Cultura”), 1915.

Tauffer, Rudolf

Contribuțiuni la tratamentul bronșitelor cronice cu emetină. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie, susținută la 25 mai 1914, București (Institutul de Arte Grafice „Speranța”).

Teich, I.

Trusturile americane, București (Institutul de Arte Grafice „Eminescu”), 1900.

Thenen, Meier

Hamadrih, Curs de istorie și religie mozaică, partea I și II, Craiova (Inst. de Arte Grafice „Samitca”) 1915.

Die wirren des Jahres 1848 in Rumänien, Berlin (Druck von H. Izkovski), 1911.

Drei Predigen gehalten gegentlich eines Sabbath Osten. Iassy, 1912 (Buchdruck H. Goldner).

Thierer, Leonthe

Versuri și epigrame. Iași (Tip. H. Goldner), 1907.

Victima Tradiției. Dramă într-un act. Iași (Tip. „Comercială”), 1903.

Thierer, Nachman

Contribuțiuni la studiul presiunii intraoculare. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Susținută în noiembrie 1902 (Tip H. Goldner), 1902.

Tiktin, Heimann

Dicționar român-german. Vol. I, A-C. Rumänisch-deutsches Wörterbuch. I. Band A-C. Bucarest (Staatskasten), 1903.

Idem. Vol. II. București (Imprimeria Statului), 1911.

Erstes Lesebuch. Anul întâiu de germană conform noii programe. Iași, Edit. autorului (Tip. „Dacia” – P. Iliescu & D. Grossu), 1900.

Zweites Lesebuch. A doua carte de citire pentru anii II și III de studiu al limbii germane și în special pentru clasa a III-a și a IV-a de gimnaziu și liceu. Iași Edit. Autorului (Tip. Dacia, P. Iliescu și G. Grossu, 1900).

Gramatica română pentru clasa a II-a secundară (Etimologia). Ed. IV, revăzută. Iași, 1905.

Manual de Etimologie română pentru clasa a II-a secundară. Ed. III, Edit. Autorului (Tip. H. Goldner), 1902.

Rumänisches Elementarbuch. Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung (C. F. Winter'sche Buchdruck), 1910.

Wörterbücher der Zukunft. Verlag von Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1910.

Zur Geschichte von Hasard (Braunschweig), Verlag von George Westermann, 1911.

Trivale, Ion (Iosef Netzler)

Cronici literare. București, Depozit General Socec & Co. (Tip. „Cooperativa”), 1915.

Vina războiului de azi. Dialog între Teutofilus și Ballomanus. București (Tip. „Cooperativa”), 1915.

Traduceri: Twain, M. *Schițe umoristice.* București, 1916.

Tristan Tzara – *Vingt-cinq poèmes, collection DADA, Zürich, 1915.*

Weifeld, Isac

Cryscopia sângelui ca mijloc de diagnostic al moartei prin submersiune. Iași (Tip. H. Goldner).

Weiniger, Otto

Maternitate și prostituție. Iași, Editura Librăriei Socec & C-ie Sucursala Iași, 1912 (Biblioteca Iașilor, 16).

Weinstein, Samuel

Sionismul. Trad. după Samuel Weinstein; *Sionismul în familie*, trad. după Berthold Feiwel. București, 1902 (Cercul Cultural „Ieremia”, broș. II).

Weinstock, M.

Contribuțiuni la studiul Abceselor subfrenice.

Weintraub, L.

Contribuțiuni la studiul diagnosticului și tratamentului prostatitelor acute. București (Stab. Grafic Țăranu & Co.), 1905.

Weintraub, Leon

Organizarea funcționarilor comerciali. 1908. Galați (Stab. Grafic „Minerva”), 1908.

Weisman (Vaian), Leon

În jurul unei descoperiri (Polemicile pro și contra „606”), București, 1910.

Tratamentul lui Guelpa în diabet. Teză de doctorat în medicină și chirurgie, susținută la 6 ian. 1912, București (I. Pappo, Stabiliment de arte grafice).

Weiss, Herman

Contribuțiuni la studiul semnalitelor netuberculoase. București (Tip. „Munca”), 1905.

Weiss, Herman A.

Contagiositatea conjunctivitei granuloase din punct de vedere clinic și social în România. București (Inst. de Arte Grafice „Carol Göbl”, S-sor Ion St. Rassidescu), 1916.

Wolf, Daniel T.

Despre Treponema pallidum Schaudinn. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută în iunie 1906 la Universitatea din Berlin. Iași (Tip. H. Goldner).

Wolf, Th.

Electromobilele în serviciul transporturilor comunale. București (Tip. „Centrală” J. Mutterperl), 1911.

Wortmann, Albert

Localizările leziunilor rabice în raport cu etiologia turbării. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie. Susținută la 2 decembrie 1903, București (Stab. de artă grafică Baner), 1903.

Zangwill, Israel

Discurs rostit la 1 februarie 1902 la meetingul Federației zioniștilor englezi. București (Tip. Concurența), 1902.

Had Gadia. Traducere de Henry Marcus, București, 1918.

Zaharia, Osias

Despre retrecismentul Arterei Pulmonare. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie susținută în martie 1901. Fălticeni (Tip. și Librăria M. Saidman), 1901.

Dicționarul plantelor medicinale ce cresc în România. Descriere și întrebuințarea lor casnică. Craiova, Inst. de Editură „Samitca”, 1916.

Zaidmann, D. Rosalie

Contribution à l'étude expérimentale du pouvoir pathogène des bacilles d'Eberth et Coli. Injections intraspléniques (Imp. Charles Boehm Delard-Boehm et Martial, Successeurs), 1900.

Zbarzer-Ehrenkranz, Wolf

Makel Noam. Jüdische Volkslieder. Transcriere cu litere latine din graiul popular de Dr. Softek. Brăila, 1902.

¹ Această selecție după valoroasa lucrare *Bibliografia românească modernă. 1831-1918*, sub redacția acad. Gabriel Ștrempel, își propune să informeze pe cititor asupra lucrărilor elaborate de autorii evrei în diferite domenii ale cunoașterii și acțiunii umane din România și din alte țări, ca și despre autori români și de alte naționalități, care au abordat teme legate de viața evreilor, creații valoroase traduse în limba română de către evrei români.

ISBN 963-630-034-X
ISBN 963-630-036-6

<https://biblioteca-digitala.ro>